ENGLISH - NEPALBHASA
WORDBOOK

अंग्रेजि - नेपालभाषा
खँग्वः सफू

English–Nepalbhasa Wordbook
थ्व सफू दुने थथे दु ।

ENGLISH - NEPALBHASA WORDBOOK

अंग्रेजि - नेपालभाषा

खँग्व: सफू

compiled by मुंम्ह
KAMAL TULADHAR कमल तुलाधर

with लिसें
RAMESH KAJI STHAPIT रमेशकाजी स्थापित
Kathmandu यें
RUKMINI SHRESTHA रुक्मिणी श्रेष्ठ
Lalitpur यल
OM CHARAN AMATYA ओमचरण अमात्य
Bhaktapur ख्वप

BHULUKHA PUBLICATIONS भुलुखा पिथना

THANKS - सुभाय्
Bhojendra Shakya, Chetan Kansakar, "Jyapu" Pancha, Ramesh Tamrakar, Soongma Tuladhar, Tara Tuladhar

published by -
BHULUKHA PUBLICATIONS
Kathmandu, Nepal

पिकाक -
भुलुखा पिथना
यें, नेपा:

न्हापां खुसि ११११६
निक्व: खुसि १११८

First Edition 1996
Second Edition 1998

Printed at - NEPAL PRINTING PRESS, Ason Tyouda, Kathmandu; Tel: 221968
Price - Rs. 150

PREFACE - न्ह्यखँ

जोजलपा ! थुगु "अंग्रेजि-नेपालभाषा खँग्वः सफू" या न्हापां खुसि निर्दं न्ह्यः पिथनागु खः । न्हापा न्हापा हे पिदना च्वने धुंकूगु थीथी खँग्वः धुकुतिइ गुगु रुपं पाक पाक दुथ्याका तःगु दु, व स्वयाः उकिइ दुने गुगु पति पायछिगु जुइक च्वया तःगु जुइफु व बांलाक बिचाः यानाः, दुवालाः, ल्ययाः मुनागु खँग्वः, अले न्हापा पिदना च्वंगु खँग्वः तनाः छगू बहचा धंगु खँग्वः सफूया रुपय् पिथनागु खः । उबलय् जिमिसं मतिइ हे मतया कथं थ्व सफू पिहां वयाः लच्छि हे मदुवं सफू सुचुक चुल । अभ्र ला काः वक्व सित बिइत तकं मथल ।

थुकिं यानाः थुगु सफूया मेगु ल्याः हथासं हे पिकायेत जिमित तःधंगु हःपाः दत । थ्वया लिसें जिमिसं थथे नं तायेका, आः पिकायेगु ल्याखय् थुलि हे जक खँग्वः दुथ्याकां मगात, गुलि फु उलि अप्वः खँग्वः तनाः हे जक पिकाये माः । अले थ्व हे खँग्वः अप्वः तना यंकेगु भ्वलय् थुकथं निर्दंया ई याउंक हे बिना वन व थौं निर्दं लिपा जक थुकथं थ्व सफू हाकनं पिदने फया च्वन ।

थुगु निक्वः खुसिइ नं न्हापां खुसिइ थें हे यें, यल व खोप जक मखु, मेमेथाय् नं छगू थाय् विशेषय् जक छ्यलाबुलाय् वया च्वंगु खँग्वःयात नं दुथ्याकागु दु । खँग्वः दुथ्याकेगु भ्वलय् जिमिसं थुकिइ नेपालभाषाया थःगु हे पुलांगु खँग्वः व उगु खँग्वः, ज्यलाः न्हूगु रुप कया हये धुंकुगु खँग्वः नापं यानाः नितार्जि खँग्वःया लिसें मेमेगु भासं दुहां वःगु थःगु हे भाषाया स्वभाव कथं ज्याना यंके धुंकुगु तद्भव खँग्वःयात नं दुथ्याकागु दु । गथे - मेसिन, पिलान, बुकिंग याये, बोरिंग याये व मेमेगु ।

थुकथं हे जिमिसं थ्व भाय् अःपुयेमा व थ्व भाय् सयेकिइपिंसं याउंक हे सयेका काये फयेमा धयागु ल्याखं थौंकन्हय् चिंकाः च्वयेगु याना हया च्वंगु खँग्वःयात फयांफछि म्हो यानागु दु । गथे - ध्यबा=धेबा, क्वथा=कोथा, ज्वलं=जोलं व मेमेगु । तर ताहाकःगु ओकार वःथाय् ओकार मयासे वकार' यानाः कोः मयासे क्वः (क्वख), धोः मयासे ध्वः (ध्वल), पोः मयासे प्वः (प्वल) यानाः खँग्वः छ्यलागु दु । थथे यानाः खँग्वः च्वयेगु यानाः यंकेबलय् सयेकिइपिंसं अःपुक हे च्वये सयेका यंकिइ धयागु जिमिगु धापु खः । छाय् धाःसा थ्व भाय् च्वयेबलय् थाकुया च्वंगु छगू मू हुनि छुं खँ मदयेक चिना आखः आपाः दुगुलिं हे खः ।

थौंकन्हय् यक्व च्वमिपिंसं आखःग्वः म्हंचायेकेगु ल्याखं इ+इ=ई व उ+उ=ऊ यानाः च्वयेगु याना हया च्वंगु खने दु । गथे बिइगु=बीगु, जुउगु=जूगु व मेमेगु । जिमिसं स्वये, निगू इकारयात स्वानाः ताहाकःगु ईकार यानाः च्वयेबलय् छुं छुं खंग्वःयात ला ध्व ज्वं, तर अप्वः थें खंग्वःयागु धाःसा नोसु (pronunciation) हे पाः वं ।

तर निगू चिहाकःगु उकारयात स्वानाः ताहाकःगु ऊकार यानाः खंग्वः च्वयेबलय् खंग्वःया नोसु पाःगु खने मदु । अथे जुयाः इकारयात ताहाकःगु ईकार मयासे गथे खः अथे हे च्वयेगु व उकार निगःयात छगः ताहाकःगु ऊकार यानाः छ्यलेगु नीति जिमिसं नालागु दु । गथेकि बिइम्ह व जूगु । आखः तना च्वंगुलिइ नं ताहाकःगु ऊकार छ्यला तयागु दु, गथे छगुलि=छगू, निगुलि=निगू ।

थथे हे इकार व उकार ल्वाकाः ताहाकःगु ऊकार दयेकाः खंग्वः च्वयेगु नं याना हया च्वंगु खने दु । गथे हि+उ=ह्यू, न्हि+उ=न्ह्यू, सि+उ=स्यू व मेमेगु । थथे यानाः खंग्वः च्वया यंकेबलय् खंग्वःया थःगु स्वरुप हे स्यना वनाः लिपा जुइबलय् म्हीगु थःगु खंग्वः हे तना वने फुगु भय जिमिसं कया । थथे जूगुलिं जिमिसं हि+उ+पा+ल=ह्यूपाल मयासे हिउपाल, न्हि+उ+ख्वा+ल=न्ह्यूख्वाल मयासे न्हिउख्वाल, सि+उ=स्यू मयासे सिउ यानाः दुथ्याका तयागु दु ।

गन तक एकारया खँ दु, यासु (verb) खंग्वलय् ब्वयेकेगु, गथे कायेगु, धायेगु, यायेगु, पायेगु । "स", "च" बा "ज" आखः तनाः "य्" वःथाय् तुति तयेगु, गथे नेपालस=नेपालय्, कसता=कय्ता, ज्याभ्वलस=ज्याभ्वलय्, कन्हस=कन्हय्, खेंच=खेंय्, ग्वाच=ग्वाय्, भोज=भोय् व मेमेगु । थुलि त्वःताः मेगु एकार खंग्वलय् "य" हे छ्यलेगु यानागु दु, गथे काय (son), म्हालकायचा, ताय व मेमेगु ।

आशा याये, ध्व "अंग्रेजि-नेपालभाषा खंग्वः सफू" ब्वमिपिंत ग्वाहालि जुइ । सुभाय् ।

रमेशकाजी स्थापित

A

a, an (art) छगू (छगुलि), छम्ह, छता, छग्व: (छग्वल), छग: (छगल), छपा: (छपात), छपा, छपु

a.m. [ante meridiem] सुथय्, सुथाय्, सुथसिया [ल्याटिन भासं]

aardvark (n) फा थें च्वंम्ह इमू नइम्ह अफ्रिकन पेपांचू (*Orycteropus afer*)

aardwolf (n) धुसि लूम्ह तिधुं, अफ्रिकाय् दुम्ह तिधुं थें च्वंम्ह गुंखिचा (*Proteles cristatus*)

abandon (v) वाये, हाकुतिने, त्व:ते (त्वलते), वांछ्वये

abbey (n) वाहा: (वाहाल), बही (बहिल), गुम्बा

abbot (n) थायपा (थालपा), आजु, वाहा:याम्ह थाकुलि (बाहालयाम्ह थाकुलि)

abbreviate (v) चिहाक: याये (चिहाकल याये), त्वा:ल्हाये

abbreviation (n) त्वा:ल्हाना त:गु, ताहाक:गु खँग्व:यात चिहाक: याना त:गु

abdomen (n) प्वा: (प्वाथ), खम्पाया च्वय् ला:गु म्हया बो

ability (n) याये फक्व, यानां न्ह्याये दक्व

ablaze (adj) च्याना च्वंगु, थिना च्वंगु, च्याङ च्वंगु

able (adj) याये फुम्ह, याये फ:म्हा

aboard (adv) दुहां, द्वाहां

aboard (prep) खँतय् दुने

abolish (v) न्हंके, न्हांके, मदयेके

abolition (n) न्हंका, न्हंकेगु ज्या

abort (v) मचा क्वकाये, क्वथये । छुं ज्या सिमधयेकुसें क्वथले, क्वपाले

about (adv) ध्यंमध्यं, दुमदु, ति, जुइथें जुइथें । थन-अन, इरु-थिरु, इधु-थिधु, थुखे-उखे, इता-थिता, लुइं-थुइं, थेक-थिक

about (prep) बारे, यागु । **is about to** त्यन । **was about to** त्यंबलय् । त्यनाबलय् । **were about to** त्यंगु

above (adv) द्य:ने (द्यवने), च्वय्

above (prep) छुं सिवें अप्व: (अप्वल)

abreast (adv) नापं, नपां

abroad (adv) तापले, देसं पिने

abrupt (adj) आका-भाका

abruptly (adv) आका-भाकां, वाथा-इथिं, भ्वात्त, काचाक

abscess (n) उकुम, य:पुकै, न्हि दाया च्वंगु प्व:

absent (adj) मदुगु

absent mindedness (n) ल्व:मंसु (ल्वव-मंसु), मनय् खँ ल्हाना च्वंगुलिं छुं मचाइगु

absolute (adj) मुकं, तिप्यं

absolutely (adv) मुकं, तिप्यंक, पूवंक

absorb (v) त्वने, साले, दुकाये

absurd (adj) अजुगति चायापु

absurdity (n) अजुगति

abundance (n) तलफल, उलाय-पुलाय

abundant (adj) गाक्व, माक्व, मा:गु स्वयां अप्व: (अप्वल)

abuse (n) मखुथे छ्यलेज्या, बेछ्यला

abuse (v) ब्व:बिये (ब्वलबिये), म्हुतु वाये, म्हुतु ल्हाये । मखुथे छ्यले, बेछ्यले

acacia (n) खय: सिमा (खयल सिमा), कुसा थें च्वंक कचा न्यना च्वंगु व सिंयागु खय: दयेकिइगु सिमा (*Acacia catechu*)

academy (n) एकेदमि, स्यनेकुथि, छुं नं स्यनिइगु थाय्

accelerator (n) यसलेतर, मोतर ब्वाकिइगु, इन्जिनय् चिकं अप्व: बा म्हो छ्वइगु जोलं

accent (n) आख: ग्वलय् बिइगु तिब:

(आखल ग्वलय् बिइगु तिब्रल) । भाय् (भास), नोसु, नोवायेगु पह: । **with an accent** भाय् वयेक

accentor (n) न्हिप्यं ताहाक:म्ह चखुंचा थें च्वंम्ह त्वा: च्वामुम्ह भंग: (*Prunella*)

accept (v) नाले, काये, डाले, डाला काये; ल:ल्हाना काये । नुगलं तुने, नुगलं थुइके, मतिइ तये

acceptable (adj) निंगु, नाला काये बहगु, डाला काये बहगु

accident (n) भाका, मखुथें जूगु, अयलाय्, मजिथां

accommodate (v) बाय् बिये, थाय् बिये । छिंके, न्ह्यंके

accommodation (n) बाय् (बास), कोथा, च्वनेगु थाय्

accompaniment (n) घासा, घाना वइगु, नापं वइगु, पासा वइगु

accompany (v) नापं वने, नापं वाने, नापं जुये, नापं याये, पासा वने, पासा वाने

accomplish (v) पूवने, सुथां लाये, गति लाये । पूवंके, पूवांके, सुथां लाके

accord (n) सहलह । **of your own accord** थ:म्हेसियां स्वया:

according to (prep) कथं, काथं

accordion (n) अकर्देन, भौ पुया: फसं स: पिकासे पतिनं किबोर्ड तिया: थायेगु बाजं

account (n) ल्या:चा: (ल्याखचाल), धेबा दुत-पित जूगु धल: । बाखं (बाखन), बाखा, जुक्वखं, छुं जूगुया खं

accountant (n) ल्या: स्वइम्ह, (ल्याख स्वइम्ह), ल्या:चा:मि (ल्याखचालमि)

accumulate (v) मुने, खाये, दोंचिने, छथाय् वये । मुंके, खाके, दोंचिंके, छथाय् तये

accurate (adj) थ्याक्क, पायछि, मद्वंगु

accurately (adv) थ्याक्क, पायछि जुइक, मद्वंक, मस्यंक

accusation (n) द्वपं (द्वपन), पा: (पाल), अच: (अचल), लिच: (लिचल)

accuse (v) द्वपं बियेु, पा: याये (पाल याये), प: याये, अच: लाके (अचल लाके), लिच: लाके

accustomed (adj) be accustomed to म्हसियेु, बानि दये

acetylene (n) यस्तिलिन, वेल्डिंग यायेब्रलय् व लिसं तयेब्रलय् मि च्याकेत छ्यलिइगु ग्यांस

ache[1] (n) स्या: (स्याक), स्या:चा: (स्याकचाव)

ache[2] (v) स्याये, क्वाता-क्वाता मिने, इन्न मिने, इसुये, इसुसे च्वने

achieve (v) चूलाये, पूवने । चूलाके, पूवंके

acid (n) आइसिक, पाउंति, चुपाउं

acid rain (n) हाकुवा, कुँ ल्वाकज्या:गु वा

acknowledge (v) नाले, डाले, ख: धाये (खव धाये)

acknowledgement (n) नालेगु ज्या

acne (n) स्य:कै (स्यलकै), ह्वालय् वइगु स्य: जाया च्वंगु कै

acorn (n) स्वसि मायागु पु (*Quercus lineata*)

acquaint (v) to be acquainted with दुदने, म्हसियेु, म्हासियेु

acquaintance (n) अथें जक म्हसिउम्ह

acquire (v) चूलाके, काये, दयेके, न्याये

acre (n) यकर, ७.९५५ पी, ४३५६० स्क्वायर फुत, ४०४७ स्क्वायर मितर, ०.४०५ हेक्तर

acrid (adj) पालु, उसु

acrobat (n) सर्कसम्व: (सर्कसम्वल), सर्कसय् च्वंम्ह, त्यांग्रा पुले स:म्ह

acrophobia (n) तजा:गु थासय् च्वने ग्याइगु

across (adv & prep) थुखें उखे, थितां

इता

act (n) ज्या । उजं (उजन) । प्याखंया धाः (प्याखनया धाल), बो

act (v) ज्या याये । प्याखनय् म्हिते । भाय् याये, पहः याये (पहल याये)

action (n) ज्याखँ, ज्याखाँ । सँज्या

active (adj) म्ह च्वःम्ह, सने फुम्ह, न्ह्यछुंम्ह, ज्या निइम्ह, ज्या याये फुम्ह । ज्या च्वःगु

activity (n) ज्याखँ

actor (n) प्याखंम्वः (प्याखंम्वल), प्याखनय् म्हितिइम्ह

actress (n) मिसा प्याखंम्वः (मिसा प्याखंम्वल)

actual (adj) धात्थें, खःगु, जूगु, दुगु

actually (adv) धात्थें

acupuncture (n) मुलुं तियाः वासः यायेगु ज्या

AD (adv) [*anno Domini*] चःयागु दँ, अंग्रेजि दँयात धाइगु खँग्वः [ल्याटिन भासं]

ad hoc (n) थ्व ज्याया निंतिं दयेकुगु [ल्याटिन भासं]

adamant[1] (adj) लिमचिलिइम्ह, इकि-धिकि मसनिइम्ह, धेताः (धेताल),

adamant[2] (n) हेरा, तसकं छाःगु तछंयाये मफइगु लः थें तुयुगु थी

adapt (v) हिइके, छिंके, पाके । भेलेपुने, भेलेवुये

ADC (n) [*aide-de-camp*] मिलेत्रियाम्ह ग्वाहालिमि, लिव-न्ह्यव जुइम्ह

add (v) तने, ताने, साये, घाये, स्वाये, लिसा तये, त्वपे

addax (n) नेकू. चाःतुम्ह तुयुम्ह यासा (*Addax nasomaculatus*)

adder (n) विख दुम्ह चिधिकःम्ह ताहा (*Vipera berus*)

addict (n) गुलु । **be addicted to** पल्के थुये

addition (n) तनेज्या । तँसा, घासा, त्वपँ

additional (adj) अप्वः (अप्वल)

address[1] (n) नोचु, भासन

address[2] (n) थाय्बाय् (थासबास), त्वाःबाः (त्वालबाल), त्वःबः (त्वलबल), थाःगाः (थावगाव)

adept (adj) ल्हाःच्वः (ल्हातच्वव)

adequate (adj) गाः (गाव)

adequately (adv) गाक्व, माक्व

adhatoda (n) आलयमा, वासः कथं छ्यले जिउगु ततःहाकःगु हः दुगु छता सिमाचा (*Adhatoda vasica*)

adjective (n) ब्वायसु, गज्याःगु धकाः क्यनिइगु खँग्वः

adjoin (v) नापसं लाये । नापसं दये

adjourn (v) मुँज्या दिके

adjust (v) छिंके, थाक-थुक याये, वासः याये । छ्याय-फ्वाय याये । हिइके

adjustment (n) छ्याय-फ्वाय

administer (v) कजय् याये, कःघाये (कवघाये) । न्ह्याके

administration (n) कजि खलः (कजि खलक)

administrator (n) कजि

admirable (adj) च्वछाये बहगु

admiral (n) जाहाज थुवाः (जाहाज थुवाल)

admire (v) च्वछासें स्वये । च्वछाये

admission (n) दुथ्याका, दुतिना

admit (v) दुकाये, थ्याके, दुथ्याके, दुतिने । नाले, नाला काये, खः धकाः धाये

admonish (v) ब्वःबिये (ब्वलबिये), न्वाये, हक्के

admonition (n) न्वाखँ, ब्वः (ब्वल)

adobe (n) कचि अप्पा, काचि अप्पा, कचि अःपा (कचि अतपा), मबूगु अप्पा

adopt (v) थ्याके, नाले, डाले, नाला काये, डाल काये, थः नाले (थव

नाले)

adopted child (n) थ्याका मचा, मेपिनि मचायात थ:गु छेँय् दुथ्याका: थ:म्ह थें याना: लहिना त:म्ह

adore (v) पुज्याये । येके, ययेके, मतिना याये

adorn (v) छायपिये, छायपे, तिसां तिइके, समा: याये, बांलाके

adornment (n) समा: (समाल), छायपा, तिसा, तिलहिल

adult (n) ज्याथ, ज्याथि, तधिक:म्ह (तधिकलम्ह), बैसं जा:म्ह

adulterate (v) छ्यासमिस याये, मभिंगु ल्वाकछ्याये

adulterer (n) कला: दयेकं मेम्ह मिसा नापं जुइम्ह मिजं

adulteress (n) लेव:सिं (लेवतसिन), भा:त दयेकं मेम्ह मिजं नापं जुइम्ह मिसा

adultery (n) लेव: कायेगु ज्या (लेवत कायेगु ज्या)

advance[1] (n) न्ह्याज्या, न्ह्यायेगु ज्या, हज्या । न्ह्यत, न्ह्यतु । त्यासा

advance[2] (v) न्ह्या: वने, न्ह्यब्राये, न्ह्यज्याये, हज्याये, न्ह्यचिले, हचिले । न्ह्यकाये, हकाये । न्ह्यथने, न्हिथाने । न्ह्यत ब्रिये

advantage (n) कति । **take advantage** कति लाके

advantageous (adj) कतिला: (कतिलाव)

adventure (n) न्ह्यइपुगु ज्याखँ, हाँयपुगु ज्याखँ

adverb (n) ब्वाययासु [गय, गथे, गन, गब्ले धका: क्यनिइगु खँग्व:]

advertise (v) खँ ह्वले, न्यंके, च्वयेके, ब्रय-ब्रय याये, ब्वये

advertisement (n) ब्वखँ, ब्वसाखँ, ब्वयेगु खँ

advice (n) सल्हा, न्वाखँ

advise (v) सल्हा ब्रिये, न्वाये, उजं दये,

बुल्हाये

adze (n) बसिला, छखे मुग: थें च्वंगु व छखे चुपि थें च्वंगु सिं छायेगु क:मितय्‌गु ज्याभ:

aela (n) अय्ला:, जाकि व दुसि नापं छोयागु मना व ब्रजियात तेप थुया: दयेका त:गु ल: थें तुयुगु त्वँसा

aerial (n) आन्तिना, फसय् च्वंगु खँ लाना काइगु नँयागु कथि त्रा का

aerodrome (n) ब्वख्य: (ब्वख्यल, ब्वखेल), फय्‌ख: दिपु (फसखत दिपु), फय्‌ख: दिकेगु थाय्

aerology (n) फय् ब्रारे ब्वनेज्या

aerometer (n) यरो-मितर, फय् ब्रा छुं नं ग्यांस गुलि भ्यातु धका: स्वयेगु मिसिन

aeroplane (n) ब्वख: (ब्वखत), फय्‌ख: (फसखत), फसय् ब्वइगु ख: (खत)

affair (n) ज्याखँ, ज्याखां, ज्याजि । मतिना, स्वापु

affect (v) पाके, हिउपा: हये (हिउपाल हये), लिच्व: लाके (लिच्वल लाके)

affection (n) मतिना, यया, य:त्य: (यवत्यव), य: पह: (यव पहल)

affectionate (adj) मतिनां जा:गु, य: पह: व:गु (यव पहल व:गु), ययापु

affectionately (adv) मतिना याना:, य: पहलं (यव पहलं), ययापु कथं

afford (v) धेब्रा फुके फये । न्याये फये

Afghan hound (n) काब्रुलि खिचा, छचं चिग्व: व चुलुसे च्वंगु ताहाक:गु सँ दुम्ह त:धिक:म्ह खिचा

afloat (adv) लेहें पुया च्वंगु, लखय् द्य:ने च्वना च्वंगु

aforesaid (adv) न्हापा धाक्व, न्ह्यव ल्हाक्व

afraid (adj) ग्या: । **be afraid** ग्याये । **became afraid** ग्यात, ग्याना वल । **become afraid** ग्याना वये

African lily (n) चम्पा स्वां, ताहाक:गु चु दुगु नँस्वा:गु तुयुगु स्वां (*Hymenocallis mexicana*)
after[1] (adv) लिपा
after[2] (conj) कि, धुंका:, धुंक:
after[3] (prep) लिउ लिउ, नापं, लिपा, लिउने, लिवने । **after that** अनंलि, वनंलि, अनं लिपा, अकिं लिपा
afterbirth (n) साहा, पि लिसें स्वाना च्वनिइगु पाँय्
aftermath (n) लिच्व: (लिच्वल)
afternoon (n) न्हिन, न्हिनसिया १२ ता: इलं निसें सनिल तक, ब्रान्हि लिपा
aftertaste (n) लिसवा: (लिसवाल), नये धुंका: म्हुतुइ ल्यना च्वनिइगु सवा:
afterwards (adv) लिपते
again (adv) हाकनं, हकं, हानं, हनं, लिसा कासें । **again and again** त:क्व: (तवक्वल)
against (prep) नाप, लिसे, ध्यापाय्, ध्याप । न्ह्य:ने, लिउने लाका: । इता पाखे । य् (स)
agate (n) अगेत; सुपाँय्यागु ब्रांकि ब्राय दथुइ ध्व: छ्ध्व: दुगु थी
age[1] (n) दँ । **ages** त:दँ (तवदँ), यक्व दँ
age[2] (n) ई (इल), ईब्य: (इलब्यल), जमाना
age[3] (v) म्ह वने, बुरा जुये
aged[1] (adj) पुलांगु
aged[2] (n) ज्याथ, ज्याथि, धकंध: (धकंधव), बुरा, बुरि, यक्व दँ दुम्ह
agenda (n) ज्याभ्व: (ज्याभ्वल)
agent (n) लोहंख्या: (लोहंख्याक), ब्रंजा: (ब्रंजाल), कम्सन कया: ज्या याइम्ह । सुयां पलेसा ज्या याइम्ह । छुं ज्या न्ह्याकिइम्ह
aggravate (v) तच्वये । तच्वयेके
aggressor (n) ल्वासिं (ल्वासिन)

airplane (n) ब्वख:

agile (adj) चंचं धा:, म्हच्व:, सने फु, स्वाँत-सित, चन्ता-मन्ता
agility (n) म्हच्व:गु पह: (म्हच्व:गु पहल), चन्ता-मन्ता
ago (adv) न्ह्यव; न्हापा
agonize (v) वाथा वाथा कने
agony (n) त:स्या:चा: (तवस्याकचाल), तुग:. हियुगु (तुगल हियुगु)
agoraphobia (n) चकंगु थासय् च्वने ग्याइगु
agree (v) उनुग: जुये (उनुगल जुये), त्वये, पायछि जुये, न्ह्यलुये । जिउ धाये, क्व:छिये (क्वलछिये), ब्वचं त्रिये
agreeable (adj) यइपुगु, छुनापुगु
agreement (n) सहलह पौ । क्व:जिउगु (क्वलजिउगु)
agriculture (n) बुंज्या
aground (adv) **run aground** नांचा बँय् न्याये, ब्राँय् डाये, बँय् थिये
ague (n) त्रिकु ज्वर, पतिं न्याना: जुइगु लोय्
ahead (adv) न्ह्य:ने (न्ह्यवने), ह:ने (हवने), न्हापा, च्वय्
aid[1] (n) ग्वाहालि, तिब्र: (तिब्रल), कुसा: (कुसाल)
aid[2] (v) ग्वाहालि याये
AIDS (n) [acquired immune deficiency syndrome] छुं नं लोय् नाप ल्वाये मफयेका बिइगु पुने य:गु लोय्
aim[1] (n) ताख । आजु, तातुना
aim[2] (v) ताख क्यने, ताख याये । तातुने

air[1] (n) फय् (फस) । **by air** ब्वखतं । **on the air** रेदिवाय्, रेदिओय्
air[2] (v) गंकेत फसय् हिले, फय् संके
air gun (n) यरगन, फसं गोलि घ्वाना छ्वइगु तुप: (तुपत)
air hostess (n) ब्वख: सुसामि (ब्वखत सुसामि), ब्वखतय् ग्वाहालि याइम्ह
air pocket (n) फय्कू ग्वारा
air raid (n) सर्गतं हयकाये ज्या, आलं हमला
aircraft (n) फय्ख: (फसखत), फसय् ब्वइगु छुं नं ख:, ब्वख: (ब्वखत), सर्गतय् ब्वइगु ख:, प्लेन
aircraft carrier (n) द्य:ने प्लेन दिके जिउगु तग्व:गु व पाचुगु जाहाज
airfield (n) ब्वख्य: (ब्वख्यल, ब्वखेल), फय्ख्य: (फय्ख्यल, फय्खेल), ब्वख: दिकेगु ख्य:
airline (n) यरलाइन, फय्ख: कम्पनि (फसखत कम्पनि)
airliner (n) मनू ल्ह्ययइगु तग्व:गु प्लेन
airmail (n) फय्पौ, ब्वया वनिइगु पौ
airman (v) ब्वख:मि (ब्वखतमि), ब्वख: न्ह्याकिइम्ह, पाइलत
airplane (n) ब्वख: (ब्वखत), सर्गतय् ब्वइगु ख:, फय्ख: (फसखत), फसय् ब्वइगु छुं नं ख:, प्लेन
airport (n) ब्वख: दिपु (ब्वखत दिपु), ब्वख: दिकेगु थाय्
airship (n) हाइड्रोजन ग्यास जायेका त:गु मनू च्वने जिउगु ताहाक:गु बेलन
aisle (n) मेच भ्व: भ्व: तया त:गुया दथुइ च्वंगु लब, लँपु
aitchbone (n) प्यं कौय् (प्यन कौच), लकपति
aka (n) [also known as] थ्व नामं नं म्हसिउम्ह
akimbo (adv) जंय् ल्हा: तया:
alarm[1] (n) न्ह्यसुचं (न्ह्यसुचन), छुं जुइ त्यंगुया सुचं
alarm[2] (n) ग्या: पह: (ग्याव पहल)
alarm[3] (v) ख्याये । छुं जुइ त्यंगुया सुचं बिये
alas (excl) हाय ! आका: ! का ! आग्छ्याय ! आ: गथे याये ! (आव गथे याये !)
albatross (n) लाखे भ्रंग: (लाखे भ्रंगल), भ्रिगू फुत ति हाक:गु पपू व हँय् पालि दुम्ह ल:छैँया च्वय् ब्वया च्वनिइम्ह भराय धिक:म्ह भ्रंग: (*Diomedea exulans*)
albino (n) भुयु, लोय् जुया: छेंगू भुइसे च्वंम्ह
albizzia mollis (n) लाखे स्वां, तफ्व:गु स्वां थें च्वंक चाक:लिं च्वना च्वनिइगु सिमाय् ह्वइगु चिचिफ्व:गु ताहाक:गु स्वां (*Albizzia mollis*)
album (n) किपा सफू (किपा सफुलि), किपापुलु, किपा मुंका तयेगु सफू
alcohol (n) अयूला: (अयूलाख) । थों
ale (n) अयल, तछो व हप्स त्यना: दयेका त:गु ब्यर थें जा:गु त्वँसा
alert[1] (adj) **to be alert** न्हायपं तिंस्वाका: च्वने, मिखा ब्वये
alert[2] (n) न्ह्यसुचं (न्ह्यसुचन), छुमां
alert[3] (v) छुमां बिये, न्ह्यसुचं बिये, छुं जुइ त्यंगुया सुचं बिये
alexandrite (n) अलेकजन्ड्राइत, अथें स्वयेबलय् वाउंगु अयसां मतय् तलकि ह्याउंसे खने दइगु तसकं थिकेगु थी
algae (n) ल:घांय् (लखघांस), नाहा, न्हा, लखय् वाउंक छफि दया च्वनिइगु घांय्
algebra (n) अलजेब्रा, आख: व ल्या: तया: यायेगु ल्या:ज्या (ल्याखज्या)
algophobia (n) स्या:चा: खना: ग्याइगु
alien (n) कत: (कतक), मेपिं
alight[1] (adj) च्याना च्वंगु, मिं नया

च्वंगु
alight[2] (v) भ्रंग: गनं थासय् जुये । खतं कुहां वंये
align (v) चुलिंच्रू लाके, लाइनं तये । सुंयागु पं लिये, सुं नाप हने, जाये
alignment (n) चुलिंच्रू लाइन । पं लियेगु ज्या, जायेगु ज्या, हनेगु ज्या
alike[1] (adj) उथें, उलाक, ज्वलिंज्व: (ज्वलिंज्वल), अथे हे च्वंगु, छुं मपा:गु
alike[2] (adv) अथे हे च्वंक, उति ग्यंक, छुं मपाक
alimony (n) पारपाचुके जुइ धुंका: भा:तम्हेसियां कला:म्हेसित नये त्वनेत इलय् इलय् बिइ मा:गु धेबा
alive (adj) म्वा:गु (म्वावगु) । **to be alive** म्वाना च्वने । **to keep alive** म्वाका तये
all[1] (adj) ब्याक्क, सकल, फुक्क, दक्व
all[2] (adv) ग्व:छिं (ग्वलछिं)
all[3] (pron) सकलें, सकतां, फुक्क, दक्व, ग्व:छिं (ग्वलछिं), भोछिं
all over (exp) फुकभनं
all right (exp) जिउ, दय, का । न्हां, न्हिं
allergy (n) मनिंगु, मत्व:गु, भुजिंखां पुना ह:गु, म्हय् ह्याउंक फ्वात: फ्वात: वइगु लोय्
alley (n) मुग:, गल्लि, चिब्यागु लँ, चिब्यागु लँ
alliance (n) ह्वनेज्या, कुलि । मुना, खल: (खलक), पुच: (पुचल), पाला
alligator (n) मंग: (मंगल), गोंज, गोंजु, गलह, साला काये य:म्ह, ताहाक:गु व तब्यागु त्वा: दुम्ह लखय् च्वनिइम्ह ग्यानापुम्ह प्वाथंचू (*Alligator sinensis*)
alligator pear (n) गोंज पासि, छगू फुत ति ताहाक: जुइगु दुने तुइसे च्वंगु चाकुगु सि (*Persea americana*)
allocate (v) फ्याये, छखे तये
allot (v) फ्याये, बोथले, बोतये, इने
allotment (n) बो, बोति
allow (v) याके बिये
alloy (n) ल्वाक:-बुक: (ल्वाकल-बुकल), निता स्वता ल्वाकछ्याना त:गु नँ, कँय्, ली
allspice (n) जमैका मलय, जिफ्व: व लवंया सवा: व:गु छता मस्ला (*Pimenta dioica*)
ally[1] (n) ह्वना च्वंम्ह, पासा
ally[2] (v) ह्वने, जाये, कुलिचिने, पंलिये
almanac (n) नगुमां (नगुमान), तिथिपौ
almond (n) मर्स्या बरां, सिइसे च्वंगु खोलाया दुने तुइसे च्वंगु स्य: दुगु भचा ताहाक: बांलागु पति चिंगु बरां (*Prunus amygdalus*)
almost (adv) भन्दिले । जुइथें जुइथें, थ्यंमथ्यं, दुमदु
alms (n) बान्हां (बान्हान), फ्वसा, फ्वं वइपिंत बिइगु छुं नं
aloe (n) कुनु स्वां, सिथय् सिथय् कं व दुने ला: थें दुगु ताहाक: व तफिगु वाउंगु ह: दुगु माय् ह्वइगु स्वां (*Aloe barbadensis*)
alone (adv) याक:चा (याकलचा)
along (prep) नापं, नापां, लिसें । दुच्छि, धुच्छि
alongside (prep) नापं, लिकसं
aloud (adv) त:सलं (तवसलं) । ताये दयेक
alpaca[1] (n) अल्पका, तिसि मायागु कां थाना त:गु काप: (कापत)
alpaca[2] (n) सँ यक्व दुम्ह चिधिक:म्ह अम्रिकन उंथ (*Lama pacos*)
Alpha (n) अल्फा, ग्रीक खँज्या यायेबलय् अंग्रेजि आख: A या पलेसा धाइगु खँग्व:
alphabet (n) आख: (आखल), आख:

मा: (आखल माल)
alphabetical (adj) आख: मा:यागु (आखल मालयागु)
alphabetically (adv) आख: मा: कथं (आखल माल कथं)
alpine (adj) गुं, तजा:गु पाहार दुगु, तजा:गु पाहार यागु
already (adv) न्हापा हे, न्हाच: हे, न्ह्यजाले
Alsatian (n) धोंखिचा (धोंलखिचा), अल्सेसन खिचा, तिंस्वा:गु न्हायूपं व च्वामुगु त्वा: दुम्ह फैजवा:या ज्या याइम्ह त:धिक:म्ह खिचा
also (adv) नं, लिसें, नापं, नपां, यंकं
altar (n) द्य: छायेगु फ: (द्यव छायेगु फल)
alter (v) पाके, हिइके, हिउपा: हये
alteration (n) हिउपा: (हिउपाल)
alternate (adj) अत: (अतल), छगू अत: (छगू अतल)
alternately (adv) अत: गाया: (अतल गाया:), हाचां गासें
alternative[1] (adj) मेगु
alternative[2] (n) मेता, मेव, मेगु लंपु
although (conj) सां, थथे जूसां, अथे जूसां
altimeter (n) अल्ति-मितर, ल:छेंयागु लिबिल सिबें गुलि च्वय् ला: धका: क्यनिइगु मिसिन
altogether (adv) ब्याक्कं, फुक्कं
alum (n) पाउंचि, वास: दयेकेत छ्यलिइगु छतां चि
aluminium (n) आलुमालि, छता याउंसे व नाइसें च्वंगु तुयुगु लीलं
always (adv) न्ह्याबलें
AM (n) [amplitude modulation] ए.एम., रेदिवां र्खं च्वयेकिइगु छता पह:
am (v) **I am** जि ख: (जि खव), जि दु
amaryllis (n) म्वाहालि स्वां, बाला बाला चिंगु ताहाक:गु ह: दुगु माय् ह्वइगु म्वाहालिया म्हुतु थें च्वंगु स्वां (*Hippeastrum*)
amass (v) मुंके, दोंचिने
amateur (n) लय्ता कासामि, धेवा मकासे कासा म्हितिइम्ह । ज्या बांलाक मस:म्ह
amaze (v) अजू चाये । अजू चायेके
amazing (adj) अजू चायापुगु
ambassador (n) देलमि, जुजुया पलेसा मेगु देसय् वनिइम्ह
ambition (n) थ:आजु (थवआजु)
amble (v) बुलुहुं न्यासि वने, डायां वाने
ambulance (n) लोगिख: (लोगिखत), लोगि तया यंकेगु मोतर
ambush (v) सुला: दाये, मखंक पिया च्वना: दाये
amend (v) भिंके, हिइके
amendment (n) भिंका
amethyst (n) अमेथिस्त, ह्याउं-ह्याउं वंचु-वंचु न:गु खा: थें यचुक खने दुगु क्रिस्तल
amid (prep) दथुइ
ammeter (n) आम-मितर, गुलि यम्पेरया करेन्त दु धका: क्यनिइगु मिसिन
ammonia (n) अमोनिया, नाइट्रोजन व हाइड्रोजन ग्यांस ल्वाकज्याना: दइगु छता पालुगु ग्यांस
ammunition (n) तुप:या गोलि
amnesia (n) ल्व:मंसु, फुक्क ल्व:मनिइगु लोय्
among (prep) दथुइ, दुने
amount (n) ल्या: (ल्याख)
ampere (n) यम्पेर, गुलि करेन्त दु धका: क्यनिइगु दासु
amphibian (n) ल:बं ख: (लखबं खत), लखय् नं बंय् नं न्ह्याइगु ख:
ample (adj) माक्व, गाक्व । त:धंगु (तवधंगु) । **to be ample** कुगाये
amplifier (n) तस:सा (तसलसा), तस:

यायेगु मिसिन
amplify (v) त:धंके (तवधंके), तब्याके । तस: याये (तसल याये)
amputate (v) [ल्हा:, तुति] ध्यने, चाये, त्वा:ल्हाये, प्यथले, प्यदंके
amulet (n) जन्तर, भिं जुइकेत ग:पतय् क्वखाया तयेगु जोलं
amuse (v) न्हिइके । न्ह्यइपुके
amusement (n) न्ह्यइपुकेगु छुं नं, न्ह्यइपुसा
amygdalitis (n) न्ह्यपुया लोय् (न्ह्यपुया लोच्र)
an (art) छगू (छगुलि) । पतिकं
anaconda (n) अजगरत्रि, थ:गु म्हं हितुहिना: त्यला: स्याइम्ह निइन्यागू फुत ति हाक:म्ह ताहा (*Eunectes murinus*)
anaesthetic (n) स्या: मचाइगु वास: (स्याक मचाइगु वासल)
analyse (v) दुवाले, दुने थ्यंक वाला स्वये
analysis (n) दुवाला, दुवालेगु ज्या
ananas (n) त्रिचा-कंसि, कंसि, पाइनेपल, कतहरा, खोला क्वाचुगु तग्व:गु चाकुगु सि (*Ananas comosus*)
anatomy (n) म्हय् दुगु थीथी ब्वोति बारे ब्वनेज्या
ancestor (n) आजु, आजाजु, अजाजु, तापा आजु, थ: सित्रें यक्व पुलांम्ह
ancestry (n) आजाजु
anchor (n) यंकर, नांचा काकेचा, नांचायात बँय् काका तइगु जोलं
anchovy (n) वहन्या, पेंगू इन्चि ति ताहाक:म्ह ल:छेँय् दइम्ह तुइसे च्वंम्ह न्या (*Anchoa mitchilli*)
ancient (adj) आजु पुलां, त:पुलां (तवपुलां), तसकं पुलां
and (conj) व । **and so forth** येंतें, अनेतने, मेमेगु
anemia (n) म्हय् हि मगाना: जुइगु लोय्
anemometer (n) यनेमो-मितर, फय् गुलि तसकं ब्वया च्वंगु दु धका: क्यनिइगु मिसिन
anesthesiology (n) म्हयात मचायेकेगु ज्यार्खं बारे ब्वनेज्या
angel (n) द्य:जुजं (द्यवजुजं), द्य:या ब्रुखं ज्वना वइम्ह
angelfish (n) ह्याउँ-वाउँ ध्व:ध्व: व पति त्रिंगु तब्यागु म्ह दुम्ह ल:छेँय् दइम्ह न्या (*Holacanthus*)
anger[1] (n) तं (तम), तंसु
anger[2] (v) तं चायेके, तम्वयेके
angina (n) नुग:सँया थाय् स्याइगु लोय्
angina pectoris (n) नुग:सँ पँम्हुइ थें जुइक स्याइगु लोय्
angle (n) कुं (कुन), सिलिं (सिलिन)
angleworm (n) दम्बि, बँय् दुने च्वनिइम्ह ताहा थें च्वंम्ह की (*Lumbricus terrestris*)
angora rabbit (n) तँय खराचा, ताहाक:गु तुयुगु सँ दुम्ह खराचा (*Oryctolagus cuniculus*)
angrily (adv) तमं, तम्वयेका:, तं वयेक, तं पिकासें
angry (adj) तम्व: । **become angry** तं चाये, तं पिकाये, तम्वयेके
anhinga (n) छता ककुताहा भंग:, ताहाक:गु च्वामुसे च्वंगु त्वाथं न्यायात तिया: नइम्ह स्वयेब्रलय् कर्मोरेन्त थें च्वंम्ह स्वँगू फुत ति हाक:म्ह भंग: (*Anhinga*)
animal (n) पेपांचू, पेपा तुतिं चुइम्ह । म्वासु दुम्ह सुं नं
anise (n) सोब्रुस: (सोब्रुसल), छता चिचिह:गु वाउँचा (*Pimpinella anisum*)
aniseed (n) सोब्रुस: (सोब्रुसल), सौंप, पति त्रिंगु जी थें च्वंगु सोब्रुस: माया पुसा (*Pimpinella anisum*)

ankle (n) गौचा, गुथ, पालि व तुति स्वाना च्वंगु बो
anklebone (n) गौचा कोंय्, तुतिया क्वय् ग्वल्ला:गु कोंय्
anklet (n) पायो, तुतियागु तिसा । घंगला
ankylosis (n) ल्हा: तुतिया साहा संके मजिइगु लोय्
annexe (n) पिखाछैं, मूछेंया लिकसं दयेका त:गु कचा छें
anniversary (n) हनान्हि, छुं नं लुमंका: हनेगु न्हि
announce (v) न्यंके, सुचं बिये, च्वयेके, नायखिं च्वयेके
announcement (n) न्यंकाखं, सुचं
annoy (v) हिंमिं चाये, तं पिहां वये, तम्वये । हिंमिं चायेके, चितासु मबिये, तं चायेके
annoying (adj) हिंमिं चाइगु
annual[1] (adj) दंय्दसं जुइगु, दरु
annual[2] (n) दंपौ, दच्छिइ छक्व: पिहां वइगु पौ
anoint (v) चिकं तिइके, पाके, बुके
another (adj & pron) मेगु, मेम्ह, मेव, मेता । one another थ:थ: (थवथव)
answer[1] (n) लिस: (लिसल), लिपू (लिपुत)
answer[2] (v) लिस: (लिसल) ब्रिये, हं धाये
ant (n) इमू (इमुलि), याईचा
ant lion (n) इमू नइम्ह पपू दुम्ह की (*Myrmeleon*)
anteater (n) इमू नइम्ह, ताहाक:गु च्वामुगु त्वा: दुम्ह इमू नइम्ह पेपांचू (*Myramacophaga tridactyla*)
antelope (n) यासा, भेनु, याय्, पोले, ताहाक:गु नेकू दुम्ह तसकं ब्वां वने फुम्ह चल्ला थें च्वंम्ह सा
antenna (n) कीयागु ग्वाय् (किलयागु ग्वाच) । आन्तिना, सर्गतं व:गु खं लाना काइगु नंयागु कथि वा का
anthem (n) म्ये । national anthem देम्ये, देयागु म्ये
anthill (n) याईप्व: (याईप्वल), इमूदों, इमूतय् छें दयेका त:गु चायागु दों
anthrax (n) सासितय्त जुइगु अंपि स्यनिइगु लोय्, पेपांचूत पाखें मनूतय्त पुना वइगु कै
anthropology (n) मनू बारे ब्वनेज्या
anti- (prefix) - नाप ल्वाइगु [छुकिंयागु इता पाखे वा अ:ख: धका: क्यनिइगु न्ह्यग्व:]
antiaircraft gun (n) फय्ख:यात कयेकेगु त:धंगु मेसिन-गन
antibiotics (n) म्हय् दुने दाया च्वंपिं कीचात स्यायेगु ज्याखं बारे ब्वनेज्या
antic (n) ख्याल: (ख्यालख)
anticipate (v) जुइथें च्वने, मतिइ तये, आयबुइक पिये
antique[1] (adj) तसकं पुलां, सिमसिम आजुया पालय्यागु
antique[2] (n) पुलां-पांलां
antiseptic (adj) न्हि मदाइगु वा धोमगिइगु
antiseptics (n) म्हय् कीचात मदायेकेगु ज्याखं बारे ब्वनेज्या
antitank gun (n) ल्वाख:यात कयेकेगु त:धंगु तुप: (तुपत)
anus (n) ख्याम्प्वा: (ख्याम्प्वाल), प्यंप्वा:, भ्वाप्यं, प्यंयागु प्वा:
anvil (n) गें, मुगलं दायेत दिकेगु नंयागु त्वाक:
anxiety (n) नुग: खुल-खुल मिंगु (नुगल खुल-खुल मिंगु)
anxious (adj) नुग: खुल-खुल मिंगु (नुगल खुल-खुल मिंगु)
anxiously (adv) नुग: खुल-खुल मिंक (नुगल खुल-खुल मिंक)
any (adj) भतिचा, छुं भचा । न्ह्यागुं,

गुगुं, छुं नं, सुं नं
anybody (pron) सुं, सुं नं, न्ह्याम्हं, न्ह्याम्हां
anyhow (adv) न्ह्याथेसां
anyone (pron) सुं, सुं नं, न्ह्याम्हं, न्ह्याम्हां
anything (pron) छुं, छुं नं, छुंछां, न्ह्यागुं । **anything else** मेगु, मेता
anyway (adv) न्ह्याथेसां, न्ह्याथे जूसां, न्ह्याकथं
anywhere (adv) न्ह्याथासं । गनं थाय्, गनं
apart (adv) ब्यागलं, ब्रिस्कं । तापा: (तापाल), पा: (पाव)
apartment (n) कोथा, गल: (गलख), छेँय् दुने च्वने छिंक खुया त:गु थाय्
ape[1] (n) बँमनू (बँमनुख), न्हिप्यंमदु माक: (न्हिप्यंमदु माकल), मनू पह: व:म्ह माक:, चिम्पान्जि, गिब्रन, गोरिल्ला, भ्याब्ले माक:
ape[2] (v) मेम्हसिनं गथे यात अथे याये, पह: याये (पहल याये), लसि वयेके
aphid (n) स्वांमाया ति त्वंनिइम्ह चिधिक:म्ह वाउँम्ह की
aphrodisiac (n) येचायेकिइगु वास: (वासल), येचा थनिइगु वास:
apnoea (n) सास: दिइगु (सासल दिइगु)
apologize (v) द्वंत्रिद्वं फ्वने, द्वपं फ्वने, सरि धाये
apology (n) द्वंत्रिद्वं फ्वंगु
apostrophe (n) तना च्वंगु आख: वा सुइगु धका: क्यनिइगु चिं (')
apparel (n) लं, वस: (वसत), पुँसा
apparent (adj) यचु, खनेदु, सिइदु
apparently (adv) खनेदु कथं, सिइदु कथं, स्वयेबलय्
appeal[1] (n) इनाप, अपिल
appeal[2] (v) इनाप याये, ब्वने, फ्वने
appear (v) पिहां वये, पिलुये, पिदने, लुया वये, खने दये, सिइ दये, क्यने
appearance (n) ख्वा: (ख्वाल) । **keep up appearances** ल्वयेके
appease (v) ह्ययेके
appendicitis (n) तपुगु व चिपुगु आतापुतिया लोय्
appendix[1] (n) तँसा, घाना त:गु छुं
appendix[2] (n) आतापुतिइ छथाय् छ्वां वया च्वंगु पतिं थें च्वंगु त्या:
appetite (n) लुइखायापु, लुइं, नये य:सु, नये मास्ति व:गु । **lose one's appetite** लुइमखाये, नये मयये, म्हुतु मसाये, अमय चाये
appetizer (n) तुच्चा, भोय् नये न्ह्य: ताकतुक नयेगु नसा
appetizing (adj) लुइखायापु, लुइखायापुसे च्वंगु, साइख्वा: व:गु
applaud (v) लापा थाये
applause (n) लापा था:स: (लापा थावसल), लापा था:गु स:
apple (n) स्याउ, पासि थें च्वंगु पिने ह्याउँगु व दुने तुयुगु सिमाय् सइगु सि (*Malus sylvestris*)
appliance (n) ज्यासा, जोलं, छुं ज्या यायेगु मिसिन
application[1] (n) छचलेज्या
application[2] (n) इनाप पौ, फ्वना पौ, छुं फ्वनेत च्वयेगु पौ
apply (v) छचले । [अज:] उले, [वास:] पाये । **apply for** [भोंतय् च्वया:] फ्वने, इनाप याये । **apply to** स्वापु दये, थिये
appoint (v) छुं ज्याया निंतिं मनू ल्यये, तये, दाने
appointment[1] (n) नापलायेत धया त:गु ई (इल)
appointment[2] (n) ल्ययेज्या
appreciate (v) यये, बांला: ताये, च्वछाये
apprentice (n) ज्ञनामि, ज्या यायां

सयेकेत च्वना च्वंम्ह ब्वनामि
approach (v) लिक्क वये, न्ह्य:ने वये । लिक्क वने, न्ह्य:ने वने
appropriate (adj) पायछि, थिक्क, थ्याक्क, ल्व:गु
approval (n) वचं (बचन), जिउ धका: धा:गु वचं
approve (v) जिउ धाये, वचं बिये, ल्ययेके
approximate (adj) थ्यंमथ्यं, दुमदु
approximately (adv) थ्यंमथ्यं, दुमदु, ति
apricot (n) ल्हासा ब:सि (ल्हासा बवसि), वस्पति मदुगु ब:सि थें च्वंगु सि (*Prunus armeniaca*)
April (n) चौला, अंग्रेजि दँया पेंगूगु ला, अप्रेल
apron (n) ज्यालं, ज्या यायेबलय् फिइगु लं
aquamarine (n) अक्वामेरिन, वँचुगु बेरिल, आकास थें वँचुगु खा: थें यचुक खने दुगु बेरिल पुचलय् ला:गु थी
aquarium (n) न्याथल, ङाथाला, न्या लहिइगु थल
Aquarius the Water Carrier (n) ल:कामि बांकि व:गु छगू नगु पुच: व भिंनिगू रासिचिं दथुइ छगू चिं
arbour (n) गसिछेँ, गसिमां त्वपुया च्वंगु सिचुसे च्वंगु थाय्
arbutus berry (n) त:क:बसि (तवकवबसि), क:बसि थें छ्याक: व ग्वल्ला:गु अले ह्याउँसे च्वंगु चाकुगु सि
arc lamp (n) आर्क ल्याम्प, निकू कुचा हेंग्वा:या दथुइ तुइक च्याइगु तसकं थीगु मत
arch[1] (n) सुता, गुमज, लुखाया च्वय् चाक्लाक दना त:गु अंग:
arch[2] (v) चा:तुइके (चाकतुइके)

archaeologist (n) पुलांगु ल्यंपुल्यं बारे ब्वनिइम्ह
archaeology (n) पुलांगु ल्यंपुल्यं बारे ब्वनेज्या
archerfish (n) म्हुतुं ल: पिच्च याना: ब्वया च्वंपिं कीतयृत लखय् कुर्का: नइम्ह न्या (*Toxotes jaculator*)
archery (n) धनुसवान कासा, धनुसबान कयेका: म्हितेगु कासा
archipelago (n) न्हसिभु पुच: (न्हसिभु पुचल), त:गू न्हसिभुया पुच:
architect (n) सिलाय क:मि (सिलाय करमि), छेँच्वमि, छेँयागु बांकि च्वइम्ह, छेँ दिजाइन याइम्ह
architecture (n) सिलाय, देसु
archives (n) पुलांगु सफूया सफूकुथि
are (v) दु, ख: (खव)
area (n) चकं दासु, लागा दासु, छुं नं थायृया हाक: व ब्या दुगं यायेबलय् वइगु ल्या: । लागा, लगा, ख्य: (ख्यल, खेल), थाय् (थास)
areca nut (n) गोय् (गोच), सिं थें च्वंगु ग्वल्ला:गु पु (*Areca catechu*)
argali (n) मंगोलियाय् दुम्ह गुँफै (*Ovis*)
argil (n) घ:चा (घवचा), गिचा, थलबल दयेकेगु भिंगु चा
argon (n) आर्गन, मत च्याकेगु चिमय् दुने तइगु ग्याँस
argue (v) हुनिने, न्ह्यस: लिस: याना: ल्वाये, हुजु ल्वाये
argument (n) हुनिखँ, ल्वापुखँ
ariboflavinosis (n) भिटामिन "बि" नयेगु मगाना: जुइगु म्हुतुसि तज्याइगु लोय्
Aries the Ram (n) भ्याचा बांकि व:गु छगू नगु पुच: व भिंनिगू रासिचिं दथुइ छगू चिं
arise (v) दने, दाने, तुतिं चुये । बोलने
aristocracy (n) भारो खल: (भारो खलक)

aristocrat (n) भारो, त:मिम्ह मनू
arithmetic (n) ल्या: ब्वनेज्या (ल्याख ब्वनेज्या)
ark (n) पौ दुगु सिंयागु तग्व:गु नांचा
arm (n) ल्हा: (ल्हात), नारि निसें लप्पा तकया बो
arm wrestling (n) ल्हा: ल्वाकेगु कासा, चुलिंचू च्वना च्वंपिं निम्ह कासामित चुल्या तेवुलय् दिका: ल्हातं ल्हातय् क्वत्यला: म्हितिइगु कासा
armadillo (n) कोंय्यागु थें च्वंगु छा:गु छेंगू दुम्ह छता इमू नइम्ह (*Dasypus novemcinctus*)
armhole (n) लनय् ल्हा: दुछूवयेत तया त:गु ह्व:
armour (n) नहा: (नहाल), नैयागु लं
armoured car (n) नहा:ख: (नहालखत), नंपातां भुना त:गु व भ्या: मदुगु सिपाईत ल्ह्यइगु वल्ला:गु मोतर
armpit (n) याकु, याकुप्वा: (याकुप्वाल), बोह:या त:लय् च्वंगु गा:वंगु थाय्
arms (n) ल्वाभ: (ल्वाभल), तुप: (तुपत), ल्वायेत छ्यलिइगु ज्याभ:
army (n) माहां खल: (माहां खलक), पाय: खल: (पायक खलक), मिलेत्रि
armyworm (n) ग्वा: ग्वा: वया: वामा नइम्ह की (*Pseudaletia*)
around (adv & prep) चा:खेरं, छचा:खेरं, चाक:लिं (चाकललिं), पेखेरं, फुकभनं । थुखे-उखे, थन-अन
around (adv) दुमदु, थ्यंमथ्यं, ति
arouse (v) दने, दाने, म्वाये । थने, म्वाके, ग्वाके
arrack (n) जाकि व चाकुयागु दयेका त:गु अयला:
arrange (v) छ्सिकथं तये, कथं हने, कथह हने, भ्व:लिंक तये (भ्वललिंक तये) । गोसा: ग्वये (गोसाल ग्वये) । छायपिये
arrangement (v) गोसा: (गोसाल) । छायपा
arrest (v) ज्वने । पने, पाने, दिके
arrival[1] (n) वक्व, व:पिं धाक्व, दुहां वक्व मनू
arrival[2] (n) थ्यंनिइगु, थ्यंपा: (थ्यंपाल), व:पा:
arrive (v) थ्यंक: वये (थ्यंक्ल वये), थासय् थ्यने, या: न्याये (यात न्याये) । जुये, वये । बुये
arrogance (n) त:धंछु (तवधंछु)
arrogant (adj) त:धंछु जूगु, तेमाखि । **to be arrogant** त:धंछु जुये, त:धंछु क्यने
arrow (n) बला, धनुसबान क्येकेगु च्वामुसे च्वंगु चिपुगु कथि
art (n) छायपा, किपा । पुंज्या । क्यंज्या
arteriosclerosis (n) नुग:सें दुने हिनूया प्वा: चिप्वा: जुया वनिइगु लोय्
artery (n) त:हिनू (तव्हिनुलि), म्हय् दुने हि न्ह्याइगु तपुगुं हिनू
arthritis (n) बात, गौचा लोय् (गौचा लोच), ल्हा: तुतिया साहा स्याइगु लोय्
artichoke (n) तस्वा:गु दंया चोकाय् स्वां थें च्वंगु ग्वारा चिंगु सि सइगु छता वाउंचा (*Cynara scolymus*)
article[1] (n) छुं नं जोलं, ता, मालमिल
article[2] (n) च्वसु
article[3] (n) खँग्व:यात पासा वइगु खँग्व: (खँग्वलं) [गथेकि a, an, the]
artificial (adj) हेकथंगु, अथेंगु, दयेका त:गु, धाथेंयागु मखुगु, ज्याना
artificially (adv) हेकथं, अथें
artisan (n) ल्हा: ज्यामि (ल्हात ज्यामि), ल्हातं ज्या याइम्ह
artist (n) छायपामिं, पुं, किपामि, किपा च्वइम्ह
artistic (adj) छायपां जा:गु, छायपिया त:गु

as[1] (conj) थें । ब्लय्
as[2] (prep) जुया: (जुयाव)
as soon as (adv) सात कि, सात
asafetida (n) हिं, सिमाय् थाकुरा: थें दया वइगु तसकं नंस्वा:गु मस्ला (*Ferula asafoetida*)
Asan (n) असं (असन)
ASAP (n) [as soon as possible] गुलि फत उलि याकनं, फयां फक्व याकनं, फक्व याकनं
ascend (v) गये, थन्ह्याये, थहां वने, च्वन्ह्याये
ascent (n) गयेज्या
ash (n) नौ (नलि), मिधू (मिधुल), मि च्याये सिधये धुंका: ल्यना च्वनिइगु चुं । चुरस धू (चुरस धुल)
ash gourd (n) भुइफसि, भुयुफसि, भुइसे च्वंगु छता फसि (*Benincasa hispida*)
ashamed (adj) **to be ashamed** मछाले, मछालापुसे च्वने
ashore (adv) खुसि सिथं ब्रँ पाखे
ashtray (n) नौथल । चुरस धू (धुल) तयेगु थल
aside[1] (adv) छखे, बिस्कं, ब्यागलं
aside[2] (n) आ:खा: (आवखाल), प्याखनय् म्हितेब्लय् मेपिंसं मतायेक धा:गु
ask (v) न्यने, न्ह्यस: तये (न्ह्यसल तये) । फ्वने, इनाप याये
asleep (adj) द्यना च्वंगु, न्ह्यलं ब्वाना च्वंगु, धंदिया च्वंगु
asp (n) इजिप्तय् दुम्ह छता चिधिक:म्ह ताहा (*Vipera aspis*)
asparagus (n) दुकं (दुकन), कुरिल, चिचिपुगु वाउंगु हाक:हाक: दुगु वाउंचा (*Asparagus officinalis*)
asparagus bean (n) छता ताहाक:गु भुति (*Vigna sesquipedalis*)
aspect (n) ख्वा: (ख्वाल)
asphyxia (n) सास: कुना: मच्वाया वनिइगु लोय् (सासल कुना: मच्वाया वनिइगु लोच्च)
aspirin (n) छ्यंस्या: वास: (छ्यंस्याक वासल)
ass (n) भोकाचा, गाधुं, पोंगाचा, न्हिप्यंया चोकाय् सँ ध्वाचा दुम्ह चिधिक:म्ह सल थें च्वंम्ह पेपांचू (*Equus asinus asinus*)
assassin bug (n) छता हि त्वनिइम्ह की (*Mindarus diccus*)
assault[1] (n) हयकाये ज्या, हमला
assault[2] (v) हयकाये, तिप्पा नके, हमला याये, दाये, दुफ्वाये, दुलाये, दुदाये, ल्वायेत न्ह्या:वने । ह्वेच्याये
assemble (v) मुने, छथासं वये, उमुने, उलाये, उले
assembly (n) मुना । मुनेज्या
assess (v) मू तये (मुल तये), भा: याये (भाव याये) । गेसुलने ।
assets (n) सर्त्रय, स:त्रय (सरत्रय), थ:याके दुगु धाक्व
assign (v) ज्या ब्वये, ज्या वाये, अरे याये
assist (v) ग्वाहालि याये, तपे
assistance (n) ग्वाहालि । तित्र: (तित्रल), धंसा, लिधंसा
assistant (n) ग्वाहालिमि (ग्वाहालिमि), ग्वाहालि याइम्ह
associate[1] (n) पासा, थ: नापं च्वंम्ह, थ:गु कव: याम्ह । छुं नं खल:या लिगं ज:
associate[2] (v) पासा याये, नाप जुये, बुला जुये
associate member (n) लिगं ज: (लिगन जल), अथेंयाम्ह ज: सिब्रें क्वय्यागु तगिमय् ला:म्ह ज:
association (n) खल: (खलक), पाला
assortment (n) ताजि, ब्राना । ल्वाक:-बुक: (ल्वाकल-बुकल)
assume (v) भा:पिये (भालपिये), तायेके,

थथे अथे धकाः च्वने

assurance (n) वचं (बचन)

assure (v) बांलाक धाये, ध्वाथुइके । वचं बिये

asteroid (n) नगु कुचा, सुर्दःयात मन्दः कया च्वंगु लोहं ग्वारा-गिरा

asthma (n) थसा लोय् (थसा लोच), थलोय्, फुंफुं लोय्, सासः ल्हायेगु पाइप भतिचा प्वाःतिनाः सासः ल्हाये थाकुइगु लोय्

astonish (v) तसकं अजू चायेके । **to be astonished** अजू चाये

astonishing (adj) अजू चायापु

astound (v) तसकं अजू चायेके । **to be astounded** अजू चाये

astounding (adj) अजू चायापु

astragalus (n) गौचा कौंय् (गौचा कौंच), तुतिया क्वय् ग्वल्लाःगु कौंय्

astrologer (n) जोसि, युदिसि, नगु व मनूतय् ज्यार्खं दथुइ स्वापु दुवाला स्वइम्ह

astrology (n) छाय, नगु व मनूतय् ज्यार्खं दथुइ स्वापु बारे ब्वनेज्या

astronaut (n) नगुजुवाः (नगुजुवाल), सर्गतं पिहां वनाः नगुछें सिइकः वनिइम्ह

astronomer (n) नगु स्वकुमि, नगु बारे ब्वनेज्या याइम्ह

astronomy (n) नगु बारे ब्वनेज्या

asylum (n) बि, याउंक च्वने दुगु थाय्, छुं पाखें ग्याये म्वाःगु थाय्

at (prep) य् (स), इ, खय्, लय्, लिइ

at once (exp) आः थथें (आव थथें), थत्थें

ataxia (n) ल्हाः तुति बांलाक संके मफइगु लोय्

athlete (n) ब्वाकासामि, ब्वां वनेगु कासा म्हितिइम्ह कासामि

athlete's foot (n) चाकिलं नःगु, ल्हाः व तुतिया पतिया कापिइ वइगु तुयुगु चातः थें च्वंगु कै

astronaut (n) नगुजुवाः

athletics (n) ब्वां वनेगु व तिंन्हुइगु नापं वांछ्वयेगु दुथ्याःगु चकंगु ख्यलय् म्हितेगु कासा

atlas (n) देकिपा मुना तःगु सफू

ATM (n) [automatic teller machine] बैंकय् तया तःगु धेबा पिहां वइगु मिसिन

atmosphere[1] (n) फ्रः पहः (फ्रक पहल), थाय् व ईयागु पहः

atmosphere[2] (n) फयूछें, चाग्वःयात न्यंकं भुना तःगु व बैं सिबें ६०० किलोमितर च्वय् तक थ्यंगु फय् छ्पि

atoll (n) न्हसिभुमाः (न्हसिभुमाल), चाक्लाक च्वना च्वंगु न्हसिभुया माः

atom (n) पु, आतम, दकलय् चिधंगु कुचा

atom bomb (n) आतम बम, तच्वःगु क्वाःजः व तुयुजः पित बियाः मुइगु बम

atrophy (n) नये मगानाः गंसि जुया वनिइगु लोय्

attach (v) स्वाये, ह्वने, तने, घाये, छुये, छुले । स्वाके, ह्वंके, घाके, छुके, तिके, प्यपुंके

attack[1] (n) हयकाये ज्या, हमला

attack[2] (v) हयकाये, तिप्पा नके, हमला याये, दाये, दुप्वाये, दुलाये, दुदाये, ल्वायेत न्ह्याःवने । ह्वेच्याये

attacker (n) हयकामि

attempt[1] (n) कुतः (कुतल)

attempt² (v) कुत: याये (कुतल याये)
attend (v) ब्वोति काये । **attend to** सुसाकुसा याये, लिउ लिउ जुये, पिवा: च्वने (पिवाल च्वने) । मति त्रिये
attendant (n) सुसाकुसा याइम्ह, लिव-न्ह्यव जुइम्ह, लिउ लिउ जुइम्ह । च्य: (च्यत)
attention (n) मति । कुत: (कुतल) । **pay attention** न्यने, न्हायपं त्रिये, मति त्रिये । **stand at attention** धस्वाना: च्वने, थिंग्रिं दने
attic (n) बइग: (बइगल), छैंया दकलय् च्वय् पौया क्वसं ला:गु तँ
attitude (n) पह: (पहल) । त्रिचा: (त्रिचाल), मति, ख्वा: (ख्वाल)
attract (v) साला काये, साले, लिक्क वयेके । नुग: क्वसाले (नुगल क्वसाले)
attraction (n) यइपुगु, स्वये मास्ति व:गु
attractive (adj) यइपु, यइपुसे च्वंगु, ल्व:वनापुसे च्वंगु, मिखा साला काइगु, बांला:
auction (n) लिलाम, थुलि धेबा ब्रिइ धका: भा: नोवाना: न्यायेगु बजार
audience (n) स्वकुमि पुच: (स्वकुमि पुचल), न्यंमि पुच:
audiology (n) तासु ब्वनेज्या, न्हाय्पनं स: ताइगु बारे ब्वनेज्या
audiometer (n) अदियो-मितर, न्हायपनं गुलिं बांलाक ता: धका: स्वयेगु मिसिन
August (n) गुंला (गुनिला), अंग्रेजि दँया च्यागूगु ला, अगस्त
aunt (n) मले, पाजुया कला: (पाजुया कलात) । काकि, ककाया कला: । निनि, अबुया तता बा केहें । त:मां (तवमां), मांया बा अबुया तता बा त:बाया कला: । चिधिमां, चमा, च्वां, मांया केहें
aunt-in-law (n) सस: मले (ससल मले), कला:या मले । काकि माजु, भा:तया ककाया कला:
auroch (n) गुंमेय् (गुंमेस), गुंइ च्वनिइम्ह हारांम्ह मेय् (*Bos primigenius*)
auspicious (adj) भिं
author (n) च्वमि, बाखं च्वइम्ह
authorities (n) हामा खल: (हामा खलक)
authority (n) हामा, वां । हालिम्वालि
auto (n) मोतर, मोतर कार, कार, इन्जिन दुगु थ:हे न्ह्याइगु ख: (खत), सल मदुगु ब्रगि
autobiography (n) थ:गु चोलाखँ, थ:गु चोला बाखं, ब्रूबलय् निसें सीबलय् तकया बाखं
autogiro (n) हेलकप्तर थें जा:गु छता फय्ख:
automatic (adj) थ: न्ह्याइगु (थव न्ह्याइगु), अथें न्ह्याइगु
automobile (n) मोतर, मोतर कार, कार, इन्जिन दुगु थ:हे न्ह्याइगु ख: (खत), सल मदुगु ब्रगि
auto-rickshaw (n) त्याम्पु, इन्जिन दुगु रिक्सा
autumn (n) छोला, ताल्ला धुंका: व चिकुला वये न्ह्य:
available (adj) न्ह्यवने दुगु
avalanche (n) च्वापु चल: (च्वापु चलख), गुँया च्वं घ्वार्र च्वापु कुतुं व:गु
avenue (n) सिमार्लं, जवंखवं सिमा दुगु लँपु
average (n) दथुल्या: (दथुल्याख), दथुइ च्वंगु ल्या: । थिक्क जक । थ्यंमथ्यं
avert (v) फाला वने । मजुइके, पने
avocado (n) गोंज पासि, छगू फुत ति ताहाक: जुइगु दुने तुइसे च्वंगु

चाकुगु सि (*Persea americana*)

avocet (n) त्वा: थस्व: झंग: (त्वाथ थस्वव झंगल), थस्व:गु ताहाक:गु त्वा: दुम्ह चिधिक:म्ह सलांत्या: झंग: थें च्वंम्ह झंग: (*Recurvirostra avosetta*)

avoid (v) मथिये, फिने, मस्वये, तापाक च्वने, मजुइके

await (v) लं च्वने, लङ च्वने, पिये

awake (v) न्ह्यलं चाये । दने

award[1] (n) सिरपा

award[2] (v) सिरपा बिये, ल:ल्हाये (लवल्हाये)

aware (adj) सिउगु, चा:गु । **to be aware** वा:चाये (वालचाये), वा:ताये (वालताये), सिये, चाये

awareness (n) सिउचाव, सिउता, चा:सु

away (adv) तापलय्, तापाक

awe (n) हना पह: (हना पहल) । ग्यासु

awesome (adj) हने बह । ग्यानापुसे च्वं

awful (adj) ग्यानापु, तसकं बांमला:

awfully (adv) तसकं, न्याक्क, सिक्क

awhile (adv) पलख, भतिचा

awkward (adj) ज्यामछिं

axe (n) पा, सिमा पालेगु ज्याभ:

axe dragon (n) पा मल: (पा मलख), गन जू वल अन पां पा:गु थें स्यंका थकिइम्ह धया त:म्ह मल:

axle (n) आकसिं, अँसिं, यक्सल, निचा: घ:चा:या दथुइ च्वंगु त्या:

aye-aye (n) तुफि-न्हिप्यं माक: (तुफि-न्हिप्यं माकल), तुफि थें च्वंगु न्हिप्यं दुम्ह चिधिक:म्ह माक: (*Daubentonia madagascariensis*)

azalea (n) तारि स्वां, फ्का:सिमाय् ह्वइगु तकु स्वांया पुचलय् ला:गु छता चिचिफ्व:गु ह्याउंगु स्वां (*Rhododendron calendulaceum*)

azure (n) सर्ग: थें वँचुगु उन

B

babble (v) पार-पारा खँ ल्हाये, त्यार-त्यार हाले, च्व:प्व: मदयेक नोवाये

babbler[1] (n) पार-पारा खँ ल्हाना च्वनिइम्ह मनू

babbler[2] (n) न्हायकं-पिलिचा, च्वामुसे च्वंगु क्वस्व:गु त्वा: व ताहाक:गु न्हिप्यं दुम्ह न्ह्याबलें हाला च्वनिइम्ह चिधिक:म्ह झंग: (*Pnoepyga*)

babe (n) मचा, मोचा, ह्याउं मचा

baboon (n) खिचाख्वा: माक: (खिचाख्वाल माकल), त्वा: ताहाक: जुया: खिचायागु ख्वा: व:म्ह तसकं हारांम्ह माक: (*Chaeropithecus*)

baby (n) मचा, मोचा, ह्याउं मचा, कचि मचा

babysitter (n) मचाकामि, मचा काइम्ह

bachelor (n) ब्याहा मया:निम्ह मिजं

bachelor's button (n) क:निह: स्वां (कवनिहल स्वान), चिचिह: यक्व मुना: चाकलाक ह्वइगु ह्याउंसे बा वँचुसे च्वंगु स्वां (*Centaurea cyanus*)

back[1] (adj) लि, लिउने च्वंगु, लिवने, लिउने, लित

back[2] (adv) लिज्यां, लिउने, लिहां । लिफ: (लिफव)

back[3] (n) जंन्हू (जंन्हुलि), जंन्हूपाता, जंन्हूफा: (जंन्हुलिफात), ककुया क्वय् ला:गु म्हया लिउनेयागु बो । लिख: (लिखत) । लिपाता, लंया लिउने च्वंगु पाता

back[4] (v) लिज्याये, लिज्यां वने, लिचिले, लिहां वने

back and forth (adv) लिहां-थिहां, इरु-थिरु, न्ह्य:ने व लिउने, छगू थासं

मेगु थासय्
back pocket (n) पाइन्तया लिउने च्वंगु म्हिचा
back stitch (n) लिकासि सुइगु सुकाति, छतिछति याना: मुलु लिज्यां कया: सुइगु सुकाति
back to back (adv) थितु थिइक
backbone (n) दुग: कौय् (दुगल कौंच), जन्हू कौय्, जंन्हूफा:या दथुइ च्वं क्वय् वना च्वंगु कौय्
backgammon (n) ब्याकग्यामन, कोथा कोथा दुगु बोर्दया द्य:ने गति संका: म्हितेगु कासा
background (n) लिब्रि, लिब्रंसा, यानय् ला:गु बं । लिउने च्वंगु खं, लिग्यां
backward (adj) लिउने ला: (लिउने लाव), लिस्व: (लिस्वव)
backwards (adv) लिखतं, लिकथं, लिहां, लिज्यां । लिफ: (लिफव) । अखबतं, अ:खतं (अवखतं)
backyard (n) लिब्रि, छेंया लिउने च्वंगु चकंगु थाय्
bacon (n) फाला, फाया ला
bacteria (n) लोय् जुइके य:म्ह मिखां न्ह्याये मदुम्ह कीचा
bacteriology (n) लोय् जुइकिइपिं ब्याक्तेरिया कीचातय्गु बारे ब्वनेज्या
bad (adj) मभिं, बांमला:, क्वह्यं, मजिउगु । **go bad** धोगिये, मभिने, स्यने
bad blood (n) तं (तम)
bad breath (n) धचू, म्हुतु नँव:गु
bad omen (n) अल्छिन, मभिंगु चिं
badge (n) ब्याच, म्हय् घायेगु चिं
badger[1] (n) बुंछुं
badger[2] (v) द्वाध्वा याये
badly (adv) तसकं, बांमलाक, न्यांबेक
badminton (n) ब्यातमिन्तन, निखल: निखे च्वना: झंग:या पायागु दयेका त:गु ककयात ब्यातं थ्वाना: इता-थिता याना: म्हितेगु कासा
baffle (v) खं मथुया: पक्क जुये, वातां जुये । पक्क याये, वातां याये
bag (n) म्हिचा, म्हे, ब्याग
bagatelle (n) ब्यागतेल, बलयात गुल्ल छ्वया: थासय् लाका: म्हितेगु कासा
baggage (n) ब्यागेज, गनं वनेबलय् नापं यंकेगु प्व: (प्वल)
baggy trousers (n) खिप्व: सुरुवा: (खिप्वल सुरुवाल), दथुइ म्हिचा थें च्वंगु दुगु गौचा ध्यंक क्वहां व:गु मिसामस्तय् न्ह्याइगु सुरुवा:
bagpipe (n) ब्याग पाइप, फय् जाया च्वंगु काप:या म्हिचां स: पिहां वइगु म्हुतुं पुइगु बाजं
bait (n) न्या लायेत ह्वलिइगु नसा
baize (n) बाज, बुज: बुज: व:गु तंय्यागु काप: (कापत)
bake (v) मरि छुये
baker (n) मरि छुइम्ह, मरि क:मि (मरि करमि)
bakery (n) केक पस: (केक पसल)
bakkhu (n) बक्खु, सँयलं, कोत थें फिइगु तंययागु तपागु लं
baksheesh (n) बक्सिस, लय्तापा: (लय्तापाल), लसतायां चिं कथं बिइगु छुं नं
Balaju (n) ल्हुति
balance[1] (n) ताल्जु, गेसु लनेगु
balance[2] (v) माथं वने, उति ग्यने, अंलाये । माथं वंके, उति ग्यंके, थहां क्वहां मवंके, थला:-क्वला: मदयेके
balcony (n) बार्दलि, छेया अंगलं पिहां वया च्वंगु बाला
bald (adj) सँमदु, पाचुछचं
bald eagle (n) तुयुछचं इमा, छचं व न्हिप्यं तुयुम्ह इमा (*Haliaeetus leucocephalus*)
baldpate (n) वँचुत्वा: हँय् (वँचुत्वाथ

हँय्), वँचु-वँचु धा:गु त्वा: अले ह्याउँ व हाकु पा दुम्ह हँय् (*Anas americana*)

bale (n) कु, भारि

baleen whale (n) वामदु ह्वेल, वा मदुम्ह ह्वेल न्या

ball[1] (n) बल, ग्वारा, ग्व: (ग्वल)

ball[2] (n) बल कासा, बलयात ध्वाना: बा वांछ्वया: म्हितेगु कासा

ballet (n) नोमवाइगु हुला प्याखं (हुला प्याखन)

balloon (n) च्वाफ:चा (च्वाफलचा), बेलन, बेलुन

balloon ball (n) बेलन कासा, बेलन थें याउँगु व तग्व:गु बलयात वांछ्वया म्हितेगु कासा

ballot (n) ल्यज्यापौ, ल्यज्या यायेबलय् कुर्केगु भों । ल्यज्या, भोत

balsam (n) लेँचा स्वां, ल्हातय् छिइगु लेँचा दयेकिइगु तत:हाक:गु वाउँगु ह: दुगु माय् ह्वइगु चिफ्व:गु स्वां (*Impatiens balsamina*)

balsam apple (n) बन्तरि, ध्व:ध्व: दुगु खोला दुगु निखें चोका च्वामुगु चिकनय् छुया नयेगु सि (*Momordica balsamina*)

bamboo (n) पं (पँथ), घाँय् पुचलय् दुथ्या:गु कथि थें बुया वइगु तमागु मा (*Bambusa*)

bamboo shoots (n) छों, नकतिनि चुलि ह्व:गु क्यातुगु त्यना त:गु पं (*Bambusa vulgaris*)

ban (v) गने, पने, याये मजिइके

banana (n) म्वाय्, खोला प्वलेबलय् दुने नाइसे च्वंगु चाकुगु ला दुगु ताहाक:गु म्हासुगु सिं (*Musa paradisiaca*)

band (n) बाजं खल: (बाजन खलक) । पुच: (पुचल), ध्व: (ध्वल) । बाला

bandage (n) घा: काप: (घाल कापत), घालय् चिइगु काप:, ब्यानेज

bandicoot (n) घोंछुं, भौ पायधिक:म्ह त्वा: च्वामुसे च्वंम्ह छुं (*Perameles nasuta*)

bandit (n) दाखुं, दाया काइम्ह खुं

bandy (n) ब्यान्दि कासा, हकि थें म्हितेगु छता ह्य: कासा

Banepa (n) भोंत, भोंदे

Banepan (n) भोंमि, भोंतय् च्वंम्ह मनू

bang[1] (n) धुस, ध्वांग, त्वांग

bang[2] (v) हाये, न्याये, ल्वाये । ध्वांग-ध्वांग याये, ध्यांध्यां याये, घारा-घारा याये

bangle (n) ल्हातय् न्ह्यायेगु चुल्या, चुरि

banish (v) देसं पितिने

banister (n) भतुपंज: (भतुपंजल), खयमा, स्वाहाने बार, स्वाहानें थहां क्वहां जुइबलय् ज्वनेगु बार

banjo (n) बेन्जो, दम्फु थें जा:गु छेंगूया बाजंया द्य:ने न्यापु नँयागु का दुगु गितार थें पतिनं थायेगु बाजं

bank[1] (n) बैंक, बंक, धेबा कुथि

bank[2] (n) खुसि सिथ, खुसिधी

bank[3] (v) भलसा काये, आस याये

banned (adj) गना त:गु, पना त:गु, याये मजिइका त:गु

banner (n) ध्वाँय्, पता: (पताल)

banquet (n) चाभोय् (चाभोज), बहनिइ जुइगु भोय्

bar[1] (n) सुलिं (सुलिम), सुलिं पस: (सुलिम पसल), थों कुथि, अयला: त्वनेगु पस: (अयलाख त्वनेगु पसल)

bar[2] (n) बाला

bar[3] (n) खोताकी (खोताकिल), बार

bar[4] (v) पने, प:खुये (पलखुये)

bar code (n) छुं नं जोलंया मू व ताजि कम्प्युतरं ब्वने फयेक तया त:गु चिचिधंगु ध्व:ध्व:

bar graph (n) थां तया: क्यना त:गु

थला:-क्वला: किपा

barbarian[1] (adj) गुँ पह: व:गु (गुँ पहल ववगु)

barbarian[2] (n) पाखे, हसिब्रसि मदुम्ह

barbaric (adj) गुँ पह: व:गु (गुँ पहल ववगु), लाखे पह: व:गु (लाखे पहल ववगु)

barbecue (n) बार्बिक्यु, म्ह छम्हं मिइ छुया त:गु लाख: (लाखत)

barber (n) नौ, सँ खाकिइम्ह, लुसि क:मि

barberry (n) मल्ता प्यासि, कंमाय् सइगु छता ह्याउँगु ताहाक:गु प्यासि (*Berberis aristata*)

barbet (n) ग्वाय् भ्रंग: (ग्वाय् भ्रंगल), सिमा ह्वतय् च्वनिइम्ह तत्या:गु त्वा: दुम्ह बखुं पायधिक:म्ह वाउँम्ह भ्रंग: (*Megalaima*)

bard (n) तिवाल्हा: (तिवाल्हाक)

bare (adj) भुना मत:गु, त्वपुया मत:गु, नांगां, पचिं नांगां

barely (adv) भन्दिले

bargain[1] (n) दंगु, दंक ला:गु

bargain[2] (v) मू याये, भा: याये (भाव याये)

barge (n) ब्रार्ज, त:लय् पाचुगु मालमिल ल्ह्यइगु ल:ख:

bark[1] (n) खिचां ऊगु स: (सल)

bark[2] (n) सिमा खोला, सिखुल, सिमायागु खोला

bark[3] (v) खिचां उये, ह्वाउ-ह्वाउ याये, हाउँ-हाउँ याये

barking deer (n) खिचां ऊगु थें च्वंक स: पिकाइम्ह सिइसे च्वंम्ह चिधिक:म्ह चल्ला (*Muntiacus muntjak*)

barley (n) तछो, तेछो, ह्वातुगु खोला दुगु व निखें चोका लूगु छो, न:ला स्वांया पुसा (*Hordeum vulgare*)

barley flour (n) सचुं, तछो चुं

barley flower (n) न:ला स्वां (नवला स्वान), तछो ब्रा क:नि पिइत्रलय् ह्वइगु म्हासुगु तत:हाक:गु स्वां (*Zea mays; Hordeum vulgare*)

barmaid (n) सुलिं मयजु, अय्ला: मिइम्ह मयजु

barn (n) भकारिछें, कोलं (कोलन), वा तया तयेगु थाय्

barnacle (n) नांचाया त:लय् प्यपुना च्वनिइम्ह सँ थें च्वंगु तुति दुम्ह संखकी

barnyard millet (n) केतुवा, छता याकनं सइगु दुसि (*Panicum frumentaceum*)

barometer (n) बेरो-मितर, फय्छेंया प्रेसर गुलि दु धका: स्वयेगु मिसिन

barrack (n) ब्यारेक, सिपाईत च्वनिइगु छें

barracuda (n) गोंजत्वा: न्या (गोंजत्वाथ न्या), गोंजया थें त्वा: छ्वां व:म्ह व तत:हाक:गु वा दुम्ह भिगू फुत ति त:धिक:म्ह ल:छेंय् दइम्ह न्या (*Sphyraena barracuda*)

barrage[1] (n) वातुवां तोपं कयेके ज्या

barrage[2] (n) ल:द्यां (लखद्याम), ब्रं

barrage[3] (v) तोपं कयेके

barrel[1] (n) ड्रम, तेप, थल

barrel[2] (n) तुप:या नलि (तुपतया नलि), नाल, पंथू (पंथुलि)

barren (adj) गंगु, छुं नं ब्रुया मवइगु

barren field (n) ग्वा:ब्रुं (ग्वाकब्रुं), छुं नं ब्रुया मवइगु ब्रुं

barrier (n) पखा: (पखाल), पंग: (पंगल)

base (n) नी, दकलय् क्वय् च्वंगु ब्वो, छुं नं दिना च्वंगु ब्वो । लिधंसा

base stone (n) इलोहं, थां दिकेत तइगु लोहं

baseball (n) बेसब्वल, वांछ्वया ह:गु ब्वलयात कथिं थ्वासे ब्वां वना:

म्हितेगु चकंगु ख्यलय् जुइगु कासा
basement (n) दुसुं कोथा, बँया त:लय् च्वंगु कोथा
bash (v) न्याक्क दाये, तसकं दाये
basil (n) बभु स्वांया ह: (हल) (*Ocimum basilicum*)
basin (n) बाता, भेग: (भेगत)
basis (n) लिधंसा
bask (v) लुमुक च्वने, निभा: पाये, मि पना: क्वाक्क च्वने
basket (n) कल: (कलख), धकि, पिला, दाला, द्यां, पं बालायागु दयेका त:गु थल
basketball (n) बास्केत बल, हाकुंग्वारा, कासा ख्य:या सिथय् थना त:गु थामय् च्वय् च्वंगु ह्वतय् बल क्वफाना: म्हितेगु कासा
basket-maker (n) दालादिला दयेकिइम्ह
bass (n) लिउने चित्या: जूगु ग्वार्चा त्रिंगु म्ह दुम्ह व क्वय्यागु वाकुंधी छ्वां व:म्ह ल:छैंय् दइम्ह न्या (*Morone*)
bass drum (n) बेसड्रम, बाच्छै बाजं खलकं छ्यलिइगु निखें छेंगुलिं भुना त:गु कथिं दाया: थायेगु तग्व:गु बाजं
basset (n) न्हाय्पं ताहाक:म्ह व न्ह्य:नेयागु तुति बेक्व:म्ह बाग:चाम्ह अहल्या खिचा
bassoon (n) बसुन, म्हुतुं पुइगु ताहाक:गु सिंयागु बाजं
bat¹ (n) म्हितेगु ब्यात, बल दायेगु कथि
bat² (n) चिकंलापा, लायफाकु, लायफाकचा, अप्व: याना बहनिइ जक ब्वइम्ह छुं थें च्वंम्ह पपू दुम्ह पेपांचू (*Piecotus auritus*)
batch (n) पुच: (पुचल)
bath (n) म्व: ल्हुइगु (म्वल ल्हुइगु), म्ह सिलेगु । म्व: ल्हुइगु थाय्
bathe (v) म्व: ल्हुये (म्वल ल्हुये) । म्व: ल्हुइके । चाये, सिले
bathing skirt (n) प्याकुसा, मिस्तय् म्व: ल्हुइबलय् म्हय् हिनिइगु काप:
bathrobe (n) बाथरोब, छैंय् अथें लं मफिसे च्वना च्वनेबलय् फिइगु गाउन
bathtub (n) म्व: ल्हुइगु थल (म्वल ल्हुइगु थल)
batik (n) बातिक, सीयागु वांकि दयेका: अले उन छिना त:गु काप:
batter¹ (n) खेँय् व दुरु नापं छुचुं ल्वाकछ्याना: संका त:गु ति
batter² (v) मदिक दाये, धू याये
battery (n) ब्यात्रि, मस्ला, करेन्त मुना च्वनिइगु थल
battery lamp (n) ब्यात्रि ल्याम्प, ब्यात्रिं च्याइगु मत
battle (n) हता:या भ्वलय् पुच: पुच: सिपाईंत दथुइ जुइगु ताहाक:गु ल्वापु
battlefield (n) हता:ख्य: (हतालख्यल)
battleship (n) हता: जाहाज (हताल जाहाज), हता:बलय् छ्यलिइगु ततग्व:गु तोप दुगु नैंयागु दयेका त:गु भराय ग्व:गु जाहाज
bauhinia (n) कुन्ह:बुं (कुन्हलबुं), कुन्हुसिया बुं, वाउंचा कथं छ्यलिइगु सिमाय् ह्वइगु स्वां व स्वांया चुलि (*Bauhinia variegata*)
bawl (v) प्यायंक ख्वये, तत:सलं ख्वये
bay (n) कापि, स्वखे बं दुगु ल:छें
bay window (n) क्वस्व: भ्या: (क्वस्वव भ्याल), क्वस्वये थें अगलं पिने पा:लुइक पिहां वया च्वंगु भ्या:
bayberry (n) क:बसि (कवबसि), चिमागु सिमाय् सइगु ह्याउँ-ह्याउँ हाकु-हाकु न:गु चिग्व:गु सि (*Myrica esculenta*)
bazaar (n) बजा: (बजार), लँय् लँय्

पसः यक्व दुगु थाय्
bazooka (n) बजुका, स्वयेबलय् तत्याःगु पाइप थें च्वंगु बोहलय् दिकाः रकेत कयेकेगु तोप
BC (adv) [before Christ] यशु न्ह्यव, दँ क्यनेबलय् छ्यचलिइगु खँग्वः
BCG (n) [bacillus Calmette-Guerin] बिसिजि, गंलोय् मजुइकेत बिइगु इन्जेक्सन
be[1] (imp) जु ! च्वँ ! [be good भिं जु ! be quiet सुम्क च्वँ !]
be[2] (v) जुये, दये, च्वने, म्वाये । धाये, नये
beach (n) फिबँ, लःया सिथय् फिया फि जक दुगु थाय्
bead (n) पू (पुलि), पोत्या, खाः गुलि (खाल गुलि), माः हनेत प्वाःखना तःगु गुलिचा
beagle (n) बिगल खिचा, खराचा मालेत छ्यचलिइम्ह चिधिकःम्ह खिचा
beak (n) भ्रंगःया त्वाः (भ्रंगलया त्वाथ), भ्रंगःया म्हुतु
beam[1] (n) जः (जल), जला
beam[2] (n) धलिं (धलिम), बँ ल्ह्वना तइगु ततःहाकःगु सिँ
beam[3] (v) ख्वाः चकने (ख्वाल चकने)
beans (n) कयगू (कयगुलि), बूबः (बूबल), गुलिचा गुलिचा चिंगु माया पु
bear[1] (n) माकःधुँ (माकलधुँ), म्ह छम्हं ख्वातुगु सँ दुम्ह निपा तुतिं चुयाः जुइम्ह हाकुम्ह पेपांचू (*Selenarctos thibetanus*)
bear[2] (v) क्वबुये, बुये, वेकुंच्याये, पाछाये, फये, ल्ह्वने । नुगः चिये
bearberry (n) माकःसि (माकलसि), चिधंगु सिमाचाय् सइगु चिचिग्वःगु ह्याउँगु सि (*Arctostaphylos uva-ursi*)
beard (n) चाकः ग्वाय् (चाकल ग्वाच), गःसँ (गलसँ), दारि, मनचा व नेतालय् बुया वइगु सँ
bearded vulture (n) घो, सँय् गिल्द, धोगिइगु सीम्ह नइम्ह सँदेसय् दुम्ह भराय धिकःम्ह मसां भ्रंगः (*Gypaetus barbatus*)
bearings (n) बेरिंग, घःचाः अःपुक चाःहिइकेत तया तःगु नँयागु गुच्चा
beast (n) पेपांचू
beat[1] (n) बाजंया ताल
beat[2] (v) बाजं थाये । दाये, धोंधों दाये, मुइके, जुके, च्वाये, ल्हाः वाये (ल्हात वाये), कसा विये । खँय् काले, काल काल याये
beat[3] (v) कासाय् वुके, ल्वापुइ बुके
beat soundly (v) धोंधों दाये, सः वयेक दाये
beaten rice (n) बजि, फालकि, मना तःगु वायात भाजनय् सियाः पति चिंक ल्हुया तःगु नसा
beautician (n) समाःमि (समालमि), ख्वाः बांलाकेगु ज्या याइम्ह
beautiful (adj) बांलाः
beauty (n) बांलाःगु, छायपा
beaver (n) लःछुं (लखछुं), चतं थें च्वंगु न्हिप्यं दुम्ह लखय् च्वनिइम्ह तःधिकःम्ह छुं (*Castor fiber*)
because (conj) उकिं, अकिं, छाय धाःसा (धालसा), अय जूगुलिं
beckon (v) ल्हाः संकाः सःते (ल्हात संकाव सलते)
become (v) जुये, क्यने
bed (n) द्यनेगु खाता
bed lamp (n) बेद ल्याम्प, द्यनेगु खाताया नापसं च्याकेगु चिप्वाःगु मत
bedbug (n) धँय् (धँस), धाय्, द्यनेगु लासाय् दइम्ह हि त्वनिइम्ह की (*Cimex lectularius*)
bedclothes (n) द्यनेबलय् फिइगु लं

bedding (n) द्यनेगु लासा, लासा फांगा
bedroom (n) द्यनेगु कोथा
bedsheet (n) देलासा, लासाया द्य:ने लायेगु काप:
bee (n) हा, पेनय् कं दुम्ह ब्वइम्ह की (*Apis*)
bee-eater (n) हा नइम्ह भंग: (भंगल), ताहाक:गु न्हिप्यं व पपू अले च्वामुगु त्वा: दुम्ह की लाना: नइम्ह क्व: सिबें भचा त्रिधिक:म्ह वाउंम्ह भंग: (*Merops*)
beef (n) साया ला, दोहंया ला
beehive (n) हाप्व: (हाप्वल), हाया छें
beep-beep (n) तिवंत-तिवंत [हरन न्या:गु स:]
beer (n) ब्यर, जिमार्थों, छोर्थो, कतार्थों, तछो त्यना: दयेका त:गु म्हेम्हे धा:गु त्वँसा
bee's wax (n) कस, कस्तिहां दयेकिइगु सी
beet root (n) कसू, त्रित्रिग्व:गु सकि थें च्वंगु चाकु सवा: व:गु ग्वार्चा त्रिंगु हा (*Beta vulgaris*)
beetle (n) म्हया दुने पपू सुचुका तइम्ह ब्वइम्ह की
before (adv, prep & conj) न्ह्यव, न्ह्यवने, न्हापा । मलायेकं, मला:निवं
beg (v) फ्वने, इनाप याये, ल्हा: फये (ल्हात फये)
beggar (n) फ्वगिं (फ्वगिन), फ्वना जुइम्ह
begging bowl (n) गुलुपा: (गुलुपात), फ्वना कायेगु थल
begin (v) न्ह्याये, लुया वये । न्ह्याके, न्ह्यज्याके, सुर याये
beginning (n) छुंना, नी
begonia (n) माक:काति स्वां (माकलकाति स्वान), तत:ह:गु वाउंगु ह: दुगु माय् ह्वइगु छता त्रित्रिफ्व:गु ह्याउंगु स्वां (*Begonia semperflorens*)
behalf (n) on behalf of निंतिं, पलेसा, पौसा (पलिसा)
behave (v) लसने, लसये, हसिब्रसि क्यने, ग्यानि जुये
behaviour (n) पह: (पहल), पह: चह: (पहल चहल)
behind (adv & prep) लिउने, लिवने
being (n) म्वांम्ह, म्वा:म्ह (म्वावम्ह), म्वासु दुम्ह सुं नं
belief (n) मति
believe (v) पत्या: याये (पत्याल याये), पत्या: जुये (पत्याल जुये), पास्याये
belittle (v) क्वतुने, त्रिधंके
bell (n) गं, गां
bell metal (n) कँय् (कंस), गं दयेकेत छ्यलिइगु सिज: व तिन ल्वाकछ्याना: दयेका त:गु छता म्हासु-म्हासु तुयु-तुयु धा:गु लीलं
bell pepper (n) तग्व: मल्ता, ग्वारा मल्ता, ग्वार्चा त्रिंगु पालु मजूगु तग्व:गु मल्ता (*Capsicum annuum*)
belleric myrobalane (n) ब्रल: (ब्रलल), सिमाय् सइगु छा:गु पु दुगु छता सि (*Terminalia bellirica*)
bellflower (n) नगु स्वां, नगु थें च्वंक न्याकुं लुइक ह्वइगु चिफ्व:गु वेंचुगु स्वां (*Campanula garganica*)
bellow (v) दोहं थें हाले, तसकं हाले
bellows (n) भौ, तिया: फय् पिकायेगु छेंगूया म्हिचा
belong (v) सुंयागु जुये । छुकिइनं दुथ्याये
belongings (n) सुयागुं हलंजोलं
below (adv & prep) क्वय्, क्वसं, क्वय् पाखे, क्वदु
belt (n) जँभि, जनि, हिंसा, बाला
belt loop (n) पाइन्तय् पेति दुछुवयेत तया त:गु ह्व:

beluga (n) तुयुम्ह ह्वेल, भिंन्यागू फुत ति हाक:म्ह तुइसे च्वंम्ह ह्वेल न्या (*Delphinapterus leucas*)
bench (n) ताहाक:गु मेच, बेंच
bend[1] (n) कुं, लंपु बा खुसि फहिला वनिइगु थाय्
bend[2] (v) बेक्वयेके, चा:तुयेके (चाकतुयेके)
bend down (v) घोंस्याये, क्वछुये, भेलुये
beneath (adv & prep) क्वय्, क्वसं
benefit[1] (n) भिं, लब: (लबल), छ्यापं, कति
benefit[2] (v) भिंजुये, कतिलाये
bent (adj) चा:तुगु (चाकतुगु), बेक्व:गु (बेक्ववगु), क्वछुगु, धुसि लूगु
bequeath (v) थ: सीत्रलय् थ:गु सर्वय् सुंयात त्व:ता थके, च्वया थके
bequest (n) दहं व:गु, सुं सीवलय् थ:त ला: व:गु वयागु सर्वय्
berate (v) नर्थक्क हक्के, लगे याये, तसकं ब्व:बिये
beriberi (n) इलिं च्वना: सने मफइगु लोय्
bermuda grass (n) कोख: घांय् (कोखल घांस), तुयु सितु धांय्
berry (n) प्यासि, गुलि गुलि चिंगु चिचिग्व:गु छुं नं सि
beryl (n) बेरिल, च्यासिलिं दुगु थी
beside (prep) नापसं, फुसय्, लिसें, लिकसं
besides[1] (adv) हानं, हाकनं, अभ्र
besides[2] (prep) त्व:ता: (त्वलताव)
best[1] (adj & n) दक्व सिवें च्वन्ह्या:गु, बांला:गु, भिंगु, जिउगु
best[2] (adv) फक्व बांलाक, जिक्व बांलाक
bestseller (n) दक्लय् यक्व चूगु
bet[1] (n) खपु, च्याखा, बाज़ि, बेत
bet[2] (v) धेबा पाये, ह्वाये, बाजि तये, च्याखा तये, बेत याये
betel leaf (n) ग्वा: (ग्वाल), मस्ला नाप ल्वाकछ्याना: नइगु छता गसिमाया ह: (*Piper betle*)
betel nut (n) गोय् (गोच), सिं थें च्वंगु ग्वल्ला:गु पु (*Areca catechu*)
betel pepper (n) ग्वा: (ग्वाल), मस्ला नापं ल्वाकछ्याना: नइगु छता गसिमाया ह: (*Piper betle*)
better[1] (adj) छुं सिवें भिंगु, च्वन्ह्या:गु, बांला:गु
better[2] (adv) च्वन्ह्याक, बांलाक, भिंक
between (prep) दथुइ
beverage (n) त्वंसा, त्वनेगु छुं नं
beware (v) सिइकाति, वाचायेकि
bewilder (v) वातां याये, आतां याये । **be bewildered** वातां जुये, आतां जुये, व याये थ्व याये मदये
beyond (prep) छुं सिवे तापाक । **go beyond** पुला वने, मल्याक वने
Bhairav (n) भैल:द्य: (भैल:द्यव), भेलु, भक्कु
Bhaktapur (n) ख्वप, ख्वपदे
Bhaktapurian (n) ख्वपमि, ख्वपय् च्वंम्ह, ख्वपयाम्ह मनू
Bhimsen (n) भिन्द्य: (भिन्द्यव)
bhoto (n) भोतो, पुतु चिना: फिइगु लंचो दुगु पिनेयागु लं
bibliography (n) च्वसु व सफूया धल:
bibliomaniac (n) सफू वें, वें थें जुइक सफू मुंका च्वनिइम्ह
bicycle (n) बाइस्कल, साइकल, निचा: घ:चा: दुगु तुतिं न्ह्याकेगु ख:
bier (n) कोता: (कोताल), कुता:, सीम्ह कुबुया यंकिइगु
big (adj) त:धं (तवधं), त:धंगु (तवधंगु), तग्व: (तग्वल), तग्व:गु (तग्वलगु)
bigha (n) बिघा, १३.३१३ पी, २७० फुत ब्या व २७० फुत हाक: दुगु लागा, ७२९०० स्क्वायर फुत
bighorn (n) भ्याचा, नेकूताहा फै, नेकू

च्चाःतुम्ह गुंइ च्वंनिइम्ह तःधिकःम्ह फै (*Ovis canadensis*)

bight (n) कापि, स्वखे बँ दुगु लःछँ

bignonia (n) बाल्चि स्वां, धिमे कःछेयागु ताहाकःगु धे दुने दइगु चाक-चाक लाःगु तुयुगु फिपौ थें च्वंगु स्वां (*Oroxylum indicum*)

bigot (n) थःगु जक खँ तःधं धाइम्ह

Bijeswari (n) बेसः (बेसल), बिज्यासः (बिज्यासल)

bike (n) बाइक, बाइस्कल, साइकल, निचाः घःचाः दुगु तुतिं न्ह्याकेगु खः

bikini (n) मिस्तय लाल कायेबलय् फिइगु निगू पिस दुगु चिकिचा पाःगु लं

bilberry (n) छता त्रिग्वःगु वँचुगु सि (*Vaccinium*)

bile (n) हिपू (हिपुलि), खायु; सँय् बुया वइगु व खाइप्वःचाय् वनाः मुना च्वनिइगु खायुगु ति

bile duct (n) सँलापाउँ, सँ लिसे स्वाना च्वंगु पाइप

biliary calculus (n) खाइप्वःचाय् लोहं दया वइगु लोय्

bill[1] (n) भंगःया त्वाः (भंगलया त्वाथ), थुना

bill[2] (n) बिल, न्यानाः वःगु भों, धेबा पुले माःगु धलः

billboard (n) गोरः (गोरल), साइनबोर्द

billbug (n) बामाया हा नइम्ह की (*Sphenophorus*)

billiards (n) बिल्यार्द, तेबुलया द्यःने च्वंगु बलयात कथिया चोकां प्वानाः कुनय् कुनय् दुगु ह्वतय् कुर्काः म्हितेगु कासा

bind (v) खिपतं चिये । प्यपुंके, सुये

biography (n) चोलाखँ, चोला बाखं, बूबलय् निसें सीबलय् तकया बाखं

biology (n) म्वासु दुगु बारे ब्वनेज्या

bird (n) भंगः

biped (n) निपांत्रू, निपा तुतिं चुइम्ह

biplane (n) नितँजाः पपू दुगु प्लेन

bird (n) भंगः (भंगल), भतु, खा । **birds** भंगःत, भंगः-भिंगः

bird of paradise (n) हुमायु भंगः (हुमायु भंगल), तसकं ताहाकःगु तुयुगु न्हिप्यं दुम्ह न्यु गिनिइ च्वंम्ह भंगः (*Paradisaea apoda*)

bird of paradise flower (n) भंगःथकुं स्वां (भंगलथकुं स्वान), ब्वया च्वंम्ह भंगः थें च्वंगु केरामा पुत्रलय् लाःगु ह्याउँगु व वँचुगु स्वां (*Strelitzia reginae*)

bird pepper (n) न्यामल्ता, तसकं पालुगु चिग्वःगु मल्ता (*Capsicum microcarpum*)

birth anniversary (n) बुन्हि, बुसादँ

birthday (n) बुन्हि, बूगु न्हि

biscuit (n) बिस्कुत, मरि, मारि, मन्हि, मलि

bison (n) न्ह्यःने यक्व सँ दुम्ह व छ्चं तग्वःम्ह अम्रिकन गुंमेय् (*Bison bison*)

bit (n) कुचा, छकूचा, भतिचा, भचा

bitch (n) माखिचा, मिसाम्ह खिचा

bite (v) वान्याये, न्याये, डाये

bitter[1] (adj) तं वःगु

bitter[2] (adj) खायु, मसाःगु

bitter cucumber (n) क्वःतुसि, वासः कथं जक छ्यले जिउगु तसकं खायुगु खँय् ब्वांलूगु चिग्वःगु तुसिचा (*Cucumis*)

bitter gourd (n) ककःचा (ककलचा),

खायु ककः, पिने कैचा कैचा दुगु छता ताहाकः व त्याःगु खाइसे च्वंगु वाउंचा (*Momordica charantia*)

bitter orange (n) खाइसि, फम्सि थें च्वंगु छता खखः पाउं-पाउं धाःगु सि (*Citrus aurantium*)

bitterly (adv) तं वयेक, तमं

bittern (n) सियुम्ह बोह, धोपय् च्वनिइम्ह तुति चिहाकःम्ह बोह (*Ixobrychus cinnamoneus*)

black[1] (adj) हाकुगु, हाकुसे च्वंगु

black[2] (n) हाकु, तुयुया अःखः, हेंग्वाःया उन

black beaten rice (n) वला बजि, हाकुगु वायागु ल्हुया तःगु बजि

black buck (n) तेरु, लिउने स्वःगु गसू निला च्वंगु नेकू दुम्ह प्वाः तुयु व म्ह सियुम्ह चल्ला (*Antilope cervicapra*)

black cardamom (n) यला, सिइसे च्वंगु खोलाया दुने हाकुगु गुलिचा गुलिचा दुगु सि (*Amomum aromaticum*)

black clay (n) थेचा, गथिचा, कँचा, बुँइ साः कथं छ्यलिइगु हाकुगु चा

black duck (n) हाकुम्ह हँय्, बेलायत हँय्, छ्यं ह्याउँ व म्ह हाकुम्ह तःधिकःम्ह हँय्

black game (n) हाकुम्ह गुंखा, गुंइ च्वनिइम्ह हाकुम्ह खा

black gram (n) माय् (मास), वाउं-वाउं नःगु हाकुगु खोलाया दुने तुइसे च्वंगु बूवः (*Phaseolus mungo*)

black hole (n) तुयुजःयात हे साला काइगु मिखां न्ह्याये मदुगु भराय धिक्कागु हाकुगु धी

black ibis (n) त्वाः क्वस्वःम्ह हाकुम्ह सलांत्याः भंगः (*Pseudibis papillosa*)

black mulberry (n) हाकु समिसि, सिम्पु पायग्वःगु हाकुगु सि (*Morus nigra*)

black mustard (n) हाकुगु पःका (हाकुगु पलका), साकेचा माया पुसा (*Brassica nigra*)

black myrobalane (n) हलः (हलल), सिमाय् सइगु चिचिग्वःगु वाउंगुलिइ म्हासुगु फुति फुति दुगु फाकुसे सवाः वःगु वासः कथं नये जिउगु सि (*Terminalia chebula*)

black nightshade (n) मलःसि, मल्तामा थें च्वंगु माय् सइगु वासः कथं छ्यले जिउगु कयगू पायग्वःगु हाकुगु सि । मलःसि स्वां, मलःसि सइगु माय् ह्वइगु चिचिफ्वःगु तुयुगु स्वां (*Solanum nigrum*)

black pepper (n) मलय, छता गसिमाय् सइगु हाकुगु चिचिगुलिगु पु (*Piper nigrum*)

black plum (n) गुंफम्सि, जपुसि, यक्व ति पिहां वइगु चिग्वःगु हाकुगु सि (*Eugenia jambolana*)

black salt (n) वेचि, तसकं चिन्वःगु हाकुगु चि

black snake (n) हाकु ताहा, म्ह हाकुसे च्वंम्ह अम्रिकन ताहा

black soybean (n) हाकु मुस्या, हाकुगु खोलाया दुने म्हासुसे च्वंगु भचा ग्वल्लाःगु बूबः (*Glycine max*)

black walnut (n) नख्वःसिं (नख्वलसिन), सिं थें छ्याःगु हाकुगु ख्वःसिं (*Juglans nigra*)

black widow (n) विख दुम्ह हाकुम्ह माख्चा (*Latrodectus mactans*)

blackberry (n) मतप्यासि, मतपेसि, मुस्या पायग्वःगु हाकुगु सि (*Rubus*)

blackbird (n) इज्वः भंगः (इज्वल भंगल), दँयचा पुचलय् लाःम्ह म्हासुगु त्वाः दुम्ह भचा तःधिकःम्ह हाकु बा सियुम्ह भंगः (*Turdus*)

blackcap (n) हाकु भतु, चिधिकःम्ह

हाकुम्ह भंग:

black-capped sibia (n) हाकुछ्यं भंग: (हाकुछ्यं भंगल), म्ह ह्याउँ व छ्यं हाकुम्ह मेतुलिचा पायधिक:म्ह भंग: (*Heterophasia capistrata*)

blacken (v) हाकुये, हाकुसे च्वने । हाकुके

blackfly (n) स्याक्क न्याइम्ह भुजिं

blackish (adj) हाकु-हाकु

blacksmith (n) कौ, कोनाय, नक:मि (नकरमि), नँक:मि, नँयागु ज्या याइम्ह

blackwater (n) ज्वर नापं चोफायेबलय् हि वइगु लोय्

bladder (n) चोप्व: (चोप्वल), चो मुना च्वनिइगु थल

blade (n) चुपिया धा: (धाल), ध:, पाँय् । स्व:चा (स्वलचा), भ्यालेत । चुपि

blah blah (n) येंतें खँ, उगुंथुगुं

blame[1] (n) द्वपं, अच: (अचल), ब्व: (ब्वल)

blame[2] (v) द्वपं बियें, पा:याये (पालयाये), ततिपे

blank (adj) छुं मदुगु, सुचुगु, यचुगु

blanket (n) फांगा, फायेगु गा, सांगा, सँयागु गा, तँयगा, तँययागु गा

blanket flower (n) तग्व: मिखा स्वां, धकिचा स्वांया पुचलय् ला:गु चकंक ह्वइगु छता स्वां (*Gaillardia*)

blast[1] (n) ध्वांग मुगु, बम मुगु

blast[2] (v) बम तया: मुइके

blaze (v) [ह्वाना-ह्वाना] च्याये, [मत] थिये, [निभा:] त्वये

blazer (n) ब्लेजर, कासा कोत, कासा म्हितेबलय् फिइगु कोत

bleat (n) चोलय्चा हा:गु स: (सल), मायमाय

bleed (v) हि लिकाये । हि वये, हि बा: वये (बाल वये), हि स्व:स्व: वये (स्वलस्वल वये)

bleeding heart (n) दलूचा स्वां, दलूचा खाये थें यगाना: भ्व:लिंक ह्वया च्वनिइगु नुग:सें ब्वांलूगु ह्याउँगु स्वां (*Dicentra spectabilis*)

blend (v) ल्वाकछ्याये । अयला: छ्याय-फ्वाय याये

bless (v) सुवा: बियें (सुवाल बिये), भिंतुने

blessing (n) सुवा: (सुवाल)

blimp (n) हाइड्रोजन ग्यास जायेका त:गु मनू च्वने जिउगु ताहाक:गु बेलन

blind[1] (adj) कां, मिखां मखंम्ह, मिखा कां । **blind woman** कनि

blind[2] (v) कां जुये, मिखां मखने

blind stitch (n) काप:या छ्खे जक खने दइगु सुकाति

blind window (n) गा:भ्या: (गालभ्याल), छायपा यायेत अंगलय् तया त:गु खने मदुगु भ्या:

blindman's bluff (n) कानकान-पिचा, मिखाय् काप: चिना त:म्हेसिनं मेपिंत थिउ वनेगु कासा

blink (v) मिखा फुति याये, फुति फुति याये । मत फ्वाक-फ्वाक याये । मत पिलि पिलि च्याये

bliss (n) मस्ख, तसकं न्ह्यइपुगु, तच्व:गु लसता

blister[1] (n) फोंगा, फ्वाक: (फ्वाकल), यल-यल

blister[2] (v) फोंगाये, फ्वाक: चिना वये (फ्वाकल चिना वये)

blizzard (n) च्वापु फय् (च्वापु फस), च्वापु ब्वयेका हइगु ग्यानापुक वइगु फय्

block[1] (n) पंग: (पंगल)

block[2] (n) त्वा: (त्वाल), छेँ मुना

block[3] (n) धी (धिक), ग्वारा

block[4] (v) प्वा:तिये (प्वालतिये) । पने, पाने, पत्तुपने, किये । पंग: थने

(पंगल थने), ज्या याके मविये
blood (n) हि
blood clot (n) हिकुंगु
blood pudding (n) चोहि, ख्व:गु हियात हाया: दयेकिइगु नसा
blood vessel (n) हिनू (हिनुलि), म्हय् दुने हि न्ह्याइगु पाइप
bloodhound (n) तना च्वंपिं मनूत मालेत छ्यलिइम्ह तसकं नैतुने बल्ला:म्ह न्हायूपं ताहाक:म्ह त:धिक:म्ह खिचा
bloodshed (n) हिवा: (हिवाल)
bloodstone (n) हिलोहं, वाउंगुलिइ ह्याउं फुति फुति दुगु थी
bloodthirsty (adj) हिवा: वयेके मा:म्ह (हिवाल वयेके मा:म्ह)
bloody flux (n) छेरावति, भ्रारा जुइगु लोय्
bloom[1] (n) स्वां (स्वान), वुं
bloom[2] (v) स्वां ह्वये, मुखू ब्यने, चकने, भ्वंचिने
blossom[1] (n) स्वां (स्वान), वुं
blossom[2] (v) स्वां ह्वये, मुखू ब्यने, चकने, भ्वंचिने
blot (n) चात: (चांतल), किना च्वंगु, खों
blotch (n) फ्वात: (फ्वातल), पल: (पलक), चात:
blotchy (adj) च्या:था: (च्याकथाव), चात: चात: दुगु
blotting paper (n) मसि तिका कायेगु भों, ल: त्वनिइगु भों
blouse (n) मिसालं, न्ह्य:ने निव: याना: फिइगु पुतु दुगु मिसालं । ब्लाउज, म्ह त्वपुइगु मिसालं
blow[1] (n) खौ, भ्रापु, ल्वाप्पा, बक
blow[2] (v) मुये, मुया वये, पंम्हुये
blow[3] (v) फय् सने, फय् वये । फु याये, स्वांपुये; म्हुतुं फय् वयेके
blow one's nose (v) न्हि काये, छिंक याये
blow up (v) बम् तया: मुइके । तपा याये, त:धं याये । फोंगाये
blowfly (n) तोंखि भुजिं (तोंखि भुजिन), घालय् बा त्वपुया मत:गु लाय् तों खिफाइम्ह भुजिं
blowpipe (n) पंथू (पंथुलि), पंथूचा, मि पुइगु पाइप
blowup (n) तपा याना त:गु किपा
blue[1] (adj) वंचुगु, वांचुगु, वंचुसे च्वंगु
blue[2] (n) वंचु, वांचु, सर्ग:या उन
blue[3] (v) वंचुये, वंचुसे च्वने । वंचुके
blue bull (n) वंचुसा, ककु ताहाक:म्ह गंसिम्ह सा (*Boselaphus tragocamelus*)
blue jay (n) वंचुम्ह क्व: (क्वख), छ्यनय् कल्कि दुम्ह क्व: थें च्वंम्ह वंचुम्ह भ्रंग: (*Cyanocitta cristata*)
blue sheep (n) गुंफै, गुंइ दइम्ह छता फै (*Pseudois nayaur*)
blue water lily (n) उफो स्वां, लखय् द्य:ने ह्वया च्वनिइगु छता वंचुगु पलेस्वां थें च्वंगु स्वां (*Nymphaea stellata*)
blue whale (n) वंचुम्ह ह्वेल, १०० फुत ति हाक:म्ह ह्वेल न्यातय् दथुइ दकलय् त:धिक:म्ह वा मदुम्ह वंचुम्ह ह्वेल न्या (*Balaenoptera musculus*)
bluebird (n) चखुंचा सिवें त:धिक:म्ह दंयचा पुचलय् ला:म्ह वंचुम्ह भ्रंग: (*Irena puella*)
bluebottle (n) खिभुजिं (खिभुजिन), खिइ भुना च्वनिइम्ह वंचुसे च्वंम्ह भुजिं (*Calliphora*)
bluff[1] (n) फयूखं, फयूगं खं, ब्लफ
bluff[2] (v) फयूखं ल्हाये, मुस्या ग्ययेके, ब्लफ याये
bluish (adj) वंचु-वंचु
blunder (n) द्वं, त:धंगु द्वंगु
blunderbuss (n) ब्लन्दरबस, म्वाहालि

थें च्वंगु पुलांगु तुपः
blunt[1] (adj) म्हुतु छ्वाः (म्हुतु छ्वाक), कोरा
blunt[2] (adj) चुपि मजःगु, पांय् मदुगु, चोका मलूगु, फ्यासु, धाः मदुगु
blur[1] (n) लापाक वःगु, सिइ मदुगु, बांलाक खने मदुगु
blur[2] (v) मिखा तुंजिये, मिखा बुलुये । खिउंके, सिइ मदयेके
blush (v) ख्वाः ह्याउंये (ख्वाल ह्याउंये) । ख्वाः ह्याउंके
bo fruit (n) वंगलसि, चाकु सवाः वःगु वासः कथं नये जिउगु वंगल सिमाय् सइगु सि (*Ficus religiosa*)
bo tree (n) वंगल सिमा, उलगः सिमा (उलगल सिमा), वलगः सिमा, च्वामुसे च्वंगु चोका लूगु हः दुगु छताजि तमागु सिमा (*Ficus religiosa*)
boa (n) साखालबि, थःगु म्हं हितुहिनाः त्यलाः स्याइम्ह भराय धिकःम्ह ताहा
boa constrictor (n) छता साखालबि, थःगु म्हं हितुहिनाः त्यलाः स्याइम्ह भिंनिगू फुत हाकःम्ह ताहा (*Constrictor constrictor*)
boar (n) गुंफा, गुंइ च्वंम्ह फा
board[1] (n) पुचः (पुचल), पाला, खलः (खलक)
board[2] (n) सिपू, सिपौ (सिपुति, सिपति)
board[3] (n) नसा, जेवना-बेलि
boarding (n) नये-च्वने
boast[1] (n) धकु, धक्कु, फुइं, बराय
boast[2] (v) धकु त्वःते, फुइं याये, बराय चाये, भ्वासि चाये
boat (n) लःखः (लख खत), नांचा, दुंगा, दोंगा, जाहाज, जाज, लखय् न्ह्याइगु खः
boatman (n) नांजवाः (नाजवाल), नांचा न्ह्याकिइम्ह
bobbin (n) तुकि, तानय् ज्या यायेत तिका हिनेगु पंथूचा
bobcat (n) न्हिप्यं चिहाकःम्ह अम्रिकन गुंभौ, गुंइ च्वनिइम्ह हारांम्ह भौ (*Felis rufus*)
bobolink (n) खुखाचा, वा बोय् स्वः दयेकिइम्ह मचाम्ह खा थें च्वंम्ह हाकुम्ह भंगः (*Dolichonyx oryzivorus*)
bobwhite (n) अम्रिकन ख्वांय भंगः, वखुं पायधिकःम्ह ल्वाकेत जिउम्ह भंगः (*Colinus virginianus*)
bodhi tree (n) वंगल सिमा, उलगः सिमा (उलगल सिमा), वलगः सिमा, च्वामुसे च्वंगु चोका लूगु हः दुगु छताजि तमागु सिमा (*Ficus religiosa*)
body[1] (n) म्ह, म्हा । सीम्ह
body[2] (n) पुचः (पुचल), खलः (खलक), पाला
body hair (n) चिम्सँ, चिमिसँ, चिम्साँ, म्हय् न्यंकभनं दइगु चिचिपुगु सँ
body heat (n) मुजः (मुजल), म्हयागु क्वाःजः (क्वाक्जल)
bodyguard (n) लिगःलासिं (लिगललासिन)
bog (n) धोप, चा व लः द्वाच्या-द्वाच्या जुया च्वंगु व पलाः तलकि तुना वनिइगु थाय्
bog turtle (n) धोपय् च्वनिइम्ह चिकिचा धिकःम्ह सियुम्ह लःकाउलि (*Clemmys muhlenbergi*)
boil[1] (n) चिमिसँ चबुनाः वइगु कै
boil[2] (v) दाये, ग्वारा ग्वारा मिने । लखय् दायेके, मने, माने, खुने, [दुरु] सुये
boil over (v) दासि वये, ग्वारा ग्वारा दायाः थलं पिहां वये
boiled rice (n) जा, लखय् दायेकाः बुका तःगु जाकि
bold (adj) मग्याःम्ह । छालय् ग्यःम्ह, छालापु
boldly (adv) मग्यासे । छालापुसे

boldness (n) हुति

boll weevil (n) कपाय् की, कपाय् माय् दइम्ह की (*Anthonomus grandis*)

bollworm (n) कपाय् की, कपाय् माय् दइम्ह की (*Anthonomus grandis*)

bolt[1] (n) बोल्तु, छचं तग्व:गु हिंसा नकिं

bolt[2] (n) लुखाया चुकू (चुकुल), खग: (खगल), खव: (खवल)

bomb[1] (n) बम, मुया वइगु ग्वारा

bomb[2] (v) बम कयेके, बम कुर्के

bomber (n) च्वंच्वं बम कुर्किइगु तग्व:गु प्लेन

bonanza (n) लुंप्व: (लुंप्वल), चित्थां ला:गु, भोय्, सर्गतं धेबा कुतुं व:गु

bond[1] (n) चिना त:गु, प्यपुंका त:गु

bond[2] (n) त्यासा पुला विइ धका: च्वया त:गु भों

bond[3] (v) प्यपुंके

bond friend (n) त्वाय् (त्वाच)

bondage (n) बन्देज, चिना त:गु, याये मजिइका त:गु

bone (n) कौंय् (कौंच), म्हया दुने लां भुना च्वंगु छा:गु बो

bone marrow (n) स्य: (स्यल), कौंय्या दुने दइगु तुयुगु घ्य: थें च्वंगु ला

bongo (n) बंगो, निग: तम-तम धंका: प्यपुंका त:गु बाजं

bonito (n) स्वंगू फुत ति ताहाक:म्ह व म्ह दुच्छि कल्कि दुम्ह ल:छैय् च्वनिइम्ह न्या (*Sarda sarda*)

bonnet (n) इन्जिन पुसा, इन्जिन त्वपुइगु

bonus (n) फ्वसा, बोनस, अप्व: व:गु । लब: (लबल)

bony (adj) कौंय्कालि, कौंय्या कौंय् थें च्वंगु, कौंय् छ्वां छ्वां व:गु, तसकं गंसि

booby (n) ल:क्वा: भंग: (लखक्वा: भंगल), च्वामुगु त्वा: व ताहाक:गु च्वामुसे च्वंगु पपू दुम्ह च्वं निसें लखय् क्वब्वां वनिइम्ह त:धिक:म्ह भंग: (*Sula*)

book[1] (n) सफू (सफुलि), साफू, किताप

book[2] (v) न्हापा धया तये, बुकिंग याये

book-keeper (n) ल्या: पिवा: (ल्याख पिवाल), ल्या:चा: स्वइम्ह

bookworm[1] (n) सफू जक ब्वना च्वनिइम्ह मनू

bookworm[2] (n) सफूकी (सफुलिकिल), सफू नइम्ह की

boomerang[1] (n) बुमरेंग, गन च्वना: वांछ्वत अन हे लिहां वइगु छता कौंल: लूगु सिंयागु दयेका त:गु ल्वाभ:

boomerang[2] (v) अ:खतं थ:त हे क: वये, थ:त हे ला: वये

boomslang (n) सिमा ताहा, न्यागू फुत ति ताहाक:म्ह सिमाय् च्वनिइम्ह ताहा (*Dispholidus typus*)

boot (n) तजा: लाकां (तजाव लाकाम), बुत

booty (n) हतालय् त्याका: ल्ह्वना ह:गु छुं नं

booze[1] (n) अयला: (अयलाख)

booze[2] (v) अयला: त्वने (अयलाख त्वने)

borax (n) चाचि, बोरिक वास: दयेकिइगु चि

border (n) सिथ

bore[1] (v) म्हाइपुका बिये, न्ह्य: वयेका बिये (न्ह्यल वयेका बिये)

bore[2] (v) ह्व:खने (ह्वतखने), बोरिंग याये

borer (n) सिंकी (सिंकिल), सिं नइम्ह की

boring (adj) म्हाइपु, द्वालु

born (pp & adj) **be born** बुये, मांया प्वाथं पिहां वये

borrow (v) त्याये, त्यासा काये, त्याये काये, न्यये, न्यये काये, ड्य काये
bosom (n) न्ह्यपाता, लंयागु नुगःपायागु बो
boss (n) हामा, साहु, नायो, बोस, हाकिम
botfly (n) लाकीया खेँय् खिफाइम्ह भुजिं
both (adj) नितां, नेतां, निपां, निगुलिं, नेगुलिं, निम्हं, नेम्हां
bother[1] (n) झन्झत, तन्ता
bother[2] (v) अलमल याये, खिच-खिच याये, चितासु मविये, हायेके
bottle (n) म्हुतु चिप्वाःगु खाःयागु थल, सिसि, बोतल
bottle gourd (n) लौका, छता ताहाकःगु तत्याःगु गसिमाय् सइगु वाउँचा (*Lagenaria siceraria*)
bottle lamp (n) मतच्याः थल, मचिंक तया तःगु थलय् इताः पिकयाः च्याकेगु मत
bottlebrush (n) कल्कि स्वां, सिमा कचाया चोकाय् यगानाः ह्वइगु बुरुस थें च्वंगु ह्याउँगु स्वां (*Callistemon*)
bottom (n) तःलय्, क्व
botulism (n) फुद प्वाइजन, मभिंगु नसा नयाः जुइगु लोय्
Bouddha (n) खास्ति
bougainvillea (n) भोंस्वां, गसिमाय् ह्वइगु भों थें सालुगु स्वांहः दुगु ह्याउँगु स्वां (*Bougainvillea glabra*)
bough (n) सिमा कचा
boulder (n) तग्वः लोहं (तग्वल लोहँत), तग्वःगु लोहं
boulder clay (n) लोहं ल्वाक्ज्याःगु चा
bounce (v) तिंतिं न्हुये । तिंतिं न्हुइके
bound[1] (n) थाःगाः (थावगाव), सिथ
bound[2] (v) चिना तये
boundary (n) किलि, सिथ
bouquet (n) स्वांयागु ध्वाचा
bourbon (n) बुर्बन, कःनियागु अयूलाः
bourgeois (adj & n) बुर्जुवा, दथु तगिंया मनूत व इमिगु न्हापां निसें वया च्वंगु ज्याखँ
bow[1] (n) अनि, आनि, भागि, बनि
bow[2] (v) अनि याये, अन्याये, आनि याये, भागि याये, भपुये, पालि भपुये, क्वछुये, बनि याये, बन्याये
bow string (n) मायका, तीमाय् सालाः तयेगु का
bowfin (n) म्हय् दथुइ ताहाकःगु कल्कि दुम्ह पुखुलिइ व खुसिइ च्वनिइम्ह न्या (*Amia calva*)
bowl (n) बाता, सली (सलिख), खोला
bowlegged (adj) खिचातुति, खिचाया थें तुति चाःतुगु
bowling (n) बोलिंग, तापाक थना तःगु गुपु कथियात बल गुल्ल छ्वयाः ग्वारा तुइकाः म्हितेगु कासा
box[1] (n) बाकस, सनू (सनुख), द्यांचा, सला, पोंचा, बपा
box[2] (v) बक्सिंग याये, तिसा ल्वाये, ल्हाः म्हूचिनाः दाये
box myrtle (n) कःबसि (कवबसि), चिमागु सिमाय् सइगु ह्याउँ-ह्याउँ हाकु-हाकु नःगु चिग्वःगु सि (*Myrica esculenta*)
boxberry (n) कःबसि (कवबसि), चिमागु सिमाय् सइगु ह्याउँ-ह्याउँ हाकु-हाकु नःगु चिग्वःगु सि (*Myrica esculenta*)
boxer[1] (n) बक्सिंग म्हितिइम्ह कासामि
boxer[2] (n) बक्सर खिचा, सँ पिचुसे च्वंम्ह त्वाः फ्याफः जूम्ह बहचा पायाधिकःम्ह खिचा
boxing (n) तिसा कासा, बक्सिंग, ल्हाः म्हू चिनाः दायाः म्हितेगु कासा, तिसा ल्वायेगु कासा
boy (n) मिजं मचा, ल्यायम्ह
boycott[1] (n) बाइकत

boycott[2] (v) बाइकत यायेे, बिगाले, दुमथ्याके, पितिने
boysenberry (n) मतप्यासि थें च्वंगु छता चिग्व:गु सि (*Rubus ursinus loganobaccus*)
bra (n) ब्रा, दुने फिइगु चिपागु मिसालं
bracelet (n) ल्हातय् न्ह्यायेगु कल्या
bracket (n) चिंकुथि, कोथा, ब्राकेत ( )
brag (v) धकु त्व:ते, फुइं याये, बराय चाये, भ्वासि चाये
Brahmin (n) बहजु, बर्मु, ब्रम्हु, ब:मनि (बरमनि)
brahminy duck (n) चको भंग:, ह्याउँ-ह्याउँ धा:गु म्ह व हाकुगु न्हिप्यं दुम्ह ब्वये फुम्ह हँय् (*Tadorna ferruginea*)
braid[1] (n) सतुबतु, सतबत, थुना त:गु सँ, सतानि
braid[2] (v) सतुबतु थुने, सतुबतु निले
brain (n) न्ह्यपु, न्हिपु, छ्यनय् दुने च्वंगु तुयुगु लाग्वारा
brake[1] (n) ब्रेक, घ:कू (घवकुलि), मोतर दिकेगु
brake[2] (v) घ:कू न्वके, ब्रेक ज्वने
branch (n) कचा । स्वांकचा, सिमा कचा
brand (n) छुमां । नां, चिं, मार्का
brandish (v) लम्हुये, दायेत ज्याभ: ल्ह्वने
brandy (n) ब्राण्डी, सिसाबुसायागु दयेका त:गु अय्ला:
brass (n) ली (लिल), थलबल दयेकेत छ्यलिइगु सिज: व जस्ता ल्वाकछ्याना: दयेका त:गु छता म्हासुसे च्वंगु लीलं
brass band (n) बाच्छै बाजं
brass-smith (n) लीक:मि (लीकरमि), लीयागु थलबल दयेकेगु ज्या याइम्ह
brave (adj) मग्या:म्ह
bravely (adv) मग्यासे
bravery (n) हुति, मग्या:गु पह:
Bravo (n) ब्राभो, खँज्या यायेबलय् अंग्रेजि आख: B या पलेसा धाइगु खँग्व:
brawl (n) तत:स: वयेक जुइगु ल्वापु
bread (n) छुचुं मरि, छुचुंयागु दयेका त:गु मरि
bread knife (n) पाउरोति तायेगु स्यांगि
bread maker (n) मरि क:मि (मरि करमि), मधि क:मि, मरि दयेकिइम्ह
breadfruit (n) बेलासि, फंसि पुचलय् ला:गु छता तग्व:गु वाउँ-म्हासु न:गु सिमाय् सइगु सि (*Artocarpus altilis*)
breadth (n) ब्या, बेथा
breadth-wise (adv) बेंं, ब्या पाखें
break[1] (n) भासु, दिपा: (दिपाल), दिप: (दिपल)
break[2] (n) ह्व:ता: (ह्वतताल), चानस
break[3] (v) कुचा दले, त्वधुले, बाकू दये, अरामरा थने । तज्याये । कुचा थले, बाकू थले, बाकू याये, त्वधुले, अरामरा दंके । तछ्याये । चफुये
break even (v) मू साले । मू सायेके
break off (v) चहिले, स्वाहाये, चबुये । चहिइके, स्वाहायेके, चफुये
break out (v) पिचाये, पिहां वये । जुये
break-even (adj) धेबा व:गु व वंगु उलि हे जूगु
breakfast (n) कौला, सुथसिया नसा
breast (n) नुग:पा (नुगलपा), ग:प:या क्वय् व प्वा:या च्वय् च्वंगु म्हया न्ह्य:नेयागु बो । दुरुप्व: (दुरुप्वल), दुरुपा, दुरु पिहां वइगु बो । ल्हुसु, ह्याकुला
breastbone (n) दथु कौंय्, बपिया दथुइ च्वंगु कौंय्
breath (n) सास: (सासल)
breathe (v) सास: ल्हाये (सासल ल्हाये)
breeches (n) ब्रिचेज, पुलिइ क्वसं चिना

तयेगु चिहाक:गु पाइन्त

breeze (n) सिरि-सिरि फय् (सिरि-सिरि फस), भति भति ब्वया वइगु फय्

brent (n) चिधिक:म्ह जुजु हँय्, ल: सिथय् दइम्ह छता तुयुम्ह हँय् (*Branta bernicla*)

bribe (n) छ्याकं, खाँस, नदा: (नदाल)

brick (n) अप्पा, अ:पा (अतपा), अत

brick dust (n) अग:चुं (अगलचुन), अप्पा चुं

brick kiln (n) अग: (अगल), अप्पा दयेकिइगु थाय्

brick maker (n) आवा: (आवाल), अग:मि (अगलमि), अप्पा छिइम्ह

bricklayer (n) दक:मि (दकरमि), दँक:मि, अंग: दनेगु ज्या याइम्ह, छेँ दनेगु ज्या याइम्ह

bride (n) भौमचा (भलिमचा), भमचा, भौमयजु (भलिमयजु)

bridegroom (n) ब्याहा याइम्ह

bride's maid (n) समिलु, भमचायात पासा वनिइम्ह मिसा

bridge[1] (n) न्हाय् (न्हास), बाजनय् तार ल्ह्वना तइगु सिँ कुचा

bridge[2] (n) ता, ताँ, तापु, ताफु, घाँ

bridge lamp (n) ताँमत, ताँया सिथय् थना त:गु थामय् च्याकेगु मत

brief[1] (adj) चिहाक:गु (चिहाक्लगु)

brief[2] (n) छेसुखँ

briefcase (n) भोँ तयेगु चिग्व:गु पति चिंगु बाकस

briefly (adv) चिहाक्येक, याकनं

bright (adj) थी, ज्वाल्ल च्वंगु, यचुगु । तेल्ला:गु । मंति च्व:म्ह, चंखु

brighten (v) चकने, थिना वये । भ:भ: धायेके (भकंभक धायेके), ज्वाल्ल च्वंके

Bright's disease (n) जलासेँ स्यनिइगु लोय्

brilliant[1] (adj) तसकं थीगु, ज्वाला ज्वाला च्वंगु । जाजो ल्य:म्ह, आख: स:म्ह, न्ह्यपु बल्ला:म्ह

brilliant[2] (n) ब्रिलेन्त, त:गु सिलिं दयेक कतिंग याना त:गु थी

brim[1] (n) थलया सिथ

brim[2] (v) लिपु-लिपु जाये

brimstone (n) मिग्वारा लोहं, सर्गतं कुतुं वइगु च्याना च्वंगु लोहं

bring[1] (imp) हति ! हजि ! हचि ! हकि ! हिँ ! ज्वना वा !

bring[2] (v) हये, ज्वना वये, ज्वङ वयेँ

bring down (v) क्वत हये, क्वता हये, क्वकाये, क्वथले, क्वफाना काये

bring up (v) थत हये, थकाये, थाकाये

brink (n) सिथ

brisk (adj) म्हच्व:म्ह

briskly (adv) फात-फात

bristle (n) तिंस्वा:गु सँ

bristletail (n) न्याकी पुचलय् ला:म्ह न्हिपेनय् सँ तिंस्वा:म्ह की

brittle (adj) तज्याये य:गु, भ्वासाक वंगु

broad (adj) तब्या, तफा:, चकं

broad bean (n) बकुला, सिया: नयेगु बा क्वातिइ ल्वाक्छ्यायेगु छता पति चिंगु तग्व:गु बूब: (*Vicia faba*)

broad jump (n) गुलि तापाक तिंन्हुइ फत उलि तिंन्हुइगु कासा

broadcast (v) रेदिवां च्वयेके, थ्वयेके, हायेके

broadcloth (n) बराकाप: (बराकापत), कपाय्यागु थाना त:गु चुलुगु काप:

broaden (v) तब्याये, तब्या जुये, तफाये, तफा: जुये, चकने । तब्याके, तब्या याये, तफाके, तफा: याये, चकंके

broad-leaved mustard (n) पाछ्याइ, पाछै, फ्यायंचा, प:का पिइबलय् सइगु ततह: दुगु वाउँचा (*Brassica*

juncea)

brocade (n) तिन्खा: (तिन्खाव), वहयागु कां बांकि थाना त:गु ज्वाला ज्वाला च्वंगु पिचुगु काप: । तास, लुंयागु कां बांकि थाना त:गु फ्व:फ्व: थहां व:गु काप: । क्वेचिं, सिलिक व लुंयागु कां थाना त:गु भिंगु ख्वातुगु चाइनिज काप:

brocatel (n) फ्व:फ्व: थहां व:गु छायपिइगु काप:

broccoli (n) ब्रुस काउलि, ताहाक: बांलूगु छता छयं चिग्व:गु वाउँगु काउलि (*Brassica oleracea*)

brochure (n) ब्रोचर, छुं नं म्हसिका बिइगु भों

broiler (n) नयेत लहिना त:म्ह खा व गोंग:

broken rice (n) चोकि, बाग: बाग: जुया च्वंगु जाकि । चोका बजि, बजिया चुं

broker (n) लोहंख्या: (लोहंख्याक), पंयकालि

bronchitis (n) सास: ल्हायेगु पाइंपय् दुने खै दया वइगु लोय्

bronco (n) अम्रिकाय् दुम्ह गुंसल

bronze (n) कँय् (कंस), थलबल दयेकेत छयलिइगु सिज: व तिन ल्वाकछयाना: दयेका त:गु छता म्हासु-म्हासु तुयु-तुयु धा:गु लीलं

bronzesmith (n) कसा: (कसाल), कँय्यागु थलबल दयेकेगु ज्या याइम्ह

brooch (n) तिसाया फ्व: (फ्वल)

brook (n) खुसिचा, खुचा, चिधंगु खुसि

broom (n) तुफि, च्वाफि, बँपुसा

broomcorn (n) दुसि, प:का थें च्वंगु हाकु-हाकु ह्याउँ-ह्याउँ न:गु चिचिग्व:गु कि (*Panicum miliaceum*)

broth (n) दायेका लाया ति, कें

brother (n) दाजु, थ: सिबें त:धिक:म्ह थ: मां अबुया काय । किजा, थ: सिबें चिधिक:म्ह थ: मांअबुया काय

brother-in-law (n) सस: दाजु (ससल दाजु), कला:या दाजु । सस: किजा, कला:या किजा । दाजुभत, दराभत, भा:तया दाजु । किजाभत, भा:तया किजा । जिलाजं, जिचाभाजु, जिचा, थ: तता बा केहैंया भा:त

brothers and sisters (n) त:केहें, दाजुकिजा तताकेहें

brow (n) कपा: (कपाल)

brown[1] (adj) सियुगु, सिइसे च्वंगु

brown[2] (n) सियु, भुइसिन्ह: व हाकु ल्वाकज्या:गु उन

brown[3] (v) सिइये, सिइसे च्वने । सिइके

brown bear (n) सियुम्ह माक:धुं, म्ह छम्हं ख्वातुगु सँ दुम्ह निपा तुतिं चुया: जुइम्ह सियुम्ह पेपांचु (*Ursus arctos*)

brown rice (n) हाकु जाकि, क:कि जाकि (*Oryza sativa*)

brown sugar drink (n) साख:ति (साखलति), लखय् साख: तया: दयेका त:गु त्वँसा

brown thrasher (n) चखुंचा सिबें त:धिक:म्ह दँयचा पुचलय् ला:म्ह सियुम्ह भंग: (*Toxostoma rufum*)

brown-banded cockroach (n) खव: बिलि, म्हय् द्व:द्व: दुम्ह बिलि

brownish (adj) सिसि धा:गु

brownstone (n) सियु लोहं, अंग: दनेत छयलिइगु सिइसे च्वंगु भ्वासा लोहं

bruise[1] (n) ला च्वतुगु, छेंगू च्वतुगु, द्वयपिउगु, म्हय् बां सिइदुगु

bruise[2] (v) ला च्वतुले, छेंगू च्वतुले, द्वयपिये

brush[1] (n) थकुचा, तुफिचा, कोंय्, बुरुस

brush[2] (v) बुये, भ्वायं-भ्वायं याये, बुरुस याये, [सँ] छ्यने

brush turkey (n) अम्रिकन सोंखा, किसिया सों थें दुम्ह ला नये जिउम्ह भंग: (*Meleagris gallopavo*)

bubble (n) ल:फों (लखफोन), फय्‌गुलि, मू

bubble (v) मू सये, ब्वाइंया वये

bubonocele (n) कालय् प्व: वइगु लोय्

buck (n) वाचल्ला, मिजंम्ह चल्ला

bucket (n) कल: (कलख), बाल्तिन

buckwheat (n) कुंछो, फाकुहुचा, भसं, स्वकुं ला:गु पु सइगु तत:ह: दुगु छता मा (*Fagopyrum esculentum*)

bud[1] (n) चुलि, चुलिखेंय्, कचिगु मुखू, पोता, स्वां ह्वयेत दया वइगु ग्वारा

bud[2] (v) चुलि जाये, चुलि ह्वये

buddleia (n) सिन्हाय स्वां, ह: व कचा नापं स्वां थें छ्यले जिउगु नंस्वा:गु ह: दुगु भ्वा:सिमाय् ह्वइगु स्वां (*Buddleia asiatica*)

budgerigar (n) चिधिक:म्ह वाउं भतु (*Melopsittacus undulatus*)

Budhanilkantha (n) भुइज:सि (भुइजवसि)

buff[1] (n) ह्यमि, फ्यान

buff[2] (v) पालिस पिकाये, प्वाला प्वाला थीके । छेंगू नाइसे च्वंके

buffalo (n) मेय् (मेस), सा थें च्वंम्ह घांय् नइम्ह हाकुम्ह पेपांचू । he-buffalo थुमेय् । she-buffalo मामेय् (*Bubalus bubalis*)

buffalo calf (n) पांचा, भांचा, मचाम्ह मेय्

bug (n) चिधिक:म्ह की

buggy (n) बगि, निचा: घ:चा: दुगु सलं सालिइगु ख:

bugle (n) बिगिल, बिगुल, पोंगा, चिधंगु त्रम्पेत थें जा:गु म्हुतुं पुइगु बाजं

bulldog (n) दोहं खिचा

build (v) छें दंने, दाने

builder (n) दक:मि (दकरमि), दंक:मि, अंग: दनेगु ज्या याइम्ह, छें दनेगु ज्या याइम्ह

building (n) छें । त:खागु छें

building clay (n) दंचा, अंग: दनेबलय् अप्पाया दथुइ तइगु चा

bulb (n) ग्व: (ग्वल), ग्वारा

bulbul (n) मेतुलिचा, मयतुलिचा, मयतुलचा, न्हिप्यं ताहाक:म्ह कल्कि दुम्ह सियुम्ह भंग: (*Pycnonotus*)

bulge[1] (n) प्व: च्या:गु (प्वल च्यावगु), प्व: खा:गु, छ्वां व:गु

bulge[2] (v) प्व: च्याये (प्वल च्याये), प्व: खाये (प्वल खाये), छ्वां वये

bulk barrel [चिहाकलं bb] (n) बल्क ब्यारल, न्यागू क्युबिक फुत

bull (n) दोहं, थुसा, बासा

bull bay (n) तुयु पलेस्वां, सिमाय् ह्वइगु पलेस्वां थें च्वंगु तुयुगु स्वां (*Magnolia grandiflora*)

bull snake (n) छुं मयाइम्ह तधिक:म्ह अम्रिकन ताहा (*Pituophis catenifer*)

bulldog (n) दोहं खिचा, छ्यं त:ग्व: व त्वा: फ्याफ:म्ह तसकं बल्ला:म्ह खिचा

bulldozer (n) बुलदोजर, दोजर, छ्या:कीया तुति सं थें चा:हिलिइगु नंयागु घ:चा: दुगु चा घ्वाइगु मिसिन

bullet (n) गोलि, कंगुलि

bulletin (n) सुचंपौ (सुचंपति)

bullfinch (n) छ्यं तग्व:म्ह तीतु,

चखुंचा पायधिकःम्ह ह्याउँ-वाउँ पा दुम्ह त्वाः छ्वाःम्ह झंगः (*Pyrrhula*)

bull-nose chilli (n) तग्वः मल्ता, ग्वार्चा चिंगु पालु मजूगु तग्वःगु मल्ता (*Capsicum annuum*)

bullock (n) तुचा, दोहंचा, मचाम्ह दोहं । सिफा ध्यना तःम्ह दोहं

bullock cart (n) निचाः घःचाः दुगु दोहंनं सालिइगु गारा

bullock's heart (n) ओंतासि, सिमाय् सइगु नुगःसें ब्वांलूगु वाउँ-म्हासु धाःगु छ्याकःगु सि (*Annona reticulata*)

bull's eye (n) ताः (ताक), तारा कयेकेत चाकलाक च्वया तःगुया दथुइ च्वंगु फुति

bully (n) ग्याःब्याः (ग्याःब्याक), ब्रमलाःपिंत ब्याना जुइम्ह मनू

bumblebee (n) भम्बः (भम्बल), तःधिकःम्ह हाकुम्ह हा (*Bombus*)

bump[1] (n) म्हय् वइगु प्वः (प्वल)

bump[2] (v) छुंनाप न्याये, ध्वये, ल्वाये । न्याके, ध्वके, ल्वाके

bumper[1] (adj) तलफल, तःजिगु, भराय धंगु

bumper[2] (n) बम्पर, मोतरया न्ह्यःने व लिउने च्वंगु नैंयागु बाला

bumpy (adj) ग्वारा ग्वारा मिंगु

bun[1] (n) सपः (सपत), छ्यनय् लिउने ग्वारा चिंक हिना तःगु सँ

bun[2] (n) बन, मरि

bunch (n) क्ले, ज्वाः (ज्वाल), ध्वाः (ध्वाल), ध्वाचा, ध्वाकः (ध्वाकल), ज्वाँय, प्वाँय्, फं, थू, म्हु । पुत्रः (पुचल)

bundle (n) क्ले, बन्देल, थू (थुलि)

bungalow (n) बंगला, छतँजाःगु छैं

bungle (v) ज्या स्यंके, तालय् मलाक ज्या याये

bunting[1] (n) बन्तिंग, ध्वाँय् दयेकिइगु क्वातुक थाना मतःगु कापः

bunting[2] (n) न्हिप्यं ताहाकःम्ह तीतु, चखुंचा सिवें भत्रा तःधिकःम्ह ह्याउँ-वाउँ पा दुम्ह झंगः (*Emberiza*)

burden (n) कु, भार, फासि । घागः (घागल), घाघः (घाघल), मययेकं घाना च्वंगु छुं नं

burglar (n) भ्याःखुं (भ्यालखुं), भ्यालं गया वइम्ह खुं

burlap (n) भांग्रा, ब्रोरा सुइगु कापः (कापत)

burn[1] (n) मिं पुगु घाः (घाल)

burn[2] (v) मिं नये, च्याये, छ्वये, ग्वाये । **burned** मिं नल, च्यात, छ्वल, ग्वात । क्वये, झने, झौ जुये । च्याके, छ्वयेके, उये, ग्वाके । क्वयेके, झंके । मिं पुये, च्वायंक पुये । **burned** मिं पुत

burn[3] (v) हिइये, हिइसे च्वने

burp[1] (n) धकाः (धकाल), धउक

burp[2] (v) धकाः तये (धकाल तये), धउक याये

burr (n) घःलोहं (घतलोहंत), जाकि क्यलेगु घः दयेकेत छ्यलिइगु फिपु खने दुगु लोहं

burro (n) चिधिकःम्ह भोकाचा (*Equus asinus*)

burrow (n) गाः (गाल)

bursitis (n) ब्रोहः व चुल्या नापं पुलि स्याइगु लोय्

burst (v) पंम्हुये, मुया वये, छ्वरम्हुये, छ्वम्हुये, ध्वांक जुये, तज्याये

bury (v) गालय् थुने, ल्हाये

bus (n) बस, यक्व मनू न्ह्यंगु तग्वःगु मोतर

bush (n) भुजः (भुजल), झाः (झाल), भोचा सिमा, सिमात्रा, मत्रा सिमा, चिधंगु सिमा, चिकिचा मागु सिमा

bush robin (n) दँयचा पुत्रलय् लाःम्ह

स: ब्वांला:म्ह भंग: (*Erithacus*)

bushmaster (n) म्हासुगुलिइ हाकुगु ध्व:ध्व: दुम्ह भिंनिगू फुत ,हाक:म्ह त्रिख दुम्ह ताहा (*Lachesis muta*)

bush-shirt (n) बुस-सर्त, पाइन्तय् दुत मछ्वसे फिइगु ब्वाग: लंचा दुगु कमिज

bushy (adj) भयांग, भयांग ह: दुगु

business (n) व्वनेज्या, न्यायेमिइ, लजगा, अरगुरि

business trip (n) खेप, तापले व्वनेज्या या: वनेगु ज्या

bustard (n) म्हथस्व: भंग: (म्हथस्व: भंगल), म्ह थस्व:म्ह त:धिक:म्ह सियुम्ह भंग: (*Choriotis*)

busy (adj) लिमला: (लिमलाव), मला: (मलाव), ज्यां लिमला: (लिमलाव)

but (conj) अयसां, अथेसां

butane (n) ब्युतेन, प्यार्तुलं दयेका त:गु लाइतरय् च्याकेगु ग्यांस

butcher (n) नाय, ला पसलिया, ला पसल्या, ला मिइम्ह

butcher knife (n) नाय चुपि, स्याचुपि, ला ध्यनेगु चुपि, मेय् स्यायेगु चुपि

butler (n) च्य:नायो (च्यलनायो)

butter (n) घ्य: (घेल, घ्यल)

butter fruit (n) ल्हुसिपु, तुयुगु ति पिहां वइगु घ्य: दयेके जिउगु छता चाकुगु सि (*Madhuca butyracea*)

butter lamp (n) देवा, घ्य: थना त:गु धस्वा:गु इता: दुगु च: पुज्यायेव्वलय् च्याकेगु मत

butter tea (n) सँयच्या, त्रिच्या, सुइब्वा च्या, क्वा:लखय् च्या माया ह: नापं घ्य: व त्रि तया: दयेका त:गु च्या

buttercup (n) नकलिचा स्वां, छता स्वांह: ताता:पा:गु म्हासुगु स्वां (*Ranunculus asiaticus*)

butterfly (n) लापा, लाप्चा, लापचा, फाकाचा, लेले-फाकचा, स्वांया ति त्वनिइम्ह ह्याउँ-वाउँ पपू दुम्ह की

butterfly bush flower (n) सिन्हाय स्वां, ह: व कचा नापं स्वां थें छ्यले जिउगु नँस्वा:गु ह: दुगु भा:सिमाय् ह्वइगु स्वां (*Buddleia asiatica*)

butterfly fish (n) लाप्चा न्या, लाप्चा थें ह्याउँ-वाउँ म्ह दुम्ह ग्वार्चा त्रिंम्ह त्रिधिक:म्ह न्या (*Chaetodon trifasciatus*)

buttermilk (n) घोति, धलिति, धौति, घ्य: लिकया तये धुंकूगु दुरु

buttock (n) प्यं (पेन, प्यन), जँया क्वय् व खम्पाया च्वय् ला:गु लिउनेयागु ब्वो

button (n) ताँख, लंयागु भ्रू प्यपुंकेत छ्यलिइगु चित्रिचा:गु फ्व:

button-hole (n) ताँख ह्व: (ताँख ह्वत), ताँख दुछ्वयेगु ह्व:

buttonhole stitch (n) ताँख ह्व: थायेगु सुकाति

Butwal (n) बतौलि, यँ सित्रें यइकुलि पाखे ला:गु छगू थाय्

buy (v) धेब्वा ब्विया: न्याये

buzz (n) भुन्न स: (भुन्न सल), घुइं-घुइं, ब्रज्ज्

buzzard (n) त:धिक:म्ह बायचा (*Buteo*)

by (prep) नाप, नापसं, लिक्क, लिकसं । न्ह्यव, दुने । पाखें । जुना: (जुनाव), थिया: (थियाव)

bye (excl) का ! वनेका ! लिपा नापलाये ! दिसँ ! बुलुहुं भासँ !

bypass[1] (n) चा:हिला: वनिइगु मेगु लँपु

bypass[2] (v) त्वफिका थके, त्व:ता वने (त्वलता वने) । मेगु लँपुं वने

C

cab (n) त्याक्सि, धेब्वा पुला: थ:त मा:थाय् च्वना वनेगु कार

cabbage (n) बन्दा, ख्वातुगु ह:या हलं भुना च्वनिइगु छता तग्व:गु ग्वल्ला:गु वाउंचा (*Brassica oleracea capitata*)
cabin (n) क्याबिन, यतखा, याक:चा दना च्वंगु चिकिचा खागु छें
cabinet (n) द्यां (द्याम), दराजचा । जुपुच: (जुपुचल)
cable (n) नंयागु खिप: (नंयागु खिपत), केबुल
cable car (n) कल:चा (कलखचा), खिपतय् न्ह्याइगु मनू च्वने जिउगु कल:चा
cachexia (n) ताहा लोत्वं क्या: म्ह सुथां मलाइगु
cactus flower (n) सिखा: स्वां (सिखार स्वां), फिस्वां, सिखा: माय् ह्वइगु स्वां (*Cactaceae*)
caddis fly (n) ताहाक:गु ग्वाय् दुम्ह भुजिं (*Phryganea grandis*)
caddisworm (n) सिलिक्या म्हिचा थें च्वंगु घाना जुइम्ह की (*Phryganea grandis*)
cadmium (n) क्यादमेम, नं खतं मनकेत पाइगु वह थें तुइसे च्वंगु नायुगु लीलं
cafe (n) च्या पस: (च्या पसल)
cage (n) ग: (गल), पन्ज: (पन्जल)
caiman (n) केम्यान गोंज, साला काये य:म्ह, तसकं ताहाक:म्ह ग्यानापुम्ह हाकुम्ह गोंज (*Melanosuchus niger*)
cajole (v) ह्ययेके
cake (n) मरि, मारि, केक
calabash (n) लौका, छता ताहाक:गु तत्या:गु गसिमाय् सइगु वाउंचा (*Lagenaria siceraria*)
calcium (n) क्याल्सेम, सख्वालय् दइगु वह थें तुइसे च्वंगु लीलं
calculate (v) छयाये, छयाना स्वये, ल्या: खाये (ल्याख खाये) ल्या: स्वये
calculator (n) ल्या:सा (ल्याखसा)
calendar (n) नगुमां (नगुमान), तिथिपौ, तिथिया धल: च्वया त:गु पौ
calendula (n) असल्फि स्वां, दवल स्वां, क्यातुसे व भ्यांग च्वंगु माय् ह्वइगु छता म्हासुगु स्वां (*Calendula arvensis*)
calf[1] (n) भांचा, साचा, मचाम्ह सा
calf[2] (n) पिलाक्व, पुलिया क्वय् तुतिया लिउने च्वंगु लाग्वारा
calico (n) क्यालिको, लं सुइत छ्यलिइगु छापे याना त:गु कपाय्यागु काप: (कापत)
call[1] (n) स: (सल)
call[2] (n) इनाप
call[3] (v) स:ते (सलते) । नां बिये, धाये । यांस: बिये, फोन याये
call names (v) लाक्व-पाक्व धाये, म्हुतु ल्हाये
call on (v) नापला: वने
calla lily (n) संखस्वां, फकं थें, मागोंनं चुलि जाया व:गु माय् ह्वइगु संख बांलूगु तुयुगु स्वां (*Zantedeschia aethiopica*)
calligraphy (n) आख: च्वज्या (आखल च्वज्या), बांलाक आख: च्वयेगु ज्यार्खं
callus (n) करह जूगु, गनं म्हय् छेंगू छाइगु
calm (adj) सुम्क, सुंक, याउंक
calmly (adv) सुम्क, सुंक, याउंक, अथें
cambric (n) केम्ब्रिक, तिसि मायागु कां थाना त:गु सालुसे च्वंगु तुयुगु काप: (कापत)
camel (n) फिसा, फिसलय् च्वनिइम्ह सा, उंथ (*Camelus dromedarius*)
camellia (n) चिनिया गुरांस, सिमाय् ह्वइगु छता तफ्व:गु तुयुगु वा ह्याउंगु स्वां (*Camellia japonica*)
camera (n) किपासा, किपा कायेगु

मिसिन, क्याम्रा
camisole (n) क्यामिसोल, मिस्तय् दुने फिइगु सालुगु लं
camouflage (n) घांय् ब्रा मेगु छुं नं तया: हता:यागु ज्याभ: म्हमसिइका त:गु
camp[1] (n) कव: (कवल), पुच: (पुचल)
camp[2] (n) क्याम्पा, ख्य:बाय् (ख्यलबाय्), ख्यलय् बाय् च्वनेगु थाय्, गुँबाय्
campaign (n) हता: (हताल), हाथा: (हाथाल)
campanula (n) नगु स्वां, नगु थें च्वंक न्याकुं लुइक ह्वइगु चिफ्व:गु वँचुगु स्वां (*Campanula garganica*)
camphor (n) कपू, फिपति, सिमां पिहां वइगु छता नँस्वा:गु तुयुगु मस्ला (*Cinnamonum camphora*)
camshaft (n) क्याम-स्याफ्त, इन्जिन व यक्सल दथुइ च्वंगु त्या:
can[1] (n) थल, बत्ता, गोल्तिन
can[2] (v) याये फये । याये जिये । **as ... as you can** फक्व, फयां फतले, फयां फक्व, फतिं फतले, याये फक्व, गुलि फु उलि, गुलि फत उलि ...
canal (n) त:ध: (तवधल), त:धंगु ध:
canary[1] (n) म्येभ्रंग: (म्येभ्रंगल), चखुंचा पायधिक:म्ह स: बांला:म्ह म्हासुम्ह भ्रंग: (*Serinus canaria*)
canary[2] (n) कनेरी, छता चाकुगु वाइन
cancel[1] (v) च्वया त:गु स्याये
cancel[2] (v) गने, क्व:छिना त:गु ज्याभ्व: क्वथले, क्यान्सिल याये
cancer (n) उकुम, ला स्यना वनिइगु लोय्, मभिंगु ला बुया वइगु लोय्
Cancer the Crab (n) क:लि ब्रांकि व:गु छगू नगु पुच: व भिंनिगू रासिचिं दथुइ छगू चिं
candidate (n) ल्यज्यामि, ल्यज्याय् दंम्ह
candle (n) सीइता: (सीइताल), सीमत, सीयागु दयेका त:गु मत
candy (n) पिपलामेत, चकलेत, पोस्तिगं
cane (n) ब्रोतिसिँ, तिं, तिंकथि, पौ (पथि), पौकथि । कथि, तुता, न्यासि वनेत ग्वाहालि याइगु कथि
canker rash (n) म्हुतुइ दुने घा: जूगु
cankerworm (n) सिमाकी, सिमाय् दइम्ह की (*Alsophila pometaria*)
canna (n) कुइमायति स्वां, कुइमायति लप्ते माय् ह्वइगु ह्याउँगु व म्हासुगु स्वां (*Canna*)
cannibal (n) मनूया ला नइम्ह मनू
cannon (n) तोप, घ:चाकय् दिका तइगु तत्या:गु तुप:
cannon fire (n) तोप त:गु
cannot (v) याये मफये । याये मजिये
canoe (n) कनु, ताहाक:गु चिब्यागु नांचा
canopy (n) इलां, च्वय् त्वपुइगु काप: (कापत)
cantaloup (n) छता ल:फसि, दुने ह्याउँसे च्वंगु नयेबलय् सिचुसे च्वनिइगु तग्व:गु सि (*musk melon*)
canvas (n) क्यानभास, गाछेँ सुइगु कपाय्यागु ख्वातुगु काप: (कापत)
canvasback (n) ल:या त:लय् लाल काइम्ह हैंय् (*Aythya vallisneria*)
canyon (n) ताहागा: (ताहागाल), क्वय् खुसि न्ह्याना च्वंगु ताहाक:गु गा:
cap (n) तपुलि । थलया पुसा
capable (adj) ज्यास:, ज्याच्व:, यायेफु, ज्याफु
capacity (n) न्ह्यंक्व । याये फक्व, क्यापसिति
cape[1] (n) बँचोका, ल:छेँय् छ्वां वया च्वंगु बँयागु चोका
cape[2] (n) केप, कोतया ब्रोहलय् घाना च्वनिइगु चिहाक:गु गा
cape gooseberry (n) चाकु-चाकु पाउँ-पाउँ धा:गु म्हासुगु चिग्व:गु सि

(*Physalis peruviana*)
cape jasmine (n) यलवुकः स्वां, यलवकं स्वां, भ्राःसिमाय् ह्वइगु गुंगू हः दुगु तसकं नंस्वाःगु तुयुगु स्वां (*Gardenia jasminoides*)
capercaillie (n) केपरकेलि, युरोपय् दुम्ह तःधिकःम्ह गुंखा, गुंइ च्वनिइम्ह खा
capital[1] (n) देया लायकू (लायकुलि)
capital[2] (n) लाय, धेवा
capital[3] (n) तःग्वः आखः (तवग्वल आखल)
capitalism (n) थःगु धेबा लाय तयाः यकःति ज्या यायेगु व चकंगु बजाः दइगु धाइगु छता दें न्ह्याकेगु ज्याबां
capitalist (n) लायमि, लाय तयाः ज्या याकिइम्ह
capote (n) ल्हाः दुत छ्वयेगु मदुगु ओभर कोत थें च्वंगु तपुलि दुगु गा
Capricorn the Goat (n) दुगुचा वांकि वःगु छगू नगु पुचः व भिंनिगू रासिचिं दथुइ छगू चिं
capsicum (n) तग्वः मल्ता, ग्वार्चा चिंगु पालु मजूगु तग्वःगु मल्ता (*Capsicum annuum*)
capsule (n) वासःया धे, क्याप्सुल, ग्वल्लाःगु
captain (n) कप्तान, नायो
captive (n) ज्वंक्व, कुंक्व
capture (v) लाका काये, ज्वने, लाये, लाना काये
capuchin (n) तपुलि दुम्ह माकः, छ्यनय् तपुलि थें हाकुगु सँ दुम्ह माकः (*Cebus capucinus*)
car (n) कार, मोतर, मोतर कार, चिग्वःगु मोतर । खः (खत), गसा
carabao (n) मेय् (मेस), सा थें च्वंम्ह घांय् नइम्ह हाकुम्ह पेपांचू (*Bubalus bubalis*)
caracal (n) तिंस्वाःगु न्हायूपंया चोकाय् सँ छ्पुचः दुम्ह तःधिकःम्ह म्हासुम्ह गुंभौ (*Lynx caracal*)
caracara (n) तुति ताहाकःम्ह वायचा (*Caracara cheriway*)
carambola (n) कमोसि, म्हासु नःगु छता सि (*Averrhoa carambola*)
carat (n) क्यारेत, हेरा व मेमेगु थी लनेगु दासु, ०.२ ग्राम
caravan[1] (n) भ्वःलिंक वना च्वंपिं लंजुवाःत
caravan[2] (n) घःचाः दुगु छें, यने जिउगु मोतर
carbine (n) कारवेन, छता चिहाकःगु राइफल
carbon dioxide (n) कार्बन दाइअक्साइद, सासः ल्हायेबलय् व मि च्याकेबलय् पिहां वइगु ग्यांस
carbon light (n) कार्बन ल्याम्प, निकू कुचा हेंग्वाःया दथुइ तुइक च्याइगु तसकं थीगु मत
carbon monoxide (n) कार्बन मोनो अक्साइद, हेंग्वाः पूवंक मच्याइबलय् पिहां वइगु व मोतरया कुंइ दइगु विख दुगु ग्यांस
carbuncle (n) कारवंकल, छता ह्याउंगु थी
carburetor (n) चिकं व फय् ल्वाकछ्याना: इन्जिनय् छ्वइगु छगू चिधंगु जोलं
carcass (n) लाखः (लाखत)
carcinoma (n) छता उकुम
card[1] (n) ब्वातुगु भों, कार्द
card[2] (v) कपाय् बा तंय ग्वारायात फ्यने
cardamom (n) यला, याला
cardigan (n) कार्दिगन, न्ह्यःने तांख तयेगु दुगु स्वितर
cardiology (n) नुगःसेंया बारे ब्वनेज्या
cards (n) तास, पेंगू थीथी फुति किया तःगु ५२ पाः चिचिपागु कार्द

छ्यला: म्हितेगु कासा
care[1] (n) म्हालासाला, चिउता: (चिउताल), अह, वास्ता, कुत: (कुतल), चिस्या: (चिस्याक)
care[2] (v) म्हालासाला याये, चिउता: तये, अह याये, चिता याये, वास्ता याये, चिस्या: तये, ज्वंछुये
career (n) क्यारियर, लजगा लँपु
careful (adj) चिउता: दुम्ह (चिउताल दुम्ह)
carefully (adv) चिउता: तसें, अं, तिइसकं, तिइजक, बुलुहुं, बांलाक
careless (adj) म्हालासाला मदुम्ह, चिउता: मदुम्ह, वास्ता मदुम्ह, ह्वान्तां, धंग मदुम्ह
carelessly (adv) ला:ला:थे, चिउता: मतसे
cargo (n) कार्गो, कु, भारि, मालमिल
cargo plane (n) मालमिल ल्ह्यइगु प्लेन
caribou (n) यक्व न्यकू दुम्ह अम्रिकन च्वापु चल्ला (*Rangifer tarandus*)
caries (n) वा किलं न:गु
carmine (n) ज्वाल्ल च्वंगु ह्याउँ
carnation (n) सँलचु स्वां, क्यातुगु माय् ह्वइगु गलैचा 'स्वांया पुचलय् ला:गु छता स्वां (*Dianthus caryophyllus*)
carnelian (n) 'कार्नेलेन, छता ह्याउँगु थी
carp (n) लिउने चित्या: जूगु ग्वार्चा चिंगु म्ह दुम्ह अले पुखुलिइ व खुसिइ च्वनिइम्ह सोहन्या पुचलय् ला:म्ह न्या (*Cyprinus carpio*)
carpenter (n) सिंक:मि (सिंकरमि), सिंयागु ज्या याइम्ह
carpet (n) बँय् लायेगु लासा
carpus (n) नारि कौय्, ल्हा:पा व नारिया दथुइ च्वंगु कौय्
carriage (n) पेचा: घ:चा: दुगु बगि
carrier pigeon (n) पौ ल्ह्यइम्ह बखुं, थ:गु छेँ म्हसिका: लिहां वइम्ह बखुं
carrot (n) म्हासु लैं, ताहाक: बांलूगु व चाकु सवा: व:गु म्हासुगु ला दुगु छता हा (*Daucus carota*)
carry (v) कुबुये, क्वबुये, बुये, बेकुंच्याये, त्रिकुंच्याये, लुकुंछिये, ल्ह्वने, ल्ह्यये, पाछाये, छाये
carry on (v) जुया च्वंगु ज्या यानां तुं च्वने, न्ह्याका तये
carry out (v) ज्या न्ह्याके
cart (n) निचा: घ:चा: दुगु गारा
cartilage (n) मुरमुर कौय्, न्हासय् व न्हायपनय् दुगु थें च्वंगु नायुगु कौय्
cartography (n) वँकिपा च्वयेगु ज्याखँ
carton (n) भोंया बत्ता
cartoon (n) ध्यात्रू किपा, ध्यात्रू नकिइगु किपा
carve (v) ध्वाये, सिंइ बा लोहँतय् बुत्ता किये
carving (n) किज्या, किइगु ज्या
casaba melon (n) चाकु फसि, त्रिकुलाबलय् सइगु चाकुगु फसि (*Cucumis melo inodorus*)
case (n) थल, बाकस । ज्याखँ, केस । **in any case** न्ह्यागु जूसां, न्ह्याथे जूसां, न्ह्याथेसां थजु । **in case** छुं जुया । **in that case** अथे जूसा
cash (n) धेबा; धेवा, धिबा, तका, पौंय मोह: (पौंय मोहल) । धिंका
cashew apple (n) सुसिमि, बानपु, काजु, जलासें बांलूगु माकुसे च्वंगु तुयुगु पु (*Anacardium occidentale*)
cashew nut (n) सुसिमि, बानपु, काजु, जलासें बांलूगु माकुसे च्वंगु तुयुगु पु (*Anacardium occidentale*)
cashmere (n) कस्मिरा, न्याकं थें बांकि वयेक थाना त:गु तँययागु भिंगु काप: (कापत)
casket (n) थकु
cassava (n) सकि थें जा:गु हा दुगु साब्दाना दयेकिइगु मा (*Manihot*

esculenta)
cassette (n) म्येचा: (म्येचाक), क्यासेत
cassia pod (n) दिगसि, छ्ता सिमाय् सइगु ताताहाक:गु धे दुनं दइगु पु (*Cassia fistula*)
cassock (n) क्यासक, क्रिस्तेन फादरपिंसं फिइगु जामा थें च्वंगु लं
cassowary (n) लाखे गोंग: (लाखे गोंगल), खुगू फुत त:धिक: व १०० किलो भ्यातुम्ह भराय धिक:म्ह गोंग: थें च्वंम्ह ब्वये मफुम्ह भंग: (*Casuarius casuarius*)
cast[1] (n) थासा
cast[2] (v) वांछ्वये, पांय् ह्वाये
cast[3] (v) थाये, नाया च्वंगु ति थासाय् लुना: छुं दयेके
cast off (v) वाना थके, त्व:ता थके
castle (n) क्यासल, तसकं बल्लाक व मेपिं दुहां वये मफयेक दयेका त:गु लोहंयागु त:खागु छें
castor oil (n) अल: चिकं (अलल चिकन)
castrate (v) ग्व: ध्यने (ग्वल ध्यने)
cat (n) भौ (भति), धुं पह: व:म्ह चिधिक:म्ह पेपांचू (*Felis catus catus*)
catalogue (n) धल: (धलख)
catamaran (n) निग: सिंगोंया दथुइ दिका त:गु फसं न्ह्याइगु नांचा
catapult (n) कप्तानचा, गतान्चा, फितिं (फितिन), बल्ला
cataract (n) मिखायात पिलिं भुनिइगु लोय्, फुल्या
catarrh (n) सेखं (सेखन), सेखं चाइगु लोय्, न्हि व खै यक्व वइगु लोय्
catbird (n) भौस: भंग: (भौसल भंगल), भौयागु स: पिकाइम्ह म्हय् हाकु व तुयु दुम्ह चखुंचा सिबें भचा त:धिक:म्ह भंग: (*Dumetlla carolinensis*)
catch[1] (n) खिचा कासा, छ्म्हेसिनं बल वांछ्वया: मेम्हसिनं ज्वना: म्हितेगु ख्य: कासा
catch[2] (v) ज्वने, ल्हातय् लाके, लाये, ख्वये । क्यने, तक्यने
catch up (v) लिलाके
catechu (n) खय: (खयल), हिखय:, चिखय:, चेत, खय: सिमायागु सिंयागु दयेका त:गु ग्वा: दयेकेत तइगु छ्ता मस्ला
categorical (adj) तप्यंगु, सिइदुगु
categorically (adv) तप्यंक, सिइ दयेक, त्याजिक
category (n) ताजि, थी
caterpillar (n) छ्वा:की (छ्वावकिल), वाल्ल तुति व म्ह छ्म्हं सं दुम्ह लिपा लाप्चा जुइम्ह ताहाक:म्ह की । स्वाथ:बुं, स्वाथ्याबि
catfish (n) तिन्या, तिङा, पुखुलिइ व खुसिइ च्वनिइम्ह ग्वाय् दुम्ह हाकुम्ह न्या (*Ictalurus*)
cat's-eye (n) भौमिखा, भौयागु मिखाय् थें दथुइ ज्वाल्ल च्वंगु ध्व: छ्ध्व: दुगु कस्ति उनयागु थी
cattle (n) सासि, लहिना त:पिं घांय् नइपिं पेपांचू
cauldron (n) खासि, ज:सि (जवसि), ला दायेकेगु भराय ग्व:गु सिज:यागु थल
cauliflower (n) काउलि, क्वबितुकं, कुबितुकं, तत:धंगु ह:या दथुइ ग्वारा चिंगु तुयुगु धी दुगु तथ्वा:गु वाउंचा (*Brassica oleracea*)
cause[1] (n) हुनि
cause[2] (v) छुं ज्या जुइके
caution[1] (n) बिनाबि, न्ह्यसुचं
caution[2] (v) बिनाबि धाये, न्ह्यसुचं बिये
cavalry (n) सल ल्वामि, सल गया: ल्वा: वनिइपिं सिपाई
cave (n) पाको, लोहं पाकु, वंया दुने

थ्यंक दुहां वना च्वंगु ह्व:
cavern (n) त:धंगु पाको
caviar (n) न्याखेँय्, न्याया खेँय्
cayenne pepper (n) ह्याउँ मल्ताचुं, ह्याउँगु मल्ता गंका: चुं ल्हुया त:गु (*Capsicum frutescens*)
CCU (n) [cardiac care unit] अस्पतालय् तुग: लोचं क:पिंत तइगु थाय्
CD (n) [compact disc] सिदि, मुलुया चोका थें च्वामुगु व तसकं थीगु मतया जलं ब्वनिइगु प्लास्तिकया देमा
cease (v) दिये । दिके
ceaseless (adj) मदिइगु
ceaselessly (adv) मदिक, मदिक, वातुवां
ceiling (n) कोथाया च्वय् च्वंगु ब्वो, धलिं (धलिम)
celebrate (v) हने, [नख:] न्यायेके
celebration (n) हनेज्या, नख: (नखल)
celery (n) अज:मू (अजलमुलि), सेलरि, तमागु धन्या थें च्वंगु छता वाउँचा (*Apium graveolens*)
cello (n) चेलो, पेपु नँयागु का दुगु घोंस: व:गु तग्व:गु भाइलिन
cellophane (n) प्लास्तिक, न्हायकं थें च्वंगु भों
celosia (n) मखमल स्वां, मखमल थें गाइसे च्वंगु भ्वा: जुया: ह्वइगु चिचिफ्व:गु ह्याउँगु स्वां (*Celosia plumosa*)
Celsius [चिहाकलं °C] (n) सेल्सियस, 0°C जुलकि ल: ख्वइगु व १००°C जुलकि ल: ग्वारा ग्वारा दाइगु याना: सच्छिगू तगिमय् ब्वोथला त:गु दिग्रि
cement (n) हाकु सख्वा: (हाकु सख्वाल), सिमन्ति
cemetery (n) सीगा: (सिकगाल), सीम्ह थुनेगु थाय्
cent (n) सच्छिइ छब्वो । दलरया धेबा छग:, दलरया सच्छिगू ब्वो
centaur (n) मनू बच्छि सल बच्छि, सलया म्हय् मनूया छ्यं दुम्ह बाखनय् जक दुम्ह पेपांचू
centigrade [चिहाकलं °C] (n) सेन्तिग्रेद, 0°C जुलकि ल: ख्वइगु व १००°C जुलकि ल: ग्वारा ग्वारा दाइगु याना: सच्छिगू तगिमय् ब्वोथला त:गु दिग्रि
centimetre [चिहाकलं cm] (n) सेन्तिमितर, सेमि, मितरया सच्छिगू ब्वो, १० मिलिमितर, ०.३९४ इन्चि
centipede (n) हई (हइल), तुति वाल्ल दुम्ह पति चिंम्ह ताहाक:म्ह की (*Scolopendra heros*) । गुँइमाकी, गुँमाकी, छगू फुत ति ताहाक:म्ह हई (*Scolopendra gigantea*)
central (adj) दथुइ च्वंगु, दथुयागु । मू (मुल)
centre (n) दथु
century (n) सच्छि दँ, १०० दँ
cereal (n) ब्रीब: (ब्रिइबल), ब्रूब: (ब्रुवबल), कि
cereal grass (n) वा व छो थें जा:गु ब्रूब: सइगु घाँय् पुचलय् दुथ्या:गु मा
ceremony (n) ज्याभ्व: (ज्याभ्वल)
certain[1] (adj) पक्का, धात्थें, स्यर
certain[2] (adj) गुम्ह, गुगुं, छुं, सुं, धा:म्ह, धा:गु
certainly (adv) धात्थें
certificate (n) दसिपौ, दसि कथं क्यनेगु भों
cervix (n) भाता, मचाछेँया चोका
Ceylon oak (n) य:सिमा (यवसिमा), य:सि सइगु सिमा (*Schleichera oleosa*)
chacma (n) हाकुम्ह खिचाख्वा: माक: (खिचाख्वाल माकल) (*Chaeropithecus ursinus*)

chaff (n) मों, वा सुइबलय् चुं जुया वइगु वाया खोला
chain (n) सिख: (सिखल) । हना, हना च्वंगु
chain stitch (n) सिख:ति (सिखलति), मुलुयात सुकां छिहिं हिना: सुइगु सुकाति
chair (n) मेच, कोपू (कोपुत)
chairman (n) नायो । मुंज्या नायो, मुंज्या न्ह्याकिइम्ह
chalcedony (n) काल्सेदोनि, भतिचा वुलुगु खा: थें च्वंगु वंचु-वंचु न:गु थी
chalet (n) स्याले, धलिं फुक्क खने दयेक व ताहाक: पाखा पिहां वयेक दयेका त:गु स्विसतय्‌गु छें
chalk (n) आख: च्वयेत जिउगु नाइसे च्वंगु भ्वासा-भ्वासा वंगु तुयुगु लोहं
challenge[1] (n) हाथ्या
challenge[2] (v) हाथ्या बिये
chamber[1] (n) च्याम्वर, वनेज्या थकायेत दयेका त:गु पाला
chamber[2] (n) कोथा । थाय्
chamber pot (n) कोपरा, कोथाय् तया तयेगु चोफायेगु थल
chameleon (n) उन हिलिइम्ह म्हालकायचा, म्हालिंचा, तसकं ताहाक:गु में की ज्वना: काइम्ह अले छेंगूयागु उन हिले फुम्ह म्हालकायचा (*Chamaeleo*)
chamois (n) गुंचल्ला, गुंइ च्वनिइम्ह हाकुम्ह चल्ला (*Rupicapra rupicapra*)
champaca (n) चस्वां, तमागु सिमाय् नंस्वाक ह्वइगु चिकं पिकाये जिउगु चिफ्व:गु म्हासुगु स्वां (*Michelia champaca*)
champagne (n) स्याम्पेन, मितसि त्यना: दयेका त:गु ल: थें तुयुगु वाइन
champion (n) च्याम्पेन, दकलय् म्हिते बांला:म्ह
chance (n) ह्व:ता: (ह्वतताल), चानस । **by chance** आपुलुखं, चान्सं
Chandragiri (n) धिलाचो, धिनाचो
change[1] (n) हिउपा: (हिउपाल), चेन्ज । हिलेगु लं
change[2] (n) चा:चू धेबा (चाकचुक धेबा)
change[3] (v) हिउपा: हये, हिइके, हिले, पाके, चेन्ज याये । हिलाबुला याये, हिला काये । **change repeatedly** हितुहिले
channel (n) ध: (धल) । निगू ल:छें स्वाना च्वंगु ल:यागु वाला
chaos (n) घारघुर, घाराघुरु, अघा: (अघाल)
chaperon (n) समिलु । ल्यासेम्हेसित पासा वनिइम्ह बुरिम्ह मिसा
chapter (n) धा: (धाल), सफूया वों
character[1] (n) बाखंम्व: (बाखनम्वल), बाखनय् बा प्याखनय् च्वंम्ह मनू
character[2] (n) आख: वा ल्या: (आखल बा ल्याख)
character[3] (n) ज्यायो
charcoal (n) हेंग्वा: (हेंग्वाल), सिं च्याका: ल्यनिइगु हाकुगु कुचा कुचा
charcoal stove (n) अगू (अगुलि), हेंग्वालं च्याइगु भुतू
charge[1] (n) द्वपं (द्वपन), अच: (अचल), पा: (पाल)
charge[2] (n) तुक्व, मू (मुल)
charge[3] (v) द्वपं बिये, अच: लाके (अचल लाके), पा:याये (पालयाये)
charge[4] (v) ज्या अरे याये
charge[5] (v) चार्ज याये, ल्वायेत न्ह्या:वने
charge[6] (v) धेबा पुइके, काये
chariot (n) सलख: (सलखत), सलं सालिइगु ख:
chariot (n) सलख: (सलखत), निम्ह

सलं सालिइगु निचाः घःचाः दुगु चिधंगु वगिग

charitable (adj) नुगः छ्वःम्ह, मदुपिंत ब्विइम्ह

charity (n) लुलाः (लुलाव), मदुपिंत बिइगु ज्या

Charlie (n) चार्लि, खँज्या यायेबलय् अंग्रेजि आखः C या पलेसा धाइगु खँग्वः

charm[1] (n) मन्तर

charm[2] (n) हिसि

charm[3] (v) तसकं न्ह्यइपुये, मन्तर याः थें भुमिं वने । ह्ययेके

charming (adj) तसकं न्ह्यइपुगु, मन्तर याःथें भुमिंवंक बांलाःगु, हिसि दुगु

chart (n) बँकिपा । थलाः-क्वलाः किपा, थहां वा क्वहां वंगु क्यनिइगु किपा

chase[1] (n) लिइगु ज्या, लिना छ्वयेगु ज्या

chase[2] (v) लिना छ्वये, ख्याना छ्वये, ख्याये, लिना यने, लितुमतु लिये, लित्तु लियें, लिये

chassis (n) च्यासिस, मोतरया कंलाय

chastetree flower (n) सिथि स्वां, सिमाय् ह्वइगु छता चिफ्वःगु स्वां (*Vitex negundo*)

chat[1] (n) खँल्हा-बल्हा

chat[2] (n) दँयचा पुचलय् लाःम्ह चखुंचा पायधिकःम्ह सः बांलाःम्ह भंगः (*Icteria virens*)

chateau (n) स्यातो, देसं पिने दयेका तःगु तःखागु फ्रेन्चतय्गु छें

chatter (v) पारा पारा खँ ल्हाये, म्हुतुप्वाः मदिक खँ ल्हाये, च्यार-च्यार हाले, त्यार-त्यार हाले

chayote (n) इस्कुलचा, पिने गाःवंगु ध्वःध्वः दुगु अले छखे तत्याः व मेखे चित्याःगु ग्वार्चा चिंगु वाउँचा (*Sechium edule*)

cheap (adj) दं, धेबा यक्व मतुगु

cherry (n) फोंसि

cheaply (adv) दंक, भाकं

cheat[1] (n) भेल्ला, भंगः (भंगल), थगाः (थगाव), कुलाः (कुलाव), बेमान

cheat[2] (v) भेल्ला याये, भंगः लाये (भंगल लाये), धों लाये, क्वाये, थ्याये, लथ्याये, बेमान याये । ह्ययेका काये

check[1] (n) गेसुलना, चेक

check[2] (v) गेसुलने, क्वथिइक स्वये, चेक याये

checkers (n) चेकर्स, कोथा कोथा दुगु बोर्दया द्यःने २४ गू गति संकाः म्हितेगु कासा

cheek (n) नेताः (नेताल), ङत, न्हाय्‌या जवं खवं लाःगु ख्वाःया बो

cheekbone (n) नेताः कौंय् (नेताल कौंच), मिखाया क्वसं च्वंगु कौंय्

cheep-cheep (n) चिर-चिर [भंगःचा हाःगु सः]

cheer[1] (n) लसता

cheer[2] (v) हुर्रे धाये, हा हाले, हःपाः बिये (हकपाल बिये)

cheer up (v) ख्वाः चकने (ख्वाल चकने)

cheerful (adj) ख्वाः चकंगु (ख्वाल चकंगु), न्हिउ ख्वाः वःगु, लसतां जाःगु

cheerfulness (n) न्हिउ ख्वाः (न्हिउ ख्वाल), न्हिलासु । लसता

cheese (n) नायुगु दुरुख्वः (दुरुख्वल), धौख्वः

cheesecloth (n) गःज कापः (गःज

कापत), कपायुयागु थाना त:गु सालुगु जालि थें च्वंगु काप:

cheetah (n) चिताधुं, तुति ताहाक:म्ह तंयधुं थें च्वंम्ह धुं (*Acinonyx jubatus*)

chef (n) सुवा: (सुवाल), भोय्बलय् नयेगु जोरे याइम्ह

chemical (n) वास: (वासल), केम्कल

chemise (n) समिज, मिस्तय् दुने फिइगु सालुगु लं

chemist (n) धुस: (धुसल), वास: पसल्या (वासल पसल्या)

chenille (n) सेनिल, मासुति लासाय् थें का थहां व:गु काप: (कापत)

cheque (n) चेक, नां न्ह्यथना त:म्हेसित धेबा बिउ धका: बैंकयात च्वया त:गु भों

cherimoya (n) माक: फंसि पुत्रलय् ला:गु छता सि (*Annona cherimola*)

cherry (n) फोंसि, चेरि, सिमाय् सइगु छता ह्याउंसे च्वंगु चिग्व:गु चाकुगु सि (*Prunus cerasoides*)

cherry pepper (n) भिम्पू मल्ता, ह्याउंगु ग्वल्ला:गु तसकं पालुगु मल्ता (*Capsicum frutescens*)

chess (n) चेस, कोथा कोथा दुगु बोर्दया च:ने थीथी कथंयागु गत्ति संका: म्हितेगु कासा

chest[1] (n) सन्धू (सन्धुख), तग्व:गु बाकस

chest[2] (n) नुग:पा (नुगलपा), ग:प:या क्वय् व प्वा:या च्वय् च्वंगु म्हया न्ह्य:नेयागु बो

chestnut (n) स्यांगुलि, चिचिपुगु कथं भुना च्वंगु सिमाय् सइगु पु (*Castanopsis indica*)

chevrotain (n) छुं चल्ला, सियुगु म्हय् तुयुगु चात: चात: दुम्ह खिचा पायधिक:म्ह चल्ला (*Tragulus meminna*)

chew (v) वां न्ह्यये, तपचिये

chew the cud (v) लिन्ह्यये, सा-मेय् थें घुर्के धुंकुगु हानं म्हुतुइ हया: न्ह्यये

chewing gum (n) चिंगम, न्ह्यया तयेगु नायुगु चकलेत

chewink (n) चेविंक तीतु, ग:प: ह्याउंम्ह चखुंचा थें च्वंम्ह स: बांला:म्ह भंग:

chhyang (n) छयांग, छो मना: त्यना त:गुया ति, छोयागु थों

chick (n) मिखुंचा, खाचा, मचाम्ह खा

chickadee (n) छयं हाकुम्ह गुयभंग:, चकंगु स्यलय् दइम्ह स: बांला:म्ह चिधिक:म्ह भंग: (*Parus*)

chickaree (n) ह्याउंम्ह अम्रिकन सिमाछुं, सिमाय् च्वनिइम्ह त:धिक:म्ह छुं, त्रिखु, ध्वाचा (*Sciurus hudsonicus*)

chicken[1] (n) खाला, खा त्रा गोंग:या ला, चिकेन

chicken[2] (n) लहिना त:म्ह खा व गोंग: (गोंगल) (*Gallus domesticus*)

chicken louse (n) मिमिचा, मिम्चा, तसकं चिधिक:म्ह म्हय् दइम्ह की (*Trombicula autumnalis*)

chicken pox (n) खिचाकै, मचाबलय् म्ह छम्हं वइगु कै

chickpea (n) चाना, छखे च्वामुगु चोका दुगु म्हासु-म्हासु न:गु ब्रूब: (*Cicer arietinum*)

chicory (n) चिकोरी, कफि थें जा:गु छता त्वंसा

chief[1] (adj) मू (मुल), मेन

chief[2] (n) नायो, थाकुलि

chiffon (n) सिफन, तसकं क्वातुक निला त:गु सिलिकयागु कां थाना त:गु त:लय् खने दुगु सालुगु काप:

chigger (n) मिमिचा, मिम्चा, तसकं चिधिक:म्ह म्हय् दइम्ह की (*Trombicula autumnalis*)

Chihuahua (n) चिवावा खिचा, हलिमय् दकलय् चिधिक:म्ह खिचा

chilblain (n) पुचा:गु, तसकं ख्वाउँया: ल्हा: तुति चासुसे च्वना: फोंगाइगु लोय्

child (n) मचा, पुता । children मचात, मस्त

childhood (n) मचाई (मचाइल)

childishness (n) मचासु, मचा पह: (मचा पहल)

children (n) मचात, मस्त

chill[1] (n) ख्वाउँ, चिकु ज्वर

chill[2] (v) थुंदिये । ख्वाउँके

chilli (n) मल्ता, मलभता, मलेभता, मन्ता, ह्याउँगु बा वाउँगु पालुसे च्वंगु ताहाक: बांलूगु सि (*Capsicum frutescens*)

chilly (adj) थुंदिइक चिकुगु

chime (n) तांग-तिंग, गं स: (गं सल), गं न्या:गु स:

chimera (n) किमेरा, सेरया छ्यं व दुगुचिया म्ह दुम्ह वाखनय् जक दुम्ह पेपांचू

chimes (n) चाइम्स, यक्व गं थाना: तांग-तिंग स: पिकायेगु बाजं

chimney (n) कुँप्वा: (कुँप्वाल), कुँ पित छ्वयेत पलिइ तया त:गु प्वा:

chimpanzee (n) चिम्पान्जि, अफ्रिकाय् दुम्ह न्हिप्यंमदु माक: (*Pan troglodytes*)

chin (n) मनचा, मन, म्हुतुया क्वसं ला:गु ख्वा:या बो

china (n) कय: (कयल), तुयुचा । खा:यागु कय: (खालयागु कयल)

China aster (n) ग्यानिथकुं स्वां, दथुइ मिखा थें दुगु व थीथी उन जुया: ह्वइगु तफ्व:गु स्वां (*Callistephus cinensis*)

china clay (n) कय: रिकापि दयेकेगु तुयुगु चा

China rose (n) हिफो स्वां, गुलाब स्वां पुचलय् ला:गु छता ह्याउँगु स्वां (*Rosa chinensis*)

China silk (n) धुचि, सालुगु चाइनिज सिलिक काप: (कापत)

chinaberry (n) खायु ब:सि (खायु बवसि), खाइब:सि, तमागु सिमाय् सइगु खाइसे च्वंगु म्हासु-म्हासु न:गु चिग्व:गु सि (*Melia azedarach*)

chinchilla (n) भिंगु सँ दुम्ह खराचा थें च्वंम्ह गुंछुं (*Chinchilla laniger*)

Chinese date (n) बयलि, बयसि, अम्ब: पायग्व:गु ह्याउँसे च्वंगु खोला सुकू चिंगु सिमाय् सइगु सि (*Zizyphus mauritiana*)

Chinese hibiscus (n) लवंजिफो स्वां, जिफो स्वां, स्वांया गालय् ताहाक:गु म्हासुगु छ्वां वया च्वंगु दुगु भ्का:सिमाय् ह्वइगु ह्याउँगु स्वां (*Hibiscus rosa sinensis*)

Chinese lantern (n) चिनिया मत, भोंयागु चाक्लाक दयेका त:गु मत

Chinese leek (n) चोल:चा (चोललचा), चुल:चा, लाभा व छो ल्वाक्छ्याना: पिइबलय् सइगु वाउँगु लाभा थें तत:हाक:गु ह: दुगु वाउँचा (*Allium tuberosum*)

Chinese parsley (n) धन्या, ग्व:सगं पिइबलय् सइगु नंस्वा:गु ह: दुगु चिमागु वाउँचा (*Coriandrum sativum*)

Chinese sumac (n) सतिबयसि, सतबयसि, भ्का:सिमाय् सइगु छता पाउँसे च्वंगु चिचिगुलिगु ह्याउँगु सि (*Rhus parviflora*)

chintz (n) छित काप: (छित कापत), फ्व:फ्व: छापे याना त:गु क्यालिको काप: (कापत)

chip[1] (n) कुचा, कुचा कुचा

chip[2] (v) खू ब्वले, चिधंगु कुचा छकू लिवये

chipmunk (n) म्हय् हाकु व तुयु ध्व:ध्व: दुम्ह सिमाछुं पुचलय् ला:म्ह त:धिक:म्ह छुं, त्रिखु, थ्वाचा (*Tamias striatus*)
chipped (adj) तज्या:गु, खू ब्व:गु
chirology (n) काइरोलजि, ल्हा: बारे ब्वनेज्या (ल्हात बारे ब्वनेज्या)
chirp (n) भंग:या त्रिर-त्रिर स: (भंगलया त्रिर-त्रिर सल)
chisel (n) हँ, सिंइ किइगु क:मितय्गु ज्याभ:
chive (n) प्याज थें दुने फुस्कुलुगु तत:हाक:गु ह: दुगु छता वाउँचा (*Allium schoenoprasum*)
chlorine (n) क्लोरिन, लखय् की स्यायेत छ्चले जिउगु वाउँ-वाउँ म्हासु-म्हासु न:गु पालुगु ग्यांस
chlorosis (n) हि मगा: लोय्, हि मगाना: म्ह छम्हं वाउँसे च्वना वनिइगु लोय्
chocolate[1] (n) चक्लेत । कोको छ्याना: दुरु ब्व लखय् तया: दयेका त:गु त्वँसा
chocolate[2] (n) चक्लेत, चाकुया उन, भचा सिइसे च्वंगु ब्खुं उन
choice (n) ताजि, त:ता (तवता), ल्ययेगु, च्वाइस
choke[1] (n) चोक, मोतर इस्तार यायेत इन्जिनय् त्रिकं अप्व: छ्वइगु छगू त्रिधंगु जोलं
choke[2] (v) ह्वपुये, कथुइ थाये । सास: हतिये (सासल हतिये) । ग:प: तिये (गलपत तिये)
cholera (n) छेरावति, ल्ह्वक-फाक लोय्, भ्मारा ब्वान्ता, भ्मारा यक्व जुइगु व ल्ह्वये नं वइगु प्वाथय् की दया: जुइगु लोय्
cholesterol (n) म्हयागु ला व हिइ ल्वाकज्याना च्वंगु दा: (दाक)
choose (v) ल्यये, त:ताजिइ छगू काये
chop[1] (n) त:कुला (तवकुला), त:कुगु ला छकू
chop[2] (v) [सिमा] पाले, [ला] त्याये, [सिं] फाये
choreography (n) हुला प्याखं त्रिनेगु ज्याखँ
chorus (n) धुवा, धु, चलं, त्रिलं, हाकनं हाकनं हालिइगु म्येया ब्वो
chough (n) त्वा: म्हासुसे ब्वा ह्याउँसे च्वंम्ह क्व: (*Pyrrhocorax*)
Chow chow (n) चाउ-चाउ खिचा, मे हाकुसे च्वंम्ह चाइनिज खिचा
chromium (n) क्रोम, प्लेतिंग यायेत छ्यलिइगु प्वाला प्वाला थीगु लीलं
chronometer (n) क्रोनो-मितर, तसकं पायछिगु घरि
chrysanthemum (n) गोदावरी स्वां, चाक्लाक स्वांह: यक्व दुगु पति त्रिंगु स्वां (*Chrysanthemum*)
chrysoberyl (n) क्रिसोबेरिल, भौमिखाया पुचलय् ला:गु छता थी
chrysolite (n) क्रिसोलाइत, वाउँ-वाउँ न:गु छता थी
chrysoprase (n) क्रिसोप्राज, स्वयेवलय् खा: थें च्वंगु वाउँगु थी
chukor partridge (n) मिभंग: (मिभंगल), मिक्वा: भंग:, ह्याउँगु त्वा: व तुति अले ग:पतय् हाकुगु ब्वाला दुम्ह खा थें ग्वार्चा त्रिम्ह भंग: (*Alectoris graeca*)
church (n) क्रिस्चेन देग: (देगल)
cicada (n) सिनाज्या की, त:धंगु पपू दुम्ह त्यार्र हाला च्वनिइम्ह की (*Tibicen*)
cider (n) त्यना त:गु स्याउया ति
cigar (n) तपुगु चुरस, निला त:गु बभ्मां माया ह: (हल)
cigar flower (n) इनाय स्वां, छता त्रिपुगु त्या:चा त्या:चा त्रिंगु ह्याउँगु स्वां (*Cuphea ignea*)

cigar shark (n) च्यागू इन्चि ति ताहाक:म्ह व सार्क न्या दथुइ दकलय् चिधिक:म्ह सार्क न्या (*Squaliolus laticaudus*)

cigarette (n) चुरस

cilantro (n) धन्या, ग्व:सगं पिइवलय् सइगु नँस्वा:गु ह: दुगु चिमागु वाउँचा (*Coriandrum sativum*)

cinema (n) संकिपा, किपालु प्याखं (किपालु प्याखन), फिल्म, फिलिम

cinematography (n) संकिपा ज्याखं, संकिपा दयेकेत किपा कायेगु ज्याखं

cinnamon bark (n) लवंत्वाच माया खोला, दाल्चिन, चाकु-चाकु पालु-पालु सवा: व:गु सालुगु सिमा खोला (*Cinnamon*)

cinnamon leaf (n) लवंत्वाच माया ह: (हल), तेजपा, कवाफ दायेकेवलय् तइगु नँस्वा:गु सिमाया ह: (*Cinnamon*)

circle[1] (n) चाकला:गु, चाक: (चाकल), चाक:लि (चाकललि)

circle[2] (v) चा:हिले (चाकहिले), मन्द: काये (मन्दल काये)

circular (adj) चाकला: (चाकलाव)

circumference (n) ग: (गल), पंचा: (पंचाक), चाक:लिं दासु, छचा:खेरंया दासु

circus (n) सर्कस

cirrhosis (n) जलासँ स्यनिइगु लोय्

citizen (n) देमि, देयाम्ह मनू

citrine (n) सित्राइन, हाकुगु क्वार्जयात क्वाका: म्हासुका त:गु स्वयेबलय् पुखराज थें च्वंगु छता थी

citron (n) त:सि (तवसि), न्हेलुसि, म्हासु-म्हासु न:गु व खोला ख्वातुगु सिमाय् सइगु तग्व:गु सि (*Citrus medica*)

city (n) दे (देस), निग: (निगल), सहर

civet (n) नव:चा भौ, म्ह ताहाक: व तुति चिहाक:म्ह तसकं नँव:म्ह गुंभौ (*Civettictis civetta*)

civil war (n) थवंथ: हता: (थवंथव हताल), छगू हे देया देमितय्गु पुच: पुच: दथुइ जुइगु हता:

civilization (n) लहना

claim (v) थ:गु धका: धाये, नाले

clam (n) पुसा थें चालिइम्ह त:धिक:म्ह संखकी

clang (n) गंस: (गंसल), गंयागु स:, तन्यांग स:

clap (v) लापा थाये, ल्हापा थाये

clappers (n) त्याक-त्याक, सिं निकू ल्वाका: त्याक-त्याक स: पिकायेगु बाजं

clapping (n) लापाथा: स: (लापाथाव सल)

claret (n) क्लारेट, सिसाबुसायागु दयेका त:गु ह्याउँगु वाइन

clarinet (n) बाच्छै बाजं खलकं छ्यलिइगु म्हुतुं पुइगु सिंयागु ताहाक:गु बाजं

clarion (n) तसकं स: थीगु त्रम्पेत

clash[1] (n) हता:या भ्वलय् त्वाक-तिक जुइगु चिचिधंगु ल्वापु

clash[2] (v) ल्वाये

clasp (n) तिसा कत्ताकेगु चं

class (n) तगिं (तगिम), ताकिं, तं । पुच: (पुचल), थी । किलास

classify (v) तगिने, तगिं थले, थीथी तगिमय् तये, नां बिये

clatter (n) त्यारा-तिरि स: (सल)

clause[1] (n) सहलह पतिइ भ्व:लिंक न्ह्यथना त:गु थीथी खँ

clause[2] (n) पूमवंगु खँपु

claustrophobia (n) त्वपुया च्वंगु थासय् च्वने ग्याइगु [गथेकि पाकोय् दुने]

clavicle (n) जथु, ग:प:या जवं खवं च्वंगु कौय्

claw[1] **(n)** गोंग: लुसि (गोंगल लुसि), ताहाक:गु लुसि
claw[2] **(v)** कयपुये, कयच्याये, कचिलं पुये
clay (n) भिंगु क्वातुगु चा
clay drum (n) कोंचा खिं, कोंचा थें च्वंगु छखे जक छेंगुलिं भुना त:गु चायागु चिग्व:गु बाजं
clean[1] **(adj)** सुचु, सुचुसे च्वंगु, यचु, यचुसे च्वंगु, सुचुपिचु, यचुपिचु
clean[2] **(v)** सुचुके, सुचुपिचु याये, यचुके
clean out (v) इये, सुचुक यंके, घयसुये
cleanliness (n) सुचुपिचु, यचुपिचु, नीसी
clear[1] **(adj)** यचु, न्याचु, बांलाक खने दुगु । थुइके अ:पु (अवपु) । पंग: मदुगु (पंगल मदुगु)
clear[2] **(adj)** द्य: चकंगु (द्यव चकंगु), द्य: बांला:गु, सुपाँय् मदया: चकना च्वंगु सर्ग: (O)
clear[3] **(v)** यचुके । ल्ह्वना यंके, चिइके । पंग: चिइके (पंगल चिइके)
clear away (v) चिइके
clear out (v) प्वंके, सुचुक यंके
clear up (v) ज्यने । ज्यंके । यचुये
clearance (n) याये जिउ धका: धा:गु उजं
clearly (adv) यचुक, नोखंक, न्याचुक
cleaver (n) ला त्यायेगु चुपि
clerk (n) ज्याकुथिमि, ज्याकुथिइ च्वयेचिइ ज्या याइम्ह
clerodendron (n) चितु स्वां, दथुइ हाकुगु पु अले छ्चा:खेरं च्वामुसे च्वंगु ह्याउंगु ह: दुगु स्वां (*Clerodendron infortunatum*)
clever (adj) चंखु, सजी (सजिक), बाथ: (बाथल), मति च्व:, तिंखि
cleverness (n) बाथ:सु (बाथलसु)
click (v) त्याक्क याये
cliff (n) तस्वागुं, ल:छेंया सिथय् च्वंगु तस्वा:गु लोहंया गुं
climate (n) ल:फय् (लखफस), छुं नं थायूयागु तांन्व: चिकु जुइगु थ:गु पह:
climb (v) गये, थहां वने, च्वन्ह्याये
cling (v) प्यपुना च्वने, प्यपुने, थाये
clinic (n) वास: ज्यास: (वासल ज्यासल), क्लिनिक
clip[1] **(n)** चं, किलिप
clip[2] **(v)** भोंभिं कत्ताके । सँ खाये, लुसि चाये, घ्यने, भों चाये
clipper (n) चासा, चायेगु ज्याभ: (ज्याभल)
clipping (n) चापा: (चापाल), चाना: व:गु चुं, कुचा-काचा
clitoris (n) तिसि
cloak (n) फागा, ल्हा: दुत छुवयेगु मदुगु तपागु ओभर कोत थें च्वंगु गा
clock (n) तब्वा घरि
clod (n) चापाँय्, चा छधी
clog (v) प्वा:तिये (प्वालतिये), ह्वतय् छुं थाना: प्वा: मचाये
close[1] **(adj)** सतिइम्ह, स्या:न्या: (स्यावन्याव)
close[2] **(adv)** लिकसं, सतिक, नापसं, प्यपुंक
close[3] **(v)** खापा तिये, गल्लाके, मिखा तिसिये, प्वा:तिये (प्वालतिये) । क्वचाये, सिधये
close call (n) भंदिले जुइ त्यंगु
clot[1] **(n)** पुई
clot[2] **(v)** पुई चिने, धी चिने, ख्वये । हि कुने
cloth (n) काप: (कापत)
clothes (n) लं (लन), नं (नन), वस: (वसत), लंलिं, वस:इस:
clothes moth (n) नवं की (नवं किल), स्वथना त:गु वस: नइम्ह की (*Tinea*)
clothesline (n) पखि, अयगुंइ, वस:

पायेगु खिप: (वसत पायेगु खिपत)
clothing (n) लं (लन), नं (नन), वस: (वसत)
cloud (n) सुपाँय् (सुपाँच), सु
clouded leopard (n) सुबां धुं, म्हय् सुपाँय् थें चात: चात: दुम्ह तेधुं (*Pardofelis nebulosa*)
cloudy (adj) सर्गतय् सुपाँचं गा:गु, सुपाँय् भुना च्वंगु, सुपाँय् व:गु, द्य: भुग्लुं च्वंगु (●)
clove (n) लवं (लवन), लवां, नकिं बांलागु हाकुगु पालुसे च्वंगु मस्ला (*Syzygium aromaticum*)
clove oil (n) लवं चिकं (लवन चिकन)
clover (n) पाउँ घाँय्, छता पाउँ सवा: व:गु स्वह: दुगु घाँय् (*Trifolium*)
clown (n) ख्यालिमि, न्हिइकिइम्ह, जोकर
club[1] (n) दायेगु सिंगों, कतालि
club[2] (n) तासया चिं चीर (♣)
club[3] (n) क्लब, खल: (खलक), पुच: (पुचल), गुथि, क्वा: (क्वाच), पाला
clumsy (adj) मछिं । धंग मदु, तालय् मला:, नास: तापा: (नासल तापा:)
clunch (n) नाइसे च्वंगु सख्वा:यागु लोहं
cluster bean (n) घ्य: सिमि (घ्यल सिमि), पति चिंगु छता बूब: (*Cyamopsis tetragondoba*)
clutch[1] (n) क्ल:ज, मोतरय् ग्यर थिइकिइगु व मथिइकिइगु जोलं
clutch[2] (v) न्याक्क ज्वने
coach[1] (n) कोचर, कासा म्हितेगु स्यनिइम्ह
coach[2] (n) पेचा: घ:चा: दुगु बगि । तापाक वनिइगु बस
coach[3] (v) कासा स्यने, कोचिंग याये
coal (n) लोहं हेंग्वा: (लोहं हेंग्वाल), लोहं थें छा:गु हेंग्वा:
coal gas (n) कोल ग्यांस, लोहं हेंग्वा:यागु ग्यांस
coaltar (n) अलकत्ता, पिच लँ दयेकेत छ्यलिइगु हाकुगु ति
coarse (adj) क्वाचु, पिचु मजूगु, च्वा-च्वा सुगु
coast (n) ल:छेँसि (लखछेँसि), ल:छेँया सिथय्, पुखू सिथ, धी (धिक)
coat[1] (n) ब: (बव), फि, धा
coat[2] (n) कोत, ख्वातुक सुया त:गु लंचो दुगु द्य:ने फिइगु वस:
coattail (n) क्वफ्य: (क्वफ्यल), कोतया क्वय् पाखे घाना च्वनिइगु पाता
coax (v) ह्ययेके
cob (n) क:निधे (कवनिधे), क:निस्य: (कवनिस्यल), क:निबे (कवनिबे)
cobalt (n) कोबल्त, नँय् ल्वाक्छ्यायेत छ्यलिइगु वह थें च्वंगु छा:गु लीलं
cobbler (n) लाकां सुइम्ह
cobblestone (n) लँय् लाइगु बहचा पायग्व:गु ग्वग्वला:गु लोहं
cobra (n) गौमन, तं पिहां वलकिं ग:प: तपु जुइम्ह विख दुम्ह ताहा (*Naja naja*)
cobweb (n) माखापिखा, माखा पिलि, माक:चिया जा: (माकलचिया जाल), सुप: (सुपव)
coca (n) कोकिन दयेकिइगु ह: यक्व दुगु तमागु मा (*Erythroxylon coca*)
cocaine (n) कोकिन, कोका मायागु ह:यागु दयेका त:गु छता काइगु वास:
coccyx (n) दुग: कौंय्या क्वय् च्वंगु चोका
cock (n) गोंग: (गोंगल), बाखा, ईफंग: (ईफंगल), छेनय् ककिचा थें च्वंगु कल्कि दुम्ह मिजंम्ह खा (*Gallus domesticus*)
cock-a-doodle-doo (n) कुकु-ल्यां-कू [गोंग: हालिइगु स:]
cockatoo (n) तुयु भतु, काकातुवा, त्वा: फ्याफ: व म्हासुगु कल्कि दुम्ह

वाउँ भतु थें च्वंम्ह तुयुम्ह भंगः (*Cacatua galerita*)

cockroach (n) त्रिलि, पपू दुसां ब्वये मफुम्ह सिइसे च्वंम्ह तःधिकःम्ह की (*Blattella orientalis*)

cockscomb (n) गोंगः चुलि स्वां (गोंगल चुलि स्वां), गोंगःया चुलि थें च्वंक धिक्का जुयाः ह्वइगु ह्याउँगु स्वां (*Celosia argentea*)

cockspur coral (n) मल्ता स्वां, सिमा कचाया चोकाय् भ्वाम्म चिंक ह्वया च्वनिइगु ह्याउँगु मल्ता थें च्वंगु स्वां (*Erythrina stricta*)

cocktail (n) ककटेल, निता स्वता त्वँसा ल्वाकछ्याना: दयेका तःगु त्वँसा

cocoa (n) कोको, छ्याना तःगु कोको सिमाया पु तयाः दयेका तःगु त्वँसा

coconut (n) नैक्याः (नैक्याल), तायगः सिमा थें स्वांत्यांग तजाःगु सिमाय् सइगु सँ भुना तःगु दुने तुयुगु स्यः दुगु सि (*Cocos nucifera*)

coco-yam (n) सकि, फकं माया ग्वल्लाःगु हा (*Colocasia esculenta*)

cod (n) न्यागू फुत ति ताहाकः त्र चाकलाःगु म्ह अले निच्रलः मजूगु स्वकुं लाःगु न्हिप्यं दुम्ह लःछैंय् दइम्ह न्या (*Gadus morhua*)

code (n) प्यारोल । मेपिंसं सिइका काये मफयेक छ्यलिइगु खँग्वः

coffee (n) कफि, सिया तःगु कफि माया · पु नचुकाः लखय् तयाः दयेका तःगु त्वँसा

coffin (n) सीम्ह तयेगु बाकस, ग्वालतोपा

cognac (n) कोन्याक, तुयुगु वाइनयात अयलाः कयाः दयेका तःगु ब्राण्डी

coil[1] (n) खिपः तुला तःगु, हिना तःगु

coil[2] (v) तुले, हिने, हितुहिने

coin (n) ध्याग, धेवा, कहं, क्वाइन

coincide (v) चूलाये, पाः लाये (पाख लाये), पाखय् लाये, निगू खँ वहे इलय् जुये

coincidence (n) चूलाःगु, पाः लाःगु (पाख लाःगु)

cold[1] (adj) चिकु । ख्वाउँ, ख्वाउँसे च्वंगु

cold[2] (n) ख्वाउँ । biting cold हियु, हिइसे च्वंगु

cold[3] (n) सेखं (सेखन), सेखं चाइगु लोय्, चिकु ज्वर, ख्वाउँ चायाः जुइगु लोय्, म्हयात चिकुयाः न्हासं न्हि सुलु सुलु वइगु व यक्व हाछिकाः वइगु लोय् । catch cold सेखं चाये, ख्वाउँ चाये, ख्वाउँ त्यले

cold chisel (n) कतां (कतान), लोहँतय् वा नँय् किइगु ज्याभः

cold drink (n) ख्वाउँ त्वँसा, अयलाः ल्वाकमज्याःगु छुं नं ख्वाउँगु त्वनेगु

cold sweat (n) भुइचःति (भुइचलति), ग्याइब्लय् वइगु चःति

cold wave (n) ख्वाउँ लत्रु, ख्वाउँगु फय्या धी

cold-blooded (adj) भतिचा हे कन्ना मतसे याःगु । तुगलय् हि मदुम्ह

colic (n) फयूकू ग्वारा, आतापुति निले थें स्याइगु प्वाःयागु लोय्

colitis (n) तपुगु आतापुतिइ दुने जुइगु लोय्

collapse (v) ग्वारा तुले, भोसुये । [छैं] दुने, कुतुं वये, क्वदले

collar (n) गःतां (गलतान), ककुया थाय् लाइगु लंयागु वो

collarbone (n) जथु, गःपःया जवं खवं च्वंगु कौय्

collect (v) मुने, खाये, म्हये, वँये । मुंके, खाके

collection (n) म्हयेज्या । मुंगा

collector (n) मुनाक, मुंम्ह

college (n) तःब्वनेकुथि (तत्रब्वनेकुथि), तःधंगु ब्वनेकुथि, कलेज

collie (n) क:लि खिचा, फैजवा: खिचा (फैजवाल खिचा), फैजवा:या ज्या याइम्ह सँ यक्व दुम्ह व त्वा: च्वामुसे च्वंम्ह खिचा
colobus (n) न्हिप्यं ताहाक:म्ह अफ्रिकन माक: (माकल) (*Colobus*)
colon[1] (n) लिफुति, कलन (:)
colon[2] (n) आम्पां, तपुगु आतापुतिया छगू ब्रो
colonel (n) कर्नेल, सिपाई पुचलय् छगू त:धंगु तगिं
colony (n) च्य:दे (च्यलदे), मेगु देया च्य: जुया च्वंगु दे
colour (n) उन, सि, ह्याउँ-वाउँ
colour-blind (adj) ह्याउँ-वाउँ उन म्हमसिउम्ह, मिखा भुलं न:म्ह
colourful (adj) ह्याउँ-वाउँ । भ:भ: धा:गु (भकभक धा:गु)
colugo (n) ब्वइम्ह धोंख्वा: माक: (ब्वइम्ह धोंख्वाल माकल), ककुं निसें न्हिप्यं तक पू थें च्वंगु छेंगू दुम्ह माक: (*Cynocephalus*)
column[1] (n) कोलम, न्हिपतिइ थाना त:गु आख:या भ्व: (आखलया भ्वल)
column[2] (n) थां (थाम)
colza (n) ईका (इलका), चिचिगुलिगु म्हासुगु पु (*Brassica campestris*)
coma (n) तच्व:गु न्ह्य: (तच्वकगु न्ह्यल)
comb[1] (n) ककिचा, काकिचा, सँ छ्यनेगु
comb[2] (v) सँ छ्यने, सप: प्याये (सपत प्याये)
combat (n) हता:या भ्वलय् जुइगु ल्वापु
combination (n) चिना, ल्वाक:-बुक: (ल्वाकल-बुकल)
combine (v) चिने, स्वाये, ल्वाकछ्याये, नापं तये
come[1] (imp) वा !
come[2] (v) वये । जुये । **came** वल । **has come** वये धुंकल । **is coming** वया च्वन । **will come** वइ । **has to come** वये मानि । **comes** व:
come across (v) ध्वदुये, आपुलुखं नापलाये
come along (v) नापं वये, लिसें वये
come apart (v) कुचा दये, तज्याये, चहिले, स्वाहाये
come back (v) लिहां वये
come forward (v) न्ह्यचिले, न्ह्य:ने वये
come off (v) स्वाना त:गु लिवये, ब्यने, स्वब्याये, स्वाहाये, लिहां वये
come on (imp) का वा ! वा रे ! वा ले !
comedian (n) ख्याल:मि (ख्यालखमि), ख्याल:म्व: (ख्यालखम्वल), बाथ: (बाथल), ख्याल: क्यनिइम्ह
comely (adj) बांला:
comet (n) न्हिप्यं ताहा, न्हिप्यं ताहा नगु, सुर्द:यात मन्द: कया च्वनिइगु न्हिप्यं दुगु च्वापु व ग्यांसया ग्वारा
comfortable (adj) ज्याछिं, न्ह्यइपु, हांयपु
comic (n) ख्याल: (ख्यालख), न्हिइकिइगु
comics (n) किपाहना बाखं (किपाहना बाखन)
coming (adj) वइगु
comma (n) कमा, खँग्व: ब्रिस्कं तयेगु चिं (,)
command[1] (n) उजं (उजन), हुकुम
command[2] (v) उजं बिये, ज्या ब्वये
commend (v) च्वछाये
comment[1] (n) मंखना, कमेन्त
comment[2] (v) मंखना कने, कमेन्त याये
commerce (n) न्याये-मिइ, कालब्रिल
commission (n) छ्यापं, कम्सन

committee (n) दुज: खल: (दुजल खलक), पुच: (पुचल), कमिति
common[1] (adj) मंका: (मंकाल), मंका: धिंका: (मंकाल धिंकाल), सक्लसिगु
common[2] (adj) न्ह्याथासं दुगु, अगति, अकति, अखाति, अथें, हलं, उदाय
common basil (n) बभु स्वां, तत:ह:गु ह: दुगु तस्वा:गु माय् गजू लुइथें ह्वइगु चिफ्व:गु तुयुगु स्वां (*Ocimum basilicum*)
common camomile (n) ग्यानि मयजु स्वां, बहचा मागु माय् ह्वइगु तुयुगु व म्हासुगु स्वां (*Anthemis nobilis*)
common mallow (n) तिस: स्वां (तिसल स्वान), रामतोर्या थें च्वंगु माय् ह:या गौ पतिकं चिचिफ्व:गु चकंक ह्वइगु स्वां (*Malva sylvestris*)
common pear (n) भ्वासा पासि, छता नाइसे च्वंगु चाकुगु पासि (*Pyrus*)
common sage (n) कपू सिन्हाय स्वां, कपू स्वां, सिन्हाय स्वां थें च्वंगु छता नंस्वा:गु ह:स्वां (*Salvia officinalis*)
common wormwood (n) धव: स्वां (धवल स्वान), धग: स्वां, वाउंगु गुलि गुलि थें च्वंक भ्का:सिमाय् ह्वइगु छता स्वां (*Artemisia siversiana*)
communicate (v) कने, खँ ल्हाये, खँ ब्याके
communication (n) खँज्या, खँ कालबिल यायेगु ज्या, नतुसुतु । पौ, बुखँ
communism (n) कम्निजम, छुं नं यक:ति मजुसे मंका: जुइगु अले फक्व यायेगु व माक्व कायेगु धाइगु छता दे न्ह्याकेगु ज्याबां
community (n) पुच: (पुचल)
compact (adj) धिपा-सिपा, थितु थिइक । चिधं याना त:गु
companion (n) पासा, नापं वनिइम्ह
company[1] (n) कोथि, कम्पनि
company[2] (n) थ्व: (थ्वल), पुच: (पुचल) । **keep company** पासा च्वने
compare (v) ध्वये । ग्यने, दाना स्वये, लना स्वये, ज्वलिफाये, पा:मपा: स्वये
comparison (n) लना स्वयेगु ज्या
compass (n) यंता पाखे क्यनिइगु जोलं, कम्पास
compatible (adj) त्व:गु । **be compatible** त्वये
compensate (v) पलेसा बिये, पलिसा पुले
compensation (n) पालि, पलिसा, पौसा
competition (n) थेंथेंबल्ला कासा
complain (v) ध्याचू न्यंके (ध्याचुलि न्यंके), हाले, क्वारा-क्वारा हाले, खिने, थ:त मय:गु खँ धाये । **come to complain** हा: वये । **go to complain** हा: वने
complaint (n) ध्याचू (ध्याचुलि)
complete[1] (adj) पूवंगु, सिध:गु, क्वचा:गु
complete[2] (v) पूवंके, क्वचायेके, सिधयेके, धुंके
completely (adv) पूवंक, सुचुक, चबुक, तर्पं, चायेक, क्वचायेक, सिधयेक, ज्यंक, छुं हे मल्यंक
complexion (n) ख्वा:या उन (ख्वालया उन), लाउन
complicated (adj) स्वतु-मतु स्वया च्वंगु
compose (v) म्येया लय् बा चिनाखँ चिने
composer (n) लय् चिनामि
composition (n) चिना, च्वसु । चिनेज्या
compound (adj & n) छ्यासमिस, थीथी जोलं ल्वाकछ्याना: दयेका त:गु,

त्रिना त:गु
compound fracture (n) क्वँय् पिहां वयेक क्वँय् त्वधुगु
compound letter (n) त्रिना आख: (त्रिना आखल), निग:-स्वँग: आख: तया: छग: दयेका त:गु
comprehend (v) ह्वाथुये
comprehensive (adj) ह्वाथुइकेगु । सकलें दुथ्या:गु
compulsorily (adv) मजिमगा: कथं, न्ह्याकथं नं, न्हासं चुया:
compulsory (adj) मजिमगा:, मदयेकं मगा:गु, मयासें मगा:गु
computer (n) कम्प्युतर, त:धंगु ल्या:ज्या यायेगु मिसिन
comrade (n) पासा
conceal (v) दुपिये । सुचुके, त्वपुये, खने मदयेक तये, मेन्त्रमुने
conceive[1] (v) सूत्रायें, प्वाथय् दुगु सिइ दये
conceive[2] (v) नुगलय् लुइके
concentrate (v) छगुलिइ हे जक मतिइ तये, उखे थुखे मस्वये । छथाय् मुने । छथाय् मुंके
concentration (n) नुग: (नुगल)
concept (n) लूखँ, विचा: (विचाल)
conception[1] (n) सूत्रा:गु, प्वाथय् दुगु
conception[2] (n) विचा: (विचाल) । नुगलय् लुइकेगु ज्या
concern[1] (n) चिउता: (चिउताल), चितासु, धन्ना
concern[2] (n) कोथि, कम्पनि, फाराम
concern[3] (v) स्वापु दये, ज्या दये
concerned (adj) चिउता: दुगु (चिउताल दुगु), नुग: खुल-खुल मिंगु (नुगल खुल-खुल मिंगु)
concerning (prep) बारे
concert (n) म्ये ज्याभ्व: (म्ये ज्याभ्वल), म्ये ब्वज्या, कन्सर्त
concertina (n) अकर्देन थें जा:गु छता

conch (n) संख

बाजं
conch (n) संख, संखकीया छ्वँ
conclude (v) धुंके, क्वचायेके, सिधयेके, बिजं याये
conclusion (n) बिजं (बिजन), लि, धुंकेज्या, क्वचायेका, क्वचायेकेगु ज्या । त्याजि, क्व:छिना (क्वलछिना), क्व:जिउगु खँ
concrete[1] (adj) दुग्यंगु
concrete[2] (n) कंकर, त्यापि व फि लिसें सिमन्ति व ल: तया: ल्वाकछ्याना त:गु
condensation (n) च:ति (चलति), हाति, हायागु ति, हा ख्वाउँया: ल: जूगु
condense (v) क्वचिने, चिधं याये, चिधंगु थासय् न्ह्यंके, त्यले, ताकुके । हा ख्वाउँया: ल: जुये (हा ख्वाउँया: लख जुये)
condition (n) था:गा: (थावगाव), पह: (पहल), कन्दिसन्
condole (v) बिचा: हायेके (बिचाल हायेके), बिचा: छुवये, नुग: मछिंगु कने
condolence (n) बिचा: (बिचाल)
condor (n) लाखे गिल्द, छयं म्हासुम्ह व भिंगु फुत हाक:गु पपू दुम्ह भराय धिक:म्ह गिल्द (*Gymnogyps californianus*)
conduct[1] (n) हसिबसि, पह: (पहल)
conduct[2] (v) लँ क्यने । ज्या याये
conductor (n) जवा: (जवाल) । कोता: (कोताल), बाजं थाइपिंत स्यने कथं बाजंया तालय् ल्हा: संकिइम्ह

cone (n) ग्व:जा बांलूगु (ग्वलजा बांलूगु), छखे चाकला:गु व मेखे च्वामुगु बांकि

coneflower (n) मिखाचा स्वां, मिखा तग्व: स्वां, दथुइ मिखा थें च्वंगु अले चाक:लिं क्वस्वया च्वंगु स्वांह: दुगु तफ्व:गु स्वां (*Rudbeckia amplexicaulis*)

confection (n) मरि, मारि

confectioner (n) मरि क:मि (मरि करमि), मारि क:मि, मधि क:मि, मरि दयेकिइम्ह

confectionery (n) मरि पस: (मरि पसल), मारि पस:

conference (n) त:मुंज्या (तवमुंज्या), त:धंगु मुनेगु ज्या

confess (v) खं ल्ह्वये, यानागु ख: धका: धाये

confide (v) मेपिंत कने मजिउगु खं छम्हेसित कने

confidence (n) पत्या: (पत्याल) । हुति, दुवल

confidential (adj) दुबिस्ता, मेपिंत कने मजिउगु

confine (v) कुने, लिकुने, चिये, स्वथने, उपर्क तये

confirm (v) त्याछिये, स्यर याये, खहेख: धाये

confirmation (n) न्हेपू (न्हेपुलि) । त्याछियेगु ज्या

confiscate (v) दुकाये, काके, काकाके

confluence (n) ह्वंग: (ह्वंगल), ह्वं, दुवा:, निपु खुसि नापलाइगु थाय्

confront (v) चुलिंचू च्वने, न्ह्य:ने दने, ख्वा: ल्वाके (ख्वाल ल्वाके), ल्वाये थें न्ह्य:ने च्वना: स्वये

confuse (v) दापा जुये, अत:मत: कने, इत:मत: कने, इति-मिति कने, इइ पने, थिपने, पक्क जुये, घारघुर जुये, बांलाक सिइ मदये, न्ह्यपु ल्वाक:-व्रुक: जुये, व याये ध्व याये मदये

confusion (n) घारघुर, हुल, इग:मिग: (इगल-मिगल), अत:मत:, इत:मित: । बांलाक सिइ मदुगु

congo (n) कंगो, तजा:गु बंगो

congratulate (v) लसहने

congratulation (n) लसहना

conjunctivitis (n) लापिच: (लापिचल), मिखा छगलं ह्याउंया वइगु लोय्

connect (v) स्वाये, घाये, हने, ह्वने, ह्वंके

connection (n) स्वापु

conquer (v) त्यले, न्ययेके, त्याके, त्याका काये

conqueror (v) त्याका का:म्ह

conscience (n) तजि, नुग: मिखा (नुगल मिखा), नुग: द्य: (नुगल द्यव), दुनुग: (दुनुगल)

conscious (adj) वाचा: (वाचाव), चा: (चाव) । to stay conscious भा: पिये (भाव पिये)

consciousness (n) सिउचाव, गसु

consecrate (v) स्वने, द्य:यात फ्याये, द्य:यात धका: विस्क तये

consecration (n) स्वनेज्या

consent (n) बचं (बचन)

conserve (v) म्हंचायेके, ल्यंके, थये

consider (v) न्ह्यपु छ्यले, विचा: याना स्वये

considerable (adj) यक्व, म्हो मजूगु

considerate (adj) मनं खम्ह, मेपिनिगु भिं नं स्वइम्ह । to be considerate मनंखने

consideration (n) विचा: यायेगु ज्या (बिचाल यायेगु ज्या) । पालि, पलिसा, पौसा

consist (v) consist of दुथ्याये, दुने दये । दयेका त:गु

consistency (n) ताकुगु

consistent (adj) पायछि जूगु । न्ह्याब्लें अथे हे जुया च्वनिइगु, इलय् इलय् पाना मवनिइगु
consolation (n) तभ: (तभल)
console (v) ह्ययेके, नुग: तये (नुगल तये), तभ: बियै (तभल बिये)
consolidate (v) धी चिने, छधी जुये, छगू जुये । धी चिंके, छधी याये, छगू याये, नापं तये, छथाय् हये
consonant (n) ब्राआख: (ब्राआखल) [गथेकि b, c, d, f, g ...]
conspiracy (n) गोसा: (गोसाल)
conspire (v) स्वांपुये, मभिंगु ज्या यायेत थवंथ: खँ दयेके
constant (adj & n) थातं, थहां क्वहां मजूगु, मपा:गु, थला:-क्वला: मदुगु, न्ह्याब्लें अथे हे जुया च्वंगु, चेन्ज मजूगु, हिला मवंगु
constantly (adv) धुवांधु, व्वातुवां, मदिक, न्ह्याब्लें
constellation (n) नगु पुच: (नगु पुचल), नगुया पुच:
constitution (n) देसफू (देसफुलि), दे गथे न्ह्याकेगु धका: च्वया त:गु सफू
constrictor (n) थ:गु म्हं ह्वितुहिना: त्यला: स्याइम्ह भराय धिक:म्ह ताहा
construct (v) दयेके, दने
construction (v) दयेकेज्या, दनेज्या
consult (v) सल्हा याये
contact[1] (n) स्वापु
contact[2] (v) स्वापु तये
contain (v) न्ह्यने, दये
container (n) थल, सला
container truck (n) न्ह्य:नेयागु ब्रो व लिउनेयागु ब्रो बिस्कं तये जिउगु तसकं तग्व:गु तरक
contemplate (v) न्ह्यपु चुले, धलिं स्वये
contents (n) दुने दक्व, तया तक्व
contest (n) कासा, धेंधें बल्ला कासा
continent (n) त:दे (तवदे), तसकं त:धंगु बँया धी
continental plate (n) बँधी (बँधिक), छधी जुया च्वंगु त:धंगु बँया धी
continual (adj) मदिक न्ह्याना च्वंगु, हानं हानं जुइगु
continue (v) कथहं न्ह्याके, जुया च्वंगु ज्या याना तुं च्वने
continuous (adj) छस्वा, कथहं न्ह्याना च्वंगु
continuously (adv) वात्तुवां, थासें, फासें, मदिक
contract[1] (n) ज्याख: (ज्याखव), छुं नं ज्या यायेगु बचं । बचंपौ
contract[2] (v) कयकुने, कपकुने, चिधं जुये
contractor (n) ज्याख:मि (ज्याखवमि)
contradict (v) इब्राथिब्रा जुये, खँखँ पायछि मजुये, खँ निखे स्वये
contradictory (adj) इब्राथिब्रा जूगु, खँखँ पायछि मजूगु
contribute (v) छुं बिया: ग्वाहालि याये, ल्हाये, तना बिये
contribution (n) ल्हापं
control[1] (n) लकस । be in control फिइ फये । be out of control फिइ मफये, इपांथिपां मदये
control[2] (v) कजय् ब्ये, लकय् याये, क:घाये, कताये, क्रयच्याये, ततिपे, फिने
controller (n) कजि, हामा
controversial (adj) कचवं दुगु
controversy (n) कचवं, ल्वापुख्यापु
convenient (adj) छिं, ज्याछिं
conversation (n) खँल्हा-बल्हा, खँबु
conversion (n) हिइकेज्या, हिइकेगु ब्राय चेन्ज यायेगु ज्या
convert (v) हिइके, चेन्ज याये
convertible[1] (adj) हिलें जिउगु, ग्यये

जिउगु, हिइके जिउगु
convertible[2] (n) पौ उले जिउगु कार
convince (v) खँ न्यंके
cook (n) सुवा: (सुवाल), भलिं, भारि, नयेगु जोरे याइम्ह, भुतुलिइ च्वनिइम्ह
cook (v) नयेगु नसा थुने, थुये, बुके
cooking gas (n) भुतुलिइ च्याकेगु ग्यांस
cooking oil (n) नयेचिकं (नयेचिकन), नयेगुलिइ तयेगु चिकं
cool[1] (adj) छुं चिउता: मकासे याउंक च्वना च्वनिइम्ह
cool[2] (adj) सिचु, सिचुसे च्वंगु, भचा भचा ख्वाउंगु
cool[3] (v) सिचुये, ख्वाउंये । सिचुके, ख्वाउंके
coop (n) ग: (गल), खा वाय् हँय् तयेगु थाय्
cooperate (v) जाये, मुना: ज्या याये
cooperation (n) मंका: कुत: (मंकाल कुतल) । ग्वाहालि
cooperative (n) गुथि, पाला, मुना: ज्या याइगु खल: (खलक)
coordinate (v) चूलाके, थासय् लाके हये, थीथी थासय् लाना च्वंगु थीथी खँया दथुइ स्वापु दयेके
coordinator (n) कजी (कजिल), ज्या कताइम्ह मनू
coot (n) हाकुगु म्ह व तुयुगु त्वा: दुम्ह हँय् थें च्वंम्ह लखय् त:लय् लाल काये फुम्ह भंग: (*Fulica atra*)
cootie (n) सि, मनूतय्गु म्हय् व सँय् दइपिं पति चिंम्ह तुयुम्ह की (*Pediculus humanus*)
copper (n) सिज: (सिजल), करेन्त ल्ह्ययेत दकलय् बांला:गु ह्याउंसे च्वंगु लीलं
copper sulphate (n) लिलातुति
copperhead (n) सिज:छ्यं ताहा (सिजलछ्यं ताहा), म्हय् ह्याउंगु व तुयुगु चात: चात: दुम्ह अग्निकन ताहा (*Agkistrodon contortrix*)
coppersmith (n) तव: (तवत), तमो: (तमोत) सिज:यागु थलबल दयेकेगु ज्या याइम्ह
copulate (v) ज्व:चिने (ज्वलचिने)
copulation (n) येचा, लसपस, ज्व:चिने ज्या (ज्वलचिने ज्या)
copy[1] (n) पौ, पा । लिपि
copy[2] (v) ल्ह्ययेे, ल्ह्यया काये, लिपि दयेके । लसि वयेके, पह: याये (पहल याये)
copyright (n) लिपिवां
coracle (n) भचा चाकलाक दयेका त:गु छेंगूया नांचा
coral (n) भिम्पू (भिम्पुलि), लसपु, लखय् त:लय् दइम्ह कीयागु कोंय्यागु दयेका त:गु ह्याउंगु लोहं थें च्वंगु पु
coral flower (n) चथा स्वां, छ्ता चिचिफ्वयेक ह्वइगु तुयुगु स्वां
coral jasmine (n) बखुं पालि स्वां, भ्रा:सिमाय् चिचिफ्वयेक ह्वइगु ह्याउंगु व तुयुगु ल्वाकज्या:गु स्वां (*Nyctanthus arbortristis*)
coral reef (n) भिम्पूगुं, लखय् त:लय् बुया वइगु त:धंगु भिम्पूया गुं
coral snake (n) म्हय् ह्याउं व हाकु लिसें म्हासुगु बाला बाला दुम्ह अग्निकन ताहा (*Micrurus fulvius*)
corduroy (n) कत्ताइज, ध्व:ध्व: छ्वां व:गु कपाय्यागु काप: (कापत)
coriander (n) धन्या, ग्व:सगं पिइवलय् सइगु नँस्वा:गु ह: दुगु चिमागु वाउंचा (*Coriandrum sativum*)
coriander seed (n) ग्व:सगं (ग्वलसगन), ग्व:स्वां, ग्व:सों, धन्या माया पुसा (*Coriandrum sativum*)
coriaria (n) भुजिंसि, चिचिग्व:गु ज्वा:

ज्वा: च्चिना: सइगु हाकुसे च्वंगु छता सि (*Coriaria nepalensis*)
cork (n) सिमा खोला । याउँसे च्वंगु नायुगु सिं
cormorant (n) कर्मरेन्त, ल:क्व: (लखक्वख), ल: लिक्क च्वनिइम्ह न्या नइम्ह त:धिक:म्ह क्व: (*Phalacrocorax*)
corn[1] (n) करह जूगु, पालिइ गनं छथाय् छेंगू छा:गु
corn[2] (n) क:नि (कवनि), लाब्जा, ताहाक:गु धेय् प्यपुना वइगु भचा पति च्चिंगु म्हासुगु ब्व: (*Zea mays*)
corn earworm (n) क:नि की (कवनि किल), क:नि माय् दइम्ह छयं म्हासुम्ह तौं
corn flour (n) क:नि चुं
corn flour paste (n) धेरो, क:नि चुं थुया त:गु
corncob (n) क:निस्य: (कवनिस्यल), क:निब्रज: (कवनिब्रजल), क:नि गुलि गुलि प्यपुना च्वनिइगु त्या:
corner (n) कुं (कुन), ध्याकुं (ध्याकुन) । कपि, अंग: निग: स्वाना च्वंगु थाय्
cornerstone (n) छेँया कुनय्लाक अंग: दिना च्वनिइगु लोहं
cornet (n) कार्नेत, बाच्छै बाजं खलकं छयलिइगु भचा चिहाक:गु म्हुतुं पुइगु लीयागु त्रम्पेत
cornflower (n) क:निह: स्वां (कवनिहल स्वान), चिचिह: यक्व मुना: चाक्लाक ह्वइगु ह्याउँसे ब्ब वँचुसे च्वंगु स्वां (*Centaurea cyanus*)
cornice (n) प:कू, कार्नेस, छेँया जा: त्रिं तये कथं भ्व:लिंक छ्वां वयेका त:गु अप्पा
corolla (n) चाक्लाक च्वना च्वंगु स्वांह: (स्वांहल)
corona (n) चाकला: ज: (चाकला: जल), सुर्द्य:या छ्चा:खेरं चाकलाक खने दया च्वनिइगु थीगु तुयुज:
coronary thrombosis (n) नुग:चुया दुने हि ख्वया: प्वा:तिइगु लोय्
coronation (n) जुजु लूगु, जुजु लुइगु ज्या
corporal (n) कारपोलर, सिपाईं पुचलय् छगू चिधंगु तगिं
corpse (n) सीम्ह, सीम्ह मनूया म्ह
correct (adj) पायछि, मद्वं
correct (v) द्वना च्वंगु भिंके
correction (n) भिंकेज्या, भिंका, भिंकाखं
correspondence (n) पौच्वज्या, पौ च्वयेगु ज्या
corridor (n) छेँया दुने च्वंगु ताहाक:गु लब्र
corset (n) कोर्सेत, इस्कर्तयात फ्वाक्क वयेकेत दुने फिइगु न्याया कौय् तया: दयेका त:गु मिस्तय्गु वस:
cosmetics (n) समा: जोलं (समाल जोलन), क्रिम-पाउदर
cosmetology (n) म्हया समा: बारे ब्वनेज्या
cosmology (n) कज्मोलजि, हलिं बारे ब्वनेज्या
cost[1] (n) मू (मुल)
cost[2] (v) धेबा तुये, वने
Costa Rican nightshade (n) आल स्वां, कं दुगु गसिमाय् भ्वाम्म चिंक ह्वइगु वँचुगु स्वां (*Solanum wendlandii*)
costal (n) ब्रपि कौंय्, कलंपति, सों त्वपुया तइगु बाला बाला दुगु कौंय्
costly (adj) थिके, धेबा यक्व तूगु
cottage (n) कतेज, यतखा, याक:चा दना च्वंगु चिकिचा खागु छें । बल, बल्चा, बुँइ पिवा: च्वनेत दयेका त:गु चिकिचा खागु छें
cotton (n) कपाय्
cotton flower (n) कपाय् स्वां, कपाय्बुं

स्वां, कपाय् माय् ह्वइगु तुयुगु स्वां (*Gossupium arboreum*)
cotton seed (n) ज्यापु, कपाय् माया पु
cotton worm (n) कपाय् की, कपाय् माय् दइम्ह की (*Anthonomus grandis*)
cottonmouth (n) म्हुतुइ दुने तुइसे च्वंम्ह हाकुम्ह ताहा (*Agkistrodon piscivorus*)
cottontail (n) कपाय् ग्वारा थें च्वंगु तुयुगु न्हिप्यं दुम्ह अम्रिकन खराचा (*Sylvilagus floridanus*)
coucal (n) सियुगु पपू व हाकुगु म्ह दुम्ह क्व: पायधिक:म्ह न्हिप्यं ताहाक:म्ह भंग: (*Centropus*)
couch (n) कवच, याचा-याचा वंगु मेच
cougar (n) गुंधुं, म्ह सियु व न्हिप्यं चोका हाकुम्ह अम्रिकन धुं (*Felis concolor*)
cough[1] (n) मुसु
cough[2] (v) मुसु तये
council (n) पुच: (पुचल)
count (v) ल्या: खाये (ल्याख खाये), निये, निने
count on (v) भलसा काये
counterbalance (n) कंपा: (कंपाल), छखे धेचुला च्वंगु ताल्जु माथं वंकेत तनेगु छुं
countless (adj) निये मफुगु, ल्याखं न्ह्याये मदुगु
country (n) दे, देय् (देस)
coup d'état (n) कू, भ्याप-भ्रिप, 'देज्याखंय्' छत्थुं हिउपा: हयेगु ज्या [फ्रेन्च भासं]
coupe (n) कुपे, निम्ह जक च्वने जिउगु कार
couple[1] (n) भतिचा, छुं भचा
couple[2] (n) तिपू (तिपुलि), निम्ह तेपू, कला: भा:त (कलात भालत)
couple[3] (v) स्वाये, घाये, ल्वाके, नापं तये
couplet (n) साइरि, निगू भ्वलय् खं क्वचाइगु चिनाखं
coupon (n) कुपन, तिकस
courage (n) हुति । **lose courage** अयास चाये
courageous (adj) सुरा, मुल्याहा, मग्या:म्ह, मग्यासे याये फुम्ह
course[1] (n) सरा, भोजय् क्वा: तये हइगु पा: । **first course** छसरा । **second course** निसरा
course[2] (n) ब्वाकासा म्हितेगु ख्य: (ख्यल, खेल)
course[3] (n) न्ह्यासु
course[4] (n) लंपु, लं
course[5] (v) न्ह्याये
course book (n) ब्वने सफू, इस्कुलय् ब्वनेगु सफू
course of study (n) ब्वंसा, ब्वनेगु जोलं
court[1] (n) लायकू (लायकुलि), जुजु च्वनिइगु थाय् । सामा, अद्दा, मुद्दा स्वइगु थाय्
court[2] (n) कासा म्हितेगु ख्य: (ख्यल, खेल)
court[3] (v) [ब्याहा यायेत] ह्ययेके, लिउ लिउ वने, ख्यालि च्वने
court case (n) मुद्दा, अद्दाय् न्ह्याना च्वंगु ल्वापु
courteous (adj) हसिबसि दुम्ह, नाइसे च्वंम्ह
courtesy (n) लचना, हसिबसि
courtier (n) स्यस्य: (स्यस्यत), लायकुलिइ ज्या याइम्ह
courtyard (n) लायभु, चुक, छेंया दथुइ च्वंगु चकंगु थाय्
cousin (n) सद्दे मखुम्ह दाजुकिजा तताकेहें सुं नं [कका, त:बा, पाजु बा निनिया काय व म्ह्याय्]
cove (n) कोभ, चिधंगु कापि, स्वखे बं दुगु चिधंगु ल:छें
cover[1] (n) पुसा, पिब:सा (पिबलसा),

देव: (देवल) । **take cover** सुले, सू वने

cover² (v) त्वपुये, न्ययेके, भुने, सुचुके, खने मदयेक तये

covert (adj) पिने खने मदुगु, सुला च्वंगु

cow (n) सा, सां, घाय् नइम्ह त:धिक:म्ह पेपांचू, दोहंया मिसाम्ह (*Bos*)

coward (n) ग्याफ्रा, ग्याफर, खिचुलु, भुस्य: (भुस्यल)

cowbird (n) अम्रिकन इज्व: भंग: (इज्वल भंगल), मेपिं भंग:या स्वलय् खेंय् ध्वइम्ह चखुंचा सिबें भचा त:धिक:म्ह दंयचा पुचलय् ला:म्ह हाकुम्ह भंग: (*Molothrus*)

cowboy (n) साजवा: (साजवाल), सा जइम्ह, सायात घाय् नके यंकिइम्ह

cowdung (n) सौ (सलि), सौखि, साया खि

cowherd (n) साजवा: (साजवाल), सा जइम्ह, सायात घाय् नके यंकिइम्ह

cowpea (n) भुति, भचा ताहाक: बांलूगु म्हासु-म्हासु न:गु व दथुइ हाकुगु फुति छफुति दुगु बूब: (*Vigna sinensis*)

cowrie (n) कौ । कौ ह्वायेगु, कौ छपुच: बंय् वांछ्वया: म्हितेगु कासा

cowshed (n) साग: (सागल), सा तयेगु थाय्

coy (adj) मछा:म्ह

coyly (adv) मछा:गु पहलं, लज्या चा:गु पहलं

coyote (n) ताहाक:गु च्वामुगु त्वा: दुम्ह तसकं ब्वां वने फुम्ह अम्रिकन गुंखिचा (*Canis latrans*)

coypu (n) अम्रिकन ल:छुं (लखछुं), लखय् च्वनिइम्ह त:धिक:म्ह छुं (*Myocastor coypus*)

crab (n) क:लि (कगलि), कंगलि, भिंपा तुति दुम्ह ल: लिकसं च्वनिइम्ह माख्चा थें ग्वार्चा चिंम्ह त:धिक:म्ह की (*Eriocheir sinensis*)

crack¹ (n) भू (भुलि), सँगु बा:गु, चिरि बा:गु । कापि

crack² (n) कोकिनयात खा:यागु चिचिकुगु कुचा थें च्वंक दयेका त:गु छता काइगु वास:

crack³ (v) सँगु बाये, चिरि बाये, तज्याये, भू बाये । तछ्याये

crackle (v) [रेदिवा थें] क्वार-क्वार स: वये । क्रेक-क्रुक स: वये

cradle (n) मचा ख:चा (मचा खतचा), कोकाय, मचा तयेगु

craft¹ (n) ल्हा:ज्या (ल्हातज्या), ल्हा:यागु ज्या

craft² (n) ख: (खत)

crafty (adj) धों, चंख, भंग: (भंगल)

crake (n) छता ल:खा (लखखा), लखय् अप्व: च्वनिइम्ह खा थें च्वंम्ह सियुम्ह भंग: (*Amaurornis fuscus*)

cram (v) क्वचिने, न्याच न्याच याये

cramp¹ (n) कछिं दा:गु, लाग्वारा थहां वये

cramp² (v) कातुकाये, कात्तुकाये

cranberry (n) छता पाउँसे च्वंगु ह्याउँगु प्यासि (*Vaccinium macrocarpon*)

crane¹ (n) सलांत्या: भंग: (सलांत्याक भंगल), सलां भंग:, ताहाक:गु सित्यांचा तुति व ताहाक:गु चित्या:गु ककु दुम्ह न्यागू फुत त:धिक:म्ह न्या नइम्ह तुयुम्ह भंग: (*Grus grus*)

crane² (n) क्रेन, क्रेंक, भ्यातुगु ल्ह्वनिइगु तरक

cranium (n) क्व:त: (क्ववतल), न्ह्यपु च्वनिइगु थल, छ्यं कौंय्

crank (n) क्रेंक, मोतरय् क्याम-स्याफ्त व यक्सलयागु स्वापु

crankcase (n) क्रैंक-केस, मोतरया यक्सलय् दथुइ च्वंगु ग्वारा
crankshaft (n) क्याम-स्याफ्त, मोतरया इन्जिन व यक्सल दथुइ च्वंगु त्या:
crape myrtle (n) सिनाज्या स्वां, सिमा कचाया चोकाय् सिनाज्या इलय् भ्वाम्म चिंक ह्वइगु स्वां (*Lagerstroemia indica*)
crash[1] (n) ध्वांग स: (सल)
crash[2] (v) ल्वाये, न्याये । घ्वार्र कुतुं वये
crave (v) तसकं माले, तच्वकं येके । नसु चाये, नये जक मास्ति वये
crawfish (n) चिंग्रि न्या, ताहाक:म्ह क:लि थें च्वंम्ह लखय् त:लय् च्वनिइम्ह न्या (*Astacus leptodactylus*)
crawl[1] (n) माय-माय
crawl[2] (v) ल्ह्ययेे, माय-माय याये, प्वाथं चुया: जुये, ल्हा: तुतिं चुया: जुये । उसिं न्ह्याये, ब्रुलुहुं वने
crayfish (n) चिंग्रि न्या, ताहाक:म्ह क:लि थें च्वंम्ह लखय् त:लय् च्वनिइम्ह न्या (*Astacus leptodactylus*)
crayon (n) ह्याउँ-वाउँ च्वसा, क्रेअन
craze (n) वें, वें थें जुइक तच्वकं यइगु
craziness (n) वेंसु, वेंहू (वेंहुव)
crazy (adj) वें, न्ह्यपु थातय् मला:म्ह
creak (v) क्विंक्विं स: वये, क्यार्र स: वये
cream[1] (n) दुरुचू (दुरुचुलि), दुरु पुईं, खुवा, थँजाति, किरिम
cream[2] (n) पावास: (पावासल), पायेगु वास: । किरिम, पायेगु समा: जोलं
cream[3] (n) साघ्य: उन, म्हासु-म्हासु धा:गु तुयुगु उन
cream[4] (n) किरिम, दुरुचू वा खुवा तया: दयेका त:गु त्वँसा
crease (n) थ्यासु, लथ्याना त:गु ब्रांकि
create (v) न्हू दयेके, ज्याये, थले
credit (n) थिंका: (थिंकाल), धेबा लिपा पुलेगु ज्याखँ
creek (n) खुसिचा, चिधंगु खुसि
creep (v) तिइसकं न्यासि वने, ताये मदयेक न्यासि वने, सुला: सुला: वने
creeper[1] (n) सिमा गइम्ह भंग:, ताहाक:गु त्वा: व लुसि दुम्ह चखुंचा सिब्रें भचा त:धिक:म्ह सिमा गइम्ह भंग: (*Certhia*)
creeper[2] (n) गुंसि, गुंखि, अंगलय् वा सिमाय् गया वनिइगु मा
cremate (v) सीम्ह उये, छ्वयेके, च्याके
cremation (n) उज्या, सीम्ह उयेगु ज्या
crepe (n) क्रेप, कयकय कुंगु सालुगु काप: (कापत)
crescent (n) इंमिला, इंचा ब्रांलूगु मिला
crest (n) चिलि, कल्कि, छ्यनय् च्वय् तिंस्वाना च्वंगु
crested cuckoo (n) मुस: भंग: (मुसल भंगल), छ्यनय् कल्कि व क्वस्व:गु त्वा: अले ताहाक:गु न्हिप्यं दुम्ह कोकाय भंग: (*Clamator*)
cretinism (n) ब्राग: लाता (बागल लाता), पाक: (पाकल), म्ह व न्ह्यपु नितां ब्रांलाक ब्रोलना मवइगु लोय्
crew (n) ज्यामि खल: (ज्यामि खलक)
cricket[1] (n) क्रिकेत, ब्रैंय् तिंन्हुका: वांछ्वया ह:गु बलयात ब्यातं थ्वासें ब्वां वना: म्हितेगु ह्य: कासा
cricket[2] (n) ग्वाय्ताहा बुईंचा, ताहाक:गु ग्वाय् दुम्ह बुईंचा थें च्वंम्ह त्यार्र हालिइम्ह की
crime (n) क्वतुंज्या, क्वह्यंज्या, मभिंज्या, जेक्वज्या
criminal (n) क्वतुंज्यामि, क्वह्यंज्यामि
criminology (n) क्वतुंज्या बारे ब्वनेज्या

crimson (n) वँचु-वँचु न:गु ह्याउँ, दुकु ह्याउँ
cringe (v) ग्याना: कयकुने
cripple[1] (n) खू, तुति खू का:म्ह, तुति स्यंम्ह, खुत्यां, लंगरा
cripple[2] (v) खू जुये, लंगरा जुये, तुति ज्या मवने । स्यने । स्यंके
crisp (adj) झरुं-झरुं वंगु, झुरुं-झुरुं वंगु, झौझौ वंगु
critic (n) कुंखिनामि, कुंखिनिइम्ह
criticism (n) कुंखिना
criticize (v) कुंखिने, खिने, खितुखिने, द्वपं बिये, खँ ल्हाये
croak (n) ब्यांस: (ब्यांसल), ब्यांचा हालिइगु स:
crocodile (n) मंग: (मंगल), गोंज, गोंजु, गलह, साला काये य:म्ह, वा खने दुगु ताहाक:गु त्वा: दुम्ह लखय् च्वनिइम्ह ग्यानापुम्ह प्वाथंचू (*Crocodylus*)
crocus (n) सतफलि स्वां, हागोंनं चुलि वया: वाला वाला चिंगु ह:या दथुइ ह्वईगु चिचिफ्व:गु म्हासुगु स्वां (*Crocus*)
crook (n) वेक्व: (बेक्वव), बेक्व:म्ह मनू, खुँ
crooked (adj) बेक्व:गु, कौंल: लूगु, चा:तुगु (चाकतुगु)
crop (n) बालि, प्यं (पेन), सामा, बुँइ स:गु लया ह:गु
croquet (n) क्रोके, घाँय् पिना त:गु चकंगु ब्यलय् सिंयागु बलयात मुगलं थ्वाना: थीथी ह्वतय् दुत छ्वया: म्हितेगु कासा
cross[1] (n) निगू ध्व: ल्वाना च्वंगु वांकि
cross[2] (n) खचरा
cross[3] (v) हाचां गाये, गाये, लँ त्वा:ल्हाये, खुसि छिये, क्रस याये, पुला वने, थुखें उखे वने
cross out (v) च्वया त:गु स्याये, म्हुया छ्वये
cross over (v) पुले, पुला वने
crossbill (n) सियु-सियु ह्याउँ-ह्याउँ न:म्ह चखुंचा सिवें भचा त:धिक:म्ह त्वा: मोयद्या:म्ह झंग: (*Loxia curvirostra*)
cross-check (v) ल्वाके, ल्वाका स्वये, निखें स्वखें चेक याये
crossing[1] (n) पेकालँ, पिवका लँ, दोकालँ, लँपु चूलाना च्वंगु थाय्
crossing[2] (n) खुसि बा लँ छिइगु ज्या
cross-legged (adj) मुलपति थ्याना त:गु
crossroads (n) पेकालँ, पिवका लँ, दोकालँ, दुवा: (दुवात), छ्वास, थीथी लँपु चूलाना च्वंगु थाय्
cross-stitch (n) बुत्ता भरे यायेब्वलय् छ्यलिइगु छ्रतिया द्य:ने मेगु ति क्रस याना: सुइगु सुकाति
crossword (n) कोथा कासा, कोथा कोथा दयेका त:थाय् ब्विया त:गु छुमां कथं आख: जायेका: म्हितेगु कासा
crotch (n) क: (कल), खम्पा निपु स्वाना च्वंगु थाय् । भ्वा: (भ्वाल), क:, सुरुवा: निग: स्वाइगु थाय्
crouch (v) घोंस्याये, क्वपुसां पुये
croup (n) कथुइ दुने मना वइगु लोय्
crow[1] (n) क्व: (क्वख), "क्वा क्वा" हालिइम्ह ग:प: वँचुम्ह हाकुम्ह झंग: (*Corvus splendens*)
crow[2] (v) गोंग: हाले (गोंगल हाले), कुकु-ल्यां-कू हाले
crowbar (n) थिंसा, थिनेगु कथि
crowd (n) ग्वा: (ग्वाल), ग्वा: ग्वा: (ग्वाल ग्वाल), बथां, ध्व: (ध्वल), इग:मिग: (इगलमिगल)
crowd (v) भुंवने, हुल याये । मनू मुने । **to crowd around** हयभुने
crown[1] (n) मुख: (मुखल), मतुक,

जुजुया छ्यनय् पुइगु

crown[2] (n) चसुप्वा: (चसुप्वाल), छ्यं कोंय्या च्वय्यागु ब्वो

crown of thorns (n) कंस्वां, पखालय् च्य:ने नं पिना तइगु तत्या:गु दं दुगु कंमाय् ह्वइगु चिचिप्व:गु ह्याउँगु स्वां (*Euphorbia milii*)

cruel (adj) नुग: छा:म्ह (नुगल छाकम्ह), सास्ति याइम्ह, नुगलय् हि मदुम्ह, जेक

cruelty (n) सास्ति

cruise[1] (n) ल:जला (लखजला), नांचाय् च्वना चा:हिउ जुयेगु ज्या

cruise[2] (v) नांचाय् च्वना: उखें थुखें चा:हिउ जुये

crumb (n) मरि कुचा

crumble (v) दुने, दुना वये, कुतुं वये, चुं जुये, चुं दने, धू जुये

crumple (v) काचा-कुचु जुये । काचा-कुचु याये

crunch[1] (n) म्हो, सिसि-कक:

crunch[2] (n) लाकामं च्वापुइ न्हुइत्वलय् वइगु स: । नियेगु बाय् न्ह्ययेगु ज्या

crunch[3] (v) वां न्ह्यया: चुं याये, स: वयेक निये

crush (v) प्याच्च जुये, काच्याक-कुचुक जुये, म्वारमुर जुये, त:लय् ल्हाये । प्याच्च याये, काच्याक-कुचुक याये, त्यले, क्वत्यले, म्वारमुर याये

cry[1] (n) हा:स: (हावसल), हा:गु स:

cry[2] (v) ख्वये, ह्वायं-ह्वायं ख्वये । तसकं हाले, उलोलं हाले

crybaby (n) ख्वबिलु, याकनं ख्वइम्ह

cryptography (n) सेकेत आख: च्वयेगु व ब्वनेगु ज्याखँ

cub (n) धुंचा, धुंया मचा

cubeb (n) कताब्रसि, म्हुतु वाइंया मिनिइगु चिचिग्व:गु गुलि गुलि चिंगु सि (*Litsaca citrata*)

cubic centimetre [चिहाकलं cc] (n) क्युबिक सेन्तिमितर, सिसि, छगू सेन्तिमितर हाक: व छगू सेन्तिमितर ब्या अले छगू सेन्तिमितर जा:, ०.०६१ क्युबिक फुत

cubic foot [चिहाकलं cu ft] (n) क्युबिक फुत, छगू फुत हाक: व छगू फुत ब्या अले छगू फुत जा:, १७२८ क्युबिक इन्चि, ०.०२८३ क्युबिक मितर, २८.३२९ लितर

cubic metre [चिहाकलं cu m] (n) क्युबिक मितर, छगू मितर हाक: व छगू मितर ब्या अले छगू मितर जा:, ३५.३३५७ क्युबिक फुत, १.३०८ क्युबिक गज

cubit (n) कु, चुल्यां निसें दथु पतिंया चोका तकया हाक:

cuboid (n) पालि कौंय् (पालि कौंच), तुतिं क्वय्यागु त्वो

cuckoo (n) कोकाय भंग: (कोकाय भंगल)

cudgel (n) कतालि, ल्वाभ: कथं छ्यलिइगु चिहाक:गु तत्या:गु कथि

cuff (n) मोता, लंचोया सिथय् च्वंगु ब्वाला । पाइन्तया क्वय् लध्याना त:गु ब्वाला

cuff-links (n) लंचोया सिथय् च्वंगु त:जिगु तांख

culprit (n) खुँ, मखुगु ज्या या:म्ह

cultivate (v) बुँ क्वाये, बुँ पाले, ज्याये । तब्याके, च्वन्ह्याके, बोलंके

culture (n) तजिलजि, दुत्रिं (दुत्रिन)

cumin seed (n) जी (जिल), भचा ताहाक: बांलागु चिग्व:गु नैस्वा:गु पु (*Cuminum cyminum*)

cunning (adj) चंखु, धों, तिंखि, बाथ: (बाथल)

cup (n) कय: (कयल), चु दुगु खोला

cupboard (n) बापा, खापा दुगु दां

curbstone (n) फुतपाथया सिथय् च्वंगु

लोहं
curd (n) धौ (धलि), दुरु ल्वयेका: दयेका त:गु
cure[1] (n) वास: (वासल)
cure[2] (v) लोय् लने । लंका बिये, वास: याये (वासल याये)
curiosity (n) अजू चायापुगु, न्ह्यावलें स्वयें मखंगु
curious (adj) सिइके मास्ति व:गु, सयेके मास्ति व:गु
curl[1] (n) कुलि, कुलि कुलि
curl[2] (v) कुलि कुलि चिने । कुलि कुलि चिंके
curl up (v) म्ह चा:तुइका: द्यने
curlow (n) कोल:खा (कोलतखा), कुलांखा, कौंल:खा, पिपिलिखा, खुसि सिथय् च्वनिइम्ह ताहाक:गु कौंल: लूगु त्वा: व ताहाक:गु सित्यांचा तुति दुम्ह भंग: (*Numenius arquata*)
curly (adj) कुलि कुलि चिंगु
currant (n) पु मदुगु मितसि, किसमिस, चिचिग्व:गु चाकुगु सि (*Ribes*)
current[1] (adj) इलं ह्वा:गु, थौंकन्हय्यागु, आ:यागु (आवयागु)
current[2] (n) करेन्त न्ह्याना च्वंगु । छ्वाल: (छ्वालख), खुसिइ बा: वया च्वंगु ल:या धा: (खुसिइ बाल वया च्वंगु लखया धाल)
curriculum (n) ब्वनाखँ, ब्वनेगु खँ
curry (n) क्वा: (क्वाल), खुना
curry pot (n) फोसि, कवाफ दायेंकेगु तग्व:गु सिज:यागु थल
curse[1] (n) सरा: (सराप), थुकलं
curse[2] (v) सरा: बिये (सराप बिये), थुकलं बिये, सुयातं मभिं जुइमा धका: धाये
curtail (v) क्वपाले, क्वताना काये, म्हो याये
curtain (n) भ्या: काप: (भ्याल

कापत), धकिं, गाछिं, लिबिं
curve[1] (n) कुं
curve[2] (v) चा:तुले (चाकतुले), बेक्वये
curved (adj) कौंल: लूगु, चा:तुगु (चाकतुगु)
cushat (n) छता सुकुभतु, चिधिक:म्ह बखुं
cushion (n) चत्ति, चत्ति लासा, नाइसे च्वंगु चिपागु लासा
custard (n) कस्तार्द, दुरु व चिनि नापं खेंय् ल्वाकछ्याना: दायेका त:गु
custard apple (n) आंतासि, सिमाय् सइगु नुग:सें बांलूगु वाउं-म्हासु धा:गु छ्याक:गु सि (*Annona reticulata*)
custom (n) हनाबना, न्हापां निसें जुया वया च्वंगु ज्याखँ
customer (n) गाहाकि, पसलय् न्या: वइम्ह
customs (n) भंसा: (भंसाल), छुं नं जोलं दुत-पित यायेबलय् धेबा पुलेगु थाय्
cut[1] (n) घा: (घाल), घ:
cut[2] (v) घा: जुये (घाल जुये), घा: लाये । पाले, ताये, किये, चिरि फाये, बाकू थले, कुचा थले, कुथये, [घा:], याये, [काप:] चाये, [लुसि] ध्यने, [सिं] फाये, [सं] खाये
cutlet (n) कत्लेत, छुचुं नापं पुका त:गु ला छिफि
cutter (n) चायेगु जोलं । त:लय् चुक: थें दुगु फसं न्ह्याइगु जाहाज
cutworm (n) सं मदुम्ह छ्वा:की

(*Agrotis*)
cyanosia (n) अक्सिजन मगाना: म्ह छम्हं वँचुसे च्वना वइगु लोय्
cycle[1] (n) चा: (चाक), चा:हिला: वइगु
cycle[2] (n) साइकल, बाइस्कल, निचा: घ:चा: दुगु तुतिं न्ह्याकेगु ख:
cycle[3] (v) साइकल गये
cyclone (n) चा:हिला: वइगु धाकु फय् (चाकहिला: वइगु धाकु फस), ग्यानापुक वइगु फय्
cygnet (n) मचाम्ह जुजु हँय्
cylinder (n) त्या: (त्याक) । सिलिन्दर, मोतरया इन्जिन दुने च्वंगु ह्व: ।
cylinder head सिलिन्दरया छ्यं
cymbals (n) भुस्या: (भुस्याल), भुछ्या: (भुछ्याल), बभू, कँय्यागु देमा थें च्वंगु निपा: ल्वाका: थायेगु बाजं । छुस्या: (छुस्याल), त्रिपागु भुस्या: । ता: (ताल), तिन्छु, कँय्यागु खोलाचा थें च्वंगु निग: ल्वाका: थायेगु बाजं
cypress vine (n) लवं स्वां (लवं स्वान), गसिमा छ्मां जायेक ह्वइगु लवं थें च्वंगु चिचिफ्व:गु ह्याउँगु स्वां (*Quamoclit pennata*)
cyst (n) गुलिचा, म्हय् बुया वइगु दुने ति दुगु गुलिचा

D

dachshund (n) दाक्सहुन्द, म्ह ताहाक: व तुति चिहाक:म्ह खिचा
dacron (n) देक्रोन, छ्ता पोलिस्तरयागु काप: (कापत)
dactylography (n) पचिंया बांकि ब्वनेगु ज्याखँ
dad (n) अब्रु, बब्रु, बौ, अबा, बा, ब्वा
daffodil (n) गुनकेरा स्वां, ताहाक:गु तप्यंगु दंया चोकाय् ह्वइगु गं बांलूगु स्वां (*Narcissus*)
dagger (n) सुचुपि, सुइगु चुपि
dahlia (n) लाहुरे स्वां, सकिइ चुलि वया: बुया वइगु माय् ह्वइगु थीथी उनयागु स्वां (*Dahlia*)
daily[1] (adj) न्हिंन्हिंयागु
daily[2] (adv) न्हिंन्हिं
daily[3] (n) न्हिपौ (न्हिपति), न्हिथं पिहां वइगु पौ
dainty (adj) चतत च्वंगु, हिसि दुगु
dairy (n) दुरु पस: (दुरु पसल)
dairy farmer (n) सापू, सा लहिना: दुरु मिइगु ज्या याइम्ह
daisy (n) दथुइ म्हासुगु मिखा व छ्चा:खेरं तुयुगु स्वांह: दुगु चकंगु स्वां (*Bellis perennis*)
Dalmatian (n) दल्मेसन खिचा, तुयुगु म्हय् हाकुगु च्या:था:म्ह खिचा
dam[1] (n) ल:चां (लखचाम), बं
dam[2] (v) बंत्रियेे, बंपने, ल: कुने (लख कुने), ल:बा: वया च्वंगु पने (लखबाल वया च्वंगु पने)
damage[1] (n) स्यंगु
damage[2] (v) स्यंने । स्यंके
damask (n) दमास्क काप: (दमास्क कापत), न्याकं थें बांकि वयेक थाना त:गु तेबुलया द्य:नें लायेगु काप:
damo-khin (n) दमोखिं, निखें छेंगुलिं भुना त:गु व छेंगूया द्य:ने छुचुं छ्फि पाना त:गु ल्हातं दाया: थायेगु तग्व:गु सिंयागु बाजं
damp (n) थचा: (थचाल), थचा: व:गु, प्या:गु
damsel (n) ल्यासे, ल्याचि, मयजु
damselfish (n) ल्यासे न्या, म्हय् ह्याउँ-वाउँ च्या:था:म्ह न्याथलय् लहिना तये जिउम्ह चिधिक:म्ह न्या (*Abudefdut*)
dance[1] (n) हुला प्याखं (हुला प्याखन)
dance[2] (v) प्याखं हुले, प्याखं ल्हुये
dance step (n) प्याखं पा: (प्याखं पाल)

dandelion (n) ह:या सिथय् वा थें दुगु माय् ह्वइगु छता म्हासुगु स्वां (*Taraxacum officinale*)
dandruff (n) छ्यनय् दाइगु तों
dandy[1] (n) पत्था, हिरो
dandy[2] (n) म्ह स्याइगु व कै नापं ज्वर वइगु लोय्
danger (n) पका: (पकाल), ग्यानापु
dangerous (adj) ग्यानापुसे च्वंगु
dangle (v) खाये, घाये, यखाये, लखाये, यान्तां-प्यान्तां जुइक यखाये
daphne (n) महाद्य: स्वां, तमागु सिमाय् ह्वइगु महाद्य: बांलूगु स्वां (*Daphne papyracea*)
dare (v) भा: खने (भाव खने), मग्यासे यांये, ग्यानापुगु ज्या याये
daring[1] (adj) ग्यानापु । भा: खं (भाव खं), छालापु, मग्या:, मुल्याहा
daring[2] (n) ह्याउ
dark[1] (adj) खिउँ, खिउँसे च्वंगु, तुइसे मच्वंगु । हाकु । गारा, दुकुसे
dark[2] (n) खिउँ थाय् (खिउँ थास)
dark lantern (n) खिउँगु लालतिन, मत खने मदयेक त्वपुइ जिउगु लालतिन
darkness (n) खिउँ
darling (n) यज्जु, य:म्ह (यवम्ह)
dart[1] (n) ब्वसु, नतूचा, ब्वयेका छ्वयेगु च्वामुगु कथिचा
dart[2] (v) ह्वायंत ब्वाये, स्वात्त वने
darter (n) ककुताहा भंग: (ककुताहा भंगल), छ्यं छ्रग: जक ल:या च्वय् पिकया: लाल काये फुम्ह ल:क्व: थें च्वंम्ह न्या नइम्ह त:धिक:म्ह हाकुम्ह भंग: (*Anhinga rufa*)
dartre (n) छेंगूयागु लोय् (छेंगुलियागु लोच)
dash[1] (n) ताहाक:गु ध्व:चा (ध्वलचा), दैस (–)
dash[2] (v) दुर्र ब्वां वने, ह्वात्त ब्वायं वने
dashboard (n) मोतरय् दइगु दाइभरया न्ह्य:ने च्वंगु यक्व घरि दुगु पाता
date[1] (n) न्हिल्या: (न्हिल्याख), तिथि
date[2] (n) छोरा, चाकु चाकु धा:गु सिइसे च्वंगु भतिचा ताहाक: बांलूगु सि (*Phoenix dactylifera*)
date[3] (v) मिसा मिजं चा:हिउ वने
date sugar palm (n) खजूसि, तायग: सिमा थें स्वांत्यांग तजा:गु सिमाय् सइगु चाकु-माकु सवा: व:गु सि (*Phoenix sylvestris*)
datura (n) काहा स्वां, दुध: स्वां, म्वाहालि थें च्वंगु ह्याउँगु स्वां (*Datura alba*)
daughter (n) म्ह्याय् (म्ह्याच), थ:म्हेसिया मिसाम्ह मचा
daughter-in-law (n) भौ (भलि), भौमचा, भलि मयजु, इनि, इलिं, चिलि, मायलि, कायया कला:
dawn (n) नसंचा, नसं, नसना, नसति, सुर्द्य: लुइ न्ह्य: सुथय् न्हापां
day (n) न्हि, न्हिन, न्हिनसि, सुथं निसें बहनिइ तक । **all day** न्हिच्छि, न्हिच्छि यंकं । **day after day** न्हिया न्हिथं । **day off** बेरा । **off day** न्ह्यागु ज्या नं स्यं जक स्यनिइगु न्हि, साइत स्वया: पिहां मव:गु न्हि । **on the day** गुकुन्हु । **on what day** छु कुन्हु । **that day** वकुन्हु
day after tomorrow (adv & n) कंस, कन्हयया नं कन्हय्
day before yesterday (adv & n) म्हिइग, म्हिंग, म्हिग:या नं म्हिग:
day lily (n) चिकंधालि स्वां, चिकंधाले स्वां, घाय् थें च्वंगु तत:हाक:गु ह: दुगु माय् न्हिच्छि जक ह्वया: सिना वनिइगु म्हासुगु स्वां (*Hemerocallis fulva*)

day off (n) बेरा, ज्या याये म्वा:गु न्हि
daybreak (n) सुथय् न्हापां सुर्द: लुइगु ई, द्य: तुइगु ई
daylight (n) तुयुज: (तुयुजल), द्य: तुयुबलय् (द्यव तुयुबलय्)
daytime (n) न्हिन
daze (v) पक्क जुये, इति-मिति कने, न्ह्यपु इन्न मिने । मिखा वाइंया मिने
dazzle[1] (n) भ:भ: (भकभक)
dazzle[2] (v) मिखा त्वाल्ल च्वने, त्वाल्ल च्वना: मिखां मखने । भ:भ: धाये (भकभक धाये)
dazzling (adj) त्वाल्ल च्वंगु, मिखा न:गु । भ:भ: धा:गु (भकभक धा:गु)
DDT (n) [dichloro-diphenyl-trichloro-ethane] छता की स्यायेगु वास: (छता किल स्यायेगु वासल)
de facto (adj) धात्थें जुया च्वंम्ह, धात्थें जुया च्वंगु [ल्याटिन भासं]
dead (adj & n) सीगु, सीम्ह । ज्या मवयेक स्यंगु, फुगु
dead (adj) सीगु, मम्वा:गु
deadline (n) अलिफछे, छुं नं ज्या क्वचायेके मा:गु लिपांगु न्हि
deadly (adj) स्याये फुगु । सीफुगु, ग्यानापुगु
deaf (adj) ख्वाँय, खुसिं, न्हायपं मता:म्ह
deafness (n) कंसू (कंसुलि), न्हायपं मता:गु, मतासु
deal[1] (n) ज्याखँ । सहलह
deal[2] (v) ज्या याये । इने
dealer (n) इनिइम्ह, मिइम्ह
dear[1] (adj) थिके, धेबा यक्व तूगु, मू वंगु
dear[2] (adj) य:म्ह (यवम्ह), यज्जु
death (n) सिना, भोकनि, चलांपाख, सीगु
death anniversary (n) दकिला
death letter (n) स:पौ (सवपति), सुं सीगु बुखँ च्वया ह:गु पौ
debar (v) गने, पने, याये मजिइके
debarred (adj) गना त:गु, पना त:गु, याये मजिइका त:गु
debatable (adj) न्ह्यस: दंगु (न्ह्यसल दंगु), कचवं दुगु
debate[1] (n) हुजु, हुनि त्रिया: खँल्हा-बल्हा यायेगु ज्या
debate[2] (v) हुजु ल्वाये
debt (n) पुले मा:गु धेबा, त्यासा, साउ
decay (v) धोगिये, च्वने, कोपुलां जुये, पुलां जुसे स्यने
decayed (adj) धोगिइगु, भ्वाब:, च्वना च्वंगु, किलं न:गु
deceive (v) क्वाये, फ्वाये, धों लाये, भंग: लाये (भंगल लाये), ध्याये, छुवने
December (n) थिंला, अंग्रेजि दँया भिंनिगूगु ला, देसेम्बर
decent (adj) ल्व:गु, पायछि, गति ला:, गसु ला:
decently (adv) ल्वयेक, पायछि जुइक, बांलाक, गति लाक
decide (v) क्व:छिये (क्वलछिये), क्व:जिके (क्वलजिके), खँ तिप्यंके, त्याछिये । **be decided** क्व:जिये, त्याजिये, खँ पूवने
decimal (adj) भिंगूगु बो, देसिमल
decision (n) क्व:छिना (क्वलछिना)
deck[1] (n) जाहाजया बैं
deck[2] (n) म्हितेगु तासया पैं
declaration (n) धापु
declare (n) न्यंके, धाये
decline[1] (n) म्हो, क्व
decline[2] (v) म्हा धाये । म्हो जुये, क्वहां वने, क्वलाये । बांमलाना वने
decor (n) छायपा, बांलाका त:गु
decorate (v) छायपिये, छायपा याये
decoration (n) छायपा, बांलाका त:गु

decrease[1] (n) म्हो, क्व
decrease[2] (v) म्हो जुये, क्वहां वने, पा: जुये, क्वलाये, क्वलने । म्हो याये, क्वकाये, पा: याये
decree (n) हुकुम, च्वं व:गु उजं
dedicate (v) देछाये, पाये, दोहलपे
dedication (n) देछा, दुंता । देछायेज्या
deduct (v) क्वपाले, लिकाये, क्वताये
deed (n) ज्या, ज्याखँ
deep (adj) तजा: (तजाल), तसकं क्वहां वंगु, क्वहा:, दुग्यं । क्वथ्या:
deeply (adv) दुग्यंक, तसकं
deer (n) चल्ला, चला, तेनुसा, तेतुसा, स्वयेत्रलय् म्ह क्यातुसे च्वंम्ह व ताहाक:गु नेकू दुम्ह तसकं ब्वां वने फुम्ह घाँय् नइम्ह पेपांचू
deerfly (n) हाकुसे च्वंम्ह हि त्वनिइम्ह भुजिं (*Chrysops*)
defeat[1] (n) ब्रुगु
defeat[2] (v) ल्वापुइ त्रा कासाय् ब्रुके । क्वत्यले
defend (v) लिये, दिफेन्स याये
defiance (n) हाथ्या
define (v) थुइका त्रिये, कने
definite (adj) धात्थेंगु, नोखंगु, 'पक्का
definitely (adv) धात्थें, नोखंक
deflect (v) मेखे वने, फाला वने । पने, मेखे छ्वये, फायेके
defy (v) मग्यासे न्ह्यज्याये, हाथ्या त्रिये
degree (n) दासु, दायेगु चिं । दिग्रि । तँ, तगिं (तगिम)
deja vu (n) गबलें न्हापा स्वये धुनागु थें गर्खेसे च्वनिइगु [फ्रेन्च भासं]
delay[1] (n) आल-ताल, इलय् मजूगु
delay[2] (v) लिबाये, इलं पुले । लिबाके, आल-ताल याये
delete (v) स्याये, हुया छ्वये, लिकाये
deliberately (adv) आलपं, सिइकं चायेकं, यसें, याये धका:
delicate (adj) नायु, नाइसे च्वंगु, क्यातु, क्यातुसे च्वंगु
delicious (adj) सा:, माकु
delight[1] (n) लय्ता (लसता)
delight[2] (v) लसता वये, नुग: चंचं धाये (नुगल चंचं धाये)
delightful (adj) छुनापु
deliver (v) थ्यंके, छ्वये । ल:ल्हाये (लवल्हाये)
delivery (n) थ्यंकेज्या, देलभरि
Delta (n) देल्ता, खँज्या यायेत्रलय् अंग्रेजि आख: D या पलेसा धाइगु खँग्व:
delta (n) न्हसिक्वा: (न्हसिक्वाल), खुसि व ल:छेँ ल्वाकज्याइगु थासय् च्वंगु तसकं भिंगु चा दुगु थाय्
deluge (n) त:वा (तववा), तसकं वा गा:गु
delusion (n) ख्या:लु (ख्याललु), वेंसुया चिं कथं मिखाय् लुया वइगु लु
demand[1] (n) फ्वंक्व, माक्व । फ्वनेगु ज्या
demand[2] (v) फ्वने, प्वने, हति धाये, हजि धाये, स: तये (सल तये)
demantoid (n) वाउँगु गार्नेत, खा: थें यच्चुक खने दुगु वाउँगु थी
democracy (n) डेमोक्रेसी, देमि थ:पिंसं हे दे न्ह्याकेगु ज्या
demography (n) मिज्याखँ, मनूतय्गु म्हल्या: व न्यना च्वंगु थाय् बारे ब्वनेगु ज्याखँ
demoiselle crane (n) कंगुले, ग:प: हाकुम्ह सलांत्या: भंग: (गलपत हाकुम्ह सलांत्याक भंगल) (*Anthropoides virgo*)
demolish (v) छेँ थुने, पिये
demolition (n) थुनेज्या
demon (n) बेता: (बेताल), पिचास, भुत
demonology (n) दिमनोलजि, भुत बारे ब्वनेज्या
demonstrate (v) क्यने, ब्वये

demonstration (n) क्यनेज्या, ब्वज्या
demoralize (v) नुग: क्वतुने (नुगल क्वतुने), सास: थहां मवये (सासल थहां मवये) । नुग: क्वतुंका बिये
dendrology (n) सिमा बारे ब्वनेज्या
dengue (n) पतिं न्याना: म्ह स्याइगु व ज्वर वइगु लोय्
denim (n) काउब्वाइ जिन, कपाय्याग थाना त:गु ख्वातुगु काप: (कापत)
dense (adj) ख्वातु । ताकु
dent[1] (n) ह्याकिं, पकु, बकु
dent[2] (v) ह्याकिं वने, पकु चिने, बकु लाये, हेताये । ह्याकिं वंके, पकु चिंके
dentist (n) वा दयेकिइम्ह, वा भिंकिइम्ह
deny (v) मखु धाये
deodar cedar (n) च्वाम्व:मा (च्वाम्वलमा), तत:हाक:गु मुलु थें च्वंगु ह: दुगु व मत थें च्याके जिउगु सिं विइगु छता सिमा (*Cedrus deodara*)
depart (v) वने, त्व:ते (त्वलते)
department (n) कव: (कवल) । बो
departure[1] (n) वंक्व, वंपिं धाक्व, पिहां वंक्व मनू
departure[2] (n) वनेगु ज्या, वनिइगु, त्व:तिइगु (त्वलतिइगु), वंगुपा: (वंगुपाल), वंपा: (वंपाल)
depend (v) भलसा तये
dependable (adj) भलसा दुगु, लिधंसा काये जिउगु
dependence (n) भलसा
dependent (adj) मेपिनिगु भलसाय् ला:गु, मेपिनिगु कजय् ला:गु
dependent (n) मेपिनिगु भलसाय् च्वना च्वंम्ह, सुनानं लहिका च्वंम्ह
deploy (v) ल्वाये छिंक सिपाईंत थाय् थासय् तये
deposit[1] (n) थाति, सिसि । मुना च्वंगु
deposit[2] (v) खाये, खाये यंके, मुने यंके
depot (n) धुकू (धुकुति), मुना तयेगु थाय्, दिपो
depress (v) क्वतुने । क्वत्यले । नुग: स्वये (नुगल स्वये), तसकं म्हाइपुये
depression (n) देसय् बनेज्या स्यना च्वंगु पा: । नुग: स्वया च्वंगु (नुगल स्वया च्वंगु)
depth (n) जा:
deputy (n) नोकु, नुकु, लिउ, थाकुलिया क्वसं च्वंम्ह
derive (v) क्वकाये
dermatology (n) छेंगू बारे ब्वनेज्या
dermatosis (n) च्या:था: लोय् (च्याकथाव लोच), छेंगुलिइ चात: चात: दया वइगु लोय्
derringer (n) देरन्जर, म्हिचाय् न्ह्यंगु चिकिचा पुगु पेस्तोल
descend (v) क्वहां वये, क्वय् वने
describe (v) ध्वाथुइके
description (n) ध्वाखं
desert[1] (n) फिस: (फिसल), फिया फि जक दुगु थाय्
desert[2] (v) विस्युं वने, बिसि वने
deserted (adj) भिभां-मिजां, सुन्य-सान्य, सुंसां दंगु, सुं मदुगु
deserve (v) बह जुये, भा: खने (भाव खने)
deserving (adj) थह्यं
design[1] (n) बांकि, थाका, छायपाया किपा, छायपा
design[2] (v) किपा दयेके । बां क्यिे
desirable (adj) यइपु, यइपुसे च्वंगु, ययापु, ल्व:वनापुसे च्वंगु
desire[1] (n) मनतुना
desire[2] (v) ल्व:वने, यये, काये मास्ति वये
desk (n) च्वयेगु तेबुल
desk light (n) तेबुल ल्याम्प, आख: ब्वनेत तेबुलय् द्य:ने तया: च्याकेगु मत

desolate (adj) भिभ्भां-मिभ्भां दंगु, सुन्य-सान्य

despair[1] (n) नुगः क्वतुंगु (नुगल क्वतुंगु) । **to be in despair** न्हकु तिया च्वने

despair[2] (v) नुगलं मखने, आस मखने

despatch (v) छ्वये, छथासं मेथाय् छ्वये, दिसप्याच्च याये

dessert (n) भोय् क्वचायेकेत नयेगु धौ व सिसाबुसा

destination (n) थ्यंके माःगु थाय्, थाय्

destroy (v) भज्यने, भज्यंक स्यने, सखाप जुये । भज्यंके, भज्यंक स्यंके, स्यंके, थुने, धू याये, चुंचुं याये

destroyer (n) हतालय् वनिइगु तग्वःगु नैयागु जाहाज

destruction (n) सखाप

detached house (n) यतखा, बिस्कं लाना च्वंगु छैं

detail (n) पूवंगु खँ

detect (v) सुला च्वंगु खँ लुइके, खंके

detective (n) चिवागि, सिआइदि, चिवा कायेगु ज्या याइम्ह

deteriorate (v) चने, स्यने, धोगिये

determine (v) क्वःछिये (क्वलछिये), क्वपिये

develop (v) बोलने, थपुये, च्वन्ह्याये, बांलाना वये । बोलंके, थपुके, थकाये, च्वन्ह्याके, बांलाके । तधिकः जुया वये

development (n) थपू (थपुलि), बोलना

device (n) ज्यासा, जोलं (जोलन), ज्याभः (ज्याभल), ज्या यायेगु

devil (n) बेताः (बेताल), पिचास, भुत

devil's trumpet (n) काहा स्वां, दुधः स्वां, म्वाहालि थें च्वंगु ह्याउंगु स्वां (*Datura alba*)

devote (v) स्वने । चिउताः काये (चिउताल काये), छगू ज्याय् जक मन बिये

devotee (n) द्यःह्यमि, ह्यमि

devour (v) क्वाप क्वाप नये

devout (adj) द्यःह्यमि, ह्यमि

dew (n) खसुति, सुति, सुथय् न्हापां बँय् खने दया च्वनिइगु चिचिफुतिगु लः

dewberry (n) छता मतप्यासि, मतपेसि, मुस्या पायग्वःगु हाकुगु सि (*Rubus*)

dhaa (n) धाः (धाक), छखे कथिं व मेखे ल्हातं थायेगु निखें छेंगुलिं भुना तःगु बहचा पायग्वःगु सिंयागु बाजं

dhaka (n) धाका कापः (धाका कापत), अप्वः यानाः ह्याउंगु व हाकुगु अले तुयुगु कायागु बांकि पिकयाः थाना तःगु कापः

dhime (n) धिमे, छखे पंयागु बाला व मेखे ल्हातं थायेगु निखें छेंगुलिं भुना तःगु तग्वःगु सिंयागु बाजं

dhoni (n) धोनि, मालदिभ्सय् दुगु फसं न्ह्याइगु सिंयागु तग्वःगु नांचा

dhoti (n) धोति, जँय् चिइगु ताहाकःगु व तब्यागु कापः छहाकः

dhow (n) धौ, न्ह्यःने च्वामुगु व लिउने पाचुगु अरब देसय् दुगु फसं न्ह्याइगु नांचा

Dhulikhel (n) धौख्यः (धलिख्यल, धुलिखेल)

Dhulikhelian (n) धौख्यःमि (धलिख्यलमि), धौख्यलय् च्वंम्ह मनू

diabetes (n) चिनि लोय्, च्वसु, सुगर, म्हय् चाकु अप्वः जुयाः यक्व चोफाये मालिइगु लोय्

diagnose (v) लोय् म्हसिइके

diagnosis (n) लोय् म्हसिकेज्या

diagnostics (n) लोय् म्हसिइकेगु ज्याखँ बारे ब्वनेज्या

diagonal (adj & n) बेथां, छुं नं पेकुं लाःगुलिइ छगू कुनं चुलिंचू च्वंगु मेगु कुनय् वना च्वंगु द्वः

diagonally (adv) बेथां, बें, धेचुइक

diagram (n) द्वःकिपा (द्वलकिपा), द्वः

साला: दयेका त:गु किपा
dial[1] (n) घरिया ख्वा: (घरिया ख्वाल)
dial[2] (v) यांस: हिइके (यांसल हिइके), फोन याये
dialect (n) कचा भाय्, भाय्यागु कचा
diameter (n) चाक:ब्या (चाकलब्या), चाक्ला:गु थाय्या ब्या (∅)
diamond[1] (n) तासया चिं इंथ (♦)
diamond[2] (n) हेरा, खा: थें तुयुगु तसकं छ्या:गु ज्वाल्ल च्वंगु थी
diamondback (n) म्हय् इंथ चिंयागु बांकि दुम्ह त:धिक:म्ह ग्यानापुम्ह ताहा (*Crotalus adamanteus*)
diarrhoea (n) क्वंलोय् (क्वंलोच), भ्रारा
diary (n) न्हिसफू (न्हिसफुलि), न्हिंन्हिंया ज्या च्वयेगु सफू
diastole (n) नुग:सें सना च्वनिइबलय् त:धं जूगु पा: (नुगलसें सना च्वनिइबलय् तवधं जूगु पाल)
dice (n) दाइस, पेकुं ला:गु कुचा । पांय् ह्वायेगु, चिंचिकुगु कुचा कुचा छपुच: वंय् वांछ्वया: म्हितेगु कासा
diced meat soup (n) छ्याल्ला, सिंकें व ला कुचा कुचा तया: दयेका त:गु ताकुगु क्वा:
diced raw meat (n) जंला, कूकू ताना: मस्ला नापं वाला त:गु कचिगु ला
dictionary (n) खंग्व: धुकू (खंग्वल धुकुति), दिसनरि
die (v) सिये, मदये, भ्रोकने, मम्वाये
diesel (n) दिजेल, छता मचिकं
diet[1] (n) नसा, दाइत
diet[2] (v) म्हाले, धयात: कथं जक नये, दाइतिंग याये
difference (n) पासु, पा:गु (पावगु), कम्पा: (कम्पाल)
different (adj) पा:गु (पावगु), बिस्कं, उत्थें मजूगु, येछिगु, थीथी, त:ताजि
differential (n) दिफ्रेन्सेल, मोतरय् लिउने च्वंगु घ:चा:यात न्ह्य:ने च्वंगु सिवें बिस्कं चा:हिकिइगु ग्यर
difficult (adj) थाकु, मछिं । make something difficult थाकुके, थाकुइका बिये
difficulty (n) थाकुगु । with difficulty थाकुक
dig (v) गा: म्हुये (गाल म्हुये), खने, क्वाये, बंय् ह्व:खने (ह्वतखने)
digest (v) तिलय ग्यने, जिलं जुये
digestion (n) जिलं (जिलन)
dignity (n) हनाबना
dilapidate (v) भ्वाथ: जुये (भ्वाथल जुये), ध्वाथ: जुये (ध्वाथल जुये)
dilemma (n) बाम्हय् का:गु, उत्थें च्वंगु निगुलिइ छगू ल्यये मा:गु । be in a dilemma बाम्हय् काये, व यायेला ध्व यायेला जुये
dilute (v) छ्वालुके, ल: ल्वाकछ्याये (लख ल्वाकछ्याये), करा मजुइके
dim (adj) बुलु, बुलुसे च्वंगु, मथीगु
dimension (n) दासु, हाक: (हाक्ल), ब्या, जा: (जाल), फि । two dimensions हाक: व ब्या । three dimensions हाक: व ब्या नापं जा:
dimple (n) तुसिपु, नेतालय् चिकिचा धंगु गा:वंगु बांकि
dimwit (n) ध्वां, ध्वाद: (ध्वादल), ग्वाज्य: (ग्वाज्यल), ह्वाज्य: (ह्वाज्यल), ह्वान्तां
din (n) न्यनां न्यने मजिउगु स: (सल), भ्यान्न स: वया च्वंगु
dine (v) जा नये, बेलि याये
dinghy (n) चतं संका: वा फसं न्ह्याकिइगु चिग्व:गु नांचा
dingo (n) दिंगो, अस्ट्रेलियन गुंखिचा (*Canis dingo*)
dinner (n) बेलि, ब्यालु, बहनिया जा
dinosaur (n) लाखे म्हालकायचा, द्वलंद्व: दं न्हापा दुम्ह भराय धिक:म्ह

म्हालकायचा थें च्वंम्ह प्वाथंचू
dip (v) लखय् तया: लिकाये, धुंप्लुंग याये, थुने । क्वहां वने । क्वकाये, क्वछुके
diphtheria (n) कथुइ पिलि व्रुया वइगु लोय्
diploma (n) दसिपौ
diplomacy (n) देसंदेया ज्याखँ । नाइक ज्याखँ न्ह्याकेगु दुचु
diplomat (n) देजवा: (देजवाल), देसंदेया ज्याखँ याइम्ह
diplomatic (adj) खँ पित्रु
dipper (n) भ्वाला भ्ंग:, ल:या त:लय् न्यासि वना: की व न्या न: वनिइम्ह भ्वालाया लिउने छैं दयेकिइम्ह ब्रखुं सिन्नें भचा त्रिधिक:म्ह सियुम्ह भ्ंग: (*Cinclus*)
dipsomaniac (n) अयला: त्वनेगुलिइ वें थें क्वसा:म्ह
direct (adj) तप्यं, तप्यंक वनिइगु, तप्यंक व:गु
direct[1] (adv) तप्यंक
direct[2] (v) लँ क्यने, स्यने
direction (n) थुखे उखे, लँ क्यनेज्या । ज्या यायेगु पह:, प्याखं स्यनेज्या
directly (adv) तप्यंक
directory (n) धल: (धलख), धल: सफू
dirge (n) सीबाजं (सिकबाजन), सिथं यंकिइबलय् थाइगु बाजं
dirt (n) खिति, खों, घचि, धू (धुल), भ्या: (भ्याक), कचिंग: (कचिंगल), फोर
dirt poor (adj) क:फ्वगिं (कतफ्वगिन), तसकं चिमिम्ह
dirty[1] (adj) खों था:गु, भ्या:गु (भ्याकगु), हाकु, खिति था:गु, फोर
dirty[2] (v) फोर याये, हाकुके, भ्या: याये, भ्याकं थिये, घचि याये
disagree (v) हेबाये । खँ मब्याये
disappear (v) तने, तना वने, मदये, खने मदये, दुसुला वने
disappoint (v) आसां द्याये, हिस्स जुये, मतिइ त:थे मजूगुलिं म्हाइपुये । आसां थ्याये
disappointing (adj) म्हाइपुसे च्वंगु, म्हाइपुगु, वोर
disappointment (n) म्हाइपुगु, वोर, हिस्स
disaster (n) त:स्यं (तवस्यं), तसकं स्यंगु
disc (n) देमा, फ्व: (फ्वल), घ:चा: (घलचाक)
discharge (n) पिहां व:गु । पिकायेगु ज्या
discharge (v) पिज्वये, पिहां वये, पितिने । ज्या न्ह्याके । ज्यां लिकाये
discipline (n) हसिवसि
discography (n) म्येचा: धल: (म्येचाक धलख)
discount[1] (n) कप: (कपल), छ्याप: (छ्यापन), क्वपाला
discount[2] (v) क्वपाले, म्हो याये, पा: याये (पाल याये)
discourage[1] (v) नुग: क्वतुने (नुगल क्वतुने) सास: थहां मवये (सासल थहां मवये) । नुग: क्वतुंका ब्रिये
discourage[2] (v) याये थाकुका ब्रिये, याये मास्ति मवयेका ब्रिये, पंग: थने
discover (v) न्हूगु छुं लुये । लुइके
discovery (n) लुइकेज्या, थुल
discus (n) दिसकस, तफिगु नँयागु देमायात तापाक वांछ्वया: म्हितेगु स्य: कासा
discuss (v) खँल्हा-बल्हा याये, खँ ब्याके, सहलह याये
discussion (n) खँल्हा-बल्हा, सहलह
disease (n) लोय् (लोच)
disgrace (n) न्हाय् वंगु ज्या
disguise[1] (n) खलुंपा

disguise[2] (v) खलुंपाके, मेगु बा मेम्ह थें च्वंके
disgust[1] (n) घचायापुगु, घलि
disgust[2] (v) वाकि वये, कुचाये, घचाये, घच्चाये
disgusting (adj) घचा:, घचायापुगु
dish (n) देमा, भु
dish (n) नयेगु ता, घासा, खुना, क्वा: (क्वाल)
dish lamp (n) पाल्चा, चिपागु गा: वंगु चायागु थलय् चिकं व इता: तया: च्याकेगु मत
dishcloth (n) भ्वाथ: (भ्वाथल), भुहुसा, धेके
dishearten (v) नुग: क्वतुने (नुगल क्वतुने), सास: थहां मवये (सासल थहां मवये) । नुग: क्वतुंका बिये
dishevelled (adj) भुलुं-सुलुं
dishonest (adj) बेमान, क्वाये य:म्ह, नुग: वंचुम्ह
dishonour[1] (n) अजय
dishonour[2] (v) अजय याये
disinclined (adj) मछु, मंमदु
dislike (v) मयये, मययेके । लुइमखाये
dismantle (v) लिकाये
dismember (v) लाख: पिये (लाखत पिये), म्हयात कुचा कुचा याये
dismiss (v) पितिने, धिसमिस याये । फासांफुसुं याये
dismissal (n) पितिना, धिसमिस
disperse (v) छ्याल-ब्याल याये, थुखे उखे छ्वये, ह्वले
display[1] (n) ब्वज्या, पित ब्वयेगु ज्या । ब्वसा, ब्वया त:गु छुं नं
display[2] (v) ब्वये, पित ब्वये, न्ह्यब्वये, क्यने, खने दयेक तये
displeasure (n) मय: पह: (मयव पहल)
dispute (n) ल्वापु, ल्वापुल्यापु, कचवं, कचिंग: (कचिंगल), कच कच, भःकरा
disregard (v) ल्या: मतये (ल्याख मतये), चिउता: मतये (चिउताल मतये)
dissident[1] (adj) हेबा:गु, खं बा:गु
dissident[2] (n) हेबा:म्ह, सहलह मदुम्ह
dissolve (v) लखय् नाया वने, धी चिंगु छुं नं ति जुये । नायेके
dissuade (n) गने, मयाकेत स्वये, यायेमते धाये
distance (n) दासु, यां, निगू थाय् दथुइया हाक: (हाकल)
distant (adj) तापा: (तापाल)
distaste (n) मय: पह: (मयव पहल)
distemper (n) वें जुइगु लोय्
distill (v) अय्ला: काये (अय्लाख काये)
distiller (n) पोतासि, त:लय् ह्व:ह्व: दुगु अय्ला: कायेगु तग्व:गु चायागु थल
distinct (adj) तिफ्याये फुगु, यचुक सिइदुगु, ध्वाथुइके फुगु
distinguish (v) तिफ्याये
distress[1] (n) हवाल । नुग: चेंचे तुगु
distress[2] (v) नुग: चेंचे तुये (नुगल चेंचे तुये)
distribute (v) इने, इना बिये, न्यंकं थयेके
distribution (n) इनेज्या
distributor[1] (n) इनामि, इनिइम्ह
distributor[2] (n) मोतरया इन्जिनय् पायछि जुइक चिकं छ्वइगु छगू चिधंगु जोलं
district (n) लागा, लगा, नाका
disturb (v) चितासु मबिये, हायेके, दिस्तब याये
disturbance (n) कालकुल, कालाकुलु, हाहु
ditch[1] (n) ध: म्हुया त:गु (धल म्हुया त:गु), ताहाक:गु गा: (ताहाक:गु गाल)

ditch[2] (v) वांछ्वये, त्व:ते (त्वलते) । हथाय् जुया: फय्ख:यात लखय् तुं क्वत हये

dive[1] (n) क्वब्वायेज्या, दुब्वायेज्या, छ्यं क्वस्वका: स्वात्त क्वहां वनेगु ज्या

dive[2] (v) स्वात्त क्वहां वये, स्वात्त क्वब्वाये, भुगुरुब्वाये, ल्होंब्वाये, दुब्वाये, त्वये

dive bomber (n) सर्गतं स्वात्त क्वहां वया: बम कुर्का: हानं थहां वनिइगु चिग्व:गु प्लेन

divert (v) लँ बाये, फाले । मेखे छ्वये, फायेके

divide (v) बोथले, बिस्कं तये, तछ्याये, व्यागलं तये, कुचा थले, इने

divine (adj) द्य:यागु (द्यवयागु)

division (n) कव: (कवल) । बोथला, बोथलेगु ज्या

divorce[1] (n) पार, पारपाचुकेज्या

divorce[2] (v) पाचुके, पारपाचुके, पार बिये, तेपू बाये, स्वापु मदये, कला: भा:त बिस्कं च्वने (कलात भालत बिस्कं च्वने)

dizzy (adj) छ्यं इन्न मिंगु, न्ह्यपु वाइं-वाइं मिंगु, इकुसे च्वंगु, म्ह धेधे चूगु

DJ (n) [disc jockey] डिजे, रेदिवाय् म्ये हायेकिइम्ह

DMZ (n) [demilitarized zone] मिलेत्रि तये मदु याना त:गु लागा

do[1] (imp) या !

do[2] (v) याये । **did** यात । **has done** याये धुंकल । **is doing** याना च्वन । **will do** याइ । **has to do** याये मानि । **does** या:

do away (v) मदयेके, लिकाये, वांछ्वये, हाकुतिने

do up (v) लनय् पुतु चिये, ताँख तये । छायपिये

Doberman (n) दोबरम्यान खिचा,

च्वामुगु त्वा: व पिचुगु सँ दुम्ह त:धिक:म्ह बल्ला:म्ह जर्मन खिचा

doctor (n) वास: याइम्ह (वासल याइम्ह), दाँग्दर, दाक्तर

dog (n) खिचा, छेँय् लहिना तये जिउम्ह चिधिक:म्ह पेपांचू (*Canis familiaris*)

dogfish (n) छ्गू फुत ति ताहाक:म्ह चिधिक:म्ह सार्क न्या (*Squalus acanthias*)

dogfly (n) खिचा भुजिं (खिचा भुजिन), खिचाया म्हय् दइम्ह हाकुम्ह भुजिं

dogsled (n) घ:चा:या पलेसा ताहाक:गु नँयागु बाला बाला तया त:गु च्वापुया द्य:ने न्ह्याकिइगु खिचां सालिइगु गारा

doll (n) कतांमरि, कतांमलि । **dolls** कतांमरि म्हितेगु कासा

dollar (n) डलर, थीथी देयागु धेबा ($)

dolphin (n) दल्फिन, हँय्यागु त्वा: थें च्वंगु म्हुतु दुम्ह चिधिक:म्ह ह्वेल न्या (*Delphinus delphis*)

dome (n) ग्वारा, दोम्ब: (दोम्बल), छेँया च्वय् चाकलाक थहां वया च्वंगु बो

domestic (adj) छेँयागु । दे दुनेयागु

dominate (v) क्वथुने, क्वत्यले

domination (n) क्वथुना, क्वत्यला

dominoes (n) दोमिनोज, छ्फुति निसें खुफुति च्वया त:गु चिचिपागु अप्पा थें जा:गु छ्यला: म्हितेगु कासा

donate (n) हापं बिये

donation (n) हापं, ग्वाहालि कथं बिइगु धेबा

donkey (n) भोकाचा, गाधुं, पोंगाचा, न्हिप्यंया चोकाय् सं थ्वाचा दुम्ह चिधिक:म्ह सल थें च्वंम्ह पेपांचू (*Equus asinus*)

don't (v) **do not** मते

doolie (n) दू (दुलि), न्व: तया: क्वबुइगु त्वपुया त:गु ख:

door (n) लुखा, दुहां पिहां जुइगु छेँया अंगलय् च्वंगु ह्व:

door frame (n) लुखा दुवा: (लुखा दुवाल), लुखाया खापा घायेगु सिं

door panel (n) दिलायपौ, लुखाया खापा दयेका त:गु सिपू

doormat (n) तुति हुइगु

dormer window (n) क्वंलि भ्या: (क्वलिं भ्याल), पा:लूगु पलिइ पिकया त:गु भ्या:

dormouse (n) न्ह्य:गुलु छुं (न्ह्यलगुलु छुं), न्हिप्यं तथ्वा:म्ह बुंछुं (*Myoxus glis*)

dose (n) वास:या बोति (वासलया बोति)

dot (n) फुति (.) । सिन्ह: (सिन्हल)

double[1] (adj) निदुगं, निदे, दुगंछि, दबल

double[2] (v) निदुगं यायें

double decker (n) नितंजा: बस (नितंजाल बस), नित जा: दुगु बस

double up (v) लथ्याये । घोंस्याये, म्ह क्वछुये

doubt (v) ख:मखु जुये (खवमखु जुये) । संखा याये

doubtful (adj) संखा वंगु, ख:ला मखुला (खवला मखुला)

dough (n) ल: तया: न्हाया त:गु छुचुं

dove (n) सुकुभतु, बखुं थें च्वंम्ह बखुं सिबें भचा चिधिक:म्ह भंग: (*Streptopelia*)

down[1] (adv) क्व, क्वय् (क्वस), क्वसं, क्वय् पाखे, क्वहां, क्वत, कुने

down[2] (n) स्य:पा (स्यलपा), तसकं नाइसे च्वंगु भंग:या पा

downcast (adj) भुग्लुं, भुगुलुं

downgrade (v) क्वथुने

downhill (adv) गुंक्वय्, पाक्व, पाखं क्वय्

downpour (n) तसकं भ्वार्र वइगु वा, हितिं ल: हा:गु थें च्वंक वइगु वा

downstairs[1] (adv) कुने, क्वहां

downstairs[2] (n) कुने

downstream (adv) खुसिया क्व:ने (खुसिया क्ववने)

downtown (n) क्व:ने (क्ववने) । **midtown** (n) दथुत्वा: (दथुत्वाल) । **uptown** (n) थ:ने (थवने)

downwards (adv) क्वहां, क्वय् पाखे

dowry (n) कोस: (कोसल), सिबय

doze (v) न्ह्यलं ब्वाये

dozen (n) भिंनिगू, दर्जन

dozer (n) दोजर, बुलदोजर, छा:कीया तुति सं थें चा:हिलिइगु नंयागु घ:चा: दुगु चा घ्वाइगु मिसिन

DPT (n) [diphtheria, pertussis, tetanus] लिपा लोय् मजुइकेत मचावलय् बिइगु थीथी वास: दुगु इन्जेक्सन

drag (v) लुये, लुतु लुये, भ्याला-भ्याला लुये । लुया यंके, लुया यने, लुतु लुया यने, साला यने, साले । **dragged** लुत

dragon (n) मल: (मलख), म्हुतुं मि पिकया: सर्गतय् ब्वया जुइम्ह धया त:म्ह लाखे ख्वा: व:म्ह तुति दुम्ह ताहा

dragonfly (n) भ्यालिंचा, ताहाक:गु पपू व चित्या:गु म्ह दुम्ह तसकं ब्वये फुम्ह की

drain[1] (n) ध: (धल)

drain[2] (v) ल: स्वयने, स्वह्यने । स्वयंके, स्वह्यंके

drainhole (n) धोंप्वा: (धोनप्वाल)

drainpipe (n) धों (धोन), क्वधों

drake (n) मिजंम्ह हँय्

drama (n) दबू प्याखं (दबुलि प्याखन)
dramatic (adj) प्याखं लसि वःगु
dramatically (adv) प्याखं लसि वयेक
draughts (n) कोथा कोथा दुगु बोर्दया द्यःने २४ गू गत्ति संकाः म्हितेगु कासा
draw (n) कासाय् उति, बराइंबर, ज्वलिंज्वः (ज्वलिंज्वल)
draw[1] (v) साले, न्ह्याये, तुये, थिये, थिना काये
draw[2] (v) किपा च्वये, किये, दयेके
drawer (n) तेबुलय् च्वंगु सालेगु
drawing (n) किपा । च्वज्या
drawstring (n) सुरुवाः चिखि, सुरुवाः कुतुं मवयेक चिना तयेगु खिपः
drawstring housing (n) नेफा, सुरुवालय् चिखि दुत छ्वयेगु थाय्
dread[1] (n) ग्याः पहः (ग्याव पहल)
dread[2] (v) नुगः भारा-भारा मिने, छु जुइ थें धकाः ग्याये
dream[1] (n) म्हगस । **to appear in a dream** म्हंकः वये
dream[2] (v) म्हगसय् म्हने, म्हगसय् खने, म्हने, म्हांके
dreamer (n) म्हगसय् म्हंका च्वनिइम्ह
dregs (n) क्वसिना च्वंगु कः (कत)
drench (v) भ्रू चाये (भ्रुल चाये), भ्रू जुये, तसकं लखं प्याये । लखं लुये
dress[1] (n) लं (ल्लन), वसः (वसत), नं (नन), खासा, छाय । ड्रेस, मिस्तयुगु गाउन । तःधंगु इलय् फिइगु वसः
dress[2] (v) लं फिये, पुने । सँ छ्यने, प्याये । घालय् कापतं चिये
dried algae (n) नाहा
dried fish (n) सँन्या, गुंगू न्या
dried fruit (n) मोसि, मस्ला, गंका तःगु सिसाबुसा
dried meat (n) सुकूला (सुकुतिला), निभालय् पानाः गंका तःगु ला
dried taro leaves (n) स्वकं (स्वकन), गंका तःगु फकंया हः
dried taro stalk (n) गुन्हु, गंका तःगु फकंया दं
drift (v) वंवंथे वने, लान्तां-फान्तां जुये, ज्या मदयेक इनि-फिनि जुये, लंतं-फंतं जुये, फसं यंकुथे वने
drill[1] (n) ह्वःखनेगु ज्याभः (ह्वतखनेगु ज्याभल)
drill[2] (n) ड्रिल कापः (ड्रिल कापत), न्याकं थें बांकि वयेक थाना तःगु कपाय्यागु बल्लाःगु कापः
drill[3] (n) खिचाख्वाः माकःया पुचलय् लाःम्ह न्हिप्यं चिहाकःम्ह माकः (*Mandrillus leucophaeus*)
drill[4] (v) ह्वःखने (ह्वतखने), प्वाःखने (प्वालखने)
drink[1] (imp) त्वँ !
drink[2] (n) त्वँसा, त्वनेगु छुं
drink[3] (v) त्वने, नुने, ति घुतुके, घ्वनिये । **drank** त्वन । **has drunk** त्वने धुंकल । **is drinking** त्वना च्वन । **will drink** त्वनिइ । **has to drink** त्वने मानि
drip (v) तिकि तिकि वये, हाये, छ्फुति छ्फुति यानाः वये, तुल तुल वये
drive (v) न्ह्याके
driver (n) जवाः (जवाल), न्ह्याकिइम्ह, दाइभर
drizzle (n) ससिवा, फुरफुर वइगु वा
dromedary (n) म्हय् छप्वः जक दुम्ह उंथ, फिसलय् च्वनिइम्ह सा (*Camelus dromedarius*)
drone (n) मनू च्वने म्वायेक थःहे ब्वइगु प्लेन
drongo (n) क्वःखि भ्रंगः (क्वखखि भ्रंगल), न्याया थें निचलः जूगु ताहाकःगु न्हिप्यं दुम्ह क्वः सिबें भचा चिधिकः व गंसिम्ह हाकुम्ह भ्रंगः (*Dicrurus*)
droop (v) धुसि लुये, क्वछुये

drop[1] (n) ल:यागु फुति, तिकि
drop[2] (v) कुतुं वये, त्व:फिये (त्वलफिये) । कुतुके, कुर्के, कुतुं वंके, कुर्का छ्वये, कुर्का बिये, त्व:फिके (त्वलफिके)
drop in (v) दुस्वये, दुस्व: वने
drop off (v) थासय् थ्यंका: त्व:ता थके (त्वलता थके), तया थके, क्वकाये
dropsy (n) ल: लोय् (लख लोच), मंबू लोय्, म्हय् दुने ल: जाया: मना वइगु लोय्
drought (n) वा मव:गु ई, ल: मदुगु ई
drown (v) लखय् दुना: सिये
drowsy (adj) गुजुं, जोलहं, न्ह्य: व:थें (न्ह्यल व:थें) । **to feel drowsy** गुजुं च्वने
drug (n) वास: (वासल)
drug addict (n) वास: गुलु (वासल गुलु)
drum (n) खिं (खिन), बाजं (बाजन), छेंगुलिं भुना त:गु छुं नं बाजं
drum maker (n) कुलु, छेंगूयागु बाजं दयेकिइम्ह
drunk[1] (adj) थोंका:गु, अयलाखं का:गु, लगे जूगु । **be drunk** थोंकाये । **get drunk** थोंकायेके । **got drunk** थोंकाल
drunk[2] (n) थोंका:, अयलाखं का:म्ह मनू
drunkard (n) अयला: गुलु (अयलाख गुलु), पुसिं (पुसिन), हासिं, न्हिं न्हिं अयला: यक्व त्वने मा:म्ह
drunkometer (n) ड्रंको-मितर, गुलि अयला: त्वना त:गु दु धका: स्वयेगु मिसिन
dry[1] (adj) गंगु, मप्या:गु, ल: मदुगु (लख मदुगु), लखं मथिउगु
dry[2] (v) गने । सुकू चिने । गंके, पाये
dry fermented radish (n) सिंकें, लैं व लैंया ख्वाख:यात फिना: गंका त:गु पाउँगु सुकू
dry ginger (n) सुंपालु, सख्वा:चुं पाना: गंका त:गु पालु
dry up (v) सुना वने, दुसुना वने । भ्वा: जुये (भ्वाल जुये), काग्रावक जुये
duck[1] (n) हँय्, हाँय्, लखय् च्व:ने लाल काइम्ह त्वा: प्याच्च च्वंम्ह ग्वार्चा चिंम्ह भंग:
duck[2] (v) छ्यनय् लाइ धका: क्वछुये
duck coop (n) हँय्ग: (हँय्गल), हँय् तयेगु थाय्
due (adj) पुले मा:गु (पुले मावगु) । जुइ मा:गु (जुइ मावगु) । **in due course** अवंकं
duet (n) ज्व:म्ये (ज्वलम्ये), निम्हेसियां नापं हालिइगु म्ये
duffel (n) दफल काप: (दफल कापत), तँययागु थाना त:गु क्वाचुगु काप:
dugong (n) ल:छेंसा (लखछेंसा), त्या:चा चिंगु म्ह व पपू थें जा:गु पति चिंगु ल्हा: दुम्ह फय् सास: ल्हाइम्ह न्या (*Dugong dugon*)
dugout (n) सिंगोंयात दथुइ गा: म्हुया: दयेका त:गु ताहाक:गु व चिब्यागु नांचा
dull (adj) म्हाइपु, वाच्यां । बुलु, खिउँ
dullard (n) ग्वाज्य: (ग्वाज्यल)
duly (adv) मा:कथं, मावक, पायछि जुइक
dumb (adj) पाक: (पाकल), नोवाये मफुम्ह । ध्वां, ह्वान्तां
dummy (n) अथेंयागु । कतांमरि
dump[1] (n) सा:गा: (सालगाल), फोरदों, धूदों
dump[2] (v) भ्वाक्क वांछ्वये । वाये, हाकुतिने, त्व:ते (त्वलते)
dump truck (n) लिउनेयागु पा:लुइका:

प्वंके जिउगु तरक
dumping site (n) सा:गा: (सालगाल), धू वायेगु थाय्, फोर मुनेगु थाय्
dune buggy (n) फिया घ:ने गयेगु तसकं तत:त्या:गु घ:चा: दुगु मोतर
dung beetle (n) गेंराकी, सौखिइ दइम्ह हाकुम्ह ग्वार्चा चिंम्ह की
dungaree (n) काउब्वाइ जिन, कपाय्यागु थाना त:गु ह्वातुगु काप: (कापत)
dunlin (n) जँन्हुलिइ ह्याउँ चात: चात: दुम्ह तितिहुलि भ्रंग:, ताहाक:गु व च्वामुगु त्वा: दुम्ह ल: सिथय् दइम्ह भ्रंग: (*Calidris alpinus*)
duplicate (n) लिपि, उत्थें च्वंगु मेगु
during (prep) ज:छि (जवछि), ज्व:छि (ज्ववछि), ज्या जुया च्वंतले, इलय्
dusk (n) संई (सनइल), सनिल, निभा: विइगु ई (निभाल बिइगु इल)
dust[1] (n) धू (धुल), गंगु चायागु चुं। नचुगु छुं
dust[2] (v) धू थाथा याये, धू हुये
dustbin (n) धूथल, धू तयेगु थल
duststorm (n) धू ब्वयेका हइगु फय्
dusty (adj) धू ब्व:गु, धुफ्व: दंगु, धुलं ग:गु
duty[1] (n) बोलाज्या, याये मा:गु ज्या, ब्वया त:गु ज्या । to do one's duty बोलासये
duty[2] (n) त्याक्स, भंसा: (भंसाल), छुं नं मालमिल दुहां पिहां यायेबलय् पुलेगु ध्येवा
dwarf (n) बाग: (बागल), उतु, चिधिक:म्ह (चिधिक्वम्ह)
dwarf elder (n) मोति स्वां, भ्रा:सिमाय् भ्वाम्म चिंक ह्वइगु तुयुगु स्वां (*Sambucus elbusus*)
dwell (v) थासय् च्वना च्वने
dwelling (n) च्वनेगु छें
dwindle (v) म्हो जुये, पा: जुये (पाल जुये)
dye[1] (n) उन, छिपे
dye[2] (v) कापतय् उन छिये
dyer (n) छिपा, कापतय् उन छिइम्ह
dynamic (adj) ह्वायंत-हिंत ज्या याये फुम्ह, सने फुम्ह
dynamics (n) सना च्वंगु, न्ह्याना च्वंगु
dynamite (n) तुप:सा: (तुपतसाल), बम दयेकिइगु वास:, च्याक्लकि मुया वइगु वास:
dysentery (n) फाक लोय्, हि दुगु भ्रारा जुइगु लोय्
dysplasia (n) लाती (लातिक), म्वा:थाय् ला बुया वइगु लोय्
dystrophy (n) नसा नये मगाना: ल्हा: तुति प्याथ: जुइगु लोय्

E

e.g. [*exempli gratia* = for example] दसु कथं, धायेकि, गथेकि [ल्याटिन भासं]
each (adj) म्हतिं । (pron) दक्व, फुक्क । **each other** थ:थ: (थवथव)
eager (adj) आपुलु । **to be eager** आपुलु जुये, आयबुये
eagerly (adv) आपुलु जुइक, आयबुइक
eagle (n) त:धिक:म्ह इमा, चिधिक:पिं भ्रंग: व छुं स्याना: नइम्ह सर्गतय् च्वय् च्वय् बुलुहुं ब्वया च्वनिइम्ह त:धिक:म्ह सियुम्ह भ्रंग: (*Aquila nipalensis*)
ear[1] (n) धे, गुजि । **ear of corn** क:निया धे, **ear of paddy** वागुजि
ear[2] (n) न्हाय्पं (न्हाय्पन), न्हय्पं, छ्यंया जवं खवं दुगु स: न्यनेगु बो
ear ache (n) न्हाय्पं स्या: (न्हाय्पं स्याक)
ear drum (n) न्हाय्पं पिलि, न्हाय्पंया दुने ध्यंक दुगु सालुगु छेंगू

ear lobe (n) लुलां (लुलान), न्हाय्‌पंया क्वय्‌यागु नायुगु ब्वो
ear wax (n) न्हाय्‌पं पुई
early[1] (adj) न्हापांगु, न्ह्यथ्या:गु
early[2] (adv) न्ह्यथ्याक, तेलं, न्हापां । **be early** न्ह्यब्राये
earn (v) धेबा दयेके, दुकाये, दुलाये
earning (n) मुँति, ज्या याना: व:गु धेबा
earring (n) यार्लिंग, न्हाय्‌पनय् सुइगु छता तिसा
earth[1] (n) चा
earth[2] (n) चाग्व: (चाग्वल), बँछें, बँग्व: (बँग्वल), बँग्वारा, सुर्द्य:यात मन्द: कया च्वंगु गुंग: नगु मचाया भ्वलय् स्वँगूगु थासय् ला:गु भी च्वना च्वनागु नगु मचा
earth nut (n) बरां, भ्ररुं भ्ररुं वंगु खोलाया दुने माकुसे च्वंगु तुयुगु ग्वल्ला:गु स्य: दुगु पु (*Arachis hypogaea*)
earthquake (n) भुखाय् (भुखाच), भुखा, बँ लुचुलुचु मिंगु
earthworm (n) दम्बि, द्रोबि, दलंबि, बँय् दुने च्वनिइम्ह ताहा थें च्वंम्ह की (*Lumbricus terrestris*)
easel (n) मिला, उंमिला, किपा च्वयेबलय् उन तयेगु थल
easily (adv) अ:पुक (अवपुक)
east[1] (adv) वंता पाखे
east[2] (n) वंता, इस्त, निभा: लुइगु थाय् (निभाल लुइगु थाय्)
easy (adj) अ:पु (अवपु), थाकु मजू
eat[1] (imp) न !
eat[2] (v) नये, म्हुतुइ तया: घुतुके । **ate** नल । **has eaten** नये धुंकल । **is eating** नया च्वन । **will eat** नइ । **has to eat** नये मानि । **eats** न:
eatery (n) नपस: (नपसल), नयेगु पस:
eaves (n) पाखा, छेँया अंगलं पिने पिहां वया च्वंगु पौया ब्वो
eaves facia (n) म्हुत:पौ (म्हुतलपति), पाखाया सिथय् च्वंगु ब्राला
eavesdrop (v) चिवा काये, भ्यालय् क्वसं च्वना: खँ न्यने
eavesdropper (n) चिवा काइम्ह
ECG (n) [electrocardiogram] नुगःसें गथे सना च्वंगु दु धका: क्यनिइगु किपा
echidna (n) इमू नइम्ह चुसा, म्ह छम्हं कं दुम्ह इमू नइम्ह (*Tachyglossus aucleatus*)
Echo (n) यको, खँज्या यायेब्रलय् अंग्रेजि आख: E या पलेसा धाइगु खँग्व:
echo[1] (n) लिथ्व: (लिथ्वल), थ्व:स: (थ्वकसल), स: थ्व:गु (सल थ्ववगु)
echo[2] (v) स: थ्वये (सल थ्वये), लिथ्वये, लितने, लिवये, लिचा: दने (लिचाल दने)
eclipse[1] (n) गहं, चाग्वलं ब्रा मिलां सुर्द्य:यात खने मदयेक किउगु
eclipse[2] (v) किये, खने मदयेक किये, त्वपुये, गहनं ज्वने
eclipse rice (n) गहंकि, सुर्द्य: ब्रा तिमिलाया गं जुइबलय् इना ब्रिइगु जाकि
ecology (n) लकस नाप स्वापु ब्रारे ब्वनेज्या
economic (adj) म्हंचा:गु । धेब्रा नाप स्वापु दुगु
economics (n) धेब्रा दयेकेगु व इनेगु ज्याखँ
economize (v) म्हंचायेके, कसिये
economy (n) धेब्रा नाप स्वापु दुगु ज्याखँ
ecstasy (n) फिइ मफुगु लसता
eczema (n) चासु कै, तिंतिं कै, चासुसे च्वंगु चात: चात: वइगु छेंगूया लोय्

edelweiss (n) सिलु स्वां, कपाय् थें च्वंगु ह: दुगु तुयुगु स्वां (*Leontopodium*)
edema (n) ल: लोय् (लख लोच), मंबू लोय्, म्हय् दुने ल: जाया: मना वइगु लोय्
edge (n) सिथ, सि, सिलिं (सिलिम), फुस, चोका, च्व: (च्वत) । चुपिया धा: (धाल), पांय्
edge thread (n) स्य:का (स्यलका), भुतुमालिया चा:खेरं बल्लाकेत तिका त:गु का
edgebone (n) प्यं कोंय् (प्यन कोंच), खम्पां च्वय्यागु बो
edible date (n) ताइब:सि (ताइबवसि), तायग: सिमा थें च्वंगु सिमाय् सइगु छता सि (*Phoenix*)
editor (n) पौचिता, पौजवा: (पौजवाल)
educate (v) आख: स्यने (आखल स्यने), ब्वंके
education (n) ब्वनेज्या, सयेकेगु ज्या
EEG (n) [electroencephalogram] न्ह्यपुया लवु क्यनिइगु किपा
eel (n) भुन्या, भुडा, ताहा थें च्वंम्ह न्या (*Phisodnopsis boro*)
effect (n) लिच्व: (लिच्वल), ध्वाचिं
effective (adj) स्याचु
effectively (adv) स्याचुक
effort (n) कुत: (कुतल), धावा
eft (n) लखय् च्वनिइम्ह म्हालकायचा (*Notophthalmus*)
egg (n) खेंय् (खेंच)
egg shell (n) खेंय् खोला
egg white (n) ला: (लाख), खेंय्यागु तुयुगु
eggnog (n) खेंय् संका, खेंय् तया: संका त:गु छुं नं त्वंसा
eggplant (n) भ्यान्ता, पिचुगु खोला दुगु त्या:चा चिंगु छता वाउंचा (*Solanum melongena esculentum*)
ego (n) थ: (थव), त:धंछु (तवधंछु)

egocentric (adj) पुच: छखे तया: छम्हेसिगु जक स्वइम्ह
egoism (n) थ: त:धं धइगु खँ, न्ह्यागुं ज्याया आजु थ:त मा:गु जक जुइ धइगु मति
egoist (n) त:धंछु जुइगु ज्याखँ पायछि तायेकिइम्ह । थ:गु जक खँ ल्हाइम्ह, त:धंछु क्यने मा:म्ह
egotism (n) त:धंछु, थ: त:धं धइगु फुइं, थ:गु बारे जक खँ ल्हायेगु ज्या
egotist (n) थ:गु जक खँ ल्हाइम्ह, त:धंछु क्यने मा:म्ह
egret (n) बोह, बोर्पा, च्वामुगु ताहाक:गु त्वा: व सित्यांचा तुति दुम्ह तुइसे त:धिक:म्ह न्या नइम्ह भंग: (*Egretta*)
Egyptian white lotus (n) क्लेहो स्वां, तत:पातागु चाक्ला:गु ह: दुगु लखय् च्व:ने ह्वइगु कय: बांलूगु तफ्व:गु स्वां (*Nymphaea lotus*)
EHF (n) [extremely high frequency] इ.एच.एफ., ३० निसें ३०० गिगा-हर्ज दुने ला:गु रेदिवा फ्रिक्वेन्सि
eight (adj, n & pron) च्या, ८ । च्यागू (च्यागुलि), च्याम्ह
eighth (adj & n) च्यागूगु, च्याम्हम्ह
eighty (adj, n & pron) चय, ८० । चयगू (चयगुलि), चयम्ह
either[1] (adj & pron) निम्हं, निगुलिं, सुं नं । निखेरं
either[2] (conj) कि [थ्व कि व], सां [थ्व सां व सां]

ekka (n) छम्ह सलं सालिइगु निचा: घ:चा: दुगु चिधंगु बगि
El Dorado (n) लुँयागु दे [स्पेनिस भासं]
elaborate[1] (adj) ताहाक: (ताहाकल)
elaborate[2] (v) ताहायेके, ताहाक्येके
eland (n) खुगू फुत त:धिक:म्ह अफ्रिकन थासा (*Taurotragus oryx*)
elapse (n) ई ब्विये, न्ह्याये
elastic[1] (adj) याचा-याचा वंगु, ताहाचिहा जुइगु
elastic[2] (n) ग्यान्तिस
elbow[1] (n) चुल्या, चालाकुछि, नारि व लप्पाया दथुइ च्वंगु स्वापु
elbow[2] (v) चुल्यां स्वाये
elder (n & adj) थकालि, थाकुलि, धों, थं, तधिक:म्ह (तधिकलम्ह)
elder aunt (n) त:मां (तवमाम), मांया तता, त:बाया कला:, धोंमा
elder brother (n) दाजु, दाइ, ददा, अरा, थ: सिबें त:धिक:म्ह थ: मांअबुया काय
elder sister (n) तता, अता, थ: सिबें त:धिक:म्ह थ: मांअबुया म्ह्याय्
elder uncle (n) त:बा (तवबा), आवा, अबुया दाजु, त:मांया भा:त
eldest child (n) नाति
elect (v) ल्यये, भोत ब्विये
election (n) ल्यज्या, ल्ययेगु ज्या, भोत
electric lamp (n) करेन्तया मत, करेन्तं च्याइगु मत
electric ray (n) हाबलासा न्या, २०० भोल्तयागु करेन्त बिइ फुम्ह छचं तग्व:म्ह ग्वार्चा चिंम्ह न्या (*Torpedo marmorata*)
electrician (n) मत दयेकिइम्ह
electricity (n) करेन्त, हाबलासा, मत, पल्पसा, न्हसला
electrocute (v) च्वायंक करेन्तं ज्वने । करेन्तं ज्वंके
electromagnetism (n) करेन्त पास जुइबलय् चुमक बोलना वइगु ज्याखं
elegance (n) हिसि
elegant (adj) हिसि दुगु, चत्त च्वंगु, यइपुसे च्वंगु
elementary (adj) न्हापांगु, न्ह्यवगु
elephant (n) किसि, ताहाक:गु सों दुम्ह भराय धिक:म्ह पेपांचू (*Elephas maximus*)
elephant apple (n) पाउँ पाउँ धा:गु हलं भुना त:गु सिमाय् सइगु सि (*Dillenia pentagyana*)
elephant calf (n) स्वाथ्याचा, मचाम्ह किसि
elephant driver (n) किसि माग: (किसि मागल), किसि न्ह्याकिइम्ह
elephant grass (n) किसि घाँय्, निइगू फुत तजा:गु तिं कथि थें च्वंगु घाँय्
elephant seal (n) किसिख्वा: ल:धुं (किसिख्वाल लखधुं), किसिया ख्वा: व:म्ह म्हय् सं दुम्ह ल:धुं (*Mirounga angustirostris*)
elephantiasis (n) किसि तुति, तुतिइ दुने ला: मुना: तपुया वइगु लोय्
elephant's ear (n) फकं, ततपातागु चाकला:गु ह: व ताहाक:गु दं दुगु सकिं सया वइगु वाउँचा (*Colocasia esculenta*)
elevated (adj) थथु, थथ्या:गु
elevator (n) करेन्तया स्वाहाने, लिफ्त
eleven (adj, n & pron) संछि, ११ । झिंछगू (झिंछगुलि), हिंछगू (हिंछगुलि), झिंछम्ह, हिंछम्हा
eleventh (adj & n) झिंछगूगु, हिंछगूगु, झिंछम्हम्ह, हिंछम्हाम्हा
ELF (n) [extremely low frequency] इ.एल.एफ., ३ किलोहर्ज सिबें क्वय् ला:गु रेदिवा फ्रिक्वेन्सि
eliminate (v) मदयेके, न्हंके
elimination (n) न्हंकेज्या
elk (n) यक्व कचा दुगु नेकू दुम्ह

त:धिक:म्ह चल्ला (*Cervus canadensis*)

elkhound (n) यल्क-हाउन्द खिचा, ख्वातुगु सँ दुम्ह अहल्या खिचा

elope (v) पँयन वने, मेल वने, तिसे वने, मतिनामि नाप बिस्युं वने

else (adv) मेगु, मेम्ह, मेपिं, मेव । **or else** मखुसा

elsewhere (adv) मेथाय् (मेथास), मेगु थासय्, मेलय्

emaciation (n) सुकिं लोय् (सुकिं लोच), गंसि जुइगु लोय्

embankment (n) खोताकी (खोताकिल), खुसि सिथय् ल: पनेत ताना त:गु की, द्यां (द्याम), बं

embarass (v) ख्वले याये, न्हाय् भुइके, मछ्यालापुसे च्वंके

embark (v) खतय् गये, दुने च्वने

emboss (v) बोदयेके, बांकि थहां वयेके

embrace[1] (n) पाचिना

embrace[2] (v) घयपुये, पाचिने, पाछिये, निपा ल्हातं कस्सिक ज्वने, कयच्याये

embroider (v) कापतय् सुकातिं छायपिये

embroidery (n) थाका, कापतय् सुकातिं छायपिया त:गु

embryology (n) प्वाथय् च्वंम्ह मचा बारे ब्वनेज्या

emerald (n) मले, वाउँगु थी

emerald dove (n) वाउँम्ह सुकुभतु, पपू वाउँम्ह बखुं थें च्वंम्ह बखुं सिबें भचा चिधिक:म्ह भंग: (*Chalcophaps indica*)

emerge (v) पिज्वये, लुया वये, बोलने, पिने खने दये

emergency (n) इमर्जेन्सि, हथायगु, मजिमगा:गु

emergency light (n) इमर्जेन्सि लाइत, हथासं च्याकेगु मत, करेन्त मवलकि अथें च्याइगु ब्यात्रिया मत
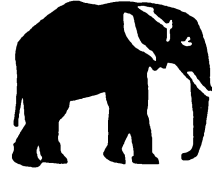
emeritus (adj) ज्या त्व:ते धुंकूम्ह [ल्याटिन भासं]

emotion (n) दुखं, नुग:खं (नुगलखं)

emperor (n) बाच्छा, जुजुया नं जुजु

empire (n) बाच्छाया दे

employ (v) लहिये, लहिना तये, ज्या बिये, लजगा बिये । छ्यले

employee (n) ज्याक:मि

employer (n) लजगा थुवा: (थुवाल), ज्या बिइम्ह

employment (n) लजगा

empty[1] (adj) प्वंगु, प्वक्तां, फुसुलु, सुचु, छुं मदुगु, खिउँगु

empty[2] (v) प्वने, सुचुये । प्वंके, सुचुके, फुक्क लिकाये

emu (n) इमु, तसकं ब्वां वने फुम्ह व ब्वये मफुम्ह तुति ताहाक:म्ह त:धिक:म्ह भंग: (*Dromaius novaehollandiae*)

enable (v) छुं ज्या याये फयेका बिये

enamel (n) तामचिन । इनामेल

encephalitis (n) पतिं न्यानां जुइगु न्ह्यपुया लोय्

enclose (v) भुने, नुयेके, न्ययेके

encourage (v) ह:पा: बिये (हकपाल बिये), ह:प: बिये, चाकके

encouragement (n) ह:पा: (हकपाल), ह:प: (हकपल)

encroach (v) त्यले, त्य: वने, त्यला काये

end[1] (n) क्वचा: पा: (क्वचाव पाल), फूफा: (फुकफाक), सिध: पा: (सिधव पाल) । दकलय् लिवने च्वंगु,

च्व: (च्वत), चोका
end[2] (v) फुये, क्वचाये, सिधये, धुने । फुके, क्वचायेके, सिधयेके, धुंके
end wall (n) किलाय् (किलास), छेँया जवं खवं च्वंगु अंग:
endeavour[1] (n) कुत: (कुतल)
endeavour[2] (v) कुत: याये (कुतल याये)
endi (n) भुलाय, गा दयेकेत छ्यलिइगु ल्हातं थाना त:गु सिलिकया काप:
endive (n) जीसा: थें ततह:गु छ्ता वाउंचा (*Chichorium endivia*)
endocrinology (n) म्हय् दुने ति पिहां वइगु बारे ब्वनेज्या
endoscopy (n) याता-प्याता वंगु चिपुगु पाइप दुत छ्वया: म्हय् दुने स्वयेगु ज्या
endure (v) छुं नं थाकुगु फये, सिये । फिइ फये
enemy (n) महिता, थ:त महिइम्ह
energy (n) छुसिं, मि च्याकेगु सिं । इनर्जि, ब: (बल), ज्यासु
engage (v) सुयातं ज्याय् तये । ज्या याये, लगे जुये, ज्याय् लिमलाये । **be engaged** ब्याहा यायेगु क्व:छिये
engine (n) न्ह्यासा, इन्जिन
engineer (n) न्ह्यासामि, इन्जिन न्ह्याकिइम्ह । इन्जिन्यर, दनेज्या स्यनिइम्ह
English daisy (n) गुलबहार स्वां, चिजा:गु माय् निफ्व: स्वफ्व: जुइक ह्वया च्वनिइगु दथुइ म्हासुगु व छ्चा:खेरं ह्याउंगु स्वांह: दुगु स्वां (*Bellis perennis*)
enjoy (v) न्ह्यइपुके, याउंक च्वने, छ्वये
enjoyable (adj) न्ह्यइपु
enjoyment (n) न्ह्यइपुसा, न्ह्यइपुकेगु
enlarge (v) त:धने (तवधने), त:धं जुये, तगोये । त:धंके, त:धं याये, तगोयेके, तपायेके, तपा: याये
enlist (v) सिपाईं जुइत दुतिने । सुयागुं ग्वाहालि फ्वने
enliven (v) म्वासु त्रिये । थीके, फ्र:फ्र: धायेके (फ्रकफ्रक धायेके)
enmity (n) महिता
enology (n) अय्ला: बारे ब्वनेज्या (अय्लाख बारे ब्वनेज्या)
enormous (adj) भराय धंगु
enough[1] (adj & pron) माछि, गाक्व, गाक्व, गुलि मा:गु उलि
enough[2] (adv) नुंक, माछि कथं
ensign (n) ध्वाँय् (ध्वाँच)
entangle (v) तक्यने, ततक्यने, स्वये, स्वतुमतु स्वये । तक्यंके, स्वके
enter (v) दुहां वने, दुस्वये, दुसुये, दुपिये, दुतिने, दुत्रिये । ल्या: सफुलिइ छाये, च्वये
enteric fever (n) ताइफर, निइछन्हुया ज्वर, आतापुतिइ लोय् जुया: ज्वर वइगु
entertain (v) न्हिइके, न्ह्यइपुके, न्ह्याइपुके । ख्याल: क्यने (ख्यालख क्यने)
entertainment (n) न्ह्यइपुगु, न्ह्यइपुसा
enthusiasm (n) ल:ल: (लवलव)
enthusiastic (adj) ल:ल: धा: (लवलव धाव)
enthusiastically (adv) ल:ल: धायेक (लवलव धायेक)
entire (adj) दक्व, फुक्क
entirely (adv) दक्वं, ध्याकं, छुं मल्यंक
entomology (n) की बारे ब्वनेज्या (किल बारे ब्वनेज्या)
entourage (n) लिम्व: पुच: (लिम्वल पुचल), लिसें घाना: वनिइपिं मनूत
entrance (n) लुखा, दुवा: (दुवाल), ध्वाखा, दुहां वनेगु लँ । दुतिना
entry (n) दुतिना, दुबिना
envelope (n) पौम्हिचा, पौ तयेगु

म्हिचा

enviable (adj) ल्व:वंगु, ल्व:वनापुसे च्वंगु

envious (adj) नुग: मुगु (नुगल मुगु) । **to be envious** नुग: मुये

environment (n) लकस, थाय् पह: (थास पहल), भ्रहपह: (भ्रहपहल)

envy[1] (n) ल्वव, मही (महिक)

envy[2] (v) ल्व:वने (ल्वववने), मिखा वने । मिखा तये । नुग: मुइके (नुगल मुइके)

epidemic (n) भोलोय् (भोलोच), देसय् दक्वसित पुना वये य:गु लोय्

epidemiology (n) भोलोय् बारे ब्वनेज्या

epigraphy (n) लोहंपौ व सिज:पौ थें जा:गु ब्वनेगु ज्याखँ

epilepsy (n) तिलोय् (तिलोच), तिकुलोय्, इलय् इलय् बँय् ग्वारा तुला: म्ह तिल्ल प्यनिइगु लोय्

epilogue (n) लिखँ, लिपाया खँ

equal (adj) ज्व: (ज्वल), ज्व: ला:गु (ज्वल लावगु), ज्वलिंज्व: (ज्वलिं-ज्वल), उति ग्यंगु, उत्थें, उति, अथे हे च्वंगु, छुं मपा:गु, बराइंबर

equal (v) ज्व: जुये (ज्वल जुये), ज्व: लाये (ज्वल लाये), उति ग्यने, उलि हे जुये, अथे हे जुये । ज्व: लाके (ज्वल लाके), उति ग्यंके, उलि हे याये, अथे हे याये

equally (adv) उति ग्यंक, ज्वलिंज्व: जुइक (ज्वलिंज्वल जुइक), उलि हे, थवंथछि

equator (n) दथुध्व: (दथुध्वल), चाग्व:यात बाग: जुइक चिं तया त:गु ध्व:

equipment (n) जोलं (जोलन), हलंजोलं

era (n) दँ । ई (इल), ईब्य: (इलब्यल), जमाना

eradicate (v) न्हंके, मदयेका छ्वये, म्हुया छ्वये

envelope (n) पौम्हिचा
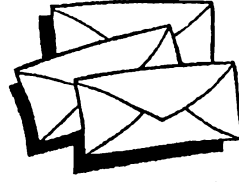
erase (v) हुये, म्होये

eraser (n) म्होसा, इलेजर

erect[1] (adj) धस्वा: (धस्वाव), तस्वा: (तस्वाव), तप्यं, क्वमछुगु

erect[2] (v) धस्वाके, थने, धंके, दने, तिंस्वाके

ermine (n) चिकुलावलय् म्ह छम्हं तुइसे च्वना वनिइम्ह न्हिप्यं चोका हाकुम्ह वेंचा (*Mustela erminea*)

erne (n) पपू ताहाक:म्ह धोल्खिका: भ्रंग:, ल:छैं च्वय् ब्वया च्वनिइम्ह इमा

erotic (adj) येचायेकिइगु, येचा थनिइगु

erotica (n) येचा थनिइगु छुं, येचासा

err (v) द्वने । द्वंके, मखु कथं याये, मखुथे याये

errand (n) चिधंगु ज्याजि

error (n) द्वं (द्वन), द्वंबिद्वं

erupt (v) मुया वये । पिचाये, पिहां वये

erythema (n) म्हय् ह्याउँगु चात: चात: वइगु लोय्

escalate (v) त:धं जुये, तच्व: जुये, थहां वने

escape[1] (n) बिस्युं वनेज्या

escape[2] (v) बिस्युं वने, बिसि वने, बिसे वने

escarole (n) जीसा: थें ततह:गु छ्ता वाउँचा (*Chichorium endivia*)

escort[1] (n) पासा वनिइम्ह

escort[2] (v) पासा वने, त: वने (तव वने)

esophagus (n) म्हुतुं न:गु नसा क्वहां

वनिइगु प्वा: नाप स्वाना च्वंगु पाइप

especial (adj) ज्व: मदुगु (ज्वल मदुगु)

especially (adv) अप्व: याना: (अप्वल याना:) । वहे छगूयात

espresso coffee (n) इसप्रेसो कफि, तसकं दायेका. त:गु ल:या हा तिन्न म्हुका: दयेका त:गु कफि

essay (n) ह्वन्नाखँ, च्वखँ

essence (n) मूति (मुलति), दुस्य: (दुस्यल)

essential (adj) मा:गु, मदयेक मगा:गु

establish (v) स्वने, नीस्वने, थापं याये, थने, दने

establishment (n) थापं, थपना, पलिस्था

estate (n) छेँबुँ

estimate[1] (n) ता: (ताक), अजमाय्

estimate[2] (v) था: काये (थात काये) । भा: याये (भाव याये)

estuary (n) खुसि व ल:छेँ ल्वाकज्याना च्वंगु थाय्

etc. [*et cetera* = and others] व मेमेगु, उलमुल, येंतें, अले उगुं थुगुं [ल्याटिन भासं]

eternal (adj) न्ह्याबलें दया च्वनिइगु

eternal flame (n) अगिंमथ: (अगिंमथल)

ethane (n) इथेन, मि च्याकेत छ्यलिइगु ग्यांस

ether (n) इथर, नंतुनकि मचाया वनिइगु ग्यांस

ethmoid (n) न्हाय् कोंय् (न्हास कोंच), न्हाय् दुने च्वंगु कोंय्

ethnology (n) मनूतय् थीथीं पुच: बारे ब्वनेज्या

etiology (n) लोय्या हुनि बारे ब्वनेज्या

etymology (n) खँग्व: बारे ब्वनेज्या (खँग्वल बारे ब्वनेज्या)

eunuch (n) खोजा, मैंबाबु, मिसा नं मखु मिजं नं मखुम्ह

eve (n) न्ह्यथु कुन्हु, छन्हु न्ह्य:

even[1] (adj) माथं वंगु । ज्वलिंज्व: (ज्वलिंज्वल)

even[2] (adv) नं, तकं

even if (adv) जूसां, सां नं

even number (n) ज्व:ल्या: (ज्वलल्याख), प्यदंक बोथले मछिंगु ल्या:

even then (adv) अथेनं, जुइकनं, अथेसां, अयसां

evening (n) सनिल, संई, संहाहु, निभा: बिइगु इलय्, वहनिइ जुइ न्ह्य: खिउँ खिउँ धाइबलय् । this evening हइंचा, हनिया

event (n) भाका, खँक्व जुक्व, ज्याखँ । छुं कासा छता

eventually (adv) लिपा

ever (adv) गुबलें, गनं छक्व: (गनं छक्वल) । for ever न्ह्याबलेंया निंतिं

every (adj) म्हतिं, पतिकं

every day (adv) न्हिंन्हिं, न्हिथं

everybody (pron) दक्व, दक्व-दाक्व, दुपिं फुक्क, सकलें

everyone (pron) दक्व, दक्व-दाक्व, दुपिं फुक्क, सकलें

everything (pron) दक्व, दुगु धाक्व, फुक-फाक्क, सकतां

everywhere (adv) दक्व थासय्, दक्व थासं, फुकभनं, फुक्क थाय् (फुक्क थासं), न्ह्याथाय् (न्ह्याथासं)

evidence (n) दसि, दसु, चिं

evil (adj) मभिं, क्वतुं, क्वह्यं

evil spirit (n) पिचास, भुत, फय् थें वइम्ह खने मदुम्ह धया त:म्ह मभिंम्ह

evolution (n) हिलासु

evolve (v) हिलासु वये, बोलने

ex- (pref) न्हापाम्ह, पुलांम्ह, वने धुंकूम्ह

ex officio (adj & adv) थ:गु ज्याकुथि पाखें [ल्याटिन भासं]

exact (adj) थ्याक्क, पायछि
exactly (adv) थ्याक्क, पायछि
exaggerate (v) ब्वाय क्यने, जूगु सिबें अप्व: धाये
exaggeration (n) ब्वायखँ
examination (n) यलाज्या, तेस्त, गेसुलना
examine (v) क्वथिक स्वये, गेसुलने, चिंछ्याये
example (n) दसु
excavate (v) म्हुये, म्हुया: लिकाये
excavation (n) म्हुज्या
excel (v) च्वन्ह्याये, बांलाये
excellent (adj) च्वन्ह्या:गु, तसकं बांला:गु, स्याम्पुल
except (prep & conj) सिवाय, सिबय, त्व:ता: (त्वलताव), भायपो
excess (n) अप्व:गु (अप्वलगु)
excessive (adj) अप्व: (अप्वल)
excessively (adv) अतिकं, इकनं, अपोयेक
exchange[1] (n) कालविल, ग्ययेज्या, हिलेज्या, हिलाबुला
exchange[2] (v) कालबिल याये, ग्यये, हिले, हिला काये, हिलाबुला याये, छगूया पलेसा मेगु काये
excite (v) म्वाके, ग्वाके, थने, ज्या न्ह्याके
excitement (n) तच्वकं न्ह्यइपुगु
exciting (adj) तच्वकं न्ह्यइपुगु
exclaim (v) चिल्लाय दने, चिल्लाय दना: हाले
excuse[1] (n) तोह: (तोहल) । **make excuses** तोह: चिने, तोह: तये
excuse[2] (v) द्वंबिद्वं त्व:ते, म्व:ल धाये, म्वा:ल धाये
excuse me (imp) द्वंबिद्वं फ्वने ! जि छक: वने ! बि ! सय !
execute (v) ज्या न्ह्याके । क्वतुंज्या या:गु पलेसा द्वपं कथं स्याये
executive (adj & n) ज्यासना । ज्यासना पुचलय् दुथ्या:म्ह मनू
exempt[1] (adj) म्वा:गु, याये म्वा:गु, पुले म्वा:गु, म्वायेका त:गु
exempt[2] (v) म्वायेके, पुले म्वायेके
exercise[1] (n) कुत: (कुतल) । छ्यलेज्या
exercise[2] (v) छ्यले
exercise book (n) च्वयेगु कापि
exhaust[1] (n) पिहां वइगु कुँ
exhaust[2] (v) दक्वं फुके, सुचुके । **be exhausted** न्यले, जुलुं च्वने, तसकं त्यानुये
exhaust pipe (n) मोतरयागु कुँ पिहां वइगु पाइप
exhibit[1] (n) ब्वसा, ब्वया त:गु (ब्वया तवगु), क्यना त:गु
exhibit[2] (v) ब्वये, क्यने
exhibition (n) ब्वज्या, ब्वयेगु ज्या, क्यनेज्या, क्यनेगु ज्या
exile (v) देसं पितिने, ध्वाखां पितिने, पितिना छ्वये
exist (v) दये, च्वने
existence (n) दसु
exit (n) पिहां वनेगु लँपु, लुखा
exorcise (v) बलिं पिये, दुबिना च्वंम्ह भुत पित छ्वये
exotic (adj) पिनें व:गु । अजू चायापुगु, स्वयेबलय् न्ह्यइपुगु, गयथें गयथें च्वंगु
expand (v) तब्या जुये, त:धं जुये, तचा: जुये (तचाक जुये)
expansive (adj) तफा:, चकं
expect (v) मनंतुने, छुं जुइला धका: मतिइ तये
expectation (n) मनतुना, आस
expel (v) पितिने
expenditure (n) फुतुं, पिंहां वंगु धेबा, लक
expense (n) फुतुं, मू, पिहां वंगु धेबा, लक

expensive (adj) थिकें, धेबा तूगु, मू वंगु
experience[1] (n) स:सिउगु (सलसिउगु), पुलांग्यां । नंखं
experience[2] (v) याये नने । याये नंके, याये न्यांके
experienced (adj) याये नंम्ह, याये नंका त:म्ह, स:सिउम्ह (सलसिउम्ह), पुलांग्यां दुम्ह
experiment[1] (n) छ्यलेज्या
experiment[2] (v) छ्यला स्वये, जिउ-मजिउ स्वये
expert (n) खों, ज्यासुवा: (ज्यासुवाल), च्याम्पेन, ज्यानिइम्ह
expire (v) सिये, मदये । ई पुले (इल पुले), विये । क्वचाये, सिधये
explain (v) ध्वाथुइक कने, पूवंक कने
explanation (n) ध्वाखं
explode (v) पंम्हुये, मुये, मुया वये, तज्याये, छ्वम्हुये, छ्वरंम्हुये, ध्वांग जुये
exploration (n) सिइक: वनेज्या
explore (v) न्हूगु थाय् सिइक: वने, मा: वने, न्यनेकने या: वने
explosion (n) पंम्हुगु, मुगु, मुया व:गु, तज्या:गु, छ्वम्हुया व:गु, छ्वरम्हुगु, ध्वांग जूगु
export (n) देसं हलंजोलं पित छ्वये
expose (v) प्वले, आगं प्वले, उले, पिब्वये, पिलुये
exposed (adj) ह्वांग, ह्वातां, छ्यातां
express[1] (adj) बांलाक धया त:गु । यचुक सिइ दुगु
express[2] (adj) ब्वां वंगु
express[3] (n) नोवाये, खं प्वंके
expression (n) ख्वा: (ख्वाल)
extend (v) ताहा जुये । ताहा याये, ताहाक:के (ताहाकलके), साले । छगू थासं मेगू थासय् थ्यने
extension (n) तंसा
extensive (adj) नंगु, न्यंक दुगु
extort (v) त्वाति तये, ख्याना: धेबा काये
extortion (n) त्वाति तयेगु ज्या
extra (adj & adv) यस्त्रा, जगेरा, अप्व: (अप्वल), त्वपं, तंसा
extract (v) सफुलिं छुं बो ल्ह्ययया काये । न्याक्क याना: लिकाये, साला काये । [धेब्रा बा मेगु छुं नं] ल्ह्वके, पुइं हायेके
extraordinary (adj) अजुगति चायापुगु, चा:चू मखुगु (चाकचुक मखुगु)
extra-terrestrial (n) नगुमि, हलिमं पिनें व:म्ह मनू
extremely (adv) अचाकलि, तच्वकं, तसकं, नाकं, इकनं, त:भिनं (तलभिनं)
eye (n) मिखा, कपा:या क्वसं ला:गु स्वयेगु बो
eye mucus (n) मिखाय् वइगु पिच: (पिचल), प्याच:
eye of needle (n) कंय्प्वा: (कंय्प्वाल), मुलु ह्व: (मुलु ह्वत), मुलुइ सुका दुत छ्वयेगु ह्व:
eyeball (n) मिखा ग्व: (मिखा ग्वल)
eyebrow (n) मिखाफुसि, मिखासं, मिसं, मिखाया च्वसं दुगु सं
eyeglass (n) बांलाक खने दयेकेत मिखाय् तया: स्वयेगु खा: (खाल)
eyelash (n) मिखासं, मिमिसं, मिसं, भ्यापु, मिखा पुसाय् दइगु सं
eyelet (n) खिप: दुत छ्वयेत कापतय् सिथय् दयेका त:गु चिधंगु ह्व:
eyelid (n) मिखा पुसा, मिखा तिसिइबलय् मिखा त्वपुइगु छेंगू
eyepatch (n) मिखा छग: त्वपुइत तइगु काप:या कुचा
eyestrain (n) मिखा तुंगु, क्वथिइक स्वया च्वंगुलिं मिखा स्या:गु
eye-witness (n) मिखां खंम्ह

F

fable (n) मचा बाखं (मचा बाखन), छुं न्वाचु दुगु बाखं
fabric (n) कापः (कापत)
facade (n) न्हेख्वाः (न्हेख्वाल), न्हेबां, छेँयागु न्ह्यःने च्वंगु अंगः
face[1] (n) ख्वाः (ख्वाल), ख्वाःपाः (ख्वालपाल), ख्यः (ख्यल), छ्यंयागु न्ह्यःने च्वंगु ब्रो । **face to face** चुलिंचू । **to lose face** ख्वाः क्यने मछाले, न्हाय् वने
face[2] (v) स्वये । ख्वाः क्यने (ख्वाल क्यने) । चूलाये
face powder (n) कों, ख्वालय् बुइगु तुयुगु चुं
fact (n) नीखँ, खःखँ (खवखँ), खक्व जुक्व । **in fact** खतुं
factory (n) तःज्यासः (तवज्यासल), तःधंगु ज्यासः
fade (v) भुइये, भुइसे च्वने, उंलाये, मथिये, म्हो जुये, खिउँसे च्वने, वुलुये । क्वह्वये । बुलुहुं तना वने, सिइ मदया वने, खने मदया वने
Fahrenheit [चिहाकलं °F] (n) फेरनहैत, ३२°F जुलकि लः ख्वइगु व २१२°F जुलकि लः ग्वारा ग्वारा दाइगु यानाः ब्रोथला तःगु दिग्रि
fail (v) पुमवने, सुयां मलाये, तालय् मलाये, याये मफये, ज्या मजुये, फेल नये
failure (n) फेल
faint[1] (adj) बुलु, बांलाक सिइ मदुगु
faint[2] (v) मचाये, मचाया वने, बना वने, फेन्त जुये
fair[1] (adj) थिक्क, पायछि । थलाः-क्वलाः मजूगु, दक्वसित उति ग्यंगु
fair[2] (adj) तुयु ख्वाः (तुयु ख्वाल), तुयुगु लाउन
fairly (adv) थिक्क
faith (n) भः (भल) । धलं
faith healing (n) झारे यायेगु, झारे यानाः वासः यायेगु
faithful (adj) भः दुम्ह (भल दुम्ह), भलसा दुम्ह
falcon (n) सतांचा, पयताः (पयताल), वसुं झंगः, ब्रोरि, सर्गतय् व्वब्वं चिधिकःपिं झंगः खनकि स्वात्त क्वब्वां वयाः ज्वनिइम्ह इमा सिबें चिधिकःम्ह पपू च्वामुसे च्वंम्ह झंगः (*Falco*)
fall[1] (n) छोला, ताल्ला धुंकाः व चिकुला वये न्ह्यः
fall[2] (v) कुतुं वने, कुतुं वये, क्वब्वाये, च्वं क्वय् ध्यने । [वा] गाये, [सँ] हाये, [मत] खये
fall backwards (v) थसः पाये (थसल पाये)
fall down (v) ग्वतुले, ग्वारा तुले, क्वतने, क्वतिने, दये, क्वःदले (क्वलदले)
fall flat (v) चातु वाये, चता वाये, थसः पाये (थसल पाये)
fall forward (v) भोसुये, भोसु वने, न्हासं चुये, थुनां चुये
fall off (v) कुतुं वये । म्हो जुये
fall through (v) ह्वःगंगु थासं कुतुं वने । ज्या मजुये
falling star (n) उरः (उरल), उरोः (उरोल), सर्गतं कुतुं वःगु मि च्याना च्वंगु लोहं ग्वारा
fallow (adj) बाभः (बाभल), बुँइ छुं मपिसे अथें तया तःगु
false (adj) मखुगु । **false talk** ह्येकाखँ
falsely (adv) अथें, हेकथं, मखयेक
fame (n) नां (नाम)
familiar (adj) म्हसिउगु, म्हसिया च्वंगु, खना च्वंगु, न्यना वया च्वंगु
family (n) छेँजः (छेँजल), छेँजःपिं,

भोछिं, माचाछि, माचा-मिचि, मचा-खाचा
family feast (n) नखत्या, छुं नं नख:या लसताय् थ:थितिपिंत छेंय् स:तिइगु भोय्
famine (n) नसा मदुगु ई (इल)
famous (adj) नां जा:
fan[1] (n) फ्यान, फय्लिंचा, गाल्सा
fan[2] (n) फ्यान, ह्यमि
fan[3] (v) गाले, फय् वयेके
fancy[1] (adj) छायपिया त:गु, त:जि, फ्ह:फ्ह: धा: (फ्हकफ्हक धा:)
fancy[2] (n) म्हगस
fang (n) धंवा, धलवा, खिचावा, छोल:वा (छोलतवा), म्हुतुइ न्ह्य:ने च्वंगु मेगु सिबें नं ताहाक:गु वा
fantail flycatcher (n) गाल्सा न्हिप्यं, म्ह छम्हं हाकु व न्हिप्यं चोका तुयु अले गाल्सा थें च्वंक न्हिप्यं चकंका: ब्वइम्ह चखुंचा सिबें भचा त:धिक:म्ह फ्हंग: (*Rhipidura*)
far (adv & adj) तापाक, यानय्, तापा:गु, ताभिं । **by far** न्याक्कं, तसकं । **far and wide** न्यंकं, यक्व थासय् । **from afar** तापाकं, ताकं, यानं । **so far** थन तक, आ: तक (आव तक)
far away (adv) तापाक । यक्व यक्व न्हापा
fare[1] (n) नयेगु, नसा
fare[2] (n) तिकत, जं, गसामू, धेबा
farewell (n) बुलुहुं फ्हासं । दिसं । का •। बाय ।
farm[1] (n) बुं
farm[2] (v) बुंज्या याये, बुंइ सयेके, पिये
farmer (n) ज्यापु, बुंज्या याइम्ह
farmer beer (n) भ्याबर थों, जाकि बा क:निचुं पोक त्यना: दयेका त:गु तसकं ताकुगु थों
farming (n) बुंज्या, म्होज्या
fart (v) खितये, लिउनें फय् पिकाये
fascism (n) फासिजम, देयागु ज्या छ्याय् छम्हू चिना तयेगु व थ:गु सिवाय मेता खं दुमथ्याकेगु धाइगु छता दे न्ह्याकेगु पह:
fashion (n) फेसन, धांचा, छौंत, पह; (पहल)
fast[1] (adj) ब्वा:, ब्वां वं, ब्वाये वं, याकनं न्ह्या:, छ्वा:
fast[2] (adv) याकनं, हथासं, मथां, मथानं, ननानं, काचा-किचिं, हथा-पथासं, ह्वासा-ह्वासा
fast[3] (n) अपसं (अपसन), अवसं
fast[4] (v) अपसं च्वने, द्यांलाये, मनसे च्वने
fasten (v) घाये, छुये, चिये
fast-flowing (adj) छ्वा:, ल:छ्वा: (लखछ्वा:)
fat[1] (adj) ल्हों, दांग्रा, तग्वारा, प्वात्या-प्वात्या, लाग्वलं लिउ
fat[2] (n) दा: (दाक), प्वाथय् खाया वइगु तुयुगु ला
fatal (adj) सि हे सीगु, सि हे सिक जुइगु, सी मा:गु
fatally (adv) सि हे सिक
fate (n) जुइ मा:गु, कपालय् च्वया त:गु
father (n) बा, बौ, अबु, बबु, अबा, ब्वा
father-in-law (n) सस: अबु (ससल अबु), क्ला:या अबु, भा:तया अबु । बाजु, भा:तया अबु
fathom (n) फेथम, लफा, खुगू फुत, पुखुलिइ ल:या जा: दाना स्वयेगु दासु
fathometer (n) फेथो-मितर, स: क्वत छ्वया: पुखुलिइ ल: गपाय जा: धका: स्वयेगु मिसिन
fatso (n) ल्होम्पा, ग्वारा फसि, ग्वारा मचा, तग्वाराम्ह मनू

fatten (v) ल्होने । ल्होंके
fatty (n) ल्होम्पा, ग्वारा फसि, ग्वारा मञ्चा, तग्वाराम्ह मनू
faucet (n) हितिफ्व: (हितिफ्वल)
fault[1] (n) द्वं, द्वंगु । खों, खू, स्यना च्वंगु छुं नं
fault[2] (n) भुखाय् ब्वयांलि तत:धंगु बँधी निधीया दथुइ दया व:गु तुाहाक:गु गा:
favour[1] (n) ग्वाहालि, ज्या याना ब्रिउगु
favour[2] (v) मेगु सिब्वें यये
favour[3] (v) ग्वाहालि याये, पंलिये
favourite (adj) दक्व सिब्वें य:गु
fax (n) पौकिपा, फ्याक्स । पौया किपा तापाक छ्वयेगु मिसिन
fear[1] (n) ग्यासु, ग्या:चिकु, ग्या: पह: (ग्याव पहल)
fear[2] (v) ग्याये
fearful (adj) ग्यानापु, ग्या: (ग्याव)
fearfully (adv) ग्याग्यां
fearless (adj) मग्या: (मग्याव)
fearlessly (adv) मग्यासे
Fea's viper (n) हिमाल पाखे दुम्ह छता ब्रिख दुम्ह ताहा (*Azemiops feae*)
feasible (adj) याये जिउगु, छिंगु, थ:गु, याये फइगु
feast[1] (n) भोय् (भोज)
feast[2] (v) . भोय् नये । माकुक नये, क्वाप्प स्याये
feat (n) त:ज्याखँ (तवज्याखँ), त:धंगु ज्या
feather (n) भ्रंग:या म्हय् च्वंगु पा
feather stitch (n) भ्रंग:पा सुकाति, छक: जवय् छक: खवय् स्वका: सुइगु सुकाति
feature[1] (n) छुकिंया मू बोति
feature[2] (n) च्वसु
feature[3] (n) ख्वा: पह: (ख्वाल पहल), बांकि
February (n) सिल्ला, अंग्रेजि दँया निगूगु ला, फरवरि
federation (n) मंका: खल: (मंकाल खलक), खल: मुना
fee (n) फिस, धेबा, ल्हापं
feeble (adj) निफरा, बफरा
feed[1] (n) नकेगु नसा
feed[2] (v) नके, नसा नके । **fed** नकल । **to be fed up** वाकि वये, कुचाये
feel (v) ल्हातं थिये, थिया स्वये । च्वने, ताये, चाये, मिने । मतिइ तये । याये मास्ति वये
feeling (n) चा:सु (चावसु), फिलिंग । मति
fell (v) क्व:थये (क्वलथये), क्व:थले (क्वलथले), ग्वारा तुइके
fellow[1] (adj) ज्व:म्ह (ज्वलम्ह), उथें जा:म्ह
fellow[2] (n) मनू (मनुख)
felly (n) खासा, घ:चा:या सिथय् च्वंगु वो
felt (n) भेला, तँय व कपाय् ल्वाकज्या:गु ब्रुज: ब्रुज: व:गु काप: (कापत)
female[1] (adj) मा, मिसाम्ह, मिसागु, मिस्तय्गु
female[2] (n) मिसा
feminine (adj) मिसा पह: (मिसा पहल), माजा: (माजात)
femur (n) खम्पा कोँय्, फ:कोँय्, पुलिं च्वय्यागु वो
fence[1] (n) कप: (कपल), पंग: (पंगल), व्रार
fence[2] (v) वालं त्रिये, पंग: थने (पंगल थने), व्रार तये
fencing (n) त्रिपुगु कथि थें च्वंगु तरवार ल्वाका: म्हितेगु कासा
fender (n) बम्पर, मोतरया न्ह्य:ने व लिउने च्वंगु नँयागु बाला
fennel (n) तग्व: जी (तग्वल जिल), मस्र्या सोँप, जी थें च्वंगु नँस्वा:गु

पु (*Foeniculum vulgare*)

fennel flower (n) मधु स्वां, तग्व: जी सइगु माय् ह्वइगु नंस्वा:गु म्हासुगु स्वां (*Foeniculum vulgare*)

fenugreek (n) मिच: (मिचल), मी पिइबलय् संइगु स्वंगू ह:चाया ह: दुगु चिमागु वाउंचा (*Trigonella foenum-graecum*)

fenugreek seed (n) मी, म्हासुगु चिचिगुलिगु मिच: माया पुसा (*Trigonella foenum-graecum*)

ferment (v) त्यने, फिये, फिना तये, पाउंके

fermented rice (n) पोक, थौं दयेकेत त्यना त:गु हाजा

fermented rice and meat soup (n) बुल्ला, क:क्वा:, थौंयागु क: व ला कुचा कुचा तया: दयेका त:गु ताकुगु क्वा:

fermented taro (n) सनां घासा, कुचा कुचा याना: फिना त:गु फकं

fern (n) देकं, मनभा: (मनभाल), निउरचा, निगुरचा, न्याचा घांय्, तसकं ताहाक:गु ह: दुगु मा

fern root (n) ल:सि (लखसि), दुने ल: जक दुगु अम्ब: थें च्वंगु छताजि मनभा:या हा (*Nephrolepis cordifolia*)

fern shoots (n) देकं, मनभा: (मनभाल), निउरचा, निगुरचा, न्याचा घांय्, ताहाक:गु ह: दुगु वाउंचा (*Dryopteris cochleata*)

ferocious (adj) अजा: (अजाक), ग्यानापु, ग्यांपु

ferociously (adv) ग्यानापुक, अजाक

ferret (n) म्ह सियु व तुति हाकुम्ह ककु ताहाक:म्ह वेंचा (*Mustela nigripes*)

Ferris wheel (n) केकू हुसुलुं, धंका: चा:हिलिइगु मनू फ्यतुइगु तया त:गु भराय धंगु घ:चा:

ferryboat (n) खुसिइ थुखे सिथं उखे सिथय् वना च्वनिइगु नांचा

fertile (adj) यक्व सइगु, यक्व दयां वइगु

festival (n) नख: (नखत), चख: (चखत), जात्रा

fetch (v) क्या हये, ब्वना हये

fetter (n) नेव: (नेवल), थेंग्व: (थेंग्वल), तुतिइ न्ह्याकेगु नंयागु सिख:

feu de joie (n) लसतां तुप: कयेकेगु ज्या [फ्रेन्च भासं]

feud (n) ताउत जुया च्वंगु ल्वापु, भकरा

fever (n) ज्वर, चिहिं, म्ह क्वा:गु

few (adj) भतिचा, भचा, छगू निगू, छम्ह निम्ह

fiancé (n) भा:त जुइम्ह (भालत जुइम्ह)

fiancée (n) कला: जुइम्ह (कलात जुइम्ह)

fibre[1] (n) प्याथ: (प्याथल), प्याथ: ला । कवय, लैंया दुने दइगु का थें ज्या:गु

fibre[2] (n) काप: थायेगु का (कापतं थायेगु का)

fibrous meat (n) प्याथ: (प्याथल), प्याथ: ला

fibula (n) पिनेयागु नलि कौंय्, त्वा:ना:या निपु कौंय्या पिने पाखे ला:गु कौंय्

fickle (adj) चुलुवुलु

fiddle (n) भाइलिन, पेपु नंयागु का दुगु किया: थायेगु वाजं

fidget (v) वाला-इलि सना च्वने, चतपता: जुये (चतपताल जुये)

fidgety (adj) वाला-इलि सना च्वनिइम्ह, चतपता: (चतपताल)

fidgety person (n) चतपता:सिं (चतपतालसिन)

field (n) ब्यः (ब्यल, खेल), बुं

field bean (n) सिम्पु, सिमिपु, भचा

ताहाकः वांलूगु चुलुसे च्वंगु चखुंचिया खँय् धाइगु बूबः (*Phaseolus*)

field cricket (n) किलि-किलिचा, बहनि जुलकि पिने त्यार्र हाला च्वनिइम्ह छता बुईचा

field mouse (n) बुंछुं, घोंछुं, बुंइ दइम्ह तःधिकःम्ह छुं (*Apodemus*)

field mustard (n) ईका (इलका), म्हासुगु चिचिगुलिगु पु (*Brassica campestris*)

field mustard greens (n) ईका मा (इलका मा), ईका पिइबलय् सइगु वाउंचा (*Brassica campestris*)

field pea (n) चिग्वः कयगू (चिग्वः कयगुलि), कमघासा दयेकिइगु छता चिग्वःगु वाउंगु बूबः (*Pisum sativum*)

field sparrow (n) बुंचखुं, सिजःबा, ख्यलय् खने दइम्ह चखुंचा

fierce (adj) ग्यानापु

fife (n) वय् (वस), चिपुगु पंयागु दयेका तःगु म्हुतुं पुइगु बाजं

fifteen (adj, n & pron) संन्या, संडा, १५ । भिंन्यागू (भिंन्यागुलि), भिंन्याम्ह

fifteenth (adj & n) भिंन्यागूगु, भिंन्याम्हम्ह

fifth (adj & n) न्यागूगु, न्याम्हम्ह

fifty (adj, n & pron) न्यय, ङय, बासः (बासल), ५० । न्ययगू (न्ययगुलि), न्ययम्ह

fig (n) योमरि, ह्याउं-ह्याउं नःगु पु यक्व दुगु योमरि बांलूगु छता चाकुगु सिमाय् सइगु सि (*Ficus carica*)

fight[1] (n) ल्वापु, घोराघोर, कःज्या

fight[2] (v) ल्वाये, कःजिये

fighter[1] (n) ल्वाइम्ह

fighter[2] (n) सर्गतय् ब्वया च्वंगु मेगु प्लेन लिसे तुपतं क्येकाः ल्वाइगु चिग्वःगु प्लेन

fighter bomber (n) फाइतर व बम्बर नितां ज्या याइगु प्लेन

figure[1] (n) म्हवां, म्हयागु बां । भ्वाता, भ्वात्या । बिलं, बांकि, किपा

figure[2] (n) ल्याः (ल्याख), निकं

figure out (v) थुये, खुल थुये, गय खः सिये । थुइके, खुल थुइके, गय खः सिइके

filament lamp (n) चिम, ग्वल्लाःगु खाःया दुने चिपुगु नंयागु का च्याइगु मत

file[1] (n) मनूतय् भ्वः (मनूतय्गु भ्वल), भ्वःलिं च्वना च्वंगु

file[2] (n) वःचा, नंय् भ्वायं-भ्वायं यायेगु क्वाचुगु ज्याभः (ज्याभल)

file[3] (n) ध्यासा, फाइल, भों स्वथनेगु सफू

file[4] (v) वःचां बुये, भ्वायं-भ्वायं याये

file[5] (v) कथंहना तये, फाइलिंग याये, फाइलय् भों स्वथने

fill (v) जाये । थने, जायेके, जायेक तये । फारामय् च्वये, जायेके

film (n) फिलिम, फिल्म, रिल । संकिपा, किपालु प्याखं (किपालु प्याखन)

film star (n) प्याखंम्वः (प्याखंम्वल), प्याखनय् म्हितिइम्ह

filter (n) सलिं, सलिंचा, फिल्तर

filthy (adj) खिति थाःगु, फोर

fin (n) न्याया पपू (न्याया पपुति)

final[1] (adj) लिव, दकलय् लिपा वइगु

final[2] (n) बिजं कासा, फाइनल

finale (n) गौ कायेगु, बाजं थायेवलय् क्वचायेकेत थायेगु कुचा । क्वचायेकेगु ज्या

finance[1] (n) धेबा, दां (दाम), लाय, फिनान्स । धेबायागु ज्याखँ

finance[2] (v) धेबा तये, लाय तये

financial (adj) धेबायागु

finback (n) द्य:ने हाकु व त:लय् तुयुम्ह चयगू फुत ति हाक:म्ह वा मदुम्ह ह्वेल न्या (*Balaenoptera physalus*)
finch (n) तीतु, चिकिचा हाक:गु च्वामुगु त्वा: दुम्ह चखुंचा पायधिक:म्ह भंगः (*Carpodacus*)
find[1] (n) लुया व:गु
find[2] (v) तना च्वंगु लुये । लुइके, सिइके । तायेके । found लुल । लुइकल । तायेकल
find fault (v) खिने, खितु खिने
fine[1] (adj) द्य: तुइसे च्वंगु, बांला:गु
fine[2] (adj) नचु, निकु, निसु, तसकं चिचिकुगु
fine[3] (adj) पायछि, बांला:गु, न्ह्यइपुसे च्वंगु
fine[4] (n) बं, मखुथे या:गु पलेसा पुइकिइगु धेबा
fine[5] (v) बं पुइके, न्ह्याये
finger[1] (n) पतिं (पतिन), पातिं, पचिं, छुं नं ज्वनेत छ्यलिइगु ल्हा:यागु ब्वो
finger[2] (n) लांगु, पतिं छपुया ब्या
finger millet (n) दुसि, प:का थें च्वंगु हाकु-हाकु ह्याउं-ह्याउं न:गु चिचिख:गु कि (*Eleusine coracana*)
finger print (n) पतिंया बांकि
finger ring (n) अंगू (अंगुलि), आंगू
finial (n) गजू (गजुलि), पलिइ चोकाय् तया तइगु च्वामुगु ब्वो
finish[1] (n) लि, लिब्वो
finish[2] (v) सिधये, फुये, क्वचाये, पूवने, धुने । सिधयेके, फुके, क्वचायेके, पूवंके, धुंके
finish off (v) सखाप याये, चुंदंक स्यंके, स्याये, साफ याये, च्वतुक मदयेके । पूवंके, गजू छुये
fire[1] (n) मि, मिं, मे, मेपु । be on fire मि च्याना च्वने, ग्वाना च्वने, छ्वया च्वने । set on fire मि तये, च्याके, छ्वयेके
fire[2] (v) ज्यां लिकाये
fire[3] (v) तुप: कयेके (तुपत कयेके)
fire alarm (n) मिसुचं, मि च्या:गु सुचं बिइगु मिसिन
fire brigade (n) मिस्या: खल: (मिस्याव खलक), मिस्याइपिं
fire cracker (n) ब्रारा
fire dragon (n) मि मल: (मि मलख), गन जूवल अन मि च्याका थकिइम्ह धया त:म्ह मल:
fire engine (n) दमकल, मिख: (मिखत), छें मिंन:गु स्या: वनिइगु तरक
fire escape (n) छें छ्वइब्लय् ब्रिस्युं वनेगु लँ
fire extinguisher (n) मिस्यासा, मि स्यायेगु ग्याँस दुगु थल, मिम्होसा
fire ogre (n) मिन्या लाखे, गन गन वन अन मि च्याका थकिइम्ह धया त:म्ह लाखे
fire stone (n) चोलोहं
firebrand (n) च्याना च्वंगु सिंकोय्
firefight (n) ध्यार्र-धुर्र तुपतं कयेका: पलख तक जुइगु ल्वापु
firefly (n) पुलुपुलु-गेरा, मत थें च्याइम्ह ब्वइम्ह की
fireman (n) मिजवा: (मिजवाल), छें छ्वइब्लय् मि स्याइम्ह मनू
fireplace (n) मक: (मकल)
firewood (n) छुसिं, मि च्याकेगु सिं, दुइगु सिं । piece of firewood सिंकोय्
firework (n) ब्रारा
firm[1] (adj) छा: (छाक), क्यातु मजूगु । क्वातु, माथं वंगु, वारा-वारा गसंगु
firm[2] (n) फारम, कोथि, कम्पनि
firmly (adv) क्वातुक, न्यावक, तसकं, त्याप्प जुइक
first[1] (adj) न्हापांगु, न्हापाम्ह

first[2] (adv) न्हापा, न्हापालाक, दकलय् न्हापां

first[3] (n) न्हाप, न्हापांगु थासय् ला:म्ह, न्हापाम्ह

first aid (n) घा:पा: जूगुया वास: (घालपात जूगुया वासल)

first day of the month (n) संल्हु, वयकुरि, लाया दकलय् न्हापांगु न्हि

first floor (n) मातं (मातन), छेंरि सिबें च्वय् च्वंगु तं

first time (n) न्हापां खुसि

first wife (n) न्ह्यथु, हथु, न्हापाम्ह कला:

fish[1] (n) न्या, ङा, चिचिहाक:गु पपू व पति चिंगु न्हिप्यं अले म्हय् बिखू दुम्ह ल: सास: ल्हाइम्ह लखय् च्वनिइम्ह

fish[2] (v) न्या लाये, ङा लाये । to go fishing न्याला: वने

fishbone (n) न्याकं, न्याया म्हय् दुने दइगु कं

fisherman (n) पो, न्या लाइम्ह

fishy (adj) तिफ्याये मफुगु, दुने छुं दुगु थें च्वंगु, न्ह्यस: दुगु (न्ह्यसल दुगु), ख: ला मखु ला जूगु

fist (n) म्हू (म्हुल), म्हू चिना त:गु ल्हा:

fistful (n) छम्हू (छम्हुल), ल्हा: म्हू चिना: कायेवलय् वक्व

fistula (n) दुघा: (दुघाल), म्हय् दुने जुइगु घा:

fit[1] (adj) पायछि, ल्व:, थिक । उसाँय दुगु, धिसि-मिसि धा:गु

fit[2] (n) हू, वेंहू

fit[3] (v) न्ह्यने । न्ह्यंके, दुछ्वये, थाय् दयेके

five (adj, n & pron) न्या, ङा, ५ । न्यागू (न्यागुलि), न्याम्ह

fivefold (adj) न्यादुगं, न्यादें

fix[1] (v) स्यंगु भिंके, दयेके, ल्ह्वंके

fish (n) न्या
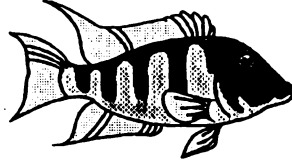
fix[2] (v) प्यपुंके, ताये, छुये, घाये

fix[3] (v) गोसा: ग्वये (गोसाल ग्वये) । नयेगु थुये, दयेके, जोरे याये

fizz (v) ब्वाइं-ब्वाइं वये, ब्वाइंया वये, पिज्ज वये

fizzy (adj) ब्वाइं-ब्वाइं व:गु, ब्वाइंया व:गु, पिज्ज व:गु

flag (n) ध्वाँय् (ध्वाँच), फसय् ब्वयेकेगु छुं नं बांकि दुगु काप:

flag iris (n) वँचु स्वां, मेलू स्वां पुचलय् ला:गु वँचुगु स्वां (*Iris cristata*)

flagpole (n) ध्वाँय् कथि, ध्वाँय् ब्वयेकेगु कथि

flagstone (n) चुकय् बा लँय् लाइगु पेकुं पेकुं लाक चाना त:गु पिच्चुगु लोहं

flake (n) पात्रा-पात्रा, पु, पाँय्

flame (n) मिजला, मिंजला, मिलाप, मित्या: (मित्याक), मेपुखू (मेपुखुलि), ब्वाला

flame thrower (n) फ्लेम थ्रोअर, मदिक्क मित्या: वांछ्वइगु तुप:

flamingo (n) त्वा: फ्याफ:म्ह सलांत्या: भंग: (त्वाथ फ्याफ:म्ह सलांत्याक भंगल) (*Phoenicopterus roseus*)

flannel (n) फलाचिन, फलातिन, तंययागु थें च्वंक बुज: बुज: थकया त:गु कपाय्यागु काप: (कापत)

flap[1] (n) क्वफ्य: (क्वफ्यल), पा

flap[2] (v) फात्रा-फात्रा संके

flare[1] (n) मिजला

flare[2] (v) फ्वाक्क वये

flare[3] (v) पिचाये, ह्वानाक मि थहां वये । छक्वलं तं चाये । तच्व: जुये (तच्वक जुये)
flare light (n) फ्लेर मत, सर्गतय् च्वय् थ्यंक वांछ्वये धुंका: बुलुहुं कुहां वया: पलख तुयुज: बिइगु मत
flash[1] (n) प्वालाक, न्हसला, ल्हापसा, पल्पसा
flash[2] (n) फ्लास, क्याम्रा नाप छ्यलिइगु प्वालाक च्याइगु तसकं थीगु मत
flash[3] (v) प्वालाक वये
flash bulb (n) फ्लास, क्याम्रा नाप छ्यलिइगु प्वालाक च्याइगु तसकं थीगु मत
flash gun (n) फ्लास, क्याम्रा नाप छ्यलिइगु प्वालाक च्याइगु तसकं थीगु मत
flashing light (n) पुलिसया मोतरया च:ने तया तइगु प्वालाक प्वालाक च्याइगु थीगु मत
flashlight (n) लाइत, तर्च लाइत, ल्हातं ज्वना जुइ जिउगु ब्यात्रिं च्याइगु मत
flask (n) क्वा:ल: थल (क्वाक्लख थल)
flat[1] (adj) पिचु, त्यापा, पकु, फ्याफ: (फ्याफल), पति चिंगु, माथं वंगु, पाचु, चकं, फा:
flat[2] (adj) फाकु, छुं नं सवा: मव:गु
flat[3] (n) नये-च्वने छिंक थाय् दयेका त:गु छेँयागु छ्गू ब्वो
flatland (n) माथंबुं, फांत, चकंगु पिचुगु थाय्
flatstone (n) फालोहं, तफालोहं, तग्व:गु पिचुगु लोहं
flatten (v) माथं वने, पति चिने, पिचुये, पाचुये, चकने । माथं वंके, पति चिंके, पिचुके, पाचुक याये, चकंके, क्वदाये । पा ज्याये, पा चिने
flattened rice (n) बजि, फालकि, मना त:गु वायात भाजनय् सिया: पति चिंक ल्हुया त:गु नसा
flatter[1] (n) च्वथ्यार्खं
flatter[2] (v) च्वथ्याके, च्वच्व छ्वये, च्वच्व छ्वसे खँ ल्हाये
flatworm (n) म्ह पति चिंम्ह किमि
flaunt (v) भ्वासि चाये कथं ब्वये, सो क्यने
flavour (n) सवा: (सवाल)
flax (n) अजिल स्वां, तिसि माय् ह्वइगु चित्रिफ्व:गु वंचुगु स्वां (*Linum usitatissimum*)
flea (n) कुसि, तिंतिं न्हुया जुइम्ह तसकं चिधिक:म्ह हि त्वनिइम्ह की (*Ctenocephalides canis*)
flee (v) बिसि वने, बिस्युं वने
fleet (n) नांचा पुच: (नांचा पुचल)
flesh (n) ला, लापाय्
flex (v) बेक्वयेके, मोयथ्याये
flexible (adj) बेक्वयेके जिउगु, क्यातु, नायु, याता-प्याता वंगु
flick (v) थाथा याये
flicker (n) सिंक्वा: भंग: (सिंक्वा: भंगल), खतां भंग:, च्वामुगु त्वाथं सिमाय् क्वाइम्ह ह्याउं-वाउं पपू दुम्ह की नइम्ह भंग: (*Colaptes auratus*)
flicker (v) मत पुलु पुलु च्याये
flight (n) ब्वयेज्या, सर्गतय् ब्वयेगु ज्या
flimsy (adj) हलंसि
flinch (v) स्याना: बा ग्याना: म्ह अयक याये, म्ह कुचुये, म्ह स्वात्त कयकुंके
fling (v) न्याक्क वांछ्वये
flint (n) चोलोहं (चोलोहंत), निग: ल्वाक्लकि मि प्वाल्क पिहां वइगु छ्या:गु लोहं
flintlock (n) फ्लिन्त-लक, गुर्जुया पल्तनया थें जा:गु छग: छग:

यानाः गोलि क्येकेगु पुलांगु तुपः
flirt[1] (n) ल्यासेह्य, ल्यासे फ्वगिं, ल्यायम्हह्य
flirt[2] (v) ल्यासे वाय ल्यायम्ह नाप ख्याः याये
flit (v) स्वात-सित ब्वां वने
float (v) लेहें पुये, लेहें बुये, लिपुये, लखय् द्यःने च्वने, फसय् सुम्क च्वने
flock (n) भंगः वा पेपांचूया बथां
flood[1] (n) खुसिवाः (खुसिबाल), खुसिइ यक्व लः दुगु, लःहू (लखहुलि), वरियां
flood[2] (v) लखं त्वपुये, खुसि बाः वये (खुसि बाल वये), वरियां चाये
floodlight (n) फ्लद लाइत, छैं छखां पिनें ज्वाल्ल च्वंक मत छ्वाकेगु तप्वाःगु मत
flood-plain (n) न्हसिवुं, खुसि सिथय् लाःगु इलय् इलय् लखं त्वपुइगु थाय्
floor (n) वं । छैंयागु जाः (जाल), तं
floor plank (n) क्वलापौ (क्वलापति), क्वतापौ, बंय् लाया तःगु सिपू
floor tile (n) चिकंपा, चिकं अप्पा, बंय् लायेगु पेकुं पेकुं लाःगु चिफिगु अप्पा
flop[1] (v) ज्या मजुये, सुथां मलाये, खेंय् मथ्वये, फ्लप नये, फेल नये
flop[2] (v) थ्वाच्याक फ्यतुये, प्याच फ्यतुये
florican (n) म्हथस्वः भंगः (म्हथस्वः भंगल), म्ह थस्वःम्ह तःधिकःम्ह सियुम्ह भंगः (*Eupodotis bengalensis*)
florist (n) गथु, स्वां मिइम्ह
flounder (n) देमान्या, देमा थें चाक्लाःगु व पति चिंगु म्ह दुम्ह अले थःगु उन हिले फुम्ह लःछेंय् दइम्ह न्या (*Scophtalmus rhombus*)
flour (n) छुचुं (छुचुन), छोचुं, छो नचुक क्यला तःगु
flour weevil (n) छुचुनय् दइम्ह किसिकी (*Calendra oryzae*)
flourish (n) छायपा । बाजं सः (बाजं सल), घ्यान्तेरें
flourish (v) लाय स्वाये, जिये, च्वन्ह्याये, च्याये, सुथां लाये, बांलाये, भ्वंचिने
flout (v) हाचां गाये, चिउताः मतये (चिउताल मतये), ल्याः मतये (ल्याख मतये)
flow[1] (n) न्ह्याना च्वंगु, न्ह्यासु । बाः वया च्वंगु (बाल वया च्वंगु)
flow[2] (v) न्ह्याये, बाः वये (बाल वये), स्वःस्वः वये, नाःनाः वये
flower (n) स्वां (स्वान), स्वं, माय् ह्वया वइगु ह्याउं-वाउं हः दुगु बो । स्वांमा, स्वां ह्वइगु मा
flowerpecker (n) स्वांति भंगः (स्वांति भंगल), स्वांया ति त्वनिइम्ह स्वंगू इन्चि ति हाकःम्ह च्वामुगु त्वाः दुम्ह चिधिकःम्ह भंगः (*Dicaeum*)
flower-pot (n) बाग्ला, स्वां पिइगु थल
flower-vase (n) स्वांकसि, स्वां तयेगु थल
flu (n) सेखं ज्वर, सेखं चायाः ज्वर वइगु
fluent (adj) खंच्वः (खंच्वव), म्हुतु च्वः, सर्र वंक खं ल्हाये फुम्ह
fluff (n) बुजः बुजः (बुजल बुजल) । कपाय् थें याचा-याचा वंगु ग्वारा
fluffy (adj) नाइसें च्वंक याचा-याचा वंगु, कपाय् थें जाःगु
fluid (n) ति, छ्वालु
fluorescent light (n) त्युब लाइत, तुइक च्याइगु करेन्तयागु मत
fluorine (n) फ्लुरिन, हेलोजिन मतय् तइगु म्हासु-म्हासु नःगु ग्यांस
fluoroscopy (n) यक्सरे बारे ब्वनेज्या

flush[1] (n) फनास, तास म्हितेगु छगू कासा

flush[2] (v) स्वात्त पिहां वये

flush[3] (v) लखं च्वयेके, ल: भ्वार्र याये

flush[4] (v) ख्वा: ह्याउँये (ख्वाल ह्याउँये), ख्वा: ह्याउँसे च्वने

flute (n) बय् (बस), बाय्चा, बासुरि, त्रिपुगु पंयागु दयेका त:गु म्हुतं पुइगु बाजं

flutter (v) फसं फर्र सने, मूहाये । [पपू] भुर्र संके

fly[1] (n) भुजिं (भुजिन), निपा पपू दुम्ह त्रिधिक:म्ह हाकु-हाकु न:म्ह की (*Musca domestica*)

fly[2] (n) फस्नर बा तांखह्व: त्वपुइगु बाला

fly[3] (v) फसय् ब्वये । ब्वयेके । **flew** ब्वल । **flown** ब्वये धुंकल । **flying** ब्वया च्वन

fly whisk (n) भुजिं ख्यायेगु च्वाम्व: (च्वाम्वल)

flycatcher (n) भुजिं नइम्ह भंग: (भुजिं नइम्ह भंगल), फसय् ब्वया च्वंपिं भुजिं व की लाना: नइम्ह चिधिक:म्ह भंग: (*Muscicapa*)

flying boat (n) ब्वइगु नांचा, लखय् दिके जिउगु प्लेन

flying fish (n) ब्वन्या, ल:या च्वय् च्वय् ब्वया जुइम्ह भंग:या थें पपू दुम्ह ल:छेंय् च्वनिइम्ह न्या (*Cypselurus heterurus*)

flying fox (n) सिसाबुसा नइम्ह चिकंलापा

flying horse (n) ब्वसल, सर्गतय् ब्वया जुइम्ह धया त:म्ह पपू दुम्ह सल

flying lemur (n) ब्वइम्ह धोंख्वा: माक: (ब्वइम्ह धोंख्वाल माकल), ककु निसें न्हिप्यं तक पपू थें च्वंगु छेंगू दुम्ह माक: (*Cynocephalus*)

flying squirrel (n) ब्वछुं, म्ह पति त्रिंका: फसय् ब्वइम्ह सिमाछुं, त्रिखु, थ्वाचा (*Petaurista petaurista*)

flyover (n) आल लँपु, बैया च्वय् दयेका त:गु लँपु

flywheel (n) फ्लाइ-ह्विल, इन्जिन पायछि जुइक न्ह्याकेत तया त:गु भ्यातुगु घ:चा:

FM (n) [frequency modulation] एफ.एम., रेदिवां खँ च्वयेकिइगु छता पह:

foal (n) सलचा, मचाम्ह सल

foam (n) ब्वाइं-ब्वाइं, ब्वाइंया, पिज्ज, पिया, पिजा

focus[1] (n) छुं नं यचुक खने दइगु पह:

focus[2] (n) दथु, आजु

focus[3] (v) छथाय् तये

focus[4] (v) यचुके, फोक्स याये

foe (n) महिता

fog (n) खसु, त्रिकुलां सुथय् खने दइगु बैंय् क्वय् क्वय् सुपांय् थें तुइक वया च्वनिइगु (≡)

foil[1] (n) पित: (पितल), प्वाला प्वाला थीगु सालुगु पाता

foil[2] (v) याके मब्रिये, स्यंका ब्रिये, पना ब्रिये

fold[1] (n) गुजि, कयकय कुंगु

fold[2] (v) लद्याये । लथ्याये, थ्याये

folder (n) लथ्याना त:गु भों

folding book (n) थ्यासफू (थ्यासफुलि), पौ फुक्क छस्वा जुइक लथ्याना त:गु सफू

folk (n) लोक, मनूत (मनुखत)

folk dance (n) घिंतांमुनि प्याखं

folktale (n) न्यँकँ ब्राखं (न्यँकँ ब्राखन), न्हापां निसें कना वया च्वंगु ब्राखं

follow (v) लिउ लिउ वने, लिसें वने, लिये, लिलि वने, लिंवने, लिउने वने । सुनानं धा:थे याये । धा:गु खँ थुये

follower (n) ह्यमि, लिलि वनिइम्ह,

लिउलिउ वनिइम्ह
following[1] (adj) लिपागु, लिपायागु, लिथु
following[2] (n) ह्यमि पुचः (ह्यमि पुचल)
fond (adj) **to be fond of** छुं यये
fontanel (n) ल्हुकु गाः (ल्हुकु गाल), मस्तय् छ्यं कौयूया दथुइ दइगु गाः
food (n) नसा, नयेगु छुं नं
fool[1] (n) ध्वां, ह्वान्ता, गवलिं
fool[2] (v) ध्वां याये, ह्ययेके, भ्रंगः लाये (भ्रंगल लाये), धों लाये
fool around (v) ख्याः याये (ख्याल याये), म्वाःमदुगु ज्या याये, वाला-इलि सना च्वने
foolish (adj) ग्वाज्यः (ग्वाज्यल), ध्वां, ह्वाज्यः (ह्वाज्यल), ह्वान्तां, ध्वादः (ध्वादल), धंग मदुम्ह
foot[1] (n) क्व, क्वय् च्वंगु
foot[2] (n) पालि, वंय् पलाः तयेगु तुतियागु क्वय्यागु बो
foot[3] [चिहाकलं ft] (n) फुत, १२ इन्चि, ३०.५ सेन्तिमितर
foot soldier (n) वंपायक, न्यासि वनाः ल्वाइम्ह सिपाईं
football (n) फुतबल, भकुंग्वारा, भतिंग्वारा, घांय् पिना तःगु चकंगु ख्यलय् तुतिं बल ध्वानाः म्हितेगु कासा
football goblin (n) भकुंग्वारा ख्याः (भकुंग्वारा ख्याक), भकुंग्वारा थें ग्वाल्लतुलाः वनिइम्ह धया तःम्ह ख्याः
footbridge (n) क्विंक्विं तों, सिपू छपु जक ग्वारा तुइकाः दयेका तःगु चिजाःगु तों
footpath (n) घांलं, वं सिबें थकया तःगु लँ
footprint (n) पलाः स्वांय् (पलाख स्वांच), पालि स्वांय्, पालिका, लिस्वांय्
footstep (n) पलाः छिउगु सः (पलाख छिउगु सल), न्यासि वंगु सः
for[1] (conj) लिं
for[2] (prep) य् (स) । निंतिं, यात । तक, यंकं
forbid (v) गने, पने, याये मते धाये
forbidden (adj) गना तःगु, पना तःगु, याये मते धया तःगु
force[1] (n) तोर, बः (बल), फोर्स
force[2] (v) तोरं याये, बलं याये, मुइकं याये, न्याक्क याये, फोर्स याये
forcefully (adv) तसकं, न्याक्क, मुंइक
forearm (n) लत्वाः (लत्वाक), चुल्यां निसें ल्हाःपा तकया बो
forecast[1] (n) जुइगु खँ
forecast[2] (v) लिपा जुइगु खँ न्हापा हे कने
forefinger (n) चोला पतिं (चोला पतिन), चोका पतिं, बुरा पतिं नापसं च्वंगु पतिं
foreground (n) न्ह्यवं
forehead (n) कपाः (कपाल), म्होस, मिखाया च्वसं लाःगु बो
foreign (adj) देसि, कतःदेयागु, मेगु देयागु
foreign country (n) तापले, कतःदे
foreigner (n) तापलेमि, तापलेयाम्ह
foreman (n) ज्यामि नायो
forest (n) गुं, सिनागः (सिनागल), सिमा यक्व दुगु थाय्
forest fire (n) गुंमि, गुंइ मि च्याःगु
forever (adv) न्ह्याबलें
forge (n) नंज्यासः (नंज्यासल), कौया ज्यासः (ज्यासल)
forge[1] (v) रोने, नं ह्याउंक छुयाः दाये
forge[2] (v) मखुगु भों दयेकाः खुंज्या याये
forge[3] (v) न्ह्याःवने (न्ह्याववने), न्ह्यःने वने

forger (n) कौ, कोनाय, नक:मि (नकरमि), नँक:मि, नँयागु ज्या याइम्ह

forget (v) ल्व:मने (ल्ववमने), तुगलय् मवये । ल्व:मंके (ल्ववमंके)

forgetful (adj) ल्व:मने य:म्ह (ल्ववमने यवम्ह)

forgetfulness (n) ल्व:मंसु (ल्ववमंसु)

forgive (v) मने । द्वपं ब्विये, त्व:ता ब्विये (त्वलता ब्विये)

fork (n) कोकीचा (कोकिलचा), काता, काकचा । दुवा: (दुवात), लँ बाया वनिइगु थाय्

forked (adj) निचल: जूगु (निचलख जूगु)

fork-lift (n) बाकस ल्ह्वनेगु त्याक्तर

forktail (n) निचल: न्हिप्यं (निचलल न्हिप्यन), खुसि दँयचा, ताहाक:गु निचल: जूगु न्हिप्यं अले म्हय् हाकु व तुयु चात: चात: दुम्ह भंग: (*Enicurus*)

forlorn (adj) कन्ना चाइपु, भिफ्कां-मिजां दंगु, सुन्य-सान्य

form[1] (n) फाराम, प्वंगु थासय् च्वया: जायेकेगु भों

form[2] (n) किपा, बांकि । ताजि

form[3] (v) स्वने, दयेके

formal (adj) याये मा:गु, अगतिं मखुगु, अखातिं मखुगु

formality (n) याये मा:गु ज्याखँ

format (n) साइज व बांकि

former (adj) न्ह्यथु, न्हापायागु, न्हापाम्ह, पुलांगु, पुलांम्ह

formerly (adv) न्हापा, न्हपा, न्हथें

fort (n) क्वाथ, सिपाईंत च्वनिइगु बल्ला:गु छें

forth (adv) न्ह्यव, न्ह्यवने

fortnight (n) ब्वा:छि (बालछि), बाला, निवा: (निवाल), लच्छिया ब्वच्छि, १५ न्हु

fortunate (adj) ह्व:ता: चूला:म्ह (ह्ववतताल चूला:म्ह), लक्कि

forty (adj, n & pron) पिइ, ४० । पिइगू (पिइगुलि), पिइम्ह

forward[1] (adj) न्ह्यस्व:म्ह

forward[2] (adv) न्ह्यव, न्ह्यवने, न्ह्यफ: (न्ह्यफल)

forward[3] (n) न्ह्यलुवा: (न्ह्यलुवाल)

fossil (n) फसिल, तसकं तसकं न्हापायागु छुं नं लोहं जुया च्वने धुंकूगु

foster parent (n) धात्थें मांअबु मखुसां थ: मांअबु थें हे लहिना त:म्ह

foul[1] (adj) क्वतुं । तसकं बांमला:गु

foul[2] (n) कासा म्हितेब्वलय् जुइगु फल

foul[3] (v) कासा म्हितेब्वलय् फल तये, मखुथे म्हिते

found[1] (v) स्वने, नीस्वने, पलिस्था याये, थापना याये, थापं याये

found[2] (v) नँ नायेका: छुं दयेके

foundation (n) नी (निल), न्ह्यगं

foundation stone (n) दिलोहं (दिलोहँत), नीलोहं, छेँ दनेब्वलय् अंग: दिकेत दकलय् त:लय् तइगु लोहं

founder[1] (n) स्वनामि, स्वनाक, स्वंम्ह, दकलय् न्हापा दयेकुम्ह

founder[2] (n) थँक:मि (थँकरमि), नँ नायेका: थासाय् थनिइम्ह

foundry (n) क्वाछेँ, नँ नायेका: ज्या याइगु थाय्

fountain (n) ज:धुं (जलधुं), हिति

four (adj, n & pron) पि, ४ । पेंगू (पेंगुलि), पेम्ह

fourfold (adj) पेदुगं, पेदे

fourteen (adj, n & pron) संपि, १४ । भिंपेंगू (भिंपेंगुलि), भिंपेम्ह

fourteenth (adj & n) भिंपेंगूगु, हिंपेंगूगु

fourth (adj & n) पेंगूगु, पेम्हम्ह

fourth floor (n) न्यातँ, पेतया तलय् च्वंगु तँ

fowl (n) खा, ला नये जिउम्ह भ्रंग:
fox[1] (n) फ्याकाधों, फ्याक्धों, न्हिप्यं तथ्वा:म्ह व च्वामुगु त्वा: दुम्ह न्निधिक:म्ह खिचा थें च्वंम्ह पेपांन्चू (*Vulpes vulpes*)
fox[2] (v) धों लाये
fox grape (n) पाउँ मितसि, छता पाउँगु मितसि (*Vitis acida*)
foxglove (n) गुइता स्वां, तँतँ चिना: गजू लुइक ह्वइगु गं थें च्वंगु त्रिफ्व:गु स्वां (*Digitalis purpurea*)
foxhound (n) फक्स-हाउन्द खिचा, सुला च्वंपिं फ्याकाधों मालेत छ्यलिइम्ह अहल्या खिचा
foxtail millet (n) सतिवा, जोलिमलिं, याकनं सइगु छता दुसि (*Setaria italica*)
Foxtrot (n) फक्सत्रत, खँज्या यायेब्लय् अंग्रेजि आख: F या पलेसा धाइगु खँग्व:
fraction[1] (n) ब्वो, छ्फुति, कुचा, ब्वोति
fraction[2] (n) चिनाल्या: (चिनाल्याख) [गथेकि ¼, ½]
fracture (n) कौय् त्वधुगु, फ्याक्चर
fragment (n) कुचा, ब्वो, ब्वोति
frail (adj) लिगिलिगि च्वंम्ह, ब्रमला:म्ह, निफरा
frame (n) पेकासिं, दुवा: (दुवाल), चाक: (चाकल), कोता: (कोताल), फ्रेम
franchise (n) फ्रेन्चाइस, छुं ज्या यायेत त्रिउगु दुचु
frank (adj) खं थे नोवाइम्ह, खँ सुमचुकुसे धाइम्ह
fraud (n) भेल्ला, खुंज्या, कुगोसा: (कुगोसाल) । भेल्ला, थगा: (थगाल), थगिं, ह्ययेकासिं, ह्यक्साच: (ह्यवसाद्यव), ह्ययेकिइम्ह, भ्रंग: (भ्रंगल), क्वासिं, बेमान
fray[1] (n) तत:स: वयेक जुइगु ल्वापु
fray[2] (v) काप:या सिथय् भुलि-भुलि वये
freckle (n) भुजिंखि, ख्वालय् भुल्ल दया वइगु सियुगु फुति फुति
free[1] (adj) सितिं, धेबा पुले म्वा:गु
free[2] (adj) लिला:गु, ला:गु, लिमला: मजूगु । अथें त्व:ता त:गु (अथें त्वलता तवगु), गनं स्वाना मच्वंगु
free[3] (v) त्व:ते (त्वलते), त्व:ता छ्वये, फ्यने
freedom (n) यत्थे, यत्थे याये दुगु
free-for-all (n) बल्ला: त्या:, लाकालुकु
freely (adv) सितिकं, त्याकं, नतिकं, कचिकं । याउँक, अ:पुक (अवपुक) । य:थे, य:य:थे, यसें, न्ह्या:थे, न्ह्या: न्ह्या:थे
freeze (v) छ्वालुगु छुं नं तसकं ख्वाउँया: ख्वये, धी चिने, छ्धी जुये । ख्वयेके
freezer (n) ख्वाउँकेगु मिसिन, रेफ्रिजेतर
freight train (n) मालमिल जक ल्ह्यइगु रेल
frequency (n) फ्रिक्वेन्सि, छ्गू सिकेनय् रेदिवा लब्रु ग्वक्व: थला:-क्वला: जुइ धका: क्यनिइगु ल्या:
frequent (adj) हानं हानं, छक्व: पतिकं (छक्वल पतिकं), इलय् इलय् जुइगु
frequently (adv) हानं हानं, तुतुसे, तिवां-तिवां, छक्व: पतिकं (छक्वल पतिकं), इलय् इलय्, धुलुपुलुखं, उथितु
fresco (n) लिउं किपा, अंगलय् पाना त:गु लिउं मगंनिब्लय् उकिया द्य:ने च्वया त:गु किपा
fresh (adj) तासि, थ्वसि, छसि, न्हू, पुलां मजूनिगु, नकतिनि दयेकुगु । नच्चा, न:लि (नवलि) । यचु, सुचु
fresh fish (n) प्यान्या, प्या:गु न्या
Friday (n) खुन्हि, सुक्रबा: (सुक्रवार), वा:या खुगूगु न्हि

fried meat (n) पुकाला, मना तःगु लायात चिकनय् पुका तःगु
friend (n) पासा, थः मनू (थव मनुख)
friendly (adj) भेलेपुने सःम्ह, न्ह्याम्ह नापं पासा जुइफुम्ह, जाःम्ह (जाकम्ह)
frieze[1] (n) छायपिया तःगु निनाः
frieze[2] (n) फ्रिज, छखे जक बुजः-बुजः वःगु तंयग्रागु थाना तःगु क्वाचुगु कापः
frigate (n) फ्रिगत, लखय् हताः याः वनिइगु भचा चिग्वःगु नंयागु जाहाज
fright (v) ग्यासु, ग्याःचिकु
frighten (v) ग्याये, थारा न्हुये, थर-थर खाये । ग्याके, ख्याये । **frighten off** ख्याना छ्वये
frightening (adj) ग्यानापु, ख्याइगु, थारा न्हुइकिइगु
frigid (adj) तसकं ख्वाउंगु
fringe (n) च्वः (च्वत), भुलि-भुलि । सि, सिथ । चाकः (चाकल)
frisk (v) छुं सुचुका तःगु दुलाकि धकाः म्हय् वास्या-वास्या यानाः स्वये
fro (adv) न्ह्यव
frock (n) फ्रक, मस्तय् फिइगु इस्कर्त, पुलिइ तक वःगु गुजिलं
frog (n) ब्यांचा, ब्यां, कोकोब्यां
frogman (n) रवरयागु लं फिनाः लखय् तःलय् लाल काः वनिइम्ह मनू
from (prep) निसें
front[1] (adj) न्ह्यव, पिव । **in front of** न्ह्यवने, चुलिंचू (चुलिंचुलि), हःने
front[2] (adv) न्ह्यःने (न्ह्यवने)
front[3] (n) न्ह्यःखः (न्ह्यवखत), हःख, न्ह्यःने
front yard (n) न्हेबि, छेँया न्ह्यःने च्वंगु चकंगु थाय्
frontal (n) कपाः (कपाल), मिखाया च्वसं च्वंगु कोंय्
frontispiece (n) न्ह्यख्वाः (न्ह्यख्वाल), न्ह्यपाता, न्हेपाता
frost (n) पुगाःगु, चिकुलां सुथय् तुइक छ्रफि खने दया च्वनिइगु ख्वया च्वंगु खसु
frostbite[1] (n) च्वापुं नःगु
frostbite[2] (v) च्वापुं नये
frosty (adj) पुगाःगु (पुगावगु)
froth (n) मू, ब्वाइंया वःगु
frothy (adj) मूसःगु, ब्वाइंया वःगु
frown[1] (n) पाउँ ख्वाः (पाउँ ख्वाल), खिउँ ख्वाः
frown[2] (v) ख्वाः पाउँके (ख्वाल पाउँके), खिउँके
fruit (n) सि, माय् सइगु छुं नं । **fruits** सिसाबुसा
fruit bat (n) सिसाबुसा नइम्ह चिकंलापा
fruit fly (n) सिसाबुसा पति, सिसाबुसाय् भुना च्वनिइम्ह निपा पपू दुम्ह पति (*Drosophila*)
fruit juice (n) सिसाबुसाया ति, छुं नं सिसाबुसायात तिसियाः दयेका तःगु त्वंसा
frustrate (v) आसां द्याये । आसां थ्याये
fry[1] (n) नकतिनि बुपिं मचापिं न्या
fry[2] (v) पुके, चिकनय् छुये, सिये, हिइके, भ्वायं याये
frying-pan (n) द्राः (द्राल), पुकेगु थल
fuel[1] (n) छुसिं, भुतुलिइ मि च्याकेत दुइगु छुं नं
fuel[2] (v) छुसिं तये, चिकं तये । **fuel the fire** छ्वःमिइ घ्यः लुये
fulcrum (n) कं (कन), ताल्जुया दथु
fulfil (v) पूवने । पूवंके
full (adj) जाः (जाव), जाःगु, जुसि
full moon (n) पुन्हि, पामिला, मिला छपातं तुइसे च्वनिइ कुन्हु (O)

full stop (n) त्याक: (त्याकल), दिचिं, दियेगु चिं, फुति, फुलिसतप, खँपु क्वचा:गु चिं, फुति (.)
fully (adv) जायेक, त्यंक
fumble (v) वाला-इलि सना च्वने, तालय् मलाक ज्या याये । ककतुये, खँ ग्वारा ग्वारा चिने
fun (n) ख्या: (ख्याल) । **for fun** ख्यालं । **make fun of** हिब्राय-चब्राय याये, लायब्वुये, हिस्याये, ह्वायं-च्वायं याये
fund[1] (n) ल्हापं (ल्हापन), धेब्रा, धुकू, माचा, छुं ज्याया निंतिं मुना त:गु धेब्रा
fund[2] (v) धेब्रा तये
funeral (n) सिथं, सी ल्ह्वनेगु ज्या
funeral pyre (n) सिँपँ, सीम्ह उयेत तया त:गु सिँयागु पँ
fungus[1] (n) फंगस, चासु कै, चासुसे च्वंगु चात: चात: वइगु लोय्
fungus[2] (n) चिम्हुकं (चिम्हुकन), सिमा खोलाया द्य:ने वाउँक छ्रुफि जुइक ब्रुया वइगु मा । फोसा, फोसा ह्व:गु
funnel (n) कुँप्वा: (कुँप्वाल), कुँ पिहां वइगु प्वा: । पलंचा
funny (adj) न्हिइकिइगु
funny bone (n) चुल्या नापं च्वंगु करेन्त वइगु कोंय्
fur (n) धुंया छेंगू (धुंया छेंगुलि), सँ यक्व दुगु छेंगू
fur seal (n) म्हय् भिंगु सँ दुम्ह ल:धुं (*Lobodon carcinophagus*)
furious (adj) तं चाया च्वंगु, तम्व:गु । **be furious** तं चाये, तम्वयेके
furiously (adv) तमं
furlong (n) फरलंग, २२० गज, २०१.१६८ मितर
furnace (n) त:भुतू (तवभुतुलि), त:धंगु भुतू, अफल
furnish (v) कोथायात मा:गु जोलनं जायेके
furnishings (n) कोथा जोलं, कोथायात मा:गु जोलं
furniture (n) कोथा जोलं, खाता-खिता, मेच-मिच
further (adj) मेगु, अप्व: (अप्वल)
further (adv) तापाक
fury (n) त:धंगु तं (तवधंगु तम)
fuse (n) नँका, नँयागु का, फ्युज
fuss (n) नातिकुति, नितिकुति
fussy (adj) नातिकुति, थितिकुति, चि न्व:म्ह, न्याच: दंम्ह (न्याचल दंम्ह)
future[1] (adj) जुइगु, जुइम्ह
future[2] (n) लिपि, इलंलि, लिई (लिइल) । जुइगु खँ, लिखँ, लिपाया खँ
futurology (n) लिपा जुइ फुगु खँ ब्रारे ब्वनेज्या

G

gable (n) क्वपुपौ, पा:लुगु पलिइ सिथय् थकया त:गु पौ
gadfly (n) साभुजिं (साभुजिन), साया म्हय् भुना च्वनिइम्ह भुजिं
gag (v) नोवाये मफयेक म्हुतुइ काप: ल्वसुके
gain (n) कति, लब्र: (लब्रल), छ्यापं (छ्यापन), छ्वाय
gain (v) त्याये, कति लाये, काये, लब्र: खने (लब्रल खने)
galago (n) ध्वाचा माक: (ध्वाचा माकल), तुफि थें च्वंगु ध्वाचा न्हिप्यं दुम्ह चिधिक:म्ह माक: (*Euoticus elegantulus*)
galaxy (n) नगु मन्द: (नगु मन्दल), भ्रीगु सुर्द: नं दुथ्या:गु व मेमेगु लखं लख नगु मुना: दया च्वंगु नगु मन्द:
gale (n) त:फय् (तवफस), तसकं वइगु फय्

gall (n) हिपू (हिपुलि), सैंय् दयेकिइगु व खाइप्वःचाय् वनाः मुना च्वनिइगु खायुगु ति
gallant (adj) मग्याःम्ह
gallbladder (n) खाइप्वःचा (खाइ-प्वलचा), सैंय् दयेकिइगु खायुगु ति मुना च्वनिइगु प्वः
gallery (n) किपाछैं, किपा ब्वयेगु छैं
galley (n) कोन्हांसिं संकिपिं भ्वःभ्वः च्वनाः न्ह्याकिइगु हताःवलय् छ्यलिइगु पुलांगु जाहाज
gallfly (n) सिमाय् खेंय् थ्वइम्ह भुजिं
gallinule (n) छ्ता लःखा (लखखा), अप्वः यानाः लखय् च्वनिइम्ह लुसि ताहाकःम्ह खा थें च्वंम्ह सियुम्ह भंगः (*Gallinula chloropus*)
gallon [चिहाकलं gal] (n) ग्यालेन, फच्छि (छगू पाथि), पेंगू क्वार्त, च्यागू पाइन्त, ४.५४५९ लितर, ०.०५ मुरि
gallop[1] (n) सलया पलाः (सलया पलाख)
gallop[2] (v) सल ब्वाये
gallows (n) यखानाः स्यायेगु थाय्
gallstone (n) पत्थर, खाइप्वःचाय् दया वइगु लोहं । **gallstones** खाइ-प्वःचाय् लोहं दया वइगु लोय्
gamble[1] (n) जू (जुल)
gamble[1] (v) जू म्हिते (जुल म्हिते), जू ह्वाये, पाये
gambler (n) जुवाः (जुवाल), जुवाःद्यः (जुवालद्यव), जू म्हितिइम्ह
game (n) कासा । दुखं, दुनेया खं, सुचुका तःगु खं
gamecock (n) गोंगः ल्वाकेत लहिना तइम्ह गोंगः (गोंगल)
gander (n) बालःहंय् (बालखहंय्), मिजंम्ह लःहंय्
Ganesh (n) **Lord Ganesh** गनेद्यः (गनेद्यव), इनायद्यः (इनायद्यव)
gang (n) थ्वः (थ्वल), पुचः (पुचल)
gang up (v) जाये, छ्पुचः जुये (छ्पुचल जुये), छ्वाः जुये (छ्वाल जुये)
gangrene (n) ला धोगिना वनिइगु लोय्
gangster (n) माफियाया मनू, मभिंज्या याइपिनिगु पुचःया दुजः
gangway (n) नांचा गयेगु तां
gannet (n) न्याक्वाः हंय्, च्वामुगु त्वाः व ताहाकःगु च्वामुगु पपू दुम्ह अप्वः लखय् च्वनिइम्ह तःधिकःम्ह हंय् (*Morus*)
gap (n) कपः (कपल), कापि, काप, भू (भुलि), ह्वः (ह्वत), ह्याकिं
gape (v) वातां पहलं स्वये
gaping (adj) ह्वातां चाला च्वंगु
garage (n) ग्यारेज, गसाछैं, मोतर तयेगु छैं
garbage (n) साः (साल), भुखा, किफि, फोर, धूधाः (धुलधाल), धू
garbage dump (n) साःगाः (सालगाल), धालिपाः (धालिपाल), फोर मुनेगु थाय्, धू वायेगु थाय्
garden (n) केब, किबा, स्वांबो, स्वांसिं पिना तइगु थाय्
garden cress (n) चसू (चसुलि), छ्ता हः चिहःगु चिमागु वाउंचा (*Lepidium sativum*)
garden cucumber (n) खौतुसि, म्हासुगु तग्वःगु तुसि (*Cucumis sativus*)
garden hyacinth (n) चुलिथुकः स्वां (चुलिथुकल स्वान), बाला चिंगु ताहाकःगु हः दुगु माया दं छ्हाकलं भ्वाम्म चिंक ह्वइगु चिचिफ्वःगु स्वां (*Hyacinthus orientalis*)
garden nasturtium (n) पलेहः चसू स्वां (पलेहल चसुलि स्वान), फाकंचा स्वां, फकंयागु हः थें चाक्लाःगु हः दुगु माय् ह्वइगु ह्याउंगु व म्हासुगु स्वां (*Tropaeolum majus*)
garden pea (n) तग्वः कयगू (तग्वल

कयगुलि), गंका तःगु कःछे, भचा म्हासु-म्हासु नःगु ग्वल्लाःगु बूब: (*Pisum sativum*)

gardener (n) गथु, स्वां पिइम्ह, केब स्वइम्ह

gargle (v) लखं क्वार्र याये, गल्लल याये

garland (n) माः (माल), मः (मल)

garlic (n) लाभा, लभा, लाँभा, ततःहाकःगु चिवालागु पति चिंगु हः दुगु वाउँचा माया ग्वल्लाःगु हा (*Allium sativum*)

garment (n) वसः (वसत), लं (लन)

garment worker (n) वसः दयेकिइम्ह (वसत दयेकिइम्ह), नंकःमि (नंकरमि)

garnet (n) गार्नेत, खाः थें यचुक खने दुगु छता ह्याउँगु थी

garrison (n) क्वाथ, पल्तन छेँ, सिपाईंत च्वनिइगु थाय्

garrulous (adj) खँगुलु, खँ यक्व ल्हाये माःम्ह

garter snake (n) खेँय् मथ्वसे मचा बुइकिइम्ह म्हय् ध्वःध्वः दुम्ह ताहा (*Thamnophis*)

gas (n) ग्यांस, फय् (फस)

gash (n) म्हय् च्वंगु घाः (घाल), चिरित्राया च्वंगु

gaslight (n) ग्यांस लाइत, ग्यांसं च्याइगु मत

gasp (v) सासः हि हि पने (सासल हि हि पने), ह ह पने, सासः ल्हाये थाकुये

gastrisis (n) प्वाथय् दुने च्वंगु पिलि मना वइगु लोय्

gate (n) ध्वाखा, तःधंगु लुखा

gate-crasher (n) हायम्वः पाहां (हायम्वल पाहान), मसःतुसां भोय् वइम्ह

gather[1] (v) मुने, मुंवने, जाये । वँये, छथाय् तये, खाये

gather[2] (v) खँ थुये

gauge[1] (n) दापु, दासु, दासा, दायेगु मिसिन

gauge[2] (v) दाये, दाना स्वये

gaur (n) छचं तसकं तग्वःम्ह हारांम्ह मेय् (*Bos gaurus*)

gay[1] (adj) चंचं धाः, लसतां जाः

gay[2] (n) ज्वःयेचा (ज्वलयेचा), ज्वःयेचा ह्यमि

gazania (n) भसंमिखा स्वां, दथुइ हाकुगु व चाकःलिं म्हासुगु स्वांहः दुगु हागोंनं बुया वइगु स्वां (*Gazania nivea*)

gaze (v) यानय् तोलं स्वये

gazelle (n) घलयसा, म्ह सुलुक्क च्वंम्ह व नेकू ताहाकःम्ह तसकं ब्वां वने फुम्ह यासा (*Gazella*)

gear[1] (n) हलंजोलं, जोलं

gear[2] (n) ग्यर, छगू घःचाकं मेगु घःचाःयात चाःहिकिइगु वा दुगु घःचाः

gearbox (n) ग्यरबक्स, मोतरय् ग्यर त्वपुया च्वंगु बाकस

gearshift (n) मोतरय् ग्यर हिलेगु कथि

gecko (n) मायबिलि, म्हाल-म्हालचा, चोम्हुलुचा, न्ह्याल ब्यांचा, बिम्बःचा (बिम्वलचा), ताहाकःगु म्ह व न्हिप्यं अले चिहाकःगु तुति दुम्ह छेँय् खने दइम्ह प्वाथंचू (*Gekko phelsuma*)

gem (n) थी (थिल), ज्वाल्ल च्वंगु लोहं कुचा, फिगः (फिगल), मू तूगु लोहं

Gemini the Twins (n) ज्वःमचा बांकि वःगु छगू नगु पुचः व भिंनिगू

रासिचिं दथुइ छगू चिं
gemology (n) थी बारे ब्वनेज्या
gemsbok (n) लिउने स्व:गु ताहाक:गु तप्यंगु नेकू दुम्ह अफ्रिकन यासा (*Oryx gazella*)
general[1] (adj) अथें, अगति । थीथी
general[2] (n) जर्नेल, सिपाई पुचलय् छगू च्वय्यागु तगिं
generally (adv) आपालं, आपा: याना:
generate (v) पिकाये
generation (n) पुलेसा, पुई, ज्व:ई (ज्वलइल)
generator (n) जेनेतर, करेन्त पिकाइगु मिसिन
generous (adj) त:नुग: (तवनुगल), नुग: तफा:, नुग: चकं, नुग: मस्यासे बिइम्ह
genius (n) तसकं स:सिउम्ह (सल-सिउम्ह)
gentle (adj) नायु, नाइसे च्वंम्ह
gentleman (n) भाजु, भिंमनू (भिमनुख)
gently (adv) नाइक, तिइजक, तिइसकं, वुलुहुं, चिसकं, तितिं
genuine (adj) वर्जिनल, भिंगु, गति ला:गु
geography (n) जोग्राफि, वं वारे ब्वनेगु ज्यार्खं
geology (n) वंग्वारा व उकिया वंखं वारे ब्वनेज्या
georgette (n) जर्जेत, क्यक्य कुंगु सालुगु काप: (कापत)
geranium (n) जर्मेन स्वां, भ्वाम्म जुइक ह्वया च्वनिइगु चिचिफ्व:गु ह्याउंगु स्वां (*Pelargonium hortorum*)
gerfalcon (n) त:धिक:म्ह सतांचा, चिधिक:पिं भंग: व छुं स्याना: नइम्ह भंग:
geriatrics (n) बुरा लोय् बारे ब्वनेज्या
germ (n) कीचा (क्लिचा), मिखां न्ह्याये मदयेक चिधिक:म्ह की
German camomile (n) देसिधव: स्वां, भ्वाम्म चिंगु स्वांमाय् वाल्ल ह्वइगु चिचिफ्व:गु स्वां (*Matricaria chamomilla*)
German shepherd (n) धोंखिचा, अल्सेसन, तिंस्वा:गु न्हाय्पं व च्वामुगु त्वा: दुम्ह फैजवा:या ज्या याइम्ह त:धिक:म्ह खिचा
German silver (n) सिलेवर, सिज: व नेकल अले जस्ता ल्वाकछ्याना: दयेका त:गु वह थें तुइसे च्वंगु लीलं
gerontology (n) वुरा जुया: म्ह वनिइगुया ब्वनेज्या
gesture[1] (n) ल्हा:भाय् (ल्हातभास)
gesture[2] (v) ल्हा: संका: भाय् याये
get (v) कया हये । दये, लाये, जुये । **got** कया हल । दत, लात, जुल
get away (v) बिस्युं वने, त्व:ता वने (त्वलता वने)
get back[1] (imp) लिहां हुं ।
get back[2] (v) लिहां वये, लिहां वने, लिथ्यने
get into (v) लं फिये, पुने
get it (imp) कया हति ।
get off (v) क्वहां वये, क्वहां वने
get together (v) मुने, छथासं वये
get up[1] (imp) दं ।
get up[2] (v) दने, न्ह्यलं चायेके
get-together (n) मुनेज्या
gharial (n) घरियाल गोंज, च्वामुसे च्वंगु ताहाक:गु त्वा: दुम्ह गोंज (*Gavialis gangeticus*)
ghost (n) सी (सिक), भ्रोकनिइम्ह, तुं, तुयुगु किपालु थें खने दइगु सी धुंकूम्ह मनू
ghost-write (v) मेम्हेसिगु निंतिं वयागु हे नामं च्वसु बा सफू च्वये
ghoul (n) सीम्ह नइम्ह भुत

GI (n) अफ्रिकन सिपाई
giant[1] (adj) भराय धंगु, तसकं त:धंगु (तवधंगु)
giant[2] (n) ख्या: (ख्याक), भराय धिक:म्ह ग्यानापुसे च्वंम्ह मनू
giant hornbill (n) तपुलि भ्रंग: (तपुलि भ्रंगल), तपुलि पुना त:गु थें च्वंक त्वाथय् द्य:ने छ्वां व:गु दुम्ह त:धिक:म्ह भ्रंग: (*Buceros bicornis*)
giant panda (n) त:धिक:म्ह पान्दा, तुयु व हाकु ञात: चात: दुम्ह चिनिया माक:धुं (*Ailuropoda melanoleuca*)
gibbon (n) गिब्न, ल्हा:ताहा माक: (ल्हात-ताहा माकल), हाकुगु ख्वा: व ख्वातुगु सँ दुम्ह चिधिक:म्ह न्हिप्यंमदु माक: (*Hylobates*)
gift (n) देछा, मुसि, कोस्यालि, प्रिजेन्त
gigantic (adj) भराय धं
giggle (v) खिर खिर न्हिले
Gila monster (n) हिला म्हालकायचा, ह्याउंसे व हाकुसे च्वंम्ह बिख दुम्ह अमेरिकन म्हालकायचा। (*Heloderma suspectum*)
gild (v) लुं सिये, लुं पाये, गिल्ति याये
gill (n) न्याति, न्याया न्हायपं, न्याया छ्यंया जवं खवं च्वंगु सास: ल्हायेत ल: दुकाइगु ह्व:
gin[1] (n) केकू (केकुलि), कपायूयागु पु लिकायेगु यं
gin[2] (n) जिन, मस्ला तया: दयेका त:गु ल: थें तुयुगु छ्वोयागु अय्ला:
ginger (n) पालु, धी धी चिंगु छता हा (*Zingiber officinale*)
ginger flower (n) पालुबुँ स्वां, पालु माय् ह्वइगु वाउंगु स्वां (*Zingiber officinale*)
ginger lily (n) पंखा स्वां, बहलिक: स्वां, पालुमा पुचलय् ला:गु माय् ह्वइगु व दंया चोकाय् भ्वाम्म जुइक दया वइगु स्वां (*Hedychium spicatum*)
gingham (n) गिन्गम काप: (गिन्गम कापत), न्हापाहे कपायूया काय् उन छिना: थाना त:गु लं सुइगु सालुगु काप:
giraffe (n) जेराफ, ककुताहा सा, ककु तसकं ताहाक:म्ह व म्हय् चात: चात: दुम्ह त:धिक:म्ह सा (*Giraffa camelopardalis*)
girasol (n) जिरसोल, मतय् तलकि त:ता उन खने दइगु छता ज्वाल्ल च्वंगु थी
girder (n) निना: (निनाल), निल: (निलव)
girdle (n) जनी (जनिख), जँभि
girl (n) मिसा मचा, मचाम्ह मिसा, मैं, मैंचा
give[1] (imp) बिउ ! हति !
give[2] (v) बिये, ल:ल्हाये (लवल्हाये)
give in (v) ल्वापुइ त्व:ता बिये (त्वलता बिये), लिचिले
give out (v) इना बिये, पित बिये
give up (v) त्व:ते (त्वलते)
give way (v) त्वधुले । लँ त्व:ता बिये (लँ त्वलता बिये)
glacier (n) च्वापु खुसि, च्वापुगुंया च्वं स्वाल्यां क्वहां वइगु च्वापुया खुसि
glad (adj) लय्ता:गु, लसता जूगु
gladiolus (n) दंफो स्वां, पंलचा त्वांलूगु छता स्वां (*Gladiolus*)
gladness (n) लय्ता (लसता)
glance[1] (n) छ्पुलु
glance[2] (v) पुलुक स्वये, ब्वाग: मिखां स्वये, तुइंक स्वये, च्वाक्क स्वये, मिखा ब्वये, याकनं थेक-थिक स्वये
glare[1] (v) जोयपिये, जोयपिया: स्वये, तमं स्वये
glare[2] (v) मिखाय् त्वाल्ल च्वने, मिखा नये, तुयुज: तसकं थिये
glass (n) खा: (खाल), न्हाय्कं (न्हाय्कन)। ल: त्वनेगु गिलास

glass window (n) न्हायकं भ्याः (न्हायकन भ्याल), न्हायकं तयाः दयेका तःगु भ्याः
glasses (n) सुलचं (सुलचन), मिखां बांलाक खंकेत तयेगु खाः (खाल)
glaucoma (n) मिखाय् लः जाइगु लोय्
gleam (v) मिखा थिये
gleaming (adj) थीगु, थिना च्वंगु
glib (adj) खं सः, म्हुतु च्वः, म्हुतु पिचु
glide (v) फसय् सुल्ल न्ह्याये
glider (n) साला यंके माःगु इन्जिन मदुगु प्लेन
glimmer (n) पिलि पिलि जः (जल), पिलि पिलि थिना च्वंगु मत
glimpse[1] (n) छपुलु
glimpse[2] (v) पुलुक खने, पिलिक खने, च्वाक्क खने
glitter (v) थिये, प्वाला प्वाला थिये, भ्रःभ्रः धाये (भ्रकभ्रक धाये), ज्वाल्ल च्वने, दन्न मिने
globe (n) गुलुव, हलिं (हलिम)
globe amaranth (n) गोय् स्वां, ह्याउंवंचु नःगु ग्वग्वलाःगु चिफ्वःगु स्वां (*Gomphrena globosa*)
gloomy (adj) भुगुलुं, भुग्लुं, सुतुं, थुसुं । तुगः मछिंगु (तुगल मछिंगु), खिउंगु, म्हाइपुसे च्वंगु
glorious (adj) नां जाः, नां दं
glory (n) नां (नाम)
glove (n) ल्हाःपुसा (ल्हातपुसा)
glow[1] (n) बुलुमि । वुलुहुं थिना च्वंगु
glow[2] (v) ह्याउंक च्याना वये, ग्वाये । थिये
glowworm (n) पुलुपुलु-गेरा, मत थें च्याइम्ह ब्वइम्ह की
glue (n) गुंथ, मः (मल)
glut (v) बुलु-बुलु वयेक नये, वाक-वाक वयेक नये । [वजारय्] माःगु सिबें नं अप्वः दये
glutton (n) नगुलु, नसिंगुलु, नयेधों, नयेद्यः (नयेद्यव), न जक नये माःम्ह
glycerine (n) गिल्सिन, छता वुइगु वासः
GMT (n) [Greenwich mean time] नेपाःया ई सिबें न्याघौ व पिइन्यागू मिनेत लिपा लाःगु हलिमय् न्यंकं लिधंसा कथं काइगु ई
gnat (n) चलः (चलख), भ्रपति, भुयुपति, चिधिकःम्ह पति थें च्वंम्ह भुजिं
gnatsnatcher (n) चखुंचा थें च्वंम्ह भुजिं नइम्ह भ्रंगः
gnaw (v) वांवां न्याये
gnu (n) दोहंल्वाः यासा (दोहंल्वाल यासा), दोहंयागु ल्वाः वःम्ह व म्हय् ध्वःध्वः दुम्ह अफ्रिकन यासा (*Connochaetes taurinus*)
go[1] (imp) हुं !
go[2] (v) वने, वाने । न्ह्याये । जुये । **went** वन । **has gone** वने धुंकल । **is going** वना च्वन । **will go** वनिइ । **has to go** वने मानि । **goes** व । **is going to** त्यन । **was going to** त्यंगु
go after (v) ज्वं वने
go along (v) नापं वने, लिसें वने । सहलह याये, जिउ धाये, न्ह्याः धाये
go around (v) छगू थासं मेगु थासय् वने, थन-अन वने, चाचाःहिले
go around (v) माक्व थये, गाये, दये
go off (v) मुये, पंम्हुये, तज्याये
go on (v) जुया च्वने
go out (v) पिने वने, पिहां वने, पित जुये, पिहाये, पिब्वाये
go overboard (exp) अप्वः जुये
go round (v) फुक्कसित थये, गाये
go through (v) फये, सिये

go together (v) नितां ल्वये, त्वये
go under (v) दुसुना वने, क्वहां वने, त:लय् वने
go without (v) मदुसां गाके
goal (n) कासाय् जुइगु गोल । आजु, तातुना
goalie (n) गोल पिवा: (गोल पिवाल), गोल्खि
goalkeeper (n) गोल पिवा: (गोल पिवाल), गोल्खि
goat (n) दुगुचा, घाँय् नइम्ह चिधिक:म्ह पेपांचू । चोलय्, दुगुया मिसाम्ह (*Capra hircus*)
goatherd (n) दुगुचा जइम्ह, दुगुचायात घाँय् नकें यंकिइम्ह
goat's beard (n) भ्याउरे स्वां, तुयुगु बा साघ्य: उनयागु भ्वाम्म च्वंक ह्वइगु स्वां (*Aruncus dioicus*)
gobble (v) स्वारा-स्वारा नये, स: वयेक नये
goblin (n) ख्या: (ख्याक), न्हापा न्हापा खनें दु धया त:म्ह सं भ्याब्ला-भ्याब्ला दुम्ह हाकुम्ह ग्वाराम्ह मनू । धापलां ख्या:, मस्तयृत ख्या: वइम्ह ख्या: । वान्हा: ख्या:, वान्हा: तया त:थाय् वइम्ह ख्या:
goby (n) न्याबच्छि-ब्यांबच्छि थें च्वंम्ह चिधिक:म्ह न्या (*Periophthalmus*)
go-cart (n) मचा न्यासिकेगु, न्यासि वने मस:म्ह मचायात क्वमदयेक थना तइगु घ:चा: दुगु ख:चा
god (n) द्य: (द्यव)
god house (n) द्य:छें (द्यवछें), देग: मखुगु द्य:यागु छें
goddess (n) द्य: मयजु (द्यव मयजु), माजु, मिसाम्ह द्य:
godwit (n) ताहाक:गु च्वामुसे च्वंगु त्वा: दुम्ह तितिहुलि भंग:, खुसि सिथय् च्वनिइम्ह ताहाक:गु तुति दुम्ह भंग: (*Limosa limosa*)
goiter (n) गल: (गलल), ग:पतय् दया वइगु ला ग्वारा
gold (n) लुँ, तिसा दयेकेत छ्यलिइगु म्हासुगु नाइसे च्वंगु मू तूगु लीलं
golden (adj) लुँयागु, लुं सिया त:गु
goldeneye (n) लुँमिखा हँय्, छ्यं हाकु थें च्वंम्ह लखय् त:लय् लाल काइम्ह हँय् (*Bucephala clangula*)
goldfinch (n) म्हासुम्ह तीतु, म्हय् म्हासु व हाकु ल्वाकज्या:म्ह चखुंचा पायधिक:म्ह त्वा: च्वामुम्ह भंग: (*Carduelis*)
goldfish (n) सोहन्या, स्वन्या, न्याथलय् लहिना तये जिउम्ह म्हासु-म्हासु ह्याउँ-ह्याउँ धा:म्ह चिधिक:म्ह न्या (*Carassius auratus*)
goldsmith (n) लुँक:मि (लुँकरमि), लुँयागु तिसा दयेकिइम्ह
golf (n) गल्फ, घाँय् पिना त:गु चकंगु ख्यलय् नँयागु कथिं बल थ्वाना: थाय् थासंय् दुगु ह्वतय् क्वफाना: म्हितेगु कासा
Golf (n) गल्फ, खँज्या यायेबलय् अंग्रेजि आख: G या पलेसा धाइगु खँग्व:
gondola (n) कोन्हासिं संका: न्ह्याकिइगु दथुइ पौ दुगु ताहाक:गु नांचा
gong (n) ताईं-नाईं, घौचा, कँय्पि, कथिं दाया: थायेगु देमा थें च्वंगु बाजं
gonorrhea (n) चोफायेबलय् हिइसे च्वंक न्हि पिहां वइगु येचा लोय्
goober (n) बरां, भरुं भरुं वंगु खोलाया दुने माकुसे च्वंगु तुयुगु ग्वल्ला:गु स्य: दुगु पु (*Arachis hypogaea*)
good[1] (adj) भिं, बांला:, गतिला:, सेल्ला:
good[2] (n) भिं । **for good** न्ह्याबलेंयात, सदांया निंतिं । **no good** ज्यालगे मजूगु
goodbye (excl) का ! वनेका ! लिपा

नापलाये ! दिसँ ! बुलुहुं भासँ !
goodness[1] (n) भिंगु
goodness![2] (excl) आग्छ्याय !
goodnight (excl) भिंचा
goods (n) हलंजोलं, मालमिल
goose (n) ल:हँय् (लखहँय्), अप्व: याना: लखय् च्वनिइम्ह त:धिक:म्ह हँय् (*Anser*)
gooseberry (n) भिंसि, बहचा मागु माय् सइगु छ्यवलं सँ दुगु चाकुगु सि (*Ribes grossularia*)
gopher (n) गोफर, गालय् दुने च्वनिइम्ह अम्रिकन बुंछुं (*Geomys bursarius*)
gopher snake (n) छुं मयाइम्ह छता तधिक:म्ह अम्रिकन ताहा
goral (n) लोहं दुगु, गुंइ दइम्ह छता दुगुचा (*Nemorhaedus goral*)
gorge[1] (n) न्हसिकाप, कापि, पाकु, निगू गुं दथुइ च्वंगु क्वय् खुसि दुगु गा:
gorge[2] (v) क्वाप क्वाप नये, नये मखंम्ह थें नये
gorgeous (adj) भ:भ: धा: (भकभक धा:), तसकं बांला:
Gorgon nut (n) मुखां (मुखान), सिइबलय् क:नि थें नाइसे च्वंगु तुयुगु ग्व:ग्व: जुया वइगु पुखुलिइ सइगु माया पु (*Euryale ferox*)
gorilla (n) गोरिल्ला, अफ्रिकाय् दुम्ह त:धिक:म्ह न्हिप्यंमदु माक: (*Gorilla*)
Gosaikund (n) सिलु
goshawk (n) पपू चिहाक:म्ह बायचा, चिधिक:पिं भंग: व छुं स्याना: नइम्ह म्हय् फुति फुति दुम्ह इमा थें च्वंम्ह भंग: (*Accipiter*)
gossip[1] (n) धालखँ, न्यनाखँ, दुइमदु सुइमदु खँ
gossip[2] (v) दुइमदु सुइमदु खँ ल्हाये
gourd (n) फसि, भुइफसि, लगला
gout (n) बात, ल्हा: तुतिया साहा मना वइगु लोय्
govern (v) दे न्ह्याके, कजय् तये, लक्य् याये (लकस याये)
governance (n) देज्याखँ, लायकू ज्याखँ, दे न्हयाकेगु ज्याखँ
governess (n) मचा स्वइम्ह
government (n) देपाला खल: (देपाला खलक) । दे न्ह्याकेगु ज्या
governor (n) देपाला
gown (n) गाउन, ककु निसें तुति तक ध्यंगु म्ह छम्हं त्वपुइगु ह्वालुगु वस:
grab (v) लाका काये, लाकालुकु याये, काचाक काये, त्याप्प ज्वने, च्याप्प ज्वने, जुके
grace (n) नास: (नासल), हिसि
graceful (adj) नासलं लिउम्ह, हेंलिम्ह
grackle (n) न्हिप्यं ताहाक:म्ह इज्व: भंग: (*Quiscalus*)
grade (n) तगिं (तगिम), ताकिं, तँ । **high grade** थह्यंगु । **low grade** क्वह्यंगु
grain (n) बूब: (बुबबल), ब्रीव: (ब्रिइबल), कि, ग्व: (ग्वल)
grain amaranths (n) बकंपु, लत्या, चिचिगुलिगु बकं माया पु (*Amaranthus*)
grain beetle (n) बपिकाता की, जाकिइ दइम्ह बपि थें च्वंगु ताहाक:गु म्ह दुम्ह तुयुम्ह की (*Calendra granaria*)
grainy (adj) भुल्ल व:गु [किपाय् थें]
gram[1] (n) चाना, छखे च्वामुगु चोका दुगु म्हासु-म्हासु न:गु बूब: (*Cicer arietinum*)
gram[2] [चिहाक्लं **gm**] (n) ग्राम, छगू किलोया द्व:छिगू बो
grammar (n) भायलचं (भायलचन)
gramophone (n) फोन, रेकद हायेकेगु

granary (n) कोलं (कोलन), जाकि स्वथनेगु थाय्
grand (adj) त:जि (तवजि), ग्रेन्द
grand prix (n) ग्रौ प्री, मोतर ब्वाकेगु रेस
grand slam (n) थीथी कासा भ्व:लिंक त्या:गु
grand-aunt (n) मले अजि, पाज्या-बाज्याया क्ला: । चमाय अजि, अजिया केहें । त:मां अजि, अजिया तता
granddaughter (n) छय, काय म्ह्याय्‌या नं म्ह्याय्
grandfather (n) बाज्या, अजा, मांबौया नं अबु
grandfather clock (n) दराज पाय जा:गु पुलांगु घरि
grandly (adv) त:जिक (तवजिक)
grandmother (n) अजि, मांबौया नं मां
grandmother goddess (n) अजिमा
grand-nephew (n) छय मचा, भिन्चाया नं मचा
grand-niece (n) छय मचा, भिन्चाया नं मचा
grandson (n) छय, काय व म्ह्याय्‌या नं काय
grand-uncle (n) कका बाज्या, मांबौया कका । पाज्या-बाज्या, पाजु बाज्या, मांबौया पाजु
granite (n) हाकु लोहं (हाकु लोहँत), वँय् लायेत व अंगलय् तिकेत छ्यलिइगु पालिस तलकि प्वाला प्वाला थीगु हाकुगु लोहं
grant[1] (n) हापं (हापन), फुजं (फुजन)
grant[2] (v) बिये
grape (n) मितसि, चिचिग्व:गु चाकुगु सि (*Vitis vinifera*)
grape juice (n) मितसिया ति, मितसि तिसिना: दयेका त:गु त्वँसा
grapefruit (n) लेबु, संखतर दयेकेगु छता पाउंगु म्हासुगु सि (*Citrus paradisi*)
graph (n) थला:-क्वला: किपा
graphic (adj) किपा थें च्वंगु
graphology (n) ल्हातं आख: च्वयेगु पह: बारे ब्वनेज्या
grapple (n) ल्हातं ज्वना: ज्वना: जुइगु ल्वापु
grasp (v) कयच्याये, न्याक्क ज्वने, च्वत काये । थुइके, थुइका काये
grass (n) घाँय् (घाँस), घँय् (घँस), चिचिबालागु व तत:हाक:गु वाउंगु ह: दुगु मा
grass pea (n) खेसरि, लहर थें च्वंगु छता मनिंगु बूब: (*Lathyrus sativus*)
grasshopper (n) बुईंचा, थिक-बुईंचा, चुलिंचा, चुलु-बुईंचा, पालेय:, तिंतिं न्हुया जुइम्ह बुँइ दइम्ह त:धिक:म्ह की (*Omocestus viridulus*)
grassland (n) घाँय्‌बो, न्यंकं घाँय् दुगु माथं वंगु व त:धंगु थाय्
grateful (adj) क्वतिइका च्वंम्ह । be grateful क्वतिइका च्वने
grave[1] (adj) तच्व: (तच्वक)
grave[2] (n) सीगा: (सिकगाल), सीम्ह थुनेगु गा:
gravel (n) त्यापि, चाग: (चागल), लोहं कुचा, च्यापि, अतग्व: (अतग्वल)
gravestone (n) सीगा:या द्य:ने चिं तये कथं आख: च्वया त:गु लोहं
gravy (n) दायेका लाया ताकुगु ति
graylag (n) सियुगु म्ह व ह्याउंगु त्वा: दुम्ह ल:हँय् (*Anser anser*)
graze[1] (v) जये, भ्वये, सायात घाँय् नके यने
graze[2] (v) ध्वयपिये, छेंगू च्वतुले
grease[1] (n) दा: (दाक)
grease[2] (v) चिकं तये
greasy (adj) खापां च्वंगु

great (adj) यक्व, अप्वः (अप्वल) । तःधं (तवधं) । ब्वांलाः (बांलाव)
Great Bear (n) स्वैंनगु, क्वेंनगु, खाखि नगु, ब्रहनिइ न्ह्याक्वलें सर्गःया यंता पाखे खने दइगु छ्गू नगु पुचः
Great Dane (n) ग्रेतदेन खिचा, पिचुगु सँ दुम्ह तःधिकःम्ह बल्लाःम्ह खिचा
great granddaughter (n) छुइ, छयया म्ह्याय्
great grandfather (n) तपाय ब्राज्या, तपा बाज्या, बाज्या-अजिया अबु
great grandmother (n) तपाय अजि, तपा अजि, ब्राज्या-अजिया मां
great grandson (n) छुइ, छयया काय
great great granddaughter (n) उइ, छयया नं म्ह्याय्
great great grandfather (n) घाँय-घाँय ब्राज्या, बाज्या-अजिया बाज्या
great great grandmother (n) घाँय-घाँय अजि, बाज्या-अजिया अजि
great great grandson (n) उइ, छयया नं काय
great white shark (n) तुयुम्ह सार्क न्या, निइगू फुत ति ताहाकः जुइम्ह व मनू नये यःम्ह ग्यानापुम्ह सार्क न्या (*Charcharodon carcharias*)
greatly (adv) तसकं, तच्वकं
grebe (n) च्वामुत्वाः हँय् (च्वामुत्वाथ हँय्), लखय् दुने लाल कयाः न्या ज्वनिइम्ह च्वामुगु त्वाः दुम्ह हँय् (*Podiceps*)
greed (n) आस, ल्वब
greediness (n) आसाकुति पहः (पहल)
greedy (adj) आसाकुति
green[1] (adj) वाउँगु, वाउँसे च्वंगु
green[2] (n) वाउँसे च्वंगु ख्यः (ख्यल, खेल)
green[3] (n) वाउँ, घाँय्यागु उन, म्हासु व वँचु ल्वाकज्याःगु उन
green[4] (v) वाउँये, वाउँसे च्वने । वाउँके
green almond (n) पेस्ता, सालुसे च्वंगु तुयुगु खोलाया दुने दइगु चिग्वःगु पु (*Pistachia vera*)
green cardamom (n) सुक्मेल, तुयुगु खोलाया दुने नँस्वाःगु पु दुगु चिकिचा ग्वःगु सि (*Elettaria cardamomum*)
green garlic (n) वाउँगु लाभा, ततःहाकःगु चिब्रालागु पति चिंगु हः दुगु वाउँचा (*Allium sativum*)
green gram (n) मू, वः छुइगु व कँ खुनेगु वाउँगु खोलाया दुने म्हासुसे च्वंगु छता ब्रूबः (*Phaseolus aureus*)
green onion (n) वाउँगु प्याज, लली, लाली, ततःहाकःगु चिब्रालागु फुसुकुलुगु हः दुगु वाउँचा (*Allium cepa*)
green pea (n) कःछे (कवछे), गंकाः कयगू दयेकिइगु ब्रे दुने च्वंगु वाउँगु ब्रूबः (*Pisum sativum*)
green pepper (n) वाउँ मल्ता, मलभता, मलेभता, वाउँगु पालुसे च्वंगु ताहाकः ब्वांलूगु सि (*Capsicum frutescens*)
green sickness (n) हि मगानाः म्ह वँचुसे च्वना वनिइगु लोय्
green soybean (n) म्वाःकःछे (म्वालकवछे), सियाः मुस्या दयेकिइगु ब्रे दुने च्वंगु वाउँगु ब्रूबः (*Glycine max*)
greenbottle (n) जुजु भुजिं (जुजु भुजिन), खिइ भुना च्वनिइम्ह तःधिकःम्ह भुजिं
greenbrier (n) म्हालाकं (म्हालाकन), छता गया वनिइगु मा (*Smilax zeylanica*)
greenish (adj) वाउँ-वाउँ
greet (v) नोतुये, भिंतुने, लस्वये
greeting (n) भिंतुना, जोजलपा

grey (n) बखुं उन, नौयागु उन, हाकु व तुयु ल्वाकज्याःगु उन

grey-headed flycatcher (n) चखुंचा सिवें सुलुक्क व छ्यं भुइसे च्वंम्ह ब्वया च्वंपिं की लानाः नइम्ह भंगः (*Culicicapa ceylonensis*)

greyhound (n) ग्रेहाउन्द खिचा, च्वामुगु त्वाः व ताहाकःगु तुति दुम्ह तसकं ब्वां वने फुम्ह गंसिम्ह तःधिकःम्ह खिचा

grief (n) नुगः मछिंगु (नुगल मछिंगु), नुगः क्वतुंगु

grieve (v) दुखं च्वने । नुगः दासें क्वये (नुगल दासें क्वये)

griffin (n) इमाया छ्यं व सेरया म्ह दुम्ह धग्गा तःम्ह पेपांचू

griffon (n) छ्ता गिल्द, मसां भंगः, छ्यनय् व ककुइ पा मदुम्ह धोगिइगु सीम्ह नइम्ह भराय धिकःम्ह भंगः (*Gyps*)

grim (adj) तच्वः (तच्वक)

grimace (v) ख्वाः स्यंके (ख्वाल स्यंके), ख्वाः पाउंक तये

grime (n) खिति

grin (v) न्हिले, वास्यां न्हिले

grind (v) क्यले, निये, चुं ल्हुये, नचुके, चुंचुं याये । लोहंतय् चुले, ज्वयेके

grindstone (n) चुपि ज्वयेकेत छ्यलिइगु फन्न चाःहिला च्वनिइगु चाकलाःगु क्वाचुगु लोहं

grip (v) त्याम्प ज्वने

grippe (n) ग्रिप, सेखं ज्वर

grit[1] (n) फि, त्याफि, चिचिकुगु लोहं

grit[2] (n) कुतः (कुतल)

grit[3] (v) चुलुसे च्वंकेत खाल्सिं बुये । **grit one's teeth** वाकुछिये, वा किरकिर याये

grizzly bear (n) ग्रिज्लि माकःधुं (ग्रिज्लि माकलधुं), भराय धिकःम्ह अम्रिकन माकःधुं (*Ursus arctos*)

groan (v) उंउं हाले, पिच्यानाः हाले

grocer (n) जाकि बजि पसल्या

groceries (n) नजोलं (नजोलन), नयेगु जोलं

grocery (n) जाकि बजि पसः (पसल)

grogram (n) ग्रोग्रम कापः (ग्रोग्राम कापत), तंय व सिलिक ल्वाकज्याःगु क्वाचुगु कापः

groin (n) काः (काल), चयूप्वाः (चसप्वाथ), खम्पा व म्ह स्वाना च्वंगु थाय्

groom[1] (n) सलच्यः (सलच्यत), सल स्वइम्ह

groom[2] (n) ब्याहा याइम्ह

groom[3] (v) समाः याये (समाल याये), बांलाके

groove (n) धः (धल), गाः (गाल)

groover (n) सिंइ ताहाकःगु गाः म्हुइगु कःमितयूगु ज्याभः

grope (v) पचि-पचि याये, खिउं थाय् ल्हाः तये

grosbeak (n) ग्वःजात्वाः तीतु (ग्वलजा-त्वाथ तीतु), क्यगू-जाकि नइम्ह ग्वःजा थें च्वंगु त्वाः दुम्ह बखुं पायधिकःम्ह भंगः (*Mycerobas*)

grosgrain (n) ग्रसग्रेन कापः (ग्रसग्रेन कापत), ध्वःध्वः सिंइ दयेक क्वातुक थाना तःगु कपाय् व सिलिक ल्वाकज्याःगु कापः

gross (n) ग्रुस, १२ गु दर्जन

ground[1] (n) बँ, क्यः (क्यल, खेल)

ground[2] (v) फयूखः ब्वयेके मबिये । बँय् विइके । अर्थिंग याये

ground floor (n) छेँरि, छेलि, छेँया दकलय् क्वय् च्वंगु जाः

groundhog (n) अम्रिकन धोंछुं, (*Marmota monax*)

groundnut (n) बरां, भरुं भरुं वंगु खोलाया दुने माकुसे च्वंगु तुयुगु ग्वल्लाःगु स्यः दुगु पु (*Arachis*

hypogaea)
grounds (n) ख्य: (ख्यल, खेल), केब्र
group (n) ध्व: (ध्वल), पुच: (पुचल), खल: (खलक), पाला, गंछि
grouse[1] (n) ध्याचू (ध्याचुलि)
grouse[2] (n) गुंखा, तुतिइ पा दुम्ह गुंइ च्वनिइम्ह खा (*Dendragapus*)
grouse[3] (v) ध्याचू न्यंके, थ:त मय:गु खँ कने
grove (n) ग: (गल), सिमाब्रो, सिमा दुगु थाय्
grow (v) ह्वये, थहां वये, ब्रुये, सये । त:धं जुये, तधिक: जुये । ब्रुंइ छुं नं पिये, सयेके
growl (v) घ्वार्र स: पिकाये (घ्वार्र सल पिकाये)
grudge (n) दागा, तं (तम), इख । **have a grudge** तं दये
gruel (n) क्वाति, जाति, भ्यात: कैं (भ्यातल कैं), बुरु-बुरु च्वंगु क्वाति, भ्वात्रा-भ्वात्रा
gruff (n) घोंस: (घोंसल)
grumble (v) वाइं वाइं हाले
grumpy (adj) काक: (काकल), लागि चाये य:म्ह, लागि लागि चाये य:म्ह
grunt (v) फाया स: पिकाये (सल पिकाये)
guarantee[1] (n) बचं, ग्यारेन्ति
guarantee[2] (v) बचं ब्रिये, ग्यारेन्ति ब्रिये
guard[1] (n) पिवा: (पिवाल), पा: (पाल)
guard[2] (v) पिवा: च्वने (पिवाल च्वने), पा: च्वने (पाल च्वने), मभिं पाखें पने
guardian (n) हामा । भुवा: (भुवाल), भुज्या: (भुज्याल), पाला । मभिं पाखें पनिइम्ह
guava (n) आमासि, चिचिग्व:गु पु यक्व दुगु छता सिमाय् सइगु चाकु चाकु न:गु म्हासुगु सि (*Psidium guajava*)
guereza (n) गा न्यइम्ह माक: (माकल), हाकुगु म्हय् गा न्यया त:गु थें च्वंक तुयुगु ताहाक:गु सं दुम्ह माक: (*Colobus abyssinicus*)
Guernsey lily (n) कक:चा स्वां (ककलचा स्वान), छता भ्वाम्म जुइक ह्वइगु ह्याउँगु स्वां (*Nerine sarniensis*)
guess[1] (n) ताकसिं खँ, तातुना
guess[2] (v) ताकं-ताकं धाये, ता: काये (ताक काये)
guesswork (n) ताकसिंज्या
guest (n) पाहां (पाहान)
guide[1] (n) लँक्यनामि, लँ क्यना ब्रिइम्ह, गाइद
guide[2] (v) लँ क्यने । ज्या स्यने
guillemot (n) गिलेमत, लखय् त:लय् लाल काइम्ह हाकु व तुयु पा दुम्ह म्ह धस्वा:म्ह त:धिक:म्ह हँय् (*Uria aalge*)
guilty (adj) दोसि
guinea fowl (n) ककुइ पा मदुम्ह थायखा, ग्वार्चा चिंगु म्ह व पा मदुगु ककु दुम्ह त:धिक:म्ह खां (*N. meleagris*)
guinea gold (n) स्वासा, गिन्दि, सिज: ल्वाकछ्याना त:गु लुँ
guinea hen (n) कल्कि दुम्ह युरोपियन गुंखा, गुंइ च्वनिइम्ह खा
guinea pig (n) छैंय् लहिना तइम्ह म्हय् चात: चात: दुम्ह छुं (*Cavia aperea*)
guitar (n) गितार, सिंयागु वाकसया द्य:ने खुपु नँयागु का दुगु पतिनं बा पति चिंगु चिकुगु कुचां थायेगु बाजं
gulf (n) कापि, स्वखे बँ दुगु ल:छैं
gull (n) गल, ताहाक:गु हाकु व तुयु पपू व म्हासुगु त्वा: अले हँय् पालि दुम्ह ल:सिथय् दइम्ह त:धिक:म्ह तुयुम्ह भ्रंग: (*Larus*)
gulp (v) ल्वाका ल्वाका नये, ल्वाकाक्क

नये, स्वात्त घुतुके
gum[1] (n) मः (मल), तिकेगु, प्यपुंकेगु, गुंथ, गम
gum[2] (n) वाकुसि, वासि, म्हुतुइ दुने वा च्वनिइगु बो
gumbo (n) रामतोर्या, पतिं थें हाकः बांलूगु छता पु यक्व दुगु वाउँचा (*Abelmoschus esculentus*)
gums (n) वाकुसि, वासि
gun (n) तुपः (तुपत)
gunboat (n) तुपः तया तःगु दुंगा
gunnel (n) चिधिकःम्ह भुन्या थें च्वंम्ह न्या (*Pholis gunnellus*)
gunny (n) भांग्रा, बोरा सुइगु कापः
gunpowder (n) बारुद
guppy (n) म्ह ह्याउँ-वाउँ व न्हिप्यं तःधंम्ह न्याथलय् लहिना तये जिउम्ह निगू इन्चि ति हाकःम्ह न्या (*Poecilia reticulata*)
gurans bean (n) पःमाय् (पलमाय्), ह्याउंगु माय्, मस्यां थें ताहाकः बांलूगु व भचा चिग्वःगु बूबः (*Phaseolus*)
gust (n) ह्वात्त वइगु फय् (फस)
gut (n) आतापुति, भ्वरि । आतापुतियागु दयेका तःगु पाकां सुइगु का । **have the guts to** याये भाः खं (याये भाव खं) । **not have the guts to** याये भाः मखं
gutter (n) क्वधों (क्वधोंल), धों (धोंल), वा वइगु लः क्वत हइगु क्वस्वःगु पाइप । लंया जवं खवं दइगु धः (धल)
guy[1] (n) मनू (मनुख)
guy[2] (n) गाछें चिइगु खिपः (खिपत)
guzzle (v) घ्वात-घ्वात त्वने, ह्वार-ह्वार त्वने
Gyantse (n) ग्यान्चि, सँदेसय् च्वंगु छगू थाय्
gymnasium (n) जिम, कासा म्हितेगु छें
gymnastics (n) क्वःमदयेक तिंन्हुइगु व फाता पुलेगु कासा
gynecology (n) मिसा लोय् बारे ब्वनेज्या
gypsy (n) जिप्सि, छगू हे थासय् ताःई तक मच्वनिइपिं मनूत

H

habeas corpus (n) पुलिसं ज्वना तःम्ह मनूयात न्ह्यःने तये हिं धाःगु उजं [ल्याटिन भासं]
habit (n) पहः (पहल)
habit (n) लं (लन), वसः (वसत)
hacienda (n) बुँया दथुइ दयेका तःगु तःसिं च्वनिइगु तःखागु स्पेनिसतय्गु छें
haddock (n) च्याःथाः न्या (च्याकथाव न्या), न्हायपंया लिउनेसं चातः छगू दुम्ह व निचलः मजूगु स्वकुं लाःगु न्हिप्यं दुम्ह लःछेंय् दइम्ह न्या (*Melanogrammus aeglefinus*)
hag (n) बुरिंकुति, बांमलाःम्ह बुरि
haggard (adj) सुकु, तिसिकुति, सितिकुति, तसकं गंसि
hail (n) पों, वा फुति फुति ख्वयाः दइगु गुलि गुलि चिंगु च्वापु
hailstone (n) पों, वा फुति फुति ख्वयाः दइगु गुलि गुलि चिंगु च्वापु
hailstorm (n) पों नापं वइगु वाफय् (वाफस)
hair (n) सँ, साँ, छचनय् दइगु सँ
haircloth (n) सँयागु थाना तःगु कापः (कापत)
hairdresser (n) सँ दयेकिइम्ह, सपः दयेकिइम्ह (सपत दयेकिइम्ह)
hairline (n) सँ थें चिपुगु ध्वः (ध्वल)
hairline crack (n) सँगु बाःगु
hair-parting (n) सिंचा

hairy (adj) भ्याब्ला, भ्यापा-भ्यापा सँ दुम्ह, सँ भ्यांग दुम्ह
half[1] (adj) बा, बच्छि
half[2] (adv) बा, बच्छि
half[3] (n) बाकू (बाकुति), बापु, बापा: (बापात), बच्छि, त्या
half moon (n) बामिला, बापा जक खने दुगु मिला
half-brother (n) थ: मां बा अबुया मेगु ब्याहा पाखें दुम्ह दाजुकिजा
half-cooked (adj) नसंफा:, बच्छि बूगु
half-day (n) बान्हि, न्हिच्छिया बच्छि
half-dead (adj) बाम्हसी (बाम्हसिक)
half-done (adj) बाखिच्या: (बाखिच्याल)
half-pants (n) हाफ-पाइन्त, कत्तु, पुलिइ तक व:गु पाइन्त
half-shirt (n) हाफ-सर्त, बाग: लंचा दुगु कमिज
half-sister (n) थ: मां बा अबुया मेगु ब्याहा पाखें दुम्ह तताकेहें
half-sleeve (n) बाग: लंचा (बागल लंचा)
half-sweater (n) हाफ-स्वितर, लंचो मदुगु स्वितर
halftrack (n) न्ह्य:ने रबरया तायर व लिउने छा:कीया तुति सं थें चा:हिलिइगु नंयागु घ:चा: दुगु तरक
halibut (n) च्यागु फुत ति, त:धिक:म्ह व मिखा निगलं छयंया जवय् ला:म्ह ल:छेंय् दइम्ह पति चिंम्ह न्या (*Hippoglossus hippoglossus*)
hall (n) प्याखं क्यनिइगु दबूछें । हल, त:कोथा, त:धंगु कोथा, सत: (सतल)
hallucination (n) ख्या:लु (ख्याललु), लगे जुइगु वास: नयेबलय् मिखाय् लुया व:गु अथेंया लु
halo (n) चाकला: ज: (चाकला: जल), चाकलाक खने दया च्वनिइगु थीगु तुयुज:
halt[1] (n) दिपा: (दिपाल)
halt[2] (v) दिये, सुम्क च्वने, सुंक च्वने, मन्ह्याये । दिके, सुम्क तये, सुंक तये, मन्ह्याके
halve (v) बाकू थले, बच्छि याये, कुचा थले, निकू याये
ham (n) फाला, फाया ला
hamlet (n) गांचा, चिधंगु गां
hammer[1] (n) मुग: (मुगल), छयायेगु ज्याभ: (ज्याभल)
hammer[2] (v) मुगलं छयाये, ताये, दाये
hammer throw (n) मुग: कासा (मुगल कासा), सिखलय् घाना त:गु नंग्वारायात तापाक वांछ्वया: म्हितेगु ख्य: कासा
hammerhead (n) खतांछ्यं, जवं खवं छ्वां व:गु पति चिंगु छ्यं दुम्ह सार्क न्या (*Sphyrna*)
hammock (n) घने जिउगु हुसुलुं, हुस्लुं
hamper[1] (n) कल: (कलख)
hamper[2] (v) याये मछिने । मछिंके, पंग: थने (पंगल थने), थाकुइका बिये
hamster (n) न्हिप्यं चिहाक:म्ह घोंछुं, (*Mesocricetus auratus*)
hand[1] (n) ल्हा: (ल्हात), बोहलं क्वयुयागु बो । **have the upper hand** ल्हा: घ:ने लाये । **lend a hand** ग्वाहालि याये । **on one hand** छखे । **on the other hand** मेखे
hand[2] (n) ग्वाहालि
hand[3] (v) बिये, ल्हाये, ल:ल्हाये (लवल्हाये), ल्हातय् तया बिये
hand over (v) ल:ल्हाये (लवल्हाये)
handbag (n) पतिं म्हिचा, ल्हातय् घायेगु चिपा:गु म्हिचा
handball (n) ह्यान्द-बल कासा, बलयात ल्हातं दाया: अंगलं

लिथ्वयेकाः म्हितेगु कासा

handcart (n) घिर-घिर खःचा, ल्हातं घ्वायेगु त्रिधंगु गारा

handcuffs (n) नेवः (नेवल)

handful (n) पासः (पासल), यः (यल), छम्हू, ल्हातय् न्ह्यंक्व । म्हो, भचा

handicap (n) म्हय् दुगु छुं नं खू

handkerchief (n) हुसा, हुइगु कापः (हुइगु कापत), ल्हाःहुसा, ह्यान्कि

handle[1] (n) ज्वनेगु चु, ज्वँसा, ज्वनेगु ह्यान्दिल

handle[2] (v) कःघाये (कवघाये), छ्यले

handloom (n) तां (तान), कापः थायेगु मिसिन

handsome (adj) बांलाः (बांलाव)

handwriting (n) च्वज्या । ल्हातं च्वया तःगु आखः

handy (adj) ज्याख्यले जूगु, ज्यालगे जूगु, ज्या वःगु

hang (v) यगाये । खाये, यखाये, लखाये, घाये

hang glider (n) मनू यखाया: च्वना वनिइगु पपू छगू जक दुगु हलंसि फयूखः

hangar (n) ब्वखःछें (ब्वखतछें), ब्वखः तयेगु छें

hanger (n) लं खायेगु, ह्यांगर

hanging oil lamp (n) खादलू (खादलुख), च्वय् खाया तःगु गाःवंगु लीयागु थलय् त्रिकं व इताः तयाः च्याकेगु मत

happen (v) जुये । it may happen जुइफु । may it happen जुइमा । it should happen जुइ माः

happening (n) जुक्व, जूगु खँ

happiness (n) लयूता (लसता)

happy (adj) लयूता वःगु, लसतां जाःगु, नुगः चकंगु (नुगल चकंगु)

harass (v) हायेके, हिंमिं चायेके

harbour (n) नांचा दिपु, जाहाज दिकेगु थाय्

hard[1] (adj) छाः (छाक), क्यातु मजूगु । क्वाचु

hard[2] (adj) थाकु, अःपु मजूगु (अवपु मजूगु)

hard[3] (adv) न्याक्क, तसकं

hard soil (n) गथिचा, छाःगु चा

harden (v) छाये । छाके

hardened (adj) छाका तःगु । खों, खों जुइ धुंकूम्ह

hard-hearted (adj) नुगः छाःम्ह (नुगल छाकम्ह)

hardly (adv) दुथे मदुथे

hardware (n) नँयागु जोलं

hare (n) गुँखराचा, न्हायपं ताहाकःम्ह खराचा (*Lepus*)

harelip (n) खरं, . त्रिरिखाया च्वंगु म्हुतुसि

harem pants (n) हरेम पाइन्त, पिलाक्वय् छम्हू जुइक त्रिनाः न्ह्यायेगु ह्वालुगु सालुगु पाइन्त

Hari Siddhi (n) जलदे

harm[1] (n) मभिं

harm[2] (v) स्यने । स्यंके

harmful (adj) मभिंगु, मनिंगु

harmonica (n) माउथ हार्मिन, म्हुतुं पुइगु पति चिंगु त्रिधंगु बाजं

harmonious (adj) नासलं लिउगु, तालय् लाःगु, थलाः-क्वलाः मजूगु

harmonium (n) हार्मिन, भौ पुयाः फसं सः पिकासे पतिनं किबोर्ड तियाः थायेगु बाजं

harmony (n) नासः (नासल), थलाः-क्वलाः मजूगु

harness (n) सलयात चिइगु सलखि

harp (n) हार्प, स्वकुं लाःगु सियागु भ्याःया दुने नँयागु का साला तःगु पतिनं थायेगु बाजं

harpoon (n) ह्वेल न्यायात सुइगु काकःचा (काकलचा)

harpsichord (n) हार्पसिकर्द, निगू किवोर्द दुगु पेनु थें च्वंगु बाजं
harrier[1] (n) पपू ताहाक:म्ह बायचा, चिधिक:पिं भ्रंग: व छुं स्याना: नइम्ह इमा थें च्वंम्ह त:धिक:म्ह भ्रंग: (*Circus*)
harrier[2] (n) हेरियर खिचा, खराचा मालेत छ्यलिइम्ह अहल्या खिचा
harsh (adj) छ्या: (छ्याक), क्वाचु
hartebeest (n) गंसिम्ह सा थें च्वंम्ह अफ्रिकन यासा (*Alcephalus buselaphus*)
harvest[1] (n) सामाज्या, छोलज्या, लयेगु ज्या, दुकाये ज्या, वा लयेज्या, छो लयेज्या । बुंइ स:गु, बालि
harvest[2] (v) वा लये
harvest fly (n) सिनाज्या की, त:धंगु पपू दुम्ह त्यार्इ हाला च्वनिइम्ह की
has been (v) जुइ धुंकल
hashish (n) हसिस, गजि माया स्वांयागु ति लिकया: दयेका त:गु चाकु थें च्वंगु काइगु वास: (*Cannabis sativa*)
haste (n) हथास
hasten (v) हथाय् चाये, याकनं याये । ज्या च्वयेके
hastily (adv) हथासं, हथाय् चासें, याकनं, मथां, मथानं, ननानं, हथाय्-पथासं
hat (n) त्वपुलि, तपुलि, चकंगु त्वपुलि
hatch[1] (n) त:खा (तलखा), वंय् च्वंगु खापा
hatch[2] (v) खेंचं खा थ्वये, बाज्याये
hatchery (n) खाग: (खागल), खा लहिइगु थाय्
hatchet (n) चिधंगु पा
hate (v) मंययेके, मय: पहलं स्वये
hatred (n) मय: पह: (मयव पहल)
haunch bone (n) प्यं कौय्या च्वसं च्वंगु कौय्
haunt (v) सिक वये
haunted (adj) सिक दुबिना च्वंगु, सिक व:गु
have (v) दये
havoc (n) घारघुर, घालाघुलु
hawk (n) वायचा, चिधिक:पिं भ्रंग: व छुं स्याना: नइम्ह म्हय् फुति फुति दुम्ह इमा थें च्वंम्ह त:धिक:म्ह भ्रंग: (*Buteo*)
hawker (n) फवंजा: (फवंजाल), बैंपसल्या, छकुवंजा: (छकुवंजाल)
hawkmoth (n) न्हाय् ताहाक:म्ह मतकी
hay (n) सु, छ्वालि, छ्वाले
hazard (n) ग्यानापुगु
haze (n) धुनू (धुनुलि), खसु व:गु थें च्वंक धुलं त्वपुया च्वंगु (∞)
hazy (adj) धुनू जा:गु । वुलु, वुलुसे च्वंगु
he (pron) व, वयक: (वसकल), थ्वयक: (थ्वसकल), अन
head[1] (n) छ्यं (छ्यन, छेन), म्व: (म्वल), कप: (कपल) । lose one's head वें चाये, न्ह्यपु थातय् मलाये
head[2] (n) नायो, हामा, थाकुलि
head[3] (v) न्ह्यलुये, च्वय् च्वने, न्ह्यवने च्वने
head for (v) वने, न्ह्याये, न्ह्यज्याये
headache (n) छ्यंस्या: (छ्यंस्याक)
headlight (n) मोतरया न्ह्य:ने च्वंगु तप्वा:गु मत
headline (n) च्वसुया छ्यं (च्वसुया छ्यन)
headquarters (n) हेदक्वातर, मूज्याकू (मूज्याकुथि)
heal (v) घा: लने, क्वलाये
health (n) उसाँय
health worker (n) सुसामि
healthy (adj) निंगु । उसाँय दुम्ह
heap[1] (n) दौं, पं
heap[2] (v) दौंचिने, पंचिने

(तिवल बियो), तपे
helper (n) ग्वाहालिमि, भ्यामि
helpful (adj) ज्या व:गु, ज्या वंम्ह, ग्वाहालि याये न्ह्याःम्ह
helping (n) घासा । **second helping** लिसा
helpless (adj) छुं याये मफुम्ह
helter-skelter[1] **(adj & n)** घाराघुरु
helter-skelter[2] **(adv)** छ्याल-ब्याल जुइक
hem (n) गा वा पर्सिया च्वः (च्वत)
hematology (n) हि बारे ब्वनेज्या
hemophilia (n) घाः जुलकि हि मदिक्क वया च्वनिइगु लोय्
hemophobia (n) हि खनाः ग्याइगु
hemorrhoids (n) अलःकै (अललकै), पेनय् दुने वा पिने च्वंगु हिनू मना वइगु लोय्
hemp (n) गजिमा, खिपः व चिकं लिसें काइगु वासः दयेके जिउगु छता तमागु मा (*Cannabis sativa*)
hemstitch (n) मुलेंगु सुकाति, कापःया सि दुने लाकाः सिथं सिथं सुइगु सुकाति
hen (n) खा, छेंखा, माखा, लहिना तइम्ह खा (*Gallus domesticus*)
hen coop (n) खागः (खागल), खा तयेगु थाय्
hence (adv) उकिं, अये जूगुलिं
her (pron) [मिसाम्ह] वयात, अनयात । **by her** वं, अनं । **from her** वं, अनं । **of her** वया । **to her** वयात । **with her** वयाके, व नाप
herald (n) सुचं न्यंकिइम्ह, नायखिं च्वयेकः वइम्ह । सुचं
herb (n) वासःमा (वासलमा), वासः कथं छ्यले जिउगु मा
herd (n) पेपांचूतयगु बथां, म्वः (म्वल), हां, पुचः (पुचल)
herder (n) जवाः (जवाल)
here (adv) थन, थना, थुखे, थुज्यां, थ्व थासय्
here (imp) ना ! का !
here and there (adv) थुखे-उखे, थन-अन, इपु-थिपु, इता-थिता, थला-थिंला
hereafter[1] **(adv)** थ्व धुंकाः, आवंलि, वनंलि, थनं निसें । लिपा
hereafter[2] **(n)** सी धुंकाः वनिइगु थाय्
hernia (n) प्वाःयात ल्ह्वना तइगु ला सालुयाः आतापुति क्वहां वइगु लोय्
hero (n) थालु, हिरो, नायो, मू प्याखंम्वः (मुल प्याखंम्वल)
heroin (n) हेरोइन, मर्फिन पाखें दयेका तःगु तुयुगु धुं थें च्वंगु छता काइगु वासः
heroine (n) नकिं, हिरोनि
heron (n) तःधिकःम्ह बोह, खयला बोह, च्वामुगु ताहाकःगु त्वाः व सित्यांचा तुति दुम्ह न्या नइम्ह तःधिकःम्ह भंगः (*Ardea*)
herpes (n) छेंगूयागु लोय्
herring (n) वह थें तुयुगु सुलुक्क च्वंगु म्ह दुम्ह व न्यागू-खुगू इन्चि ति हाकःम्ह लःछेंय् दइम्ह न्या (*Clupea*)
hers (adj & pron) वयागु, वयाम्ह
herself (pron) थःम्ह (थवम्ह)
hertz [चिहाकलं Hz] (n) हर्ज, छगू सिकेनय् छक्वः थलाः-क्वलाः जुइगु फ्रिक्वेन्सिया दासु
hesitate (v) थिपने, हिचाये, याये मयाये जुये
hesitatingly (adv) यायेथें मयायेथें
hey! (n) हे ! आक्वय ! ओ !
HF (n) [high frequency] एच.एफ., ३ निसें ३० मेगा-हर्ज दुने लाःगु रेदिवा फ्रिक्वेन्सि
hibernate (v) [पेपांचूत व मेमेपिं] चिकुला ज्वःछि सुलाः घना च्वने
hibiscus (n) गंचा स्वां, गंस्वां, गंचा थें

च्वंगु क्वस्वया: ह्वइगु म्हासुगु वा भुयुगु स्वां (*Hibiscus manihot*)
hiccup (n) हिकु, हिकु हिकु वइगु
hickory nut (n) दुधं ह्व:सिं (दुधं ह्वलसिन), सिमाय् सइगु खोला सालुगु त्रिग्व:गु ह्व:सिं (*Carya laciniosa*)
hide[1] (n) छेंगू (छेंगुलि)
hide[2] (v) सुले, फिले । सुचुके, मखंक तये । to go and hide सू वने
hide-and-seek (n) सुला कासा, सुला च्वंपिंत मा: वना: थिउ वनेगु कासा
high[1] (adj) तजा: (तजाल), त:जा: (तवजाल)
high[2] (adj) तच्व: (तच्वक), तधा: (तधाल)
high[3] (adv) च्वय्, च्वय् थ्यंक
high jump (n) गुलि च्वय् तिंन्हुइ फत उलि तिंन्हुइगु कासा
high noon (n) तिन्हिन, सुर्द: थ्यावक छचं च्वय् लाइगु ई
highlight (v) ज: ह्वले (जल ह्वले), मत छ्वाके, मत खयेके
high-pitch (n) तिस: (तिसल), स: तसकं थीगु
highway (n) त:लँपु (तवलँपु), त:धंगु लँपु
hike (v) गुँ त्वा:हिले (गुँ त्वाकहिले), हाइकिंग याये
hiker (n) गुँजुवा: (गुँजुवाल), हाइकिंग याइम्ह
hill (n) गुँ, त्रिजा:गु पाहार
hill myna (n) मयना, कयूमिंचा पुचलय् ला:म्ह खँ स्यने जिउम्ह त्वा: ह्याउँ व म्ह हाकुम्ह भंग: (*Gracula religiosa*)
him (pron) वयात । by **him** वं । from him वं । of him वया । to him वयात । with him वयाके, व नाप
Himalaya (n) च्वापुगुँ
Himalayan cuckoo (n) कोकाय भंग: (कोकाय भंगल), कोकायचा, पिपिहा भंग:, म्ह सियु व प्वा: तुयु अले न्हिप्यं ताहाक:म्ह "उ-पु-पु-पु" हालिइम्ह भंग: (*Cuculus saturatus*)
Himalayan tahr (n) गुँ दुगुचा, सँ भ्याब्ला-भ्याब्ला दुम्ह दुगुचा थें च्वंम्ह सियुम्ह पेपांचू (*Hemitragus jemlahicus*)
Himalayan tree creeper (n) चखुंचा सित्रें भचा त:धिक:म्ह व कोंल: लूगु त्वा: दुम्ह सिमाय् जक च्वना च्वनिइम्ह की नइम्ह भंग: (*Certhia himalayana*)
himself (pron) व हे, वं तुं
hind (adj) लिवनेयागु, लिउने च्वंगु
hinder (v) पने, पंग: थने (पंगल थने), याके मत्रिये, थाकुके
hindrance (n) पंग: (पंगल), घाघ: (घाघल), न्ह्यफ: (न्ह्यफल)
hindsight (n) लिग्यां, जुइ धुंका: वइगु ग्यां
hinge (n) दुवालय् खापा घायेगु जोलं
hint (n) धापु, छुमां
hip (n) क:चुकू (कलचुकुल), खम्पाया च्वय् ला:गु ब्वो
hipbone (n) क:चुकू (कलचुकुल), खम्पाया च्वसं च्वंगु छ्वां व:गु कोंय्
hippie (n) न्हापां निसें वया च्वंगु ज्याखँ वांछ्वसें सँ लहिइगु व ला:ला:थे वस: फिइगु याना जुइम्ह ल्यायम्ह वा ल्यासे
hippopotamus (n) हिपो मेय्, नेकू मदुम्ह गेंरा मेय् थें च्वंम्ह गुंइ च्वनिइम्ह मेय् (*Hippopotamus amphibius*)
hippy (n) न्हापां निसें वया च्वंगु

ज्याखं वांछूवसें सं लहिइगु व ला:ला:थे वस: फिइगु याना जुइम्ह न्यायम्ह बा न्यासे

hire[1] **(n)** बा: (बाल)

hire[2] **(v)** बालं काये

hire out (v) बालं बिये

his (adj & pron) वयागु, वयाम्ह

hiss[1] **(onp)** हिस्स्, छुइंया, छूवाइंया

hiss[2] **(v)** छुइंया छूवाइंया स: पिकाये

historiography (n) वंखं च्वयेगु ज्याखं, वने धुंकूगु खं च्वयेगु ज्या

history (n) वंखं, जुयावंखं, न्हापा जूगु खं

hit[1] **(adj & n)** नां जा:गु, लोकं ह्वा:गु, हित

hit[2] **(v)** क्ये, न्याये । [ल्हातं] दाये, नके, जुके, मुइके, थाये, [मुगलं] छ्याये, [सां] च्वये

hit list (n) स्याये मा:पिनिगु नांया धल: (धलख)

hit man (n) धेवा कया: मनू स्याना विइम्ह, मनू स्यायेगु लजगा ज्वना च्वंम्ह

hit parade (n) लोकंह्वा:गु म्येया धल: (धलख)

hit-and-run (n) मोतरं क्ययेका: बा दाया: बिस्युं वनेगु ज्या । दांगदुंग कासा, चाक:लिं फ्यतुना: छम्हेसित कापतं दाया: लिउ वनेगु कासा

hither (adv) थन, थुखे, थुखे पाखे, थुज्यां, थ्व थासय्

hitherto (n) आ: तक (आव तक), थन तक

hive (n) हाप्व: (हाप्वल), हाया छें

hoard[1] **(n)** स्वथना त:गु दौं, मुना

hoard[2] **(v)** स्वथने, मुने, दौंचिने

hoarfrost (n) पुगा:गु, सुथय् तुइक छफि खने दया च्वनिइगु ब्वया च्वंगु खसु

hoarse (adj) घोंस: व:गु (घोंसल व:गु), स: ब्यार ब्यार जूगु, छा:गु (छाकगु)

hobby (n) लाज्या, लाइवलय् यायेगु ज्या, लसता ज्या, म्हाइपु छ्यायेगु ज्या

hockey (n) हकि, घांय् पिना त:गु चकंगु ब्यलय् कथिं ध्वाना: वलयात वंय् गुल्ल छूवया: म्हितेगु कासा

hoe (n) कू (कुलि), वुं क्वायेगु ज्यापुतय्गु ज्याभ:

hog (n) फा, प्वात्या-प्वात्या ल्होंम्ह तुति भचा चिहाक:म्ह पेपांचू (*Sus*)

hog deer (n) सिइसे च्वंम्ह चिधिक:म्ह चल्ला (*Axis porcinus*)

hog plum (n) आम्लि, पु तग्व:गु व तसकं पाउंसे च्वंगु सिमाय् सइगु चिग्व:गु सि (*Choerospondias axillaris*)

hogan (n) सिंगों व चायागु दयेका त:गु भ्या: मदुगु छतंजा:गु ग्वार्चा चिंगु छें

hogfish (n) छचनय् तिंतिं स्वा:गु सं दुम्ह छता न्या (*Lachnolaimus maximus*)

hognose snake (n) बिख मदुम्ह चिधिक:म्ह अम्रिकन ताहा (*Heterodon*)

hogshead [चिहाकलं hhd] (n) हग्जहेद, ५२.५ ग्यालन

hoist (n) च्वछूवये, च्वसाले, खिपतं हिना: च्वय् साले, च्वय् साला काये

hold[1] **(n)** ज्वनेगु थाय्

hold[2] **(v)** ल्हातं ज्वने

hold[3] **(v)** थलय् न्ह्यने

hole (n) ह्व: (ह्वत), प्वा: (प्वाल), प्व: (प्वल) । **filled with holes** ह्व:गं (ह्वतगन), प्वा:गं (प्वालगन)

holiday (n) सुलं, वेरा, भ्रासुन्हि, भ्रासु फिइगु न्हि, अई (अइल)

hollow (adj) फुस्कुलु, फुसुलुं, फुस्लुं,

घवा: (घवाल), प्वाकागु, दुकुलु मजूगु, दुने छुं मदुगु
holly (n) सय सिमा, न्ययगू फुत ति तजा:गु व प्वाला प्वाला थीगु ह: दुगु छता सिमा (*Ilex excelsa*)
hollyhock (n) कार्नेस-चम्पा स्वां, च्वामुसे च्वंगु माय् ह्वइगु ह्याउंगु व म्हासुगु स्वां (*Alcea rosea*)
holocaust (n) सखाप
holography (n) दुने मत च्याना च्वंगु थें च्वंगु किपा दयेकेगु ज्याखँ
holy (adj) द्य:यागु (द्यवयागु)
holy basil (n) ह्याउं-ब्रभु स्वां, कचा व ह: हे स्वां कथं छ्यचलिइगु तुल्सिमा थें च्वंगु ह्याउं न:गु छता स्वांमा (*Ocimum tenuiflorum*)
holy thread (n) क्वखा, जोना, जना, कयूता पुजा धुंका: म्हय् क्वखाया तइगु का । पसुका, थीथी उनयागु का दुगु क्वखा । गोयका, थीथी उनयागु का सतुव्रतु थुना त:गु तपुगु क्वखा
homage (n) अनि । **pay homage** अनि याये, अन्याये
home (n) छेँ
homeless (adj) छेँ मदुम्ह
homely (adj) छेँ लसि व:गु
homesick (adj) छेँ लुमना: नुग: मछिंगु
homespun (n) छेँय् थाना त:गु काप: (कापत)
homework (n) छेँय् ब्वनेगु ज्या
homosexual (n) ज्व:येचा (ज्वलयेचा), ज्व:येचा ह्यमि
honest (adj) ख:गु खँ ल्हाइम्ह, भिंम्ह
honey (n) कस्ति, कसया ति, हां दयेकिइगु चाकुगु ति
honey fruit (n) य:सि (यवसि), सिमाय् सइगु छता योमरि बांलूगु वाउंसे च्वंगु पाउंगु सि (*Schleichera oleosa*)
honeybee (n) कस्तिहा, कस्ति दयेकिइम्ह चिधिक:म्ह हा (*Apis*)
honeycomb (n) कस, प्वा: प्वा: दुगु कस्तिहाया छेँ
honey-guide (n) कस्ति नइम्ह चखुंचा (*Indicator*)
honeysuckle fuchsia (n) राजकलि स्वां, छपुच: जुइक क्वस्वया: ह्वइगु तुयु व ह्याउं त्वाकज्या:गु चिचिप्व:गु तत:हाक:गु स्वां (*Fuchsia triphylla*)
honk (v) मोतरया हरन न्यायेके, भ्वांप्वां याये
honker (n) हंकर ल:हैंय् (हंकर लखहैंय्), अप्व: याना: लखय् च्वनिइम्ह त:धिक:म्ह हैंय्
honour[1] (n) हना, हनाव्रना । **His Honour** हने ब्रहम्ह । **Your Honour** हने ब्रहम्ह
honour[2] (v) हने, हनाव्रना याये
honourable (adj) हने ब्रहम्ह । **Hon.** [Honourable] हने ब्रहम्ह
hood[1] (n) इन्जिन त्वपुइगु पुसा
hood[2] (n) तपुलि, लनय् घाना च्वंगु तपुलि, छ्यं त्वपुइगु लंयागु ब्रो
hoodlum (n) हुल्याहा, मुल्याहा, हारां
hoof (n) पेपांचूतय्गु तुतिया ल्व: (ल्वल)
hook[1] (n) काक: (काकल), काकेचा, अंकथि, कोसि, क्यंका: कायेगु ज्याभ: (ज्याभल)
hook[2] (v) क्यंके, क्यंका: काये
hooked[1] (adj) पल्के थूगु । **to get hooked** पल्के थुये
hooked[2] (adj) कौंल: लूगु
hookworm (n) किमि, भाता किमि, माकिमि, प्वाथय् दुने दइम्ह दम्त्रि थें च्वंम्ह की (*Ancyclostoma duodenale*)
hooligan (n) हुल्याहा, मुल्याहा, हारां
hoop (n) चा: (चाक)

hoopoe (n) कल्कि भ्रंग: (कल्कि भ्रंगल), थ: च्वनेगु स्व: तसकं नंवयेंका तइम्ह च्वामुगु ताहाक:गु त्वा: व त:धंगु कल्कि दुम्ह सिइसे च्वंम्ह भ्रंग: (*Upupa epops*)

hoot[1] (n) भुलुखाया स: (सल)

hoot[2] (v) भुलुखां थें स: पिकाये

hop (v) तिंक न्हुये । छ्पा तुतिं चुया: तिंतिं न्हुये

hope[1] (n) आस, तातुना, पास्याना

hope[2] (v) आस याये, तातुने, पास्याये, मनतुने, न्हये

hopeful (adj) आस दुगु

hopeless (adj) आसा मदु, आस मदुगु

hops (n) हप्स स्वां, ब्यर दयेकेबलय् सवा: वयेकेत तइगु गसिमाय् ह्वइगु छता स्वां (*Humulus lupulus*)

hopscotch (n) घ्वाईं कासा, घ्वाईं म्हितेगु, वंय् कोथा कोथा च्वया त:थाय् अप्पा कुचा छकू वांछुवया: तुतिं थ्वाना: म्हितेगु मस्तयगु कासा

horizon (n) कुलां (कुलाम)

horizontal (adj) माथं वंगु, ग्वारा तूगु

horn[1] (n) नेकू (नेकुलि), म्हुतुं पुइ छिंक दयेका त:गु मेय्यागु नेकू । लीयागु पाइप चा:तुइका: दयेका त:गु म्हुतुं पुइगु बाजं

horn[2] (n) हरन, मोतरय् दुगु भ्वांप्वां यायेगु जोलं

hornet (n) त:धिक:म्ह वंहा, चित्या:गु जं दुम्ह तसकं न्याये य:म्ह त:धिक:म्ह हा

horntail (n) कोकी (कोकिल), नेकू थें दुम्ह सिमाय् ह्व:खना: च्वनिइम्ह की (*Urocerus*)

horology (n) ई दायेगु बारे ब्वनेज्या

horoscope (n) जात: (जातल), सुं मनू बूगु इलय् छुछु नगु गन गन ला: धका: च्वया त:गु भों

horrible (adj) तसकं ग्यानापुगुलिं स्वये मफुगु, स्वये ग्यानापुगु

horrid (adj) तसकं ग्यानापुगुलिं स्वये मफुगु, स्वये ग्यानापुगु

horror (n) हरर, ग्यानापुगु

horse (n) सल, सलां, सतुं, मनूतसें गये जिउम्ह तसकं ब्वां वने फुम्ह त:धिक:म्ह पेपांचू (*Equus caballus*)

horse around (v) च्य:स्या: याये (च्यलस्याल याये)

horse bean (n) बकुला, सिया: नयेगु बा क्वातिइ ल्वाकछ्यायेगु छता पति चिंगु तग्व:गु बूव: (*Vicia faba*)

horse chestnut (n) माक: स्यांगुलि (माकल स्यांगुलि), चिचिपुगु कथं भुना च्वंगु नये मजिउगु सिया पु (*Aesculus hippocastanum*)

horse gram (n) कौंल: (कौंलल), सिइसे व चुलुसे च्वंगु प्याच्च पति चिंगु बूव: (*Dolichos uniflorus*)

horsefly (n) सल भुजिं (सल भुजिन), सलया म्हय् भुना च्वनिइम्ह वाउंगु मिखा दुम्ह भुजिं (*Tabanus*)

horseplay (n) च्य:स्या: (च्यलस्याल)

horseshoe (n) सलया लाकां (सलया लाकाम) । **horseshoes** सलया लाकांयात बंय् ताना त:गु किलय् लाक्क वांछुवया: म्हितेगु कासा

hose (n) याता-प्याता वंगु पाइप

hospital (n) अस्पताल, अस्ताल, लोय् जूपिंत वास: याइगु थाय्

host (n) भोय् थुवा: (भोय् थुवाल), भोय् स:तुम्ह (सलतुम्ह)

hostel (n) नये-च्वने छें, होस्तेल

hostile[1] (adj) म्वाये थाकुगु

hostile[2] (adj) ल्वाये पह: व:गु (ल्वाये पहल व:गु)

hostilely (adv) ल्वाये थें, ल्वाये कथं

hostility (n) ल्वाये पह: (ल्वाये पहल) । ल्वापु

hot[1] (adj) क्वा: (क्वाक) । पू, तसकं क्वा: । तांन्व: (तांन्वव)

hot[2] (adj) पालु, मल्ता सवा: व:गु, म्हुतुइ मि च्या: थें जुइगु

hot air balloon (n) मत कल: (मत कलख), क्वा:गु फय् जायेका: ब्वयेकिइगु वेलन

hotel (n) धेवा पुला: नये-च्वने याये दुगु छें, होतेल

Hotel (n) होतेल, खंज्या यायेवलय् अंग्रेजि आख: H या पलेसा धाइगु खँग्व:

hot-tempered (adj) तंकालि, याकनं तं चाइम्ह

hound (n) हाउन्द खिचा, नंतुने व्ल्ला:म्ह अहल्या खिचा

hour (n) घौ (घलि), खुइगू मिनेत, छन्हु-छचाया निइपेंगू वो । ता: (ताल)

hourglass (n) ई स्वयेगु फि तया त:गु खा:यागु थल (⌛)

house (n) छें

house sparrow (n) चखुं (चखुन), चखुंचा, चिर चिर हालिइम्ह क्यगू-जाकि नइम्ह छेंय् छेंय् खने दुम्ह चिधिक:म्ह भंग: (*Passer domesticus*)

houseboat (n) छें थें दयेका त:गु नांचा

housefly (n) भुजिं (भुजिन), छेंय् दइम्ह भुजिं (*Musca domestica*)

household (n) छेंखा, छेंय् च्वंक्व, छेंय् दक्व

housework (n) छेंज्या, छेंय् न्हिं न्हिं याये मा:गु ज्या

hovel (n) भिखाछें, भिखाचा छें, तसकं अ:पुक व न्ह्य:ने छु छु दु उकिया हे दयेका त:गु छत जा:गु छें

hover (v) गाये, फसय् लेहेंपुया च्वने

hovercraft (n) होभर ख: (होभर खत), बँ सिबें भतिचा च्वय् जक लेहेंपुया च्वनिइगु फयूख:

how (adv) गथे, गथिं, गय

how many (adv) गुलि, ग्व:गू (गोवगुलि), ग्व:म्ह

how much (adv) गुलि, गुलित

however[1] (adv) न्ह्याथेसां, न्ह्याथे जूसां, न्ह्याथे या:सां

however[2] (conj) अथे जूसां, अय जूसां, अथेसां, अयसां

howitzer (n) हाउइत्सर, भचा त्या: चिहाक:गु तोप

howl[1] (n) खिचा ख्व:स: (ख्ववसल), धों हा:स: (हावसल)

howl[2] (v) कोंकों हाले, न्यरे चायेक हाले, खिचा ख्वये, धों हाले

howler (n) हाकु माक: (हाकु माकल), तसकं स: तस:म्ह हाकुम्ह माक: (*Alouatta caraya*)

hub (n) दथु

huckleberry (n) सिमाचाय् सइगु छ्या:गु पु दुगु हाकु-हाकु धा:गु वेंचुगु सि (*Gaylussacia baccata*)

hug (v) घयपुये, घसि याये, घय याये, पाचिने, ल्हातं कसिक ज्वने

huge (adj) भराय धंगु

hum[1] (n) भुन्न, भुन-भुन स: (सल)

hum[2] (v) भुन-भुन स: पिकाये, म्हुतु प्वा: मचायेकुसे म्ये हाले

human[1] (adj) मनूयागु

human[2] (n) मि, मनू (मनुख), मनूमि (मनुखमि), मल

human race (n) मिहिति, हलिमय् च्वंपिं

मनूत दक्व
human rights (n) मिंवां, मनूतय्‌के बुसां निसें दइगु वां
humanitarian (adj) मिह्‌यमि, मनूत सकसितं भिं स्वइम्ह
humanity (n) मिसु, मनूतय्‌गु पह: । मिहिति, हलिमय् च्वंपिं मनूत दक्व
humble[1] (adj) त:धंछु मजूम्ह, बराय मचा:म्ह, भ्वासि मजूम्ह, क्वमालि
humble[2] (adj) हसि ला:म्ह
humerus (n) लप्पा कौंय्, लक्दल, चुल्या च्वसं च्वंगु कौंय्
humid (adj) काच्या-काच्या च्वंगु, हा थहां व:गु थें जुया च्वंगु, प्या:गु फय् अप्व: दइगु
humiliate (v) अमां चाये, बेजत जुये । अमां बिये, बेजत याये
humiliation (n) अमां, बेजत
humility (n) हसि, त्रिमि पह: (त्रिमि पहल)
hummingbird (n) भुसना भंग: (भुसना भंगल), पपू न्यावक संका: भुन्न स: वयेकिइम्ह ताहाक:गु च्वामुगु त्वा: दुम्ह लाप्चा पायधिक:म्ह भंग:
humorous (adj) न्हिइकिइगु, न्हिले वइगु
humour (n) ख्यालि, ख्यालिखँ, न्हिइकिइगु खँ, न्हिले वइगु खँ
hump (n) दोम्व:चा (दोम्वलचा)
humpback (n) धुसि ह्वेल, म्ह धुसि लूगु थें च्वंम्ह न्ययगू फुत ति हाक:म्ह वा मदुम्ह ह्वेल न्या (*Megaptera novaeanglia*)
humus (n) बुँया च:ने च्वंगु नायुगु चा
hunch (v) धुसि लुये
hunchback (n) धुसि, जन्हू चा:तुम्ह (चाकतुम्ह), म्ह क्वछुम्ह
hundred (adj, n & pron) सल, सच्छि, सतछि, १०० । सच्छिगू (सच्छिगुलि), सच्छिम्ह
hundreds (n) सलंस: (सलंसल)
hundredweight [चिहाकलं cwt] (n) हन्ड्रेदवेत, ११२ पाउन्द, ५०.८०२ किलो
hunger[1] (n) पित्या: (पित्याव), नये पित्या: चा: (नये पित्याव चाव)
hunger[2] (v) नसु चाये, नये जक मास्ति वये
hunger strike (n) हथ्या, तं क्यनेत मनसे च्वनेगु ज्या
hungry (adj) नये पित्या:गु । **be hungry** नये पित्याये । **go hungry** घ्यांलाये
hunt[1] (n) अह: (अहल)
hunt[2] (v) अह: म्हिते (अहल म्हिते), हन्तिंग याये
hunter (n) अहल्या
hunting dog (n) अहल्या खिचा, अहल म्हितेबलय् छ्यलिइम्ह खिचा
hurdles (n) ब्वां वंवं थाय् थासय् सिंयागु वार तिंन्हुया: वनेगु ब्वाकासा
hurl (v) ध्यांग वांछ्वये
hurricane (n) धाकु फय् (धाकु फस), ग्यानापुक वइगु फय्
hurricane lamp (n) लालतिन, खा:या दुने इता: दुगु मत्रिकंनं च्याइगु मत
hurry (n) **in a hurry** हथासं । **be in a hurry** हथाय् जुये
hurry (v) ब्वांब्वां वने, हथाय् चाये, काचा-किचि याये, हथासं याये, याकनं याये, पला: च्वयेके (पलाख च्वयेके), ज्या च्वयेके । याकनं या धाये, च्वयेके
hurt[1] (n) घा:पा: (घालपात), स्या:चा: (स्याकचाव)
hurt[2] (v) स्याये, न्वये । स्याके । घा:पा: जुये (घालपात जुये) । **hurt someone's feelings** नुगलय् स्याके
husband (n) भा:त (भालत), मिजं

(मिजन), पुसामि, केमो
hush (excl) सुम्क च्वँ । सुंक च्वँ । हाले मते । ससुस् ।
husk[1] (n) मौं, कःलि (कगलि), वा चिमि
husk[2] (v) वा सुये, वा क्यले
husky (adj) घोंसः वःगु (घोंसल वःगु)
husky (n) हस्कि खिचा, यस्किमो खिचा, च्वापुइ ग्यःने खःचा सालिइम्ह स्वातुसे च्वंगु सँ दुम्ह तःधिकःम्ह खिचा
hut (n) वल, वल्चा, छेँचा, तसकं अःपुक दयेका तःगु छतँजाःगु छेँ
hyacinth (n) ह्यासिन्थ, संत्रासि उनयागु जर्किन, ह्याउँ-ह्याउँ म्हासु-म्हासु धाःगु छता थी
hyacinth bean (n) वाउँगु सिमि (*Dolichos lablab*)
hydrangea (n) हिरायफो स्वां, प्यहः दुगु चिचिफ्वःगु स्वां भ्वाम्म चिनाः छफ्वः तफ्वःगु ग्वल्लाःगु स्वां थें च्वंक ह्वइगु स्वां (*Hydrangea macrophylla*)
hydrant (n) लँय् तया तःगु हिति, जःधुं (जलधुं)
hydrogen (n) हाइड्रोजन, तसकं च्याइगु याउँसे च्वंगु ग्यांस
hydrology (n) लः बारे ब्वनेज्या (लख बारे ब्वनेज्या)
hydrometer (n) हाइड्रो-मितर, तेजाप व अयलाः थें जाःगु छुं नं गुलि ताकु धकाः स्वयेगु मिसिन
hydrophobia (n) लः खनाः ग्याइगु (लख खनाः ग्याइगु)
hyena (n) तिधुं, हाइना, मनू न्हिउगु थें सः पिकाइम्ह खिचा थें च्वंम्ह धुं (*Hyaena hyaena*)
hygiene (n) सुचुपिचु । लोय् मजुइकेत सुचुपिचु यायेगु बारे ब्वनेज्या
hymn (n) तुतः (तुतल), ग्यःयागु म्ये
hypertension (n) हिया प्रेसर तसकं थहां वनिइगु लोय्
hyphen (n) ध्वःचा (ध्वलचा), हैफन, खँग्वः फायेगु चिं (-)
hypnology (n) न्ह्यः बारे ब्वनेज्या (न्ह्यल बारे ब्वनेज्या)
hypnotist (n) भ्रुमिं वंकिइम्ह
hypnotize (v) भ्रुमिं वने । मोहनि याये, भ्रुमिं वंके, मचायेका विये
hypocrite (n) निपाः ख्वाःपाः (निपाल ख्वालपाल), निपु मे दुम्ह
hysteria (n) वेंहू, छभ्काः वें थें हालिइगु व सनिइगु पहः

I

I (pron) जि । we (plural) जिपिं, भी
i.e. [*id est* = that is] अथे धइगु [ल्याटिन भासं]
ibex (n) लिखतं चाःतुगु ताहाकःगु व तत्याःगु नेकू दुम्ह दुगुचा (*Capra ibex*)
ibidem (adv) अन हे, उकिइ हे, वहे थासय्
ice (n) लःख्वः (लखख्वल), लः ख्वया च्वंगु, आइस, च्वापुधी (च्वापुधिक)
ice hockey (n) च्वापु हकि, च्वापुइ ग्यःने म्हितेगु हकि कासा
ice skating (n) च्वापु स्केतिंग, नँयागु धाः दुगु लाकां न्ह्यानाः च्वापुइ ग्यःने सुल्ल वनाः म्हितेगु कासा
ice water (n) आइस लः (आइस लख), आइस तयाः ख्वाउँका तःगु लः
iceberg (n) लखय् लेहेंपुया च्वंगु च्वापुधी (च्वापुधिक)
ice-cream (n) आइस-क्रिम, चाकुक दयेका तःगु च्वापु
ice-cream soda (n) आइस-क्रिम सोरा, सोराय् आइस-क्रिम तया: दयेका तःगु त्वँसा

iced coffee (n) ख्वाउँ कफि, आइस तया: ख्वाउँसे च्वंका त:गु कफि
iced tea (n) ख्वाउँ च्या, आइस तया: ख्वाउँसे च्वंका त:गु च्या
ichthyology (n) इक्थियोलजि, न्या बारे ब्वनेज्या
iconology (n) आइकनोलजि, भ्वाता व किपा बारे ब्वनेज्या
icterus (n) म्हासु लोय् (म्हासु लोत्र), म्ह छम्हं म्हासुसे च्वना वनिइगु लोय्
ICU (n) [intensive care unit] अस्पतालय् तच्वकं सुसाकुसा याये मा:पिंत तइगु त्रिस्कं थाय्
icy (adj) थुंजिउगु, तसकं ख्वाउँ । पुगाना च्वंगु
idea (n) लूखँ, नुगलय् लूगु खँ
idem (pron) वहे
identical (adj) जोरा, ज्वलिंज्व: (ज्वलिनज्वल), उथें च्वंगु, अथे हे च्वंगु
identification (n) म्हसिइके ज्या । म्हसिका
identify (v) म्हसिके, कुले, कुला त्रिये
identity (n) म्हसिका
idiom (n) खँभाय् (खँभास)
idiot (n) ग्वाज्य: (ग्वाज्यल), ह्वाज्य: (ह्वाज्यल), लाता ग्वाज्य: (लाता ग्वाज्यल), त्राग: लाति (त्रागल लाति), मस्तय्गु थें न्ह्यपु दुम्ह
idle (adj) अल्छि, उसि चा:म्ह, ज्या याये म्हा:म्ह
idol (n) द्य: (द्यव), द्य:यागु त्रांकि, लिख्वा: (लिख्वाल), म्हत्रां, भ्वाता
if (conj) सा । **as if** अथे थें च्वंक । **if only** अथे जक जूसा
igloo (n) इग्लु, यस्किमोतय्गु च्वापुछें, च्वापुधीयात अप्पा थें जुइक चाना: दना त:गु खेँय् त्राग: भोपुइका त:गु थें च्वंगु छेँ

ignite (v) मि च्याये । च्याके
ignition (n) इस्तार, मोतरया इन्जिन न्ह्याकिइगु जोलं, मोतरया ता:चा तये थाय्
ignorance (n) मसिउता
ignorant (adj) मसिउम्ह
ignore (v) मखं पह: याये (मखं पहल याये), चिउता: मकाये (चिउताल मकाये)
iguana (n) छ्यनं निसें न्हिप्यं तक क:ति थें च्वंगु कल्कि दुम्ह त:धिक:म्ह अम्रिकन म्हालकायचा (*Iguana iguana*)
ilium (n) क:चुकू (कलचुकुल), खम्पाया च्वसं च्वंगु छ्वां व:गु कौय्
ill (adj) उसाँय मदु, म्हं मफु, म्ह भ्यातु, लोय् जूगु (लोत्र जूगु), लोत्रं क:गु, लोत्रं थिउगु
ill feeling (n) मभिं मति, तं (तम)
ill omen (n) अल्छिन, मभिंगु चिं
illegal (adj) गना त:गु, याये मजिइका त:गु
illegally (adv) मजिइक, मखुथे
illicit (adj) मत्य:गु । गना त:गु
illiterate (adj) आख:कां (आखलकां), आख: ब्वने मस:म्ह
illness (n) लोय् (लोत्र)
illogical (adj) च्व:प्व: मदुगु (च्वथप्वथ मदुगु), हुनि मदुगु
ill-tempered (adj) तंगुलु
ill-treat (n) मखुथे छ्यले, सास्ति याये, कसा त्रिये
illuminate (v) मतं खये, दन्न मित्ते, जाहांथिये । मतं खयेके, तुइसे च्वंके, दन्न मिंके
illusion (n) ख्या:लु (ख्यालल्लु), ह्ययासु, धाथें मदुगु व मिखाय् जक लुया व:गु लु
illustrate (v) किपा किये, च्वये
illustrated (adj) किपाहना, किपा नापं

दुगु
illustration (n) किपा
image (n) विलं, वांकि, किपा, लिख्वा: (लिख्वाल) । म्हबां, म्हयागु बां, भ्वाता । नां (नाम), ख्वा: (ख्वाल)
imagination (n) लूकिपा, मिखाय् लूगु, मतिइ व:गु किपा
imagine (v) मिखाय् लुइके, मतिइ तये
imitate (v) लसि वयेके
imitation (n) दुप्लेकेत, लिपि, लसि वयेका त:गु
immediate (adj) सतिइम्ह, नापसं च्वंम्ह । थथें
immediately (adv) उघ्रिमय, उघरिं, थथें, थत्थें, आ:थथें (आवथथें), जुइ सात कि
immense (adj) भराय धं, त:धं (तवधं)
immerse (v) छ्वालुगुलिइ थुने । तुने, दुसुने, दुने
immune (adj) खों, प्रूफ
immunology (n) म्हय् लोचं मथिइकेगु वारे ब्वनेज्या
imp (n) अस्य: मचा (अस्यल मचा)
imperial (adj) वाच्छायागु, वाच्छा पह: व:गु (वाच्छा पहल व:गु)
impertinent (adj) छुच्चा
impetigo (n) तिंतिं कै वइगु छेंगुया लोय्
impeyan pheasant (n) वाउंम्ह थायखा, वंखा, उंखा, छ्चनय् कल्कि दुम्ह व न्हिप्यं ताहाक:म्ह गुंखा थें च्वंम्ह ह्याउं-वाउं पा दुम्ह भंग: (*Lophophorus impejanus*)
implement[1] (n) जोलं (जोलन), ज्यासा, ज्याभ: (ज्याभल)
implement[2] (v) ज्याछ्चले, ज्याय् हिले, ज्या न्ह्याके
implicate (v) लाके, किके, स्वाके, थिइके
implication (n) धापु, स्वाना च्वंगु खँ
implore (v) इनाप याये, फ्वने
imply (v) चा:हिइका: धाये, किका: धाये
import[1] (n) हानेज्या । पिनें व:गु मालमिल
import[2] (v) हानेज्या याये, मेगु देसं मालमिल दुकाये, इम्पोर्त याये
importance (n) दुधंखँ
important (adj) दुधंगु, त:धंगु (तवधंगु) । मजि मगा:गु, मदयेक मगा:गु
impotent (adj) खोजा, मैबावु
impress (v) थाये । नुगलय् थुंदिके, नुग: त्याके (नुगल त्याके)
impression (n) थाना त:गु, बांकि, किपा । नुगलय् लूगु
impressive (adj) थुंदिइगु, नुगलय् थिइगु
impressively (adv) थुंदिइक, नुगलय् थिइक
imprison (v) कुने, दुकुने, स्वथने
improper (adj) मथे, मल्व:गु
improve (v) ज्यनें, भिने, न्हापा सिबें बांलाये । ज्यंके, भिंके
impulse (n) हू
impulsive (n) हू वइम्ह, हू वल कि ज्या याइम्ह
impure (adj) चिप, निप मखुगु
impurity (n) छचासा, फोर
in[1] (adv) दुने, दुत, दुहां, दुज्यां, दु
in[2] (prep) य् (स), इ, खय्, लय्
in and out (adv) दुलु पिलु, दुहां पिहां, दुने पिने, दुत पित
inaugurate (v) उले । ज्या न्ह्याके
inauguration (n) उलेज्या
incandescent lamp (n) चिपुगु नंया का वा मेगु छुं नं च्याना: तुयुज: पिहां वइगु मत
incense[1] (n) गुंगू, च्याकेबलय् नंस्वा:गु कुं वइगु
incense[2] (v) तसकं तं चाये । तसकं तं चायेके

incense stick (n) धुं
incense string (n) धुपांय्
inch [त्रिहाक्लं in] **(n)** इन्चि, छगू फुतया भिंनिगू ब्वो, २.५४ सेन्तिमितर
in-charge (n) भरि, जवा: (जवाल), हामा
inchworm (n) सँ मदुम्ह छा:की (छावकिल)
incident (n) ज्यार्ख
incinerate (v) नौ जुइके (नलि जुइके)
incite (v) ग्वांके, छ्वने
incline[1] (n) पा:चा (पाखचा), पा:, पा:लुगु
incline[2] (v) धेचुये, बेक्वये, पा:लुये (पाखलुये) । धेचुइके, बेक्वयेके, पा:लुइके (पाखलुइके) । **inclined to** छुं याये न्ह्याये, याये मास्ति वये
include (v) थ्याये, दुथ्याये, क:घाये । थ्याके, दुथ्याके, दुकाये
income (n) दुदां, दुहां वइगु धेबा
incoming (adj) दुहां वया च्वंगु
inconstant (adj) चुलु-बुलु
inconvenience (n) मछिं
increase (v) अप्वये, तच्वये, चिने, थहां वने, त:धं जुये (तवधं जुये)
incus (n) गें कौंय् (गें कोंच), न्हाय्पं दुने च्वंगु कौंय्
indeed[1] (adv) धात्थें
indeed[2] (excl) उलाय ! वहे ला धइगु नि ! धात्थें !
independence (n) ह्यांदो
independent (adj) थ:यत्थे (थवयत्थे) । याक: (याकल)
independently (adv) थ: जक (थव जक), याक:चां (याकलचां)
indepth (adj) दुग्यंगु, दुने थ्यंक दुहां वंगु
index (n) धल: (धलख)
India (n) भारत । इन्डिया, खँज्या यायेबलय् अंग्रेजि आख: I या पलेसा धाइगु खँग्व:
Indian butter fruit (n) मौवा, चाकु चाकु धा:गु त्रिग्व:गु सिमाय् सइगु सि (*Madhuca indica*)
Indian butter fruit brandy (n) मौवा अय्ला: (मौवा अय्लाख), मौवा व साख: त्यना: दयेका त:गु अय्ला:
Indian corn (n) क:नि (कवनि), लाब्जा, ताहाक:गु धेय् प्यपुना वइगु भचा पति चिंगु म्हासुगु बूब: (*Zea mays*)
Indian cuckoo (n) ग:प: तपु (गलपत तपु), कोकाय भंग: (कोकाय भंगल), कोकायचा, पिपिहा भंग:, क:बसि भंग:, म्ह सियु व प्वा: तुयु अले न्हिप्यं ताहाक:म्ह "ग:प: तपु" हालिइम्ह त:धिक:म्ह भंग: (*Cuculus micropterus*)
Indian gooseberry (n) अम्ब: (अम्बल), सिमाय् सइगु त्रिचिग्व:गु वाउँ-वाउँ धा:गु पाउँगु सि (*Emblica officinalis*)
Indian mustard (n) प:का (पलका), ह्याउँ-ह्याउँ न:गु त्रिचिगुलिगु पाछैया पुसा (*Brassica juncea*)
Indian plum (n) बयलि, बयसि, अम्ब: पायग्व:गु ह्याउँसे च्वंगु खोला सुकू त्रिंगु सि (*Zizyphus mauritiana*)
Indian wrestling (n) ल्हा: ल्वाकेगु कासा (ल्हात ल्वाकेगु कासा), चुलिंचू च्वना च्वंपिं निम्ह कासामिया चुल्या तेब्लुलय् दिका: ल्हातं ल्हातय् क्वत्यला: म्हितेगु कासा
indicate (v) क्यने, कुले, कुला ब्रिये, छुमां ब्रिये
indication (n) छुमां, त्रिं (त्रिन)
indigestion (n) नसा जिलं गजुइगु लोय्, तिलय् मग्यनिइगु लोय्
indignant (adj) तं चाया च्वंगु, तगं

मि जुया च्वंगु
indigo (n) वसि, वँसि, गारा वँचु
indistinct (adj) अलोंबिलों, बांलाक खने मदुगु, तिफ्याये मफुगु
individual[1] (adj) याकःछि (याकलछि), छम्हेसिगु
individual[2] (n) म्ह, छम्ह
individually (adv) म्हतिंम्हतिं
indoors (adv) दुहां, दुरिखे, दुने पाखे
Indra Daha (n) यंकि दह
indri (n) हाकु-तुयु माकः (हाकु-तुयु माकल), म्ह छम्हं हाकु व तुयु तात्या-पात्या व त्वाः छ्वां वःम्ह चिधिकःम्ह माकः (*Indri indri*)
induct (v) दुथ्याके, दुजः याये हये
industry (n) ज्याखँ, छुं नं दयेकेगु ज्या
infant (n) मचा, मोचा, ह्याउँ मचा
infantry (n) बँपायक, न्यासि वनाः ल्वाइपिं सिपाईंत
infect (v) लोचं पुने, घालय् न्हि दाये, उकुम जुये
infection (n) उकुम, घालय् न्हि दाःगु
infectious (adj) पुने यःगु
inferior[1] (adj) क्वह्यं, क्वका, चजि
inferior[2] (n) क्वजि, थः सिबें क्वय् च्वंम्ह
inferiority (n) चिधंछु
inferiority complex (n) थः क्वह्यं धइगु ग्याःचिकु
inferno (n) छ्वःमि, तच्वकं ह्वाना-ह्वाना च्याना च्वंगु मि
infest (v) दाये, दने, जाये
infiltrate (v) सिइ मदयेक दुहां वना च्वने
infinite (adj) सि मदुगु, गुबलें सिमधइगु, वनं वंगु
infinity (n) सिमदु (∞)
influence[1] (n) लिच्वः (लिच्वल) । हालिम्वालि
influence[2] (v) लिच्वः लाके (लिच्वल लाके), नुगः त्याके (नुगल त्याके), इन्फ्लेंस याये
influenza (n) फ्लु, सेखं ज्वर
inform (n) खँ कने, न्यंके, धाये
information (n) खँ, बुखँ, सुचं । इला-काला, दुस्यः खँ (दुस्यल खँ)
informer (n) कना बिइम्ह, पोल्याहा
ingredient (n) छ्यासा, ल्वाक छ्यायेत्वलय् तयेगु छुं नं
inhabit (v) गनं थासय् च्वने
inhabitant (n) च्वँमि, गनं थासय् च्वना च्वंम्ह, गनं थाय्या मनू
inherit (v) अपुतालि वये । लाः वये, क्वहां वये
inheritance (n) अपुतालि, सुं सीबलय् थःगु जूगु वयागु सर्बय्
initial[1] (adj) न्हापांगु
initial[2] (v) साइन याये
initials (n) सुयागुं नांयागु न्हापांगु आखः ग्वः (आखल ग्वल)
initiate (v) न्ह्याके, सुर याये । गुथिइ दुकाये
initiation (n) उलेज्या । दुकायेज्या । कय्‌ता पुजा, देखा
initiative (n) न्ह्यलुवाः (न्ह्यलुवाल), न्ह्यःने वनेगु ज्या
inject (v) इन्जेक्सन याये । दुत छ्वये
injure (v) घाःपाः जुये (घालपात जुये), अचः जुये (अचल जुये) । घाःपाः लाके (घालपात लाके)
injury (n) घाःपाः (घालपात), अचः (अचल)
injustice (n) अन्याः (अन्याव)
ink (n) च्वसाति, मसि, च्वयेगु हाकुगु ति
in-laws (n) ससः खलः (ससल खलक), कलाःया थःछेँय् च्वंपिं । भाःतया थःथिति
inn (n) होतेलचा, लँय्‌सं च्वंगु नये-च्वने थाय्

inner (adj) दुने च्वंगु, दुनेयागु
inner corner (n) कापि, कुं, अंग: निग: स्वाना च्वंगु दुनेया थाय्
innings (n) कासाय् म्हितेगु पा: (पाल), कासाब्वो, इनिंग
inn-keeper (n) होतेल थुवा: (होतेल थुवाल)
innocent (adj) लिच्व: मला: (लिच्वल मलाव)
innominate bone (n) क:चुकू (कल-चुकुल), खम्पाया च्वसं च्वंगु छ्वां व:गु कौय्
inoculate (v) लोत्रं पुनिइ धका: स्वपे याये, इन्जेक्सन ब्रिये
inquire (v) न्यने, न्ह्यस: तये (न्ह्यसल तये) । न्यनेकने याये
inquiry (n) न्यनेकने
insane (adj) वें, विं, न्ह्यपु थातय् मला:म्ह
inseam (n) इनसिम, पाइन्त ग्व:या दुने च्वंगु भू
insect (n) की (किल), कीचा । **insects** कीत, कीकाय
insecure (adj) ह्वांग, ह्वातां, छ्यातां । ख: ला मखु ला, ग्या:चिकु
insert (v) छुले, दुत छ्वये, स्वथने
inside[1] (adv) दुने, दुहां
inside[2] (n) दुने । दुब्र:सा (दुब्रलसा)
insinuate (v) चा:हिइका: धाये (चाकहिइका: धाये), किका: खँ ल्हाये, ब्रागलय् न्याका: धाये
insinuation (n) धापु, धा:गु पह: (धा:गु पहल)
insist (v) हथि याये, जित्ति याये
insomnia (n) न्ह्य:तं लोय् (न्ह्यलतं लोच), न्ह्य: मवइगु लोय्
inspect (v) क्वथिइक स्वये । ज्या स्वये, छु गथे जुया च्वन स्वये
inspection (n) स्वज्या, स्वयेगु ज्या
inspector (n) ज्या स्वइम्ह, चेक याइम्ह
inspiration (n) ह:पा: (हकपाल)
inspire (v) ह:पा: ब्रिये (हकपाल ब्रिये)
install (v) थापना याये, पलिस्था याये, नीस्वने, लुये
installation (n) थापना, पलिस्था, नीस्वना
instalment (n) ब्रो, ब्रोति
instance (n) दसु
instant (adj) थत्थें
instantly (adv) थत्थें, उघ्रिमय्, जुइ सात, कि
instead (adv) पलेसा, पलिसा
instep (n) लिग: (लिगल)
instigate (v) छ्वने, ग्वाके
instigator (n) छ्वल: (छ्वलत), कुसिं, ग्वाकिइम्ह
instinct (n) अथें दइगु सिउता, अथें वइगु बिचा: (बिचाल)
institute[1] (n) स्यनेकुथि
institute[2] (v) स्वने, नीस्वने, पलिस्था याये, थापना याये, थापं याये
institution (n) स्वनेज्या, पलिस्था, थापना । नाला त:गु ज्याखँ
institutionalize[1] (v) स्वना त:गु ज्याखँ कथं दयेके
institutionalize[2] (v) वेंतय्गु अस्तालय् तये यंके
instruct (v) स्यने, स्यनेकने याये
instruction (n) स्यनेकने, स्यनेकने ज्या
instructor (n) मास्तर, स्यनेकने याइम्ह
instrument (n) ज्यासा, ज्या यायेत मा:गु जोलं
insulate (v) दुलु-पिलु मजुइकेत भुने, त्वपुये
insult (v) न्हाय् ध्यने, बेजत याये
insure (v) इन्सुरेन्स याये, मखुथे जूसा यक्व धेबा वइगु कथं न्हापा हे ल्हापं पुले
intake (n) दुप्वा: (दुप्वाल), दुहां वनिइगु प्वा:

intellect (n) न्ह्यपु
intellectual (n) न्ह्यपु तग्वः (न्ह्यपु तग्वल)
intelligence (n) सिउता
intend (v) याये धकाः च्वने
intense (adj) तच्वः (तच्वक)
intensely (adv) तच्वकं, अचाकलि, तसकं, न्याक्क
intensify (v) तच्चोये । तच्चोयेके
intent (n) याये त्यंगु
intention (n) आजु, ज्याखँ
intentionally (adv) आलपं, सिइक-सिइकं, चायेक-चायेकं, याये हे धकाः
intercalary month (n) अनला, स्वदँय् छकः वइगु तँसा ला
interest[1] (n) चिउताः (चिउताल), भ्वालु, वास्ता, इन्त्रेस्त, जव
interest[2] (n) चोक, देपं, त्यासा बाः (त्यासा बाल), त्यासा कयागुया बाः
interesting (adj) न्ह्यइपुसे च्वंगु, स्वइपुसे च्वंगु
interfere (v) इहाः तये (इहाव तये), ल्हाः तः वने (ल्हात तव वने)
interior (adj) दुने च्वंगु, दुनेयागु
interior decoration (n) दुछायपा, कोथा दुनेया छायपा
internal (adj) दुनेयागु, दुने च्वंगु
internally (adv) दुनें दुनें
international (adj & n) देसंदे, मेगु दे नाप स्वापु दुगु
interpret (v) भाय् हिइके, भाय् हिले । छचाये
interrupt (v) जुया च्वंगु ज्या दिके, दिये । दथुइ नोवाये, खँ त्वाःल्हाये
interruption (n) दिपाः (दिपाल)
interval (n) दथुई (दथुइल), निता ज्याखँया दथुइ । दिपाः (दिपाल), ग्याप । **at intervals** हाचां गायाः, पाक्क
intervene (v) ल्वाना च्वंपिनि दथुइ च्वना बिये, ल्वापु छिनेत ज्या याये
interview[1] (n) खँल्हा-बल्हा
interview[2] (v) खँल्हा-बल्हा याये
intestine (n) आतापुति, आतापति, भुकु, ताःतु (तार्लतु), प्वाः नाप स्वाना च्वंगु पाइप
intimate (adj) सतिइम्ह, लिक लाःम्ह, स्याःम्ह (स्याकम्ह), स्याःन्याःम्ह
intimate (v) सुचं बिये, कने
into (prep) दुने । य् (स), इ, खय्
intricate (adj) स्वतुमतु स्वःगु, कुति कुति ज्या तूगु
introduce (v) म्हसिके
introduction (n) म्हसिके ज्या, म्हसिका
invade (v) दुदाये, मेपिनिगु थासय् दुहां वनाः हताः याः वने
invalid (adj & n) लोत्चं कयाः सने मफुम्ह, लोगि
invasion (n) दुदायेगु ज्या, हताः यायेगु ज्या (हताल यायेगु ज्या)
invent (v) न्हू दयेके
invention (n) न्हू जोलं
inventor (n) न्हू दयेकिइम्ह
invert (v) फाता पुइके, अःखतं तये
invest[1] (v) सुं मनूयात पलिस्था याये, [थाकुलिं] लुये, ज्या लःल्हाये, तगियागु चिं बिये
invest[2] (v) लाय तये, धेबा तुके, धेबा स्यले
investigate (v) दुवाले, दुने ध्यंक वाला स्वये
investigation (n) दुवालेज्या
investiture (n) पलिस्था, लुइगु ज्या, लःल्हायेगु ज्या
investment (n) लाय, छुं ज्याय् तुका तःगु धेबा
invitation (n) ब्वना, हाज्या
invitation card (n) ब्वनापौ (ब्वनापति), हापौ

invite (n) छुं ज्याखँय् ब्वने, स:ते (सलते), हाये

involve (v) स्वापु दये । ल्हा: तये (ल्हात तये), दुब्वाये, दुकाये, ज्याय् थिये, लगे जुये । क्यंके, ज्याय् थिइके, लगे याये

involvement (n) स्वापु

inward (adv) दुरिखे, दुने पाखे, दुहां

iodine (n) आइदिन, छता छ्वालुगु वास: (वासल)

ionosphere (n) आइनस्फेर, बँ सिबें ८० व ४०० किलोमितर जा:या दथुइ च्वंगु फयूछेँया दकलय् च्वय् ला:गु फय् छफि, थर्मस्फेरयागु छगू बो

iora (n) द्य:ने वाउंगु व त:लय् म्हासुगु अले हाकु व तुयु ध्व:ध्व: दुगु पपू दुम्ह चखुंचा पायधिक:म्ह भंग: (*Aegithina tiphia*)

iota (n) हाम्व: ग्व:छि (हाम्वल ग्वलछि), छकूचिंया छकूचा

IQ (n) [intelligence quotient] आइक्यु, गुलि स:सिउम्ह ख: धका: क्यनिइगु ल्या:

iris[1] (n) मेलू स्वां, मे लुया च्वंगु थें ज्या:गु छता स्वां (*Iris germanica*)

iris[2] (n) मिखाया दथुइ च्वंगु हाकुगु बो

iron[1] (n) क्वा:वुसा (क्वाकबुसा), वस: पिचुसे च्वंकेगु जोलं

iron[2] (n) नँ, चुमकं साला काइगु तुयु-तुयु धा:गु याकनं खतं नइगु भ्यातुगु लीलं

ironsmith (n) कौ, कोनाय, नक:मि (नकरमि), नँक:मि, नँयागु ज्या याइम्ह

irregular (adj) थातं मच्वंगु

irrelevant (adj) अगं-तगं, छुं स्वापु मदुगु

irrigate (v) बुँइ ल: बिये (लख बिये), क्वले

irritable (adj) तंकालि, याकनं लागि चाइम्ह, झोकि

irritate (v) हिंमिं चायेके, लागि चायेके, हिहि चायेके । get irritated हिंमिं चाये, लागि चाये, हिहि चाये

irritation (n) हिंमिं चाइगु खँ

is (v) दु, द । ख: (खव) । जू, जुल

ischemia (n) हि न्ह्याये थाकुक हिनू चिपु जुइगु लोय्

island (n) न्हसिभु, न्हकों, छ्चा:खेरं ल: दुगु थाय्

isolate (v) याक:चा लाके (याकलचा लाके), याक:चा तये, विस्कं तये

isolation (n) विस्कं । in isolation बिस्कं तया:, बिस्कं जुया:, विस्कं च्वना:

israj (n) इसराज, सितार व सारंगि ल्वाकज्या:गु भिंगुपु नँयागु का दुगु किया: थायेगु बाजं

issue[1] (n) पौया ल्या: (पौ ल्याख), पिथना

issue[2] (v) पिदने, पिहाये, पिहा वये । पिथने, पिहायेके, पिकाये, पित विये

isthmus (n) बँवाला, निगू तत:धंगु बँधी स्वाना च्वंगु चिवालागु बँ

it (pron) व, ध्व

itch[1] (n) चासु, कछु

itch[2] (v) चासुये, चासु कये, चासुसे च्वने, न्याये

itchy (adj) चासु, न्या:

item (n) ता । जोलं, मालमिल

its (adj) वयागु, ध्वयागु

it's (exp) [= it is] ध्व ख: (ध्व खव)

itself (pron) वहे, ध्वहे

ivory (n) किसिया दं

ivy gourd (n) बिम्ब:सि (विम्बवसि), तुसिमा थें ज्या:गु गसिमाय् सइगु छता खेँय् बांलूगु चिचिग्व:गु तुसि थें च्वंगु सि (*Coccinia cordifolia*)

J

jab (v) च्वामुगुलिं सुये, तिये, भ्वा-भ्वा याये, ख्वाये । भ्वाक दाये, स्वात ल्हा: छ्वया: दाये

jacana (n) पलेह: झंग: (पलेहल झंगल), तसकं तत:हाक:गु पतिं दुम्ह क्व: पायधिक:म्ह लखय् दइम्ह हाकु-हाकु न:म्ह झंग: (*Metopidius indicus*)

jacaranda (n) घंगला स्वां, सिमाय् ह्वइगु घंगला थें च्वंगु वँचुगु स्वां (*Jacaranda mimosifolia*)

jacinth (n) ह्यासिन्थ, संत्रासि उनयागु जर्किन हेरा, ह्याउँ-ह्याउँ म्हासु-म्हासु धा:गु छता थी

jack (n) जग, भ्यातुगु ल्ह्वनेगु जोलं

jackal (n) धों, तिहु हालिइम्ह खिचा थें च्वंम्ह गुंइ च्वनिइम्ह हारांम्ह पेपांचू (*Canis aureus*)

jackass (n) मिजंम्ह भोकाचा, गाधुं, पोंगाचा, न्हिप्यंया चोकाय् सँ ध्वाचा दुम्ह चिधिक:म्ह सल थें च्वंम्ह पेपांचू (*Equus asinus asinus*)

jackdaw (n) चिक्व: (चिक्वख), चिधिक:म्ह क्व: (*Corvus monedula*)

jacket[1] (n) पित्र:सा (पिब्रलसा), भुनेगु, [सफूया] देव्र: (देव्रल)

jacket[2] (n) ज्याकेत, जर्किन, म्ह त्वपुइगु द्य:ने फिइगु ख्वातुगु वस:

jackfruit (n) फंसि, कैंचा कैंचा दुगु खोलां भुना त:गु दुने म्हासुगु चुलुसे च्वंगु ब्रिस्कं ब्रिस्कं ब्रे दुगु तग्व:गु सि (*Artocarpus heterophyllus*)

jack-knife (n) थ्याचुपि, लथ्याये जिउगु चुपि

jackrabbit (n) तुयुम्ह गुंखराचा, न्हायपं तसकं ताहाक:म्ह तुयुम्ह खराचा (*Lepus lagomorpha*)

jacks (n) चाग: (चागल), यकंधाला,

jalopy (n) भ्वाथ:गु मोतर

चिचिग्व:गु लोहं बा मेगु छुं नं च्वय्' वांछ्वया: ल्हातं ज्वना: म्हितेगु मस्तय्गु कासा

jackstones (n) चाग: (चागल), यकंधाला, चिचिग्व:गु लोहंयात च्वय् वांछ्वया: ल्हातं ज्वना: म्हितेगु मस्तय्गु कासा

jackstraws (n) सु छप्वाय् दुगुलिइ मेगु मसंक छपु छपु तिइजक लिकया: म्हितेगु कासा

jade (n) यान्थि, चुलुसे च्वंगु तसकं भिंगु वाउँगु लोहं

jagged (adj) भ्या-भ्या मिंगु, वा थें छ्वां-छ्वां व:गु

jaguar (n) जागुआर धुं, तेधुं थें च्वंम्ह भचा तग्वाराम्ह म्हासुगुलिइ हाकुगु फुति फुति दुम्ह धुं (*Panthera onca*)

jaguarundi (n) न्हिप्यंताहा भौ, वेंचा थें च्वंम्ह न्हिप्यं ताहाक:म्ह अम्रिकन गुंभौ, गुंइ च्वनिइम्ह हारांम्ह भौ (*Felis yagouaroundi*)

jail (n) भ्यालखाना, झेल, कुनेछें, कुने थाय्

jailer (n) झेल पिवा: (झेल पिवाल)

jalopy (n) भ्वाथ:गु मोतर

jaltarang (n) जलतरंग, ल: तया: त:गु कयलय् चिकिचा पुगु कथिं दाया: थायेगु बाजं

jam[1] (n) मरिइ इलेगु चाकु, जाम

jam[2] (n) जाम, इकि-धिकि संके मजिइक थाना च्वंगु

jam[3] (v) स्वताये, स्वचाये । स्वचाके ।

थाये, संके मजिये
jamb (n) खसि, लुखा व झ्या:या जवं खवं च्वंगु धंका त:गु सिं
January (n) पोहेला, अंग्रेजि दँया न्हापांगु ला, जनवरि
Japanese beetle (n) जापानिज की, घांय्‌या हा नइम्ह म्हय् ह्याउं व वाउं दुम्ह की (*Popillia japonica*)
Japanese lantern (n) जापानिज लालतिन, भोंयागु चाक्लाक दयेका त:गु मत
Japanese medlar (n) कोंचा पासि, छ्‌ता सिमाय् सइगु चिचिग्व:गु वंचु-वंचु न:गु सि (*Eriobotrya dubia*)
jar (n) थापिं, थल, आम्खुरा
jargon[1] (n) स्पेसल खँग्व: (खँग्वल), सकसिन मथुइगु ल्वाकज्या:गु भाय्
jargon[2] (n) जार्गन, कुं थें खने दुगु जर्किन पुचलय् ला:गु श्रीलंकाय् दुगु छ्‌ता थी
jasmine (n) दाफो स्वां, स्वांह: बिस्कं विस्कं जुइक चकना च्वनिइगु चिफ्व:गु तुयुगु स्वां (*Jasminum multiflorum*)
jasmine tea (n) जस्मिन च्या, क्वा:लखय् स्वांमाया ह: तया: दयेका त:गु त्वँसा
jasper (n) जास्पर, वुलुगु खा: थें च्वंगु ह्याउंगु बाय् म्हासुगु क्वार्ज थी
jaundice (n) म्हासु लोय् (म्हासु लोच), खाइप्व:चां ज्या मविइगु लोय्, म्ह छम्हं म्हासुसे च्वना वइगु लोय्
jaunt (n) चा:हिउ वनेगु (चाकहिउ वनेगु), छ्‌चा: (छ्‌चाक)
javelin (n) ज्याभलिन, ताहाक:गु च्वामुगु कथि गुलि फत उलि तापाक वांछ्वया: म्हितेगु ख्य: कासा
javelina (n) हेभलिना, च्वामुसे च्वंगु वा दुम्ह गुंइ च्वनिइम्ह हाकुम्ह फा (*Tayassu*)
jaw (n) वाकुधी (वाकुधिक), नेता:या क्वसं च्वंगु वा नाप स्वाना च्वंगु वो
Jawalakhel (n) जावलाख्य: (जावला-ख्यल, जावलाखेल), जा ह्वला ख्य:
jawbone (n) वाकुधी (वाकुधिक), नेता:या क्वसं च्वंगु वा नाप स्वाना च्वंगु कौंय्
jay (n) छ्‌चनय् कल्कि दुम्ह सिइसे च्वंम्ह क्व: थें च्वंम्ह झंग: (*Garrulus lanceolatus*)
jazz (n) ज्याज, छ्‌ता म्येया ताजि
jealous (adj) नुग: हियु (नुगल हियु) । **to be jealous** नुग: हिइये
jean (n) जिन, कपाय्‌यागु थाना त:गु ख्वातुसे च्वंगु बल्ला:गु काप: । **jeans** जिन पाइन्त, काउब्वाइ पाइन्त, तिर्पाल थें जा:गु ख्वातुगु काप:या सुया त:गु पाइन्त
jeep (n) जिप, बल्ला:गु चिग्व:गु मोतर
jeer (v) लायबुये, हिस्याये
jellied bone and meat curry (n) गोर्मा, कौंय् व सुकूला नापं जाकिचुं तया: दायाका त:गु क्वा:यात ख्वयेका त:गु
jellied fish soup (n) सँन्या खुना, त:खा:या तिइ सँन्या ल्वाकछ्‌याना: ख्वयेका त:गु
jellied meat curry (n) त:खा: (तवखाल), छेंगू यक्व तया: दायेका त:गु लायात ख्वयेका त:गु
jelly (n) नाइसे च्वंक ख्वया च्वंगु, ताकुगु ति
jerboa (n) कंगारु छुं, लिउने च्वंगु तुति ताहाक:म्ह व तसकं तिंक तिंक न्हुइ फुम्ह अफ्रिकन बुँछुं (*Jaculus jaculus*)
jerk (n) ध्वां, ध्वाद: (ध्वादल), ग्वाज्य: (ग्वाज्यल), ह्वाज्य: (ह्वाज्यल),

ह्वान्तां
jerk (v) भ्वात्त सने । भ्वात्त संके, भ्याता-भ्याता याये, थाथा याये
jerkin (n) जर्किन, ज्याकेत, म्ह त्वपुइगु द्य:ने फिइगु ख्वातुगु वस:
jerrycan (n) जर्किन, छ्वालुगु तयेगु तग्व:गु थल
jersey (n) जर्सि, कासा म्हितेवलय् फिइगु त्याप्प च्वंगु तँययागु थाना त:गु वस:
jest (n) ख्या: (ख्याल), ख्यालि
Jesuits nut (n) मेय्छचं, पुखुलिइ लेहेंपुया: सया च्वनिइगु मेय्या छचं त्वालुगु सि (*Trapa bispinosa*)
jet[1] (n) तिन्न म्हुया च्वंगु
jet[2] (n) क्वा:फय् वांछ्व:गुया लिधंसाय् न्ह्यजाइगु व्वख: (व्वखत), जेत
jet plane (n) जेत इन्जिनं न्ह्याइगु प्लेन
jet stream (n) आल फय् (आल फस), सर्गतय् च्वय् च्वय् तसकं वइगु फय्
jetty (n) नांत्रा दिकेत खुसि सिथय् दयेका त:गु पखा: (पखाल)
jewel (n) थी (थिल), लतं, त:जिगु लोहं कुत्रा
jigger (n) खुपा तुति दुम्ह हि त्वनिइम्ह की
jilt (v) मतिनामियात त्व:ते
jingle[1] (n) तिरिंग स: (तिरिंग सल), त्रिग्व: गं स: (त्रिग्वल गं सल)
jingle[2] (v) तिरिंग स: पिकाये (तिरिंग सल पिकाये)
jinx (n) अल्छिन । अल्छिना:म्ह
job (n) ज्या, लजगा
jockey (n) सल ब्वाकिइम्ह
jodhpurs (n) जोधपुर, जँ निसें पुलि तक ह्वालां-फ्वालां व पुलि निसें गौचा तक त्याप्प च्वंगु सल गयेत्रलय् न्ह्यायेगु पाइन्त
jogging (n) न्ह्यइपुसे च्वंकेत ब्वां वनेगु कासा
join (v) स्वाये, त्रिने, ह्वने, ल्वाके । तिके, प्यपुंके । नापलाये । नापं वने
join in (v) ब्वोति काये, दुहां वने
join up (v) दुज: जुये (दुजल जुये)
joint[1] (adj) मंका: (मंकाल), त:म्ह दुथ्या:गु । त्रिना
joint[2] (n) स्वापु, साहा, स्वायेगु, ह्वना
joint[3] (n) हिकौंय् (हिकौंच), साहायागु कौंय्, न्ह्यागुं कौंय् निपु स्वाना च्वंगु थाय्
joke[1] (n) ख्यालि, ख्यालिखँ, न्हिइकिइगु
joke[2] (v) ख्या: याये (ख्याल याये)
joker (n) ख्यालिम्व: (ख्यालिम्वल), ख्यालिचा, जोकर, न्हिइकिइम्ह
jolly (adj) चंचं धा: (चंचं धात्र), न्हिउख्वा: व: (न्हिउख्वाल व:), लसतां जा:, ख्या: याये मा:म्ह (ख्याल याये मा:म्ह)
Jolly Roger (n) जाहाजय् वइपिं खुँतय्सं ब्वयेका वइगु हाकुगु कापतय् तुयुगु क्व:त: च्वया त:गु ध्वाँय्
jolt[1] (n) [भुखाय् ब्व:गुया] भ्राता । जोल्तिन, भ्वाराक्क संगु
jolt[2] (v) भ्वाराक्क सने, जोल्तिन नये, ग्वारां ग्वारा मिने
jostle (v) हुलय् घ्वाये, धितुमतु धिने
jot (v) **jot down** स्वात्त च्वये, याकनं च्वया काये, स्वार-स्वार च्वये
journal (n) बुखँपौ (बुखँपति), च्वसुपौ
journey (n) या: (यात), लँय् जुइगु ज्या
joy (n) लय्ता (लसता)
joyful (adj) लसतां जा:गु
judge[1] (n) जज, ख:मखु स्वइम्ह
judge[2] (v) ख:मखु स्वये (खवमखु स्वये), जज याये
judgement (n) जजं न्यंकुगु खँ

judo (n) जुदो, निम्हेसिया दथुइ जुइगु ल्हातं ज्वना: बस्वाना: म्हितेगु जापानि कासा

jug (n) चु दुगु थल, जग

juice (n) जुस, छुं नं सिसाबुसा तिसिना: व:गु ति

Juliett (n) जुलियत, खंज्या यायेवलय् अंग्रेजि आख: J या पलेसा धाइगु खंग्व:

July (n) दिल्ला, अंग्रेजि दँया न्हय्गूगु ला, जुलाइ

jumble[1] (n) ल्वाक:-बुक: (ल्वाकल-बुकल), घलमल, घारघुर, घाराघुरु

jumble[2] (v) घाराघुरु याये

jumbo[1] (adj) भराय धंगु

jumbo[2] (n) भराय धिक:म्ह किसि

jumbo jet (n) भराय ग्व:गु जेतप्लेन

jump (v) तिंन्हुये । वाथाइथि दने । थारान्हुये । अत: गाये (अतल गाये)

jump down (v) फुग्रु ब्वाये, क्वब्वाये

jump into (v) ह्वब्वाये, क्वब्वाये, दुब्वाये

jump off (v) फुग्रु ब्वाये, क्वब्वाये, तिंन्हुया वने

jump rope (n) खिप: (खिपत), सना च्वंगु खिप:यात तिंतिं न्हुसे हाचां गाया: म्हितेगु मस्तय्गु कासा

jump up and down (v) तिंतिं न्हुये

jumper (n) जम्पर, ह्वालां-फ्वालां जुइक पिने फिइगु, न्ह्य:नें मवा:गु वस:

junco (n) त्वा: ह्याउंम्ह तीतु (त्वाथ ह्याउंम्ह तीतु), चखुंचा थें च्वंम्ह स: बांला:म्ह झंग: (*Junco*)

junction (n) दुवा: (दुवाल), पेकालं, दोकालं, छ्वास, थीथीं लंपु चूलाना च्वंगु थाय्

June (n) तछला, अंग्रेजि दँया खुगूगु ला, जुन

June bug (n) तछला की, सिमाया ह: नइम्ह पपू दुम्ह की (*Phyllophaga*)

jungle (n) गुँ, जंगल, सिमा यक्व दुगु थाय्

jungle cat (n) गुँभौ, गुँइ च्वनिइम्ह हारांम्ह भौ (*Felis chaus*)

jungle crow (n) गुँक्व: (गुँक्वख), म्ह छम्हं हाकुम्ह गुँइ च्वनिइम्ह त:धिक:म्ह क्व: (*Corvus macrorhynchos*)

jungle fowl (n) गुँखा, तुपुं झंग: (तुपुं झंगल), छचं ह्याउं व म्ह हाकुम्ह गुँइ च्वनिइम्ह खा (*Gallus gallus*)

junior[1] (adj) क्वकालि, क्वजि, क्ववह, क्व

junior[2] (n) क्वकालि

junk[1] (n) ज्या मवंगु कुचा-काचा दों, स्यंपुल्यं । चापा: (चापाल)

junk[2] (n) चिनय् दुगु फसं न्ह्याइगु सिंयागु तग्व:गु नांचा

Jupiter (n) जुपितर, सुर्द:यात मन्द: कया च्वंगु गुंग: नगु मचाया भ्वलय् न्यागूगु थासय् ला:गु व भीगु चाग्व: सिवें द्व:छि दुगु तग्व:गु ग्यांसयागु ग्वारा

Jurassic (n) १४.४ निसें २१.३ करोड दँ न्ह्य: तक हलिमय् च्वंना वंगु छगू ईब्य:

jurisdiction (n) अस्तलोहं

jury (n) जज याइपिं मनूतय्गु पुच: (पुचल)

just[1] (adj) थला:-क्वला: मजूगु, दक्वसित उति ग्यंगु, इन्साफ जूगु

just[2] (adv) तिनि । जक, लाक

just as (adv) थें

just now (adv) नक्तिनि, नकतिनि

justice[1] (n) जज, इन्साफ याइम्ह

justice[2] (n) इन्साफ, अमू (अमुलि)

jute (n) भांग्रा

juvenile (n) मचा, मोचा

K

kabbadi (n) कपर्दि, छगू सासलं मदिसे "तू" हाला: मेपिंत थिउ वनेगु कासा

kaleidoscope (n) दुरबेन, प्वाला प्वाला थीगु ह्याउँ-वाउँ बांकि खने दइगु खा: कुचा कुचा तया: दयेका त:गु स्वसा

kalij pheasant (n) हाकुम्ह थायखा, वँखा, उँखा, छचनय् कल्कि व इंत्रा वांलुगु ताहाक:गु न्हिप्यं दुम्ह गुंखा थें च्वंम्ह हाकुम्ह भंग: (*Lophura leucomelana*)

Kalimpong (n) कालिम्बु, भारतय् च्वंगु छगू थाय्

kangaroo (n) कंगारु, लिउने च्वंगु तुति ताहाक:म्ह तिंतिं न्हुया जुइम्ह म्हय् म्हिचा दुम्ह सा (*Macropus giganteus*)

kaolin (n) कय: रिकापि दयेकेगु तुयुगु चा

karakul (n) न्हिप्यं तथ्वा:म्ह फै (*Ovis*)

karate (n) कराते, निम्हेसिया दथुइ जुइगु ल्हातं दाया: व तुतिं प्यंका: म्हितेगु जापानि कासा

Kathmandu (n) यें, येंदे, नेपा:या लायकू

Kathmandu Valley (n) स्वनिग: (स्वनिगल)

Kathmanduite (n) येंमि, येंयाम्ह मनू

katydid (n) वाउँ बुइंचा, वाउँसे च्वंम्ह ग्वाय् ताहाक:म्ह बुइंचा

kayak (n) कैयाक, छम्ह मनूया ब्राम्ह म्ह जक दुत छ्वया: फ्यतुइ छिंक दथुइ ह्व: तया: दयेका त:गु कनु

kea (n) त:धिक:म्ह वाउँ भतु, फैया म्हय् घा: यासें दा: लिकया: नइम्ह त:धिक:म्ह वाउँ भतु (*Nestor notabilis*)

keel (n) नांचाया तल्ब: (नांचाया तल्बल), नांचाया त:लय् च्वंगु ब्रो

keen (adj) आपुलु, सिइके न्ह्या:म्ह । [न्हाय्पं, मिखा] तेल्ला: । [चुपि] ज्व:

keep[1] (n) न्हिखर्च, न्हिंन्हिंयात मा:गु नये-च्वने धेबा

keep[2] (v) तये, तया तये । थातं च्वने । नका: त्वंका: लहिना तये । पिइका तये

keep at (v) याना तुं च्वने

keep off (excl) वये मते !

keep on (v) वना तुं च्वने, याना तुं च्वने

keep out (v) दु मकाये

keep up (v) लिलाके, नापनापं वने

keeper (n) पिवा: (पिवाल), पिवा: च्वनिइम्ह (पिवाल च्वनिइम्ह) । तया तइम्ह

kennel (n) खिचाग: (खिचागल), खिचा तयेगु थाय्

kerb (n) फ: (फल), फ:या सिथय्

kernel (n) बरांया दुने च्वंगु स्य: (स्यल)

kerosene (n) मत्रिकं (मत्रिकन), मतत्रिकं, बँया दुनें पिहां वइगु च्याकेगु त्रिकं

kerosene lamp (n) लम्फा, खा:या दुने इता: दुगु मत्रिकंनं च्याइगु मत

kestrel (n) चिधिक:म्ह सतांचा, भंग: व छुं स्याना: नइम्ह पपू च्वामुसे च्वंम्ह भंग: (*Falco*)

kettle (n) खोति, च्या दायेकेगु थल

kettledrum (n) भेग:खिं (भेगतखिन), छेंगुलिं भुना त:गु लीयागु भेग: थें च्वंगु कथिं दाया: थायेगु बाजं

key (n) ता:चा (तालचा), त:चा (तलचा), कौंय

keyboard (n) किब्रोर्द, करेन्तं स:

वयेकिइगु पतिनं तिया: थायेगु बाजं
keyhole (n) कौयप्वा: (कौयप्वाल), ता:चा दुछ्वयेगु प्वा: (प्वाल)
keystone (n) न्वकू (न्वकुलि), दथुम्व: (दंथुम्वल), गुमजया चोकाय् चुकू थें तइगु स्वकुं ला:गु लोहं
khaki (n) खाखि, सिपाईं व पुलिसतय् फिइगु म्हासु-म्हासु धा:गु सिइसे च्वंगु वस:
Khas (n) खँय्, खय् (खस)
khin (n) खिं (खिन), निखें छेंगुलिं भुना त:गु ल्हातं दाया: थायेगु तग्व:गु सिंयागु बाजं
KIA (n) [killed in action] हतालय् सिइम्ह सिपाईं
kiang (n) ब्वसल, संदेसय् दुम्ह गुंइ च्वनिइम्ह सल (*Equus kiang*)
Kichhu river (v) ल्हासा खुसि, ल्हासाय् च्वंगु छगू खुसि
kick (v) तुतिं प्यंके, प्यनके, थ्वाये, च्वाये
kick off (v) न्ह्याके
kick out (v) पुचलं पितिने, लिकाये, वाछ्वये
kid[1] (n) मचा, मोचा
kid[2] (n) चोलय्चा (चोलसचा), दुगुचा
kidnap (v) दाया यंके, दाया यने, बिसिके यने
kidney (n) जलासें, हि सफा याना: चो पित विइगु बो
kill (v) स्याये, मोलचके
kill time (v) म्हाइपु छ्याये, ताइम-पास याये
killdeer (n) ल:सि भ्रंग: (लखसि भ्रंगल), तसकं हाला च्वनिइम्ह तितिहुलि भ्रंग:, ताहाक:गु सित्यांचा तुति दुम्ह ल: सिथय् दइम्ह भ्रंग: (*Charadrius vociferus*)
killer (n) स्या:म्ह (स्याकम्ह), मनू स्याइम्ह
killer whale (n) ओर्का ह्वेल, हाकु व तुयु च्या:था:म्ह ग्यानापुम्ह ह्वेल न्या (*Ocrinus orca*)
killing (n) स्यायेज्या, स्यायेसिइ
Kilo (n) किलो, खँज्या यायेवलय् अंग्रेजि आख: K या पलेसा धाइगु खँग्व:
kilo- (pref) द्व:छि (द्वलछि)
kilogram [चिहाकलं kg] (n) किलो, किलोग्राम, केजि, १००० ग्राम, २.२०४६ पाउन्द, ०.४१७ धानि, ५.०१ पाउ
kilolitre [चिहाकलं kl] (n) किलोलितर, १००० लितर, २२० ग्यालन
kilometre [चिहाकलं km] (n) किलोमितर, १००० मितर, ३२८०.८ फुत, ०.६२१४ माइल
kiloton (n) किलोतन, १००० तन
kilt (n) किल्त, स्कटल्याण्डया मिजंतय्सं फिइगु पुलिइ तक व:गु इस्कर्त
kimono (n) किमोनो, लंचो ह्वालांफ्वालां जूगु जापानिज गाउन
kind[1] (adj) भिंम्ह, कन्नां जा:म्ह
kind[2] (n) ता, ताजि, थी, जा: (जात)
kind-hearted (adj) नुग: क्यातुम्ह (नुगल क्यातुम्ह)
kindle (v) मि च्याये । च्याके
kindly (adv) नाइक
kindness (n) कन्ना, मतिना
kinetic (adj) सना च्वंगुलिं दुगु, न्ह्याना च्वंगुलिं दुगु
king (n) जुजु, अपा
king cobra (n) जुजु गौमन, तं पिहां वलकि ग:प: तपु जुइम्ह विख दुम्ह भिंच्यागू फुत हाक:म्ह ताहा (*Ophiophagus hannah*)
king snake (n) जुजु ताहा, हाकुगुलिइ तुयुगु चात: चात: दुम्ह अम्रिकन ताहा (*Lampropeltis getulus*)
kingbird (n) जुजु भतु, सियुगु म्ह व म्हासुगु प्वा: दुम्ह चखुंचा सिबें

भचा तःधिकःम्ह भ्ंगः (*Tyrannus*)
kingdom (n) जुजुदे, जुजु दुगु दे
kingfish (n) ब्यांसः न्या (ब्यांसल न्या), तुयुगु म्हय् हाकुगु फुति फुति व निचलः मजूगु स्वकुं लाःगु न्हिप्यं दुम्ह अले ब्यांचा थें त्यार्र-त्यार्र सः पिकाइम्ह लःछेंय् दइम्ह तःधिकःम्ह न्या (*Pogonias cromis*)
kingfisher (n) न्याक्वाः भ्ंगः (न्याक्वाः भ्ंगल), न्याखुंचा, तत्याःगु त्वाः दुम्ह बखुं सिबें भचा चिधिकःम्ह लखय् दुने क्वब्वां वनाः न्या ज्वनिइम्ह भ्ंगः (*Alcedo*)
kinglet (n) म्हासुछ्यं चखुंचा, न्हायकं चखुं पुचलय् लाःम्ह छ्यं म्हासु व प्वाः तुयुम्ह चखुंचा पायधिकःम्ह भ्ंगः (*Regulus*)
kinkajou (n) ल्हातं थें न्हिपेनं ज्वने फुम्ह सिमाय् च्वनिइम्ह घोंछुं (*Potos flavus*)
kiosk (n) पसःचा (पसलचा), चिधंगु पसः
Kirtipur (n) किपू (किपुलि)
Kirtipurian (n) किपूमि, किपूयाम्ह मनू
kiss[1] (n) चुप्पा
kiss[2] (v) चुप्पा नये, चु याये
kit (n) थीथी जोलं
kitchen (n) भुतू (भुतुलि), नयेगु दयेकेगु कोथा
kitchen knife (n) कुईं, त्वाक्लय् धंका तःगु ला तायेगु चुपि
kite[1] (n) भुतुमालि, भुतिमालि, भुतमालि, भुनिमालि, भुतिमा, बखुंमालि, सर्गतय् ब्वयेकिगु भोंयागु पा
kite[2] (n) इमा, चिधिकःपिं भ्ंगः व छुं स्यानाः नइम्ह सर्गतय् च्वय् च्वय् बुलुहुं ब्वया च्वनिइम्ह तःधिकःम्ह भ्ंगः (*Milvus migrans*)
kite flying (n) भुतुमालि ब्वयेकाः म्हितेगु कासा
kitten (n) न्याउचा, भौचा, मचाम्ह भौ (भति)
kittiwake (n) तुयुम्ह गल, ताहाकःगु पपू व म्हासुगु त्वाः अले हैंय् पालि दुम्ह तःधिकःम्ह तुयुम्ह भ्ंगः (*Rissa tridactyla*)
kiwi (n) किविखा, ताहाकःगु च्वामुगु त्वाः व ग्वार्चा चिंगु म्ह दुम्ह गोंगः पायधिकःम्ह ब्वये मफुम्ह सियुम्ह भ्ंगः (*Apteryx*)
klaxon (n) तसकं तसःगु हरन
kleptomaniac (n) छुं खनकि मखुसें मगाःम्ह वें
knead (v) छुचुं न्हाये, न्ह्याये
knee (n) पुलि, तुतिया दथुइ च्वंगु साहा
kneecap (n) पुलि कोंय् (पुलि कोंच), पुलिया द्यःने च्वंगु कोंय्
kneel (v) पुलिं चुये
kneepan (n) पुलि कोंय् (पुलि कोंच), पुलिया द्यःने च्वंगु कोंय्
knickers (n) मिस्तय्गु अन्दरवेर
knife (n) चुपि
knight (n) यक्व न्हापायाम्ह अंग्रेजि माहां, नाइत
knit (v) स्वितर थाये
knitting (n) थाज्या, थायेगु ज्या
knob (n) ज्वनेगु ग्वारा, चु
knock (v) ध्वके, ध्वके । त्वाक-त्वाक याये
knock down (v) ग्वारा तुइके, क्वथले । छैं पिये, थुने
knock out (v) ग्वारा तुइक दाये, त्यांग्रा पुइक दाये
knoll (n) दों, चिजाःगु गुं
knot (n) गथः (गथल)
know (v) [खँ] सिये, थुये, वये [याये] सये । म्हसिये । म्हसिउ, म्हसिउ तासिउ । **known as** धाःम्ह, धाःगु
knowledge (n) सिउता, नोसु, ग्यां,

खँक्व-सिक्व

knowledgeable (adj) स:सिउम्ह (सलसिउम्ह)

knuckle (n) ल्हा:या गौचा (ल्हातया गौचा), पतिं व ल्हा:पा दथुइ च्वंगु स्वापु

koala (n) क्वाला भौ, भौ थें च्वंम्ह सिमाय् च्वनिइम्ह छता माक:धुं (*Phascolarctos cinereus*)

Komodo dragon (n) मल: म्हालकायचा (मलख म्हालकायचा), फ्रिगू फुत ताहाक: व ग्यानापुसें च्वंगु लुसि दुम्ह ला नइम्ह म्हालकायचा (*Varanus komodoensis*)

krait (n) म्हय् हाकुगु व म्हासुगु ब्वाला ब्वाला दुम्ह तसकं ग्यानापुम्ह ताहा (*Bungarus fasciatus*)

krypton (n) क्रिप्तन, चिमय् तइगु फय् नाप ल्वाकज्याना च्वनिइगु ग्यांस

kudu (n) हिना नेकू दुम्ह अफ्रिकन यासा (*Tragelaphus stepsicus*)

kunzite (n) कुन्जाइत, स्वयेबलय् खा: थें च्वंगु गुलाब उनयागु छता थी

L

label[1] (n) लेबुल, नां च्वया त:गु कुचा

label[2] (v) लेबुल तये, नां तिके । नां ब्रिये

laboratory (n) छ्यले कुथि, छ्यलेज्या यायेगु थाय्, ल्याब

labour (n) ज्यामि ज्या । ल्हा:ज्या (ल्हातज्या) । कुत: (कुतल)

labourer (n) ज्यामि

lac (n) अल: (अलत)

lace (n) पुतु, लं ब्यना मवयेक चिना तयेगु चिचिहाक:गु चिंखि । लाकामय् चिइगु, थाका

lacewing (n) हिनू थें खने दुगु त:धंगु पपू दुम्ह भुजिं (*Osmylus fulvicephalus*)

lack[1] (n) म्हो

lack[2] (v) मदये

lacrosse (n) लक्रस, ताहाक:गु कथिया चोकाय् घाना त:गु जालिं बल लाका कासें वांछ्वया: म्हितेगु ख्य: कासा

lactometer (n) ल्याक्तो-मितर, दुरु गुलि भिं धका: स्वयेगु मिसिंन

lad (n) ल्यायम्ह, मिजं मचा, वाउचा

ladder (n) स्वाहाने

ladle[1] (n) धव: (धवत), तुया कायेगु जोलं

ladle[2] (v) धवतं तुया काये, ध्वतुये

lady (n) मयजु, मिसा

ladybug (n) मुस्या वाग: भोपुइका त:गु थें ब्वांलूम्ह ह्याउँगु म्हय् हाकुगु फुति फुति दुम्ह की (*Adalia bipunctata*)

lady's finger (n) रामतोर्या, पतिं थें हाक: ब्वांलूगु छता पु यक्व दुगु वाउँचा (*Abelmoschus esculentus*)

lady's slipper (n) गल:रि स्वां (गललरि स्वान), गुंइ सिं धोगिना च्वंगु थासय् ह्वया च्वनिइगु गल: ब्वांलूगु छता स्वां (*Cypripedium calceolus*)

lag (v) लिपा लाये, लिउने लाइ कथं बुलुहुं न्ह्याये

lager beer (n) लागर ब्यर, ख्वाउँका त:गु छ्वालुगु ब्यर

lagoon (n) लगुन, चाक्लाक च्वना च्वंगु न्हसिभु मा:या दथुइ च्वंगु पुखू

lair (n) धुं च्वनिइगु पाको, धुंया छैं

lake (n) दह, दहं (दहन), त:पुखू (तवपुखुलि), त:धंगु पुखू

lakh (adj & n) लख, लखछि, १००,०००

lakhs (n) लखं लख

Lalitpur (n) यल, यलदे

Lalitpurian (adj) यलमि, यलय् च्वंम्ह मनू

lamb (n) चोलय् (चोलस), मचाम्ह फै (*Ovis*)

lamb's quarter (n) इकं (इकन), अथें वुया वया च्वनिइगु छता वाउँचा (*Chenopodium album*)

lame (adj) खू, खूका:म्ह, तुति छपा स्यंम्ह, लंगरा

lament[1] (n) नुग: ख्वयेकिइगु खँ (नुगल ख्वयेकिइगु खँ)

lament[2] (v) नुग: दाया: ख्वये (नुगल दाया: ख्वये)

lamp (n) मत, मता, दलू (दलुख), इता: (इताल), देवा, पाल्चा, सुकुन्दा । लम्फा

lamp-black (n) हाक: (हाक्ल), मोहनि

lampion (n) खा:यागु मतच्या: थल

lance (n) नतूचा, च्वामुगु ज्याभ: । सुयेगु ल्वाभ:

land[1] (n) वँ, वुँ । दे, देय् (देस)

land[2] (v) जुये, वँय् जुये, वँय् क्वहां वये

land tax (n) पोता, वुँयागु त्याक्स

landcruiser (n) ल्यानक्रुजर, पाजेरो, तग्व:गु जिप

landing[1] (n) वँय् जुइगु ज्या

landing[2] (n) खिचाख्व: (खिचाख्वल), स्वाहानेया क्वय् च्वंगु पेकुं ला:गु फ:

landlord (n) त:सिं (तलसिन), छेँथुवा: (छेँथुवाल), वुँथुवा: (वुँथुवाल)

landscape (n) थाय् किपा, थाय्

landslide (n) चल: (चलख), गुँया च्वं चा कुतुं व:गु

lane (n) मुग: (मुगल), चिबालागु लँ

language (n) भाय् (भास), ल्हापु, ल्हानाखँ

langur (n) भुति माक: (भुति माक्ल), न्हिप्यं ताहाक:म्ह ख्वा: हाकुसे च्वंम्ह माक: (*Presbytis entellus*)

lanky (adj) स्वांत्यांग तधिक:म्ह

lantern (n) लालतिन, खा:या दुने इता: दुगु मचिकंनं च्याइगु मत

lantern fish (n) पुलपुल न्या, खुगू इन्चि ति ताहाक: व म्ह दुच्छिं मत थें च्याइगु फुति फुति दुम्ह ल:छेँय् दइम्ह न्या (*Myctophum affine*)

lap[1] (n) ब्वाज्याय् ब्वां वने मा:गु छचा: (छचाक)

lap[2] (n) मुल, फ्यतुइबलय् जं निसें पुलि तकया बो

lap[3] (n) क्वफ्य: (क्वफ्यल), कलि, लंया क्वय् पाखे घाना च्वनिइगु पाता

lap[4] (v) खिचां याइथें में फ्यया: त्वने

laparoscopy (n) प्वाथय् चिधंगु ह्व: दयेका: पाइप दुत छ्वसे दुने स्वयेगु ज्या

lapin (n) खराचा, न्ह्य:नेयागु तुति सिवें लिउनेयागु तुति ताहाक:म्ह न्हायूपं तिंस्वा:म्ह तिंकतिंक न्हुया जुइम्ह चिधिक:म्ह पेपांचू (*Oryctolagus*)

lapis lazuli (n) ल्यापिस लाजुलि, सर्ग: थें वँचुगुलिइ लुँयागु फुति फुति दुगु छता थी

lapse[1] (n) द्वं, द्वंबिद्वं

lapse[2] (v) ई पुले (इल पुले)

lapwing (n) तुति ताहाक:म्ह ल:बखुं, घ:ने सियु व त:लय् तुयुम्ह ल: सिथय् दइम्ह भंग: (*Vanellus*)

lard (n) फाया दा: (फाया दाक)

large (adj) त:धं (तवधं), तग्व: (तग्वल)

large (n): **at large** पिने अथें । छगुलिं

large cardamom (n) यला, सिइसे च्वंगु खोलाया दुने हाकुगु गुलिचा गुलिचा दुगु सि (*Amomum aromaticum*)

lark (n) दुयभंग: (दुयभंगल), गिखा, चकंगु ख्यलय् दइम्ह चखुंचा सिवें

त:धिक:म्ह सियुम्ह भंग: (*Mirafra assamica*)
laryngitis (n) कथुइ दुने खस-खस जुइगु लोय्
larynx (n) सों नाप स्वाना च्वंगु सास: ल्हायेगु पाइप
laser (n) लेजर, लासर, तसकं थीगु मतया ज:
lash (v) दाये । न्हिप्यं थासाक्क संके
lass (n) ल्यासे, मिसा मचा, मैं, मैचा
lassi (n) लस्सि, धौ संका: दयेका त:गु त्वंसा
last[1] (adj) लिपांगु, लिवंलि, लिथ्व, चुत्था, अइल, लास्त
last[2] (adv) दकलय् लिपा
last[3] (n) दकलय् लिपा वइगु
last[4] (v) तुये, दया च्वने, त्रिये
last breath (n) अभितभि
last day of the month (n) वंकुरि, लाया दकलय् लिपांगु न्हि
last name (n) लिउने च्वंगु नां
last year (adv & n) थगुने, थ्व दं सिबें न्हापांगु दं, दच्छि न्ह्य:
latch[1] (n) चुकू (चुकुल)
latch[2] (v) चुकू तये (चुकुल तये)
late[1] (adj) मदुम्ह, सीधुंकूम्ह
late[2] (adv) लित्राक, ई सिबें लिपा । **too late** धों इलय्
late night (n) चा, चान्हय्, चान्हसि, व्रहनि सिधये धुंका: कन्हय् सुथय् तक
lately (adv) थौंकन्हय्, म्हिग: म्हिइग
later (adv) अले, लिव, अनंलि, लिपा, लिपा लिपा, आक्व
latest (adj) न्हूगु, दकलय् लिपा व:गु, ल्यातेस्त
latitude (n) चाग्व:यात त्रिं तये कथं जवं खवय् साला त:गु ध्व:
latrine (n) च:त्रि (चलत्रि)
latter[1] (adj) लिपायागु
latter[2] (pron) लिपाम्ह
lattice window (n) तिकि भ्या: (तिकि भ्याल), सिंयागु त्राला त्रालायागु, दयेका त:गु पेकुं पेकुं ला:गु त्रिचिप्वा: दुगु भ्या:
laugh (v) न्हिले
laughable (adj) न्हिले मास्ति वइगु
laughing gas (n) न्हिइकिइगु ग्यांस, नंतुनकि स्या: मचाइगु व न्हिले मास्ति वयेकिइगु ग्यांस
laughter (n) न्हिला, न्हिउस: (न्हिउसल), न्हिला च्वंगु स:
launch (v) न्ह्याये । न्ह्याके, ब्वयेके, तिये
laundry (n) हिज्या, वस: हिइगु थाय् । हिइ मा:गु वस: (वसत)
lava (n) लाभा, मिगुंया दुनें पिहां वइगु तसकं क्वाना: नाया च्वंगु लोहं
lavatory (n) च:त्रि (चलत्रि)
law (n) लं, नेम
lawn (n) घांय्ब्व, घांय् पिना त:गु केत्र
lawn grass (n) सितु घांय् (सितु घांस), गुंत घांय्, गुतुसि घांय्
lawyer (n) वकिल, कुतिलजु
lay (v) तये, दिके । [खेंय्] ध्वये
lay down (v) त्रंय् तये, क्वय् तये, लाये
lay off (v) ज्यां लिकाये
lay out (v) ब्वये, चकंके
lay waste (v) हन्ता: याये (हन्ताल याये), स्यंके
layer (n) सरा, फि, ब: (बल), सू (सुलि), तं, ल: (लव)
layman (n) अथें मनू, स:सिउ मजूम्ह मनू, गुर्जु त्रा त्ररे मखुम्ह मनू
layout (n) ब्वया त:गु । ब्वयेगु ज्या
laze (v) उसि चाये, वास्यां च्वने, छुं मयासे च्वने
lazily (adv) उसिं चासें
laziness (n) उसि

lazy (adj) उसि चा:, अल्छि

lead[1] (n) म्ह: (म्हल), भौंतय् च्वये जिउगु व भचा क्वाकेवं नाइगु छता भ्यातुगु भुइसे च्वंगु मोतरया ब्यात्रि दुने दइगु लीलं

lead[2] (v) न्ह्यवने लाये । न्ह्यलुये, लँ क्यने, न्ह्यवने वने, न्ह्यज्याये

lead down (v) क्वत यने

leader (n) न्ह्यलुवा: (न्ह्यलुवाल), न्ह्यज्याइम्ह । नायो, थाकुलि

leadership (n) नायोसु

leaf (n) ह: (हल), माया चोकाय् दइगु पति चिंगु वाउंगु वो । ख्वाख: (ख्वाखल) । भोंया पा: (पात), पौ (पति), पाना

leaf amaranth (n) बकं (बकन), अथें बुया वया च्वनिइगु ह: यक्व दुगु छता वाउंचा (*Amaranthus*)

leaf garlic (n) झिकुचा, चिकनय् क्वयेका: मस्ला कथं छचले जिउगु छता नँस्वा:गु गंका त:गु ह: (*Allium hypsistum*)

leaflet (n) न्यंकपौ, सुचं च्वया: न्यंक ह्वलेगु पौ

league[1] (n) पुच: (पुचल)

league[2] (n) लिग, थ्यंमथ्यं स्वंगू माइल

leak (v) ज्वये, पिज्वये, लिज्वये, प्वालं तिं सुलु सुलु पिहां वये

leaky (adj) ज्व:गु

lean[1] (adj) गंसिं, सित्यांचा, चसिचा, चकुचा, तित: (तितल), स्वांत्यांग च्वंम्ह

lean[2] (v) धेचुये । चुये, लिधने, ब: काये (बल काये) । क्वस्वये । धंके, लिधंके

lean meat (n) नलू (नलुख), प्याथ: मदुगु भिंगु ला

leap (v) क्वब्वाये । तापाक तिंन्हुये

leapfrog (n) लिपफ्रग, घोंस्याना च्वंम्हेसिया च्वं तिंन्हुया वना:

म्हितेगु कासा

learn (v) सिइके, सयेके

learned (adj) ब्वना त:म्ह, स:सिउ (सलसिउ)

learner (n) सयेकुमि

learning (n) ब्वनेज्या, ब्वनेगु ज्या

lease (n) बालं कालबिलया सहलह

least (adj & n) दकलय् म्हो । **at least** निं, म्होतिं । **at the least** म्हंनं । **in the least** भ्या:भचा हे

leather (n) छेंगू (छेंगुलि), सेबु

leatherback (n) भराय धिक:म्ह छता ल:काउलि (*Dermochelys coriacea*)

leave[1] (n) बचं (बचन), उजं (उजन) । बेरा

leave[2] (v) त्व:ते (त्वलते), त्व:ता थके (त्वलता थके), वाये, सिधयेका वने । ल्यने, ल्यंदये

leave out (v) दु मथ्याके, दु मकाये, त्वफिके

lecture (n) न्यंकखँ, लेक्चर

ledge (n) फ: (फल)

leech (n) प्या, सुल्प्या, सुतुप्पा, दम्बि थें च्वंम्ह हि त्वनिइम्ह की

left[1] (adj) ख: (खव), देपा

left[2] (adv) खवं, खवय्, देपां, देपाय्

left[3] (v) त्व:ता थक्ल, त्व:ता वन

left wing (n) न्हापां निसें जुया वया च्वंगुलिइ हिउपा: हयेगु धाइपिनिगु पुच:

left-handed (adj) जव ल्हातं सिबें देपां ज्या याइम्ह

lefty (n) जव ल्हातं सिबें देपां ज्या

याइम्ह

; (n) तुति, लृ, म्हया क्वय् ला:गु न्यासि वनेगु ब्वो । तुति दुत छ्वयेगु पाइन्त व सुरुवा:या ग्व:

;acy (n) दहं । ल्यंपुल्यं, न्हापायापिंसं ल्यंका थकुगु

;al (adj) लँ नाप स्वापु दुगु । याये जिइका त:गु

;end (n) पुलांखँ, अजि ब्राखं (अजि ब्राखन), न्यंखँ, न्यनागु खँ

sure (n) सुलं, लिला:गु ई, ज्या मदुगु ई

sure work (n) लाज्या, लाइब्रलय् यायेगु ज्या

surely (adv) धिकिं, याउँक, अगतिं, अकतिं

aming (n) लेमिंग छुँ, चिकु थाय् च्वनिइम्ह व ब्रथां ब्रथां मुना जुइम्ह त:धिक:म्ह छुँ (*Lemmus lemmus*)

ion (n) तग्व: भम्सि (तग्वल भम्सि), भम्सि थें च्वंगु छता सि (*Citrus limonia*)

ion juice (n) भम्सिति, भम्सियागु ति

ion squash (n) भम्सि सोरा, भम्सियागु ति व सोरा तया: दयेका त:गु त्वँसा

ionade (n) भम्सियागु ति तया: दयेका त:गु त्वँसा

iur (n) धोंख्वा: माक: (धोंख्वाल माकल), धों ख्वा: व:म्ह अफ्रिकन माक: (*Hapolemur*)

d (v) न्यये ब्रिये, लिपा लित कायेगु कथं छुं नं ब्रिये

gth (n) हाक: (हाकल), धु

gthen (v) ताहाये, ताहाक: जुये (ताहाकल जुये), हाक: यक्व दये । ताहाक्येके, ताहाक: याये

gthwise (adv) हाकलं, धु पाखें

s (n) स्वयेगु खा: (खाल), लेन्स

letter[1] (n) आख: (आखल), आख: ग्व: (आखल ग्वल)

letter[2] (n) पौ (पति), चिथि

letter box (n) पौद्यां (पौद्याम), चिथि तयेगु बाकस

lettuce (n) जीसा: (जिलसाल), कुलि कुलि चिंगु ततह: दुगु छता वाउँचा (*Lactuca sativa*)

leucas (n) ग्व:जाबुं स्वां (ग्वलजाबुं स्वान), ताहाक:गु तप्यंगु दंया चोकाय् ह्वइगु वाउँसे च्वंगु ग्वार्चा चिंगु स्वां (*Leucas*)

leucorrhoea (n) तुइक ति पिहां वइगु मिसा लोय्

leukemia (n) हिस्यं लोय् (हिस्यं लोच), हि स्यना: जुइगु लोय्

level[1] (adj) माथं वं, पिचु, पाचु, थथ्या: क्वथ्या: मजूगु (थथ्याक क्वथ्याक मजूगु), लिविल । उथें, उलि हे, उति हे

level[2] (n) लिविल, ल:ज: (लखजल)

level[3] (v) माथं वंके, येले, पिचुके, अंलाके

lever (n) थिंकथि, थिनेगु कथि, गल

lexicography (n) खँग्व: धुकू मुनेगु व दयेकेगु ज्याखं

LF (n) [low frequency] एल.एफ., ३० निसें ३०० किलोहर्ज दुने ला:गु रेदिवा फ्रिक्वेन्सि

Lhasa Apso (n) भ्याब्ले खिचा, स्वा: हे खने मदयेक म्ह छम्हं सँ भ्याब्ला-भ्याब्ला दुम्ह सँदेसय् दुम्ह चिधिक:म्ह खिचा

liaison (n) लाइसन, स्वापु

liar (n) फय्प्व: (फय्प्वल), मखुगु खँ ल्हाइम्ह

liberal (adj) मति चकं । याके बिइम्ह

liberate (v) मुगुति बिये, त्व:ते (त्वलते)

liberty (n) मुगुति

Libra the Balance (n) ताल्जु बांकि व:गु छगू नगु पुच: व भिंनिगू रासिचिं दथुइ छगू चिं

library (n) सफू कुथि, सफू मुना तइगु थाय्

licence (n) मुलि, लाइसेन्स

lichen[1] (n) चिम्हुकं (चिम्हुकन), लोहं व सिमा खोलाया द्य:ने वाउँक छफि जुइक बुया वइगु मा

lichen[2] (n) ह्याउँक चात: चात: वइगु छेंगूयागु लोय्

lick (v) फ्यये, में फ्यये, म्हुतुं फ्यये

lid (n) पुसा, त्वपुइगु

lie[1] (n) मखुखं, खुंखं, मखुगु खं

lie[2] (v) दये, च्वने

lie[3] (v) मखुगु खं ल्हाये

lie down (v) द्यने, ग्वतुले, ग्वारा तुले, चातु वाये, चता वाये, थस:पाये (थसलपाये)

lieutenant (n) लप्तान, सिपाई पुचलय् छगू तगिं

life[1] (adj) म्वा:छि, जिवंकाछि, म्वातले दइगु

life[2] (n) म्वासु, चोला, म्हच्व: (म्हच्वल), आइता

life jacket (n) लखय् मदुंकेत फिइगु फय् जायेका त:गु इस्तकोत

life story (n) चोलाखं, बुसां निसें सीब्वलय् तक्या बाखं

lifeboat (n) हथाय् जुलकि छ्यलेत तग्व:गु जाहाजय् तया तइगु चिचिग्व:गु नांचा

life-long (adj) म्वा:छि, जिवंकाछि, म्वातले दइगु

lift[1] (n) करेन्तया स्वाहाने, लिफ्त

lift[2] (v) ल्ह्वने, ल्हाने, थकाये, थिने, च्वय् छ्वये । उले

light[1] (adj) याउँ, भ्यातु मजूगु, गेसु मदुगु, गेसु मग्यंगु । नायु, फ्यासु

light[2] (adj) चकं, खिउँसे मच्वंगु, तुइसे

च्वंगु, तुयुजः दुगु, हाकुसे मच्वंगु
light[3] (n) मत । मि । लुजः (लुजल), तुयुजः (तुयुजल)
light[4] (v) च्याके, मि तये । मत क्यने, मत खयेके
light bulb (n) चिम, ग्वल्लाःगु खाःया दुने त्रिपुगु नँयागु का च्याइगु मतं
lighten[1] (v) मत तुइसे च्वने, थिये, थिना वये । तुइसे च्वंके, थीके
lighten[2] (v) याउँये, याउँसे च्वने । याउँके
lighter (n) च्यासा, मत च्याकेगु, लाइतर
light-headed (adj) इकु
light-hearted (adj) चंचं धाः
lightly (adv) तिइजक, तिइसकं, त्रिसकं, नाइसे च्वंक, व्रुलुहुं । ख्याः थें (ख्याल थें), नुगः मतसे (नुगल मतसे)
lightmeter (n) लाइत-मितर, तुयुजः गुलि थी धकाः स्वयेगु मिसिन
lightning (n) पल्पसा, न्हसला, हाब्लासा, लसा, हाब्रसा, ल्हाप्सा, सर्गतय् प्वालाक्क मत च्याःगु
likable (adj) यइपु, यइपुसे च्वंगु,ययापु, ल्वःवनापुसे च्वंगु
like[1] (adj) उथें, अथे हे
like[2] (conj & prep) थें, थिं । गथेकि
like[3] (v) यये, न्ह्याये, छुये, मास्ति वये । **not like** मयये, म्हाये, मछुये, मास्ति मवये
like that[1] (adj) अज्याःगु, आम ज्याःगु, हुं थें ज्याःगु
like that[2] (prep) अथे, आमथे
like this[1] (adj) थज्याःगु
like this[2] (prep) थथे
likely (adj) जुइफु, खयेफु
liken (v) अथे हे च्वंगु क्यने, छथाय् हे तये
likeness (n) किपा, ब्वांकि
likewise (adv & conj) अथे हे, वहे, नं
liking (n) यःगु
lilac (n) सिन्हःमू स्वां (सिन्हलमुलि स्वान), त्रित्रिफ्वःगु ह्याउँ-वँचु नःगु स्वां सिन्हःमू थें च्वंक भ्वाः जुयाः ह्वइगु स्वां (*Syringa vulgaris*)
lily of the valley (n) कमन्दलु स्वां, ततःहाकःगु वाउँगु हः दुगु माय् ह्वइगु गं थें च्वंगु त्रित्रिफ्वःगु तुयुगु स्वां (*Convallaria majalis*)
Lima (n) लिमा, खँज्या यायेत्वलय् अंग्रेजि आखः L या पलेसा धाइगु खँग्वः
limb (n) ल्हाः तुति (ल्हात तुति), लिला
lime[1] (n) सख्वाः (सख्वाल), तुयुगु लोहंचुं
lime[2] (n) कागित, फम्सि सिबें पाउँगु सिमाय् सइगु चिग्वःगु सि (*Citrus aurantifolia*)
limeade (n) चाविस त्वा न्हेलुसियागु ति तयाः दयेका तःगु त्वँसा
limelight (n) सख्वाः मि (सख्वाल मि), सख्वाः च्याइत्वलय् पिहां वइगु तसकं थीगु तुयुजः
limestone (n) सख्वाः लोहं (सख्वाल लोहँत), मिइ तयाः उइत्वलय् सख्वाः जुइगु लोहं
limit[1] (n) थाःगाः (थावगाव), सि, सिथ, चो
limit[2] (v) दुने लाये, लिकुने । दुने तये, लिकुंके । क्वचायेके, दिके
limousine (n) लिमुजिन, तःजिगु कार
limp[1] (adj) याग्ला-प्याग्ला, याला-प्याला, याता-प्याता, थिग्रिक मच्वंगु
limp[2] (v) खूकाये, खुत्यां काये, खुत्यां खुत्यां क्याः न्यासि वने
limpet (n) लोहँतय् प्यपुना च्वनिइम्ह तःधिकःम्ह चाक्लाःम्ह संखकी
limply (adv) याग्लां-प्याग्लां, याता-प्याता जुइक

line[1] (n) खिप: (खिपत), खिप्व: (खिप्वत)
line[2] (n) ध्व: (ध्वल) । भ्व: (भ्वल)
line[3] (v) लनय् दुब्र:सा तये
line[4] (v) भ्व:छुने (भ्वलछुने), भ्व:लिंक च्वने
lineage (n) आजाजु
linen (n) लिनेन, तिसि मायागु कां थाना त:गु काप: । देलासा, लासाया द्य:ने लायेगु काप:
linger (v) ज्या मदयेक छथासं च्वना च्वने, अथें च्वना च्वने । ताहाक: जुया च्वने
lingua franca (n) स्वापु भाय् (स्वापु भास), स्वापु तयेगु निंतिं छ्यलिइगु मेगु भाय् [इटालियन भासं]
lining (n) दुब्र:सा (दुब्रलसा), निब्र: काप: तया: सुया त:गु लनय् दुने च्वंगु काप:
lining cloth (n) खापि, दुब्र:सा तयेत छ्यलिइगु कपाय्यागु थाना त:गु क्वाचुगु काप:
link[1] (n) स्वापु, ह्वना
link[2] (v) स्वाये, ह्वंके, घाये, हने, त्रिने
linoleum (n) ताथ, रब्ररयागु लासा
linseed (n) तिसि
lint (n) घालय् त्रिइगु बुज: बुज: व:गु काप: (कापत)
lintel (n) आति, थखलु, थति, लुखा व भ्या:या क्वय् च्वंगु ग्वारा तुइका त:गु सिं
lion (n) स्वांय् धुं, सेर, छ्यं छ्गलं लाखेया थें सं दुम्ह त:धिक:म्ह धुं (*Panthera leo*)
lionfish (n) कंन्या, म्ह छ्म्हं भ्रंग:या पा थें च्वंगु तत:हाक:गु कं दुम्ह न्या (*Pterois*)
lip (n) म्हुतुसि, म्हतुप्वा:या च्वय् व क्वय् ला:गु ब्वो
lipstick (n) लालि, लिपिस्तिक
liquid (n) ति, छ्वालु, ल: थें ज्या:गु
liquidate (v) न्हंके, मदयेका छ्वये
liquidation (n) न्हंकेज्या, मदयेका छ्वयेगु ज्या
liquor (n) अय्ला: (अय्लाख)
liquorice (n) पोस्तिगं (पोस्तिगन)
list[1] (n) धल: (धलख)
list[2] (v) धल: दयेके (धलख दयेके), धलखय् कथहं च्वये
listen (v) न्यने, न्हायपं त्रिये, न्हायपं फये, खं फये
listener (n) न्यनामि, न्यंमि, न्यनिइम्ह
litchi (n) लिचि, लुचि, कैचा कैंचा दुगु खोलां भुना त:गु दुने तुइसे च्वंगु चाकु चाकु धा:गु चिग्व:गु, सि (*Litchi chinensis*)
literature (n) च्वज्याखं, च्वखं-त्रिखं, च्वये-ब्वने ज्याखं । च्वसु धुकू (च्वसु धुकुति), च्वया त:गु मुना । ब्रोचर, भोंभिं
lithium (n) लिथेम, लीलंया दथुइ दकलय् याउंगु वह थें च्वंगु नायुगु लीलं
lithography (n) मसि किका त:गु पिचुगु पातां भौंतय् आख: थायेगु ज्याखं
lithology (n) लोहं बारे ब्वनेज्या
litre [चिहाक्लं I] (n) लितर, १००० मिलिलितर, ०.२२ ग्यालन, ०.२२ पाथि, १.७६० माना
litter[1] (n) छ्याल-ब्याल
litter[2] (n) दू (दुलि), न्व: तया: क्वबुइगु त्वपुया त:गु ख:
litter[3] (v) कुचा कुचा न्यंकं वांछ्वये, छ्याल-ब्याल याये
little[1] (adj) चिधं । चिकिचा धिक: (चिकिचा धिकल), यक्व दं मदुनिम्ह । भतिचा, भचा, म्हो
little[2] (adv) भतिचा, भचा
little[3] (n) भतिचा, भचा, म्हो । little

by little भति भति याना:, भचा भचा याना:, वुलुहुं वुलुहुं
little finger (n) सिका पतिं, सिकु पतिं, सिथु पतिं, ल्हातय् च्वंगु दकलय् चिपुगु पतिं
live[1] (adj) म्वा:म्ह । म्वा:गु, च्याना च्वंगु, करेन्त दुगु
live[2] (adj) जुया च्वंगु हे क्यनिइगु
live[3] (v) म्वाये, च्वने, हने
livelihood (n) म्वालं, म्वायेगु लंपु, म्वायेत यायेगु ज्या, लजगा
lively (n) चंचं धा: (चंचं धाव)
liver (n) सें, सेंला, खायुगु ति पिकाइगु व हिनुलिइ च्वंगु हि यच्चुकिइगु वो
living[1] (adj) म्वाना च्वंगु
living[2] (n) म्वालं, म्वायेत यायेगु ज्या, लजगा
living being (n) म्वांम्ह, म्वा:म्ह, म्वांपिं, म्वा:पिं
living room (n) च्वनेगु कोथा, बैथक
lizard (n) मायविलि, म्हाल-म्हालचा, चोम्हुलुचा, न्ह्याल ब्यांचा, विम्व:चा (विम्बलचा), ताहाक:गु म्ह व न्हिप्यं अले चिहाक:गु तुति दुम्ह छेंय् खने दइम्ह प्वाथंचू
llama (n) अम्रिकाय् दुम्ह चिधिक:म्ह उंथ (*Lama peruana*)
load[1] (n) कु, बकु, दों
load[2] (v) तये, जायेके
loaf[1] (n) पाउरोतिया ग: (गल)
loaf[2] (v) ज्या मदयेक लुइंथुइं जुया च्वने, अथें च्वना च्वने
loam (n) अप्पा दयेकेत न्हाया त:गु चा । लिउं, अंगलय् इलेत न्हाया त:गु चा
loan[1] (n) त्यासा
loan[2] (v) त्यासा बिये, त्याये बिये, न्यये बिये
loathe (v) मयये, स्वये मयये, खना: घच्चाये, लुइमखाये
lobby (n) छौंलि, छौंदि, छेरि, लंवो
lobster (n) झिपा तुति दुम्ह त:धिक:म्ह चिंग्रि न्या (*Homarus americanus*)
local (adj) वहे लागायागु, थाय्यागु
locality (n) लागा, थाय्
locally (adv) वहे लागाय्, थासय्
lock[1] (n) तालं ग्वयेगु ता: (ताल)
lock[2] (v) तालं ग्वये, तालं दये, ता: ग्वये (ताल ग्वये)
locked (adj) तालं ग्वया त:गु
locker (n) द्यांचा, दराजचा
lockjaw (n) वाकु ब्यना वनिइगु लोय्
locksmith (n) ता:क:मि (तालकरमि), तालं ग्वयेगु ता: दयेकिइम्ह
locomotive (n) रेलया इन्जिन
locust (n) क्व:वुइंचा (क्वलवुइंचा), ग्वा: ग्वा: ब्वया वया: वुंइ पिना त:गु धाक्व नया वनिइम्ह पपू दुम्ह वुइंचा (*Schistocerca gregaria*)
lodestone (n) चुमक लोहं (चुमक लोहंत), चुमक थें जा:गु लोहं
lodge[1] (n) लज, द्यनेगु थाय्
lodge[2] (v) वालं च्वने
loft (n) वइग: (वइगल)
log[1] (n) जुक्व धल: (जुक्व धलख), जूगु खँ च्वया त:गु धल:
log[2] (n) सिंगों, फाये मानिगु सिं
loganberry (n) लोगन प्यासि, इसि व मतप्यासियागु पुसा ल्वाक:-वुक: याना: सयेका त:गु छता न्हूगु सि (*Rubus*)
loggerhead turtle (n) ल:छेंय् च्वनिइम्ह त:धिक:म्ह ल:काउलि (लखकाउलि) (*Caretta caretta*)
logic (n) च्व:प्व: (च्वथप्वथ), हुनि । भ्व:लिंक तया त:गु ज्याखँ
logical (adj) च्व:प्व: दुगु (च्वथप्वथ दुगु), हुनि दुगु
logo (n) चिं, म्हसिकाचिं
loin (n) का: (काल), खम्पा निपु

स्वाइगु थाय्

loin cloth (n) कयूता (कसता), कांस, अन्दरवेरया पलेसा त्रिइगु काप: त्राला

lone (adj) याक: (याकल)

lonely (adj) याक:त्रा (याकलत्रा)

loner (n) याक: (याकल), याक: खित्रा (याकल खित्रा), याक: धों (याकल धों), याक: माक: (याकल माकल)

long[1] (adj) ताहा: (ताहाक), ताहाक: (ताहाकल), त:हाक: (तवहाकल)

long[2] (adv) ताउत, ताई तक । **so long as, as long as** तले, तक । **long before** यक्व न्ह्यव । **long after** यक्व लिपा । **no longer** न्हापा थें आ: मखुगु (आव मखुगु)

long[3] (v) मनतुने, मन वंके, येके

long johns (n) गन्जि सुरुवा: (गन्जि सुरुवाल), त्राउजर, लुमुक दुने न्ह्यायेगु त्याप्प च्वंगु सुरुवा:

long jump (n) गुलि तापाक तिंन्हुइ फत उलि तिंन्हुइगु कासा

long mulberry (n) नेकू समिसि, ताहाक: व्वांलूगु वाउँ-वाउँ म्हासु-म्हासु धा:गु सि (*Morus*)

long pepper (n) पिपि, भत्रा ताहाक: वांलूगु चिकित्रा ग्व:गु हाकुगु सि (*Piper longum*)

long shirt (n) तपा:लं, पुलिइ तक व:गु पुतु दुगु भोतो

longing (n) मनतुना

longitude (n) त्राग्व:यात चिं तये कथं च्वं क्वय् साला त:गु ध्व:

long-term (adj & n) ता: ई (ता: इल)

look[1] (imp) स्व !

look[2] (n) ताल, ख्वा: (ख्वाल), स्वपु

look[3] (v) स्वये, मिखा तये, मिखा ब्वये । खने दये, च्वने । **looked** स्वल । **has looked** स्वये धुंकल । **is looking** स्वया च्वन । **will look** स्वइ । **has to look** स्वये मानि । **looks** स्व:

look after (v) स्वये । लहिये, लहिना तये, त्रिचा: याये (त्रिचाल याये)

look back (v) लिफ: स्वये (लिफव स्वये), लिउने स्वये

look down (v) क्वस्वये, क्वय् स्वये । हिस्याये कथं स्वये

look for (v) माले, माला स्वये

look forward (v) न्ह्यफ: स्वये (न्ह्यफल स्वये), न्ह्य:ने स्वये

look forward to (v) आयत्रुये, स्वयेत हथाय् चाये

look in the eye (v) मिखा चूलाक स्वये

look into (v) दुवाले, दुवाला स्वये, छु जुया च्वन स्वये

look like (v) ख्वा: वये (ख्वाल वये), लिं वये, लसि वये, थें च्वने, स्वये । थें च्वने । **looks like** थें च्वं

look out for (v) छुं जुइ धका: बांलाक स्वया च्वने

look up (v) थस्वये, च्वय् स्वये । हने कथं स्वये

loom[1] (n) तां (तान), थाज्या थायेगु जोलं, काप: थायेगु मिसिन, लायेपु

loom[2] (v) त:धंक खने दये

loon (n) लखय् दुने लाल क्या: न्या ज्वनिइम्ह च्वामुगु त्वा: दुम्ह हँय् थें च्वंम्ह भंग: (*Gavia*)

loop[1] (n) हिना, चा: (चाक), सोतिपाय् (सोतिपाचा)

loop[2] (v) चा:हिले (चाकहिले) । हिने, चा:हिइके, चाक: काये

looper (n) सँ मदुम्ह छ्रा:की (छ्रावकिल)

loose (adj) छ्र्वासु, ह्वालु, ह्वालां-फ्वालां, कमतिइगु, ब्यना व:गु, स्व:गु । थाना गच्वंगु, स्वाना मच्वंगु, बिस्कं जुया च्वंगु । **come loose** स्वब्याये, ब्यने, ब्यना वये, लिवये

loose thread (n) कापु, चबुगु का

loosely (adv) छ्वासुक, फ्यासुक । ह्वालुक । ब्यना वयेक, स्वब्याक

loosen (v) छ्वासुये, फ्यासुये । ह्वालुये । ब्यने, स्वये, स्वब्याये । छ्वासुके, फ्यासुके । ह्वालुके । फ्यने

loot[1] (n) लाका ह:गु छुं नं

loot[2] (v) लाका यंके

lopsided (adj) बकुला:गु, छखे धेचू, बराइंबर मजूगु । **to be lopsided** बकुलाये

loquat (n) लक्वाथ, ल्ह्वये मवयेकेत वास: कथं छ्यले जिउगु खोलाय् सं दुगु सिमाय् सइगु सि (*Eriobotrya japonica*)

lord (n) भारो, भारोजु, भाजु, त:धंम्ह मनू । तुन

loris (n) भौमाक: (भौमाकल), वास्यां सनिइम्ह भौ थें च्वंम्ह माक: (*Nycticebus coucang*)

lorry (n) लरि, चिग्व:गु तरक, मालमिल ल्ह्यइगु मोतर

lose[1] (v) ल्वापुइ वुये, मत्याये । धेबा द्याये, द्यापं फये । **lose one's head** वें चाये, न्ह्यपु थातय् मलाये । **lose one's temper** तं पिहां वये । तं वयेके, तं चाये, तं पिकाये । **lose one's voice** स: सुये (सल सुये) । **lose one's way** लँ तने

lose[2] (v) तने, त्व:फिये (त्वलफिये), लुइके मफये, खने मदये, अनला: थनला: मदये । तंके

loss (n) द्यापं, द्याक, द्याक्व । तंक्व, तंगु, तंगु धाक्व

lost (adj) तंगु, अनला: थनला:

lot (n) **a lot** यक्व, आपा: (आपाल), इल्ल । **the lot** दक्वं, फुक्कं, दक्व-दाक्व, फुक-फाक्क

lotion (n) पावास: (पावासल), म्हय् पायेगु वास:

lottery (n) चित्था, गोला

lotus (n) पलेस्वां (पलेस्वान), ल:या त:लय् सकिं दं थहां वया: ल:या द्य:ने ह्वया च्वनिइगु स्वां (*Nelumbo nucifera*)

loud (adj) तस: (तसल)

loud speaker (n) माइक, तस: यायेगु मिसिन

loudly (adv) तसलं, तस: याना:, तसयेक

lounge (n) याउँक च्वनेगु कोथा, लाउन्ज

louse (n) सि, प्यासि, मनूतय्गु म्हय् व संय् दइपिं पति चिंम्ह तुयुम्ह की (*Pediculus humanus*)

lovable (adj) यइपु, यइपुसे च्वंगु, यइपुसे च्वंम्ह

lovage (n) इमू (इमुल), चिचिगुलिगु जी थें च्वंगु नंस्वा:गु पु (*Trachyspermum ammi*)

love[1] (n) मतिना, य:त्य: (यवत्यव) । **fall in love** मतिना जुये, य:त्य: जुये

love[2] (v) मतिना याये, यये, यंके, ययेके, मतिने

lovebird (n) मतिना भ्रंग: (मतिना भ्रंगल), न्ह्याबलें निम्ह नापं जुइम्ह भ्रंग:

love-in-a-mist (n) हजी (हकजिल), भचा पति चिंगु हाकुगु गुलि चिंगु पु (*Nigella sativa*)

lover (n) मतिनामि, ह्यमि, यज्जु

low[1] (adj) चिजा: (चिजाल), तजा: मजूगु, क्वथु, क्वथ्या:

low[2] (adj) चिच्व: (चिच्वक), चिधा: (चिधाल)

low[3] (adv) क्वथ्यंक, क्वय्

lower[1] (adj) क्वथ्या:, क्वथु, क्वय् ला:गु, क्वय् च्वंगु

lower[2] (v) क्वत छ्वये, क्वथ्याके ।

क्वकाये, क्वत हये

loyal (adj) भलसा दुम्ह

loyalty (n) भलसा

LPG (n) [liquefied petroleum gas] भुतुलिइ च्याकेगु ग्यांस

LSD (n) [lysergic acid diethylamide] न्ह्यपु काला ब्रिइगु छता वास:

lubricant (n) चुलुकेगु चिकं, मोबिल

lubricate (v) चुलुसे च्वंके, चुलुके

luck (n) भागे

lucky (adj) भागे दुम्ह, कपा: ब्रल्ला:म्ह (कपाल ब्रल्ला:म्ह)

luggage (n) लगेज, गनं वनेबलय् नापं यंकेगु प्व: (प्वल)

lullaby (n) मचा म्ये, मस्त थ्यनेत हालिइगु म्ये

lumbago (n) जँ क्वय् स्याइगु लोय्

lumber (n) फाया त:गु सिँ

lumberman (n) वलामि, सिमा पालिइम्ह, सिँ फाया: मिइम्ह

lump (n) धी (धिक), ग्वारा, छग्वारा, पांय् । म्हय् वइगु प्व: (प्वल), मना व:गु

lumpy (adj) धी धी चिंगु (धिक धिक चिंगु), ग्वार-ग्वारा चिंगु

lunatic (n) वें, न्ह्यपु थातय् मला:म्ह

lunch[1] (n) जा, सुथय् नयेगु जा, ज्योनां

lunch[2] (v) जा नये, ज्योनां याये

lung (n) सों, सास: ल्हायेबलय् फय् दुत-पित याइगु नुग:पाया दुने च्वंगु त्वो

lunge (v) ल्वायेत स्वात्त न्ह्या:वने । हाउंक याये

lungi (n) लुंगि, जँ निसें पालिइ तक त्वपुइत जँय् हिना तयेगु तब्यागु काप:यात चाक:लि जुइक सुया त:गु वस:

lupine (n) भवात्या स्वां, गजू थें च्वंगु ताहाक:गु ज्वायं चिंक ह्वइगु चिचिफ्व:गु स्वां (*Lupinus polyphyllus*)

lust (n) ल्यासिमि, येत्रा वेंसु । तच्वकं य:गु

lute (n) ल्युत, ककु त्रेक्व:गु गितार थें च्वंगु बाजं

luxurious (adj) त:जिगु (तवजिगु)

luxury (n) त:जि (तवजि)

lychee (n) लिचि, लुचि, कैचा कैचा दुगु खोलां भुना त:गु दुने तुइसे च्वंगु चाकु चाकु धा:गु चिग्व:गु सि (*Litchi chinensis*)

lynx (n) न्हायपं तिंस्वा: भौ, म्हय् फुति फुति दुम्ह व तिंस्वा:गु न्हायपंया चोकाय् सँ छपुत्र: दुम्ह त:धिक:म्ह गुँभौ (*Felis lynx*)

lyre (n) लायर, हार्प थें च्वंगु नैयागु का दुगु बाजं

lyrebird (n) त्रिधिक:म्ह म्हयूखा, म्हयूखा थें न्हिप्यं दुम्ह भंग: (*Menura superba*)

lyricist (n) म्ये च्वमि, म्ये च्वइम्ह, म्ये चिनामि, म्ये चिनिइम्ह

lyrics (n) म्येग्व: (म्येग्वल), म्येया खँग्व:

M

M/s. (n) [Messrs] भाजुपिं

macaque (n) माक: (माकल), स्वयम्भुइ दुम्ह थें च्वंम्ह सियुम्ह माक: (*Macaca mulatta*)

macaw (n) ह्याउँ भतु, त्वा: फ्याफ:म्ह ह्याउँसे च्वंम्ह त:धिक:म्ह भंग: (*Ara macao*)

mace (n) जिफ्व: पुया खोला (*Myristica fragrans*)

machine (n) मिसिन, मेसिन, ज्यासा

machine gun (n) मेसिन-गन, गोलि वातुवां पिहां वइगु बँय् दिका: कयेकेगु भ्यातुगु तुप:

machine stitch (n) मिसिन सुकाति, लं सुइगु मिसिनं दयेकिइगु सुकाति

mackerel (n) वाउं-वाउं वँचु-वँचु धा:गु म्हय् हाकुगु ध्व:ध्व: दुम्ह छग्वत्या फुत ति त:धिक:म्ह ल:छैय् दइम्ह न्या *(Scomber)*

mackintosh[1] (n) कपाय् व रवर ल्वाकज्या:गु काप: (कापत)

mackintosh[2] (n) रेनकोत, वा वइबलय् लखं मप्याकेत फिइगु रवर ल्वाकज्या:गु काप:यागु कोत

macro (adj) त:धंगु (तवधंगु)

mad (adj) वें, विं, न्ह्यपु थातय् मला:म्ह । **go mad** वें चाये, वेंसु वये, वेंहू वये, वें जुये । **like mad** वें थें

mad dog (n) वेंचा: खिचा

mad man (n) वें, न्ह्यपु थातय् मला:म्ह मनू

mad woman (n) विं, न्ह्यपु थातय् मला:म्ह मिसा

Madagascar periwinkle (n) तुकि स्वां, तुकिचा थें च्वंगु ह्याउं न:गु स्वां *(Catharanthus roseus)*

madal (n) मग:खिं (मगरखिन), निखें छेंगुलिं भुना त:गु पतिनं दाया: थायेगु चिग्व:गु सिंयागु वाजं

madam (n) तता:जु (ततावजु), तताजु । मयजु, छिस्कर

madly (adv) वें थें, वें थें च्वंक । तसकं, तच्वकं

madness (n) वेंसु, वेंहू, वें पह: (वें पहल)

madras (n) मद्रास काप: (मद्रास कापत), भ्या: काप: सुइगु काप:

mafia (n) माफिया, मभिंज्या याइपिनिगु मुच:

magazine (n) पौ (पति), म्यागजिन, वा:पौ (वालपौ), लयपौ, दँपौ

maggot (n) तौं, तुं, लाकी, भुजिंया खेंय् पाखें पिहां वइगु वाला-वाला सनिइम्ह चिधिक:म्ह दम्वि थें च्वंम्ह तुयुम्ह की

magic (n) भुलां, फुफामन्तर, म्याजिक

magical (adj) मन्तरयागु, अजू चायापुगु । मन्तर या:थें झुमिं वंक बांला:गु

magician (n) भुलां, मन्तर याइम्ह

magistrate (n) जज

magnesium (n) म्याग्निजेम, वह थें तुइसे च्वंगु व च्याक्लकि तसकं थीगु तुयुज: बिइगु छता लीलं

magnet (n) चुमक, नँ सालिइगु नँ

magnetic train (n) वँय् मथिउ रेल, लिकया च्वसं च्वना: वँय् मथिइक न्ह्याइगु रेल

magneto (n) इस्तार यायेत यक्व करेन्त पिकाइगु जेनेतर

magnificent (adj) त:जि (तवजि), तसकं बांला:गु

magnify (v) त:धंक खने दयेके

magnifying glass (n) त:धं जुइक खने दइगु खा: (खाल), आइगिलास

magnolia (n) चर्सि सिमा, १०० फुत ति तजा:गु व तुयु पलेस्वां ह्वइगु भ्वाम्म च्वंगु तस्वा:गु सिमा *(Magnolia grandiflora)*

magpie (n) न्हिप्यंताहा भंग: (न्हिप्यंताहा भंगल), हाकु व तुयु दुम्ह क्व: पुचलय् ला:म्ह न्हिप्यं तसकं ताहाक:म्ह भंग: *(Cissa)*

magpie robin (n) दँयचा, दराचा, धुइत्याचा भंग: (धुइत्याचा भंगल), च:ने हाकु व त:लय् तुयु अले पपुतिइ तुयुगु बाला दुम्ह वखुं सिवें म्ह सुलुक्क च्वंम्ह स: बांला:म्ह भंग: *(Copsychus saularis)*

Mahabouddha (n) महाबू (महावति)

mahjong (n) माभ्यां, ब्याक्कं १४४ पा चिचिपागु अप्पा थें जा:गु तफिगु तास साला क्या: व वांछ्वया:

म्हितेगु पेम्हेसिया दथुइ जुइगु कासा
mahonia (n) मिकु स्वां, मतप्यासिमा थें च्वंगु भ्‍का:सिमाय् भ्‍वाम्म त्विंक ह्वइगु म्हासुगु स्वां (*Mahonia nepaulensis*)
mahonia fruit (n) मिकुसि, मतप्यासि थें च्वंक सइगु छता चाकु-पाउँ सवा: व:गु सि (*Mahonia nepaulensis*)
mahseer (n) च्यागू-गुंगू फुत ति त:धिक: जुइम्ह पुखुलिइ व खुसिइ दइम्ह न्या (*Tor putitora*)
maid (n) भ्‍वातिं (भ्‍वातिन), मिसाम्ह च्य: (च्यत, च्यल)
maiden (n) ब्याहा मजूनिम्ह मिसा
mail[1] (n) पौ (पति), त्रिथि
mail[2] (v) पौ कुर्के, छ्वये
main (adj) मू (मुल), मेन, दकलय् मा:गु
main beam (n) निना: (निनाल), धलिं दिकेगु ताहाक:गु तग्व:गु सिँ
main road (n) लँाछि, मू सतक
mainly (adv) अप्व: याना: (अप्वल याना:)
maintain (v) स्यंगु भिंके, ल्ह्वने, दयेके । लहिये, लहिना तये, तया तये । न्हापा थें च्वंका तये
maintenance (n) स्यंल्ह्वं, भिंकेज्या, मेनतेन्स
maize (n) क:नि (कवनि), लाब्जा, ताहाक:गु धेय् प्यपुना वइगु भचा पति चिंगु म्हासुगु बूब: (*Zea mays*)
majestic (adj) जुजु पह: व:गु (जुजु पहल व:गु) । त:जिगु (तवजिगु)
majesty (n) जुजु । **His Majesty** भ्‍री जुजु, वसपोल । **Your Majesty** छलपोल
majesty (n) त:जि (तवजि)
major (adj) मू, मुलगु, त:धंगु, थकालि
majority (n) थल्या: (थल्याख), बच्छि

maize (n) क:नि
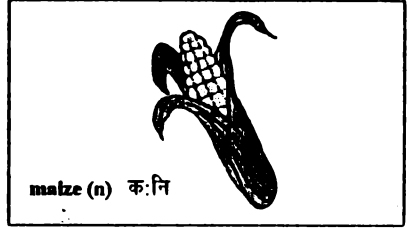
सिबें अप्व:गु ल्या:
make (v) दयेके, ज्याये । दने । याये । याके । पिकाये
make a face (v) ख्वा: स्यंके (ख्वाल स्यंके)
make a scene (v) जात्रा न्यायेके, तं क्यने कथं ला:ला:थे हाले व सने
make do with (v) जिवं-तिवं याये, माक्व मदुसां गाके
make for (v) तप्यंक वने
make it (v) सुथां लाके
make out (v) तिफ्याये
make up (v) ज्याये, मखुगु खँ दयेके
make-up (n) समा, ब्वांलाकेत ब्वाय म्हमसिइकेत ख्वालय् पायेगु ज्या
mako shark (n) म्ह ग्वार्चा चिंम्ह मनू नये य:म्ह सार्कन्या (*Isurus glaucus*)
malaria (n) औल, छन्हुइ अत: वइगु पतिं न्याना: पुना वइगु चिकु ज्वर
male[1] (adj) ब्वा, मिजंम्ह, मिजंगु, मिजंतय्गु
male[2] (n) मिजं
malice (n) इख
malignant pustule (n) तच्व:गु उकुम, तसकं ग्यानापुगु कै
mallard (n) छता छयं वाउँम्ह हँय् (*Anas platyrhynchos*)
mallet (n) खतां मुग: (खतां मुगल), ताहाक:गु चु दुगु सियागु मुग:
malleus (n) मुग: कौय् (मुगल कौच), न्हायपं दुने च्वंगु कौय्
malmsey (n) माम्जी, म्हासु सिन्ह: उन

व:गु तसकं चाकुगु वाइन
malnutrition (n) नयेगु नसा मगाना: जुइगु लोय्
malt (n) ब्यर दयेकेत लखय् फ्वया: सिया त:गु तछो
Malta orange (n) मुसुम, खोला छ्याक:गु संत्रासि थें च्वंगु छता चाकुगु सि (*Citrus sinensis*)
malted milk (n) दुरुइ तछोचुं तया: दयेका त:गु हर्लिक्स थें जा:गु त्वँसा
mamba (n) माम्वा ताहा, फिंनिगू फुत हाक: व चित्या:गु म्ह दुम्ह तसकं ग्यानापुम्ह हाकुसे च्वंम्ह अफ्रिकन ताहा (*Dendroaspis polylepis*)
mammal (n) दुरुप्व: दुपिं म्वा:पिं, खेंय् मथ्वसे मचा बुइकिइपिं
mammary gland (n) दुरुप्व: (दुरुप्वल), दुरु पिहां वइगु बो
mammography (n) मेमोग्राफि, दुरुप्व:या दुकिपा कायेगु ज्याखं
mammoth[1] (adj) भराय धंगु
mammoth[2] (n) न्हापा न्हापा दुम्ह कोंल: लूगु ताहाक:गु दं दुम्ह किसि
man (n) मनू (मनुख), मिजं (मिजन), मि । मिहिति, हलिमय् दुपिं मनूत धाक्व
manage (v) क:घाये (कवघाये), कजय तये, लक्य याये,. स्वये, ज्याख्यले याये, गोसा: ग्वये
management (n) चिता । गोसा: खल: (गोसाल खलक)
manager (n) कजि, मेनेजर
manatee (n) ल:छैंसा (लखछैंसा), त्या:चा चिंगु म्ह व पपू थें जा:गु पति चिंगु ल्हा: दुम्ह फय् सास: ल्हाइम्ह न्या (*Trichecus manatus*)
mandala (n) मन्द: (मन्दल)
mandarin (n) चिग्व:गु सन्त्रासि, खोला प्वलकि दुने ति पिहां वइगु बे दुगु सिमाय् सइगु ह्याउँ-ह्याउँ म्हासु-म्हासु धा:गु चाकुगु सि (*Citrus reticulata*)
mandible (n) वाकुधीया क्वय्यागु कोय्
mandolin (n) मेन्दोलिन, सिमा ह:या बांकि व:गु स: पिकाइगु बाकस दुगु चिग्व:गु गितार थें च्वंगु वाजं
mandrill (n) ह्याउँ न्हाय् माक:, अफ्रिकाय् दुम्ह तसकं हारांम्ह न्हाय् ह्याउँसे च्वंम्ह खिचांख्वा: माक: (*Mandrillus sphinx*)
mane (n) धुँसँ, सलया ककुइ व सेरया छ्यनय् भ्याब्ला-भ्याब्ला जुइक दइगु सँ
maneuver (n) गोसा: (गोसाल) । सिपाईतय्त स्यने कथं ख्यालं हता: म्हितकेगु ज्या, हता: कासा (हताल कासा)
mange (n) घोरि
mango (n) अं, आं, वाउँगु खोलाया दुने म्हासुगु ला दुगु पु तग्व:गु सिमाय् सइगु चाकुगु सि (*Mangifera indica*)
mango oil (n) अंचिकं (अंचिकन)
mango seed (n) अंपु
mango tree (n) अंमा
mangosteen (n) तिबोंसि, ह्याउँ-ह्याउँ न:गु खोला दुने तुयुगु ला दुगु सिमाय् सइगु सि (*Garcinia mangostana*)
mangy dog (n) घोरि खिचा
manhole (n) मंगा: (मंगाल), ध: मुनिइगु थाय्, ध:गा: (धलगाल) । धलय् दुने क्वहां वनेत तया त:गु ह्व:
mania (n) वें, वें थें जुइक तच्वकं यइगु
maniac (n) वें, भुत, छुं छगूयात वें थें जुइक तच्वकं ययेकिइम्ह
manicurist (n) नौ, लुसि क:मि (लुसि करमि), लुसि ध्यनिइम्ह
manifesto (n) न्यंकापौ, यायेगु ज्याखं

न्यंका तःगु पौ
mankind (n) मिहिति, हलिमय् दुपिं मनूत धाक्व
manner (n) पहः (पहल)
manners (n) हसिवसि, ज्यायो, लचना, हनेचने, लगःधगः (लगलधगल), पहःचहः (पहलचहल)
manometer (n) मेनो-मितर, ग्यासयागु प्रेसर गुलि दु धकाः स्वयेगु मिसिन
manor house (n) तःसिं च्वनिइगु तःखागु छें
mansion (n) तःखाछें (तवखाछें), तःखागु छें । तःसिं च्वनिइगु तःखागु छें
mantle lantern (n) मेन्तल, पेत्रोम्याक्स, खाःया दुने सिलिकयागु चिम दुगु मचिकंग्या ग्यासं च्याइगु मत
mantra (n) मन्तर, न्हिकं यायेगु खँग्वः
manual[1] (adj) ल्हातं याये माःगु
manual[2] (n) म्यानुल, छुं नं मिसिन गथे न्ह्याकेगु धकाः विया तःगु च्विधंगु सफू
manufacture (v) मिसिनं पिकाये, दयेके
manure (n) साः (साल), खि, सौ
manuscript (n) ल्हातं च्वया तःगु सफू (सफुलि)
many (adj) यक्व, आपाः (आपाल), तःगू (तवगुलि), तःम्ह (तवम्ह), तःता (तवता)
mao-tai (n) मौताइ, लः थें तुयुगु छता चाइनिज अयलाः
map (n) बँकिपा, बँयागु किपा, म्याप
marathon (n) म्याराथुन, ४२.१९ किलोमितर ताहाकःगु ब्वाकासा
marble[1] (n) गुच्चा, खाःयागु गुलि (खालयागु गुलि) । **marbles** गुच्चा, गुच्चा क्येकाः म्हितेगु मस्तय्गु कासा
marble[2] (n) दुरु लोहं (दुरु लोहँत), बँय् लायेत व अंगलय् तिकेत छ्यलिइगु चुलुक पालिस तये जिउगु छाःगु तुयुगु लोहं
March (n) चिल्ला, अंग्रेजि दँया स्वँगूगु ला, मार्च
march[1] (n) याः (यात), मार्च
march[2] (v) छगू तालय् न्यासि वने, लेफराइत याये, कवाज म्हिते, पल्तन म्हिते
mare (n) मासल, मिसाम्ह सल
margarine (n) दाःयागु घ्यः (दाक्यागु घेल)
margin (n) सि, सिथ । कपः (कपल) । पाः (पाक)
marigold (n) तफो स्वां, दथुइ मिखा थें व चाकःलिं चिचिधंगु स्वांहः यक्व दुगु म्हासुगु स्वां (*Tagetes erecta*)
marijuana (n) गजि, मरिह्वाना, गजि मायागु गंका तःगु स्वां व हः (*Cannabis sativa*)
marine[1] (adj) लःछें नाप स्वापु दुगु
marine[2] (n) अथें सिपाईंत सिबें ल्वाये वल्लाःम्ह सिपाई
mark[1] (n) चिं (चिन), मार्का । छ्वास्स, बां । चातः (चातल), किइगु । ल्याः (ल्याख)
mark[2] (v) चिं तये । किके । हने
mark time (v) कवाज म्हितेबलय् न्यासि मवंसे तुति जक संका च्वने । ई छ्वया च्वने
mark up (v) घः तये (घल तये), लबः तये (लबल तये)
marker string (n) हँखि, चिं तयेत छ्यलिइगु हाकः बुला तःगु का
market (n) बजाः (बजार), न्यायेमिइ थाय्, पसः यक्व दुगु थाय्
market price (n) बेसाहा
markhor (n) नेकू चाःतुम्ह गुंइ च्वनिइम्ह दुगुचा (*Capra falconeri*)
marking game (n) ताः कासा (ताल कासा), मेपिंसं मखंक थाय् थासय्

सलामं द्व: साला: म्हितेगु मस्तय्‌गु कासा
marl (n) बुंइ सा: कथं छ्यलिइगु भिंगु चा
marlin (n) ताहाक:गु कथि थें च्वंगु च्वामुगु त्वा: व तजा:गु स्वकुं ला:गु कल्कि दुम्ह ६०० किलो ति भ्यातुम्ह ल:छैंय्‌ दइम्ह त:धिक:म्ह न्या *(Makaira)*
marmalade (n) संत्रासिया जाम
marmoset (n) लुसिताहा माक: (लुसिताहा माकल), लुसि ताहाक:म्ह तसकं च्रिधिक:म्ह माक: *(Leontideus rosalia)*
marmot (n) अम्रिकन घोंछुं, बंय्‌ गा:म्हुइम्ह त:धिक:म्ह छुं *(Marmota monax)*
maroon (n) मेरुन, गारा ह्याउँ
marquisette (n) मारक्वेजेत, भुल सुइगु जालि थें जा:गु काप: (कापत)
marriage (n) इहिपा, इहि, ब्याहा
marrow (n) कौंय्‌या दुने दइगु स्य: (स्यल)
marry (v) इहिपा याये, ब्याहा याये
Mars (n) मार्स, सुर्द्य:यात मन्द: कया च्वंगु गुंग: नगु मचाया भ्वलय्‌ पेंगूगु थासय्‌ ला:गु व भीगु चाग्व: सिबें बाग: पायग्व:गु अले स्वयेबलय्‌ ह्याउँसे च्वंगु नगु मचा
marsh (n) धोप, चा व ल: द्वाच्या-द्वाच्या जुया च्वंगु व पला: तलकि तुना वनिइगु थाय्‌
marsh gas (n) धोप ग्यांस, घाँय्‌ धोगिइबलय्‌ दया वइगु धोपय्‌ दइगु ग्यांस
marten (n) हाकु न:गु सिइसे च्वंगु ख्वातुगु सँ दुम्ह वेंचा *(Martes)*
martin (n) चिधिक:म्ह इखुंचा, ताहाक:गु च्वामुगु पपू व निचल: जूगु न्हिप्यं दुम्ह तसकं ब्वये फुम्ह चखुंचा पायधिक:म्ह हाकुम्ह भंग: *(Hirundo)*
martyr (n) सहिद, थ:गु देया निंतिं सीम्ह
marumi kumquat (n) कमलासि, ब्रहचा मागु भ्रा:सिमाय्‌ सइगु छता चाकु-पाउँ सवा: व:गु ग्वग्वला:गु सि *(Citrus japonica)*
marvel (n) अजुगति
mascara (n) अज: (अजल), मिखाय्‌ उलेगु हाक:
masculine (adj) मिजं पह: (पहल), बाजा: (बाजात)
mask[1] (n) ख्वा:पा: (ख्वालपाल), ख्वालय्‌ त्वपुइगु
mask[2] (v) ख्वालय्‌ त्वपुये, ख्वालय्‌ त्रिये
mason (n) दक:मि (दकरमि), दँक:मि, अंग: दनेगु ज्या याइम्ह, छैं दनेगु ज्या याइम्ह
mass[1] (adj) पुच: (पुचल)
mass[2] (n) इल्ल, वाल्ल । धी (धिक), पाँय्‌
massacre (v) पुचलं स्याये, भोस्याये
massage[1] (n) उसि-उसि, म्ह त्यलेगु ज्या
massage[2] (v) उसि-उसि याये, म्ह त्यले, गिलि-गिलि याये । म्ह तिइके
massif (n) गुँधी (गुँधिक), त:गू गुंचो दुगु गुँया भराय धंगु धी
massive (adj) भराय धंगु, त:धंगु (तवधंगु)
mast (n) नांचागा खायेगु ताहाक:गु थां
master (n) थुवा: (थुवाल), हामा । आख: स्यनिइम्ह (आखल स्यनिइम्ह), मास्तर । च्याम्पेन, ज्यासुवा, खप्पिस
mastodon (n) थौंकन्हय्‌ तने धुंकूम्ह म्हय्‌ सँ यक्व दुम्ह किसि
mastoid (n) न्हाय्‌पं लिउने च्वंगु कौंय्‌
mastoiditis (n) न्हाय्‌पंया लिउने स्याइगु लोय्‌

mat (n) लासा, बँय् लायेगु

match[1] (n) ज्व: (ज्वल), त्व:गु (त्ववगु), ल्व:गु (ल्ववगु), उथें च्वंगु, उति ग्यंगु

match[2] (n) मिसिंका, मि च्याकेगु सिंका, देस्लाइ

match[3] (n) कासा, थेंथें बल्ला

match[4] (v) त्वये, ल्वये, ग्यने, ध्वये, पायछि जुये, ध्याक्क जुये, ज्वने, ज्व: लाये (ज्वल लाये), निगुलिं नापं तयेबलय् पायछि जुये

matchless (adj) ज्व: मदुगु (ज्वल मदुगु)

matchmaker (n) लमि

mate (n) पासा । पुसामि, कला: (कलात), भा:त (भालत)

material (n) जोलं (जोलन), हलंजोलं, मालमिल

maternal aunt (n) मले, पाजुया कला:

maternal uncle (n) पाजु, पाउ, मुपा, मांया दाजुकिजा

mathematics (n) म्याथ, ल्या:ज्या (ल्याखज्या)

maths (n) म्याथ, ल्या:ज्या (ल्याखज्या)

matron (n) ब्याहा जुइ धुंकूम्ह मिसा । ज्याजि स्वइम्ह मिसा

matter (n) ज्याखँ, याक्व, खँ । ब्वँसा । no matter ल्या: मदु (ल्याख मदु) । no matter how न्ह्याथे जूसां । no matter who न्ह्याम्ह जूसां । no matter what न्ह्यागु जूसां

mattress (n) लासा, दसना

mature (adj) धकंध:म्ह, धं धं धा:म्ह, बैसं जा:म्ह

maund (n) मन, ८२.११३ पाउन्द, ३७.३२ किलो, १५.५९ धानि

mavis (n) म्हय् हाकु व तुयु दुम्ह चखुंचा सिबें भचा त:धिक:म्ह दँयचा पुचलय् ला:म्ह स: बांला:म्ह भंग:

maxilla (n) वाकुथीया च्वय्यागु कोंय्

maximum (n) थला: (थलाव), दकलय् अप्व:गु ल्या: (दकलय् अप्वलगु ल्याख)

May (n) बछला, अंग्रेजि दँया न्यागूगु ला, मे

may (v) फु [it may rain वा वये फु] । -सां जिउ [you may go छ वंसां जिउ] । मा [may you live long छ ताउत म्वाये मा !]

maybe (adv) ला:सा [maybe he went ला:सा व वन जुइ], जुइ फु, खये फु

mayfly (n) ब्वकी (ब्वकिल), खुसि व पुखू लिक्कसं दइम्ह पपू तसकं सालुम्ह भुजिं

mayonnaise (n) खँय् नाप चिकं व चुपाउं ल्वाकछ्याना: दयेका त:गु सलादय् तइगु ति

mayor (n) देनायः, देयाम्ह नायो

me (pron) जि । us (plural) भी । to me जित: (जितव), द: (दव)

mead (n) मिद, त्यना त:गु कस्ति पाखें दयेका त:गु त्वँसा

meadow (n) ख्य: (ख्यल, खेल), घाँय् बुया च्वंगु चकंगु थाय्

meadowlark (n) ख्य: भंग: (ख्यल भंगल), चकंगु ख्यलय् दइम्ह दुय भंग: (*Sturnella*)

meal (n) जा, ज्योना-बेलि, इलय् इलय् नयेगु नसा, छा: (छाक)

mean[1] (adj) दथुइ ला:गु, थला:-क्वला:या दथुइ

mean[2] (adj) हारां, छुच्चा, अजाक, उजु । कवय, कप्ति

mean[3] (v) मेगु खँग्वलं धाये

mean[4] (v) याये धका: याये । धाये

meaning (n) धापु, दुखँ, दुने च्वंगु खँ

means (n) जोलं (जोलन), लँपु, यायेत मा:गु । धेबा

meantime (adv) याना च्वंतले, जुया च्वंतले, थुथाय्, मेखे
meanwhile (adv) याना च्वंतले, जुया च्वंतले, थुथाय्, मेखे
measles (n) धिके कै, भुसा कै, ह्याउंगु फ्वात: फ्वात: वइगु लोय्
measure[1] (n) दासु । थलया फं । त्रिंकथि, दाकु, दापु, दायेगु ज्याभ: (ज्याभल)
measure[2] (v) दाये, दासु काये, दाना स्वये
measuring worm (n) सँ मदुम्ह छा:की (छावकिल)
meat (n) ला
meat ball (n) लाग्व: (लाग्वल), चुंलायात ग्व:ग्व: दयेका: चिकनय् ह्वाना त:गु
meat curry (n) दायेकाला, म्हाला, लाया कवाफ, ला कुचा कुचा ताना: मस्ला तया: ति वयेक दयेका त:गु क्वा:
meat pie (n) लापी (लापिच), चुंलायात व: थें दयेका: चिकनय् ह्वाना त:गु
mechanic (n) कौ, कोनाय, क:मि (करमि), मिसिन दयेकिइम्ह
medal (n) सिरपा कथं बिइगु ध्याग
mediator (n) लमि
medicine (n) वास: (वासल)
meditate (v) न्हिकं याये, छगू मन याये
meditation (n) न्हिकं (न्हिकन)
medium[1] (adj) दथुइ ला:गु । ब्रहचा धंगु
medium[2] (n) दथु ल्या: (दथु ल्याख), दथुइ च्वंगु ल्या: । दथु लँपु
medium[3] (n) छुं नं न्ह्याइगु बा कालबिल जुइगु लँपु
medium wave (n) मिडियम वेभ, १०० निसें ८०० मितर दुने ला:गु वेभ लेन्थ दुगु रेदिवां खँ च्वयेकिइगु छता पह:
meet (v) नापलाये, चूलाये । मुने, छथासं वये, उलाये । स्वाये
meeting (n) मुंज्या, मुनेगु ज्या
meeting hall (n) दिगि, मुनेगु कोथा
megalomaniac (n) थ:गु त:धंछु क्यनेगुलिइ वें चा:म्ह
megaton (n) मेगा-तन, १००० किलो-तन, १०,००,००० तन
melody (n) लय् (लस), म्ये
melon (n) मेधासि, मेवा, सिमाय् सइगु दुने म्हासुगु ला दुगु छता चाकुगु तग्व:गु सि (*Carica papaya*)
melt (v) नाये, न्याले, कने, ल: जुये (लख जुये), ति पिहां वये । नायेके, काले
melting pear (n) धापासि, दुने तुइसे व चाकुसे च्वंगु सिमाय् सइगु छता ग्वल्ला:गु सि (*Pyrus*)
member (n) ज: (जल), पुचलय् च्वंम्ह छम्ह
membrane (n) पिलिं, सालुगु छेंगू
memo (n) लुमंके कथं च्वया ह:गु सुत्रं, त्रिधंगु त्रिथि
memorable (adj) लुमंके ब्रहगु, लुमना च्वनिइगु
memorandum (n) तिका पौ, गुथि बा छुं खल: पुच: न्ह्याकेगु नेम च्वया त:गु भौं
memorial (n) लुमन्ति
memorize (v) नोय् वयेके, नुगलय् तये
memory (n) लुमना, लुमन्ति, हेका, नुग: (नुगल)
menace[1] (n) ख्याच्व: (ख्याच्वल), ग्यानापु
menace[2] (v) ख्याये
mend (v) स्यना च्वंगु पर्के, भिंके, दयेके, ल्ह्वने
meningitis (n) न्ह्यपु व तिस्य:या पिलि स्यना: जुइगु लोय्

menses (n) फिलि
mental (adj) न्ह्यपुयागु
mention[1] (n) नां, खँ
mention[2] (v) नां काये, खँ पिकाये । भुनुक्क धाये
menu (n) नसा धल: (नसा धलख), मिनु
merchant (n) वंजा: (वंजाल), बनिया, बनेज्या याइम्ह
merciful (adj) कन्नां जा:म्ह
Mercury (n) मर्कुरि, सुर्द्य:यात मन्द: कया च्वंगु गुंग: नगु मचाया भ्वलय् न्हापांगु थासय् ला:गु व चुइं चुइं क्वा:गु चिग्व:गु नगु मचा
mercury (n) पा:ला: (पाललाल), पाल्हा: (पाल्हाल), दिग्रि दयेकेत व स्वयेगु न्हायृकंया लिउने पायेत छ्यलिइगु छता छ्वालुगु वह थें च्वंगु भिंगु लीलं
mercury-vapor lamp (n) खा:या दुने पा:ला:यागु कुँ दुगु करेन्तं च्याइगु मत
mercy (n) कन्ना
mere (adj) जक, तिनि
merganser (n) हाकु-तुयु हँय्, छ्यं हाकु व म्ह तुयुम्ह लखय् दुने क्वब्वां वना: न्या ज्वनिइम्ह हँय् (*Mergus merganser*)
merlin (n) सतांचा, पयता: (पयताल), वसुं भ्रंग: (बसुं भ्रंगल), बोरि, चिधिकःपिं भ्रंग: व छुँ स्याना: नइम्ह इमा सिबें चिधिकः:म्ह पपू च्वामुसे च्वंम्ह भ्रंग: (*Falco columbarius*)
mermaid (n) ल:ल्यासे (लखल्यासे), च्वय् मिसाया म्ह व क्वय् तुतिया पलेसा न्याया पपू दुम्ह धया त:म्ह ल:छेँय् च्वनिइम्ह
merry (adj) लयृता:गु
merry-go-round (n) सिँयागु सल तया त:गु चा:हिलिइगु मिसिन
mesembryanthemum (n) निभा:ह्य: स्वां (निभालह्य: स्वान), निभा: त्वइबलय् ह्वइगु व निभा: मदइबलय् हाकनं मुखू तुं जुया वनिइगु स्वां (*Carpobrotus acinaciformis*)
mesosphere (n) मेसोस्फेर, बँ सिबें ५० व ८० किलोमितर जा:या दथुइ च्वंगु फय्छेँया स्वंगू तगिं च्वय् ला:गु फय् छ्फि
mess[1] (n) घाराघुरु, घारघुर, फाग: (फागल)
mess[2] (n) छथाय् जा नइपिं सिपाईतय्गु पुच: (पुचल)
mess about (v) ख्या: याये (ख्याल याये), म्वा:मदुगु ज्या याये
mess around (v) ख्या: याये (ख्याल याये), म्वा:मदुगु ज्या याये
mess up (v) स्यंके, घाराघुरु याना बिये
message (n) बुखँ, हसनो, सुचं, म्यासेज
messenger (n) जुजं (जुजन), हाजं (हाजन), छोलवा: (छोलवाल), छोल: (छोलख), बुखँमि, बुखँ थासय् यंकाबिइम्ह
Messrs (n) भाजुपिं
metacarpus (n) ल्हा: कौंय् (ल्हात कौंच), ल्हा:पायागु कौंय्
metal (n) लीलं (लिल-लन), धातु
metal carver (n) कतां किइम्ह, किइगु ज्या याइम्ह
metal caster (n) थँक:मि (थँकरमि), नँ नायेक: थासाय् थनेगु ज्या याइम्ह
metatarsus (n) पालि कौंय् (पालि कौंच), तुतिं क्वय्यागु बो
meteor (n) उर: (उरल), उरो: (उरोल), सर्गतं कुतुं व:गु मि च्याना च्वंगु लोहं ग्वारा
meteorite (n) उर: लोहं (उरल लोहँत), सर्गतय् पूवंक मच्यासे बँय् कुतुं

व:गु उर:
meteoroid (n) कुतुं मवसे नगुछेंय् हे च्वा:हिला च्वंगु उर:
meteorology (n) फयुछें बारे ब्वनेज्या
meter (n) मितर, ल्या: खायेगु मिसिन (ल्याख खायेगु मिसिन)
methane (n) धोप ग्यांस, घांय् धोगिइब्रलय् पिहां वइगु धोपय् दइगु ग्यांस
method (n) लँपु, पह: (पहल), धंग
metre [च्चिहाकलं m] (n) मितर, १०० सेन्तिमितर, १००० मिलिमितर, ३.२८०८ फुत, १.०९३६ गज
metrology (n) दाकु बारे ब्वनेज्या
mew (n) म्याउ, भौचिया स: (भौचिया सल)
MF (n) [medium frequency] एम.एफ., ३०० निसें ३००० किलोहर्ज दुने ला:गु रेदिवा फ्रिक्वेन्सि
MIA (n) [missing in action] हतालय् तंम्ह सिपाईं
micro (adj) चिधंगु
microbus (n) माइक्रो बस, भ्यान पह: व:गु मनू च्वनेगु चिग्व:गु मोतर
micron (n) ०.००१ मिलिमितर
micrometer (n) माइक्रो-मितर, तसकं चिचिधंगु हाक: दाना स्वयेगु मिसिन
microphone (n) माइक, तस: यायेगु मिसिन
microscope (n) कीस्वसा, मिखां न्ह्याये मदयेक चिधिक:पिं की स्वयेगु मिसिन
midday (n) तिन्हि, बान्हि, न्हिनसिया १२ ता: इलय्, सुर्द: थ्याक्क च्वय् लाना च्वनिइब्रलय्
middle[1] (adj) दथुइ च्वंगु
middle[2] (n) दथु, क्वब्रि । जँ
middle child (n) दाति
middle class (n) दथु तगिं (दथु तगिम), मनूतयगु पुचलय् त:मि व चिमिया दथुइ ला:पिं
middle finger (n) दथु पतिं (दथु पतिन), दाति पतिं, ल्हा:या दथुइ च्वंगु पतिं
middle-aged (adj) बाज्य: वंम्ह (बाज्यल वंम्ह)
midge (n) चिधिक:म्ह पति थें च्वंम्ह भुजिं (भुजिन)
midnight (n) सब्रुचा, बाचा इलय्, चान्हय् १२ ता: इलय्
midst (n) दथु । **in the midst** दथुइ
mid-term (adj & n) दथु ई (दथु इल)
midtown (n) दथुत्वा: (दथुत्वाल)
midway (adv) बछि, बच्छि । बछिलं
might (n) ब: (बल)
mighty (adj) बल्ला: (बल्लात) । त:धं (तवधं)
migrate (v) थाय्बाय् हिले, छथासं मेथाय् वने
Mike (n) माइक, खँज्या यायेब्रलय् अंग्रेजि आख: M या पलिसा धाइगु खँग्व:
milch cow (n) गिसा, न्यासा, दुरु ब्रिइम्ह सा
mild (adj) क्यातु, नायु
mildew (n) फोसा, फोसा ह्व:गु, सू
mile [च्चिहाकलं mi] (n) माइल, बाकोय्, बागू कोस, ५२८० फुत, १.६०९३ किलोमितर
milestone (n) कोस लोहं (कोस लोहँत), गुलि किलोमितर जुल धका: क्यनेत लँय् थाय् थासय् आख: च्वया: धंका तइगु लोहं
military[1] (adj) मिलेत्रि, सिपाईंतय्गु
military[2] (n) मिलेत्रि
militia (n) मिलिस्या, मालकि छ्यले जिइक देमितय्त सिपाईं थें दयेका त:गु पुच:
milk (n) दुरु
milk (v) दुरु न्ह्याये

milk leg (n) सौंथवात, मचा बुइ धुंकाः मिसातय् तुति मना वइगु लोय्
milk maid (n) दुरु बिइ हइम्ह मिसा
milk man (n) दुरु बिइ हइम्ह मिजं
milk shake (n) मिल्क सेक, आइस तयाः ब्वाइंया वयेक संका तःगु दुरु
milk snake (n) ह्याउँगु म्हय् हाकुगु व म्हासुगु बाला बाला दुम्ह ताहा (*Lampropeltis triangulum*)
milk tooth (n) दुरुवा
Milky Way (n) फ्तीगु नगु मन्दः (फ्तीगु नगु मन्दल), फ्तीगु सुर्चः नं दुथ्याःगु व मेगु लखंलख नगु मुनाः दया च्वंगु नगु मन्दः
mill (n) साः (साल), तू क्यलाः चिकं दयेकिइगु थाय् । वा सुइगु बा छुचुं क्यलेगु थाय् । तःज्यासः (तवज्यासल), तःधंगु ज्यासः
miller[1] (n) घःवाः (घतवाल), वा क्यलिइम्ह, छुचुं क्यलिइम्हं
miller[1] (n) पपुतिइ छुचुं थें दुम्ह वहनिइ ब्वइम्ह मतकी
millet (n) दुसि, पःका थें च्वंगु हाकु-हाकु ह्याउँ-ह्याउँ नःगु चिचिग्वःगु कि (*Panicum miliaceum*)
milligram [चिहाकलं mg] (n) मिलिग्राम, छगू ग्रामया द्वःछि बो
millilitre [चिहाकलं ml] (n) मिलिलितर, यमयल, छगू लितरया द्वःछि बो, छगू क्युबिक सेन्तिमितर
millimetre [चिहाकलं mm] (n) मिलिमितर, छगू सेन्तिमितरया भिगू बो, छगू मितरया द्वःछि बो, ०.०३९४ इन्चि
million (n) भिगू लख, मिलेन; १०,००,०००
millionaire (n) लख थुवाः (लख थुवाल), धेबा यक्व दुम्ह मनू
millipede (n) न्हयबि, तुति वाल्ल दुम्ह चिधिकःम्ह दंम्बि थें च्वंम्ह की
millstone (n) घः (घत), जाकि क्यलेगु दथुइ ह्वः दुगु चाकलाःगु लोहं
mimosa (n) लज्या स्वां, ल्हातं थिलकि लद्यााना वनिइगु हः दुगु माय् ह्वइगु चिचिफ्वःगु ह्याउँगु स्वां (*Mimosa pudica*)
mince (v) त्याये, क्यले, चुंचुं याये
minced liver (n) सैंलामू, कचिगु सैं छ्याानाः मस्ला नापं वाला तःगु
mincemeat (n) चुंला, त्याना तःगु ला
mind[1] (n) नुगः (नुगल), मति, न्ह्यपु, छ्यं । **change one's mind** मति हिले । **keep in mind** मतिइ तया तये । **make up one's mind** क्वःछिये (क्वलछिये)
mind[2] (v) चिउताः काये (चिउताल काये । **never mind** (exp) म्वाःल
mind[3] (v) स्वये, लहिये, बिचाः याये (बिचाल याये)
mine[1] (n) लीलंगाः (लीलंगाल), लीलं पिकायेत म्हुया तःगु गाः
mine[2] (n) तुतिं न्हुलकि मुया वइगु वँय् दुने ल्हाना तइगु चिग्वःगु बम
mine[3] (pron) जिगु, जि
mine[4] (v) गाः म्हुयाः पिकाये (गाल म्हुयाः पिकाये)
mineral (n) चाया दुने दुगु नँ व मेमेगु लीलं
mineral water (n) मिनरल वाटर, थीथी निंगु चि दुगु लः (लख)
miner's lamp (n) छ्यंमत, बँया तःलय् नँ लिकाः वनिइपिनि छ्यनय् घाइगु मत
mingle (v) ल्वाकज्याये । भेलेपुने, बुले, नापनापं जुये । ल्वाकछ्याये
minibus (n) मिनिबस, चिग्वःगु बस
minimize (v) कुमिखने, माइनस याये, चिधंके
minimum (n) क्वलाः (क्वलाव), दकलय् क्वय्यागु ल्याः (ल्याख)

minister (n) जु, महाजु, मलकाजि, प:मां (परमान)

minivet (n) ह्याउँ-हाकु भंग: (ह्याउँ-हाकु भंगल), सिमा च्वय् कय: थें च्वंगु स्व: दयेकिइम्ह ताहाक:गु च्वामुगु न्हिप्यं अले ह्याउँ व हाकु पा दुम्ह दँयचा पायधिक:म्ह भंग: (*Pericrocotus*)

mink (n) सिइसे च्वंगु भिंगु सँ दुम्ह लखय् यक्व च्वनिइम्ह वेंचा (*Mustela vison*)

minnow (n) चयलाचा, खुसिइ व पुखुलिइ दइम्ह प्वाला प्वाला थीम्ह चिधिक:म्ह न्या (*Notropis*)

minor[1] (adj) चा:चू (चाकचुक), चिधंगु, क्वकालि

minor[2] (n) क्वकालि, ज्याथ मखुम्ह, चिधिक:म्ह, दँ मगा:निम्ह

mint[1] (n) ध्याग थाकू (ध्याग थाकुथि), धेबा दयेकिइगु थाय्

mint[2] (n) नव: घाँय् (नव: घाँस), वास: कथं छ्यले जिउगु छता नँस्वा:गु मा (*Mentha longifolia*)

minus (prep) म्हो, माइनस

minus sign (n) माइनस, क्वपालेगु चिं (-)

minute[1] (adj) मिखां न्ह्याये मदुगु, तसकं चिधंगु

minute[2] (n) मुँज्याय् जूगु खँ

minute[3] (n) मिनेत, घौछिया खुइगू बो, ६० सिकेन । पलख । **in a minute** थत्थें, याकनं । **just a minute!** आसे ! पलख आसे ! भतिचा आसे !

miracle (n) द्यवं विउगु

mirage (n) छ्वालुज: (छ्वालुजल), धात्थें थें च्वंक खने दइगु लु, गबलें लिलाके मफइगु लु

mirror (n) न्हाय्कं (न्हाय्कन), न्हय्कं

miscarriage (n) ई मत्यवं प्वाथय् च्वंम्ह मचा क्वहां व:गु

miscellaneous (adj) उगुं-थुगुं, थ्व नं व नं

mischief (n) ख्या: (ख्याल), च्य:ख्या: (च्यतख्याल), म्वा:मदु ज्या, ज्यामदु ज्या

mischievous (adj) चकचके, म्वा:मदु ज्या याना जुइम्ह

miser (n) कवय, कप्ति, सिखों, तुग: स्या:म्ह (तुगल स्याकम्ह), कता

misery (n) हवाल, तसकं दुख सिइ मा:गु ई

misfortune (n) असखोता

Miss (v) मयजु, ब्याहा मया:निम्ह मिसा

miss (v) त्व:फिये (त्वलफिये), तने । ज्वने मफये । मदुम्ह लुमंके

missile (n) मिसैल, कयेका छ्वयेगु ल्वाभ:

mission[1] (n) छुं ज्याया निंतिं छ्व:गु पुच: (पुचल)

mission[2] (n) याके छ्व:गु ज्याखँ

mist (n) हुसु, फुर-फुर वा व:गु थें जुइक न्ह्याना च्वनिइगु खसु

mistake[1] (n) द्वंगु, द्वंविद्वं

mistake[2] (v) द्वने, दापा जुये । द्वंके

mistress[1] (n) मास्तरनि, मिसाम्ह मास्तर । थकू (थकुलि)

mistress[2] (n) लेव: (लेवत), पिनेयाम्ह कला: (पिनेयाम्ह कलात), छेँय् दुत मह:म्ह कला:, मथ्या:म्ह

mite (n) मिमिचा, मिम्चा, तसकं चिधिक:म्ह म्हय् दइम्ह की (*Trombicula autumnalis*)

mix[1] (n) ल्वाक:-बुक: (ल्वाकल-बुकल), घलमल, ल्वाकछ्याना

mix[2] (v) ल्वाकज्याये । ल्वाकछ्याये, बुले, ल्वाक:-बुक: याये (ल्वाकल-बुकल याये), न्हाये । भेलेपुने, नापं वने

mixture (n) छ्यासमिस, ल्वाक:-बुक: (

ल्वाकल-वुकल), ल्वाकछ्याना तःगु
moan (v) उंउं हाले
moat (n) खाः पुखू (खाल पुखुलि), छेँया छ्चाःखेरं दयेका तःगु पुखू
mob[1] (n) माफिया, मभिंज्या याइपिनिगु पुचः
mob[2] (n) हुल, यक्व मनू मुना च्वंगु, लस्कर, लावा-लस्कर
mob[3] (v) हयभुं वने, लाकालुकु याये
mobile (adj) थुखें उखें जुइफु, न्ह्यायेफु, सनेफु, वनेफु
mobster (n) माफियाया मनू, मभिंज्या याइपिनिगु पुचःया दुजः
mock[1] (adj) धात्थें थें च्वंगु
mock[2] (v) हिस्याये, लायब्वुये, नागः-तुगः याये (नागल-तुगल याये), हेत्राय-चत्राय याये
mock strawberry (n) वँकःव्रसि (वँकवव्रसि), छ्यता ति यक्व पिहां वइगु ह्याउँसे च्वनाः छ्याकःगु चिचिग्वःगु सि (*Duchesnea indica*)
mockingbird (n) लिसः झंगः (लिसल झंगल), मेपिं झंगःतय्गु सः लसि वयेक हालिइम्ह न्हिप्यं ताहाकःम्ह ब्खुं पायधिकःम्ह झंगः (*Minus polyglottos*)
mode (n) ज्यासु, ज्या जुइगु पहः
model[1] (n) ब्वांकि, लसि वयेक चिधंक दयेका तःगु
model[2] (n) वसः पुनाः ब्वया क्यनिइम्ह
model[3] (v) न्हूगु वसः पुनाः ब्वया क्यने (न्हूगु वसत पुनाः ब्वया क्यने)
moderate (adj) दथुइ लाःगु
modern (adj) नःलि (नवलि), न्हू, इलंह्वाःगु
modest (adj) हसि लाःम्ह, तःधंछु मजूम्ह । पायछि, थिक्चा
modesty (n) हसि
moist (adj) प्याःगु, प्याना च्वंगु,

वाच्या-वाच्या च्वंगु
moisture (n) न्हसि, चःति (चलति)
molar (n) नयेवा, नयेगु वा, न्ह्ययेगु वा
molasses (n) चाकु
mole[1] (n) मिखा चिग्वःम्ह गाः म्हुइम्ह बुँछुं
mole[2] (n) ती (तिल), म्हय् दइगु हाकुगु फुति
mole cricket (n) त्वाति, चाय् दुने गाः म्हुयाः च्वनिइम्ह चिधिकःम्ह बुईंचा
Molotov cocktail (n) प्यार्तुल ब्रम
moment (n) पलख, भचा, खछि, खछिला । **at this moment** थुत्रले, आःबलय्, आः इलय्, थुगु इलय्, थ्व इलय्
momo steamer (n) मम स्वः (मम स्वल), ममचा हायेगु थल
monarch (n) जुजु
monarchy (n) जुजु दुगु दे
monastery (n) बाहाः (बाहाल), बहाः (बहाल), बही (बहिलि), गुम्बा
Monday (n) मिन्हि, मिला चःया न्हि, सोमबाः (सोमबार), वाःया निगूगु न्हि
money (n) धेबा, धिबा, दां (दाम)
mongoose (n) नवःचा, ताहा स्याइम्ह वेंचा थें च्वंम्ह पेपांचा (*Herpestes auropunctatus*)
mongrel (n) लाछि खिचा, लँय् च्वंपिं खिचा
monitor (n) न्हिप्यं ताहा म्हालकायेचा, म्ह सिब्रें न्हिप्यं निदुगं ताहाकःम्ह

म्हालकायचा (*Varanus indicus*)
monk (n) बरे, गुम्बाय् च्वंम्ह
monkey (n) माक: (माकल)
monkey cap (n) माक: तपुलि (माकल तपुलि), न्हायपं थ्यंक त्वपुगु लुमुसे च्वंगु तपुलि
monkey jack (n) माक: फंसि (माकल फंसि), छता सिमाय् सइगु म्हासु-म्हासु धा:गु चाकुगु चिग्व:गु सि (*Artocarpus lakoocha*)
monkey nut (n) बरां, भरुं भरुं वंगु खोलाया दुने माकुसे च्वंगु तुयुगु ग्वल्ला:गु स्य: दुगु पु (*Arachis hypogaea*)
monkey puzzle (n) अम्पु, थँसिमा थें च्वंगु सिमाय् सइगु तुइसे च्वंगु नायुगु स्य: दुगु पु (*Araucaria bidwillii*)
monk's cloth (n) नबु, ल्हातं थाना त:गु तँययागु काप: (कापत)
monoplane (n) छतँजा: पपू दुगु प्लेन
monopoly (n) यक:ति (यकलति), छम्हेसिगु जक जूगु
monotonous (adj) द्वालु, उलु, वहे छगू हानं हानं वया च्वनिइगु
monsoon (n) गुंला-यंला, बर्खा, ताल्ला धुंका: वइगु वा जक वइगु ईब्य:
monster[1] (adj) भराय धंगु
monster[2] (n) लाखे, ग्यानापुम्ह
month (n) ला, ३० न्हु, पेंगू वा: । लच्छि
months (n) लालां । **a few months** लाबला
monthly (adv) लय् लय् प्रतिकं, लय्लसं
monument (n) लुमन्ति, भ्वाता
mood (n) मुद । ताल
moon (n) मिला, तिमिला, नमिला, भीगु चाग्व:यात मन्द: कया च्वंगु व भीगु चाग्व: सिबें चकंछि पायग्व:गु लोहं ग्वारा । कचा नगु, छुं नं नगु मचायात मन्द: कया च्वंगु ग्वारा
moonlight (n) मिलाज: (मिलाजल), मिलाया तुयुज:
moonstone (n) मिलाथी (मिलाथिल), तुयु न:गु क्वार्जयागु छता थी
moorhen (n) छता ल:खा (छता लखखा), अप्व: याना: लखय् च्वनिइम्ह लुसि ताहाक:म्ह खा थें च्वंम्ह वँचुम्ह भंग: (*Gallinula*)
moose (n) न्हयूगु फुत धिक: दुम्ह चल्ला पुचलय् दकलय् त:धिक:म्ह अम्रिकन यासा (*Alces alces*)
mop (n) हुइगु भ्वाथ: (हुइगु भ्वाथल), भ्वाथ: काप: (भ्वाथल कापत), धेके
mop (v) हुये, भ्वाथलं हुये
moped (n) सनसाइकल, सनसाइन, साइकल थें तुतिं नं न्ह्याके जिउगु मोतर साइकल
moral (n) लचं, लचना
moral domination (n) तुग: क्वत्य:गु (तुगल क्वत्य:गु)
more[1] (adj) अप्व: (अप्वल), मेगु । **more than** मल्याक । **be no more** सियें, मदये
more[2] (adv) भ्रं, भ्रन । अप्व: (अप्वल)
more[3] (n) अप्व: (अप्वल), मेगु, लिसा, तँसा
more and more (exp) भ्रंभ्रं, भ्रन भ्रन अप्व: (अप्वल)
more or less (exp) भचा । दुमदु, थ्यंमथ्यं
morganite (n) मोर्गनाइत, गुलाब उनयागु छता थी
morning (n) सुथ, सुथसि, सुथाय्, निभा: लुइ धुंका:या ई
morning glory (n) ध्वांगचा स्वां, सुथय् भतिचा जक ह्वइगु गसिमाय् दइगु

छता चकंगु स्वां (*Ipomoea tricolor*)
moron (n) ग्वाज्य: (ग्वाज्यल), ह्वाज्य: (ह्वाज्यल), लाता ग्वाज्य: (लाता ग्वाज्यल), ब्राग: लाति (ब्रागल लाति), मस्तय्‌गु थें न्ह्यपु दुम्ह, सोंज-गोंज
morpheme (n) खँहा
morphine (n) मर्फिन, अफिम स्वांयागु पुइ दइगु तुयुगु ति लिकया: दयेका त:गु छता लगे जुइगु वास:
morsel (n) पेय् (पेल), म्हुतुइ न्ह्यक्व । जा ब्राग: (जा ब्रागल)
mortal[1] (adj) सिइ मा:पिं
mortal[2] (n) मनू (मनुख)
mortar[1] (n) दँचा, अंग: दनेब्लय् अप्पा प्यपुंकेत तइगु चा, ब्रज़, सिमन्ति
mortar[2] (n) लोहंमा, उग: (उगल), छ्यायेगु जोलं
mortar[3] (n) चिहाक:गु व तत्या:गु तोप
mortgage[1] (n) बर: (ब्रल), बन:, दि
mortgage[1] (v) ब्र: तये (ब्रल तये), दि तये, लिपा लिफ्यायेगु कथं छुं ब्रिया धेब्रा काये
mosque (n) मुस्मांतय् पुज्याइगु थाय्
mosquito (n) पति, पाँति, भुजिं पुचलय् ला:म्ह निपा पपू दुम्ह हि त्वनिइम्ह की
moss (n) वँथं (वँथन), वँथं ग:गु, वथि, वाचिंग: (वाचिंगल), धीघाँय्, वाउंक छ्फि जुइक बुया वइगु घाँय्
most[1] (adj) दकलय्
most[2] (adv) दक्व सिबें, दकलय्
most[3] (n) दकलय् अप्व: (अप्वल)
mostly (adv) अप्व: याना: (अप्वल याना:)
moth[1] (n) नवं की (नवं किल), स्वथना त:गु वस: नइम्ह की (*Tinea*)
moth[2] (n) मतकी, फाका, फाकाचा, मतय् जुवइम्ह लाप्चा थें च्वंम्ह पपू दुम्ह की, बहनिइ ब्वइम्ह लाप्चा
mothball (n) नवं गुलि, किलं मनइगु वास: (वासल)
mother (n) मां (माम), थ:त बुइकूम्ह मिसा
mother goddess (n) माजु
mother tongue (n) मांभाय् (मांभास)
mother-in-law (n) सस: मां (ससल माम), कला:या मां । माजु, भा:तया मां
motherland (n) मांदे, थ: बूगु दे
motion (n) न्ह्यासु । **in motion** न्ह्याना च्वंगु, सना च्वंगु
motion (v) भाय् याये, ल्हातं क्यने
motion picture (n) संकिपा, सनिइगु किपा, किपालु प्याखं (किपालु प्याखन), फिलिम, फिल्म, बाइस्कोप
motivate (v) ज्या याकेत हुनि ब्रिये, ज्या याये मास्तिवयेका ब्रिये
motive (n) हुनि
motor (n) न्ह्यासा, गसा, मौतर, न्ह्याकिइगु मिसिन
motor glider (n) इंन्जिन दुगु ग्लाइदर
motorbike (n) मोतर साइकल, इन्जिन दुगु साइकल
motorboat (n) इन्जिन दुगु नांचा
motorcar (n) मोतर, मोतर कार, कार, इन्जिन दुगु थ:हे न्ह्याइगु ख:
motorcycle (n) मोतर साइकल, इन्जिन दुगु साइकल
motor scooter (n) इस्कुतर, चिचिचा:गु घ:चा: दुगु मोतर साइकल
motto (n) थ: धायेगु खँपु
mould[1] (n) बुँया द्य:ने च्वंगु नायुगु चा
mould[2] (n) फोसा, फोसा ह्व:गु, सू, तुइक छ्फि जुइक बुया वइगु मा
mould[3] (n) थासा, थँ, थायेगु जोलं
mould[4] (v) छुं बांकि वयेक दयेके
mound (n) दों, चादों, दोम्ब:चा
mount[1] (n) गुंचो
mount[2] (v) गये, द्य:ने च्वने

Mount Everest (n) गलिभा घ: (गलिभा घव), हलिमय् दकलय् तजा:गु गुंचो
mountain (n). हाकुगुं, तजा:गु गुं, पाहार
mountain ash fruit (n) प्यासिगोचा, सिमा कचाया चोकाय् भ्वा: भ्वा: जुइक सया च्वनिइगु ह्याउं-ह्याउं न:गु सि (*Sorbus americana*)
mountain bike (n) माउन्तेन बाइक, ग्वारा ग्वारा लँय् यंके जिउगु तत:त्या:गु घ:चा: दुगु साइक्ल
mountain goat (n) सँ यक्व दुम्ह गुंइ च्वनिइम्ह दुगुचा, सँय् दुगुचा (*Oreamnos americanus*)
mountain lion (n) गुंधुं, म्ह सियु व न्हिप्यं चोका हाकुम्ह अम्रिकन धुं (*Felis concolor*)
mountain range (n) गुंपुच: (गुंपुचल), गुंमा: (गुंमाल), छस्वा व ताहाक: जुइक दया च्वंगु गुंया मा:
mountain sheep (n) वरुवा: फै (बरुवाल फै), नेकू चाचा:तुम्ह गुंचो पाखे दइम्ह फै (*Ovis ammon*)
mountaineer (n) हाकुगुं जुवा: (हाकुगुं जुवाल), हाकुगुं गइम्ह
mourn (v) बिचा: हायेके (बिचाल हायेके), दुखं च्वने, नुग: मछिंके (नुगल मछिंके) । सनां वने
mourner (n) दुखं च्वंम्ह । सनां वंम्ह
mouse (n) छुं, न्हिप्यं ताहाक:म्ह त्रिकिचा धिक:म्ह पेपांचू (*Mus musculus*)
mouse lemur (n) छुंमाक: (छुंमाकल), ६० ग्रामं जक भ्यातुम्ह हलिमय् दकलय् चिधिक:म्ह माक: (*Microcebus*)
mousetrap (n) छुंच्व: (छुंच्वल), छुंयात कुनेगु पंज:
moustache (n) ग्वाय् (ग्वाच), न्हायूया क्वसं बुया वइगु सँ
mouth (n) म्हुतु, नो, नयेगु व खँ ल्हायेगु बो
mouth organ (n) माउथ हार्बिन, म्हुतुं पुइगु पति चिंगु चिधंगु बाजं
mouthful (n) पेय् (पेल), पास: (पासल), म्हुतुइ जायेक
mouth-watering (adj) ई चुकु-चुकु वंगु
move[1] (n) न्ह्याकेगु, संकेगु, सांकेगु, ल्ह्ययेगु ज्या
move[2] (v) न्ह्याये, सने, साने, सङ, छथासं मेथाय् वने, थातं मच्वने । न्ह्याके, संके, ल्ह्यये, छथासं मेथाय् यंके
movement (n) न्ह्याना च्वंगु, संगु, सना च्वंगु । त:धंगु कुत: (कुतल)
movie (n) संकिपा, किपालु प्याखं (किपालु प्याखन), फिलिम, फिल्म, बाइस्कोप
moving (adj) न्ह्याना च्वंगु, थातं मच्वंगु । तुगलय् थिइगु, तुग: खुल्ल मिंकिइगु
mow (v) घाँय् चाये
mower (n) घाँय् चायेगु मिसिन
Mr. (n) [Mister] भाजु
Mrs. (n) [Mistress] मयजु, ब्याहा जुइ धुंकूम्ह मिसा
Ms. (n) [Miss] मयजु, ब्याहा मया:निम्ह मिसा
much[1] (adj) यक्व, अप्व: (अप्वल), उप्व: (उप्वल), आपा:, अपा: । **how much** गुलि । **that much** उलि, उलिमछि । **this much** थुलि, थ्वलि, थ्वलिमछि । **too much** अप्व:, यक्व अप्व:, अतिकं, भंन्व:, भन्दं
much[2] (adv) यक्व, नाकं, तसकं
mucus (n) [न्हासं पिहां वइगु] न्हि, [कथुं पिहां वइगु] खै
mud (n) चा, ना: (नाल) । ध्याच: (ध्याचल), भ्यातना: (भ्यातनाल)

mud-dauber wasp (n) कपिंचा, खयपिंचा, सोयचा, कापिंचा, थ: याक:चा च्वने न्ह्यंक ग्वल्ला:गु चायागु छेँ दयेकिइम्ह व सुका थें चित्या:गु जँ दुम्ह त:धिक:म्ह हा (*Sceliphron*)

muddle (n) ल्वाक:-बुक: (ल्वाकल-बुकल)

muddy (adj) ध्याच: (ध्याचल), उतु-उतु च्वंगु, वाता-वाता च्वंगु

muffler[1] (n) ग:गा (गलगा), ग:पतय् हिनेगु चिपुगु गा

muffler[2] (n) मोतरय् कुं पिहां वइगु पाइप

mug[1] (n) तग्व: कय:, (तग्वल कयल), मग

mug[2] (v) धेबा लाका कायेत दाये

mugger (n) मंग: (मंगल), खुसिइ च्वनिइम्ह गोंज (*Crocodylus palustris*)

mulberry[1] (n) समि स्वां, समिसि सइगु सिमाय् ह्वइगु चिचिफ्व:गु स्वां (*Morus*)

mulberry[2] (n) समिसि, समेसि, भजंगोसि, पाउँ-पाउँ चाकु-चाकु धा:गु क:बसि थें च्वंगु भचा ताहाक: ब्वांलूगु सि (*Morus*)

mule (n) थेमा सल, भोकाचा व सलया मचा

multiplication (n) दुगं, दुगंज्या

multiply (v) दुगं याये

mumble (v) भुतु-भुतु हाले, भुतुक्क धाये, मथुइक खँ ल्हाये, वाइं-वाइं यासें खँ ल्हाये

mumps (n) हर्चाप्व: (हर्चाप्वल), ग:भु, वाकुधीया क्वसं प्व: वइगु लोय्

munia (n) मुन्याचा, स्वकुंला: ब्वांलूगु त्वा: व ह्याउँ-वाउँ पा दुम्ह चखुंचा सिबें चिधिक:म्ह भंग: (*Lonchura*)

municipality (n) मिन्सिपल्ति, सहरया पाला

muntjak (n) खिचां ऊगु थें च्वंक स: पिकाइम्ह सिइसे च्वंम्ह चिधिक:म्ह चल्ला (*Muntiacus muntjak*)

mural (n) अंग: किपा (अंगल किपा), अंगलय् च्वया त:गु किपा

murder[1] (n) स्याज्या

murder[2] (v) मनू स्याये

murderer (n) स्या:म्ह (स्याकम्ह), स्यामि

murmur (v) भुतु-भुतु हाले, मथुइक खँ ल्हाये, वाइं-वाइं यासें खँ ल्हाये

muscadine (n) कस्तू थें नँस्वा:गु मितसि, दाख, चिचिग्व:गु चाकुगु सि (*Vitis rotundifolia*)

muscatel (n) मस्कटेल, त्यना त:गु मितसि पाखें दयेका त:गु वाइन

muscle (n) त्वाति, लाभी (लाभिक), मसल, लाग्वारा, म्ह संकेत ज्या याइगु लायागु धी

museum (n) मुनाछेँ, पुलांगु मालमिल ब्वयेगु छेँ, म्युजेम

mushroom (n) वाउँ म्हुकं (वाउँ म्हुकन), चखुंचिया कुसा, कुसा वांलूगु छता चिमागु मा (*Agaricus bisporus*)

music (n) लय्हना

music composer (n) लय्चिनामि, लय् चिनिइम्ह

musician (n) लय् चिनामि, लय् चिनिइम्ह, म्ये दयेकिइम्ह । जोगि, म्ये पुइम्ह, बाजं थाइम्ह

musicology (n) म्ये बारे ब्वनेज्या

musk (n) कस्तू (कस्तुलि), कस्तू चल्लाया म्हय् दुने दइगु नँस्वा:गु प्व:

musk deer (n) चिचला, कस्तूसा, कस्तू चल्ला, कस्तू बिइम्ह चल्ला (*Moschus moschiferus*)

musket (n) मस्केत, गुर्जुया पल्तनया थें

जा:गु छग: छग: याना: गोलि क्येकेगु पुलांगु तुप:

muskmelon (n) खर्बुजा, चाकु फसि, दुने म्हासुगु ला दुगु तग्व:गु फसि थें च्वंगु सि (*Cucumis melo*)

muskrat (n) खुसि व पुखुलिइ च्वनिइम्ह छता छुँ (*Ondatra zibethicus*)

Muslim (n) मुस्मां (मुस्मान)

muslin (n) मलमल, कपाय्यागु थाना त:गु सालुगु नाइसे च्वंगु काप: (कापत)

mussel (n) पुसा थें चालिइम्ह त:धिक:म्ह संखकी (संखकिल) (*Mytilus*)

must (v) मा: । **must be** जुइ मा: । **must do** याये मा: । **must have** दये मा:

mustang (n) अम्रिकाय् दुम्ह गुंसल

mustard blossom (n) लुँवुं स्वां, लुँवुं, पाछै माय् ह्वइगु चिचिफ्व:गु म्हासुगु स्वां (*Brassia junea*)

mustard gas (n) मस्तार्द ग्यास, छेंगू हिइसे च्वना: घा: जुइगु हता:बलय् छ्यलिइगु ग्यास

mustard oil (n) प:का चिकं (पलका चिकन)

mutter (n) भुनु-भुनु हाले, मथुइक खँ ल्हाये, वाइं-वाइं यासें खँ ल्हाये

mutton (n) फैला, फैया ला, दुगुया ला

mutual (adj) थ:थ: (थवथव), थकंथ: (थकंथव)

mutually (adv) थकंथ: (थकंथव)

muzzle (n) पेपांचूया त्वा: (त्वाथ), म्हुतु

my (adj) जिगु, जि

mycology (n) चासु कै बारे ब्वनेज्या । फंगस बारे ब्वनेज्या

myna (n) कय्मिंचा, कमिचा, कय्मी (कसमिलि), कांयचा, सिइसे च्वंगु म्ह व पपूया त:लय् तुयु चात: दुम्ह त्वा: म्हासुम्ह च्यारचुर हाला च्वनिइम्ह भंग: (*Acridotheres tristis*)

myrobalan (n) अम्व: (अम्वल), सिमाय् सइगु चिचिग्व:गु वाउँ वाउँ धा:गु पाउँगु सि (*Emblica officinalis*)

myself (pron) जि हे, जिं तु, थ: हे (थव हे), थ: तुं, थ:म्हेसित तुं

mysterious (adj) सुला च्वंगु खँ दुगु, धाये थाकुगु, गयथें गयथें च्वंगु

mystery (n) सुलाखँ, सुला च्वंगु खँ

myth (n) ह्ययेका बाखं (ह्ययेका वाखन), दयेका त:गु वाखं

mythical (adj) बाखंयागु, बाखनय् दुगु, धया त:म्ह

mythology (n) ह्ययेका वाखं मुना (ह्ययेका वाखन मुना)

N

nae-khin (n) नायखिं (नायखिन), निखें छेंगुलिं भुना त:गु छखे ल्हातं व मेखे कथिं दाया: थायेगु चिग्व:गु सिंयागु वाजं

nag[1] (n) चिधिक:म्ह सल

nag[2] (v) हायेके, चितासु मविये, खिचि-खिचि याये, क्वार-क्वार हाले

nagara (n) नगरा, कथिं दाया: थायेगु छखे छेंगुलिं भुना त:गु भराय ग्व:गु बाजं

Nagarjun (n) जामाचो

nail[1] (n) नकिं (नकिन), न्याकि

nail[2] (n) लुसि, पतिंया चोकाय् वुया वइगु छा:गु तुयुगु पता

nail[3] (v) नकिं ताये

nail cutter (n) छलिं, लुसि ध्यनेगु, लुसि चायेगु

nainsook (n) नैनसुत, कपाय्यागु थाना त:गु चुलुसे व सिचुसे च्वंगु काप:

naked (adj) नांगां, पचिंनांगां, म्हय् लं मदुगु
name[1] (n) नां (नाम)
name[2] (v) नां छुये, नां तये । नां कने
named (adj) नांगु
nankeen (n) नान्किन, कपाय्यागु थाना तःगु म्हासु-म्हासु धाःगु कापः (कापत)
nap[1] (n) खिचा न्ह्यः (खिचा न्ह्यल), चिहाकःगु न्ह्यः
nap[2] (v) छन्ह्यः ग्वने (छन्ह्यल ग्वने), भतिचा ग्वने
nape (n) मिलखा, मिखाँगाः (मिखाँगाल), ककुया लिउने लाःगु ब्वो
napkin (n) नोहुसा, नो हुइगु कापः (नो हुइगु कापत), म्हुतु हुइगु, हुसा
nappy (n) इचा, इचा कापः (इचा कापत)
Narayan (n) नारां
narcissus (n) गुनकेरा स्वां, ताहाकःगु तप्यंगु दंया चोकाय् ह्वइगु गं बांलूगु स्वां (*Narcissus*)
narcotic (n) काःवासः (काव वासल), काइगु बा गुजुं च्वनिइगु वासः
narrative (n) ल्हाक्व, बाखं (बाखन)
narrow (adj) चिब्या, ब्या चिधंगु । कयकुंगु, कातुकाःगु
narrow-minded (adj) तुगः नः (तुगल नः), तुगः चिधंम्ह, कयकुं तुगः
narwhal (n) वाछ्वाः ह्वेल (वाछ्वाक ह्वेल), च्यागू-गुंगू फुत ताहाकःगु कथिं थें तिंस्वाःगु वा पिहां वया च्वंगु दुम्ह ह्वेल (*Monodon monoceros*)
nasal[1] (adj) न्हाय्यागु
nasal[2] (n) न्हाय् कौंय् (न्हास कौंच), न्हाय्यागु कौंय्
nasal tone (n) न्हासं ध्वःगु सः (सल)
nasty (adj) घचायापुगु । बांमलाःगु
natal plum (n) घलःसि (घललसि), बुतकि हाकुसे च्वनिइगु ह्याउंगु चिग्वःगु सि (*Carissa carandas*)
nation (n) दे, देय् (देस) । अथे हे ज्याःपिं मनूतय्गु पुचः (पुचल)
national[1] (adj) देयागु, दे नाप स्वापु दुगु
national[2] (n) देमि, देयाम्ह मनू
national anthem (n) देम्ये, देयागु म्ये
nationwide[1] (adj) दे न्यंगु
nationwide[2] (adv) दे न्यंक
native (n) न्हेपिमि, न्हापां निसें च्वना च्वंम्ह
natural[1] (adj) नासलं लिउगु, पायछि जूगु
natural[2] (adj) चाफसय् दुगु
natural gas (n) नेचुरल ग्यास, बँया दुने व तुंथिइ दइगु च्याके जिउगु ग्यास
naturally[1] (adv) अथें
naturally[2] (adv) नासलं लिइक, पायछि जुइक
nature[1] (n) पहः (पहल)
nature[2] (n) चाफय् (चाफस), हलिमय् अथें दया च्वंगु दक्व
naughty (adj) हारां, अस्यः (अस्यक), अजाः (अजाक)
nausea (n) ल्ह्वये वइथें वाक-वाक वइगु लोय्
nautilus (n) संखय् दुने च्वनिइम्ह अक्तोपस (*Nautilus*)
navel (n) तेप्चा, तेपुचा, तेफुचा, प्वाथय् पि ध्यना तःगु चिकिचा धंगु प्वाः
navy (n) लःपायः (लखपायक), लखय् हताः याइपिं
near[1] (adj) लिक्क लाःगु, सतिइगु, तापाः मजूगु (तापाल मजूगु)
near[2] (adv) सतिइ
near[3] (v) सतिये
nearby (adv) लिकसं, सतिक, नापसं

nearly (adv) भंदिले, जुइथें जुइथें
neat[1] (adj) सुचु, सुचुपिचु
neat[2] (adj) अयूलाखय् छुं ल्वाकमछ्याःगु
neatly (adv) सुचुक, सुचुपिचुक
nebula (n) नगुधू (नगुधुल), सुपाय् थें च्वंक खने दया च्वनिइगु नगुया धू व नगुछेंय् दुगु मेमेगु लोहं कुचा-काचा
necessary (adj) माःगु, मदयेक मगाःगु
necessity (n) माःगु । न्हिजोलं, न्हिंन्हिं माःगु जोलं
neck (n) ककु, छ्यं व म्हया दथुइ च्वंगु लिउनेया बो
neckband (n) गःतां (गलतान), ककुया थाय् लाइगु लंयागु बो
necklace (n) माः (माल), क्वखा, क्वखायेगु
necktie (n) ताइ, गःपतय् चिइगु बाला
necrophobia (n) सीम्ह खनाः ग्याइगु
necrosis (n) ला व कौय् सिना वनिइगु लोय्
nectar (n) स्वांति, स्वांया दुने दइगु ति
nectarine (n) खोला पिचुसे च्वंगु बःसि, चाकु-चाकु पाउं-पाउं धाःगु बस्पति पु दुगु सि (*Prunus persica nectarina*)
need[1] (n) न्हिजोलं (न्हिजोलन), न्हिंन्हिं माःगु जोलं
need[2] (v) माले, मदयेक मगाये
needle (n) मुलु । नतू (नतुलि), नतूचा
needle-work (n) सुज्या, सुइगु ज्या
negative (adj) अःखः (अवखत), मखुगु
negatively (adv) अःखतं (अवखतं), मखुथे
neglect (v) मस्वये, क्वथु थुने
Negro (n) हाकु, हाकुम्ह, नेग्रो
neigh (n) सल हाःगु सः (सल हाःगु सल)
neighbour (n) जःला खःला (जवला खवला), नापं च्वंम्ह, चुकछि, त्वाःकतः (त्वालकतक), त्वाःबाः (त्वालबाल)
neighbourhood (n) जःखः (जवखव) । त्वाः (त्वाल)
neither (adj) निगुलिं मखुगु । **neither ... nor** (conj) थ्वनं मखु वनं मखु
neon (n) निअन, पसःया गोरलय् ह्याउं-वाउं मत च्याकेत चिमय् दुने तइगु ग्यांस
neon light (n) निअन लाइत, ह्याउंक-वाउंक च्याइगु खाःया दुने ग्यांस तया तःगु मत
neophobia (n) छुं नं न्हूगु खनाः ग्याइगु
Nepal (n) नेपाः (नेपाल), नेपाःदे (नेपालदे), नेपाः मन्दः (नेपाल मन्दल)
Nepal cubeb (n) कताबसि, म्हुतु वाइंया मिनिइगु चिचिग्वःगु गुलि (*Litsea cubeba*)
Nepal pepper (n) तेबू (तेबुलि), तेभू, म्हुतु तसकं वाइंया मिनिइगु चिचिग्वःगु हाकुगु गुलि (*Zanthoxylum armatum*)
nephew (n) भिंचा, भें, भेंचा, तताकेहेंया काय । कायचा, दाजुकिजाया काय
nephews and nieces (n) भिना मस्त
nephritis (n) जलासैंयागु लोय्
nephrosis (n) जलासैंयागु लोय्
Neptune (n) नेप्त्युन, सुर्दःयात मन्दः कया च्वंगु गुंगः नगु, मचाया भ्वलय् च्यागूगु थासय् लाःगु अले स्वयेबलय् वंचुसे च्वंगु व भ्रीगु चाग्वःया ब्या सिवें प्यदुगं तब्यागु नगु मचा
nerve (n) नसा, न्ह्यपु व म्हया थीथी बो नाप स्वापु तइगु लायागु खिपः । **get on someone's nerves** हिंमिं चायेके
nerve gas (n) नर्भ ग्यांस, सासः ल्हाये

मफयेका बिइगु हता:बलय् छ्यलिइगु ग्यांस

nervous (adj) नर्भस, भ्वेभ्वे कंगु, भ:भ: मिंगु, छु याये छु याये जूगु, ग्या:चिकु जूगु

nervously (adv) ग्या:चिकु पहलं, भ्वे भ्वे कंक, भ: भ: मिंक, भुइच:ति पिकासें (भुइचलति पिकासें)

nest (n) स्व: (स्वल), सौं, भंग:या छैं

net (n) जा: (जाल), ज: (जल)

network (n) थीथी कचा-मचा ह्वना: थवंथ: स्वापु दयेका तयेगु ज्याखँ, मन्द: (मन्दल)

nettle (n) न्हायकं-प्वाचा, दं व हलय् त्रिचिपुगु पुइ य:गु सँ दुगु वाउंचा

neuralgia (n) नर्भयागु लोय् जुया च्वंगुलिं ख्वा: व छ्यं तसकं स्याइगु

neuritis (n) नर्भय् घा: जुइगु लोय्

neurology (n) सँयप्वाय् बारे ब्वनेज्या, नर्भ बारे ब्वनेज्या

neutral (adj) पं मलिइम्ह, दथुइ च्वनिइम्ह

never (adv) गबलें नं, गुबलें नं ।
never mind (exp) म्वा:ल ।

nevertheless[1] (adv) अथे नं

nevertheless[2] (conj) अयसां तबि, अथे ख:सानं (खवसानं), अथे जूसानं

new (adj) न्हू (न्हुल), नकतिनि दयेकुगु । 'नच्चा, न:लि (नवलि)

new moon (n) आमाइ, अमइ, खिमिला, खिउंगु मिला, मिला खने मदइ कुन्हु, मिलायागु न्हिल्या: कथं लाया दकलय् लिपांगु न्हि (●)

Newar (adj & n) नेवा: (नेवाल, नेपाल, नेपार)

newborn baby (n) ह्याउं मचा, नकतिनि बूम्ह मचा

newness (n) न्हूसु (न्हुलसु)

news (n) न्हूखँ, म्हूगु खँ, बुखँ, हसना

newspaper (n) न्हूखँपौ, बुखँपौ

next[1] (adj) नापं च्वंगु, मेगु

next[2] (adv) अनंलि, लिपा, धुंका:

next[3] (n) नापं च्वंगु, मेगु, क्वव:

next day (n) कन्हय् कुन्हु, साति कुन्हु, सति कुन्हु

next year (n) आकिवं, ध्व दँ सिबें लिपांगु दँ, दच्छि लिपा

nib (n) च्वसाया चोका, निब

nibble (v) वां चिचिकू न्हयया: नये

nice (adj) न्ह्यइपु, बांला:

niche (n) ग्वाखं (ग्वाखन), ग्वाखं प्वा:चा (ग्वाखन प्वालचा), अंगलय् तया त:गु चिधंगु प्वा:

nickel (n) नेकल, नँ छ्याकेत ल्वाकछ्याइगु व प्लेतिंग यायेत छ्यलिइगु छ्ता वह थें प्वाला प्वाला थीगु लीलं

nickname (n) अथें धाइगु नां, छैंय् धाइगु नां, कुनां

niece (n) भिंचा, तताकेहेंया म्ह्याय् । म्ह्याय्चा, दाजुकिजाया म्ह्याय्

night (n) बहनि, ब:न्हि (बलन्हि), सनिल निसें चान्हय् तकया ई । **all night** चच्छि । **first night** नचा । **last night** थौं चान्हय्, म्हिग: बहनिइ, वंगु बहनिइ । **late night** चा, चान्हय्

night blindness (n) संकां, बहनिइ मिखां मखनिइगु

night dress (n) द्यनेबलय् फिइगु सालुगु गाउन

night jasmine (n) हसना स्वां, भ्रा:सिमाय् ह्वइगु चान्हय् जुलकि नँस्वाइगु म्हासुगु चिचिप्व:गु स्वां (*Cestrum*)

nightfall (n) सनिल, सुर्द: बिइ धुंका: खिउंसे च्वनिइगु ई

nighthawk (n) चाबायचा, ब्वब्वं हे की लाना: नइम्ह सियुगु म्हय् तुयुगु फुति फुति दुम्ह बहनिइ ब्वइम्ह

भंग: (*Chordeiles minor*)
nightingale (n) म्ये हालिइम्ह भंग:, त्रांलागु स: पिकाना च्वनिइम्ह चखुंचा सिबें भचा त:धिक:म्ह दँयचा पुचलय् ला:म्ह सिइसे च्वंम्ह भंग: (*Luscinia megarhynchos*)
nightjar (n) तप्वा:गु म्हुतु वांखाया: ब्वब्वं हे की लाना: नइम्ह सियुगु म्हय् तुयुगु फुति फुति दुम्ह ब्रहनिइ ब्वइम्ह भंग: (*Caprimulgus*)
nil (n) जेरो, गुलि, प्वं, ०
Nil Saraswati (n) साकुना ससुमांजु
nine (adj, n & pron) गु, ९ । गुंगू (गुंगुलि), गुम्ह
ninepins (n) नाइन-पिन्स, बलयात गुल्ल छ्वया: तापाक थना त:गु गुपु कथियात ग्वारा तुइका: म्हितेगु बोलिंग कासा
ninety (adj, n & pron) गुइ, ९० । गुइगू (गुइगुलि), गुइम्ह
ninth (adj & n) गुंगूगु, गुम्हम्ह
nipple (n) दुरु पिपिचा, दुरुप्व:या चोका
nit (n) ससि, सिया खेंय्
niter (n) खा:चि (खालचि), कँचि, ह्वाउँगु थासय् अप्पा व लोहँतय् अथें दया वइगु चि
nit-picking (n) ससि ल्ययेज्या । म्वा:मदुगु नातिकुति ज्या
nitrogen (n) नाइट्रोजन, फय्छेंय् स्वबोय् निब्रों मल्याक दुगु ग्यांस
no (adj) मखु । म्हां
noble (adj) भिं, त:धं (तवधं), हँजि, हने बहम्ह
nobleman (n) भारो, त:धंम्ह मनू
nobody (pron) सुं नं मखु
nod (v) छ्यं ल्हुकु-ल्हुकु संके, छ्यं क्वाये । छ्यं भोसुये
noise (n) स: (सल) । न्यने मय:गु स:
nomad (n) थाय् हिला जुइम्ह, छ्थासं मच्वनिइम्ह
nominate (v) ल्यये । थने
non-aligned (adj) हना मच्वंगु
nonchalant (adj) छुं चिउता: मकासे याउँक च्वना च्वनिइम्ह
none (pron) छम्हनं मदु, छगूनं मदु
nonsense (n) बकंफुस्लु, दुइमदु सुइमदु खँ, म्वा:मदु खँ
non-stop (adv) गनं मदिकुसे
noon (n) तिन्हि, ब्रान्हि, न्हिनसिया १२ ता: इलय्, सुर्द: ध्याक्क च्वय् लाना च्वनिइबलय्
noose (n) सोतिपाय् (सोतिपांच), यखायेगु खिप: (खिपत)
nor (conj) नं
normal (adj) अथें, थला:-क्वला: मजूगु
normally (adv) न्ह्याबलें थें, अप्व: याना: (अप्वल याना:)
north (n) यंता, नर्थ
North Pole (n) यंता चोका, त्वाग्व:या यंता पाखे स्व:गु चोका
North Star (n) स्वय नगु, यंता नगु, यंता पाखे सर्गतय् ध्याक्क च्वय् लाना च्वनिइगु थीगु नगु
north-east (n) यंकुलि
north-west (n) यउकुलि
nose (n) न्हाय् (न्हास), ह्वा:या दथुइ च्वंगु छ्वां व:गु नंतुनेगु ब्रो
nosebleed (n) न्हासि, न्हासं हि व:गु
nosology (n) थीथी लोय्यात धलखय् ब्रोथलेगु बारे ब्वनेज्या
nostril (n) न्हाय्प्वा: (न्हाय्प्वाल), न्हासय् च्वंगु प्वा:
nosy (adj & n) मेपिनिगु ज्याय् न्यनेकने याना जुइम्ह
not (adv) मखु
notable (adj) नां काये बहगु
note[1] (n) म्येया स: (म्येया सल)
note[2] (n) खँकुचा, सुचं । पौ । भोंया धेबा
note[3] (v) भोंतय् च्वये । स्वये । लुमंके

notebook (n) च्वयेगु सफू
noted (adj) जाःम्ह, नां जाःम्ह, नां दंम्ह
nothing (n) छुं नं मखु । छुं नं मदु । फासां-फुसुं । **for nothing** सितिं, अथें, धेवा म्वायेक, नतिकं
notice[1] (n) सुचं (सुचन), हसना । **at short notice** धाये सात, धाये सात कि, धाये खतं
notice[2] (v) खने, वाःताये, सिये । खंके
notice board (n) गोरः (गोरल), सुचं ब्वयेगु पाता
noticeable (adj) सिइ दुगु, खने दुगु
noticeably (adv) सिइ दयेक, खने दयेक
notion (n) बिचाः (विचाल), मति
nought (n) जेरो, गुलि, ०
noun (n) नां (नाम)
nourish (v) नकेत्वंके । लहिये
nourishing (adj) निंगु, म्हयात जिउगु
nourishment (n) नसा, नयेत्वनेगु
novel[1] (adj) न्हूगु, न्हापा मखंगु
novel[2] (n) बाखं सफू (बाखन सफुलि), बाखं च्वया तःगु सफू
novelty (n) न्हूसु (न्हुलसु)
November[1] (n) नभेम्बर, खंज्या यायेबलय् अंग्रेजि आखः N या पलेसा धाइगु खँग्वः
November[2] (n) कछला, कोयला, अंग्रेजि दँया भिंछगूगु ला, नभेम्बर
now (adv) आः (आव), अः (आव), आः वयाः, अत । **from now on** आवंलि, आवं निसें, अः निसें, थनंलि, थनि निसें । **just now** नक्तिनि, नकतिनि । **now and then** थेक-थिक, पुलु-पालु, त्वाक-तिक, ताकतुक । **right now** आः थथें (आव थथें) । **till now** आः तले (आव तले), आः तक (आव तक)
nowadays (adv) थौंकन्हय् (थौंकन्हस), आः इलय् (आव इलस)
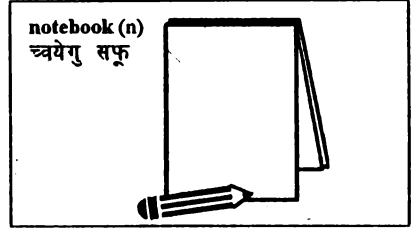
nowhere (adv) गननं
nuclear (adj) यतमयागु, यतम नाप स्वापु दुगु
nuclear bomb (n) यतम बम
nucleus (n) पुसा, दथुपु, दथुइ च्वंगु पु
nudge (v) धिने, घ्वाये, संके
nuisance (n) बिलखिं, घाघः (घाघल) । पंगः (पंगल)
numb (adj) इसु । मचाःगु, नोवाये मफुगु । **become numb** वँचुये, मचाये, नोवाये मफये । पिइये, पिइसे च्वने, इसुये
number[1] (n) ल्याः (ल्याख), लम्बर । **a number of** भचा, यक्व
number[2] (v) ल्याः दये (ल्याख दये)
numerology (n) ल्याः बारे ब्वनेज्या (ल्याख बारे ब्वनेज्या)
numerous (adj) इल्ल, वाल्ल, यक्व
Numidian crane (n) कगुले, गःपः हाकुम्ह सलांत्याः भंगः (गलपत हाकुम्ह सलांत्याक भंगल) (*Anthropoides virgo*)
nun (n) बरेनि, भिछुनि, मिसाम्ह भिछु
nurse[1] (n) लोगि पिवाः (लोगि पिवाल), लोगियात पिवाः च्वनिइम्ह । तुतुमां
nurse[2] (v) लोगियात सुसाकुसा याये, लहिये
nursery (n) मचातय् कोथा, मस्त स्वइगु थाय्, मस्तयृत ह्ययेका तइगु थाय्
nursery rhyme (n) मचा म्ये, मचातयृत हायेकिइगु म्ये

nut[1] (n) ब्रोल्तुइ तया: चा:हिइकेगु ग्वारा
nut[2] (n) वें, न्ह्यपु थातय् मला:म्ह । **go nuts** वें चाये, वें जुये
nut[3] (n) पु, छा:गु खोलाया दुने नाइसे च्वंगु स्य: दुगु सि
nutcracker (n) सियुगु म्हय् तुयुगु फुति फुति दुम्ह क्व: थें च्वंम्ह भंग: (*Nucifraga caryocatactes*)
nuthatch (n) सिमा गया: सिमापु नइम्ह ताहाक:गु च्वामुगु त्वा: दुम्ह चखुंत्रा पायधिक:म्ह भंग: (*Sitta*)
nutmeg (n) जिफ्व: (जिफ्वल), गोय् थें च्वंगु पु दुगु सिमाय् सइगु छता सि (*Myristica fragrans*)
nutmeg apple (n) जिफ्व: (जिफ्वल), गोय् थें च्वंगु पु दुगु सिमाय् सइगु छता सि (*Myristica fragrans*)
nutrition (n) नसा-त्वँसा
nylon (n) नाइलन सिन्थेतिक का । सिन्थेतिक कायागु थाना त:गु काप: (कापत)
nymph (n) नचाम्ह ल्यासे
nymphomaniac (n) तच्वकं येत्रा पाखे क्वसा:म्ह मिसा, तसकं येचा:म्ह मिसा

O

oak (n) स्वसिमा, सिं छा:गु छता तमागु सिमा (*Quercus lineata*)
oar (n) कोन्हांसिं, दुंगा न्ह्याकेगु सिं
oasis (n) न्हालु, फिसलय् दथुइ ल: व सिमा दुगु थाय्
oath (n) पा, सँब्रा । **to take oath** पाफये । **to administer oath** पाफयेके, भाय् ल्हायेके
obey (v) धा:थे याये (धालथे याये), खँ न्यने
object[1] (n) जोलं (जोलन), मालमिल
object[2] (v) मजिउ धाये
objective (n) तातुना, आजु
oblige (v) **be obliged to** याये माले, मयासें मगाये
oblong (adj) इनालूगु, पेकुं लाना: ताहाक:गु
oboe (n) ओब्रो, कार्नेत थें जा:गु छता म्हुतुं पुइगु बाजं
obscene (adj) न्यालाब्रु
obscure (adj) खिउँ, बुलु, लिकुना च्वंगु, सिइमदुगु
observation (n) स्वयेज्या, खंगु । हना
observe (v) स्वये, खने । हने
obstacle (n) बिक: (बिकल), पंग: (पंगल), लँपंख्या: (लँपंख्याक)
obstinate (adj) धेता: (धेताल), क:कू (कवकुलि), थिंगि
obstruct (v) पने, किये, पंग: थने (पंगल थने)
obstruction (n) पनेज्या । पंग: (पंगल)
obtain (v) काये, न्याये, चूलाये, दये
obverse (n) न्ह्य:ख: (न्ह्यवखत), द्य:ने ला:गु
obvious (adj) यचुगु, अथें सिइदुगु
obviously (adv) सिइदु कथं
occasion (n) ई (इल), ब्रखत, त:धंगु ई
occasionally (adv) पुलु-पालु, त्वाक-तिक, ताक-तुक, इलय्-ब्रेलय्, गब्रलें गब्रलें, थेक-थिक
occipital (n) लिछचं कौय् (लिछचं कौत्र), छचंया लिउने च्वंगु कौय्
occupied (adj) लिमलाना च्वंगु, मलाना च्वंगु । लाका क्या त:गु
occupy (v) थाय् काये, थाय् नाले, थासय् च्वने । त्यले, त्यला काये, थाय् लाका काये
occur (v) जुये । **occur to** मतिइ वने, च्वने
ocean (n) त:ल:छेँ (तवलखछेँ), त:धंगु

ल:छेँ, ओसन, च्चि सवा: व:गु ल:या ल: जक दुगु भराय धंगु थाय्, खुसिया ल: कुतुं वनिइगु थाय्

ocean liner (n) तापाक मनू ल्ह्यइगु तग्व:गु जाहाज

oceanography (n) त:धंगु ल:छेँ बारे ब्वनेगु ज्याखँ

ocelot (n) म्हय् ध्व:ध्व: व फुति फुति दुम्ह अम्रिकन तिताधुँ (*Felis pardalis*)

ocimum (n) तुयु-बभु स्वां, भुयु-बभु स्वां, कचा व ह: नितां स्वां कथं छ्यचले जिउगु तुल्सि स्वांया पुचलय् ला:गु छता नँस्वा:गु स्वां (*Ocimum gratissimum*)

o'clock (adv) ता: (ताल)

October (n) कौला (कतिला), अंग्रेजि दँया भिगूगु ला, अक्तोबर

octopus (n) अक्तोपस, च्यापा तुति दुम्ह भकुंग्वारा थें च्वंम्ह न्या (*Octopus vulgaris*)

odd (adj) मछिं, गर्खेसे च्वंगु, अजू चायापुगु

odd number (adj) पेदंक बोथले मछिंगु ल्या: (ल्याख) [गथेकि ३, ५, ७...]

odds and ends (n) कुचा-काचा, ताक्रा-तुकु, खात्रां-खुत्रुं, ता:तु (तालतु)

odometer (n) ओदो-मितर, लँय् वँवं गपाय हाक: पुले धुंकल धका: क्यनिइगु मिसिन

odour (n) नँ, नँव:गु, नँस्वा:गु

of (prep) गु, यागु, याम्ह [गनयागु धका: क्यनिइगु खँग्व:]

off (prep) नं, पाखें, [गनं धका: क्यनिइगु खँग्व:]

offence (n) द्वँ, द्वँबिद्वँ

offend (v) धों चायेके, तं चायेके

offensive (adj) तं चायेकिइगु, घचायापुगु, मय:गु । ल्वाये पह: व:गु, ल्वायेत छ्यचलिइगु
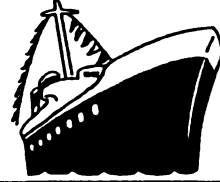
offensive (n) हता: (हताल), ल्वा: वनेगु ज्या, न्ह्या: वनेगु ज्या

offer[1] (n) देछा । अफर, न्ह्यथना

offer[2] (v) विये, ल:ल्हाये (लवल्हाये) । छाये, देछाये । खँ न्ह्यथने

office (n) ज्याकू (ज्याकुथि), ज्या यायेगु कोथा, आफिस

officer (n) माहांजु, अफसर

official[1] (adj) अफिसेल, उजं कथं व:गु । ज्याकुथियागु, ज्या नाप स्वापु दुगु

official[2] (n) चितकारि, अफसर

often (adv) न्ह्यावलें, इलय् इलय्

ogle (v) केलेहें स्वये, केलेहें मिखां स्वये

ogre (n) लाखे, न्हापा न्हापा दु धया त:म्ह ताहाक:गु धंवा व ग्यानापुसे च्वंक सँ भ्याब्ला-भ्याब्ला दुम्ह मनू

ogress (n) लसिं, मिसाम्ह लाखे, न्हापा न्हापा दु धया त:म्ह ताहाक:गु धंवा व ग्यानापुसे च्वंक सँ भ्याब्ला-भ्याब्ला दुम्ह मिसा

ohm (n) ओम, करेन्त न्ह्याइगु लँपुइ गुलि न्ह्यफ: दु धका: क्यनिइगु दासु (Ω)

oil[1] (n) चिकं (चिकन)

oil[2] (v) चिकं बुले, पाये, तिले, तये । चिकं बुइके, तिइके

oil brick (n) चिकंपा, चिकं अप्पा, चिकं तया: दयेका त:गु अप्पा

oil cake (n) खौ (खलि)

oil gauge (n) चिकं गुलि छ्वालु बा ताकु धका: क्यनिइगु मितर

oil lamp (n) दलू (दलुख), दलूचा, देवा, चिकं व इता: तया: च्याकिइगु मत

oil mill (n) सा: (साल), स: (सल), चिकं दयेकिइगु थाय्

oil press (n) सा: (साल), स: (सल), चिकं दयेकिइगु थाय्

oil presser (n) सायमि (सालमि), स:मि, चिकं दयेकिइम्ह

oily (adj) चिकं कंगु, चिकं भ्या:गु, चिकं दुगु

ointment (n) पावास: (पावासल), पायेगु वास:, मलम, किरिम

OK (adj, adv, excl, n & v) जिउ, दय, का । न्हां, न्हिं

okapi (n) ककु चिहाक:म्ह जेराफ थें च्वंम्ह अफ्रिकन पेपांचू (*Okapia johnstoni*)

okay (adj, adv, excl, n & v) जिउ, दय, का । न्हां, न्हिं

okra (n) रामतोर्या, पतिं थें हाक: बांलूगु छता पु यक्व दुगु वाउँचा (*Abelmoschus esculentus*)

old (adj) त:दँ दुगु, ज्य: वंगु (ज्यल वंगु) । पुलां, न्हू मखुगु, न्हापां निसें दुगु । older थं, थंजि

old (exp) the old बुरा, बुरि

oleander (n) कनिव स्वां (कनिव स्वान), कलिह: स्वां (कलिहल स्वान), तत:हाक:गु दंया चोकाय् ह्वया च्वनिइगु ताल्लाबलय् खने दइगु तुइसे व ह्याउँसे च्वंगु स्वां (*Nerium oleander*)

oleaster (n) तुकुप्यासि, सिमा कचाया चोकाय् सइगु मतप्यासि थें च्वंगु ह्याउँ-म्हासु न:गु सि (*Elaeagnus latifolia*)

olive[1] (n) अलपु, चिकं पिकाये जिउगु हाकुगु चिग्व:गु सिमाय् सइगु सि (*Olea europaea*)

olive[1] (n) म्हेम्हे धा:गु उन

omen (n) लिपा जुइगु क्यनिइगु छुमां, चिं

omission (n) त्व:फिउगु (त्वलफिउगु)

omit (v) त्व:फिये (त्वलफिये) । त्व:फिके (त्वलफिके)

on[1] (adj) च्या:, च्याना च्वंगु, न्या:, न्याना च्वंगु, हा:, हाला च्वंगु । the light is on मत च्या:

on[2] (adv) तुं । go on home छेँय् तुं वने

on[3] (prep) द्य:ने (द्यवने) । कुन्हु । य् (स), इ, खय्, लय्, लिइ

on and off (adj) इलय् बेलय्, गब्लें गब्लें

onager (n) गुंसल, गुंइ च्वनिइम्ह हारांम्ह सल (*Equus hemionus*)

once (adv) छक्व: (छक्वल), छक: (छकल), छत्थु । once more हानं छक्व: (छक्वल), हाकनं छक्व:

once and for all (exp) पूवंक, चब्बुक, च्वतुक, न्ह्याबलेंया निंतिं, गब्लें लिमज्याइगु कथं

once in a while (exp) इलय् बेलय्, गब्लें गब्लें

once upon a time (exp) न्हापा न्हापा, छगू इलय्

once-over (n) छपुलु, थयक छक्व: स्व:गु

one (adj, n & pron) छि, १ । छ, छगू (छगुलि), छम्ह, छम्हा

one eighth (n) ब्राचकं (ब्राचकन), च्याब्रोय् छब्रो, १/८

one fourth (n) चकंछि, पेब्रोय् छब्रो, बच्छियां बच्छि, १/४

one third (n) स्वब्रोय् छब्रो, १/३

oneself (pron) थ:म्ह (थवम्ह) । by oneself याक:चा (याकलचा)

onion (n) प्याज, तत:हाक:गु चिब्रालागु फुसुकुलुगु ह: दुगु वाउँचा माया ग्वल्ला:गु हा (*Allium cepa*)

only (adj & adv) जक, जुक्व, ख्व

onward (adv) न्ह्य:ने (न्ह्यवने)

onyx (n) अनिक्स, तसकं गारा वाउँगु

बाय हाकुगु थी

oops (excl) अयच ! अय !

ooze (v) स्वाल्यां ति पिहां वये

opal (n) ओपल, मि च्यांना च्वंगु थें खने दइगु छता थी

opaque (adj) बुलु, यचु मजूगु, दुने खने मदुगु

open[1] (adj) चा:गु, चाला च्वंगु, चकं, तिना मत:गु, ह्वांग, ह्वातां, छ्यातां, प्वक्तां । **in the open** पिने, फसय्

open[2] (v) चाले, ह्वये । खापा चायेके, खने, खये । म्हुतु चायेके, वां खाये, वाहां खाये, आं याये । मिखा कने, प्वले । त्वपुया त:गु उले । ज्या न्ह्याके । ह्वयेके

opener (n) चायेकेगु

opening[1] (n) लुखा, ह्व: (ह्वत), प्वा: (प्वाल)

opening[2] (n) उलेज्या, उलेगु ज्या, चायेकेगु ज्या

openly (adv) खंक, खने दयेक

opera (n) म्येहना प्याखं, खँ ल्हायेगु पलेसा म्ये हालिइगु प्याखं

operate (v) म्ह फाये, चखिने, म्ह फाया: वास: याये, अप्रेसन याये

operate (v) याये, न्ह्याके, छ्यले

operation (n) अप्रेसन, म्ह फायेज्या

operation (n) ज्याखँ

operator (n) न्ह्याकामि, ज्या न्ह्याकिइम्ह

ophthalmia (n) मिखा मनिइगु नापं ह्याउँसे च्वना: न्हि दाइगु लोय्

ophthalmology (n) मिखा लोय् बारे ब्वनेज्या

opinion (n) तुग:खँ (तुगलखँ), थ:गु खँ, ब्वाय, बिचा: (बिचाल)

opium (n) अफिम, अफिम स्वांयागु पुइ दइगु तुयुगु ति लिक्या: दयेका त:गु छता काइगु वास:

opium poppy (n) अफिम स्वां, अफिम दयेकिइगु छता स्वां (*Papaver somniferum*)

opossum (n) लखय् व सिमाय् च्वनिइम्ह म्हय् म्हिचा दुम्ह वेंचा (*Didelphis marsupialis*)

opponent (n) इतामि

opportunity (n) चानस, ता: (ताक), ह्व:ता: (ह्वतताल), पाख

oppose (v) महिये, पने

opposite[1] (adj & n) अ:ख: (अवखत)

opposite[2] (adv) चुलिंचू, इता पाखे, न्ह्य:ने

opposite side (n) इता

opposition (n) चकना

oppress (v) क्वत्यले, त्यले

optic (adj) स्वयेगु बा मिखा नाप स्वापु दुगु

optical instrument (n) स्वसा, छुं नं स्वयेगु जोलं

optimist (n) भिंजुइ तायेकिइम्ह, वांला:गु जक खनिइम्ह

option (n) ल्ययेगु, च्वाइस

optional (adj) मदयेक मगा: मजूगु, ल्यये दुगु, दुसां मदुसां जिउगु

optometer (n) अप्तो-मितर, मिखां गुलि तापाक खनेदु धका: स्वयेगु मिसिन

optometry (n) मिखा बारे ब्वनेज्या

or (conj) बाय, बा, ला, कि [ध्व कि व], सां [ध्व सां व सां]

oral (adj) नोवायेगु । नयेगु, म्हुतुइ तयेगु । म्हुतु नाप स्वापु दुगु

orange[1] (n) सन्त्रासि, खोला प्वलकि दुने ति पिहां वइगु बे दुगु सिमाय् सइगु ह्याउँ-ह्याउँ म्हासु-म्हासु धा:गु चाकुगु सि (*Citrus reticulata*)

orange[2] (n) भुइसिन्ह: (भुइसिन्हल), संत्रासि, ह्याउँ व म्हासु ल्वाकज्या:गु उन

orange squash (n) संत्रासि सोरा,

संत्रासियागु ति व सोरा तया: दयेका त:गु त्वँसा

orangeade (n) संत्रासियागु ति तया: दयेका त:गु त्वँसा

orangutan (n) भ्याब्ले माक: (भ्याब्ले माकल), सँ भ्याब्ला-भ्याब्ला दुम्ह ल्हा: ताहाक:म्ह न्हिप्यंमदु माक: (*Pongo pygmaeus*)

orbit[1] (n) मन्द: (मन्दल), नगुलंपु, चा: (चाक)

orbit[2] (v) मन्द: काये (मन्दल काये), चा:हिले (चाकहिले), चाकलिं वने

orca (n) ओर्का ह्वेल, हाकु व तुयु च्या:था:म्ह ग्यानापुम्ह ह्वेलं न्या (*Ocrinus orca*)

orchard (n) सिसाबुसा केब, सिसाबुसा सइगु सिमा पिना त:गु केब

orchestra (n) बाजंखल: (बाजंखलक), बाजं थाइपिनिगु पुच: (पुचल)

orchid (n) गुंस्वां (गुंस्वान), गुंइ सिँ धोगिना च्वंगु थासय् ह्वया च्वनिइगु थीथी ताजिया स्वां, गुंतकि स्वां, माक:चा स्वां, यलापु स्वां

order[1] (n) लाइन, भ्व: (भ्वल) । **in order** छ्रसिकथं; कथं, कथहं, लाइनं, भ्व:लिंक (भ्वललिंक)

order[2] (n) उजं (उजन), उजंपौ, उजं च्वया त:गु पौ, ज्या यायेगु सुचं

order[3] (v) ज्या ब्वये, उजं ब्रिये, ज्या यायेत सुचं ब्रिये

ordinarily (adv) अप्वलं, अप्व: याना:

ordinary (adj) अथें, हलं, न्ह्याब्रलें थें जा:गु, अगति

ore (n) कचि, कचिनं, कचिगु नँ, नायेके मानिगु नँ, नँखि

organ[1] (n) बो, बोति, अच: (अचल), कचा

organ[2] (n) अर्ग्यान, भौ पुयां: फसं स: पिकासे पतिनं किबोर्ड तिया: थायेगु पेनु थें च्वंगु बाजं

organization (n) खल: (खलक), पुच: (पुचल), पाला

organize (v) गोसा: ग्वये (गोसाल ग्वये), न्यायेके

organizer (n) गोसा: खल: (गोसाल खलक) । कजी (कजिल)

organza (n) अरगेन्जा, त:लय् खने दुगु सालुगु सिलिक

oriental (adj) एसियायागु, ओरेन्तल

origin (n) लु, मा, हा

original (adj) मापि, न्हापायागु, अर्जिनल । धात्थेंयागु

originate (v) लुया वये, दया वये, नी जुये

oriole (n) हाकु-म्हासु भंग: (हाकु-म्हासु भंगल), म्हय् हाकु व म्हासु दुम्ह दँयत्रा सित्रें भत्रा त:धिक:म्ह भंग: (*Oriolus*)

orlon (n) अर्लन, सिन्थेतिक कायागु थाना त:गु काप: (कापत)

ornament[1] (n) तिसा, ब्वसा, छायपा

ornament[2] (v) तिसां तिइके, छायपिये, बांलाके

ornamental (adj) ब्वयेगु, छायपा यायेगु, छायपियेगु

ornamental window (n) सँझ्या: (सँझ्याल), त:जिक किया त:गु तपागु झ्या:

ornithology (n) भंग:त बारे ब्वनेज्या

orphan (n) मांबौ मदुम्ह, बफरा

oryx (n) नेकू तिंस्वा: यासा, तसकं ताहाक:गु व तप्यंगु नेकू दुम्ह तुयुम्ह यासा (*Oryx dammah*)

Oscar (n) ओस्कर, खँज्या यायेबलय् अंग्रेजि आख: O या पलेसा धाइगु खँग्व:

osprey (n) धोल्खिका: भंग: (धोल्खिका: भंगल), लखय् च्वंपिं न्या ज्वना: नइम्ह इगा (*Pandion haliaetus*)

ostentatious (adj) भ्वासि, न्याच: दंगु

(न्याचल दंगु) । **be ostentatious** भ्वासि चाये

ostrich (n) अस्त्रिच, धौछिइ ५० किलोमितरया न्ह्यासुइ ब्वां वने फुम्ह भिंगू फुत तःधिकःम्ह ककु ताहाकःम्ह भंगः (*Struthio camelus*)

otaheite orange (n) भम्सि, भामासि, पाउँसि, कंमाय् सइगु छ्ता पाउँगु सि (*Citrus junos*)

other (adj & pron) मेगु, मेम्ह, उगु, उम्ह, मेवगु, मेवम्ह । **other side** इता । **the other day (adv)** उकुन्हु

other than (adv) भायपो, बायपो, सिवय, स्वयां

otherwise[1] (adv) मेकथं, मेखतं

otherwise[2] (conj) मखुसा

otology (n) न्हाय्पं लोय् बारे ब्वनेज्या

otter (n) वाय-वायचा, लःवेंचा (लखवेंचा), अतर, लखय् च्वनिइम्ह न्या नइम्ह वेंचा (*Amblonyx*)

ouch (excl) आया ! स्यात !

ought (v) ought to याये माः, जुइ माः

ounce[1] (n) च्वापुधुं, तुयु-तुयु धाःगु म्हय् हाकुगु फुति फुति दुम्ह तिताधुं थें च्वंम्ह धुं (*Uncia uncia*)

ounce[2] [चिहाकलं oz] (n) औंस, छगू पाउन्दया भिंखुगू बो, २८.३५० ग्राम

our (adj) जिमिगु, भीगु

ours (pron) जिमिगु, भीगु

ourselves (pron) भी थःहे (भी थवहे)

out (adv) पिहां, पिने, पित

out and out (adj) मुकं

outdoor (adj) पिने जुइगु, पिने दइगु, पिने याइगु

outdoor game (n) ख्यः कासा (खेल कासा), खेलय् म्हितेगु कासा

outdoors (adv) पिने फसय्

outlaw (n) खुं

outlet (n) बिकुं, पिहां वनेगु लँपु

outline (n) बांकि । ध्वःकिपा (ध्वल-किपा), ध्वः किया तःगु किपा

outnumber (v) अप्वः दये (अप्वल दये)

out-of-date (adj) ई पुले धुंकूगु, पुलां

outplay (n) सुं सिबें बांलाक म्हिते, बुके

output (n) पिकाक्व, पिकाःगु दक्व

outrigger (n) लः सनिइबलय् फाता मपुइकेत सिं पिकया तःगु दुगु नांचा

outside[1] (adv) पिने, पिथ्या

outside[2] (n) पिने । पिबःसा (पिबलसा)

outskirts (n) उपाखा, सहरया पिने पिने

outstanding (adj) नांजाः, मेपिं सिबें च्वन्ह्याःगु । ल्यंदनिगु, ल्यना च्वंगु

outward (adv) पिने, पाखे

oval (adj) खेँय् बांलूगु, चाकमक लाःगु

ovary (n) खेँय् थल, मिसातय् म्हय् दुने मचा बुइकेत माःगु खेँय् दयेकिइगु मचाखें नाप स्वाना च्वंगु बो

oven (n) भुतू (भुतुलि)

over[1] (adv) हाचां गायाः, पुलाः, इता पाखे, मेखे । ग्वारा तुइक, फाता पुइक । हानं, हाकनं । क्वचाल, सिधल, फुत

over[2] (prep) च्वं । द्यःने । सिबें । अप्वः, मल्याक । पाखें । जःछि, ज्वःछि । य् (स)

over again (exp) हानं, हाकनं

over against (exp) न्ह्यवने, चुलिंचू

over and above (exp) उकिइसनं, हानं, हाकनं

over and over (exp) हानं हानं
over there (adv) हुंकन
over with (exp) सिध:गु
overalls (n) वभरअल, ज्या यायेबलय् फिइगु म्ह छम्हं त्वपुइगु ह्वालुगु वस:
overboard (adv) दुंगां लखय्
overcast (adj) द्य: भुग्लुं च्वंगु, द्य: मभिंगु, वा वइ थें च्वंक खिउंसे च्वंगु, सुर्पाय् वया: सर्ग: चमकंगु
overcoat (n) ओभरकोत, कोतया द्य:ने फिइगु पुलिइ तक व:गु तपागु कोत
overflow[1] (n) भ्वाला-पाला, जाया व:गु
overflow[2] (v) जाया वये, दासि वये, वाये, भ्वाला-भ्वाला वये । भयबिये, उलाय-पुलाय जुये, मन्ह्यं मन्ह्यं दये
overhead (adv) छ्यं च्वसं, छ्यं च्वय्
overhear (v) मेपिनि खँ ल्हाना च्वंगु ताये, न्यने
overlap (v) देतने
overload (v) न्ह्यक्व सिवें अप्व: तये, फिइ मफयेक तये
overnight[1] (adv) चच्छि, चांचां । **to stay overnight** चच्छि च्वने, चा च्वने, चाहिये
overnight[2] (adv) चच्छियागु, चान्हय्यागु
overnight[3] (v) चच्छि च्वने, चा च्वने, चाहिये
overpass (n) लँया च्वं दयेका त:गु तां
overpower (v) क्वत्यले, ल्वाना: त्याके, ल्वापुइ बुके
overseas (adv) तापले, ल:छें पुला:
oversee (v) ज्या याना च्वंगु स्वये
overseer (n) ज्या याना च्वंगु स्वइम्ह
overshoot (v) पुलावने, छुं सिवें तापाक वने
oversight (n) ल्व:मंगु; द्वंगु
oversleep (v) अप्व: द्यने
overtake (v) लिलाके, न्ह्य:वने, सुयातं लिउने लाका: वने
overthrow (v) वांछ्वये, थासं लिकाये, ल्वापुइ बुके, फाता पुइके । फाता पुले
overtime (n) अप्व: ई (अप्वल इल), मा:गु सिवें अप्व: ज्या या:गु ई
overture[1] (n) छुमां, बाजं थायेबलय् न्हापा वइगु चिहाक:गु कुचा
overture[2] (n) खँ न्ह्यथनेगु ज्या
overturn (v) फाता पुले, भोपुये, माखा पुले । फाता पुइके, भोपुइके
overwrite (v) च्वया त:गुलिइ द्य:ने च्वये, देतना: च्वये
owe (v) पुले माले
owing to (exp) जूगुलिं, उकिं याना:
owl (n) भुलुखा, भुग्लु भ्रंग: (भुग्लु भ्रंगल), भुन्द्रु, न्हिकां भ्रंग:, भ्वल भ्रंग:, छ्यं तग्व:म्ह कौंल: लूगु त्वा: दुम्ह बहनिइ ब्वइम्ह भ्रंग: (*Bubo*)
own[1] (adj) थ:गु (थवगु)
own[2] (pron) थ:गु (थवगु) । **of one's own** (exp) थ:गु हे । **on one's own** (exp) याक:चा (याकलचा)
own[3] (v) दये
owner (n) थुवा: (थुवाल)
ownership (n) पुकु, थ: पह: (थव पहल)
ox (n) दोहं, थुसा, घाँय् नइम्ह त:धिक:म्ह पेपांचू, साया मिजंम्ह (*Bos taurus*)
oxcart (n) निचा: घ:चा: दुगु दोहंनं सालिइगु गारा
oxygen (n) अक्सिजन, सास: ल्हायेत व मि च्यायेत मा:गु सिमा पाखें पिहां वइगु ग्यास
oyster (n) मुति न्या, मुति थ्वइम्ह त:धिक:म्ह संखकी
ozone (n) ओजन, सर्गतय् च्वय् दइगु वँचु-वँचु न:गु व पालु पालु धा:गु ग्यांस

P

p.m. [*post meridiem*] न्हिनय्, न्हिनसिया [ल्याटिन भासं]
pace (n) पला: (पलाख), न्यासि वनेगु न्ह्यासु
pack[1] (n) प्व: (प्वल), प्याक
pack[2] (n) गुंखिचाया वथां । पुच: (पुचल), थ्व: (थ्वल)
pack[3] (v) प्व: चिये (प्वल चिये) । थलय् तिने, त्यने, क्वचिने, कोचा-कोच याये, जायेक तये, तये जिक्व तये । क्वदाये, बँय् ध्याध्या याना: माथं वंके
pack[4] (v) क्वदाये, बँय् ध्याध्या याना: माथं वंके
package (n) प्व: (प्वल), प्याकेज
packed (adj) तन्न जा:गु, कात्तु का:गु, कोचा-कोच
pad (n) नाइसे च्वंगु छ्फि । भोंया पं
paddle (n) दुंगा न्ह्याकेगु चतं (चतन)
paddle boat (n) चतं संका: न्ह्याकेगु चिग्व:गु नांचा
paddy (n) वामा, वा पिना त:गु । वा, खोला दुगु जाकि, केवा (*Oryza sativa*)
padlock (n) ता:फ्व: (तालफ्वल)
page (n) सफूया पौ, भोंया पा: (पात)
pagoda (n) प्यागोदा, पेखेरं पा:लूगु पौ दुगु देग: बाय् सत:
pagoda flower (n) चुवा स्वां, सिमाय् ह्वइगु छता तुयुगु व म्हासुगु ल्वाकज्या:गु स्वां (*Plameria rubra*)
pail (n) बाल्तिन
pain[1] (n) स्या: (स्याक), स्या:चा: (स्याकचाव)
pain[2] (v) स्याये, स्या:चाये (स्याकचाये)
painful (adj) स्या: (स्याक)
painless (adj) मस्या: (मस्याक)
painlessly (adv) मस्याक
paint[1] (n) अंगलय् पायेगु ताकुचा । किपा च्वयेगु उन
paint[2] (v) अंग: इले, इये, पाये । किपा च्वये, किये
painter (n) अंग: इलिइम्ह (अंगल इलिइम्ह) । पुं (पुन), किपा च्वइम्ह
pair (n) जु, ज्व: (ज्वल), ज्वलिंज्व: (ज्वलिंज्वल), प्यर, निगूया सेट । तिपू (तिपुलि), निम्ह तिपू । **one pair** छजु । **two pairs** निजु
pajamas (n) पाइजामा, सालुगु काप:यागु सुया त:गु पाइन्त थें जा:गु तुतिइ न्ह्यायेगु वस:
palace (n) लायकूछेँ, जुजु च्वनिइगु भराय खागु छेँ, गा: (गाल), नोल्छेँ
palanquin (n) छम्ह जक न्ह्यंगु मनुखं क्वबुइगु ख:
palate (n) थक्व, म्हुतुया दुने च्वय् च्वंगु बो
pale (n) भुयु
paleography (n) पुलां पुलांगु च्वया त:गु छुं नं ब्वनेगु ज्याखँ
pall-mall (n) प:ल म:ल, सिंयागु बलयात मुगलं ध्वाना: थीथी ह्वतय् दुत छ्वया: म्हितेगु ल्ह्य: कासा
palm[1] (n) ल्हा:पा (ल्हातपा), पाल्हा: (पाल्हात), ल्हा:फ्व: (ल्हातफ्वल), ल्हा:यागु चकंगु बो
palm[2] (n) कोलाछि, पाख, ल्हा:पा चकंकेबलय् बुरा पतिंया चोकां निसें सिका पतिंया चोका तक्या हाक:
palm nut (n) तायग:सि (तायगलसि), तायग: सिमाय् सइगु गोय् थें च्वंगु पु
palm tree (n) तायग: सिमा (तायगल सिमा)
palmyra palm nut (n) दरनैंक्या: (दरनैंक्याल), गोय् थें छ्वा:गु नैंक्या: (*Borassus flabellifer*)
palpitation (n) ध्वाक-ध्वाक मिंगु ।

नुग: भारा-भारा मिनिइगु लोय्, नुग: ह्वाका-फ्वाका जूगु

pampas (n) पाम्पज, साउथ अम्रिकाय् च्वंगु त:धंगु माथं वंगु थाय्

pamper (v) यत्थे तये, ह्ययेके

pamphlet (n) न्यंकपौ, पांप्लेत

pan (n) मरि छुइगु द्वा: (द्वाल) । पाचा:गु थल, पा:चा चिंगु थल

pancreas (n) नंयागु नसा जिलं यायेत मा:गु ति पिकाइगु प्वा: नापसं च्वंगु बो

panda (n) पान्दा, चिनिया माक:धुं

pane (n) भ्यालय् च्वंगु न्हाय्कं

panel[1] (n) प्यानल, थ्व: (थ्वल), पुच: (पुचल)

panel[2] (n) सिपू (सिपुति), सिंपौ, वसि, दिलाय्, दिलाय्पौ । खापा

pangolin (n) इमू नइम्ह, ताहाक:गु च्वामुगु छ्यं व ताहाक:गु तत्या:गु न्हिप्यं अले म्ह छ्म्हं विखू दुम्ह इमू नइम्ह पेपांचू (*Manis tricuspis*)

panic[1] (n) भ:भ:, भ्वे भ्वे

panic[2] (v) भ:भ: मिने, भ्वे भ्वे कने, भ:न्हुये

pansy (n) लापचा स्वां, लापचा थें च्वंक बांकि दुगु छता स्वां (*Viola tricolor*)

pant (v) फुंफुं वये, सेंसें वये, फुंफुं वयेक सास: ल्हाये

panther (n) हाकुधुं, हाकुम्ह धुं, प्यान्थर (*Leo pardus*)

pantomime (n) पाक: प्याखं (पाकल प्याखन), खं मल्हासे भाय् जक याइगु प्याखं

pantry (n) भरिं कोथा, नयेगु जोलं तयेगु कोथा

pants (n) पाइन्त, पतलुंग, निपा तुतियात निग्व: हे दयेका त:गु तुतिइ न्ह्यायेगु वस: (वसत)

panty (n) पेन्ति, मिस्तय् दुने न्ह्यायेगु अन्दरवेर

papa (n) पापा, बा, अबु, बबु, ब्वा

Papa (n) पापा, खंज्या यायेबलय् अंग्रेजि आख: P या पलेसा धाइगु खंग्व:

papaw (n) मेधासि, मेवा, सिमाय् सइगु दुने म्हासुगु ला दुगु छता चाकुगु तग्व:गु सि (*Carica papaya*)

papaya (n) मेधासि, मेवा, सिमाय् सइगु दुने म्हासुगु ला दुगु छता चाकुगु तग्व:गु सि (*Carica papaya*)

paper (n) भों (भोंत) । न्हिपौ

paper wasp (n) कंयचिहा, प्वा: प्वा: दुगु हाप्व: दयेकिइम्ह तसकं न्यायेय:म्ह त:धिक:म्ह हा

paper weight (n) ल्हाकुसा, भों ल्हाका तयेगु ग्वारा

paprika (n) ह्याउं मल्ता, पालुसे च्वंगु ताहाक: बांलूगु सि (*Capsicum frutescens*)

parable (n) छुं खं सयेका काये खनिइगु बाखं (बाखन)

parachute (n) ब्वकुसा, प्यारासुत, ब्वयेगु कुसा

parade (n) जात्रा, ब्वयेत भ्व:लिंक पित हइगु

paradise (n) द्य:बं (द्यवबं), द्य:पिं च्वनिइगु तसकं न्ह्यइपुगु थाय्

paradise flycatcher (n) तसकं ताहाक:गु न्हिप्यं दुम्ह मेतुलिचा थें च्वंम्ह भुजिं लाना: नइम्ह भंग: (*Terpsiphone paradisi*)

paraffin (n) मचिकं (मचिकन)

paragliding (n) कुसाय् च्वना: ब्वयेगु

paragraph (n) प्यारा, खंधी (खंधिक)

parakeet (n) न्हिप्यं ताहाक:म्ह वाउं भतु, त्वा: फ्याफ:म्ह खं स्यने जिउम्ह भंग: (*Psittacula*)

parallel (adj) प्यारेलल, भ्व:लिंक उलि हे तापाना च्वंगु । ज्व: (ज्वल), ज्वलिंज्व: (ज्वलिनज्वल)

paralysis (n) अचाकलि, प्यारालाइज, ल्हा: तुति संके मफइगु लोय्
paramour (n) सजं भाजु, पिकेमो, लेव: (लेवत)
paraplegia (n) बाम्ह क्वय् अचाकलिं दाइगु, तुति संके मफइगु लोय्
parasitology (n) कर्पिनिगु म्हय् प्यपुना च्वनिइपिं प्यारासाइत कीचा बारे ब्वनेज्या
parboiled rice (n) फोलकि जाकि, वायात पलख लखय् दायेका: अले क्यला त:गु जाकि
parcel (n) प्व: (प्वल), पार्सल
parched rice (n) स्यावजि, सियावजि, सिया त:गु बजि
parched wheat (n) छुस्या, छोसिया, सिया त:गु छो
parcheesi (n) पचिस, पाय् ह्वाना: म्हितेगु कासा
pardon (v) द्वंविद्वं त्व:ते (द्वंबिद्वं त्वलते), मने, म्व:ल धाये, म्वा:ल धाये
parents (n) मांअबु (मामअबु), मांबौ, मामबुब
paresis (n) ल्हा: तुति याता-प्याता जुइगु लोय्
parietal (n) छ्यंया च्वय् च्वंगु कोंय्
park[1] (n) केब, ख्य: (ख्यल, खेल), पार्क । मोतर दिपु, मोतर दिकेगु थाय्
park[2] (v) मोतरयात गनं छथाय् दिका: तये
parka (n) पार्का, यस्किमोतय्सं फिइगु तपुलि दुगु छेंगूया ज्याकेत
Parkinson's disease (n) नर्भ बमलाना: ल्हा: तुति थर-थर खाइगु लोय्
parliament (n) देमुंज्या, पार्ल्यामेन्त
parlour (n) पाहां कोथा, बैथक
paronychia (n) लुसिपोता जा:गु, लुसिइ न्हि दा:गु

parrot (n) वाउँ भतु

parotitis (n) हर्चाप्व: (हर्चाप्वल), वाकुथी लिउने न्हाय्पं क्वसं प्व: वइगु लोय्
parrot (n) वाउँ भतु, त्वा: फ्याफ:म्ह खँ स्यने जिउम्ह वाउँम्ह भ्गंग: (*Psittacus*)
parrot tulip (n) आईचा स्वां, छमाय् छफ्व: जक ह्वइगु स्वांह: भुलि भुलि व:गु पलेस्वां थें च्वंगु स्वां (*Tulipa*)
parrotbill (n) त्वा: फ्याफ: (त्वाथ फ्याफ:), वाउँ भतुयागु थें च्वंगु त्वा: दुम्ह चखुंचा पायधिक:म्ह भ्गंग: (*Paradoxornis*)
parson (n) क्रिस्चेन गुर्जु
part[1] (n) बो, बोति, कुचा
part[2] (v) बाये, निम्ह निखे वने, लँ बाये, । **part one's hair** सिंचा फाये
participant (n) बोतिमि, बोति काइम्ह
participate (v) बोति काये
particle (n) धू (धुल) । मिखां न्ह्याये मदुगु कुचा
particular (adj) वहे, ध्वहे, वहे-ध्वहे । छगूयां छगू जक
partition[1] (n) ब्याग: (ब्यागल), कुचा थले ज्या
partition[2] (n) बसि, खिचापौ, कोथायात बोथला त:गु सिपू
partition[3] (v) बोथले, खुये, निकू याये । निकू जुये
partner (n) ज्व: (ज्वल), पासा
partnership (n) मंका: ज्या (मंकाल ज्या), त:म्ह जाना: यायेगु ज्या

partridge (n) चिखा, तिभा: भंगः (तिभाल भंगल), हाकुगुलिइ तुयु फुति फुति दुम्ह खा थें च्वंम्ह भंगः (*Arborophila*)
party[1] (n) भोय्, छुं नं लसताय् यक्व मनूत मुना: त:जिक नयेगु ज्या
party[2] (n) पुच: (पुचल), खल: (खलक), ध्व: (ध्वल)
pass[1] (n) पास, दुतिनापौ
pass[2] (n) भान्ज्यांग, निगु गुंया दथुइ च्वंगु लँपु
pass[3] (v) ई न्ह्याये, पुले, पुला वने, बिये, वने । छ्याये । **pass the night** चाइने, चा च्वने, चा छ्याये
pass[4] (v) ता:लाये (ताकलाये), पास जुये । ता:लाके, पास याये
pass[5] (v) त्व:ते (त्वलते) । वं वयात ल:ल्हाये, बिये, चिइके, पास याये
pass the buck (v) थ:गु भाला मेम्हेसित चिइका छ्वये
passage[1] (n) देजला, छथासं मेथाय् वनेगु ज्या, लँय् जुइगु ज्या
passage[2] (n) प्यारा, च्वखँया वो
passage[3] (n) लव, लँपु
passenger (n) या:मि (यातमि), छुकिइनं गया: वनिइम्ह, प्यासेन्जर । लँजुवा: (लँजुवाल), लँय् जुइम्ह
passenger plane (n) मनू ल्ह्यइगु प्लेन
passion (n) तच्वकं य:गु । मतिना । जोस, भ्वात्त व:गु तं (तम)
passion fruit (n) घरिसि, गसिमाय् सइगु चिचिग्व:गु चाकु-पाउँ सवा: व:गु सि (*Passiflora coerulea*)
passionflower (n) घरि स्वां (घरि स्वान), मन्द: स्वां (मन्दल स्वान), घरिसि सइगु गसिमाय् ह्वइगु स्वां (*Passiflora coerulea*)
passport (n) लँजुवा: पौ (लँजुवाल पति), देसं दुहां पिहां जुइत छ्यलिइगु दसिपौ, मुलि
password (n) प्यारोल, छुमां खँग्व: (छुमां खँग्वल), गनं वंके बिइत धायेगु खँग्व:
past[1] (adj) न्हापा, न्हापांगु, न्हापाम्ह, जूगु, जूम्ह । सिध:गु, क्वचा:गु, वंगु
past[2] (adv) जुया:
past[3] (n) न्ह्यपि, न्ह्यई (न्ह्यइल), वंई, वंगु ई
past[4] (prep) पुला:, जुया:, लिकसं
paste (n) तिकेगु म: (तिकेगु मल)
pastime (n) म्हाइपु छ्याये ज्या
pastry (n) मरि, मारि, केक
pasture (n) ख्य:भु (ख्यलभु), सा जयेगु चकंगु थाय्
pat (v) ल्हातं पात-पात याये, ता: दाये, ध्याप-ध्याप याये
Patan (n) यल, यलदे
Patanite (n) यलमि, यलयाम्ह मनू
patch[1] (n) तालतुल, पर्का त:गु । चात: (चातल)
patch[2] (v) ह्व:गंगु पर्के, तालतुल याये
patella (n) पुलि कौंय् (पुलि कौंच), पुलिया द्य:ने च्वंगु कौंय्
paternal aunt (n) निनि, अबुया तताकेहें
paternal uncle (n) त:बा (तवबा), अबुया दाजु । कका, अबुया किजा
path (n) लब, लँ
pathology (n) म्हय् दुने छु स्यना: लोय् जूगु धका: सिइकेगु बारे ब्वनेज्या
patience (n) धिर्ज, पिलुं (पिलुन)
patient[1] (adj) हथाय् मचासे पिइफुम्ह, आय मबुम्ह
patient[2] (n) लोगि, लोय् जूम्ह
patriot (n) देह्य, देह्यमि, थ:गु देयात मतिना याइम्ह
patrol[1] (n) रमन, फुक्क पायछि जू लाकि मजू धका: स्वयेत चा:हिला च्वनिइपिं

patrol[2] (v) रमन वये, चा:हिले (चाकहिले), प्यात्रोलिंग याये

patron (n) भुवा: (भुवाल), भुज्या: (भुज्याल)

patter[1] (n) पाता-पाता वया च्वंगु स: (सल), त्यार्र स:

patter[2] (v) पाता-पाता याये

pattern (n) थाका, दिजाइन

pause[1] (n) फासु, दिपा: (दिपाल)

pause[2] (v) फासुलने, दिये, पलख पिये, चाबुये

pave (v) लँय् लोहँतं बा अप्पां सिये, पिच याये

pavement (n) पिच, लोहँतं बा अप्पां सिया त:गु लँ

pavement shop (n) बँपस: (बँपसल)

pavilion (n) सत: (सतल), निखे स्वखे चाला च्वंगु बाय् च्वनेत दयेका त:गु छेँ । चपा: (चपाल)

paw (n) पन्जा, धुँया ल्हा:पा (ल्हातपा)

pay (v) धेवा पुले, बिये, फच्छया याये, पुईं हाये । **make someone pay** पुईं हायेके । **paid** पुल

payback (n) बोला । फच्छया

payment (n) धेबा, ज्याला

pea (n) क:छे (कवछे)

peace (n) याउंसु, चितासु । हा:स: मदुगु पा: (हालसल मदुगु पाल)

peaceful (adj) याउंसु दुगु, चितासु दुगु, ल्वापु मदुगु

peach (n) ब:सि (बवसि), चाकु-चाकु पाउं-पाउं धा:गु बस्पति पु दुगु सि (*Prunus persica*)

peach stone (n) बस्पति, ब:सिया पु

peacock (n) म्हय्खा, म्हुसाखा, तसकं बांला:गु ताहाक:गु ह्याउं-वाउं न्हिप्यं दुम्ह त:धिक:म्ह वँचुम्ह भंग: (*Pavo cristatus*)

peafowl (n) म्हय्खा, तसकं बांला:गु ताहाक:गु ह्याउं-वाउं न्हिप्यं दुम्ह त:धिक:म्ह वँचुम्ह भंग: (*Pavo cristatus*)

peahen (n) म्हय्खा, तसकं बांला:गु ताहाक:गु ह्याउं-वाउं न्हिप्यं दुम्ह त:धिक:म्ह वँचुम्ह भंग: (*Pavo cristatus*)

peak (n) चो, चोका, गुंचो, त्वाप: (त्वापल)

peal[1] (n) ताउत व तसकं वइगु स: (सल) । गंस: (गंसल), गंयागु स:

peal[2] (v) गं न्याये

peanut (n) बरां, भरुं-भरुं वंगु खोलाया दुने माकुसे च्वंगु तुयुगु ग्वल्ला:गु स्य: दुगु पु (*Arachis hypogaea*)

pear (n) पासि, दुने तुइसे व चाकुसे च्वंगु सिमाय् सइगु ग्वल्ला:गु सि (*Pyrus communis*)

pearl (n) मुति, लखय् त:लय् च्वनिइम्ह त:धिक:म्ह संखकी थें च्वंम्ह मुतिन्यायागु म्हय् दुनें दइगु तुइसे च्वंगु पु

pearly everlasting (n) धुंस्वां (धुंस्वान), तकि तकि जुया: भ्वाम्म चिंक ह्वइगु ब्यांचा स्वां थें च्वंगु ह्याउंगु स्वां (*Anaphalis busun*)

peasant (n) ज्यापु, बुंज्या याइम्ह

pebble (n) चाग: (चागल), त्यापि, च्यापि, खुसि सिथय् दइगु चिचिग्व:गु लोहं । **pebbles** चाग:, यकंधाला, चिचिग्व:गु लोहंयात च्वय् वांछ्वया: ल्हातं ज्वना: म्हितेगु मस्तय्गु कासा

pecan (n) दुधं ख्व:सिं (दुधं ख्वलसिन), सिमाय् सइगु खोला सालुगु चिग्व:गु ख्व:सिं (*Carya laciniosa*)

peccary (n) वा च्वामुसे च्वंम्ह गुंइ च्वनिइम्ह हाकुम्ह फा (*Tayassu*)

peck (v) त्वाथं क्वाये, ख्वाये, क्वताये, क्वाक्वा याये, क्वाक क्वाक याये

peculiar (adj) अजू चायापुगु, गर्खेसे

च्वंगु, स्वये मनंनिंगु
pedal (n) न्हुसा, तुति दिकेगु
pedestrian (n) लंजुवा: (लंजुवाल), लंय् जुइम्ह
pedlar (n) चाचा:हिला: मिउं जुइम्ह
pedometer (n) पिदो-मितर, गुलि तापाक न्यासे वने धुंकल धका: क्यनिइगु मिसिन
peel[1] (n) खोला, सिसाबुसाया छेंगू
peel[2] (v) ब्वले, च्वतुले, च्वतुये । खोला प्वले, छाये, छेंगू पिये
peep[1] (n) छपुलु, पुलुपालु
peep[2] (v) ह्वतं स्वये, पुलुक स्वये, तुइंक स्वये । पिलुये
peer (v) दुने स्वये
peg[1] (n) पाय्ग, छ्खोला
peg[2] (n) लं खायेगु नकिं (नकिन) । बंय् तायेगु की (किल)
peg[3] (v) घाये, खाये । की ताये
Pekinese (n) पेचिं खिचा, चुलुसे च्वंगु ताहाक:गु सँ दुम्ह तुति चिहाक: व न्हाय् फ्याफ:म्ह चिधिक:म्ह खिचा
pelican (n) ताहाक:गु त्वा: व गल: दुम्ह त:धिक:म्ह तुयुम्ह हंय् (*Pelecanus*)
pellagra (n) भितामिन नयेगु मगाना: छेंगू तज्याइगु लोय्
pelvis (n) क:चुकू (कलचुकुल), खम्पाया च्वसं च्वंगु छ्वां व:गु कोंय्
pen (n) च्वसा, च्वयेगु, फोन्तेन
penalty (n) द्वपं (द्वपन), बं
pencil (n) म्ह: च्वसा (म्हल च्वसा), म्ह:यागु च्वयेगु जोलं, पेन्सिल
pending (adj & prep) थातिं
penetrate (v) दुहां वने, सुये । दुछ्वये, ह्वःखने
penfriend (n) च्वसा पासा, चिथि कालबिल यायेम्ह पासा
penguin (n) पेनग्विन, मनू थें म्ह धस्वाका: न्यासि जुइम्ह व हाकु व तुयु च्या:था:म्ह च्वापुइ च्वनिइम्ह भ्ंग: (*Aptenodytes forsten*)
peninsula (n) पेनिंसुला, स्वखेरं ल: दुगु ताहाक:गु थाय्
penis (n) मिजंचिं, भ्ंग:चा (भ्ंगलचा)
penknife (n) चुपिचा, लथ्याये जिउगु चिपुगु चुपि
penny (n) धेबा छग: (धेबा छगल) । पेनि, अंग्रेजि धेबा छग:
penny-pitching (n) ह्वाग्रा, धेबा [बा मेगु छुं नं] थासय् लाक्क वांछ्वया: म्हितेगु कासा
pennywort (n) खोल्चा घाँय्, खोल्चा बांलूगु छता वास: दयेके जिउगु मा (*Centella asiatica*)
penology (n) पिनोलजि, भ्यालखाना बारे ब्वनेज्या
pension (n) ज्याथ ज्याला, पेन्सन, छगू ई पुले धुंकुपिंत अथें बिइगु धेबा
penstock (n) घतय् तक ल: यंकिइगु पाइप
peon (n) पिउन, जुजं, चिधंगु ज्याजि याइम्ह
people (n) मि, मनूत
pepper (n) मलय, छता गसिमाय् सइगु चिचिगुलिगु पु (*Piper nigrum*)
peppergrass (n) चसू (चसुलि), छता ह: चिह:गु चिमागु वाउँचा (*Lepidium sativum*)
peppermint (n) छता नव: घाँय्, पिप्लामेच दयेकिइगु मा (*Mentha piperita*)
per[1] (prep) य् (स), छगूया
per[2] (prep) कथं
per person (prep) म्हं, म्हतिं
perambulator (n) मचा तया यंकेगु ख:चा (खतचा)
perceive (v) तायेके, च्वने, थुइके, चाये, भा:पिये (भालपिये), खने
percent (n) सलय्, सच्छिइ (%)

percentage (n) सःबो (सलबो)
perception (n) तायेका खँ, खंकुगु खँ
perch[1] (n) भ्रंगः जुइगु थाय् (भ्रंगल जुइगु थास)
perch[2] (n) म्हासुगु म्हय् सियुगु बाला बाला व कं दुगु कल्कि दुम्ह खुसिइ व पुखुलिइ दइम्ह छगू फुत ति तःधिकःम्ह न्या (*Perca flavescens*)
perch[2] (v) भ्रंगः जुये (भ्रंगल जुये) । फ्यतुये
peregrine (n) तसकं ब्वये फुम्ह सतांचा, घौछिइ ३०० किलोमितरया न्ह्यासुइ सर्गतं क्वब्वाये फुम्ह इमा सिबें चिधिकःम्ह च्वामुगु पपू दुम्ह भ्रंगः (*Falco peregrinus*)
perfect (adj) च्वतुगु । थ्याक्क जूगु, थासय् लाःगु, छुं खू मदुगु
perfectly (adv) च्वतुक, थासय् लाक, थ्याक्क जुइक
perform (v) ज्या याये, खाये । प्याखंया पाःकाये (पालकाये), ल्हुये, क्यने
performance (n) ज्या । क्यनेज्या, ज्या क्यंगु
perfume (n) नँस्वाः (नँस्वाक)
perfunctorily (adv) खःथें मखुथें, यानागु दु धकाः क्यने थें जक
perfunctory (adj) खःथें मखुथें याःगु
perhaps (adv) लाःसा, सखे, सके, जुइ फु, खये फु
pericarp (n) पुसा थल, मुनि, माया पुसा च्वना च्वनिइगु थल
peridot (n) पेरिदत, म्हासु-म्हासु वाउँ-वाउँ नःगु खाः थें यचुगु क्वार्ज थी
peril (n) ग्यानापुगु
perilla seed (n) तुमःपु (तुमलपु), हाम्वः सिबें भचा तग्वःगु चिकं पिकाये जिउगु पु (*Perilla frutescens*)
period[1] (n) ई (इल), पाः (पाल)
period[2] (n) त्याकः (त्याकल), दिचिं, दियेगु चिं, फुलिसतप, खँपु क्वचाःगु चिं, फुति (.)
periscope (n) किना च्वंगु लु नं स्वये जिइक न्हायकं तयाः दयेका तःगु पाइप थें च्वंगु स्वसा
perish (v) सिइ, सिधये, भौ जुये, फुये, क्वःजिये (क्वलजिये), क्वलाये
peritonitis (n) प्वाःया दुने च्वंगु पिलि मना वइगु लोय्
periwinkle (n) छगू इन्चि ति तःधिकःम्ह संखकी (*Littorina littorea*)
permanent (adj) थातं, न्ह्याबलेंयागु
permanently (adv) थातं, थुतं, न्ह्याबलें
permit[1] (n) बचंपौ, पास
permit[2] (v) याके बिये
persecute (v) क्वत्यले, सास्ति याये
perseverance (n) मदिउगु कुतः (कुतल)
persevere (v) कुतः याना तुं च्वने (कुतल याना तुं च्वने)
Persian walnut (n) सख्वःसिं (सख्वलसिन), तजाःगु सिमाय् सइगु छता खोला सालुगु यचुसे च्वंगु ख्वःसिं (*Juglans regia*)
persimmon (n) फाकुसि, हल्वाबेच, सिमाय् सइगु ह्याउँ-ह्याउँ म्हासु-म्हासु धाःगु दुने तग्वःगु पु दुगु चाकुसे च्वंगु सि (*Diospyros virginiana*)
persist (v) जुया तुं च्वनें, याना तुं च्वने, धया तुं च्वने । जित्ति याये
persistence (n) जित्ति, मदिउगु कुतः (कुतल)
person (n) म्ह, म्हा, मनू (मनुख) । **in person** थःहे (थवहे)
personal (adj) यकःति (यकलति), थःगु (थवगु), दुनेयागु
personality (n) म्हपहः (म्हपहल), ख्वाः

(ख्वाल) । नां जा:म्ह मनू, नां दंम्ह मनू
perspiration (n) च:ति (चलति), च्व:ति, तांन्वलकि छेंगुलिं पिहां वइगु ल: थें च्वंगु ति
perspire (v) च:ति पिकाये (चलति पिकाये)
persuade (v) ह्ययेके, खँ न्यंके
pessimist (n) मभिं जुइ धका: तायेकिइम्ह, बांमला:गु जक खनिइम्ह
pest (n) चितासु मबिइम्ह, मदिक हायेकिइम्ह, पति व भुजिं थें जा:पिं की
pester (v) मदिक हायेके, हिंमिं चायेके
pestle (n) लोहंमाया मचा, बजि ल्हुइगु लुसि, छ्यायेगु ज्याभ:
pet (n) छैंय् लहिना त:म्ह
petal (n) स्वांह: (स्वांहल), स्वांयागु ह:
peter out (v) फासांफुसुं जुये
petite (adj) चकुचा, चसिचा, गंसि व चिधिक:म्ह
petition (n) इनाप
petrel (n) ल:छ्वें भंग: (लखछ्वें भंगल), म्हय् हाकु व तुयु दुम्ह पपू ताहाक:म्ह ल:छ्वें च्वय् जक ब्वया च्वनिइम्ह भंग:
petrol (n) चिकं, प्यार्तुल
petticoat (n) पेतिकोत, पर्सिया त:लय् सिनेगु पालिइ तक व:गु इस्कर्त
petty (adj) ल्या: मदुगु (ल्याख मदुगु), चा:चू (चाकचुक), चिकिचा धंगु
petunia (n) पेतुन्या स्वां, भुलि-भुलि व:गु चकंगु स्वांह: दुगु थीथी उनयागु स्वां (*Petunia hybrida*)
pewit (n) छता तितिहुलि भंग:, ताहाक:गु सित्यांचा तुति दुम्ह ल: सिथय् दइम्ह भंग:
phalanges (n) ल्हा: व तुतिया पतिं कोंय्
phalarope (n) ल:भंग: (लखभंगल), च्वामुगु ताहाक:गु त्वा: दुम्ह लखय् अप्व: च्वनिइम्ह भंग: (*Phalaropus*)
Pharping (n) फर्म्पि, फंपि
pharyngitis (n) कथुइ दुने मना वइगु लोय्
pharynx (n) म्हुतुया दुने कथुया च्वसं ला:गु बो
pheasant (n) थायखा, वँखा, उंखा, छ्यनय् कल्कि दुम्ह व न्हिप्यं ताहाक:म्ह गुंखा थें च्वंम्ह भंग:
philosophy (n) धापुलंपु, स्वपू (स्वपुलि), बिचा: (बिचाल)
phlebitis (n) हिनूयागु लोय्
phlegm (n) खई (खइल), खै
phobia (n) हुनि मदयेक छुं खना: तच्वकं ग्याइगु
phoebe (n) फिबि भंग: (फिबि भंगल), म्ह सिइसे य प्वा: तुइसे च्वंम्ह चखुंचा सिबें भचा त:धिक:म्हे भुजिं नइम्ह भंग: (*Sayornis*)
phoenix (n) फिनिक्स, सी धुंका: हानं म्वाना वइम्ह धया त:म्ह भंग:
phone[1] (n) यांस: (यांसल), तापाक स: छ्वयेगु मिसिन, यांभाय्, फोन, तेलफोन
phone[2] (v) यांस: बिये (यांसल बिये), फोन याये
phonology (n) म्हुतुं पिहां वइगु स: बारे ब्वनेज्या
phony (adj) खों, धात्थें मखुगु । थगा: (थगाल)
phosgene (n) फोसजिन, नँतुनकि कथु हिइसे च्वंनिइगु नँव:गु ग्यांस
phosphorus (n) फस्फरस, बम दयेकेत व थुकिया चि लिकया: बुँइ ह्वलिइगु सा: दयेकेत छ्यंचलिइगु थ: हे अथें च्याना च्वनिइगु छता म्हासु-म्हासु सियु-सियु धा:गु लीलं
photo copy (n) किपा लिपि

photo shoot (n) फोतो कायेगु सेसन
photocopy[1] (n) किपा लिपि, फोतोकपि
photocopy[2] (v) किपा लिपि दयेके
photograph[1] (n) किपा, फोतो
photograph[2] (v) किपा काये
photographer (n) किपाकामि, क्याम्रं किपा काइम्ह
photography (n) किपा ज्याखँ, क्याम्रं किपा कायेगु ज्याखँ
photometer (n) फोतो-मितर, तुयुजः गुलि थी धकाः स्वयेगु मिसिन
photophobia (n) तुयु जलय् च्वने मफुगु
phrase (n) खँत्वाः (खँत्वाक)
Phulchoki (n) फूचो (फुलचो)
physic nut (n) मुबःसि (मुबवसि), तग्वः मल्ता बांलूगु ज्वाः ज्वाः, सइगु वासः कथं छ्यले जिउगु छ्ता हाकु नःगु सि
physical (adj) म्हयागु । थिइ जिउगु व खने दुगु
physician (n) दाक्तर, दाँग्दर
physiology (n) म्वाना च्वंपिनि दुने अथें जुया वइगु ज्याखँ बारे ब्वनेज्या
piano (n) पेन, पेनु, किबोर्दय् पतिनं तिलकि नँयागु काय् मुगलं दायाः सः पिकाइगु तग्वःगु बाजं
piccolo (n) पिकलो, सः थीगु चिपुगु बय्
pick[1] (n) तपुगु कोकीचा (कोकिलचा), कू (कुलि), पिक, चा क्वायेगु च्वामुगु कू
pick[2] (v) स्वां थ्वये, सिसाबुसा खाये, क्वताये
pick[3] (v) बँय् क्वाये, क्वाक्वा याये, खिने
pick[4] (v) ल्यये
pick up (v) मुने, काये, बुये, क्वताये । ज्याखँ लाना काये, सयेके

pigtail (n) सँ चिना तःगु

pickerel (n) हँय्त्वाः न्या (हँय्त्वाथ न्या), न्हिगू फुत ति ताहाकःगु सुलुक्क च्वंगु म्ह व हँय्या थें पति चिंगु तब्यागु म्हुतु अले निचलः जूगु न्हिप्यं दुम्ह खुसिइ व पुखुलिइ दइम्ह न्या (*Esox*)
pickle (n) सनां
pickpocket (n) म्हिचा दाइम्ह, म्हिचाखुं
pickup (n) पिकअप, कार अपायग्वःगु तरक
picnic (n) ख्यःभोय् (ख्यलभोय्), हुक्चा, गुंभोय्, पिकनिक
picture (n) किपा, फोतो
picturesque (adj) किपा थें च्वंगु
picture-writing (n) बिलंपौ, किपा च्वया तःगु पौ
pie (n) अम्रिकन मरि, पाइ । वः (वल)
pie chart (n) मरि किपा (मरि किपा), चाकलाक दयेका तःगु थलाः-क्वलाः क्यनिइगु किपा
piece (n) कुचा, कू (कुति), बो, बोति
pied cuckoo (n) पिपिंखा, पिपिलखा, च्याःथाःम्ह कोकाय झंगः (च्याकथाःम्ह कोकाय झंगल) (*Cuculus melanoleucus*)
pied hornbill (n) च्याःथाःम्ह तपुलि झंगः (च्याकथाःम्ह तपुलि झंगल), द्यःने हाकु व तःलय् तुयुम्ह तपुलि पुना तःगु थें च्वंक त्वाथय् द्यःने छ्वां वःगु दुम्ह झंगः (*Anthracocerus malabaricus*)
pied wagtail (n) च्याःथाःम्ह बप्चा झंगः (च्याकथाःम्ह बप्चा झंगल),

हाकु व तुयु चात: चात: दुम्ह न्हिप्यं थत-क्वत संका च्वनिइम्ह चखुंचा पायधिक:म्ह भ्रंग: (*Motacilla alba*)

pier (n) नांचाता, दुंगाय् च्वनेत न्यासि वनेगु ता

pierce (n) च्वामुगु ज्याभलं सुये, तिये । ह्व:खने (ह्वतखने), प्वा:खने (प्वालखने) । पुथं कये, कथं कये, कथं सुये

pig (n) फा, प्वात्या-प्वात्या ल्होंम्ह तुति भचा चिहाक:म्ह पेपांचू (*Sus scrofa*)

pigeon (n) बखुं (बखुन), ब:खूं (बलखुनि), देग: बखुं, देगलय् देगलय् दइम्ह कयगू-जाकि नइम्ह वँचुम्ह भ्रंग: (*Columba livia*)

pigeon hole (n) बखुंग: (बखुंगल), बखुंप्वा: (बखुंप्वाल), बखुं तयेगु थाय्

pigeon pea (n) लहर, कें खुनेगु म्हासुगु बूब: (*Cajanus cajan*)

piggyback (adv) बोहलय्

piglet (n) फाचा, मचाम्ह फा

pignolia nut (n) थँसिमा पु, थँसि माया पु (*Pinus longifolia*)

pigsty (n) फाग: (फागल), फा तयेगु थाय्

pigtail (n) आंग्सा, छ्यनय् लिउने च्वंगु ताहाक:गु सँया ध्वाचा । सँ चिना त:गु

pigweed (n) बकं (बकन), अथें बुया वया च्वनिइगु ह: यक्व दुगु छ्ता वाउँचा (*Amaranthus*)

pika (n) न्हायपं चिपाम्ह छ्ंता खराचा (*Ochonta princeps*)

pike (n) हँय्त्वा: न्या (हँय्त्वाथ न्या), पेंगू फुत ति ताहाक:गु सुलुक्क च्वंगु म्ह व हँय्या थें पति चिंगु तब्यागु म्हुतु अले निचल: जूगु न्हिप्यं दुम्ह खुसिइ व पुखुलिइ दइम्ह न्या (*Esox*)

pile[1] (n) पँ, तँ, दोँ । मासुति लासा दइगु ख्वातुक दना च्वंगु सँ

pile[2] (v) पँचिने, तँचिने, दोँचिने, देतने

piles (n) अल:कै (अलखकै), पेनय् दुने च्वंगु हिनू मना वइगु लोय्

pilgrim (n) थ्येके वनिइम्ह

pilgrimage (n) थ्येके, द्य:यागु थाय् म्हसिइक: वनेगु ज्या

pill (n) वास:या गुलि (वासलया गुलि)

pill bug (n) पांकी (पांकिल), लोहँतय् त:लय् सुला च्वनिइम्ह पति चिंगु जाग्व: बांलुम्ह थिलकि म्ह ग्वार्चा चिंकिइम्ह की (*Oniscus*)

pillar (n) थां (थाम), निना: ल्ह्वनेत धंका त:गु त्या: (निनाल ल्ह्वनेत धंका त:गु त्याक)

pillow (n) फुंग, फोड़ा

pilot (n) लँक्यंमि, लँ क्यनिइम्ह । ब्वख: जवा: (ब्वखत जवाल), ब्वख: ब्वयेकिइम्ह, पाइलत

pilot lamp (n) पाइलत ल्याम्प, छुं नं ज्या जुया च्वंगु क्यनिइगु चिप्वा:गु मत

pilot whale (n) छ्यं ग्वार्चा चिंम्ह हाकुम्ह ह्वेल न्या (*Globicephala*)

pimento (n) जमैका मलय, जिफ्व: व लवंया सवा: व:गु छ्ता मस्ला (*Pimenta dioica*)

pimple (n) स्य:कै (स्यलकै), ज्वनांकै, ख्वालय् वइगु स्य: जाया च्वंगु कै

pin[1] (n) मुलु, पिन

pin[2] (v) पिन तये

pinball (n) तेबुलया द्य:ने चिकिचा ग्व:गु बलयात थासाक दाया: थासय् थासय् गालय् लाका: म्हितेगु कासा

pincers (n) पेन्चिस, न्याक्क ज्वनेगु ज्याभ: । छ्लि

pinch[1] (n) छ्फुति, भतिचा

pinch[2] (v) कुतिं न्याये । न्वये, पुये,

घाः जुये (घाल जुये)
pine (n) थँसिमा, खिथसिँमा, थाकुराःमा (थाकुरालमा), ततःहाकःगु मुलु थें च्वंगु हः व नँस्वाःगु सिँ दुगु छता तस्वाःगु सिमा (*Pinus longifolia*)
pine nut (n) थँसिमा पु, थँसि माया पु (*Pinus longifolia*)
pine snake (n) छुं मयाइम्ह छता तधिकःम्ह अम्रिकन ताहा
pineapple (n) चिचा-कंसि, कंसि, पाइनेपल, कतहरा, खोला क्वाचुगु तग्वःगु चाकुगु सि (*Ananas comosus*)
pinecone fish (n) कंसि न्या, चिचा-कंसि थें च्वंक ततःधंगु बिखू दुम्ह न्याथलग् लहिना तये जिउम्ह चिधिकःम्ह न्या (*Monocentrus japonicus*)
ping-pong (n) पिंग-पंग, तेबुल तेनिस, तेबुलया च्वःने चिग्वःगु बलयात ब्यातं थ्वानाः इता-थिता यानाः म्हितेगु कासा
pink (n) गुलाफि, ह्याउँ व तुयु ल्वाकज्याःगु उन
pinnacle (n) चोका, दकलय् च्वय्
pint [चिहाकलं pt] (n) पाइन्त, छगू ग्यालनया च्यागू बो, ०.५६८ लितर
pinworm (n) फुतकी (फुतकिल), प्वाथय् दाइम्ह चिधिकःम्ह किमि (*Enterobius vermicularis*)
pioneer (n) न्ह्यलुवाः (न्ह्यलुवाल), न्हूगु ज्या याना क्यनिइम्ह, दकलय् न्हापा याइम्ह
pip (n) सिसाबुसाया दुने दइगु पु
pipal tree (n) वंगल सिमा, उलगः सिमा (उलगत सिमा), वलगः सिमा (वलगत सिमा), च्वामुसे च्वंगु चोका लूगु हः दुगु छताजि तमागु सिमा (*Ficus religiosa*)
pipe (n) न्वाकथि, नु । धः (धल), धों । पाइप
pipit (n) न्हिप्यं चिहाकःम्ह बप्चा भंगः (भंगल), सियुगु म्हय् हाकुगु फुति फुति दुम्ह भंगः (*Anthus*)
piranha (n) छक्वलं बथां वयाः न्याः वइम्ह छगू-निगू फुत ति तःधिकः जुइम्ह च्वामुगु वा दुम्ह ग्यानापुम्ह न्या (*Pygocentrus piraya*)
pirate[1] (n) लःछें खुं (लखछें खुं), नांचाय् च्वना वइपिं दाखुँत
pirate[2] (v) खुया काये, न्हापा पिहां वये धुंकूगु ल्ह्ययाः मिइगु ज्या याये
Pisces the Fishes (n) न्या बांकि वःगु छगू नगु पुचः व भिंनिगू रासिचिं दथुइ छगू चिं
pistachio (n) पेस्ता, सालुसे च्वंगु तुयुगु खोलाया दुने दइगु चिग्वःगु पु (*Pistachia vera*)
pistil (n) माबुं, स्वांया मिसागु बो
pistol (n) पेस्तोल, ल्हातय् न्ह्यंगु चिपुगु तुपः
piston (n) मोतरया इन्जिनय् सिलिन्दरया दुने थहां-क्वहां वनिइगु त्याः
pit (n) गाः (गाल)
pitch[1] (n) सः (सल) । **high pitch** तिसः (तिसल), थीगु सः
pitch[2] (v) यां कयाः वांछ्वये । थासय् लाक वांछ्वये
pitcher[1] (n) बेसबल कासाय् बल वांछ्वइम्ह
pitcher[2] (n) चु दुगु लःथल (लखथल)
pitiful (adj) कन्ना चाइपु
pitifully (adv) कन्ना चाइपुक
pity[1] (n) कन्ना
pity[2] (v) कन्ना चाये
place[1] (n) थाय् (थास), थू (थलि), पात
place[2] (v) थासय् तये, दिके । बिये
placenta (n) साहा, पि लिसें स्वाना च्वनिइगु पाय्
plague (n) देसय् कःगु सराप । भोलोय् (भोलोच)

plaid (n) स्कटिस काप: (स्कटिस कापत), चेक चेक बांकि वयेक न्याकं थें थाना त:गु तंय्यागु काप:
plain (adj) यचुगु, थुइके अ:पुगु । सारा, छायपा मदुगु । स्वकं, घासा मदुगु
plainly (adv) यचुक, अ:पुक (अवपुक)
plains (n) फांत, त:धंगु माथं वंगु थाय्
plaintiff (n) माभ्रेत, नालिस त:म्ह मनू
plait[1] (n) सतबत, सतुबत, सतुपत, सँयात खिप: थें दयेका त:गु
plait[2] (v) सतबत थुये
plan[1] (n) बँकिपा, बँयागु किपा
plan[2] (n) गोसा: (गोसाल), पिलान, अजमाय
plan[3] (v) ग्वये, गोसा: ग्वये (गोसाल ग्वये)
plane (n) ब्वख: (ब्वखत), फय्ख: (फसखत), फसय् ब्वइगु ख:, प्लेन
plane[1] (n) खुतु, सिं पिचुकेगु ज्याभ:
plane[2] (n) फय्ख: (फसखत), फसय् ब्वइगु छुं नं ख:, ब्वख: (ब्वखत), सर्गतय् ब्वइगु ख:, प्लेन
planet (n) नगु मचा, नगुया मचा, सुर्द्य:यात मन्द: कया च्वनिइगु भ्रीगु चाग्व: थें जा:गु लोहं बा ग्यांसया चाकला:गु ग्वारा
plank (n) सिपू (सिपुति), सिंपौ
planner (n) गोसा: ग्वमि (गोसाल ग्वमि), गोसा: ग्वयेगु ज्या याइम्ह
plant[1] (n) मा, चाय् बुइगु छुं नं
plant[2] (n) त:धंगु ज्यास: (तवधंगु ज्यासल), दयेकिइगु थाय्
plant[3] (v) पिये, बँय् पुसा तये
plantain (n) छताजि म्वाय्, खोला प्वलेबलय् दुने नाइसे च्वंगु चाकुगु ला दुगु ताहाक:गु म्हासुगु सि (*Musa paradisiaca*)
plantation (n) बो, बुँ, छुं नं पिना त:गु थाय्
plasma (n) प्लास्मा, वाउंगु क्वार्जयागु छ्रता थी
plaster[1] (n) लिउं (लिउन), लेवं, अंगलय् पायेगु चा
plaster[2] (v) लिउं पाये
plastering clay (n) दँपँचा, अंगलय् पायेगु भिंगु चा
plastic (n) पिलास्तिक, रबर
plate[1] (n) देमा, भु, रिकापि
plate[2] (v) सिये, सालुक च:ने पाये । भुने
plateau (n) माथू (माथुलि), प्लेतो, तजा: थाय् च्वंगु माथं वंगु थाय्
platform (n) दबू (दबुलि, दबलि)
platinum (n) तुयुगु लुँ, प्लेतिनम, तिसा दयेकेत छ्रचलिइगु वह थें तुइसे च्वंगु तसकं मू तूगु लीलं
platoon (n) पल्तन, सिपाईंतय्गु छ्गू पुच:
platypus (n) हँय्या थें च्वंगु ताहाक:गु पति चिंगु त्वा: दुम्ह लखय् च्वनिइम्ह ल:वेंचा (*Ornithorhynchus anatinus*)
play[1] (n) दबू प्याखं (दबुलि प्याखन), दबुलिइ क्यनिइगु प्याखं
play[2] (v) कासा म्हिते । ख्या: याये (ख्याल याये) । बाजं थाये, म्ये हायेके, बय् पुये । **played** म्हितल । ख्या: यात । थात, हायेकल, पुल । **playing** म्हिता च्वन । ख्या: याना च्वन । थाना च्वन, हायेका च्वन, पुया च्वन
player (n) कासामि, कासा म्हितिइम्ह
playful (adj) ख्या: याये मा:म्ह (ख्याल याये मा:म्ह)
playfully (adv) ख्यालं
playground (n) कासाख्य: (कासाख्यल), कासा म्हितेगु थाय्
plea (n) इनाप
pleasant (adj) ययापु, न्ह्यइपु

please[1] **(exp)** पायछ्रि जूसा, प्लिज

please[2] **(v)** लय्तायेके, ह्ययेके, न्ह्यइपुके

pleasure (n) लसता । सोंख

pleat (n) लंया गुजि

pleated (adj) गुजि दुगु

pleated skirt (n) गुजिलं (गुजिलन), जँ निसें पालिइ तक त्वपुइगु गुजि दुगु जामा

pleated trousers (n) सँय् कय्ता, पुलिइ क्वसं छम्हू जुइक चिना: न्ह्यायेगु यक्व गुजि दुगु पाइन्त

pledge[1] **(n)** बचं (बचन)

pledge[2] **(v)** बचं बिये, पाफयेके

plenty (n) यक्व, माक्व, धाक्व, वाल्ल-इल्ल, तलफल, उलाय-पुलाय

pleurisy (n) सों भुना च्वंगु पिलिया लोय्

pliers (n) पेन्चिस, न्याक्क ज्वनेगु ज्याभ:

plight (n) हवाल, तसकं दुख सिइ मा:गु ई

plinth (n) च्वफ: (च्वफल), छेँ दिना च्वंगु फ:

plot[1] **(n)** बुँ छकू, क्वा: (क्वात), ख: (खल)

plot[2] **(n)** बाखंचु, बाखंयागु मू खँ

plot[3] **(n)** गोसा: (गोसाल)

plot[4] **(v)** ग्वये, गोसा: ग्वये (गोसाल ग्वये), तयजु याये, मभिंगु ज्या यायेत थवंथ: खँ दयेके

plough[1] **(n)** वासा, दोहंयात सायेका: बुँ पालेगु ज्याभ:

plough[2] **(v)** वासा वाये, सावाये, वाये, बुँ क्वाये, चा पुइके, बुँ पाले

plover (n) तितिहुलि भंग: (तितिहुलि भंगल), ल:बखुं, द्य:ने सियु व त:लय् तुयुम्ह अले तुति ताहाक:म्ह बखुं थें च्वंम्ह ल: सिथय् दइम्ह भंग: (*Charadrius*)

poinsettia (n) लालपात्या स्वां

pluck (v) स्वां थ्वये, सँ पुये, चफुना: लिकाये, लये

plug[1] **(n)** पुसा, प्लग ग्वारा

plug[2] **(v)** छुले, दुत छुवये, प्वा:तिये (प्वालतिये), स्वथने, स्वचाके

plum (n) आलुचा, आलुबखरा, चाकु-चाकु पाउँ-पाउँ धा:गु स्वयेबलय् म्हासुगु गोलभ्यारा थें च्वंगु चिग्व:गु सि (*Prunus domestica*)

plumber (n) हिति क:मि (हिति करमि), हिति दयेकिइम्ह

plump (adj) ल्होम्पा, ग्वारा-मारा, ग्वारा फसि

plunder (v) लाका यंके, ल्ह्वना यंके, खुया यंके

plunge (v) क्वब्वाये, धुम्पुंग तिन्हुये, स्वात्त क्वहां वने

plural (n) त:म्ह (तवम्ह), त:गू (तवगुलि)

plus (prep) व, तँसें

plus sign (n) प्लस, तनेगु चिं (+)

Pluto (n) प्लुतो, सुर्द: सिबें दकलय् तापा:गु व सुर्द:यात मन्द: कया च्वंगु गुंग: नगु मचा दथुइ दकलय् चिग्व:गु नगु मचा

plutonium (n) प्लुतोनियम, आतम बम दयेकेत छ्यलिइगु छ्ता वह थें तुइसे च्वंगु रेदिओ ज: पिज्वया च्वनिइगु लीलं

pneumonia (n) निमोनिया, सोंया लोय्

poach[1] **(v)** लखय् खेँय् छुये, छुं नं नसा लखय् दयेके

poach[2] **(v)** खुया: खुया: धुं स्याये

pocket[1] (n) म्हिचा, पाकेत, कमिज वा पाइन्तया म्हिचा

pocket[2] (v) म्हिचाय् दुत छ्वये, काये

pock-marked (adj) छ्याक: (छ्याकल), त:कै वया: फुति फुति दुगु

pod (n) वाछें, क:छेया बे, धे, पु च्वना च्वनिइगु थल

podagra (n) तुतिया साहा स्याइगु लोय्

poem (n) चिनाखं

poet (n) चिनाखंमि, चिनाखं चिनिइम्ह, चिनाखं च्वइम्ह

poetry (n) चिनाखं । चिनाखं ख्य: (ख्यल, खेल)

poinsettia (n) लालपात्या स्वां, कथिं थें जा:गु तत:जा:गु माय् ह्वइगु तफ्व:गु ह्याउंगु स्वां (*Euphorbia pulcherrima*)

point[1] (n) चोका, कुं (कुन) । फुति । ई (इल) । मूखं, प्वाइंत । ल्या: (ल्याख)

point[2] (v) पतिनं सुया क्यने

point of view (n) स्वकुं, मिखाकुलि, स्वयेगु थाय्

point out (v) खं कुले, कने

point-blank[1] (adj) तसकं लिकसं कयेकुगु

point-blank[2] (adv) तप्यंक, भ्वात्त, न्ह्य:ने हे, ख्वालय् लाक्क

pointed (adj) चोका लूगु, च्वामुगु, छायुगु

pointed gourd (n) पर्बल, निखें च्वामुसे च्वंगु खेंय् बांलूगु वाउंचा (*Trichosanthes dioica*)

pointer (n) प्वाइन्तर खिचा, छुं नंतुनकि त्वा: छखे स्वका: दना च्वनिइम्ह अहल्या खिचा

poison[1] (n) बिख, यस, म्हयात तसकं मनिंगु

poison[2] (v) बिख लाये, यसं लिये । बिख तये, बिख नके

poison gas (n) बिख दुगु ग्यास, हता:बलय् छ्यलिइगु नंतुनकि सिइगु ग्यांस

poisonous (adj) बिख दुगु

poke (v) पतिनं वा कथिं सुये, घ्वाये, दुत छ्वये । ख्वाये, खिने । न्वये, थिया च्वने

polar (adj) चाग्व:या चोकायागु

polar bear (n) तुयुम्ह माक:धुं (तुयुम्ह माकलधुं), च्वापुइ च्वनिइम्ह तुयुम्ह माक:धुं (*Thalarctos maritimus*)

Polaris (n) स्वय नगु, यंता नगु, यंता पाखे सर्गतय् थ्याक्क च्वय् लाना च्वनिइगु थीगु नगु

pole[1] (n) य:सिं (यलसिं) । न्व: (न्वल), कथिं

pole[2] (n) चाग्व:या चोका (चाग्वलया चोका), पोल

pole star (n) स्वय नगु, यंता नगु, यंता पाखे सर्गतय् थ्याक्क च्वय् लाना च्वनिइगु थीगु नगु

pole vault (n) ताहाक:गु पं वा कथिं बंय् चुया: च्वय् तिंन्हुइगु कासा

polecat (n) ताहाक:गु म्ह व चिहाक:गु तुति दुम्ह छता वेंचा (*Mustela putorius*)

police (n) पुलिस, माहां, भुजुं

policy (n) ज्याचु, ज्या न्ह्याकेगु पह:

polio (n) दुग: कौय् दुने च्वंगु तिस्य: मना वया: ल्हा: तुति संके मजिइगु मचातय्त जुइगु लोय्

polish[1] (n) पालिस, प्वाला प्वाला थीकेगु किरिम

polish[2] (v) प्वाला प्वाला थीके, बुये, ब्वेब्वे स्याये, पालिस याये

polite (adj) नायु, नाइसे च्वंम्ह

politely (adv) नाइक, नाइसे च्वंक

political (adj) पल्तिकल, देज्याखं नाप स्वापु दुगु

politician (n) पल्तिसेन, देज्यांखंमि,

लायकू ज्याय् सनिइम्ह

politics (n) देज्याखँ, लायकू ज्याखँ, पल्तिक्स, दे न्ह्याकेगु ज्याखँ

pollack (n) चाकला:गु त्या: थें च्वंगु म्ह व स्वकुं ला:गु न्हिप्यं दुम्ह ल:छैय् दइम्ह न्या (*Pollachius virens*)

pollen (n) स्वांधू (स्वांधुल), स्वांया दथुइ दइगु धू

pollute (v) पलुसन याये, यन से च्वंगुलिइ ल्वाकछचाये, छयासनि स याये । चिप याये

pollution (n) पलुसन । चिप

polo (n) पोलो, घांय् पिना त:गु चव गु ख्यलय् सल गया: ताहाक:गु मुग लं सिंयागु बल ध्वाना: म्हितेगु कासा

poltergeist (n) सुं दुगु थें च्वंक त्रा ५-त्रिक स: वयेकिइम्ह सिक

polyester (n) पोलिस्तर, सिन्थेति क कायागु थाना त:गु काप: (कापत)

pomegranate[1] (n) धाले, धालेसि, धालासि, छ्वा:गु खोलाया दुने चाकुगु ति दुगु ह्याउँगु गुलि गुलि दुगु सिमाय् सइगु सि (*Punica granatum*)

pomegranate[2] (n) धालपति स्वां, धाले स्वां, धाले सइगु सिमाय् ह्वइगु ह्याउँगु स्वां (*Punica granatum*)

pomelo (n) भोग्त्या, भोगसि, भोंसि, ख्वातुसे च्वंगु वाउँगु खोलाया दुने पाउँ पाउँ धा:गु बे दुगु तग्व:गु ग्वल्ला:गु सिमाय् सइगु सि (*Citrus grandis*)

poncho (n) पन्चु, छचं दुत छ्वयेत दथुइ ह्व: तया त:गु ख्वातुगु गा

pond (n) ल: मुंका: दयेका त:गु पुखू (लख मुंका: दयेका त:गु पुखुलि)

pond heron (n) पुखू बोह, ब्वइबलय् तुइसे खने दइम्ह सियुम्ह बोह (*Ardeola grayii*)

ponder (v) न्ह्यपु चुले, बिचा: याये (बिचाल याये)

pongee (n) पन्जि, क्वाचुगु सिलिक काप: (कापत)

pontoon (n) फय् जायेका त:गु छेंगू बा द्रमया च:ने दिका त:गु नांचा

pony (n) तांगन सल, चिधिक:म्ह सल (*Equus caballus*)

poodle (n) पुदल खिचा, छाय्पा कथं सँ खाका त:म्ह चिधिक:म्ह खिचा

pool[1] (n) वापि, अथें ल: मुना: दया च्वंगु पुखू (पुखुलि)

pool[2] (n) पुल, तेबुलया च:ने च्वंगु बलयात कथिया चोकां घ्वाना: कुनय् कुनय् दुगु ह्वतय् कुर्का: म्हितेगु कासा

pool[3] (v) छथाय् तये, मुने

poor[1] (adj) चिमि, सिथू (सिथुलि), तोसं, धेबा मदुम्ह

poor[2] (adj) क्वह्यंगु, बांमला:गु

poorly (adv) बांमलाक

pop (v) पात्त मुये, ध्वांग मुये

pop music (n) पप म्ये, पप लय्हना

popcorn (n) क:नि सिया (कवनि सिया), भाजनय् सिया: तुयुगु फ्वाक्क फ्वाक्क वयेक मुइका त:गु क:नि

pope (n) पोप, क्याथोलिक बरेतय् थाकुलि

popgun (n) पप-गन, ध्वांग स: वयेक काग कयेकेगु मस्तय् म्हितेगु तुप:

poplin (n) पप्लिन, कपाय्यागु थाना त:गु बल्ला:गु सालुगु काप: (कापत)

popped rice (n) ग्व:फुकि (ग्वलफुकि), फुकि, ग्वग्वला:गु बजि

popular (adj) पपुलर, लोकंह्वा:गु, सकसियां य:गु, लोकंह्वा:म्ह

population (n) म्हल्या: (म्हल्याख), गनं थासय् दुपिं मनूतय्गु ल्या:

porcelain clay (n) कय: रिकापि दयेकेगु तुयुगु चा

porch (n) फ: (फल), न्ह्यफ: (न्ह्यफल), छैंया न्ह्य:ने च्वंगु त्वाथ:, लुखाफ:, लुखाया क्वसं च्वंगु फ:

porcupine (n) चुसा, म्ह छम्हं ताहाक:गु कं दुम्ह वेंचा पायधिक:म्ह छुं (*Hystrix indica*)

porcupine fish (n) चुसा न्या, चुसा थें म्ह छम्हं कं दुम्ह व म्हयात बेलन थें फोंगाके फुम्ह न्या (*Diodon holacanthus*)

porcupine quill (n) चुसापा, चुसाया म्हय् दइगु कं

pore (n) चिमिसं प्वा: (चिमिसं प्वाल), चिम्सं प्वा: (चिम्सं प्वाल), म्हय् सं वुया वइगु प्वा:

pork (n) फाला, फाया ला

pornography (n) येचा ब्वया त:गु किपा वा सफू, नांगां किपा वा सफू

porpoise (n) परपुस, त्वा: फ्याफ:म्ह चिधिक:म्ह ह्वेल न्या (*Phocaena phocaena*)

porridge (n) ब्व:जा (ब्वलजा), जावला, जाकि बाय छ्वयागु छ्वालुक दयेका त:गु

port (n) नांचा दिपु, नांचा दिकेगु थाय्

portable (adj) ल्ह्वना यंके जिउगु

porter[1] (n) भल्या, कुबुइम्ह, कुमि, कुमा: (कुमाल)

porter[2] (n) पोर्टर, क्वं:गु तछो त्यना: दयेका त:गु सिइसे च्वंगु खायुगु ब्यर

portion (n) कप: (कपल), बो, बोति, थछि, थक्व

portrait (n) ख्वा:किपा (ख्वालकिपा), ख्वा:यागु किपा

position (n) थाय् (थास), थाय्बाय् । ज्या, लजगा । पोस्त

positive (adj) न्ह्य:ख: (न्ह्यवखत), ख:गु (खवगु)

positively (adv) ख:थे (खवथे)

possess (v) थ: याये (थव याये) । थ:याके दये

possession (n) थ:के दक्व (थवके दक्व)

possibility (n) जुइ फुगु

possible (adj) जुइफु । as ... as possible फक्व, फयां फक्व, फयां फच्छि ...

possum (n) लखय् व सिमाय् च्वनिइम्ह म्हय् म्हिचा दुम्ह अम्रिकन वेंचा (*Didelphis marsupialis*)

post[1] (n) पोस्त, पौ इनेज्या

post[2] (n) पिवा: च्वनेगु थाय् (पिवाल च्वनेगु थाय्) । ज्या यायेगु थाय्

post[3] (n) की (किल), वंय् तायेगु कथि, लिफी

post[4] (n) तगिं (तगिम) । ज्या, लजगा

post[5] (v) अंगलय् भों तिके

post[6] (v) पौ छ्वये

post[7] (v) गनं थासय् ज्या बिया छ्वये

post box (n) पौद्यां (पौद्याम), पौ तयेगु द्यां

postage (n) पौमू (पौमुलि), तिकत, तिकस, पौ छ्वयेत पुलेगु धेबा

poster (n) अंग: पौ (अंगल पति), पोस्तर, बुखंपा: (बुखंपाल)

postman (n) पौमि, पौ बिउ वनिइम्ह

postmortem (n) पोसमार्टम, सीम्ह फाया स्वयेगु ज्या, सी धुंका:

postpone (v) लिज्याये । लिछ्याये, लिज्याके

postponement (n) लिछ्याये ज्या

postscript (n) लिसा खं, लिपा घाना त:गु खं

pot (n) थलबल, थल, भेग: (भेगत), कसि, कोंचा, तसला

potassium (n) पोतासेम, पोतास, बुंइ ह्वलिइगु सा: दयेकेत छ्यलिइगु वह

थें तुइसे च्वंगु भचा क्वाकेवं नाइगु याउँगु लीलं

potato (n) आलु, हि, तुयुगु ला दुगु ग्वग्वला:गु हा (*Solanum tuberosum*)

potato apple (n) सपोसि, ग्वारा ग्वारा मिंगु ग्वल्ला:गु दुने वेवे दुगु छता सि (*Achras zapota*)

potato bug (n) आलुकी (आलुकिल), म्हय् हाकु व म्हासु धो: दुम्ह आलु माया ह: नइम्ह की

potter (n) कुमा: (कुमाल), कुम्ह: (कुम्हल) चायागु थलवल दयेकिइम्ह

potter wasp (n) कोंचाहा, कोंचा थें च्वंगु, चा व सौयागु छें दयेकिइम्ह त:धिक:म्ह हारांम्ह हा (*Eumenes*)

potter's clay (n) द्य:चा (द्यवचा), गिचा, थलवल दयेकेगु भिंगु चा

pottery (n) कुमा:ज्या (कुमालज्या), चायागु थलबल दयेकेगु ज्या

pouch (n) म्हे, म्हिचा

poultice (n) क्वा: (क्वाक), घालय् तयेगु क्वा:गु लखय् थुना: त:गु काप:

poultry (n) खा

pounce (v) ह्वेच्याये

pound[1] (n) ज्वना हया: कुना तयेगु थाय्

pound[2] (n) पाउण्ड, १०० पेन्स, अंग्रेजि तका

pound[3] (v) दाये, मुगलं छ्याये, चुं ल्हुये, ध्याध्या याये

pound[4] [चिहाकलं lb] (n) पाउन्द, १६ औंस, ०.४५३६ किलो

pour (v) भ्वार्र वये । प्वंके, लखं लुये

powder[1] (n) चुं, धू (धुल)

powder[2] (v) चुं ल्हुये, चुंचुं याये, धू याये, नचुके, निये, छ्याये

power (n) फति, ब: (बल), पावर

powerful (adj) बल्ला:म्ह, लिधंसा दुम्ह । ब: दुगु (बल दुगु) । छ्वा: [ल: बा: वया च्वंगु]

pox (n) सिफ्लिस, ग्यानापुगु येचा लोय्

practical (adj) ज्याय् व:गु, छ्यला-बुलाय् व:गु

practice[1] (n) ज्या, प्राक्तिस

practice[2] (v) हेकथं याये, प्राकतिस याये, सयेकेत याये, अथें याना स्वये

prairie (n) प्रेरी फांत, नर्थ अम्रिकाय् च्वंगु माथं वंगु व घांय्या घांय् दुगु त:धंगु फांत

prairie dog (n) अम्रिकन घोंछुं, बंय् गा: म्हुया: च्वनिइम्ह त:धिक:म्ह छुं (*Cynomys ludovicianus*)

praise[1] (n) गुंखं, च्वछाखं

praise[2] (v) च्वछाये, तिवाल्हाये

prance (v) तिंतिं न्हुये, लाखे थें सने, लाखे खाये

prawn (n) मल्ता न्या, भुसा न्या, प्राउन, निइपा तुति व ताहाक:गु ग्वाय् दुम्ह न्या

pray (v) द्य:याके फ्वने (द्यवयाके फ्वने), द्य: ल्हाये

prayer (n) द्य:यात ब्वनेगु (द्यवयात ब्वनेगु)

prayer room (n) देकू (देकुति), द्य:कू (द्यवकुति), द्य: कोथा, द्य: तया त:गु कोथा

prayer wheel (n) माने, चाचा:हिइकेगु मन्तर च्वंया त:गु ग्वारा

praying mantis (n) बुईंचा थें च्वंम्ह की नइम्ह की (*Mantis religiosa*)

preach (v) द्य:या खं कने (द्यवया खं कने)

precarious (adj) ग्यानापु । ख:ला मखुला जुया च्वंगु

precariously (adv) ग्यानापुसे च्वंक

precaution (n) न्ह्यचिउता: (न्ह्यचिउताल)

precede (v) न्हापा वने

precedent (n) नजीर, न्हापायागु दसु
precept (n) न्वाचु, उजं, भिंज्या स्यना त:गु खं
precious (adj) मू तुगु, धेबा यक्व वंगु । त:जि (तवजि)
precipice (n) तस्वा:गु गुं
precise (adj) थ्याक्क, पायछि
predecessor (n) न्हापा वंम्ह, न्हापाम्ह, न्हापम्ह
predict (v) न्ह्यल्हाये, लिपा छु जुइ न्हापा हे धाये
prediction (n) न्ह्यल्हाखं
preface (n) न्ह्यखं, न्हापा वइगु खं
prefect (n) तगिं जवा: (तगिम जवाल)
prefer (v) मेगु सिबें अप्व: येके
preference (n) य:गु
pregnant (adj) प्वाथय् दुगु । **become pregnant** प्वाथय् दये, नंचाये
prejudice (n) कयकुं
premature (adj) मत्य:निगु, ई मव:निगु
prematurely (adv) मत्यवं, ई मजुइकं
premier (n) मूजु, प्राइम मिनिस्तर । दकलय् त:जि (तवजि)
premises (n) छेंबि, छें व केब, क्याम्पा
preparation (n) [नयेगु] खुना, फिना । जोरे याये ज्या
preparatory school (n) **prep school** मचातय्‌गु इस्कुल
prepare (v) दयेके । ता:लाके (ताकलाके) । नसा खुने, जोरे याये, फिये, थुये
prescribe (v) उजं बिये । लोगियात वास: च्वया बिये
prescription (n) वास: भों (वासल भों), नये मा:गु वास: च्वया त:गु भों
present[1] (adj) आ:यागु (आवयागु), जुया च्वंगु, जुया च्वंम्ह
present[2] (adj) थासय् दुगु
present[3] (n) दोहलपा, देछा, मूसि, प्रिजेन्त
present[4] (n) थ्वई (थ्वइल), आ:ई (आवइल) । **at present** आ: (आव) । **for the present** आ:यात
present[5] (v) देछाये, न्ह्यब्वये, दोहलपे । ल:ल्हाये । सितिं बिये
presentation (n) देछा, न्ह्यब्वया
presently (adv) थत्थें, आ: थथें (आव थथें)
preservation (n) म्हालासाला
preserve (v) थये, ल्यंके । म्वाका तये, म्हालासाला याये, मस्यंक तया तये
president (n) देथुवा: (देथुवाल) । नायो
press[1] (n) अखबार, न्हूखं ख्य: (न्हूखं ख्यल)
press[2] (n) थाकू (थाकुथि), थायेज्या यायेगु थाय्, आख: घ्वायेगु थाय्, प्रेस
press[3] (v) तिये, त्यले, क्वचिने, ल्हाके । इस्त्रि याये, क्वाबुसां त्यले
press[4] (v) हाले, तच्वकं इनाप याये
press on (v) याना तुं च्वने
pressure (n) ब: (बल), प्रेसर
presumptuous (adj) चिन्व:म्ह, च्वापुका, च्वाकिं, अप्व: स:सिउ जुया: क्यने मा:म्ह
pretence (n) पह: (पहल), तोह: (तोहल)
pretend (v) पह: याये (पहल याये), भाउ याये, अथें याये, ख्यालं याये, क्यनेत याये, हेकथं याये
pretext (n) तोह: (तोहल)
pretty (adj) बांला:
prevail[1] (v) दया च्वने, जुया च्वने
prevail[2] (v) ल्वापुइ त्याये
prevail[3] (v) खं न्यंके
prevent (v) गने, याके मबिये, पंग: थने (पंगल थने) । मजुइके, मजुइका बिये

prevention (n) गनेज्या, मजुइकेगु
previous (adj) न्हापांगु, न्ह्यथु
previously (adv) न्हापा, न्ह्यव
prey (n) धुँया नसा
price (n) मू, भाः (भाव), लखा
prick (v) तिक्क मिने । मुलुं च्वाक्क सुये, तिक्क याये
prickly (adj) च्वाच्वा मिंगु, च्वाच्वा सुगु, च्वासु, तिति मिंगु
prickly pear (n) कंमाय् सइगु छता सि (*Opuntia ficus-indica*)
pride (n) फुइं, सेखि, हेमाति
priest (n) गुभाजु, गुर्जु, पांजु
primary (adj) न्हापांगु
primary school (n) मचातय्‌गु इस्कुल
primate (n) निपा तुतिं चुइपिं, बँमनू
prime (adj) दकलय् च्वय् लाःगु, वांलाःगु, भिंगु । मू, मुलगु
prime minister (n) मूजु (मुलजु), प्राइम मिनिस्तर
primitive (adj) न्ह्यपुलां, तःपुलां (तवपुलां), तसकं पुलां । हसिबसि मदुगु
primrose (n) तपचा स्वां, चिमागु माय् ह्वइगु छता चकंगु चाकलाःगु स्वां (*Primula*)
prince (n) जुजु काय, जुजुया काय, जुजु मचा
princess (n) जुजु म्ह्याय्, जुजुया म्ह्याय्, रामाजु
principal[1] (adj) मेन, मू (मुल), मुलगु, न्हापांगु, दकलय् माःगु
principal[2] (n) मा, छुं ज्याय् तुइकुगु धेबा
principal[3] (n) इस्कुल थुवाः (इस्कुल थुवाल)
principally (adv) अप्वः धया थें (अप्वल धया थें)
principle (n) नीर्ख । लिपि-धिपि
print[1] (n) थाना तःगु । बांकि

print[2] (v) भौतय् द्यःने आखः थाये, घ्याये, थाआखलं भौतय् किके
printer[1] - कम्प्युतरं प्रिन्त याइगु मिसिन
printer[2] - थाकुथिमि, आखः थाइम्ह
prior (adj) न्ह्यव, न्हापांगु
priority (n) न्ह्यपाः (न्ह्यपाल),
prism (n) कपंखाः (कपंखाल), तुयुजलय् तलकि कपं थें थीथी उन ह्वलिइगु स्वकुं लाःगु खाः
prison (n) कुनेछें, कुने थाय्, खुंगः (खुंगल), भेल, भ्यालखाना
prisoner (n) कुंनामि, कुंक्व, कुना तःम्ह
private (adj) यकःति (यकलति), थःगु (थवगु) । दुबिस्ता, दुनेयागु, करपिंत क्यने मजिउगु
privately (adv) याकःचा (याकलचा)
privilege (n) तजि, पुकु, लां
prize[1] (n) सिरपा
prize[2] (v) मू बिये, च्वछाये
prize[3] (v) थिनाः चायेके, न्याक तिना च्वंगुयात बलं ह्वयेके
pro and con (adv) जिउ धाःगु व मजिउ धाःगु
probable (adj) जुइ फुगु, जुइ फुम्ह
probably (adv) जुइ, जुइ माः
probe (v) दुवाले, क्ववाले, वाले, वातु वाले, खितु खिने, कुतु कुले, दुने ध्यंक स्वये
problem (n) पंगः (पंगल), मछिंगु ज्या, प्रब्लेम
proboscis monkey (n) न्हाय्ताहा माकः

(न्हाय्ताहा माकल), न्हाय् तसकं ताहाक:म्ह माक: (*Nasalis iarvatus*)
procedure (n) ज्याहना, हना त:गु थीथी ज्या, ज्या यायेगु कथहं । ज्या न्ह्याना च्वंगु
proceed (v) न्ह्याये, ज्या न्ह्याके, छगुलिं मेगुलिइ वने
process[1] (n) ज्याहना, हना त:गु थीथी ज्या, प्रसेस, ज्या जुइगु पह:
process[2] (v) छचले, प्रसेसिंग याये
procession (n) जात्रा, भ्व:लिंक वइगु
proclaim (v) न्यंके, नायखिं च्वयेके
procure (v) काये, चूलाके (चुल लाके)
prod (v) कथि चोकां घ्वाये
prodigal (adj) ह्वार-ह्वार याना: फुकिइम्ह
produce (v) दयेके, पिकाये । वुंइ सयेके । लिच्व: पिकाये । मचा बुइके, थ्वये । छुं ज्यार्ख जुइके
producer (n) पिकाक
product (n) जोलं, मालमिल । पिहां व:गु । लिच्व: (लिच्वल)
production (n) पिकायेगु ज्या । पिथना
profession (n) लजगा, ज्या
professional (n) लजगामि, धेबा कया: ज्या याइम्ह
professor (n) कलेजयाम्ह स्यनामि, त:धंम्ह मास्तर
profit[1] (n) लब: (लबल), छ्यापं (छ्यापन), त्यापं (त्यापन), छ्वाय, कति
profit[2] (v) लब: खने (लबल खने), कति लाये
profitable (adj) थ: (थव), लब: दुगु (लबल दुगु), कति ला:गु
profiteer (n) च्वासिं (च्वासिन), थिके बंजा: (थिके बंजाल), थिकेक मिइम्ह
programme (n) ज्याभ्व: (ज्याभ्वल)
progress[1] (n) न्ह्यज्या । जुया च्वंगु पह: । **in progress** जुया च्वंगु, न्ह्याना च्वंगु
progress[2] (v) न्ह्यज्याये, न्ह्याये, न्ह्य:ने वने
prohibit (v) गने, पने, याये मजिइके
prohibited (adj) गना त:गु, पना त:गु, याये मजिइका त:गु
project[1] (n) त:गोसा: (तवगोसाल), त:धंगु गोसा:, प्रोजेक्त
project[2] (v) छ्वां वये, तिं स्वाये
project[3] (v) पिचुगु थासय् मत खयेके, क्यने
projector (n) फिलिम क्यनेगु मिसिन
projector lamp (n) संकिपा क्यनिइगु मिसिनया दुने दइगु मत
prologue (n) न्ह्यखं, द्य: ल्हाना (द्यव ल्हाना)
prolong (v) ताहाक:के (ताहाकलके), ताहाक: याये
promenade (n) चकं थाय्
prominent (adj) नां जा:गु, नां दंगु
promise[1] (n) प्रमिस, बचं (बचन)
promise[2] (v) प्रमिस याये, बचं बिये, पाफयेके
promote (v) चुइके, न्यंके, थकाये, घ्वाये, न्ह्यज्याके । तगिं थहां वने
promotion (n) थकाये ज्या । पर्मोसन
prompt (adj) च्व:, फास्त
pronghorn (n) तसकं ब्वां वने फुम्ह अम्रिकन चल्ला (*Antilocapra americana*)
pronoun (n) पलिनां (पलिनाम), नांया पलेसा
pronounce (v) नोवाये
pronunciation (n) नोसु, नोवायेगु पह: (नोवायेगु पहल), ल्हास: (ल्हासल)
proof[1] (adj) मथिइगु, दुहां मवनिइगु
proof[2] (n) दसि, धा:गु खँयात लिधंसा बिइ कथं क्यनेगु चिं
prop[1] (n) प्याखं क्यनेत मा:गु दबूया हलंजोलं

prop[2] (n) तू, तिव: (तिबल), छुं नं ल्ह्वना तयेत धंका: तयेगु सिं
prop[3] (v) तू तये, ल्ह्वने, तिब: विये (तिबल विये)
propeller (n) फय्ख: वा जाहाजया फय्लिंचा, प्रपेलर
propeller plane (n) प्रपेलर चा:हिला: न्ह्याइगु प्लेन
proper (adj) थिक्क, पायछि
property (n) सर्बय, लाक, छेंबुं
prophet (n) न्ह्यसुचंमि, लिपा जुइगु खँ न्हापा हे धाये फुम्ह
proportion (n) बो, बोति
proposal (n) न्ह्यथना
propose (v) खँ न्ह्यथने, खँ छुने, ल्हायेके हये
proprietor (n) थुवा: (थुवाल)
prose (n) च्वखँ
prospect (v) माले
prosper (v) लाय स्वाये, जिये, च्वन्ह्याये, च्याये, सुथां लाये
prostitute (n) येचा ज्यामि, अलगि मिसा, लखाबति, कुत: मिसा (कुतल मिसा)
prostitution (n) म्ह मिइज्या, येचा मिइगु ज्या
prostrate (v) क्वपसां पुये, दन्दबत याये, बँय् ग्वारा तुला: अन्याये
prostration (n) क्वपसां, दन्दबत
protect (v) मभिं पाखें पने, जये
protector (n) मभिं पाखें पनिइम्ह, जवा: (जवाल)
protest (n) चकना
protest (v) स: ल्ह्वने (सल ल्ह्वने), स: तये, चकना याये
protester (n) चकनामि
protozoology (n) म्हय् लोय् जुइकिइपिं प्रोतजोवा कीचात बारे ब्वनेज्या
protrude (v) छ्वां वये, तिं स्वाये, पिचाये
proud (adj) ग्यंम्ह, अहालि, फुइंक च्वंम्ह । **be proud** ग्यने
prove (n) दसि बिये, क्यने
proverb (n) छुनाखँ
provide (v) बिये
province (n) लागा
provocation (n) छ्वनेज्या । छ्वना
provoke (v) छ्वने
prowl (v) हय़कायेगु ह्व:ता: माले कथं चा:हिले
prune (n) आलुचा सुकू (आलुचा सुकुति), आलुबखरा सुकू, चाकु-चाकु पाउँ-पाउँ धा:गु स्वयेबलय् म्हासुगु गोलभ्यारा थें च्वंगु सुकू गंका त:गु चिग्व:गु सि (*Prunus domestica*)
pry[1] (v) चिवा काये, मेपिनिगु ज्याखँ दुने स्वये
pry[2] (v) थिने, थिना: चायेके, न्याक तिना च्वंगुयात बलं ह्वयेके
psalm (n) तुत: (तुतल), द्य:यागु ब्वनेगु
psittacosis (n) भंग:त पाखें पुना वइगु निमोनिया थें च्वंगु लोय्
psoriasis (n) म्हय् ह्याउँगु चात: चात: व बिखू दया वइगु छेंगूया लोय्
psychiatry (n) न्ह्यपु स्यंगु लोय् बारे ब्वनेज्या
psychology (n) साइकोलजि, न्ह्यपु वा नुगलय् दुने जुइगु ज्याखँ बारे ब्वनेज्या
ptarmigan (n) तारमिगन गुंखा, हाकुगु पा चिकुला जुलकि तुइसे च्वनिइम्ह गुंइ च्वनिइम्ह खा (*Lagopus*)
pub (n) [public house] सुलिं (सुलिम), अय्ला: त्वनेगु पस: (अय्लाख त्वनेगु पसल)
puberty (n) मचा त:धिक: जुया: ल्यासे ल्याय्म्हं जाया वइगु ई, बान्हा: तयेगु बा कय्ता पुजा यायेगु ई
pubic hair (n) ख्वासा
pubis (n) तेप्चा कोंय् (तेप्चा कोंच),

प्वा:या क्वसं च्वंगु कौय्

public (n & adj) पब्लिक, सकल । देमि लिसे स्वापु दुगु । ह्वातां, छ्यातां, सकसिनं सिउगु । **make something public** पित हये, उला बिये, सकसितं क्यने, सिइके बिये

publication (n) पिथना । पौ (पति)

publicity (n) खँ ह्वलेज्या

publicize (v) खँ च्वयेके, बय बय याये, ह्वले, न्यंके, थ्वयेके

publish (v) पिथने, पिकाये

publisher (v) पिकाक, सफू पिकाइम्ह

pudding (n) मनवौ

puddle (n) ल:गा: (लखगाल), लँय् ल: मुना च्वंगु गा:

puff¹ (n) फ्वाक्क व:गु फय्, स्वात्त व:गु

puff² (v) फ्वाक्क थहां वये, मना वये, फोंगाये

puff³ (v) फू याये, म्हुतुं फय् साला काये बा पित छ्वये

puff adder (n) अफ्रिकाय् दुम्ह छता बिख दुम्ह ताहा (*Bitis arietans*)

puffed rice (n) ताय, सियावा, भाजनय् सिया: तुयुगु फ्वाक्क फ्वाक्क वयेक मुइका त:गु वा

puffin (n) न्यात्वा: झंग: (न्यात्वाथ झंगल), म्ह तुइसे व पपू हाकुसे च्वंम्ह न्यायागु म्हुतु थें च्वंगु त:धंगु त्वा: व हँय् पालि दुम्ह ल:छें झंग: (*Fratercula arctica*)

pug (n) न्हाय् फ्याफ: खिचा, बुल्दग थें न्हाय् फ्याफ:म्ह बाग:चाम्ह खिचा

pug-nosed (adj) न्हासिकुति, न्हाय् फ्याफ:

puli (n) जतावाल खिचा, म्ह छम्हं तत:हाक:गु खिप: थें जा:गु जँचिंगु सँ दुम्ह खिचा

pull (v) साले, साला काये । सायेके ।

pull the wool over one's eyes मिखाय् धुलं छूवाके [खँभाय्]

pull through (v) म्वाये, लने । बांलाके, भिंके

pulley (n) खिप: दिकेगु घ:चा: (खिपत दिकेगु घलचाक)

pullover (n) तँययागु थाना त:गु स्वितर

pulp (n) भ्यात: (भ्यातल)

pulse¹ (n) हिनू ध्वाक-ध्वाक मिंगु

pulse² (n) कें

puma (n) गुँधुं, म्ह सियु व न्हिप्यं चोका हाकुम्ह अम्रिकन धुं (*Felis concolor*)

pumice (n) पमस, लसां (लसान), प्वा: प्वा: गंगु याउँगु लोहं

pummel (v) चुं ल्हुये, ध्याध्या याये

pump¹ (n) पम्पु, चोंगा, चुंगा

pump² (v) पम्पुं साले

pumpkin (n) फसि, जवसि, जलसिं, चिकं फसि, तफिगु ला व दुने पु यक्व दुगु गसिमाय् सइगु छता तग्व:गु ग्वल्ला:गु वाउँचा (*Cucurbita pepo*)

punch¹ (n) पंच, वाइन व क्वा:लखय् फ्रम्सि व थीथी मस्ला तया: दयेका त:गु त्वँसा

punch² (v) ल्हा: म्हू चिना: नके, दाये

punctual (adj) ध्याक्क इलय् जुइगु

punctuation (n) खँपुया दथुइ थाय् थासय् दिकेगु क्यनेत चिं तयेगु ज्या

punctuation mark (n) खँपुचिं [गथेकि : ; , . ! ?]

puncture (v) प्वा:गने (प्वालगने), पंचर जुये

puneala plum (n) बखदासि, छता चाकु-पाउँ सवा: व:गु बहचा ग्व:गु सि (*Flacourtia indica*)

pungent (adj) खायु

punish (v) द्वपं पुइके, न्ह्याये, फिने

punishment (n) द्वपं

punk (n) छुं मसिउम्ह ल्यायम्ह वा ल्यासे । हुल्याहा, मुल्याहा
punkie (n) निपा पपू दुम्ह न्याये यःम्ह चिधिकःम्ह भुजिं (भुजिन)
pup (n) कुकुचा, मचाम्ह खिचा । कुपिचा, मचाम्ह छुं
pupil (n) सयेकुमि, सयेकिइम्ह, ब्वनामि, आखः ब्वनिइम्ह
pupil (n) नानिचा, मिभ्कले, मिखा त्वायजु, मिखा भ्याः, मिखाया हाकुगुलिइ दथुइ च्वंगु ह्वः
puppet (n) भ्यालिंचा, का सालाः कतांमरि
puppy (n) कुकुचा, मचाम्ह खिचा
purchase[1] (n) न्यायेज्या
purchase[2] (v) धेबा बियाः न्याये
pure (adj) मुकं, मुक्कं । नी (निल), यचु, निप, यचिं
purely (adv) मुकं, मुक्कं
purification (n) नीसि
purify (v) यचुके । नीसि याये, नीचि याये, नी याये, ब्यंके, यचिं काये
purple (n) प्याजि, वँचु-ह्याउँ, वँचु व ह्याउँ ल्वाकज्याःगु उन
purpose (n) आजु, ज्यांखँ
purposely (adv) आलपं, सिइकं चायेकं, यसें
purr (n) भौसः (भौसल) पिकाये
purse (n) म्हिचा, गाखि म्हिचा
pursue (v) लिये, लितु लिये, लिना यंके
push (v) घ्वाये, धिने
pushball (n) पुसबल, खुगू फुत ब्या दुगु तग्वःगु छेंगूया बलयात गोल पाखे घ्वानाः म्हितेगु निगू पुचःया दथुइ जुइगु कासा
pushcart (n) मनुखं घ्वाइगु गारा
pussy (n) भौचा, मचाम्ह भौ (भति)
put (v) तये, दिके
put forward (v) न्ह्यथने, न्ह्यःने तये
put on (v) लं फिये, पुने
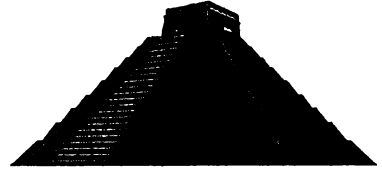
put to bed (v) थ्यने
put to death (v) स्याये
putty (n) पुतिंग
puzzle (n) क्वाः (क्वाल)
pygmy mouse (n) कोबिछुं, घोंछुं, चिधिकःम्ह छुं (*Mus*)
pygmy sunfish (n) ततःग्वःगु मिखा व पति चिंगु तब्यागु म्ह दुम्ह स्वँगू इन्चि ति तःधिकःम्ह न्याथलय् लहिना तये जिउम्ह न्या (*Enneacanthus gloriosus*)
pyjamas (n) पाइजामा, सालुगु कापःयागु सुया तःगु पाइन्त थें जाःगु तुतिइ न्ह्यायेगु वसः
pylon (n) थां (थाम)
pyorrhoea (n) वासि लोय् (वासि लोच), वासिइ न्हि दाइगु लोय्, वा स्याइगु लोय्
pyracantha (n) घुंगलसि, भ्फाःसिमाय् सइगु छ्ता चिग्वःगु ह्याउंगु सि (*Pyracantha*)
pyramid (n) पिरामिद, पेकुं लाःगु थू, न्हापा न्हापा इजिप्टया जुजुपिनिगु सीम्ह तइगु छेँ
pyromaniac (n) मि जक च्याके माःम्ह वें
pyrometer (n) पाइरो-मितर, चिधंगु दिग्रिं दाना स्वये मफयेक अप्वः क्वाःगु दाना स्वयेगु मिसिन
python (n) आयःबि (आयलबि), अजगरबि, थःगु म्हं हितुहिनाः त्यलाः स्याइम्ह स्विगु फुत ति ताहाकःम्ह ताहा (*Python molurus*)

Q

quack[1] (n) ताकसिं बैद्य, कुला: (कुलाव)
quack[2] (n) हँय्स: (हँय्सल), हँय्यागु स:
quack[3] (v) हँय् थें क्वाक्वा याये
quadrangle (n) चुक, ननि
quadruped (n) पेपांचू, पंक, पेपा तुतिं चुइम्ह
quaff (v) सुइं-सुइं त्वने
quail (n) लखुं, ख्वाँय फ्रंग: (ख्वाँय फ्रंगल), खुखुचा, थेलबत फ्रंग:, बखुं सिबें भचा चिधिक:म्ह चिखा थें च्वंम्ह फ्रंग: (*Coturnix coturnix*)
quaint (adj) पुलांगु
quake[1] (n) भुखाय् (भुखाच), भुखा
quake[2] (v) भुखाय् ब्वये, थर-थर खाये, खाये, लुचु-लुचु मिने, वारा-वारा सने
qualification (n) स:सिउ (सलसिउ), क्वाल्फिकेसन
qualified (adj) स:सिउम्ह (सलसिउम्ह)
qualify (v) पास जुये
quality (n) भिंगु ताजि, गति, क्वाल्ति
quantity (n) थुलिउलि, लि
quarantine (n) नी (निल) । **stay in quarantine** नी च्वने
quarrel[1] (n) ल्वापु, ल्वापुख्यापु, कचवं, कचिंग: (कचिंगल), कचकच
quarrel[2] (v) ल्वाये, ल्वापुख्यापु यायें, ल्वापु थये
quarrelsome (adj) ल्वापुखिचा, ल्वाखों, न्ह्याम्ह नापं ल्वाना जुइम्ह
quarry[1] (n) लोहंबो, लोहं लिकायेगु थाय्, लायबो
quarry[2] (v) गुंइ च्वंगु लोहं तछ्याना: लिकाये
quart [चिहाकलं qt] (n) क्वार्त, छ्गू ग्यालनया पेंगू बो, १.१३६ लितर
quarter[1] (n) चकंछि, चकं, ज:छि (जवछि), पेबोय् छबो, बच्छियां बच्छि
quarter[2] (n) त्वा: (त्वाल), च्वनेगु थाय्
quarter[3] (v) लाख: पिये (लाखत पिये), म्हयात ध्यना: कुचा कुचा याये
quarterly[1] (adj) स्वलाय् स्वलाय् जुइगु
quarterly[2] (n) स्वलापौ, स्वलाय् छक: पिहां वइगु पौ
quarters (n) कोथा, च्वनेगु थाय्
quartz (n) क्वार्ज, खा: लोहं (खाल लोहं), च्यासिलिं दुगु खा: थें च्वंगु लोहं, च्यासिलिं दुगु क्रिस्तल
quasar (n) थीनगु, तसकं थीगु नगु
quash (v) सिधयेके, धिसमिस याये
quasi- (pref) धाये थें, थें ज्या:गु, धात्थें मखुगु, थें च्वंगु
quay (n) नांचा दिका तयेबलय् चिइगु थाय्
Quebec (n) क्विबेक, खंज्या यायेबलय् अंग्रेजि आख: Q या पलेसा धाइगु खंग्व:
queen (n) लानि, जुजुया कला: (कलात)
queer (adj) अजू चायापु, वें ताल व:गु
quell (v) क्वत्यले
quench (v) प्या:चा: (प्यावचाव) लंके । मि स्याये
query[1] (n) न्ह्यस: (न्ह्यसल)
query[2] (v) न्ह्यस: तये (न्ह्यसल तये), न्यने
quest (n) मालेज्या
question[1] (n) न्ह्यस: (न्ह्यसल्), न्यनेगु खँ
question[2] (v) न्ह्यस: तये (न्ह्यसल तये), न्यने
question mark (n) न्ह्यस:चिं (न्ह्यसल चिन), न्ह्यस: क्यनिइगु चिं (?)
questioner (n) न्ह्यस:मि (न्ह्यसलमि), न्ह्यस: न्यनिइम्ह
quetzal (n) वाउँ न्हिप्यं, निगू फुत

ताहाकःगु न्हिप्यं दुम्ह वाउँसे च्वंम्ह भंगः (*Pharomachrus mocino*)
queue[1] (n) भ्वः (भ्वल), क्यु, लाइन
queue[2] (v) भ्वःछुये (भ्वलछुये), क्यु च्वने, लाइन च्वने
quick (adj) ज्याच्वः, च्वः, फास्त
quicken (v) ब्वां वने । च्वयेके, ब्वाके
quickly (adv) याकनं, हथासं, मथां, मथानं, ननानं, काचा-किचिं, हथा-पथासं, ह्वासाक, ह्वासा-ह्वासा
quickness (n) हथास
quicksand (n) न्हवः (न्हवल), धोप, न्हुलकि तुना वनिइगु ध्याचः
quick-tempered (adj) तंकालि, याकनं तं चाइम्ह
quiet (adj) सुम्क, सुंक । **keep quiet** सुम्क च्वं !
quietly (adv) सुम्क, सुंक । चिसलं, तायेे मदयेक, तिइजक, बुलुहुं
quill (n) भंगःया पा
quilt (n) सिलः (सिलखं), कपाय्यागु ख्वातुगु फांगा
quince (n) नेपाल स्याउ, सिमाय् सइगु भचा वाउँ वाउँ नःगु छाःगु स्याउ (*Cydonia oblonga*)
quinine (n) खारु, खालु
quintal (n) क्विन्तल, १०० किलो
quit (v) त्वःते (त्वलते) । दिके
quite (adv) भचा, भतिचा
quiver[1] (n) बलाथू (बलाथुलि), धनुस-बान क्येकेगु बला तयेगु थल
quiver[2] (v) खाये, थर-थर खाये
quiz (n) न्ह्यसः, लिसः (न्ह्यसल लिसल)
quoits (n) क्वात, बँय् ताना तःगु किलय् लाक्क रिंगचाः वांछ्वयाः म्हितेगु कासा
quorum (n) गंछि ल्याः (गंछि ल्याख), कोरम, मुंज्या न्ह्याकेत माक्व मनू
quotation mark (n) धापुचिं, सुनानं छुं धया तःगु क्यनिइगु चिं । ध्याचू कथं छ्यला तःगु खँग्वः क्यनिइगु चिं (")
quote (n) न्यंकंखँ, सुनानं धाःगु खँ

R

rabbit (n) खराचा, न्ह्यःनेयागु तुति सिबें लिउनेयागु तुति ताहाकःम्ह न्हाय्पं तिंस्वाःम्ह तिंक-तिंक न्हुया जुइम्ह घाँय् नइम्ह चिधिकःम्ह पेपांचू (*Oryctolagus*)
rabies (n) वेंचाः खिचां न्यानाः जुइगु लोय्
raccoon (n) न्हिपेनय् बाला बाला दुम्ह सिमाय् च्वनिइम्ह वेंचा (*Procyon lotor*)
race[1] (n) ब्वाकासा, ब्वायेगु कासा, ब्वाज्या, ब्वायेगु ज्या, रेस
race[2] (n) हिति, मनू पुचःया नां (मनुख पुचलया नाम)
race[3] (v) ब्वाये, रेस त्वःते
race course (n) ब्वाख्यः (ब्वाख्यल, ब्वाखेल), ब्वाकासा म्हितेगु ख्यः, ब्वाकेगु थाय्
racer[1] (n) ब्वां वनिइम्ह, ब्वाकासामि
racer[2] (n) हाकुताहा, तसकं ब्वां वने फुम्ह म्ह हाकुसे च्वंम्ह अम्रिकन ताहा (*Coluber constrictor*)
rachis (n) दुगः कौय् (दुगल कौंच), जंन्हूफाःया दथुइ च्वं क्वय् वया च्वंगु कौय्
rachitis (n) खिचा तुति, कौय् क्यातुयाः खिचा तुति जुइगु मचा लोय्
racing (n) ब्वाकासा, ब्वां वनाः म्हितेगु कासा
rack[1] (n) ल्हाः तुति तिल्ल प्यंक सायेकाः सास्ति यायेगु मिसिन
rack[2] (n) तसि, तखता, च्याक, वापा
rack[3] (v) ल्हाः तुति तिल्ल प्यंक

सायेका: सास्ति बिये

rack[4] (v) rack one's brains न्ह्यपु नायेके, छ्यं स्याक्क विचा: याये

racket[1] (n) खुंज्या, क्यनेगु छ्गू व यायेगु मेगु कथं जुया च्वंगु ज्या

racket[2] (n) थ्वायेगु ब्यात । **rackets** ब्यातं बल थ्वाना: म्हितेगु कासा

radar (n) आलमिखा, आकसय् ब्वया च्वंगु छुं नं सिइका काइगु मिसिन, रादार

radiant (adj) ज्वाल्ल च्वंगु

radiate (v) ज: पिज्वये, खये, जल्ल वये

radiator (n) रेदिवातर, लखं इन्जिन ख्वाउँकिइगु मिसिन

radio (n) रेदिवा, रेदिओ, फयुस: (फससल), आलस: (आलसल), आलं वइगु स:

radiology (n) रेदिओ ज: बारे ब्वनेज्या

radiometer (n) रेदिओ ज: गुलि दु धका: स्वयेगु मिसिन

radish (n) लैं, भसं, ताहाक: बांलूगु व तुयुगु ला दुगु छता हा (*Raphanus sativus*) । **dried radish (n)** लैंसू (लैंसुलि)

radish blossom (n) वहबुं स्वां, बहबुं, लैं माय् ह्वइगु चिचिफ्व:गु तुयुगु स्वां (*Raphanus sativus*)

radish leaves (n) ख्वाख: (ख्वाखल), लैं माया वाउँगु ह: (*Raphanus sativus*)

radish seed (n) केपु, लैं माया पुसा

radium (n) रेदियम, न्हापा न्हापा घरिया आखलय् पायेत छ्यलिइगु न्ह्याबलें तुइक थिना च्वनिइगु व रेदिओ ज: पिज्वया च्वनिइगु लीलं

radius[1] (n) रेदस, बाचाक: ब्या, छुं नं चाकला:गुया ब्याया बच्छि, दथुं सिथय् तकया हाक:

radius[2] (n) ल्हा:यागु निपु कोंय् दुगुलिइ पिने पाखे च्वंगु कोंय्

raft (n) राफ्त, फय् जायेका त:गु रबरया दुंगा । यक्व सिँगों धलिं थें लाया त:गु पिचुगु ल:ख:

rafter[1] (n) राफ्तय् च्वना: खुसिइ ब्वां वनिइम्ह

rafter[2] (n) पौ ल्ह्वना तइगु धलिं (धलिम)

rafting (n) राफ्तिंग, छ्वाल: कासा (छ्वालख कासा), राफ्तय् च्वना: खुसिइ ब्वां वनेगु कासा

rag (n) भ्वाथ: (भ्वाथल), भ्वाथ: काप: (भ्वाथल कापत), मसं (मसन),

rage[1] (n) लाखे तं (लाखे तम), तच्व:गु तं । **fly into a rage** तमं मि जुये, लाखे तं पिकाये

rage[2] (v) तच्वकं न्ह्याये, भ्याना-नाना वने

ragged (adj) छ्वां छ्वां व:गु, भ्यारा-भ्यारा, चोका-चोका दुगु । भ्याज: (भ्याजल), भुलि भुलि व:गु, हुलि हुलि व:गु, धेके, भ्वाथ: (भ्वाथल), हाज्या हाज्या व:गु

raid[1] (n) दुदायेज्या, हयकाये ज्या

raid[2] (v) दुदाये, दाये, दुफ्वाये, दुलाये, ह्वात्त दुहां वना: ल्वा: वनेगु ज्या

rail (n) दरालि, रेलिंग

railroad lantern (n) रेलयागु लालतिन, रेलयात छुमां बिइ कथं ह्याउँ-वाउँ च्याका: क्यनिइगु लालतिन

railway (n) रेल, नंलँपु, नंयागु लँपु

railway car (n) रेलया दिब्बा

rain[1] (n) वा, सुति, सुपाँय्यागु ति, सर्गतं फुति फुति जुया: कुतुं वइगु ल: (लख)

rain[2] (v) वा गाये, वा वये । वां दाये

rainbow (n) कपं (कपन), लायलामा, ल:सा (लखसा), सर्गतय् ह्याउँक-वाउँक खने दइगु बाला

rainbow trout (n) कपं न्या, ताहाक:गु, तुयुगु म्ह दुच्छि ह्याउँगु बाला व

निचल: मजूगु स्वकुं ला:गु न्हिप्यं दुम्ह पुखुलिइ व खुसिइ दइम्ह न्या (*Salmo gardnerri*)

raincoat (n) रेनकोत, वा वइबलय् लखं मप्याकेत फिइगु कोत

raise (v) ल्ह्वने, च्वछ्वये, च्वय् छ्वये, धस्वाके, थकाये । बुंइ छुं सयेके, पिये । सुयातं लहिये, तधिक: याये

raise hell (v) जात्रा न्यायेका बिये, जात्रा याये, लाक्व-पाक्व सना: तं क्यने

raisin (n) मितसि सुकू, दाख, सुकू गंका त:गु चिचिग्व:गु चाकुगु सि (*Vitis*)

rake[1] (n) कोकीचा (कोकिलचा), खुइं

rake[2] (v) बंय् कोकीचां क्वाये

rally[1] (n) पुच: मुंज्या (पुचल मुंज्या) । र्‍याल्लि, रेस । जुलुस

rally[2] (v) जाये, मुने, छथाय् वये । ग्वाके, स:ते

ram[1] (n) भ्याचा, नेकूताहा फै, नेकू चा:तुम्ह गुंइ च्वनिइम्ह त:धिक:म्ह फै (*Ovis canadensis*)

ram[2] (v) ध्याक न्याये । ध्याक न्याके, ध्याध्या याये

ramble (v) चा:हिले, थुखेउखे वने

ramp (n) पा:लूगु (पाखलूगु), तजा:गु व चिजा:गु स्वाना च्वंगु

rampage (v) ला:ला: थे सने, लाखे थें सने

rampant (adj) कजय् मदुगु, न्यना च्वंगु, यय: थे

ranch (n) सा लहिइगु थाय्

random (adj) लाक्व-पाक्व, च्व:प्व: मदुगु (च्वथप्वथ मदुगु)

randomly (adv) ला:ला: थे, लाक्व-

(तवख्यल, तवखेल),

। । ताजि

range[3] (v) थ्यने

Rani Pokhari (n) न्हूपुखू (न्हूलपुखुलि)

rank (n) तगिं (तगिम)

ransack (v) हन्ता: याये (हन्ताल याये), स्यंके । छ्याल-ब्याल यासें माले, वातुवाले

ransom (n) ज्वना त:म्ह मनू त्व:तकेत पुलेगु धेबा, रान्सम

rap (v) तौंक दाये, थासाक नके, खौ छ्याये

rape[1] (n) तुकं (तुकन), तू पिइबलय् सइगु ह: यक्व दुगु वाउँचा (*Brassica campestris*)

rape[2] (v) स्यंके, मयेक बलं ज्व:चिने

rape seed (n) तू, प:का सिबें भचा तग्व:गु चिकं पिकाये जिउगु तुकं माया पु (*Brassica campestris*)

rapid[1] (adj) याकनं

rapid[2] (n) छ्वाल: (छ्वालख), खुसिइ तच्वकं भ्वार्र न्ह्याना च्वंगु ल:

rapidly (adv) फास्तं, याकनं, हथासं, मथां, मथानं, ननानं, काचा-किचिं, हथा-पथासं, ह्वासाक, ह्वासा-ह्वासा

rare (adj) आपुलु, लुइके थाकुगु, सिति-मितिं मदुगु

rascal (n) अस्य:, खुं, थका: (थकाल)

rash[1] (adj) हथाय् चासें या:गु

rash[2] (n) म्हय् चात: चात: दया वइगु लोय्, छेंगू ह्याउँया: हिइसे च्वनिइगु लोय् । छा:किलं छा:गु

rashly (adv) ह्वायंत-हिंत, हथाय् चासें, बिचा: मयासे

raspberry (n) इसि, कंमाय् सइगु चिचिग्व:गु म्हासुगु नाइसे च्वंगु चाकुगु सि (*Rubus ellipticus*)

rat (n) बुंछुं, घोंछुं, त:धिक:म्ह छुं (*Rattus*)

rat

(*Mellivora capensis*)
rather (adv) भचा, भतिचा । **would rather** बरु, बरकंछि । **rather than** सिबें, सिकं, पलेसा
ration[1] (n) थक्व, रासन, बो
ration[2] (v) थक्व बिये, रासन याना: बिये
rattle (v) ध्यार-ध्यार मिने । ध्यार-ध्यार संके
rattlesnake (n) न्हिप्यं चोका संका: त्यार्र न्यायेकिइम्ह ग्यानापुम्ह ताहा (*Crotalus horridus*)
rave (v) वें थें हाले
raven (n) सँक्व: (सँक्वख), म्ह छम्हं हाकुम्ह गुंइ च्वनिइम्ह त:धिक:म्ह क्व: (*Corvus corax*)
ravine (n) न्हसिकाप, ताहागा: (ताहागाल), ताहाक:गु गा:
raw (adj) कचि, काँचि, मबूगु
raw gold (n) बोकिलुं
raw minced meat (n) कचिला, मस्ला तया: वाला त:गु कचिगु चुंला
raw thread (n) कचिका, भचा जक निला त:गु लं सुइत मजिउगु जजंका कायेगु का
ray (n) ज: (जल), जला
rayon (n) रेअन, सिलिक थें च्वंगु कायागु थाना त:गु काप: (कापत)
razor (n) ख्व:चा (ख्वल्चा), सँ खायेगु ज्याभ:
re- (prefix) हानं, हाकनं, फेकथं
reach[1] (n) न्ह्याय दक्व, न्ह्याय दुथाय् तक
reach[2] (v) न्ह्याय दये । न्ह्याय दयेके, ल्हा: ताहा याये
reach[3] (v) थासय् थ्यने
react (v) लिस: बिइ कथं ज्या जुये । लिच्व: बिये (लिच्वल बिये)
reaction (n) लिथ्व:ज्या, छगू ज्यायागु हुनिं लिथ्वया व:गु मेगु ज्या । लिच्व: (लिच्वल), लिस: (लिसल) । लिज्यायेगु पह:
reactionary (adj & n) लिज्यायेगु । लिज्यायेगु पह: दुम्ह
read (v) आख: ब्वने । सफू ब्वना: न्यंके
reader (n) ब्वँमि, ब्वनिइम्ह
reading (n) ब्वँज्या, ब्वनेगु ज्या
reading matter (n) ब्वँसा, ब्वनेगु जोलं
ready (adj) छच्व: (छच्वल), थ्याक्क
real (adj) धाथें, धात्थें, नी, निं, ह्यालं मखुगु
reality (n) धाथेंसु, धाथें जुया च्वंगु
realize (n) खँ थुये, सिये
really (adv) धात्थें
reap (v) बुँइ सया च्वंगु लये
rear[1] (adj) लि, लिउने च्वंगु
rear[2] (n) प्यं (प्यन, पेन) । लिउने, लिबि, लिबो, लिख: (लिखत)
rear[3] (v) सलयात लिउने च्वंगु निपा तुतिं चुइका: थने
rear[4] (v) लहिये, लहिना तये, त:धिक: याये
rear[5] (v) धस्वाके, तप्यंक च्वय् ल्ह्वने
rear end (n) प्यं (प्यन, पेन)
rear guard (n) दकलय् लिउने वइपिं, पँयता: खल: (पँयताल खलक)
rearrange (v) मेकथं तये, च्वय् क्वय् याये
rear-view mirror (n) लिउने स्वयेगु न्हाय्कं
reason (n) हुनि, छाय गथे
reasonable (adj) खँ थूम्ह, खँ न्यनिइम्ह । पायछि
rebel[1] (n) भतनामि, उलक
rebel[2] (v) भतना याये, ल्वाभ: ज्वना: दना वये
rebellion (n) भतना, ल्वाभ: ज्वना: दना वयेगु ज्या
rebound (v) लितने, लिथ्वये, गनं

हानाः लिहां वये
rebuke (v) ब्वःबिये (ब्वलबिये), हक्के
recall (v) न्ह्यलुमने, न्हापायागु खँ लुमना वये
receipt (n) रसिद, चिंपौ
receive[1] (v) फये, फया काये, लःल्हाना काये, लाना काये
receive[2] (v) लसकुस याये
recent (adj) नकतिनियागु, न्हूगु । इलंह्वाःगु
receptacle (n) थल, फया कायेगु थल
reception (n) लसकुस । भोय्
receptionist (n) छेँपिवाः (छेँपिवाल) । लँ स्वया च्वंम्ह, लसकुस याइम्ह
recess (n) दिपाः (दिपाल), भ्रासुपाः (भ्रासुपाल), सुलं, सुंक च्वनेगु ई
recipe (n) रेसिपि, नसा खुनेगु ज्या व जोलंया धलः (धलख)
recite (v) न्यंके, कने, ल्हाये । पाथ्याये
reckless (adj) लाःलाः थे याइम्ह, लाक्व-पाक्व सनिइम्ह
recklessly (adv) लाःलाः थे, लाक्व-पाक्व, थः यत्थे, न्ह्यःने लाक्व, मिखा तिसिनाः, बिचाः मयासे
reckon[1] (v) ल्याः पिकाये (ल्याख पिकाये)
reckon[2] (v) च्वने, बिचाः याये (बिचाल याये)
recognition (n) म्हसिका । हनाबना
recognize (v) म्हसिके । हने
recollect (v) न्ह्यलुमने । वंगु खँ लुमंके, नुगलय् वयेके
recollection (n) लुमंखँ, लुमंकाः वःगु खँ
recommehd (v) धया बिये, सः तया बिये (सल तया बिये)
recommendation (n) धया बिउगु, सः तया बिउगु (सल तया बिउगु)
reconcile (v) खँ ब्याये, कचवं क्वचाये
record[1] (n) म्येचाः (म्येचाक), म्ये

हायेकेगु देमा
record[2] (n) ल्ह्यया तःगु खँ । जूगु खँया दसि बा धलः । सुं मनूया वंखँ । रिकर्ड, दकलय् च्वय् लाःगु ज्याखँ
record[3] (v) तेप याये, ल्ह्यये
recount (v) बाखं न्यंके, कने, ल्हाये
recover (v) सायेके, नाले । तंगु लुइके, लित हये । लोय् जुया च्वंगु लने, लाये
recreation (n) न्ह्यइपुज्या, म्हाइपु छ्यायेगु ज्या, रेक्रेसन
recruit[1] (n) न्हूम्ह सिपाईं, रेकुत
recruit[2] (v) दुतिने, दुकाये
rectangle (n) इखा, पेकुं लानाः ताहाकःगु
rectangular (adj) पेकुं लाःगु
rectangular house (n) इखाछेँ, ताहाकःगु बतां जूगु छेँ
recycle (v) वांमछ्वसे न्हूधाः यानाः हाकनं छ्यले
red[1] (adj) ह्याउँगु, ह्याउँसे च्वंगु
red[2] (n) ह्याउँ, हिया उन
red ant (n) सपानि, सापैंचा, चिधिकःम्ह सियुम्ह इमू
red carpet (n) बसा, हने माःपिं न्यासि वनिइगु थासय् लाइगु ह्याउँगु ताहाकःगु लासा
red clay (n) सियुचा, लंचा, बँय् इलेगु ह्याउँ ह्याउँ नःगु चा
red gram (n) लहर, कें खुनेगु म्हासुगु बूबः (*Cajanus cajan*)
red mulberry (n) ह्याउँ समिसि, सिम्पु

पायग्व:गु ह्याउंगु सि (*Morus rubra*)

red mushroom (n) ह्याउं म्हुकं

red panda (n) ह्याउंम्ह पान्दा, ताहाक:गु ध्वाचा न्हिपेनय् बाला बाला दुम्ह वेंचा थें च्वंम्ह पेपांचू (*Ailurus fulgens*)

red pepper (n) ह्याउं मल्ता, पालुसे च्वंगु ताहाक: बांलूगु सि (*Capsicum frutescens*)

red rice beer (n) ह्याउं थों, जाकि व दुसि नापं छ्वयागु मना व बजियात तेप थुया त:गु पाखें दयेकिइगु ह्याउंगु थों

red wine (n) ह्याउंगु वाइन, हाकु हाकु न:गु मितसि त्यना: दयेका त:गु ह्याउंगु वाइन

redbird (n) ह्याउंम्ह तीतु, चखुंचा थें च्वंम्ह स: बांला:म्ह भंग:

redden (v) ह्याउंये, ह्याउंसे च्वने । ह्याउंके

reddish (adj) ह्याउं-ह्याउं न:गु

redeem (v) लिफ्याये, दि तया त:गु लित काये

red-legged partridge (n) मिभंग: (मिभंगल), मिक्वा: भंग:, ह्याउंगु त्वा: व तुति अले ग:पतय् हाकुगु बाला दुम्ह खा थें ग्वार्चा चिंम्ह भंग: (*Alectoris graeca*)

redstart (n) दयचा पुचलय् ला:म्ह सिइसे च्वंम्ह स: बांला:म्ह भंग: (*Phoenicurus*)

reduce (v) म्हो जुये, पा: जुंये (पाल जुये), चिधने, चिधं जुये । म्हो याये, पा: याये (पाल याये), चिधंके, चिधं याये, क्वकाये

reduction (n) म्हो, पा: (पाल)

redundant (adj) म्वा:गु, अप्व:गु (अप्वलगु)

red-vented bulbul (n) प्यं ह्याउंम्ह मेतुलिचा (*Pycnonotus cafer*)

reed (n) तिं कथि, न्हायपं कथि, घांय् पुचलय् दुध्या:गु चिचिपुगु पं थें च्वंगु मा

reedbird (n) खुखाचा, वा बोय् स्व: दयेकिइम्ह मचाम्ह खा थें च्वंम्ह हाकुम्ह भंग: (*Dolichonyx oryzivorus*)

reef (n) भिंपूगु, लखय् त:लय् दइगु भिंपूयागु धी

reek (v) ह्वाला-ह्वाला नंवये

reel (n) लताइं, तुकि, का तुलेगु त्या: (त्याक)

reel in (v) का तुले

reel out (v) का त्व:ते

refer (v) क्यने, ध्वके

referee (n) त्या:बू धाइम्ह, यम्पायर, जज

reference (n) लिधंसा । धया त:गु

refill (v) प्वंगु थल हानं थने, जायेके

refine (n) मुकं याये, रिफाइने याये, यचुके

reflect (v) ज: लितने (जल लितने), गनं हानां लिहां वये

reflection (n) लिज: (लिजल), लिजला, लिहां व:गु ज:

reform[1] (n) न्हूधा: (न्हूधाल)

reform[2] (v) न्हूधा: याये (न्हूधाल याये), न्हापा सिबें पाके

refresh[1] (v) न्हू याये, हाकनं तासि याये, न्हापा थें च्वंके

refresh[2] (v) सिचुये । सिचुके

refreshing (adj) सिचु

refreshment (n) तुच्चा, अतलि, ताकतुक नयेगु

refrigerator (n) ख्वाउंकेगु मिसिन, रेफ्रिजेतर, ख्वाउंचां (ख्वाउंद्याम)

refuge (n) पिछा, कुथि, बि

refugee (n) पिछामि, बिफगोंमि, रेफुजि, च्वनेगु थाय् फ्वं व:म्ह

refund[1] (n) पलेसा, पौसा (पलिसा)

refund² (v) धेबा पलेसा बिये, पौसा बिये, लित बिये
refuse¹ (n) साः (साल), भुखा, किफि, फोर
refuse² (v) म्हां धाये, म्हाः धाये, गने
regal (adj) जुजुयागु थें च्वंगु, जुजु पहः वःगु (जुजु पहल वःगु)
regale (v) मख्ख याना तये
regard¹ (n) चिउताः (चिउताल), वास्ता । हनावना
regard² (v) तायेके, खंके, स्वये, धाये
regard³ (v) हने
regarding (prep) बारे, -या खँय्
regards (n) भिंतुना
regent (n) पलेसा जुजु, मचाम्ह जुजु तधिकः मजू तले जुजुया पलेसा ज्या याइम्ह
regime (n) जुजुपाः (जुजुपाल)
regiment (n) सिपाईतय् थ्वः (थ्वल)
region (n) लागा, थाय् (थास)
register¹ (n) धलः (धलख)
register² (v) धलखय् दुथ्याये । धलखय् दुथ्याके
regret¹ (n) नुगः मछिंगु (नुगल मछिंगु), पस्ताः
regret² (v) नुगः मछिने (नुगल मछिने), पस्ताय् चाये, मजूगु जूसा जिउ थें च्वने
regular (adj) थुल । न्ह्याबलें थें जाःगु
regularly (adv) थुलं, मदिक
regulation (n) रुल, नेम, माथं
regurgitate (v) लिल्ह्वये, कथुं प्वाथय् वने धुंकुगु हानं म्हुतुइ हये
rehearse (v) बुल्हाये, सयेकेत हेकथं याये, प्रेकतिस याये
reign¹ (n) जुजुपाः (जुजुपाल), जुजु जुया च्वंगु पाः
reign² (v) जुजु जुये
rein (n) कल्या, सलया म्हुतुइ तयेगु चिखि
reincarnate (v) चोला हिले, हानं बुये
reindeer (n) च्वापु चल्ला, यक्व कचा दुगु ताहाकःगु नेकू दुम्ह च्वापुइ च्वनिइम्ह चल्ला (*Rangifer tarandus*)
reinforce (v) अप्वः बल्लाके (अप्वल बल्लाके), तिबः बिये (तिबल बिये), दुगुलिइ तने
reinforcements (n) मेपिं सिपाईत, तंसा
reject (v) मकाये, लित छ्वये
rejoice (v) लय्ताये
rejoicing (n) लय्ता (लसता)
rekindle (v) हाकनं मि ग्वाके, च्याके
relapse (v) लिथुये, लोय् लिहां वये
relate (v) स्वापु दयेके । **be related to** थः लाये (थव लाये)
relation (n) स्वापु
relations (n) थःथिति (थवथिति), थः (थव), थःथः (थवथव), फुकि, ब्याहा यानाः बा हिं स्वापु दुपिं
relationship (n) स्वापु
relatives (n) थःथिति (थवथिति), थः (थव), थःथः (थवथव), फुकि, ब्याहा यानाः बा हिं स्वापु दुपिं
relax¹ (v) छ्वासुये, फ्यासुये । छ्वासुके, फ्यासुके
relax² (v) भासु फिये, त्यानु लंके, याउँक च्वने
relaxation (n) याउँक च्वनेगु ज्या
relay (v) पास याये, वं वयात बिये
release¹ (n) त्वःतेगु ज्या (त्वलतेगु ज्या) । पिथनेज्या, पितब्वज्या
release² (v) त्वःते (त्वलते) । पिकाये, पित बिये, पिथने
reliable (adj) भाः दु (भाव दु)
relief¹ (n) पिचुगुलिइ छ्वां वयेक दयेका तःगु किपा
relief² (n) याउँगु, याउँसे च्वंगु
relief³ (n) रेलिफ, ग्वाहालि
relieve¹ (v) लिकाये । त्वःते (त्वलते)

relieve[2] (v) लने, याउंये, याउंसे च्वने । लंके, याउंके, याउंसे च्वंके
religion (n) धर्म, द्य:खँ (द्यवखँ), द्य:यागु खँ
reluctant (adj) मं मदुगु, याये म्हा:गु, याये मास्ति मव:गु, थाकु चा:गु
reluctantly (adv) मंमदु मंमदु, मं मदयेक, म्हायेक म्हायेक, याये मास्ति मवयेक, न्ह्या:थे म्हा:थे
rely (v) भलसा काये, ब: काये (बल काये), पत्या: याये (पत्याल याये)
remain (v) ल्यने, ध्वपुये । च्वने
remains (n) ल्यं, ल्यंपुल्यं, ल्यंगु, ध्वपू (ध्वपुलि)
remark[1] (n) सुचं, धा:गु खँ
remark[2] (v) धाये, नोवाये
remarkable (adj) न्ह्यथने वहगु, धाये बहगु
remedy (n) वास: (वासल)
remember (v) लुमने, ह्याकु दये । लुमंके, भाये, ह्याकु तये
remembrance (n) लुमंति, ह्याकु
remind (v) लुमंका बिये
reminder (n) लुमंति, लुमंका बिइगु
remnant (n) ल्यं, ल्यंक्व, ल्यंगु, ध्वपू (ध्वपुल), ल्यंपुल्यं, चापा: (चापाल)
remote (adj) तापा: (तापाल)
removal (n) चिइकेज्या
remove (v) लिकाये, तंके, चिइके, मदयेके
renew (v) न्हूधा: याये (न्हूधाल याये), न्हू याये
renewal (n) न्हूधा: (न्हूधाल), पुलांगुयात हाकनं न्हूगु यायेगु ज्या
renown (n) नां (नाम)
renowned (adj) नां दंम्ह, नां दुम्ह
rent[1] (n) बा: (बाल) । प्यं
rent[2] (v) बालं बिये । बालं काये
repair[1] (n) ल्ह्वनेज्या, स्यंल्ह्वंज्या, भिंकेज्या
repair[2] (v) स्यंगु भिंके, दयेके, ल्ह्वने
repay (v) लित बिये, पुले
repeal[1] (v) लित काये, लिकाये, क्यान्सिल याये
repeal[2] (v) उजं लित काये
repeat (v) हानं धाये, हानं याये, लिसा काये
repeatedly (adv) हानं हानं, चासि चासि
repel (v) ख्याना छ्वये, लित छ्वये । **to be repelled** घच्चाये, लुइमखाये
repellant (n) ख्याना छ्वइगु, ख्यायेगु
repellent (adj) घच्चाइपुसे च्वंगु, घच्चाइपुगु, लुइमखा:गु
repent (v) नुग: दाये (नुगल दाये), पस्ताय् चाये
repetition (n) लिसा, हाकनं व:गु
replace (v) लित तये । पलेसा तये । पलेसा बिये
replacement (n) पलेसा, पौसा (पलिसा)
replica (n) रिप्लेका, वहे थें च्वंक चिधंगु दयेका त:गु
reply[1] (n) लिस: (लिसल)
reply[2] (v) लिस: बिये (लिसल बिये)
report[1] (n) जुखँ, जूगु खँ, रिपोर्त
report[2] (v) जूगु खँ कना बिये
reporter (n) जूगु खँ कनिइम्ह, च्वइम्ह
repose (v) भासु फिये, त्यानु लंके, ग्वारा तुले
represent (v) सुयां पलेसा जुया: न्ह्य:ने वये । क्यने, कने, भिखाय् बोलंके, न्ह्य:ने वयेके, किपा वयेके
representation (n) लिपि, किपा
representative (n) लमि । पलिसामि, पलेसा व:म्ह
reproduce (v) मचा दयेके, ध्वयेके, बुइके । लसि वयेके, लिपि दयेके, वहे थें च्वंक दयेके
reproduction (n) मचा दयेकेगु ज्या । लिपि, लिपि दयेकेगु ज्या

reptile (n) प्वाथंचू, प्वाथं चुयाः जुइम्ह व खेँय् थ्वयेकाः मचा बुइकिइम्ह
republic (n) देमिदे, देमिपिं थःपिंसं हे न्ह्याकिइगु दे
reputation (n) नां (नाम), न्हाय् (न्हास)
request[1] (n) इनाप
request[2] (v) इनाप याये
require (v) माले
requirement (n) माःगु, माक्व
rescue[1] (n) बिसिके हयेज्या, रेस्कु
rescue[2] (v) वचे याये, बिसिके हये, रेस्कु याये
research (n) मालेज्या, मालेगु ज्या
resemblance (n) लसि, लिं, ली, ख्वाः (ख्वाल)
resemble (v) लसि वये, लिं वये, ली वये, उथें च्वने, ख्वाः वये, अथे हे च्वने, न्यने
resent (v) मयये, मये
resentment (n) मयःगु
reservation (n) वुकिंग । बिस्कं तया तःगु थाय्
reserve (v) लिपायात थये, छखे तये, थातं तये, बिस्कं तये, ल्यंका तये, स्वथने, मुने । बुक याये, रिजर्भ याये, मेपिंसं काये मफयेक धया तये
reservoir (n) पुखू (पुखुलि), थल
reshuffle[1] (n) न्हूधाः (न्हूधाल)
reshuffle[2] (v) न्हूधाः याये (न्हूधाल याये)
reside (v) च्वना च्वने
resident (n) च्वना च्वंम्ह
residue (n) कः (कल), थलप्वं, थलय् ल्यंगु
resign (v) रिजाइन याये, ज्या त्वःते (ज्या त्वलते)
resignation (n) त्वःतापौ (त्वलतापति), रिजाइन

reptile (n) प्वाथंचू

resist (v) हाथ्या बिये । पंगः थने (पंगल थने), न्ह्याः वने थाकुइका बिये
resistance (n) हाथ्या । पंगः (पंगल), न्ह्यफः (न्ह्यफल), न्ह्याः वने थाकुइका बिइगु छुं
resistant (adj) खों, प्रुफ, छुं मजुइगु, मथिइगु
resolution (n) बचं, क्वःछिना (क्वलछिना)
resolve (v) क्वःछिये (क्वलछिये)
resort (n) याउँक च्वनेगु थाय्
resource (n) हलंजोलं, लिधंसा
respect[1] (n) हनाबना
respect[2] (v) हनाबना तये, हने
respectable (adj) हने बहम्ह
respective (adj) थःथःगु
respectively (adv) छ्रसिकथं
respects (n) भिंतुना,
resplendent (adj) जिगि जिगि च्वंगु
respond (v) लिसः बिये (लिसल बिये), हं धाये
respondent (n) लिसःमि (लिसलमि), लिसः बिउम्ह
response (n) लिसः (लिसल)
responsibility (n) भाला, म्हे
rest[1] (n) भासु, दिपाः (दिपाल)
rest[2] (n) ल्यंक्व, ल्यंगु, थ्वपू (थ्वपुलि)
rest[3] (v) भासु फिये, त्यानु लंके, याउँके । दिये, दिपाः काये (दिपाल काये), सुम्क च्वने
restaurant (n) नपसः (नपसल), होतेल, नसा जोलं पसः

resthouse (n) फल्चा, फल्चाछें, फलेचा, निखे स्वखे चाला च्वंगु बाय् च्वनेत दयेका त:गु चिकिचा खागु छें
restoration (v) लिस्वना । स्यंल्ह्वंज्या
restore (v) लिस्वने, लिचाये, लित तये । स्यंगु दयेके, भिंके, न्हूधा: याये (न्हूधाल याये), ल्ह्वने
restrain (v) गने, पने, याके मबिये
restrict (v) चिये, चिना तये, दुने तये, कुने, कुना तये
restriction (n) बन्देज, पंग: (पंगल)
result (n) लिच्व: (लिच्वल)
résumé (n) छेसुखं, ताहाक:गु खंयात चिहाक: याना त:गु
resume (v) हाकनं न्ह्याये । न्ह्याके
retail (adj & n) फबंजा: (फबंजाल)
retailer (n) फबंजा: (फबंजाल), मेपिंके फया कया: हाकनं मिइम्ह वंजा:
retain (v) ल्यंके । घ्याये
retinue (n) लिउ लिउ वनिइपिनिगु पुच:
retire (v) लिचिले । द्यं वने । ज्या मयासे सुंक च्वने
retort (v) प्वाक्क लिस: बिये (लिसल बिये)
retract (v) लित काये, लिकाये, क्यान्सिल याये । **retract a promise** म्हुतु मिये
retreat[1] (n) न्हिंन्हिंयागु ज्या त्व:ता: बिस्कं च्वं वनेगु थाय्
retreat[2] (v) लिचिले, लिज्यां वने
retriever (n) रित्रिभर खिचा, सर्गतं कुतुं व:म्ह भ्रंग: माला: कया हइम्ह खिचा'
return (v) लिहां वये, लित वये, लिहाये, लिथ्यने, लिके वये । लिहां वने, लित वने । लित बिये, लिल्हाये, लिछ्वये, लित छ्वये
return ticket (n) वये-वने तिकस, वनेगु व लिहां वयेगु तिकस

reveal (v) क्यने, उले, प्वले
revenge (n) बोला, बोलासा, लिबोला । **take revenge** बोलासाये
revenue (n) धेबा, दुहां वइगु धेबा
revere (n) हने
reverence (n) हना, हनाबना
reverend (adj) हने बहम्ह
reverse[1] (n) अ:ख: (अवखत), त:लय् ला:गु । **in reverse** अ:खतं (अवखतं), लिखतं
reverse[2] (v) लिखतं चा:हिइके । लिखतं वने
review[1] (n) क्ववाला
review[2] (v) क्ववाले, हाकनं स्वये
revile (v) धुचा याये, घच्चाये, मययेके
revise (v) लिब्वने, हाकनं ब्वने । भिंके
revision (n) लिब्वना
revival (n) लिदना
revive (v) लिथने, हाकनं म्वाके, न्हापा सिबें बल्लाके
revoke (v) लित काये, लिकाये, क्यान्सिल याये । **revoke a promise** म्हुतु मिये
revolt (v) ध्वाज्या याये, भतना याये
revolution[1] (n) चा: (चाक)
revolution[2] (n) हिउपा: (हिउपाल) । ध्वाज्या, भतना
revolutionary (n) ध्वाज्यामि, भतनामि, भतना याइम्ह
revolve (v) हिले, चा:हिले
revolver (n) रिभल्भर, कयेकेबलय् गोलि तयेगु थाय् चाचा:हिलिइगु पेस्तोल
revulsion (n) धुचा
reward[1] (n) सिरपा
reward[2] (v) सिरपा बिये
rhea (n) रिअ

दुम्ह थें च्वंम्ह सियुम्ह माक: (*Macaca mulatta*)

rheum (n) सेखं (सेखन), न्हासं न्हि सुलु सुलु वइगु लोय्

rheumatic fever (n) ल्हा: तुतिया साहा स्याना: ज्वर वइगु लोय्

rheumatism (n) ल्हा: तुतिया साहा स्याइगु लोय्

rhinitis (n) न्हाय् सुलुं वया: सेखं चाइगु लोय्

rhino (n) गेंरा मेय्, गल मेय्, छेंगू तसकं छा:म्ह त्वाथय् नेकू दुम्ह गुइ च्वनिइम्ह त:धिक:म्ह मेय् (*Rhinoceros unicornis*)

rhododendron (n) तकु स्वां, गुँतकु स्वां, तत:हाक:गु वाउँगु ह: लिसें दया च्वनिइगु सिमाय् ह्वइगु ह्याउँगु स्वां (*Rhododendron arboreum*)

rhubarb (n) सँपाउं, ताहाक:गु व तत्या:गु दं दुगु छता वाउँचा (*Rheum rhabarbarum*)

rhyme[1] (n) चिनाखँ

rhyme[2] (n) थीथी भ्वलय् लिपांगु खँग्व: अथे हे स: व:गु

rhythm (n) बाजंया ताल, सम

rib (n) बपि कोँय्, बापि कोँय्, कलंपति, सोँ त्वपुया तइगु बाला बाला दुगु कोँय्

ribbed gourd (n) सिलिं पोँल:चा, सिलिं तोर्या, गसिमाय् सइगु छता चित्या:गु ताहाक:गु ध्व:ध्व: दुगु वाउँचा (*Luffa acutangula*)

ribbon (n) सचिका, सँचिका, काप: बाला

ribbon grass (n) तुयु सितु, स्वां कथं छ्यलिइगु तबालागु तुयुगु सितु (*Phalaris arundinacea*)

rice (n) जा । जाकि, जा थुइगु तुयुगु कि । वा, स्वांवा, ओँगाचा वा, क:किवा (*Oryza sativa*)

rice bean (n) मस्यां (मस्यान), वाउँ-वाउँ म्हासु-म्हासु न:गु भचा ताहाक: बांलूगु बूब: (*Phaseolus calcaratus*)

rice beer (n) थोँ, जाकियागु पोक त्यना: दयेका त:गु दुरु थें तुइसे च्वंगु त्वँसा

rice broth (n) जाति, जा थुइबलय् वइगु जाया ति

rice cooker (n) जासि, धलवतयागु जा थुइगु थल । कसि, चायागु जा थुइगु थल

rice flour (n) जाकि चुं

rice liquor (n) अय्ला: (अय्लाख), जाकि व दुसि नापं छ्वयागु मना व वजियात तेप थुया: दयेका त:गु ल: थें तुयुगु त्वँसा

rice planting (n) सिनाज्या, वा पिइगु

rice seed (n) पुवा, वा पिइत ह्वलिइगु वा

rice spatula (n) जा तायेगु चतं (चतन)

ricebird (n) खुखाचा, वा बोय् स्व: दयेकिइम्ह मचाम्ह खा थें च्वंम्ह हाकुम्ह भंग: (*Dolichonyx oryzivorus*)

rich (adj) त:मि (तवमि), त:जि (तवजि), धेबा यक्व दुम्ह । मू तूगु, मू वंगु, यक्व धेबा तूगु

riches (n) धेबा

richly (adv) त:जिक (तवजिक)

rickets (n) खिचातुति, कोँय् क्यातुया: खिचातुति जुइगु मचा लोय्

rickshaw (n) रिक्सा, साइकलय् थें तुतिं न्ह्याकेगु स्वचा: घ:चा दुगु ख: (खत), मनुखं सालिइगु निचा: घ:चा: दुगु ख:

rid (v) **get rid of** मदयेके, चिइके, वांछ्वये, हाकुतिने, तंके

riddle (n) क्वा: (क्वाल), धुइके थाकुगु न्ह्यस: । **riddles** क्वा: कासा (क्वाल कासा), सुला च्वंगु लिस:

दुगु न्ह्यस: न्यना: म्हितेगु कासा
ride (v) गये, द्य:ने च्वने
ridge (n) ताहाक:गु गुंचो
ridge beam (n) थाय्मा, निखे पा:लूगु पौया दथुइ च्वंगु पौ लिदनिइगु सिं
ridge tile (n) क्वपु अप्पा, निखे पा:लूगु पौया दथुइ च्वंगु आंयपा
ridicule (v) लायबुये, हिस्याये, ह्वायं-च्वायं याये, हिबाय-चिबाय याये
riffraff (n) भाराभुरु मनूत
rifle (n) राइफल, नालया दुने गसु निले थें गा: म्हुया त:गु ताहाक:गु तुप:
rig[1] (n) हलंजोलं (हलंजोलन)
rig[2] (v) फेल्ला याये
right[1] (adj) जव, ज: (जव)
right[2] (adj) ख: (खव), थ्याक्क, पायछि, भिं, बांला:
right[3] (adv) जवय्, जवं
right[4] (adv) तप्यंक, थ्याक्क, थ्यंक, लाक्क
right[5] (n) वां, दुचु, पुकु । **have the right to** थये
right after (adv) सात कि, सात, खतं
right angle (n) बतां, ९०°
right away (adv) आ: थत्थें (आव थत्थें), छत्थुं
right behind (adv) लिउनेसं, थ्याक्क लिउने
right in front (adv) न्ह्य:नेसं, थ्याक्क न्ह्य:ने
right now (adv) आ: थत्थें (आव थत्थें), छत्थुं
right whale (n) न्ययगू फुत ति हाक:म्ह छचनय् नेकू थें दुम्ह वा मदुम्ह ह्वेल न्या (*Balaena glacialis*)
right wing (n) न्हापां निसें जुया वया च्वंगुलिइ हिउपा: महयेगु धाइपिनिगु पुच:
rightly (adv) पायछि जुइक
rim (n) गा: वंगु थलया सिथ
rind (n) सिसाबुसाया खोला
ring[1] (n) बक्सिंग यायेगु दबू (दबुलि)
ring[2] (n) चा: (चाक), आलुं (आलुन)
ring[3] (n) चा: (चाक), चाक: (चाकल)
ring[4] (n) गंस: (गंसल), गंयागु स: । यांस: (यांसल), यानं व:गु स:, तेलफोन
ring[5] (v) चा:खेरं च्वने, चाक:लिं च्वने
ring[6] (v) गं थाये, न्यायेके । तेलफोन याये, यांस: विये (यांसल विये)
ring around the roses (n) चाक:लि पांपां (चाकललि पांपां), चाक:लि पांय् पांय्, चाक:लि च्वना: थवं थवय् ल्हा: ज्वना: चाचा:हिला: म्हितेगु मस्तय्गु कासा
ring finger (n) अंगू पतिं (अंगू पतिन), अनाला पतिं, सिका पतिं नापसं च्वंगु पतिं
ring plover (n) छता तितिहुलि भंग:, ग:पतय् हाकुगु बाला व म्ह तुयु अले सित्यांचा तुति दुम्ह ल: सिथय् दइम्ह भंग: (*Charadrius dubius*)
ringtail (n) म्हासुम्ह इमा, चिधिक:पिं भंग: व छुं स्याना: नइम्ह त:धिक:म्ह भंग:
ringworm (n) सिन्हाय कै, चात: चात: पिहां वइगु छेंगूया लोय्
rinse (v) लखं चाये, च्वयेके, च्वले, सिले । **rinse the mouth** नोसिले, नुसिले, म्हुतु चुक-चुक याये
riot (n) भोल्वापु, यक्व मनूत दुथ्या:गु ल्वापु । घाराघुरु, कचवं
rip (v) काप: खुये, भ्यार-भुर याये, भ्यार-भुर जुइक खुये । गुये
ripe (adj) बूगु, पाके जूगु, न्ह्यंगो
ripen (v) बुये, पाके जुये
ripple[1] (n) लबुचा, चिचिलि, ल: सुल्ल संगु (लख सुल्ल संगु)

ripple[2] (v) लबुचा वये, लः सुल्ल सने
rise[1] (n) अप्वः (अप्वल)
rise[2] (n) पाःचा (पाखचा), पाःलूगु थाय्
rise[3] (v) थहां वने, थन्ह्याये, च्वन्ह्याये । दने
rising sun (n) लू निभाः (लू निभाल), लुया वया च्वंगु सुर्द्यः
risk[1] (n) ग्यानापु, रिस्क
risk[2] (v) पाये, ग्यये, चानस काये, ग्यानापुसां याये
riskily (adv) ग्यानापुक
risky (adj) ग्यानापुगु
ritual bath (n) न्हवं (न्हवन), नीसि यायेत म्वः ल्हुइगु
ritual beer (n) हाथु, हाथुद्यःया म्हुतुं हायेकिइगु थ्वँ । धाला, द्यः पुज्यायेबलय् छायेगु थ्वँ
ritual coat (n) क्वाँच कोत, द्यः पुज्यायेबलय् गुर्जु व बरेजुपिंसं गुजिलंया च्वय् फिइगु कोत
ritual dish (n) समाय बजि, समे बजि
ritual lamp (n) सुकुन्दा, चिकं व इताः तयाः च्याकेगु गनेद्यः किया तःगु मत
ritual rice (n) किगः (किगल), द्यः पुज्यायेगु जाकि । आखे, ल्हातं क्यला तःगु द्यःयात छायेगु मस्यंगु जाकि । पुवाकि, आखे दयेकिइगु वा
ritual thread (n) जजंका, जजम्का, द्यः पुज्यायेबलय् छ्यलिइगु का
rival (n) इतामि, धेँधेँ याइम्ह
river (n) खुसि, खो, लः न्ह्याना च्वनिइगु खुसि
river current (n) छ्वालः (छ्वालख), लःधाः (लखधाल), खुसिइ बाः वया च्वंगु लःया धाः
river runner (n) खुसिइ राफ्तिंग याइम्ह
river running (n) खुसिइ राफ्तिंग यायेगु ज्या

RJ (n) [radio jockey] आरजे, रेदिवा ज्याभ्वः न्ह्याकामि, रेदिवाय् नोवाइम्ह
roach (n) बिलि, पपू दुसां ब्वये मफुम्ह सिइसे च्वंम्ह तःधिकःम्ह की (*Blattella orientalis*)
road (n) सतक, लाछि, लँ, लँपु
road sign (n) लँ छुमां, लँय् ब्वया तइगु सुचं, आखःपौ (आखलपौ)
roadrunner (n) ब्वाइम्ह भंगः (ब्वाइम्ह भंगल), तसकं ब्वां वने फुम्ह तःधिकःम्ह कोकाय भंगः (*Geococcyx californianus*)
roam (v) चाचाःहिले, थुखे उखे वने
roar[1] (n) धुँसः (धुँसल), धुँ हाःगु सः
roar[2] (v) धुँया सः पिकाये (धुँया सल पिकाये), धऱ्यांग हाले
roast (v) ला मिइ छुये । कःनि मुस्या सिये
roast meat (n) हाकु छोयला, हाकु छुयाला, धुसु, मिइ छुया तःगु लायात कूकू तानाः मस्ला नापं वाला तःगु
roasted barley flour (n) चप्पा । सत्व, बार्लिक
roaster (n) भाजं (भाजन), कःनि मुस्या सियेगु थल
rob (v) दायाः खुये (दायाव खुये), लाका काये
robber (n) दाखुँ
robber fly (n) भम्बः' थें च्वंम्ह भुजिं
robe (n) रोब, क्वय् थ्यंक वःगु तपागु गा । गाउन
robin (n) रबिन, द्यःने सियु व तःलय् म्हासुम्ह दँयचा पुचलय् लाःम्ह सः बांलाःम्ह भंगः (*Erithacus*)
robot (n) रोबत, मिसिनया मनू
robot plane (n) मनू च्वने म्वायेक थःहे ब्वइगु प्लेन
rock[1] (n) तग्वःगु लोहं (तग्वःगु लोहँत)

rock[2] **(v)** वारा-वारा सने । वारा-वारा संके

rock music (n) रक म्ये, तस:गु ताल दुगु छताजि म्ये

rock salt (n) सिंचि, लोहं कथं दया च्वनिइगु नयेगु चि

rocket[1] **(n)** ब्वमिजला, ब्वइगु मिजला

rocket[2] **(v)** तच्वकं थहां वने

rocket launcher (n) रकेत लन्चर, स्वयेबलय् तत्या:गु पाइप थें च्वंगु बोहलय् दिका: रकेत कयेकेगु तोप

rocket plane (n) रकेत इन्जिनं न्ह्याइगु प्लेन

rod (n) कथि । न्व: (न्वल)

roe (n) चिधिक:म्ह चल्ला (*Capreolus*)

rogue (n) लुच्चा, थका: (थकाल)

roll[1] **(n)** नांधल: (नांधलख), नांयागु धल:

roll[2] **(n)** थू (थुलि), रोल, थू तुला त:गु

roll[3] **(v)** घ:चा: ग्वार्रतुले, न्ह्याये । दुंगा स्वाइं-स्वाइं सने, याचा-याचा मिने

roll[4] **(v)** ग्वारा चिने, गिलि गिलि याये

roll[5] **(v)** गुल्ल याये, गुल्ल छ्वये

roll over (v) घना च्वंम्ह मुपुले, ग्वारा-ग्वारा तुले

roll up (v) थू तुले, तुले, थू चिने

roller[1] **(n)** रोलर, नैयागु तत्या:गु घ:चा: दुगु लं माथं वंकेगु मिसिन

roller[2] **(n)** चा:हिलिइगु त्या: (चाकहिलिइगु त्याक)

roller skate (n) स्केतिंग, घ:चा: दुगु लाकां (धलचाक दुगु लाकाम)

roller skating (n) स्केतिंग, चिचिचा:गु घ:चा: दुगु लाकां न्ह्याना: सुल्ल वना: म्हितेगु कासा

rolling pin (n) छुचुं मरि क्यलेगु त्या: (त्याक)

rolling shutter (n) भ्यार्र सालेगु पस:या खापा

romance (n) य:त्य: (यवत्यव), मतिना

romantic (adj) मतिनां जा:गु

Romeo (n) रोमियो, खंज्या यायेबलय् अंग्रेजि आख: R या पलेसा धाइगु खंग्व:

roof (n) पौ (पलि, पोल), छेंयात त्वपुया तइगु बो, छेंया दकलय् च्वय् च्वंगु बो

roof strut (n) त्वानासिं, त्वनसि, अंगलय् पा:लुइक दिका त:गु पौ ल्ह्वनिइगु सिं

roof tile (n) आंयपा, पोल अप्पा, पलिं चिइगु ध्व:ध्व: गा: वंगु चिफिगु अप्पा

roofer (n) अवा: (अवाल), आवा:, पलिं चिइम्ह, पौ दयेकिइम्ह

rook (n) त:धिक:म्ह घोंस: व:म्ह क्व: (*Corvus frugilegus*)

room (n) कोथा, कुथि, छेंय् दुने च्वने छिंक खुया त:गु थाय् । थाय् (थास)

room boy (n) कोथा मचा, ज्याजि यायेत कोथाय् तया त:म्ह मचा

rooster (n) गोंग: (गोंगल), बाखा, ईभ्रंग:, छ्यनय् ककिचा थें च्वंगु कल्कि दुम्ह मिजंम्ह खा (*Gallus domesticus*)

rooster dragon (n) गोंग: म़ल: (गोंगल मलख), गन जूवल अन गोंगलं थें कय कय पुया थकिइम्ह धया त:म्ह मल:

root (n) हा, हांग, चाया त:लय् लाना च्वनिइगु माया बो

ropani (n) पी (पिक), ७४ फुत ब्या व ७४ फुत हाक: दुगु लागा, ५४७६ स्क्वायर फुत, १६ आना, ६४ धेबा, २५६ दां

rope[1] **(n)** खिप: (खिपत), खिप्व: (खिप्वत), लाखि, चिखि

rope[2] **(v)** खिपतं चिये

ropeway (n) कलःचा (कलखचा), च्वय् थ्यंक तया तःगु खिपतय् कलः न्ह्याइगु लँपु
rorqual (n) ग्यःने हाकु व तःलय् तुयुम्ह चयगू फुत ति हाकःम्ह ह्वेल न्या (*Balaenoptera physalus*)
rosary (n) जःमू माः (जवमुलि माल)
rose (n) गुलाब स्वां, कंमाय् ह्वइगु तसकं नँस्वाःगु स्वां (*Rosa*)
rose moss (n) सुर्द्वः स्वां (सुर्द्वव स्वान), निभाः त्वइबलय् ह्वइगु व निभाः मदइबलय् हाकनं मुखू तुं जुया वनिइगु छता स्वां (*Portulaca grandiflora*)
rose of Sharon (n) जपा स्वां, बहचा मागु भ्ताःसिमाय् ह्वइगु ह्याउँगु स्वां (*Hibiscus syriacus*)
rose-apple (n) गुलाब जम्बा, सिमाय् सइगु पु तग्वःगु चाकु चाकु धाःगु नँस्वागु म्हासुगु सि (*Syzygium jambos*)
rot (v) धोगिये, की वाता-वाता दाये, किलं नये, स्यने । भ्वाबः जुये, चने
rotten (adj) धोगिइगु, भ्वाबः
rough (adj) क्वाचु, छ्वाः (छ्वाक), करा । ककः धाःगु, पिचु मजूगु, ग्वारा ग्वारा मिंगु, ध्यारा-ध्यारा मिंगु । छुच्चा, छोत्ता, हसिबसि मदुम्ह, हारां । घोंसः वःगु (घोंसल वःगु)
rough lemon (n) कालजमि, सिमाय् सइगु छता पाउँसे च्वंगु सि (*Citrus jambhiri*)
roughly (adv) तसकं, न्याक्क, भ्याताक, भ्याता-भ्याता मिंक
round[1] (adj) ग्वारा चिंगु, चाकलाःगु
round[2] (adv) छ्चाःखेरं (छ्चाकखेरं), चाःखेरं (चाकखेरं), चाकःलिं (चाक्ललिं), चाःहिलाः
round[3] (n) छुं नं ज्याया छ्वो
round[4] (n) गः (गल), ग्वः (ग्वल)
round trip (n) वये-वने
round-about (adj) ताहाकःगु, चाचाःहिउगु, चाःहिले माःगु
round-about (n) प्यकालँ, ह्वंगः (ह्वंगल), ह्वनागाः (ह्वनागाल), दुवाः (दुवात), निपु-स्वपु लँ चूलाइगु थाय्
roundworm (n) फायागु लाय् दइम्ह किमि (*Trichinella spiralis*)
rouse (v) थने, न्ह्यलं चायेके
route (n) लँ, लँपु, रुत
routine (n) ज्याधलः (ज्याधलख), ज्या यायेगु धलः
rove (v) चाचाःहिले, उखें-थुखें वने
row[1] (n) ल्वापु
row[2] (n) भ्वः (भ्वल)
row[3] (v) कोन्हांसिं संकाः दुंगा न्ह्याके
rowboat (n) कोन्हांसिं संकाः न्ह्याकेगु चिग्वःगु नांचा
rowdy (adj & n) मुल्याहा
royal (adj) जुजुयागु
royal palace (n) लायकू (लायकुलि), लायकू छेँ, जुजु च्वनिइगु छेँ
royalty (n) जुजु खलः (जुजु खलक)
RSVP [*répondez s'il vous plaît* = please reply] लिसः बिया दिसँ [फ्रेन्च भासं]
rub (v) ब्वेब्वे स्याये, गिलि-गिलि याये, चुले, चिकं बुये, वासः पाये
rub out (v) च्वया तःगु हुये । मदयेके, मदयेका छ्वये
rubber (n) लबर, रबर, याचा-याचा वंगु छता सिमाया ति
rubber raft (n) फय् जायेका तःगु रबरयागु दुंगा
rubbish (n) साः (साल), भुखा, फोर
ruby (n) रुबि, ह्याउँसे च्वंगु छता थी
rucksack (n) पाछ्रायेगु म्हे, रकस्याक
rudder (n) नांचा बा फयखः फहिकेत थुखें उखें स्वकिइगु पाता

ruddy shelduck (n) चको भ्रंग: (चको भ्रंगल), ह्याउँ-ह्याउँ धा:गु म्ह व हाकुगु न्हिप्यं दुम्ह ब्वये फुम्ह हँय् (*Tadorna ferruginea*)

rude (adj) छुच्चा, म्हुतु छुच्चा, हसिबसि मदुम्ह

Rudramati (n) हिजा खुसि

ruffian (n) हारांखों

rug (n) बँय् लायेगु लासा । सालुगु सांगा

rug stitch (n) तांखह्व: थायेगु सुकाति थें रगया सि मुलेगु सुकाति

rugby (n) रगिब, चकंगु ख्यलय् बलयात तुतिं थ्वायेगु व ल्हातं ज्वना: ब्वां वनेगु याना: गोल पाखे यंका: म्हितेगु निगू पुच: दथुइ जुइगु कासा

rugged (adj) छ्वां-छ्वां व:गु, ग्वारा-ग्वारा मिंगु, पिचु मजूगु । छा:गु (छाकगु), करा । धिसि-मिसि धा:म्ह

ruin[1] (n) भज्यंगु, भज्यंक स्यंगु

ruin[2] (v) भज्यने, भज्यंक स्यने, तुसकं स्यने । भज्यंक स्यंके, भिंके मजिइक स्यंके, धू याये

ruins (n) पाता: (पाताल), स्यंपुल्यं, स्यना: वांछ्वया त:गु

rule[1] (n) रुल, नेम, माथं

rule[2] (n) ध्व: (ध्वल)

ruler[1] (n) देथुवा: (देथुवाल), देयात कजय् तइम्ह

ruler[2] (n) चिंकथि, फुत, स्केल, रुलर

rum (n) रम, तु त्यना: दयेका त:गु अय्ला:

rumble[1] (n) नन्या:गु स: (नन्या:गु सल), घुतु-घुतु मिंगु स:, घुन्न स:

rumble[2] (v) घुतु-घुतु मिने, घुन्न स: वये (घुन्न सल वये)

rumen (n) खा:ग्व: (खालग्वल), ग्व:खा: (ग्वलखाल)

ruminant (n) लिन्ह्यइपिं पेपांचू

ruminate (v) लिन्ह्यये, घुर्के धुंकुगु हानं म्हुतुइ हया: न्ह्यये

rumour (n) धालखँ, न्यनाखँ, हुचिल

rumour-monger (n) फयुगं (फयुगन), ख:गुं मखुगुं खँ ल्हाना जुइम्ह

run[1] (n) रन, बेसवल व क्रिकेत म्हितेबलय् ब्वां वंगु ल्या:

run[2] (v) ब्वाये, ब्वां वने, ब्वायं वने, ब्वाक वने, दुर्र वने, पला: च्वयेके (पलाख च्वयेके) । न्ह्याये । न्ह्याके

run across (v) ध्वदुये, नापलाये, त्वाक्क नापलाये

run after (v) लिये, लिउ लिउ वने, लिना यंके, लिना यने, लित्तु लिये

run away (v) बिस्युं वने, बिसि वने

run away with (v) बिसिके, बिसिका यंके, बिसिका यने, ब्वाके, ज्वना: बिस्युं वने, ज्वना: ब्वां वने

run dry (v) गने, सुना वने

run into (v) ध्वदुये, ध्वदुक नापलाये, नापलाये, त्वाक्क नापलाये

run out of (v) फुये, सिधये, मदये

run over (v) मोतरं क्यले । क्ययेके

run wild (v) ला:ला: थे सने

runaway[1] (adj) ब्वां वना च्वंगु

runaway[2] (n) बिस्युं वंम्ह

rung (n) स्वाहानेया त्वाथ: (त्वाथल), त्ताथ: । तँ, तगिं (तगिम)

runner (n) ब्वामि, ब्वां वनिइम्ह

runner-up (n) न्हापलिउ, न्हापलिवं, न्हाप धुंका: व:म्ह, निगूगु थासय् ला:म्ह

running[1] (adj) न्ह्याना च्वंगु, वातुवां, मदिक वइगु

running[2] (adv) मदिक, छस्वा जुइक

running[3] (n) न्ह्यइपुसे च्वंकेत ब्वां वनेगु कासा

running board (n) मोतरया खापा पिने च्वंगु तुति दिकेगु सिपू

running stitch (n) ज्व:का तयेगु

सुकाति, ताका तयेबलय् सिबें भचा चितिगु तप्यंक वनिइगु अ:पुगु सुकाति
runway (n) ब्वालं, फय्खः ब्वाकेगु लंपु
rupee [चिहाकलं Rs.] (n) तका, छ्ता धेबाया नां
rupture (n) तज्या:गु । म्हया छुं नं बोति तज्याइगु लोय्
rural (adj) गांयागु । गां पहः व:गु (गां पहल व:गु), गामा: पहः व:गु (गामाल पहल व:गु)
rush[1] (n) हुल, इग:-मिग: (इगल-मिगल)
rush[2] (v) हथाय् चाये (हथास चाये), हथासं याये, याकनं याये, घाराघुरु याये । ह्वात्त वने । याकनं याके, च्वयेके, ब्वाके, हथाय् चायेके
rush about (v) लिमला:-फमला: ब्वाये, भ:भ: मिंक सने, इइ पंक ब्वाये, भाता-भाता वने
rush hour (n) हुल जुइगु ई (इल), लिमलाइगु ई
rush in (v) ह्वार्र वये, ह्वात्त वये
rush out (v) ह्वार्र वने, ह्वात्त वने
rust[1] (n) खतं (खतन), खतं न:गु, नैंखि
rust[2] (v) खतं नये
rusty (adj) खतं न:गु

S

sable (n) म्हय् भिंगु सँ दुम्ह हाकुम्ह वेंचा (*Martes zibellina*)
sabotage (n) दुने च्वंपिंसं या:गु स्यंकेगु ज्या
sabotage (v) स्यंके, दुनें स्यंका बिये
saccharin (n) चाकु वास: (चाकु वासल)
sack[1] (n) म्हे, तपागु म्हिचा, बोरा
sack[2] (v) ज्यां लिकाये
sacking (n) भांग्रा, बोरा सुइगु कापः
sacred (adj) द्य:यागु (द्यवयागु), द्य: नाप स्वापु दुगु
sacred basil (n) तुल्सि स्वां, वास: कथं छ्यले जिउगु छ्ता नैस्वा:गु स्वां (*Ocimum sanctum*)
sacrifice[1] (n) बौ, स्यायेसिइ
sacrifice[2] (v) बौ बिये, पोस बिये । पाये, फ्याये, त्व:ते (त्वलते)
sacrum (n) दुग: कौय्या क्वय्यागु तफा:गु बो
sad (adj) नुग: मछिं (नुगल मछिं), सुखु मदुगु
saddle[1] (n) फ्यतुसा, सल गयेत सलयागु म्हय् तयेगु लासा
saddle[2] (n) द्व: (द्वल), निगू गुंया दथुइ ला:गु थथ्या:गु थाय्
sadly (adv) नुग: मछिंक (नुगल मछिंक), नुग: मछिंका:, सुखु मदयेक
sadness (n) नुग: मछिंगु (नुगल मछिंगु)
safari (n) गुंजला, गुंइ चा:हिउ वनेगु ज्या
safari suit (n) सफारि सुत, ख्वातुगु बुस-सर्त थें च्वंगु लं व पाइन्तया ज्व:
safe[1] (adj) याउँ
safe[2] (n) सेप, धेबा तयेगु बल्ला:गु नैंयागु बाकस
safety (n) याउँसु
safety pin (n) हुप, हुपचा
saffron (n) संत्रासि उन
saffron (n) दुस्वां (दुस्वान), बिस्कं बिस्कं चकना च्वंगु खुगू वंचुगु स्वांह: दुगु केसर दयेकिइगु स्वां (*Crocus sativus*)
sag (v) यातुये, घ:मा: लुये (घलमाल लुये), प्यातां जुये, दथुइ भ्यातुये, चा:तुये (चाकतुये)
sage (n) न्ह्यपु तग्व:म्ह
Sagittarius the Archer (n) धनुसबान कयेकिइम्ह बांकि व:गु छगू नगु पुच: व भिंनिंगू रासिचिं दथुइ छगू

चिं

sail[1] (n) नांचागा, फय् लाना: जाहाज न्ह्याकेत खाया तइगु भराय कुगु काप:

sail[2] (v) जाहाज न्ह्याके । जाहाजय् च्वना: वने

sailboat (n) फसं न्ह्याइगु दुंगा, थामय् तपागु गा खाया त:गु दुगु फसं घ्वाना: न्ह्याकिइगु नांचा

sailcloth (n) जाहाजयागु गा सुइगु क्यानभास काप: (कापत)

sailfish (n) गान्या, ताहाक:गु कथि थें च्वंगु च्वामुगु त्वा: व म्ह दुच्छि गा थें जा:गु त:धंगु कल्कि दुम्ह च्यागू फुत ति हाक:म्ह ल:छेंय् दइम्ह वँचुम्ह न्या (*Istiophorus platypterus*)

sailor (n) नांजवा: (नांजवाल), जाहाजय् ज्या याइम्ह

saint (n) त:धंम्ह गुर्जु

Saint John's wort (n) लुँगजू स्वां (लुँगजुलि स्वान), म्हा:माय् ह्वइगु छता म्हासुगु स्वां (*Hypericum*)

sake[1] (n) **for the sake of** निंतिं

sake[2] (n) साके, जाकियागु दयेका त:गु जापानि अय्ला:

sal (n) धुंसिमा, सिलाय सिमा, लप्तेमा, तसकं छा:गु सिं व तह:गु ह: दुगु तमागु सिमा (*Shorea robusta*)

sal wood (n) धुंसिं, धुंसिमायागु तसकं छा:गु सिं (*Shorea robusta*)

salad (n) सलाद, वाउँचा घासा, सिसाबुसा

salami (n) सलामि, इटालियन ससेज, मस्ला तया: वाला त:गु चुंला आतापुतिइ दुने स्वथना त:गु त्या:

salary (n) ज्याला, ज्या या:गु पलेसा बिइगु धेबा

sale (n) मिइगु । मिइगु ज्या

salesman (n) बंजा: (बंजाल), पसलय् च्वना: मिइम्ह

salinometer (n) सेलिनो-मितर, लखय् गुलि चि ल्वाकज्याना च्वंगु दु धका: स्वयेगु मिसिन

saliva (n) ला: (लाख), ल: (लख), म्हुतुं स्वाल्यां पिहां वइगु ति

salivary gland (n) म्हुतुइ दुने ई पिकाइगु बो

salmon (n) पेंगू फुत तक त:धिक: जुइम्ह व स्वकुं ला:गु न्हिप्यं दुम्ह खुसिइ वया: खेंय् थ्वइम्ह ल:छेंय् च्वनिइम्ह न्या (*Oncorhynchus tschawytscha*)

saloon (n) पाहां कोथा, पाहांत तयेगु कोथा

salt (n) चि

salty (adj) चिलु, चि सवा: व:गु (चि सवाल व:गु) । **to be very salty** चि न्वये । **very salty** चि न्व:गु

salutation (n) जोजलपा

salute[1] (n) जोजलपा, सलाम

salute[2] (v) जोजलपे, सलाम याये

salwar-kurta (n) कुर्ता सुरुवा: (कुर्ता सुरुवाल), ककु निसें पुलिइ तक व:गु लं व सुरुवा:या ज्व:

sambar (n) स्वँगू कचा दुगु नेकू दुम्ह सियुम्ह चल्ला (*Cervus unicolor*)

same (adj) उथें, उति, जोरा, ज्व: (ज्वल), अथे हे, वहे

sampan (n) चिनय् दुगु फसं न्ह्याइगु सिंयागु तग्व:गु नांचा

sample[1] (n) दसु, स्याम्पुल, नमुना

sample[2] (v) नंस्वये, सवा: स्वये (सवाल स्वये) । जिउ मजिउ स्वये, गथे च्वं स्वये

sanctified (adj) यचिं

sand (n) फि, खुसि व मेमेगु थासय् दइगु लोहंयागु चुं

sand pear (n) चिनिया पासि, छता सिमाय् सइगु भचा छा:गु पासि

(*Pyrus pyrifolia*)

sandal (n) क्वा:पा लाकां (क्वालपा लाकाम), स्यान्दिल

sandbank (n) फिबुं, ल:या सिथय् च्वंगु फि दुगु थाय्

sand-martin (n) फिखुंचा, खुसि सिथय् फिइ स्व: दयेकिइम्ह चिधिक:म्ह इखुंचा (*Riparia paludicola*)

sandpaper (n) खाक्सि, फि प्यपुंका त:गु क्वाचुगु भों

sandpiper (n) चुरोसत्वा: भ्रंग: (चुरोसत्वाथ भ्रंगल), स्वयेबलय् चुरोस त्वना च्वंगु थें च्वंक ताहाक:गु च्वामुगु त्वा: दुम्ह तितिहुलि पुचलय् ला:म्ह खुसि सिथय् दइम्ह तुति ताहाक:म्ह भ्रंग: (*Tringa*)

sands (n) फिख्य: (फिख्यल, फिखेल), फिया फि जक दुगु थाय्

sandstone (n) भ्वासा लोहं (भ्वासा लोहंत), फि ल्वाकज्या:गु भ्वासा-भ्वासा वंगु लोहं

sandstorm (n) फि ब्वयेका हइगु फय्

sandwich (n) सेनविच, मरि निपाया दथुइ छुं तया: दयेका त:गु पा

sandy (adj) फि दुगु, फियागु, फि ल्वाकज्या:गु, फि न्ह्य:गु

sane (adj) न्ह्यपु थातय् ला:म्ह

sap (n) सिमाति, सिमाया ति

sapling (n) सिमाचां, सिमा पिइगु चिमागु सिमा

sapodilla (n) सपोसि, ग्वारा ग्वारा मिंगु ग्वल्ला:गु दुने बेबे दुगु छता सि (*Achras zapota*)

sapphire (n) सफायर, खा: थें यचुक खने दुगु वंचुगु थी

sapsucker (n) छता सिंक्वा: भ्रंग:, खतां भ्रंग:, च्वामुगु त्वाथं सिमाय् क्वाना: सिमाया ति त्वनिइम्ह भ्रंग: (*Sphyrapicus*)

satellite dish (n) कुसा

sarangi (n) सारंगि, गाइनेतय्सं थाइगु नंयागु का दुगु किया: थायेगु बाजं

Saraswati (n) ससुद्य: (ससुद्यव), ससुमां, ससुमांजु, सयेका सिइका बिइम्ह द्य:

sarcoma (n) उकुम जुइ त्यंगु, ला बुया वइगु लोय्

sard (n) सार्द, छता गारा ह्याउंगु थी

sardine (n) प्याक न्या, पति चिंगु तबालागु म्ह दुम्ह व न्यागू-खुगू इन्चि ति त:धिक:म्ह प्याक याना तये जिउम्ह ल:छेंय् दइम्ह न्या (*Sardinella*)

sardonyx (n) सार्दनिक्स, ह्याउंगु तकि तकि खने दुगु छता थी

sari (n) पर्सि (पतसि), पतासि, मिस्तय्सं न्ह्य:ने गुजि तया: सिनिइगु ताहाक:गु तब्यागु कापः छहाक:

sarod (n) सरद, निइन्यापु नंयागु का दुगु सितार थें जा:गु बाजं

sarong (n) सरोंग, लुंगि थें जं निसें पालिइ तक त्वपुइत जंय् हिना तयेगु ताहाक:गु तब्यागु काप:यात चाक:लि जुइक सुया त:गु वस:

sarus crane (n) छचं ह्याउंम्ह सलांत्या: भ्रंग: (*Grus antigone*)

sash (n) कसायगा

Satan (n) बेता: (बेताल), पिचास, भुत

satellite (n) कंचा नगु, नगुया कंचा, बंमिला, स्यातलाइत, सर्गतय् च्वंगु छुं नं ग्वारायात मन्द: कया च्वनिइगु ग्वारा

satellite antenna (n) हासा, सर्गतं वइगु रेदिवा ज: लाना काइगु जोलं

satellite dish (n) कुसा, हासा, सर्गतं वइगु रेदिवा ज: लाना काइगु जोलं

satiate (v) **to be satiated** हतिये, उलुये, उलुसे च्वने

satin (n) साथन, द्य:ने चुलुगु त:लय् क्वाचुगु सिलिक काप: (कापत)

satire (n) ध्याचू (ध्याचुलि), हिबाय-चिबाय याना: च्वया त:गु चिनाखँ, खँ न्यंका त:गु चिनाखँ

satirize (v) ध्याचू नके

satisfaction (n) लुदना

satisfy (v) लुदने, फुदने, पूवने । लुदंके, फुदंके, पूवंके

Saturday (n) संन्हि, संचरबा: (संचर-बार), वा:या न्हय्गूगु न्हि

Saturn (n) स्यातर्न, सुर्द्य:यात मन्द: कया च्वंगु गुंग: नगु मचाया भ्वलय् खुगूगु थासय् ला:गु व भ्मीगु चाग्व: सिबें न्हय्स: दुगं तग्व:गु रिंगचा: दुगु भराय ग्व:गु नगु मचा

sauce (n) छ्वालुगु मस्ला बा सनां

saucepan (n) द्वा: (द्वाल)

saucer (n) कय: दिकेगु चिपागु देमा, रिकापि

saurauia (n) क्वेंसि, छता लप्ते माय् चिचिग्वयेक सइगु चाकु सवा: व:गु म्हासुसे च्वंगु सि (*Saurauia nepaulensis*)

sausage (n) ससेज, त्या:चुंला (त्याक-चुंला), मस्ला तया: वाला त:गु चुंला आतापुतिइ दुने स्वथना त:गु त्या:

sauterne (n) सोटर्न, मितसियांगु दयेका त:गु ल: थें तुयुगु वाइन

savage[1] (adj) गुं पह: व:गु (गुं पहल व:गु)

savage[2] (n) पाखे, गथ, गुंमि, गुंइ च्वंम्ह मनू, हसिबसि मदुम्ह

savannah (n) अफ्रिकाय् च्वंगु घांय्या घांय् दुगु त:धंगु फांत

save[1] (v) म्वाका बिये, थकाये

save[2] (v) म्हंचाये । म्हंचायेके, थये, थत काये, कसिये, मुंका तये, ल्यंका तये, लिपायात तया तये

savings (n) मुंधेबा, मुंका त:गु धेबा

saw[1] (n) क:ति (करति), सिं फायेगु ज्याभ:

saw[2] (v) क:तिं फाये (करतिं फाये), ध्यने, चाये, छिचके

sawdust (n) सिंचुं, सिं फायेबलय् वइगु चुं

sawfish (n) क:ति न्या (करति न्या), निइगू फुत ति त:धिक:म्ह व क:ति थें च्वंगु ताहाक:गुं पति चिंगु त्वा: दुम्ह ल:छ्येंय् च्वनिइम्ह न्या

sawfly (n) क:ति भुजिं (करति भुजिन), क:ति थें च्वंगु खेंय् थ्वइगु दुम्ह स्वांमा स्यंकिइम्ह भुजिं

saxophone (n) सेक्सोफोन, म्हुतुं पुइगु म्ह चा:तुगु छता बाजं

say[1] (adv) थ्यंमथ्यं । धायेकि, दसु कथं

say[2] (imp) धा !

say[3] (v) धाये, कने, ल्हाये, न्यंके । **said** धाल । **has said** धाये धुंकल । **is saying** धया च्वन । **will say** धाइ । **has to say** धाये मानि । **says** धा:

saying (n) धापु, छुनाखँ, धया त:गु खँ

scab[1] (n) घा: पुइं (घाल पुइं), घा: सुकू चिना: दइगु पुइं

scab[2] (v) पुइं चिने, गने

scabies (n) चासु कैं, तसकं चासुसे च्वनिइगु कैं

scaffold (n) छें दनेत ग्वया त:गु ख: (खत)

scald (v) च्वायंक पुये, सेताक्क पुये, ग्वारा ग्वारा मिंक दाया च्वंगु लखं पुये

scalding (adj) चुइं-चुइं पुगु, तसकं पुगु

scale (n) चिंकथि, हाक: दायेगु कथि । दासु
scales (n) न्याया म्हय् दइगु बिखू (बिखुलि), बुखू
scales (n) ताल्जु, गेसु लनेगु जोलं
scallion (n) वाउँगु प्याज, लली, लाली, तत:हाक:गु चिबालागु फुसुकुलुगु ह: दुगु वाउँचा (*Allium cepa*)
scallop (n) पुसा थें चालिइम्ह निगू इन्चि ति त:धिक:म्ह चाकला: व पति चिंम्ह संखकी (*Pecten*)
scalp (n) छ्यंयागु छेंगू, सिउ
scamper (v) चुल्ल-चुल्ल वने, चुल्ल-बुल्ल वने, च्वाला-च्वाला वने, चत-चत याना: ब्वां वने
scan[1] (v) छता छता याना: क्वथिइक स्वये
scan[2] (v) मिसिनं किपा ब्वंके
scandal (n) खँ ल्हाकिइगु ज्याखँ, मछालापुगु ज्याखँ
scanner (n) किपा ब्वनिइगु मिसिन
scanty (adj) म्हो, मगा:गु
scaphoid (n) ल्हा:पा व पालिइ दइगु दथुइ च्वंगु कौय्
scapula (n) बोह: कौय् (बोहल कोंच), बोह:या क्वसं च्वंगु कौय्
scar (n) घा:खू (घालखुलि), छेंगुलिइ ल्यना च्वंगु घा:यागु बांकि
scarab (n) गेंरा की (गेंरा किल), सौखिइ दइम्ह हाकुम्ह ग्वार्चा चिंम्ह की
scarce (adj) म्हो, मगा:गु
scarcity (n) म्हो, मगा: मचा:, सिसि-कक:
scare (v) ख्याये, ग्याके
scarecrow (n) बुंख्या:चा (बुंख्याकचा), बुंइ भंग:तय्‌त ख्यायेत अथें दयेका त:गु कथियाम्ह मनू
scarf (n) इस्कार्फ, छ्यनय् चिइगु काप: (कापत)
scarlatina (n) म्हय् ह्याउँ फ्वात: फ्वात: नापं ज्वर वइगु लोय्
scarlet[1] (adj) तसकं ह्याउँसे च्वंगु
scarlet[2] (n) थीगु ह्याउँ
scarlet fever (n) म्हय् ह्याउँ फ्वात: फ्वात: नापं ज्वर वइगु लोय्
scarlet sage (n) सचिका स्वां, क्यातुसे च्वंगु माय् ह्वइगु सचिका थें च्वंगु ह्याउँगु चिचिफ्व:गु स्वां (*Salvia splendens*)
scatter (v) न्यने, छ्याल-ब्याल जुये, उखेला: थुखेला: जुये । ह्वले, न्यंके, छ्याल-ब्याल याये, न्यंकं वांछ्वये, थुखे उखे वांछ्वये, चखिने
scene (n) लु, प्याखंया लु, खंक्व, सिन । **make a scene** जात्रा न्यायेके, तं क्यने कथं ला:ला: थे हाले व सने
scenery (n) लु, सिन
scent (n) नँस्वा, सेन्त
schedule (n) धल: (धलख), ईधल: (इलधलख), ज्यायागु नां व ई तया त:गु धल:
scheme[1] (n) गोसा: (गोसाल), पिलान
scheme[2] (v) गोसा: ग्वये (गोसाल ग्वये)
schizophrenia (n) छता वें जुइगु लोय्
schnapps (n) स्नेप्स, हल्याण्डय् दयेकिइगु छता करागु अय्‌ला:
school (n) इस्कुल, ब्वनेकुथि, ब्वनेकुलि, आख: ब्वनेगु थाय्
schooner (n) नांचागा खायेगु निग: थां दुगु फसं न्ह्याइगु नांचा
science (n) दुसिका, ब्वनेज्या, साइन्स, छुं नं खँ कथहं न्ह्यब्वया त:गु
scissors (n) चासा, कँय्‌चि, काप: चायेगु ज्याभ:
sclerosis (n) नर्भ छाइगु लोय्
scold (v) ब्व:बिये (ब्वलबिये), हक्के
scoop[1] (n) तु, धव: (धवत), धवतं छक्व: तुइबलय् वक्व

scoop[2] (v) धवतं तुये
scooter (n) इस्कुतर, चिचिचा:गु घ:चा: दुगु मोतर साइकल
scorch (v) क्वाना: भने, क्वये, भौ जुये । भंके, क्वयेके, क्वपुंके
score[1] (n) ल्या: (ल्याख)
score[2] (v) ल्या: हये (ल्याख हये), वयेके, काये
scorn (v) हपं ख्याये, हेपं ख्याये, क्वह्यंका: स्वये, हिस्याये कथं स्वये, मयये
Scorpio the Scorpion (n) बिच्छे बांकि व:गु छगू नगु पुच: व भिंनिगू रासिचिं दथुइ छगू चिं
scorpion (n) बिच्छे, बिस्याक, ताहाक:गु कं दुगु न्हिपेनं सुइम्ह बिख दुम्ह त:धिक:म्ह की (*Hadrurus hirsutus*)
scoundrel (n) लुच्चा, खुं, मभिंम्ह
scout[1] (n) छुं नं थाय् गय-गथे च्वं धका: स्वके छ्वयेम्ह मनू
scout[2] (n) इस्काउत, मचातय्त भिंगु ज्या स्यनिइगु छगू पुच:या दुज:
scowl (v) तमं ख्वा: स्यंके (ख्वाल स्यंके), पाउंक ख्वा: तये
scramble[1] (v) [खेँय्] काला काला याये, काले
scramble[2] (v) हथासं फय्ख: ब्वयेके
scramble[3] (v) थुनां चुइक ब्वां वने । ह्वार-हिर याये, लाकालुकु याये, घाराघुरु याये
scrap (n) चापा: (चापाल), ल्यंगु कुचा, कुचा-काचा, कुचा-किचि
scrape (v) ध्वयपिये, च्वतुले । स्व:स्व: याये, ख्व:ख्व: याये, क्वायं-क्वायं याये
scratch[1] (n) कुसि घा: (कुसि घाल), कसि घा: (कसि घाल), चिकिचा कुगु घा:, कयपुया त:गु, ध्वयपिया च्वंगु
scratch[2] (v) कयपुये, कय-कय पुये, कचिलं पुये, क्वायं-क्वायं याये, ध्वयपिये, लुसिं खितु खिने । चासुं ह्वये, चासुं वये
scream[1] (n) चिल्लाय, चिल्लाय दंगु स: (सल)
scream[2] (v) चिल्लाय दने, चिल्लाय दना: हाले, तसकं हाले, ग्यानापुक हाले, कोंकों हाले, कोहं हाले
screech[1] (n) क्वायंच्च स: (क्वायंच्च सल), क्वायंक स:
screech[2] (v) चिल्लाय दने, चिल्लाय दना: हाले, तसकं हाले
screen[1] (n) धकिं (धकिन), गाल्हेगा । बसि
screen[2] (v) खने मदयेक किये, खुये, त्वपुये
screen play (n) धकिं बाखं (धकिन बाखन), प्याखनय् क्यनेगु बाखं
screw[1] (n) हिंसा, हिना नकिं, गसू नकिं, गसू निला त:गु नकिं । गसू (गसुलि), गुइं-गुइं निइका त:गु त्या:
screw[2] (v) निइका: दुछ्वये, चा:हिइका: दुत छ्वये
scribble (v) घ्वार-घिर च्वये, याकनं च्वये
scribe (n) कसजु, भों च्वइम्ह
script[1] (n) लिपि, आख:या (आखलया ताजि)
script[2] (n) धकिं बाखं (धकिन बाखन), प्याखंया बाखं, प्याखनय् क्यनेगु बाखं
scripture (n) पाथ्यायेगु सफू, द्य:यागु बाखं च्वया त:गु सफू
scrotum (n) मिजंतय् सिफा च्वनिइगु म्हिचा
scrounge (v) मेपिंके कया: गाके, वयाकें ध्वयाकें काये
scrub (v) न्याक्क हुये, थाये, बुले, चुले, ब्वेब्वे स्याये, खिति तुइके, भ्वायं-भ्वायं याये

scuba diving (n) सास: ल्हायेत फय् दुगु त्यांकि क्वबुया: लखय् त:लय् लाल कायेगु कासा
scuffle (v) घारघुर कथं जुइगु ल्वापु
sculler (n) निपा ल्हातं निपु कोन्हांसिं संका: न्ह्याकिइगु चिग्व:गु नांचा
sculpture (n) भ्वाता, लिख्वा: (लिख्वाल)
scurvy (n) वाउंचा व भितामिन "सि" नये मगाना: वाछें मना वइगु व वां हि वइगु लोय्
sea (n) ल:छें (लखछें), चि सवा: व:गु ल:या ल: जक दुगु त:धंगु थाय्, खुसिया ल: कुतुं वनिइगु थाय्
sea cow (n) ल:छेंसा (लखछेंसा), त्या:चा चिंगु म्ह व पपू थें जा:गु पति चिंगु ल्हा: दुम्ह फय् सास: ल्हाइम्ह न्या (*Dugong dugon*)
sea dog (n) ल:धुं (लखधुं), लखय् च्वनिइम्ह धुं थें च्वंम्ह फय् सास: ल्हाइम्ह न्या
sea eagle (n) धोल्खिका: भंग: (धोल्खिका: भंगल), लखय् क्वब्वां वना: न्या नइम्ह इमा (*Pandion haliaetus*)
sea elephant (n) किसिया थें सों दुम्ह ल:धुं, लखय् च्वनिइम्ह धुं थें च्वंम्ह
sea horse (n) सल न्या, सलया थें जा:गु छचं व ताहाक:गु च्वामुगु न्हिप्यं दुम्ह छगू फुत ति त:धिक:म्ह धस्वाना: जुइम्ह न्या (*Hippocampus*)
sea lamprey (n) ताहा न्या, ताहा थें च्वंम्ह म्हुतुइ वाकुधी मदुम्ह ल:छेंय् दइम्ह न्या (*Petromyzon marinus*)
sea lion (n) ल:धुं (लखधुं), म्हय् सँ मदुम्ह लखय् च्वनिइम्ह धुं थें च्वंम्ह फय् सास: ल्हाइम्ह न्या (*Zalophus californianus*)
sea snake (n) ल:छें ताहा, च्व:ने हाकु व त:लय् म्हासुम्ह ल:छेंय् च्वनिइम्ह ताहा (*Pelamis platurus*)

seagull (n) सिगल, तापाक ब्वये फुम्ह पपू ताहाक:म्ह व हँय् पालि दुम्ह तुयुम्ह भंग:
seal[1] (n) म्हय् ख्वातुक सँ दुम्ह ल:धुं (लखधुं) (*Lobodon carcinophagus*)
seal[2] (n) भौचिं (भलिचिन), भौयागु चिं, सीचिं, मुलि
seal[3] (v) भौतय् भौचिं तये
seal[4] (v) प्वा:तिये (प्वालतिये)
seam (n) भू (भुलि), काप: सुया त:गु स्वापु
seaplane (n) लखय् दिंके जिउगु प्लेन
search[1] (n) मालेज्या, वालेज्या
search[2] (v) माले, वात्तुवाले
searchlight (n) सर्च लाइत, मालेगु मत, छुं नं मालेत च्याकिइगु थुखेउखे स्वके जिउगु तापाक खनेदइगु थीगु मत
seashore (n) ल:छेंसि (लखछेंसि), ल:छेंया सिथय्
season (n) सिजन, ईब्य: (ईब्यल), थ:गुहे पह: दुगु ई
seat[1] (n) फ्यतुसा, कोपू (कोपुति), सित । थाय् (थास)
seat[1] (n) प्यं (प्यन, पेन), पाइन्त व सुरुवा:या लिउने च्वंगु बो
seaweed (n) ल:घांय् (लखघांस), न्हा, ल:छेंय् बुया वइगु घांय्
seclude (v) बिस्कं जुये, तापाये । बिस्कं तये, तापाक तये
seclusion (n) घवा: (घवाल), बिस्कं

जूगु
second[1] (adj) निगूगु, निम्हम्ह
second[2] (n) न्हापलिउ, न्हापयां लिउ, लिउ, निगूगु थासय् ला:म्ह
second[3] (n) सिकेन, छगू मिनेतया खुइगू बो
second[4] (v) तिब: बिये (तिबल बिये), सुनां नं छुं धा:गुलिइ स: तने
second floor (n) च्वतं, च्वत, मातंया च्वय् व पेतया क्वय् ला:गु तं
second helping (n) लिसा
second time (n) निक्व: खुसि (निक्वल खुसि)
second wife (n) लिथु, लिपाम्ह कला: (लिपाम्ह , कलात)
second-hand (adj) पुलां, छ्यला तये धुंकूगु
second-rate (adj) क्वह्यं, निगूगु तगिमय् ला:गु
secret[1] (adj) सेक्रेत, मेपिंसं सिइके मजिउगु, अगम
secret[2] (n) खँबु, दुखं, दुसा: (दुसाल), थाहा:, सेक्रेत, मेपिंसं मसिउगु खँ
secret agent (n) चिवामि, सिआइदि, चिवा कायेगु ज्या याइम्ह
secretary (n) छ्यांजे, छ्यांजु । भों च्वइम्ह, ज्याकुथिइ ग्वाहालि याइम्ह
secrete (v) ति पिकाये
secretion (n) पिहां व:गु ति
section (n) बो, धा: (धाल), द्या: (द्याल) । कचा
secure[1] (adj) बल्ला:गु, सेल्ला:गु, भलसा दुगु
secure[2] (v) बल्लाक तये, मेपिं वये मजिइके
security[1] (n) पाला, पिवा: च्वनिइपिनिगु पुच: । बल्लाका तयेगु ज्या
security[2] (n) दि, लिधंसा, त्यासा कायेत न्ह्य:ने तयेगु दि
sedan (n) कार, मोतर, मोतर कार, चिग्व:गु मोतर
sedan chair (n) सुपा: (सुपाल), ताम्दान, न्व: तया: क्वबुया यंकेगु मेच
sediment (n) लखय् त:लय् क्वसिना च्वंगु चा व धू
sedimentary clay (n) लखय् त:लय् क्वसिना च्वंगु चा
see[1] (imp) स्व !
see[2] (v) खने । खंके । स्वये । saw खन । has seen खने धुंकल । is seeing खना च्वंगु । will see खनिइ । has to see खने मानि । sees खं
seed[1] (n) पुसा, पु, मा सयेकेत बँय् पिइगु गुलि
seed[2] (v) पुसा पिये, पुसा ह्वले
seed[3] (v) कासामितय्त थ:थ:गु तगिमय् तये
seed money (n) लाय, छुं ज्या यायेत लाय तयेगु धेबा
seedcake (n) त:ला (तवला), हाम्व: ग्वारा, लत्यापा
seedy[1] (adj) बांमला:गु, भ्वाथ:गु
seedy[2] (adj) पु यक्व दुगु
seeing-eye dog (n) मिखा कांपिंसं ज्वना वइम्ह लँ क्यना बिइम्ह खिचा
seek (v) माले, माला स्वये, गन दु स्वये
seem (v) च्वने, ताये, खने दये
seesaw (n) धाकलांछु, ध्याकांचु
seismology (n) साइज्मोलजि, भुखाय् बारे ब्वनेज्या
seismometer (n) साइज्मो-मितर, गपायसकं भुखाय् ब्व:गु दु धका: क्यनिइगु मिसिन
seize (v) ज्वने, लाका काये, कपछिने, कपतिने, च्वतकाये
seldom (adv) गबलें गबलें जक, न्ह्याबलें मखु

select (v) ल्यये, थःत यःगु काये
selection[1] (n) ल्यज्या, ल्ययेगु ज्या
selection[2] (n) ताजि, थीथी
selenography (n) मिलायागु बँकिपा दयेकेगु बा ब्वनेगु ज्याखँ
self- (pref) थः (थव)
selfish[1] (adj) कतिलाः, थःगु जक स्वइम्ह
selfish[2] (n) कतिलाःसिं (कतिलाःसिन), कतिलाः पाकः (कतिलाः पाकल), कासिं, थःगु जक स्वइम्ह
self-starter (n) अतोमेतिक इस्तार जुइगु जोलं
self-styled (adj) धायेका जूम्ह
self-sufficient (adj) थवंगाः । to be self-sufficient थवंगाये
sell (v) मिइ, धेबा कयाः छुं लित बिये । चुये, यक्व वने, मिइ फये
seller (n) मिउम्ह, सिसामि । पसल्या
semi- (prefix) वा, बागः (बागल), बच्छि
semicircle (n) बाचाकः (बाचाकल), बागू चाकः
semicolon (n) सेमिकलन, मू खँत्वाः क्वचाःगु चिं (;)
semifinal (n) बिजं न्ह्यव, बिजं जुइ न्ह्यः
semiology (n) लोय्यागु छुमां बारे ब्वनेज्या
senate (n) देमुंज्याया छगू कचा
send (v) छ्वये । sent छ्वल । sending छ्वया च्वंन
send for (v) सःतके छ्वये (सलतके छ्वये), कायेके छ्वये
send out (v) पिज्वये । पित छ्वये
senior (adj & n) थँजि, थँ, थकालि, थाकुलि
sensation (n) बयबय जूगु, सकसिनं खँ ल्हाना च्वंगु
sense[1] (n) लगः-धगः (लगल-धगल)
sense[2] (n) धापु, खँ
sense[3] (n) होस, सेन्स, सातु, चाःसु, चाःगु
senseless (adj) होस मदुगु, सेन्स मदुगु, चाःसु मदुगु, छुं मचाःगु
senselessly (adv) होस मदयेक, सेन्स मवयेक, लाक्व-पाक्व
sensible (adj) लगः-धगः दुगु (लगल-धगल दुगु)
sensibly (adv) लगः-धगः दयेक, खँ थुइगु कथं
sentence (n) खँपु, खँ हाकः (खँ हाकल)
sentiment (n) मनसुवा
sentry (n) पिवाः (पिवाल), पाः च्वनिइम्ह (पाल च्वनिइम्ह)
sepal (n) स्वांहःया तःलय् छचाःखेरं दइगु चिधंगु हः
separate[1] (adj) बिस्कं, थीथी, ब्यागः (ब्यागल), पाःगु, उथें मजूगु
separate[2] (v) बाये, ह्वये । बिस्कं च्वने, ब्यागलं च्वने, बाये, निम्ह निथाय् वने । बिस्कं तये, छखे छखे तये, खिने, छिये, छिना बिये, फाया बिये, ब्यागलं तये । बायेके, ह्वयेके
separately (adv) छखे, बिस्कं, लुलाँ, छभिना
September (n) यंला, यंदला, अंग्रेजि दँया गुंगूगु ला, सेप्तेम्बर
septic (adj) धोगिइगु । घालय् न्हि दाःगु । anti-septic न्हि मदाइगु बाय ध्वमगिइगु वासः
sequence[1] (n) संकिपाया छगू लु
sequence[2] (n) कथहं, भ्वःलिंक वइगु, सिक्वायन्स, हना तःगु
sergeant (n) सार्जेन्त, सिपाई पुचलय् छगू चिधंगु तगिं
serial (adj & n) सिरेल, छसिकथं वइगु, भ्वःलिंक वइगु
serially (adv) छसिकथं, कथं, कथहं,

भ्व:लिंक, लाइनं
series (n) भ्व: (भ्वल), कथहं, हना त:गु
serious (adj) तच्व: (तच्वक), सिरेस । नी, निं, ख्या: मखुगु । तसकं ग्यानापुगु
seriously (adv) धात्थें, ख्या: मयासे (ख्याल मयासे)
seriousness (n) ज्या यायेगु कुत: (कुतल)
sermon (n) द्य:यागु बाखं (द्यवयागु बाखन), बचं, भिंखं
serology (n) चोहि बारे ब्वनेज्या
serpent (n) ताहा, बि, बसि
serpent worship (n) पुई हायेगु
serum (n) चोहि, हि ख्वइवलय् वइगु ति
serval (n) तुति व ककु ताहाक:म्ह म्हासुगुलिइ हाकुगु फुति फुति दुम्ह अफ्रिकन गुंभौ (*Felis serval*)
servant (n) च्य: (च्यत, च्यल), भ्वातिं (भ्वातिन)
serve[1] (v) नयेगु न्ह्य:ने तया बिये, जा तायें, बो न्ह्यच्याके, लैका: जुये
serve[2] (v) ज्या याये । बिचा: याये (बिचाल याये), सुसाकुसा याये, च्य: च्वने (च्यत च्वने)
service (n) ज्या, सर्बिस । सुसाकुसा, बिचा: संचा: (बिचाल संचाल)
sesame seed (n) हाम्व: (हाम्वल), चिकं पिकाये जिउगु सिइसे च्वंगु चिचिगुलिगु पति चिंगु पु (*Sesamum indicum*)
sesamoid bones (n) गौचा थें च्वंगु न्ह्यागु नं कौय्
session (n) खं ल्हायेत मुनेगु ज्या, ज्या यायेत फ्यतुगु, सेसन । **be in session** फ्यतुना च्वने । **go into session** फ्यतुये
set[1] (n) मा:गु ब्याक्क जोलं, सेत
set[2] (n) प्याखं दयेकेत छायपिया त:गु थाय्
set[3] (v) छ्वालुगु छुं नं धी चिने, छधी जुये, ज्वने, काग्राक च्वने
set[4] (v) निभा: बिये (निभाल बिये), लुकुबिये
set[5] (v) याये, तये, ग्वये
set[6] (v) थासय् तये, दिके
set off[1] (v) मुइके, न्यायेके । ज्या जुइके
set off[2] (v) वने, न्ह्याये
set out (v) वने, न्ह्याये
set square (n) बतां (बतान), स्वकुं दुगु पिचुगु ज्याभ:
set up (v) स्वने, दयेके, ग्वये
setback (n) लिचिलेगु ज्या, लिउने लाइगु ज्या
setter (n) सेतर खिचा, छुं नंतुनकि त्वा: तप्यंक स्वका: दना च्वनिइम्ह अहल्या खिचा
settle[1] (v) लखय् दुगु धू क्वसिये । भंग: गनं थासय् जुये
settle[2] (v) गनं थासय् न्ह्याबलेंया निंतिं च्वने
settle[3] (v) खं क्व:जिये (क्वलजिये), ब्याये, सहलह जुये । क्व:छिये, ब्याके, सहलह याये
settlement[1] (n) सहलह, क्व:छिना (क्वलछिना)
settlement[2] (n) थू (थलि), गांचा, मनूत च्वना च्वंगु थाय्
seven (adj, n & pron) न्हय् (न्हस), ७ । न्हय्गू (न्हय्गुलि), न्हय्म्ह
seven stones (n) न्हय्कू अप्पा कुचा तंचिना त:गुयात बलं कयेका: ग्वारा तुइका: म्हितेगु मस्तय्गु कासा
seventh (adj & n) न्हय्गूगु, न्हय्म्हम्ह
seventy (adj, n & pron) न्हे, ७० । न्हेगू (न्हेगुलि), न्हेम्ह
sever (v) पेन्दने, चन्दने । पेन्दंक पाले,

चन्दंक पाले, चदंक पाले
several (adj) त:गू (तवगुलि), त:म्ह (तवम्ह), त:क्व: (तवक्वल), थीथी
severe (adj) तच्व:गु (तच्वकगु)
severely (adv) तच्वकं, अचलय्, बांमलाक
sew (v) सुकां सुये
sewer gas (n) धोंप्वा:यागु ग्यांस, धोंप्वालं पिहां वइगु च्याके जिउगु ग्यांस
sewing (n) सुज्या, सुइगु ज्या
sewing machine (n) सुसा, वस: सुइगु मिसिन
sewing thread (n) सुका, काप: सुइगु का (कापत सुइगु का)
sex (n) येचा, मिसा-मिजं चिं । लसिकल
sexology (n) येचा वारे ब्वनेज्या
sexy (adj) येचायागु । येचां जा:गु, येचायेकिइगु, येचा:म्ह
shabby (adj) भाराभुरु, भ्वाथ: (भ्वाथल)
shack (n) तसकं अ:पुक दयेका त:गु छतं जा:गु छें
shade[1] (n) किच: (किचल), किचा: (किचाल), गाज: (गाजल), यलको, निभालं मख:गु थाय्
shade[2] (v) निभा: पनेत छुकिनं कुये । किके, कुइके
shadow[1] (n) किपालु
shadow[2] (v) लिउ लिउ वने, किपालु थें लिउ लिउ वने, ज्वंछुये, फलो याये, लिउ लिउ न्ह्य: न्ह्य: जुये
shadowy (adj) किपालु थें च्वंगु, बुलुसे च्वंगु
shady[1] (adj) वेक्व:गु, गर्खेसे च्वंगु
shady[2] (adj) किच: दुगु (किचल दुगु)
shaft (n) त्या: (त्याक)
shaggy (adj) भ्यांग, सँ यक्व दुगु, घांय्-घिंइ यक्व बुया च्वंगु
shake (v) वारा-वारा सने, दिन्न मिने, त्वये । थर-थर खाये । संके, था था याये, घिनि-मिनि याये
shake down (v) थाथा-मुथा याये
shaky (adj) वारा-वारा संगु, लिगि-लिगि च्वंगु
shale (n) सेल लोहं (सेल लोहँत), अ:पुक बाफला याये जिउगु चा धी चिना: दया च्वंगु लोहं
shall (v) shall be जुये । shall come वये । should do याये मा:
shallot (n) छ्वा: (छ्वाल), छ्ता ह्याउँ-ह्याउँ न:गु खोला दुगु ग्वल्ला:गु हा (*Allium ascalonicum*)
shallow (adj) चिजा: (चिजाल), तजा: मजूगु
sham (n) फय्गं, ख्या: (ख्याल)
shame (n) मछालापु, न्यालापु, लज्यां
shameful (adj) मछालापु, मछालापुसे च्वंगु
shameless (adj) ह्यामि, मछा: मजूम्ह (मछाल मजूम्ह)
shamelessly (adj) मछा: मजुसे (मछाल मजुसे)
shampoo (n) सुसाबुं (सुसाबुन), छ्वालुगु साबुं, स्याम्पु
shanty (n) तसकं अ:पुक दयेका त:गु सियागु छतं जा:गु छें
shape[1] (n) बां, विलं, बांकि
shape[2] (v) बांलुये, लुये । विलं ज्याये, ज्याये, बांलुइके
Shar pei (n) सारपेइ खिचा, म्ह सिबें छेंगू तपा: थें च्वंक छेंगू ललद्या:म्ह चाइनिज खिचा
share[1] (n) बो, बोति, स्यर, थक्व
share[2] (v) इने, इना काये, ब्याये, बोथले
shark (n) सार्क न्या, सार्क डा, म्हया लिउने स्वकुं ला:गु धस्वाना च्वंगु पपू दुम्ह व म्हुतु त:लय् ला:म्ह ल:छेंय् दइम्ह ग्यानापुम्ह न्या

sharp (adj) ज:गु, ज्व:गु, पाय् दुगु । च्वामु, च्वामुसे च्वंगु । यचु, यचुसे च्वंगु । स: थीगु, तिस: (तिसल), च्वायं च्वायं स: व:गु । मिखा तेल्ला:गु । चंखु

sharpen (v) चुपि जयेके, ज्वयेके, चुले, पाय् तये । मिखा तेल्लाके

sharpener (n) ज्वयेकेगु बा च्वामुकेगु ज्याभ: (ज्याभल)

sharply (adv) तच्वकं

sharp-shooter (n) ताक्य् लाक्क तुपतं कयेके फुम्ह

sharp-shooting (n) तारा कयेकेगु कासा, तुपतं तारा कयेका: म्हितेगु कासा

shatter (v) चुंचुं जुये, तज्याये । चुंचुं याये, तछ्याये

shave (v) ग्वाय् खाये, सुचुक सं खाये

shavings (n) सिंया छ्याकं । स्व:स्व: याना: व:गु चुं

shawl (n) गा, म्हय् न्ययेगु ताहाक:गु तब्यागु काप: छ्हाक:

she (pron) व, अन, वय्क: (वसकल), थ्वय्क: [मिसाम्ह]

sheaf (n) सुया प्वाय्, थू (थुलि), कले, भोंया पं

shear (v) फैयात तय् खाके

sheath (n) चुपिया पुसा

shed[1] (n) सेद, पौवा, थां तया: पौ ल्ह्वना त:गु अंग: मदुगु छतं ज़ा:गु छें

shed[2] (v) लं त्वये, त्व:ते (त्वलते)

sheep (n) फै, फयि (फसि), म्ह छम्हं ख्वातुक कुलि कुलि चिंगु सं दुम्ह घाय् नइम्ह चिधिक:म्ह पेपांचू । धोंचोलय् (*Ovis aries*)

sheep dog (n) फैजवा: खिचा (फैजवाल खिचा), फैजवा:या ज्या याइम्ह सं यक्व दुम्ह खिचा

sheer[1] (adj) मुक्कं

sheer[2] (adv) तस्वा:गु

sheer[3] (v) लं बाये, थ:थ:गु लंय् वने, मेखे स्वया: वने

sheet (n) भोंयागु पा: (पात) । देलासा, लासाया द:ने लायेगु काप:

shelf (n) तसि, तंसि

shell[1] (n) छ्वा:गु खोला । कौ, संखकीया छें । काउलिया कोंय्यागु छें

shell[2] (v) तोपं कयेके

shelter (n) पिछा, उबार, बाय् (बास) । पौ (पलि), वा व फसं पनिइगु

shepherd (n) फैजवा: (फैजवाल), फै ज: वनिइम्ह, फैयात घाय् नके यंकिइम्ह

sherbet (n) सर्वत, सिसाबुसाया ति वा धौ संका: दयेका त:गु त्वंसा

sherry (n) सेरी, सिसाबुसायागु दयेका त:गु स्पेनिस वाइन

SHF (n) [super high frequency] एस.एच.एफ., ३ निसें ३० गिगा-हर्ज दुने ला:गु रेदिवा फ्रिक्वेन्सि

shield[1] (n) पैसा, पनेगु

shield[2] (v) पने, लाके मबिये, त्वपुये

shift[1] (n) ज्यापा: (ज्यापाल), ज्या यायेगु पा:

shift[2] (v) छ्थासं मेथाय् वने । ल्ह्ययेे, चिइके, छ्थाय् च्वंगु मेथाय् तये

Shigatse (n) भिकार्छें, संदेसय् च्वंगु छगू थाय्

shilling (n) अंग्रेजि धेबा, शिलिंग

shin (n) त्वा:ना: (त्वाकनाल), स्य:कोंय् (स्यलकोंच), पालि व पुलिया दथुइ ला:गु तुतिया बो

shinbone (n) नलि कोंय्, त्वा:ना:या कोंय्

shine[1] (n) ज: (जल) । भ:भ: (भकभक)

shine[2] (v) थियेे, त्वये, खये, ज्वाल्ल च्वने, तुयुज: पिज्वये, लुये, प्वाला प्वाला थियेे, ज्वाला ज्वाला च्वने,

निभाः त्वये । **shone** थिल, निभाः त्वल । **shining** थिना च्वन, निभाः त्वया च्वन

shingle (n) त्यापि, लोहंचा

shingles (n) जुना कै, छता छेंगूया लोय्

shinny (n) सिनि, हकि थें जाःगु छता कासा

shiny (adj) थीगु, ज्वाला ज्वाला च्वंगु, प्वाला प्वाला थीगु

ship (n) जाहाज, जाज, लःछेंय् वनिइगु तग्वःगु लःखः (लख खत)

shipworm (n) जाहाजया सिं दुने दइम्ह की (*Teredo*)

shirk (v) ज्या खुये, बिया तःगु ज्या मयाये

shirker (n) ज्याखुं, बिया तःगु ज्या मयाइम्ह

shirt (n) कमिज, लं (लन), लंचो व गःतां दुगु म्ह त्वपुइगु लं

shirttail (n) क्वफ्यः (क्वफ्यल), कमिजया क्वय् पाखे घाना च्वनिइगु पाता

shit[1] (n) खि

shit[2] (v) खिफाये

Shiva (n) माहाद्यः (माहाद्यव)

Shivapuri (n) सिपुचो

shiver (v) चिकुयाः बा ग्यानाः थर-थर खाये, थुर-थुर खाये

shoal (n) न्यायागु पुचः (पुचल)

shock[1] (n) सक, तच्वःगु छुं जुयाः नुगः स्वःगु

shock[2] (n) झाता, भुखाचं लुचुक मिंक संकुगु । करेन्तं पुगु

shock[3] (v) थारान्हुये, झसंग वने । वातां जुये, आतां जुये, नोवाये मफये । ख्याये, ग्याके, सक बिये

shock absorber (n) सक, घःचाकय् दिइगु याचा-याचा वंगु त्याः

shoddy (n) सादि, तँयचुंयागु थाना तःगु

कापः

shoe (n) लाकां (लाकाम), लकां

shoelace (n) लाकामय् चिइगु पुतु, फेत्ता, चिखि

shoemaker (n) लाकां कःमि (लाकां करमि), लाकां सुइम्ह

shoo[1] (excl) लय् लय् !

shoo[2] (v) ख्याना छ्वये

shoot[1] (n) चुलि, चुलि जाया वःगु, चुलि ह्वःगु, स्वांसि माया पुसा पिइ धुंकाः थहां वइगु चोका

shoot[2] (v) फोतो काये, प्याखं सुतिंग याये

shoot[3] (v) गोलिं कयेके

shoot[4] (v) ह्वात्त वने, स्वात्त ब्वाये

shooting (n) तारा कयेकेगु कासा, तुपतं तारा कयेकाः म्हितेगु कासा

shooting star (n) उरः (उरल), सर्गतं कुतुं वःगु मि च्याना च्वंगु लोहं ग्वारा

shop[1] (n) पसः (पसल)

shop[2] (v) पसलय् न्याये, न्यायेनिइ याये

shopkeeper (n) पसः थुवाः (पसल थुवाल), पसः तया च्वंम्ह, पसलिया, पसल्या

shopper (n) न्यायेनिइ यायेत वया च्वंम्ह

shopping (n) न्यायेनिइ । **go shopping** न्यायेनिइ वने

shore (n) लःया सिथय् (लखया सिथय्), पुखूया सिथय्

shorebird (n) लःसि झंगः (लखसि झंगल), अप्वः यानाः लखय् सिथय्

च्वना च्वनिइम्ह न्या व की नइम्ह भंग:

short[1] (adj) मगा:, मला:, म्हो

short[2] (adj) चिहाक: (चिहाकल), चिहा: (चिहाक), पति हाक: (पति हाकल) । very short चिकिचा हाक: । चिधिक: (चिधिकल), बाग: (बागल), भुतु, तधिक: मजूगु

short circuit (n) करेन्त सत जूगु

short story (n) चिबाखं (चिबाखन), चिहाक:गु बाखं (चिहाकलगु बाखन)

shortage (n) म्हो, मगा: मचा:, सिसिकक:

shortchange (v) मगाक बिये, मलाक बिये, पाक बिये । क्वाये, थ्याये

shortcoming (n) मगा:-मचा:

shorten (v) चिहाक: जुये (चिहाकल जुये), हाक: मगाये । चिहाकयेके, चिहाक: याये

shorthand (n) छेसु आख: (छेसु आखल), चिहाकलं आख: च्वयेगु पह:

shortly (adv) थत्थें, याकनं

shortness (n) द्वापु

shorts (n) कत्तु, दुने न्ह्यायेगु अन्दरवेर । हाफ पाइन्त, पुलिइ तक व:गु पाइन्त

short-term (adj & n) म्हो ई (म्हो इल), छुं ई (छुं इल)

shot (n) सत, तुपतं कयेकुगु । तुप: कयेकुगु स: (सल)

shotgun (n) सत-गन, बोहलय् न्याका: कयेकेगु छता ताहाक:गु तुप:

shot-put (n) सत-पुत, नैयागु बलयात तापाक वांछ्वया: म्हितेगु कासा

should (v) should be जुइ मा: । should come वये मा: । should do याये मा:

shoulder[1] (n) बोह: (बोहल), थलु, ल्हा: व म्ह स्वाना च्वंगु थाय्या बो

shoulder[2] (v) कुबुये, पाछ्राये, बोहलय् दिके, ल्ह्वने

shoulder blade (n) बोह: कौय् (बोहल कौंच), बोह:या क्वसं च्वंगु कौय्

shout[1] (n) हा:स: (हावसल), हा:गु स:

shout[2] (v) हाले, तसलं नोवाये

shove (v) न्याक्क घ्वाये, घ्वातु घ्वाये, धितु धिने

shovel[1] (n) साबिल, कू (कुलि), नाला

shovel[2] (v) साबिलं ल्ह्ययो, क्वाये

show[1] (n) क्यनेज्या, क्यनेगु ज्या । ब्वसा । प्याखं (प्याखन)

show[2] (v) क्यने, ब्वये । खने दये

show off (v) भ्वासि चाये, न्यासि चाये, फायंफुइं याये, धेबा ब्वये

show up (v) न्ह्य:ने वये (न्ह्यवने वये)

shower (n) पलख भ्वार्र वया: दिना वनिइगु वा । म्व: ल्हुइगु वा वइगु हिति

showy (adj) भ्वासि

shred (v) भ्याज: जुये (भ्याजल जुये) । भों बा काप: चुंचुं याये, त्यात्या याये, भ्यार-भ्यार याये

shrew (n) तिछुं, चिछुं, ताहाक:गु च्वामुगु त्वा: दुम्ह छुं

shrewd (adj) चंखु, खा:ग

shriek (v) चिल्लाय दने, चिल्लाय दना: हाले

shrike (n) यलकू भंग: (यलकुत भंगल), की स्याना: कंमाय् खाया तइम्ह इमायागु थें च्वंगु त्वा: दुम्ह बखुं पायधिक:म्ह भंग: (*Lanius*)

shrill (adj) न्हाय्पं थुंजिइगु, तिस: (तिसल), तिस्स: (तिस्सल)

shrimp (n) चिधिक:म्ह मल्ता न्या, भुसा न्या, स्रिम्प, निइपा तुति व ताहाक:गु ग्वाय् दुम्ह न्या (*Penaeus duorarum*)

shrine (n) द्य: (द्यव), पुज्यायेत दयेका त:गु

shrine room (n) द्यःकू (द्यवकुति), देकू (देकुति), द्यः पुज्यायेगु कोथा

shrink (v) कयकुने, कपकुने, हयकुने, सुकू चिने । लं कुने, कुना वने, स्याकु नये, चिपाः जुये, स्यकुने

shrinkage (n) सुपाः (सुपात), कुंगु

shroud (n) देवं (देवन), पोंगा, सीम्हयात फायेकेगु कापः (कापत)

shrub (n) भ्राःसिमा (भ्राँलसिमा), सिमाचा, मचा सिमा, चिकिचा धंगु सिमा, चिकिचा मागु सिमा

shrug (v) मसिउ धकाः बोहः संके

shudder (v) वार्र सने । थर्र खाये

shun (v) छुं मयःगुलिं तापाक च्वने

shut (v) खापा तिये, गये । म्हुतु प्वाःतिये, कुछिने

shutter (n) भ्याः खापा (भ्याल खापा), सतर

shy (adj) मछाः (मछाल), छालय् मग्यः, भुच्छु, लाछि

shyly (adv) मछाःगु पहलं (मछालगु पहलं)

siamang (n) गलः दुम्ह माकः (गलल दुम्ह माकल), गिबन पुचलय् लाःम्ह गलः दुम्ह हाकुम्ह माकः (*Symphalangus syndactylus*)

Siamese fighting fish (n) स्वँगू इन्चि ति तःधिकःम्ह अले तःधंगु पपू व न्हिप्यं दुम्ह ह्याउँसे बा वँचुसे च्वंम्ह न्या (*Betta splendens*)

Siberian crane (n) पपू चोका हाकुम्ह सलांत्याः भंगः (*Grus leucogeranus*)

Siberian duck (n) म्हासुम्ह हँय्, म्ह म्हासु व छ्यं तुयु अले न्हिप्यं हाकुम्ह हँय्

sibling (n) तःकेहें (तवकेहें), थः दाजुकिजा तताकेहें

sic (adv) च्वया तःगु हे थथे [ल्याटिन भासं]

sick (adj) उसाँय मदुगु, लोय् जूगु, लोचं कःगु, म्ह सुखु मदुगु, सुसाः मदुगु (सुसाल मदुगु) । **to be sick** of वाकि वये, वाक्क वये

sickle (n) इंचा, इं, घाँय् चायेगु कौलः लूगु ज्याभः

sickness (n) लोय् (लोच)

side (n) पाखे । पं । **by the side of** नापं, नापसं, फुसय् । **on every side** फुक्कभनं, फुकभनं । **side by side** थितु थिइक । **that side** उखे, उखे पाखे, इता पाखे । **this side** थुखे, थुखे पाखे, थिता पाखे

side dish (n) लोसा, घासा

side door (n) लिबि लुखा, मूलुखा मखुगु छ्यँया लुखा

side with (v) पं लिये, पा लिये

sideburns (n) आगंसँ, न्हकुया क्वसं दइगु सँ

sidecar (n) मोतर साइकलया नापसं घाये जिउगु खः

sidelocks (n) आगंसँ, न्हकुया क्वसं दइगु सँ

sideways (adv) बें, बेथां, फिलिं, फितिं, साइदं

sidewinder (n) म्हयात S आखः थें चाचाःतुइकाः न्ह्याइम्ह फिसलय् च्वनिइम्ह ताहा (*Crotalus cerastes*)

siege (n) भुना तःगु । **to lay siege** छ्चाःखेरं भुने

Sierra (n) सेरा, खँज्या यायेबलय् अंग्रेजि आखः S या पलेसा धाइगु खँग्वः

sieve (n) सलिं (सलिन), सलिंचा, छ्वालुगु पित छ्वयाः कः जक थाका तइगु प्वाः प्वाः दुगु थल

sift (v) वाले, ल्यये, छगू-छगू यानाः स्वये

sigh (v) भासु फिये, सः वयेक सासः त्वःते (सल वयेक सासल त्वलते)

sight (n) लु, स्वये बहगु छुं । मिखां

खनिइगु । **catch sight of** खंके । खने । **come into sight** खने दया वये

sight-seeing (n) स्वयेज्या, उखें थुखें चा:हिला: स्व: वनेगु ज्या

sight-seer (n) स्वकुमि, उखें थुखें चा:हिला: स्व: वनिइम्ह

sign[1] (n) चिं (चिन), छुमां (छुमान)

sign[2] (v) ल्हा:चिं तये (ल्हातचिं तये), साइन याये

sign language (n) ल्हा: भाय् (ल्हात भास), म्हुतुं नोमवासे ल्हा: संका: खं ल्हायेगु भाय्

signal[1] (n) ल्हा: भाय् (ल्हात भास) । चिं, छुमां

signal[2] (v) भाय् याये, ल्हा: भाय् याये, छुमां बिये

signature (n) ल्हा:चिं (ल्हातचिं), साइन, ल्हा: आख: (ल्हात आखल)

significant (adj) दुग्यं, दुधं, भ्यातु

signify (v) ब्वये, क्यने

silence[1] (n) स: मदुगु (सल मदुगु), सुन्य-सान्य

silence[2] (v) म्हुतु प्वा:तिके (म्हुतु प्वालतिके), सुम्क तये, स: वया च्वंगु दिके । नोवाके मबिये

silent (adj) सुंक, सुम्क, स: मव:गु (सल मव:गु) । नोमवासे च्वंगु

silently (adv) तिइजक, ताये मदयेक, स: मवयेक (सल मवयेक), सुम्क, सुंक

silicosis (n) हाकुसों, सोंय् धुलं जाया: जुइगु लोय्

silk (n) सिलिक, चुसि, सिलिक किलं पिकाइगु कायागु थाना त:गु चुलुगु काप: (कापत)

silk cotton flower (n) धौबुं स्वां (धलिबुं स्वान), वास: कथं नं छ्यले जिउगु सिमाय् ह्वइगु ह्याउंगु स्वां (*Salmalia malabarica*)

silk cotton fruit (n) सिमलसि, भ्फाराबान्ताया वास: कथं छ्यले जिउगु सिमाय् सइगु छ्ता सि (*Salmalia malabarica*)

silk cotton tree (n) धलि स्वांमा, धौबुं स्वां ह्वइगु तमागु सिमा (*Salmalia malabarica*)

silk thread (n) पाका, सिलिक का, समिसि मायागु ह: नइम्ह कीयागु म्हं पिहां वइगु चुलुसे च्वंगु का

silkworm (n) सिलिक की, समिसि की, समिसि माया ह: नइम्ह व चुलुसे च्वंगु का थाइम्ह की (*Bombyx mori*)

silky (adj) चुल-चुल वंगु

silky oak (n) ककिचा स्वां, तमागु सिमाय् ह्वइगु ककिचा थें च्वंगु म्हासुगु स्वां (*Grevillea robusta*)

sill (n) भ्या:फ: (भ्यालफल), भ्या: क्वसं च्वंगु फ:

silly (adj) लग:-धग: मदुगु (लगल-धगल मदुगु)

silt (n) मसुंचा, खुसिं चुइका ह:गु नाइसे च्वंगु भिंगु चा

silver[1] (adj) वहयागु

silver[2] (n) वह, धेबा व तिसा नापं फिल्मया नेगेतिभ दयेकेत छ्यलिइगु छ्ता मू तूगु तुइसे प्वाला प्वाला थीगु लीलं

silverfish (n) न्याकी (न्याकिल), नवं की, न्या थें च्वंम्ह चुल्ल-चुल्ल वनिइम्ह तुयुम्ह पति चिंम्ह की (*Lepisma saccharina*)

silversmith (n) वह क:मि (वह करमि), वहयागु तिसा दयेकिइम्ह

similar (adj) लिं व:गु, लसि व:गु, अथे अथे च्वंगु, थें च्वंगु

similarity (n) ली, लसि, ज्व: ला:गु (ज्वल ला:गु)

simple (adj) अ:पु (अवपु), थाकु मजूगु । छ्रायपिया मत:गु, त:जि मजूगु

simpleton (n) ग्वाज्य: (ग्वाज्यल), तालय् मला:म्ह
simplify (v) अ:पुके (अवपुके), थाकु मजुइके, तन्ता-तिंता मदयेके
simply (adv) अ:पुक (अवपुक), थाकु मजुइक, तन्ता-तिंता मदयेक
simultaneous (adj) छक्वलं जुया च्वंगु, नापं जुया च्वंगु
simultaneously (adv) छक्वलं, नापं, छत्थुं
sin[1] (n) मत्य:ज्या, याये मत्य:गु ज्या । **commit a sin** मत्य:ज्या याये
sin[2] (v) मत्य:ज्या याये, याये मत्य:गु ज्या याये
since[1] (adv) अबले निसें, उबले निसें
since[2] (conj) बलय् निसें । च्वंगुलिं, दुगुलिं
since[3] (prep) निसें
sincere (adj) धात्थेंयाम्ह, क्वातुम्ह, छुं खँ सुचुका मतइम्ह, गय ख: अथे हे क्यनिइम्ह
sinew (n) सँयप्वाय् (सँयप्वाँच), छ्वों, मसल व कोंय् दथुइ स्वापु जुया च्वंगु बल्ला:गु लायागु खिप:
sing[1] (imp) म्ये हा !
sing[2] (v) म्ये हाले । **sang** म्ये हाल । **sung** म्ये हाले धुंकल
singer (n) म्ये हालामि, म्ये हालिइम्ह
single (adj) छम्ह, छगू (छगुलि) । याक: (याकल), ब्याहा मया:निम्ह । म्हछि, यक:ति (यकलति), याक:छि (याकलछि), छम्हेसिया, छम्हेसिगु ।
singular (n) छगू (छगुलि), छबचं
sink[1] (n) चिप सिलेगु थल
sink[2] (v) लखय् त:लय् क्वहां वने, दुहां वने, दबे जुये । क्वतुने, तुने, दने, दुसुना वने, स्वतुने, स्वतुये
sinusitis (n) न्हायूज्यं (न्हायूज्यन), साइनस, सेखं स्यना: जुइगु लोय्
sip (v) भतिचा भतिचा याना: त्वने
sir (n) छिस्कर, भाजु
siren[1] (n) वायां-वायां स: (सल), साइरेन
siren[2] (n) लखय् नं फसय् नं सास: ल्हाये फुम्ह चिकिचा हाक:गु तुति दुम्ह ताहा थें च्वंम्ह प्वाथंचू (*Siren lacertina*)
sisal flower (n) नालु स्वां, नालु माय् ह्वइगु स्वां (*Agave sisalana*)
siskin (n) वाउँम्ह तीतु, चखुंचा थें च्वंम्ह चिधिक:म्ह वाउँ वाउँ न:म्ह भंग: (*Carduelis*)
sister (n) तता, अनि, थ: सिबें त:धिक:म्ह थ: मांअबुया म्ह्याय् । केहें, थ: सिबें चिधिक:म्ह थ: मांअबुया म्ह्याय्
sister-in-law (n) पिभत, तता:जु, भ्वत, दाजुया कला: । भौ, मायलि, किजाया कला: । सस: तता, कला:या तता । सस: केहें, कला:या केहें । ता:भत, तताभत, भा:तया तता । केहेंभत, भा:तया केहें । पिंलि, भा:तया दाजुकिजाया कला:
sit (v) फ्यतुये, च्वने । **sit up** द्यना च्वंम्ह फ्यतुये
sit cross-legged (v) मुलपतिं थ्याये, तुति लथ्याना: फ्यतुये
sitar (n) सितार, भुखाया द्य:ने न्हय्पु नँयागु का साला त:गु बाजं
site (n) थाय् (थास)
situation (n) थाय् पह: (थाय् पहल), लकस, सिच्वेसन
six (adj, n & pron) खु, ६ । खुगू (खुगुलि), खुम्ह
sixth (adj & n) खुगूगु, खुम्हम्ह
sixty (adj, n & pron) खुइ, ६० । खुइगू (खुइगुलि), खुइम्ह
size (n) साइज, पा: (पाल), ग्व: (ग्वल), त:धं चिधं (तवधं चिधं)
skate[1] (n) सुल्ल म्हितेगु लाकां

skate[2] (n) भुतुमालि न्या, भुतुमालि बांलूगु पति चिंगु म्ह व ताहाक:गु न्हिप्यं दुम्ह अले मिखा द्य:ने व म्हुतु त:लय् ला:म्ह छगू फुत ति त:धिक:म्ह ल:छैंय् दइम्ह न्या (*Raja batis*)

skate[3] (v) च्वापुइ सुल्ल म्हिते, इस्केतिंग याये

skate boarding (n) स्केत-बोर्द, चिचिचा:गु घ:चा: दुगु सिपुतिइ दना: सिमन्तिइ सुल्ल वना: म्हितेगु कासा

skating (n) स्केतिंग, चिचिचा:गु घ:चा: दुगु लाकां न्ह्याना: सिमन्तिइ सुल्ल वना: म्हितेगु कासा

skeleton (n) कंलाय, म्हया कौंय् जक । कवंचा, कवं, कवां, कवाङ, म्हय् ला मदुम्ह कौंय्या कौंय् जक दुम्ह धया त:म्ह मनू

sketch[1] (n) किपा

sketch[2] (v) किपा किये, द्रइंग याये

ski[1] (n) इस्कि लाकां (इस्कि लाकाम)

ski[2] (v) च्वापुइ सुल्ल म्हिते, इस्किइंग याये

skid (v) चुलुये, भ्यास्स वने, सिलिप नये

skiing (n) स्कि म्हितेगु, चिबालागु ताहाक:गु सिपुतिइ तुति दिका: च्वापुइ सुल्ल वना: म्हितेगु कासा

skill (n) दुचु, हासि, ज्या याये स:गु

skilled (adj) च्वा:म्ह, ज्या स:म्ह, ज्या याये स:म्ह

skim (v) दुरु पुइं छब: लिकाये

skimmer (n) न्या ज्वनेत लखय् त्वा: दिका: ब्वया जुइम्ह द्य:ने हाकु व त:लय् तुयु अले ताहाक:गु च्वामुगु पपू दुम्ह भंग: (*Rynchops*)

skin[1] (n) छेंगू (छेंगुलि), सिउ, म्हयात भुना त:गु सालुगु पिब:सा । सिसाबुसाया खोला

skin[2] (v) छेंगू पिये, छेंगू तुले

skin diving (n) लखय् त:लय् लाल कायेगु कासा

skink (n) म्हय् ध्व:ध्व: बांकि व बिखू दुम्ह म्हालकायचा (*Eumeces fasciatus*)

skinny (adj) सित्यांचा, तसकं गंसि

skip[1] (v) तिंक न्हुया वने, खिप: म्हिते (खिपत म्हिते)

skip[2] (v) त्व:फिये (त्वलफिये) । अत: गाये (अतल गाये), छगू त्व:ता वने, त्व:फिके (त्वलफिके)

skipper (n) जाहाजया कप्तान

skipping (n) खिप: (खिपत), सना च्वंगु खिप:यात तिंतिं न्हुसे हाचां गाया: म्हितेगु मस्तय्‌गु कासा

skirmish (v) हता:या भ्वलय् त्वाक-तिक जुइगु चिचिधंगु ल्वापु

skirt (n) इस्कर्त, जं निसें क्वय् त्वपुइगु छ्चा:खेरं घाना च्वनिइगु मिसा वस:

skittles (n) स्कितल्स, बलयात गुल्ल छ्वया: तापाक थना त:गु गुपु कथियात ग्वारा तुइका: म्हितेगु बोलिंग कासा

skull (n) न्ह्यपु कौंय् (न्ह्यपु कौंच), कपा: कौंय् (कपाल कौंच), छ्चं कौंय्, क्व:त: (क्ववतल), छ्चंयागु कौंय्

skunk (n) तसकं नँव:गु ति छ्वाकिइम्ह वेंचा (*Mephitis mephitis*)

sky (n) आल, सर्ग: (सर्गत), आकस, न, नँ

sky lamp (n) आलमत, छेँया पलिइ धस्वाका त:गु ताहाक:गु पंया चोकाय् खाया तइगु चिकं व इता: तया: च्याकेगु मत

skylark (n) दुयभंग: (दुयभंगल), गिखा, ब्वब्वं हे बांला:गु स: पिकाना जुइम्ह चखुंचा सिवें भचा

त:धिक:म्ह भ्रंग: (*Alauda*)
skylight (n) भौगा: (भौगाल), तुयुज: दुकायेत पलिइ तया त:गु ह्व:
skyscraper (n) सर्ग: थिउगु छें, तसकं तजा:गु छें
slab (n) फि, पा, ब: (बल), सिलाब
slack (adj) छ्वासु, फ्यासु, ह्वालु । अल्छि
slackly (adv) छ्वासुक, फ्यासुक, ह्वालुक
slacks (n) स्लायक्स, पाइन्त, पतलुंग, निपा तुतियात निग्व: हे दयेका त:गु तुतिइ न्ह्यायेगु वस:
slam[1] (v) कुंखिने, बांमलाक धाये, ब्व:बिये (ब्वलबिये)
slam[2] (v) तसकं दाये, बस्वाये । न्याक्क तिये । खापा ध्यांग तिये । ध्यांग न्याये
slang (n) बांला:गु छचला-बुलाय् दुमथ्या:गु खँग्व: (खँग्वल)
slant (v) धेचुये, बेक्वये, छखे पा:लुये (पाखलुये)
slanting (adj) धेचुगु, बेक्व:गु, पा:लूगु (पाखलूगु)
slanting eyes (n) सिकु-सिकु मिखा
slap (v) ल्हा:पां दाये (ल्हातपां दाये), च्रायंक मुइके
slash[1] (n) स्लेस, ध्व कि व धका: क्यनिइगु चिं । धुकिइ उलि धका: क्यनिइगु चिं (/)
slash[2] (v) चुपिं किये
slate (n) सिल्बत, सालुक व तपाता जुइक बाफला याये जिउगु पलिं चिइत छ्यलिइगु लोहं
slaughter (v) स्याये
slave (n) जाच्य: (जाच्यल), न्याना त:म्ह च्य:
slavery (n) जाच्य: लहिइगु ज्या (जाच्यल लहिइगु ज्या)
slay (v) मनू स्याये
sledding (n) स्लेदिंग, ख:चाया द्य:ने ग्वारा तुला: च्वापुइ सुल्ल-फ्याचा म्हितेगु कासा
sledge (n) च्वापु ख:चा (च्वापु खतचा)
sledge hammer (n) तग्व: मुग: (तग्वल मुगल)
sleep[1] (n) न्ह्य: (न्ह्यल)
sleep[2] (v) द्यने, न्ह्यलं ब्वाये
sleeper (n) द्यने जिउगु रेलया दिब्बा
sleepily (adv) गुजुं च्वंक, न्ह्य: वयेक (न्ह्यल वयेक)
sleepy (adj) गुजुं च्वंगु
sleet (n) च्वापुवा, च्वापु व वा नापं वइगु
sleeve (n) लंचो, ल्हा: त्वपुइगु लंयागु बो
slender (adj) सुलुक्क च्वंगु
slice[1] (n) फि, सिलाइस
slice[2] (v) ताये, ध्यने, सिलाइस याये
slide[1] (n) सुल्लं-फ्याचा, पा:लूगु थासय् फ्यतुना: सुल्ल वना: म्हितेगु मस्तय्गु कासा
slide[2] (v) सुल्ल वने । सुल्ल-फ्याच म्हिते
slight (adj) चिधं । चकुचा, गंसि
slightly (adv) भतिचा, भचा, खितिक्क
slim[1] (adj) सुलुक्क च्वंगु
slim[2] (v) गंसि याये
slime (n) ध्याच: (ध्याचल), भ्यात्ना
slimy[1] (adj) घचायापुम्ह
slimy[2] (adj) वाच्या-वाच्या च्वंगु, ध्याच: थें च्वंगु (ध्याचल थें च्वंगु)
sling[1] (n) यति, खायेगु खिप: (खायेगु खिपत)
sling[2] (v) लखाये
slip[1] (n) भोंकुचा, सिलिप
slip[2] (n) चिकिचा धंगु द्वं, द्वंबिद्वं
slip[3] (n) चुलुगु, चुलुक वंगु
slip[4] (n) स्लिप, मिस्तय् दुने फिइगु सालुगु वस:

slip[5] (v) चुलुये, चुलुक वने, भिसिक वने, चुलुया: दये, चुलुसे च्वना: दये
slip away (v) सुतुक्क बिस्युं वने, सुनां नं मखंक वने
slip off (v) स्वात्त लिवये । लं त्वये
slip on (v) स्वात्त तये, दुत छ्वये । लं फिये, न्ह्याये
slipper (n) चत्ति लाकां (चत्ति लाकाम)
slippery (adj) चुलु, चुलुसे च्वंगु
slit[1] (n) भू (भुलि), कापि
slit[2] (v) चुपिं ध्यने, किये, फाये, स्वायंत चाये, घा: याये (घाल याये)
slit gown (n) भान्तांलं (भान्तांलन), पालिइ तक व:गु पुतु दुगु मचातय्सं फिइगु भोतो
slither (v) स्वाल्ल वने
slog[1] (v) घोंस्याक ज्या याये, घोंघों स्याये
slog[2] (v) लाक्व-पाक्व दाये
slogan (n) स्लोगान, खंत्वा: (खंत्वाक)
slop (n) भ्वात्रा-भ्वात्रा, ल: यक्व ल्वाकज्या:गु
slope[1] (n) पा: (पाख), पा:चा (पाखचा), पा:लूगु (पाखलूगु), सुलुप
slope[2] (v) पा:लुये (पाखलुये), भेसें लुये, भेसें वने
slope down (v) क्वथ्याये
slope up (v) थथ्याये
sloth (n) वास्यांचा, सिमाय् अखतं यगाना च्वनिइम्ह ताहाक:गु लुसि दुम्ह वास्यां च्वंम्ह पेपांचू (*Bradypus*)
sloth bear (n) वास्यां च्वंम्ह माक:धुं (*Melursus ursinus*)
slouch (v) पुतुं फ्यतुये, वाच्यां च्वना च्वने
slow[1] (adj) बुलुहुं, उसिं, वास्यां, वाच्यां, स्वाल्यां, धिकिं, सुतुं, सुतिं, मलां
slow[2] (v) बुलुहुं न्ह्याये । बुलुहुं न्ह्याके
slowly (adv) बुलुहुं, उसिं, वास्यां, वाच्यां, स्वाल्यां, धिकिं, सुतुं, सुतिं, तिइसकं, चिसकं, मलां
slowpoke (n) वास्यां च्वंम्ह, वाच्यां च्वंम्ह
sludge (n) भ्यात्ना: (भ्यात्नाल), धलय् दइगु हाकुसे च्वंगु छ्वालुगु चा
slug (n) खासा, स्वाल्यां न्ह्याइम्ह चुलुसे च्वंम्ह की (*Mollusca gastropoda*)
sluggishly (adv) वास्यां, वाच्यां, स्वाल्यां, धिकिं, उसिं, सुतुं, सुतिं, मलां
slum (n) खिखां मुग: (खिखां मुगल), फोरि त्वा: (फोरि त्वाल)
slumber (n) स्या:न्ह्य: (स्याकन्ह्यल), तसकं न्ह्य: वया च्वंगु
slump[1] (v) स्वात्त क्वहां वये
slump[2] (v) पुतुं फ्यतुये
slush (n) ध्याच: (ध्याचल), चा व ल: ल्वाकज्याना: द्वाच्या-द्वाच्या जुया च्वंगु
slut (n) सुचुपिचु मजूम्ह मिसा
sly (adj) धों, चंखु, बाथ: (बाथल)
smack[1] (v) लसि वये, लिं वये, थें च्वने
smack[2] (v) ल्हा:पां दाये (ल्हातपां दाये)
small (adj) चिधं, चिकिचा धं, चिधि, चिधिक: (चिधिकल)
small cardamom (n) सुक्मेल, तुयुगु खोलाया दुने नंस्वा:गु पु दुगु चिकिचा ग्व:गु सि (*Elettaria cardamomum*)
small fennel (n) हाकु जी (हाकु जिल), जी सिबें भचा चिग्व:गु मस्ला कथं छ्यलिइगु पु
small pox (n) त:कै (तवकै), छ्याक: याना थकिइगु मचाबलय् वइगु कै
smart (adj) चत्त च्वंगु, चत्त च्वंम्ह, तासि दुम्ह, सुचुपिचु, सुचुपिचुसे च्वंगु । खग्गु, चंखु

smartness (n) तासि
smartweed (n) पथू (पथुलि), चिचिपुगु पं थें च्वंक तकि तकि दुगु पाउँ सवाः वःगु छता वाउँचा (*Polygonum molls*)
smash[1] (n) धऱ्यांग जूगु, काचाकुचु जूगु
smash[2] (v) धऱ्यांग जुये, न्याये, ल्वाये । तज्याये, चुंचुं जुये, धू जुये, काचाकुचु जुये । तछ्याये, चुंचुं याये, धू याये
smear (v) इले, पाये, थिले, उले । फोर किके
smell[1] (n) नँ, नँस्वाः (नँस्वाक)
smell[2] (v) नँतुने । नँस्वाये, नँवये, बास वये
smelly (adj) नँवःगु
smile[1] (n) न्हिला
smile[2] (v) वास्यां न्हिले, ख्वाः चकंके (ख्वाल चकंके)
smith (n) कौ, नकःमि (नकरमि), नँकःमि (नँकरमि)
smock (n) स्मक, म्ह छम्हं त्वपुइगु पिने फिइगु वसः, अप्रेसन यायेबलय् दाग्दरतय्सं फिइगु गाउन
smog (n) हाकु खसु, कुँ ल्वाकज्याःगु खसु
smoke[1] (n) कुँ, मि च्याकेबलय् हाकुक थह्रां वइगु
smoke[2] (v) चुरस त्वने, कुँ साले
smoke[3] (v) कुँ वये, कुँ दने । कुँ थने
smoked (adj) कुँ गयेका तःगु
smoked fish (n) कुँन्या, कुँडा, कुँ गयेका तःगु न्या
smoker (n) चुरस त्वंम्ह
smoky (adj) कुँ जाःगु, कुँ वःगु, कुँ गया च्वंगु, कुँ गाःगु, कुँया कुँ जुया च्वंगु
smooth[1] (adj) पिचु । चुलु, चुलुसे च्वंगु
smooth[2] (adj) ख्वार्र वंगु, अःपु (अवपु), याउँ, याउँसे च्वंगु, बांलाःगु, छुं पंगः मदुगु
smoothly (adv) ख्वार्र, याउँक, याउँसे च्वंक, अःपुक (अवपुक), बांलाक, छुं पंगः मदयेक
smother (v) सासः तियाः स्याये (सासल तियाः स्याये) । त्वपुये
smoulder (v) मि ग्वाये, बुलुमि थें च्याये
smuggle (v) सुलाः सुलाः यंके, सुचुकाः यंके, स्मगलिंग याये
smuggler (n) स्मगलर, सुलाः सुलाः यंकिइम्ह, सुचुकाः यंकिइम्ह
snack (n) तुच्चा, कौला, थेक-थिक नयेगु, अय्लाःयात पासा
snail (n) संखकी (संखकिल), संख क्वबुया जुइम्ह स्वाल्यां न्ह्याइम्ह की (*Cepaea hortensis*)
snake (n) ताहा, बि, फ्यांचा
snake game (n) ताहा कासा, छम्हेसिया लिउने मेम्ह यानाः ताहाकयेक माः हनाः उखे थुखे वनाः म्हितेगु मस्तय्गु कासा
snake gourd (n) पोंलःचा, छेलचा, गसिमाय् सइगु छता चित्याःगु ताहाकःगु वाउँचा (*Trichosanthes anguina*)
snakebird (n) ककुताहा भंगः, छचं छगः जक लःया च्वय् पिकयाः लाल काये फुम्ह लःक्वः थें च्वंम्ह न्या नइम्ह तःधिकःम्ह हाकुम्ह भंगः (*Anhinga rufa*)
snakes and ladders (n) ताहा व स्वाहाने, ताहा व स्वाहाने च्वया तःगु कोथा कोथा दुगु बोर्दया द्यःने गत्ति संकाः म्हितेगु कासा
snap[1] (n) किपा
snap[2] (v) फ्यात्त चबुये, त्वाक्क त्वधुले
snap[3] (v) वान्यायेत स्वये

snap[4] (v) हक्के, तमं फ्यात्त नोवाये, लागि चाये

snapdragon (n) ब्यांचा स्वां, पतिनं तिलकि म्हुतु चायेके थें वांखाइगु चिफ्व:गु स्वां (*Antirrhinum majus*)

snapshot (n) किपा

snare (n) सोतिपाय्, पेपांचू बा भंग:त क्यंका: लायेगु जा:

snare drum (n) स्नेर बाजं (स्नेर बाजन), निखें छेंगुलिं भुना त:गु व त:लय् कायागु बाला तया त:गु कथिं दाया: थायेगु चिफिगु स: थीगु बाजं

snarl[1] (n) घाज:-मुज: (घाजल-मुजल), भ्याज: (भ्याजल), जंचिंगु, स्वतुमतु स्वया: भ्याज: जुया च्वंगु

snarl[2] (v) खिचां थें घुर्र याये । तमं वाकुछिना: खं ल्हाये

snarl[3] (v) तक्यने, ततक्यने, सुका स्वये, स्वतुमतु स्वये, जंचिने, गथ: जुये (गथल जुये) । **snarled** स्वल

snatch (v) लाका काये, दाया काये, काचाक काये

sneak (v) सुला: सुला: जुये, मखंक जुये, खुं थें जुये, सुतुक वये वने

sneer (v) क्वह्यंक खं ल्हाये, हिस्याये

sneeze[1] (n) हाछिका: (हाछिकाल), हाछिं या:गु, छिक्का

sneeze[2] (v) हाछिं याये, हाच्छिं याये, हाछिका: तये (हाछिकाल तये)

sneeze gas (n) नंतुनकि हाछिं-हाछिं वइगु ग्यांस

sniff (v) न्हासं सुइंत साला काये । नंतुने, बास ताये । नंतुंके । नस थने

snipe (n) तितित्याउं भंग:, त्वा: ताहाक:म्ह बखुं थें च्वंम्ह म्हय् सियु व तुयु चात: चात: दुम्ह ल: सिथय् दइम्ह भंग: (*Capella*)

snivel (v) न्हासं न्हि स्वाल्यां वये

snooker (n) इस्नुकर, तेबुलया च:ने च्वंगु बलयात कथिया चोकां घ्वाना: कुनय् कुनय् दुगु ह्वतय् कुर्का: म्हितेगु कासा

snooze (v) न्हिनय् पलख द्यने

snore[1] (n) न्ह्य:स: (न्ह्यलसल), द्यनेबलय् वइगु घ्वार्र-घ्वार्र स:

snore[2] (v) न्ह्य:स: वयेके (न्ह्यलसल वयेके)

snorkelling (n) सास: ल्हायेत म्हुतुइ पाइप तया: लखय् त:लय् लाल कायेगु कासा

snort (v) न्हाय् फुइं-फुइं याये

snot (n) न्हि, न्हासं पिहां वइगु छ्वालुगु खिति

snotty (adj) न्हिसुलु, न्हासय् न्हि स्वाल्यां वयेका: जुइम्ह

snout (n) थुना, त्वा: (त्वाथ)

snout beetle (n) किसि की (किसि किल), नेकू थें च्वंगु त्वा: दुम्ह हाकुम्ह की

snow[1] (n) च्वापु, तुयुगु धू थें च्वंक सर्गतं कुतुं वइगु ख्वया च्वंगु सुपाय्, (❄)

snow[2] (v) च्वापु वये, च्वापु गाये, च्वापु वा गाये

snow leopard (n) च्वापुधुं, तुयु-तुयु धा:गु म्हय् हाकुगु फुति फुति दुम्ह तिताधुं थें च्वंम्ह धुं (*Uncia uncia*)

snow peak (n) च्वापुगुं, च्वापुं त्वपुया च्वंगु तजा:गु गुं

snowbird (n) तुयुम्ह तीतु, चखुंचा थें च्वंम्ह चिधिक:म्ह स: बांला:म्ह भंग:

snowstorm (n) च्वापु फय् (च्वापु फस), च्वापु ब्वयेका हइगु फय्

snuff (n) नस, न्हासय् थनिइगु बजां चुं

so[1] (adj) अथे

so[2] (adv) उकिं, अकिं, अथें, आमथें । उपायच्व, अपायच्व, उलि । नं ।

अले । वहे, अथे हे, उलि हे
so³ (conj) लिं, उकिं, अयसा
so much (adv) उलि मछि, उभनं । उस्त
so on and so forth (adv) येंतें, उगुं थुगुं
soak (v) लखय् महाबुये, महांबुये, माहांबुये, फुचाये । वां दाया: फूचाये, तसकं प्याये । लखय् महाफ्वये, महांफ्वये, माहांफ्वये, फ्वये
soak up (v) ल: त्वने, साला काये
soap (n) साबुं (साबुन), सावों
soap nut (n) हथं (हथन), हाथं, हरथं, भौमिखा, सुकू चिंगु सियुगु खोलाया दुने हाकुसे च्वंगु व लखय् तया: संकलकि साबुं थें ब्वाइंया वइगु सिमाय् सइगु सि (*Sapindus*)
soapberry (n) हथं (हथन), हाथं, हरथं, भौमिखा, सुकू चिंगु सियुगु खोलाया दुने हाकुसे च्वंगु व लखय् तया: संकलकि सावुं थें ब्वाइंया वइगु सिमाय् सइगु सि (*Sapindus*)
soapstone (n) सलां (सलाम), च्वयेत जिउगु छता तुयुगु चुलुसे च्वंगु लोहं
soar (v) सर्गतय् ब्वये, स्वार्र च्वय् थहां वने
sob (v) सुकु-सुकु ख्वये, मिखां ख्वबि पिकाये
sober (adj) अय्लाखं मका:गु, थोंमका:गु
so-called (adj) धया त:गु, धया त:म्ह
soccer (n) सकर, फुतवल, भकुंग्वारा, भतिंग्वारा, घांय् पिना त:गु चकंगु ख्यलय् तुतिं बल थ्वाना: म्हितेगु कासा
sociable (adj) ह्यजु, न्ह्याम्ह नापं पासा याये फुम्ह, भेलेपुने स:म्ह
social (adj) मिपुच:यागु (मिपुचलयागु), पुच: नाप स्वापु दुगु
social work (n) भिंलाज्या, सकसितं भिं

जुइगु ज्या
socialism (n) छुं नं यक:ति मजुसे देयागु जुइगु धाइगु छता दे न्ह्याकेगु ज्यावां
society (n) मिपुच: (मिपुचल), मनूतय्गु पुच:
sociology (n) मिपुच: बारे ब्वनेज्या
sock (n) मुजा, पालिइ न्ह्यायेगु
socket (n) छुं दुत छ्वये न्ह्यंगु गा: (गाल) । तुपिन छ्वलेगु प्लग
soda (n) सोरा, चियागु दयेका त:गु छता वास:
soda pop (n) सोरा, ग्यांस तया: ब्वाइंया वयेका त:गु ल:
soda water (n) सोरा, ग्यांस तया: ब्वाइंया वयेका त:गु ल:
sodium (n) सोदेम, वस: हिइगु सोरा व नयेगु चिइ ल्वाकज्याना च्वनिइगु छता वह थें तुइसे च्वंगु लीलं
sodomy (n) मत्य:गु येचा
sofa (n) कवच, सोफा, याचा-याचा वंगु मेच
soft (adj) नायु, क्यातु
soft drink (n) सफड्रिंक, अयला: ल्वाक मज्या:गु छुं नं त्वँसा (अयलाख ल्वाक मज्या:गु छुं नं त्वँसा)
softball (n) सफ्तबल, तग्व:गु बल छ्यला: म्हितेगु बेसबल कासा
soft-hearted (adj) नुग: क्यातुम्ह (नुगल क्यातुम्ह)
softly (adv) नाइक, चिसकं, तिइजक, स: मवयेक (सल मवयेक)
soggy (adj) वाच्या-वाच्या च्वंगु, स्वाका-

स्वाका च्वंगु, प्यानु
soil[1] (n) भ्या: (भ्याक), खिति, खों
soil[2] (n) चा, बं
soil[3] (v) भ्या: याये (भ्याक याये), भ्याकं थिये
soil pipe (n) च:बिं पिहां वइगु ध: (चलबिं पिहां वइगु धल)
solar (adj) निभा:यागु (निभालयागु), सुर्च:यागु (सुर्चवयागु), सुर्च: नाप स्वापु दुगु
solar system (n) सुर्च: मन्द: (सुर्चव मन्दल), सुर्च: व वयात मन्द: क्या च्वंगु गुंग: नगु मचाया पुच: .
solder[1] (n) लिसं, कंयलं, क्यां.
solder[2] (v) लिसं तये, लिसं तया: प्यपुंके
soldier (n) सिपाई, ल्वामि, माहां, भुजुं
sole[1] (adj) याक: (याकल), छगूयां छगू जक
sole[2] (n) पालित: (पालितल), तुतिया त:लय् च्वंगु बो । तल्व: (तल्वल), लाकांया त:लय्
solemn (adj) नुग: थुंदिइगु (नुगल थुंदिइगु), नुग: खुल्ल मिनिइगु । त:धंगु
solemnize (v) [ब्याहा, पुजा, नख: व अथे हे मेमेगु] न्यायेके
solid (adj) दुकुलु, फुस्कुलु मजूगु । छा:गु (छाकगु), धी चिंगु । सेल्ला:गु, धिसि ला:गु, धिसि-मिसि धा:गु, वल्ला:गु
solid (n) धी (धिक), क: (कल), कू (कुति), ग्वारा
solidify (v) धी चिने
solitary (adj) याक: (याकल), याक:चा (याकलचा), छगू जक, छम्ह जक
solo[1] (adj) याक:चां याइगु (याकलचां याइगु)
solo[2] (adv) याक:चा (याकलचा)
solution[1] (n) छुं ल्वाकछ्याना त:गु ति, छ्वालुगु
solution[2] (n) लिच्व: (लिच्वल), ज्यंका, सुल: (सुलत)
solve (v) तिप्यंने । लिच्व: लुइके (लिच्वल लुइके), सुल: याये (सुलत याये), ज्यंके
some[1] (adj) भचा, भतिचा, चिभाय
some[2] (pron) गुम्ह, छम्हनिम्ह, सुं छम्ह
somebody (pron) छम्ह, सुं, सुं छम्ह
somehow (adv) न्ह्याथेसां, न्ह्याथे याना:सां
somersault[1] (n) माक: त्यांग्रा (माकल त्यांग्रा, तांग्रा)
somersault[2] (v) माक: त्यांग्रा पुले, माखा पुले
something (pron) छगू (छगुलि), छुं, छुं छगू । अछिं । खंछि
sometime (adv) गबलें, गुवलें, छगू इलय्, खछि
somewhere (adv) छथाय्, गनं छथाय्
somnambulism (n) न्ह्य:सू (न्ह्यलसू), न्ह्यलय् दना वनेगु बाय खं ल्हायेगु ज्या । to suffer from somnambulism न्ह्य:सू चाये
son (n) काय, काय मचा, थ:म्ह मिजंम्ह मचा
song (n) म्ये
song writer (n) म्ये च्वमि, म्ये चिनामि, म्ये च्वइम्ह
songbird (n) स: बांला:म्ह न्ह्याम्हं भंग:
son-in-law (n) जिलाजं (जिलाजन), जिचा भाजु, जिलि, जिचा, भाजु, म्ह्याय्या भा:त
sonometer (n) सोनो-मितर, तस: चिस: स्वयेगु मिसिन, न्हायपनं गुलि बांलाक ता: धका: स्वयेगु मिसिन
soon (adv) याकनं, उजुं, उजुं-सुजुं । sooner or later छगू इलय्, लिबा:सां न्ह्यबा:सां

soot (n) हाकः (हाकल), खपः (खपल)
soothe (v) ह्ययेके, नाइसे च्वंके, म्हो याये
soothing (adj) नाइसे च्वंगु, सिचुसे च्वंगु
sore[1] (adj) हिइसे च्वंगु, स्याःगु (स्याकगु)
sore[2] (n) घाः (घाल)
sorrow (n) तच्वकं नुगः मछिंगु (नुगल मछिंगु)
sorry[1] (adj) पस्ताय् चाइगु । म्हाइपुगु, नुगः खुल्ल मिनिइगु
sorry[2] (excl) सरि ! द्वंविद्वं !
sort[1] (n) ता, ताजि, थी । **sort of** भचा
sort[2] (v) ल्यये, छ्खे तये
SOS (n) यस-ओ-यस, ग्वाहालि फ्वनेगु छ्युमां
soul (n) नुगः द्यः (नुगल द्यव), न्यास । म्ह
sound[1] (adj) सेल्लाःगु, धिसि-मिसि धाःगु, बल्लाःगु, बांलाःगु, भिंगु, मस्यंगु, घाःपाः मजूगु (घालपात मजूगु)
sound[2] (n) सः (सल, सर)
sound[3] (n) लःबाला, निगू लःछें स्वाना च्वंगु व च्यानल सिबें चिधंगु लःयागु वाला
sound[4] (v) सः वये (सल वये), थाये, न्याये । थाये, त्यायेके । च्वने । **sounds like** थें च्वं
sound box (n) बाजंया प्वाः (बाजंया प्वाथ), बाजंया सः थ्वयेकिइगु बो
sound out (v) थाना स्वये, प्वाः काये (प्वाथ काये)
soundly (adv) **to sleep soundly** स्याक्क न्ह्यः वयेके, फस फस द्यने
soup (n) क्वाति, कें
sour (adj) पाउँ, पउँ, मबूगु सिसाबुसा सवाः वःगु
source (n) लुबु, हा, हाहिनू (हाहिनुलि), मा, छुं नं लुया वइगु बा बुया वइगु थाय्
south (n) यइता, यिता
South Pole (n) यइता चोका, चाग्वःया यइता पाखे स्वःगु चोका
south-east (n) वंकुलि
southwards (adv) यतालिक
south-west (n) यइकुलि
sow bug (n) पांकी (पांकिल), लोहँतय् तःलय् सुला च्वनिइम्ह पति चिंगु जाग्वः बांलुम्ह थिलकि म्ह ग्वार्चा चिंकिइम्ह की (*Oniscus*)
soy (n) सोइ, मुस्यायागु दयेका तःगु छ्वालुगु मस्ला
soybean (n) मुस्या, सियुगु खोलाया दुने म्हासुसे च्वंगु भचा ग्वल्लाःगु बूबः (*Glycine max*)
space (n) थाय् (थास), फय् (फस) । नगुछें, सर्गतं पिनेया थाय्
space shuttle (n) नगु ब्वखः (नगु ब्वखत), फसय् नं ब्वइगु नगुछेंय् नं ब्वइगु प्लेन
spacecraft (n) नगुखः (नगुखत), रकेत, नगुछेंय् वनेत च्वना वनिइगु गसा
spaceman (n) नगुजुवाः (नगुजुवाल), नगुछेंय् वनिइम्ह मनू
spaceship (n) नगुखः (नगुखत), रकेत, नगुछेंय् वनेत च्वना वनिइगु गसा
spacesuit (n) नगुलं, नगु वसः (नगु वसत), नगुछेंय् वनेत फिइगु लं
spacious (adj) तकुगु, तधंगु, थाय् यक्व दुगु
spade[1] (n) कू (कुलि), साब्रेल, नाला
spade[2] (n) तासया चिं सुरथ (♠)
span (n) ब्या
spaniel (n) स्पैनेल खिचा, ख्वातुसे च्वंगु सँ व ताहाकःगु न्हायपं दुम्ह नुगः मछिंगु ख्वाः वःम्ह खिचा
Spanish dagger (n) खेंयुबुं स्वां, चुपि

थें जा:गु च्वामुसे च्वंगु ताहाक:गु ह: दुगु माय् ह्वइगु खेंय् बांलूगु तुयुगु स्वां (*Yucca gloriosa*)
spank (v) पेनय् ल्हातं दाये
spanner (n) रेन्चु, ज्याभ: (ज्याभल)
spare[1] (n) अप्व: (अप्वल), यस्त्रा, हिउपा: (हिउपाल)
spare[2] (v) त्व:ते (त्वलते) । फ्याये, छखे तये
spark (n) मिपुसा, मिपू (मिपुलि), मिकुचा, मिगुलि
spark plug (n) इन्जिन दुने मि बिइगु जोलं
sparkle (v) ज्वाल्ल च्वने, ज्वाला ज्वाला च्वने, प्वाल प्वाल थिये
sparkler[1] (n) भुइचम्पा, ज्वाल्ल च्याइगु
sparkler[2] (n) थी (थिल), ज्वाल्ल च्वंगु लोहं कुचा
sparrow (n) चखुं (चखुन), चखुंचा, च:खूं (चलखुनि), चिर-चिर हालिइम्ह कयगू-जाकि नइम्ह चिधिक:म्ह भंग: (*Passer*)
spatula (n) पति चिंगु व तफा:गु ज्याभ:, चतं (चतन)
speak (v) नोवाये, नुवाये, खँ ल्हाये । नोचु बिये । भाय् सये
speaker[1] (n) स: पिज्वइगु मिसिन, स्पिकर
speaker[2] (n) नोचुमि, नोचु बिइम्ह, स:थिवा (सलथिवा), नोवाइम्ह, ल्हाकुमि, ल्हा:म्ह (ल्हाकम्ह)
speaking terms (n) नतुसुतु
spear (n) सु, सुइगु ल्वाभ: (ल्वाभल)
special (adj) बिस्कं, इस्पेसल, त:जिगु
specially (adv) त:जिक, इस्पेसल कथं
specimen (n) स्याम्पुल, लसि, नमुना
speck (n) फुति
specs (n) सुलचं (सुलचन)
spectacle (n) लु, प्याखं, जात्रा, ताइं, स्वयेगु छुं नं
spectacles (n) सुलचं (सुलचन), मिखां बांलाक खंकेत घायेगु खा: (खाल)
spectacular (adj) स्वये बहगु, तसकं बांला:गु
spectator (n) स्वकुमि, स्वइम्ह
speech (n) नोचु, भासन । खँसु । नोवा:गु खँ
speed (n) न्ह्यासु, न्ह्याना च्वंगुया दासु, ब्वां वंगु
speedboat (n) तसकं ब्वां वंगु नांचा
speedometer (n) माइल-मितर, मोतर गुलि ब्वां वं धका: क्यनिइगु मिसिन
spell[1] (n) छभ्फा: (छभ्फाल), छुं ई
spell[2] (n) मन्तर । **put under a spell** मन्तर याये, मोहनि याये, भुमिं वंके
spell[3] (v) आख: ग्व: कने (आखल ग्वल कने)
spelling (n) आख: ग्व: (आखल ग्वल), इस्पेलिंग
spend (v) धेवा फुके, पुले, पाये । ई छ्याये
spendthrift (n) ह्वार-ह्वार धेबा फुकिइम्ह, सर्बय थापा
sperm whale (n) छ्यं तग्व: ह्वेल, खुइगू फुत ति हाक:म्ह चिकं बिइम्ह ह्वेल न्या (*Physeter catodon*)
sphenoid (n) न्हाय्या लिउने फुसय् च्वंगु छ्यं कौय्
sphere (n) ग्वल्ला:गु, ग्वारा
sphinx (n) स्फिंक्स, मनूया छ्यं व सेरया म्ह दुम्ह धया त:म्ह पेपांचू
spice (n) मस्ला, जीमलय, चिमल्ता
spiced boiled meat (n) छोयला, छुयाला, मना छोयला, मना त:गु लायात कूकू ताना: मस्ला नापं वाला त:गु
spider (n) माक:चा (माकलचा), माखाचा, माख्चा, पिखा, थ:गु म्हं

का थें पिकया: जा: ग्वइम्ह तत:हाक:गु च्यापा तुति दुम्ह की

spiderflower (n) माक:चा स्वां (माकलचा स्वान), स्वांमा कचाया चोकाय् तकि तकि चिंक ह्वइगु ह्न्ता चिफ्व:गु स्वां (*Cleome spinosa*)

spike (n) वँय् तायेगु की (किल)

spikenard (n) नैस्वां (नैस्वान), वास: कथं छ्यले जिउगु छता मा (*Nardostachys jatamansii*)

spill (v) वाये, थलं पिहां वये । वाके । **spilled** वात । वाकल

spin (v) फन्न हिले, हितुहिले, कावा नये । हिइके, फन्न चा:हिइके (चाकहिइके) । का थाये, कपाय् तुले, इता: वाले

spinach (n) पँल: (पँलक), पल: (पलक), पँल:चा, छता ह: तह:गु चिमागु वाउँचा (*Spinacia oleracea*)

spinal column (n) दुग: कौय् (दुगल कौच), जँन्हू कौय्, जँन्हूफा:या दथुइ च्वंगु कौय्

spinal cord (n) तिस्य: (तिस्यल), न्ह्यपु व म्हया मेमेगु बो दथुइ स्वापु तइगु दुग: कौय्या दुने च्वंगु ताहाक:गु तुयुगु ला

spine (n) दुग: कौय् (दुगल कौच), जँन्हू कौय्, लिकौय्, जँन्हूफा:या दथुइ च्वं क्वय् वना च्वंगु कौय्

spine-chilling (adj) म्ह जिरिंग वनिइगु, म्ह चिंक वनिइगु, तसकं ग्यानापुगु

spinel ruby (n) स्पिनेल रुबि, ह्याउँगु क्रिस्तलयागु छता थी

spinner (n) का निलिइम्ह, काप: थायेगु का दयेकिइम्ह

spinning wheel (n) भम्व: (भम्वल), यं, ङया, का थायेगु घ:चा:

spinster (n) बुरिम्ह ल्यासे, ब्याहा मया:निम्ह बुरि

spiral staircase (n) चाक: स्वाहाने, चाचा:हिला: थहां क्वहां जुइगु स्वाहाने

spire (n) गजू (गजुलि)

spirit[1] (n) अय्ला: (अय्लाख)

spirit[2] (n) फुइं । **high spirits** ख्वा: चकंगु (ख्वाल चकंगु), न्हिउ ख्वा: व:गु, चंचं धा:गु । **low spirits** ख्वा: खिउँगु, भुग्लुं, सुतुं

spirit[3] (n) तुं, सिक, भुत, विक: (बिकल)

spirometer (n) स्पाइरो-मितर, सोँय् गुलि फय् दुहां पिहां जुया च्वंगु दु धका: स्वयेगु मिसिन

spit[1] (n) ई (इल)

spit[2] (v) ई फाये (इल फाये), पिच्च याये

spite (n) तं (तम)

splash[1] (n) चिच्चा: (चिच्चाल), तिच्चा:, छ्यांपांग, भ्वांपांग

splash[2] (v) चिच्चा: वये (चिच्चाल वये), तिच्चा: वये, चिच्चा: दने, म्हुये । छ्वाके, म्हुके, छ्यांपांग छ्यांपांग याये । भ्वांपांग तिंन्हुये

spleen (n) अंपि, अ:पि (अलपि), हियात सफा याइगु बो

splendid (adj) त:जि (तवजि)

splenitis (n) अंपियागु लोय्

splint (n) सिं कुचा

splinter (n) कं, कथंपु

split[1] (n) भू (भुलि)

split[2] (v) बाफाला जुये । भूवाये, पंम्हुये । बाये । बाफाला जुइक फाये, बाफाला याये । बोथले, इने

split peas (n) क:सू (कवसुलि)

spoil[1] (n) हतालय् त्याका: ल्ह्वना ह:गु छुं नं

spoil[2] (v) स्यने, चलं वने । धोगिये । स्यंके, ध्वाये । मस्तय्त न्यासि चायेका तये

sponge (n) कवय, स्पन्ज
sponge gourd (n) छताजि पौंल:चा, गसिमाय् सइगु छता चित्या:गु ताहाक:गु वाउँचा (*Luffa cylindrica*)
spongy (adj) यानु, वाच्या-वाच्या च्वंगु
spool (n) का तुलेगु कतु
spoon (n) सुमिचा, थुमांचा, धव:चा (धवतचा)
spoonbill (n) थुमांचात्वा: (थुमांचा-त्वाथ), प्याच्च च्वंगु तवालागु व ताहाक:गु त्वा: दुम्ह सलांत्या: भंग: (*Platalea leucorodia*)
sport (n) कासा, म्हितेगु कासा
sportsman (n) मिजंम्ह कासामि
sportswoman (n) मिसाम्ह कासामि
spot (n) फुति, भ्या: (भ्याक), चात: (चातल), खों । थाय् (थास)
spotlight (n) स्पत लाइत, प्याखं क्यनिइगु दबुलिइ छथाय् जक खयेकेत च्याकिइगु थीगु तप्वा:गु मत
spotted (adj) फुति फुति दुगु, फुति फुति दुम्ह
spotted deer (n) म्हय् फुति फुति दुम्ह चल्ला, चला, तेनुसा, तेतुसा, स्वयेबलय् म्ह क्यातुसे च्वंम्ह व ताहाक:गु नेकू दुम्ह तसकं ब्वां वने फुम्ह घांय् नइम्ह पेपांचू (*Axis axis*)
spotty (adj) छ्याक: (छ्याकल)
spout (n) हिति । अ:खूं (अलखुनि), ल: पिहां वइगु थाय्
sprain[1] (n) चिक्क वंगु, फ्यात्राक वंगु, साराक्क वंगु
sprain[2] (v) ल्हा: तुति चिक्क वने, साराक्क वने, फ्यात्राक वने
sprawl (v) थस:पाये (थसलपाये), धेंक दये । न्यने, न्यना वने
spray (v) तिन्न म्हुये । छ्वाके, म्हुके
spread[1] (n) न्यना वंगु
spread[2] (v) चकने, न्यने, ब्याये, तब्या जुये, तचा: जुये (तचाक जुये), तुति ध:पाये (धलपाये) । चकंके, न्यंके, ब्याके, तब्या जुइके, ह्वले । वंय् लाये । इले । छथासं मेथाय् न्ह्याना वने
sprigtail (n) न्हिप्यं च्वामु हंय्, लखय् च:ने लाल काइम्ह त्वा: प्याच्च च्वंम्ह भंग:
spring[1] (n) स्प्रिंग, याचा-याचा वंक दयेका त:गु नं
spring[2] (n) बुंगा:चा (बुंगालचा), वंय् ल: बुया वइगु चिधंगु गा:
spring[3] (n) सिल्ला-चिल्ला, मुखू ब्यनिइगु ईब्य:, चिकुला धुंका: व ताल्ला न्ह्य:
springbok (n) तिंतिं न्हुया जुइम्ह अफ्रिकन चल्ला (*Antidorcas marsupialis*)
springtail (n) तिंक न्हुइ फुम्ह इमू थें च्वंम्ह पपू मदुम्ह की
springy (adj) याचाक वंगु
sprinkle (v) हाहा याये, हा: याये, ह्वले
sprint (v) दुर्र ब्वां वने, ह्वात्त ब्वायं वने
sprout (v) चुलि जाये, चुलि ह्वये
spy[1] (n) चिवामि, सिआइदि, चिवा कायेगु ज्या याइम्ह
spy[2] (v) चिवा काये, सुनांनं मसिइक सुचं काये, सिआइदि याये
squab (n) पिपिचा, मचाम्ह बखुं । मचाम्ह भंग: (भंगल)
squabble (v) खिचा ल्वा: थें ल्वाये
squad (n) ध्व: (थ्वल), पुच: (पुचल)
squall (n) छत्थुं हाकुगु सुपाय् वया: भ्वार्र वइगु वाफय् (वाफस)
square[1] (n) पेकुं ला:गु, पेकुं लूगु बांकि
square[2] (n) त्वा: (त्वाल), छेंयागु पुच:

square centimetre [चिहाकलं sq cm] (n) स्क्वायर सेन्तिमितर, छगू सेन्तिमितर ब्या व छगू सेन्तिमितर हाक: दुगु लागा, ०.१५५ स्क्वायर इन्चि

square inch [चिहाकलं sq in] (n) स्क्वायर इन्चि, छगू इन्चि ब्या व छगू इन्चि हाक: दुगु लागा, ६.४५१६ स्क्वायर सेन्तिमितर

square kilometre [चिहाकलं sq km] (n) स्क्वायर किलोमितर, छगू किलोमितर ब्या व छगू किलोमितर हाक: दुगु लागा, १०० हेक्तर, १९६५.८ पी

square metre [चिहाकलं sq m] (n) स्क्वायर मितर, छगू मितर ब्या व छगू मितर हाक: दुगु लागा, १०.७६४३ स्क्वायर फुत

square mile [चिहाकलं sq mi] (n) स्क्वायर माइल, छगू माइल ब्या व छगू माइल हाक: दुगु लागा, ६४० यकर, २.५८८८ स्क्वायर किलोमितर

square one (n) न्हापांगु थाय्, वहे मुलु वहे सुका

squash[1] (n) स्क्वास, ब्यातं ध्वाना: बलयात अंगलं लिध्वयेका: म्हितेगु कासा

squash[2] (n) स्ववास, सिसाबुसाया ति व सोरा ल्वाकछ्याना: दयेका तं:गु त्वँसा

squash[3] (n) फसि पुचलय् ला:गु थीथी वाउँचा (*Cucurbita*)

squash (v) प्याच्च जुये, क्वचिये । प्याच्च याये, क्वचिने

squashy (adj) वाच्या-वाच्या

squat (v) ग्वालिं चुया: फ्यतुये

squeak[1] (n) चुइं-चुइं, छुँ हा:गु स: (छुँ हा:गु सल)

squeak[2] (v) चुइं-चुइं स: वये (चुइं-चुइं सल वये)

squeal[1] (n) क्वायंक

squeal[2] (v) क्वायंक स: वये (क्वायंक सल वये)

squeeze (v) तिसिये, त्यले । क्वचिने, मन्ह्यं मन्ह्यं स्वथने

squid (n) हाकुगु ति छ्वाकिइम्ह चिधिक:म्ह अक्तोपस थें च्वंम्ह न्या

squint (v) यार्पा मिखां स्वये

squint-eyed (adj) यार्पा, यार, मिखा निग: निखे स्व:म्ह

squirrel (n) सिमाछुँ, ध्वाचा, चिखु, ध्वाचा न्हिप्यं दुम्ह सिमाय् अप्व: च्वनिइम्ह त:धिक:म्ह छुँ (*Ratufa*)

squirrel monkey (n) सिमाछुँ माक: (सिमाछुँ माकल), सियुगु म्ह व हाकुगु म्हुतुसि दुम्ह सिमाछुँ पायधिक:म्ह माक: (*Saimiri sciureus*)

squirting cucumber (n) खोकं तुसि, सँ थें दुगु व खेंय् बांलूगु छता तुसि (*Ecballium elaterium*)

stab (v) सुये, तिये, भ्वा-भ्वा याये, च्वामुगुलिं सुये

stabilize (v) थातं लाये । थातय् लाके, माथं वंके

stable[1] (adj) थातं ला:गु, माथं वंगु

stable[2] (n) सलग: (सलगल), सतुंग: (सतुंगल), सल तयेगु थाय्

stack[1] (n) पँ, तँ

stack[2] (v) पँ चिने, तँ चिने, पँपँ तये, देतने

stadium (n) कासा दबू (दबुलि), कासा म्हितेगु दबू

staff[1] (n) ज्याकुथिया दुज: (दुजल), इस्ताफ

staff[2] (n) कथि

stag (n) मिजंम्ह चल्ला, बाचल्ला

stag beetle (n) कोकी (कोकिल), चल्लाया नेकू थें दुम्ह की (*Lucanuc cervus*)

stage[1] (n) आखा: (आखाल), प्याखं क्यनिइगु दबू (दबुलि)
stage[2] (n) पा: (पाल), ई (इल)
stagecoach (n) तापाक वनिइगु पेम्ह सलं सालिइगु पेचा: घ:चा: दुगु बगिग
stagger (v) धेधे चुइक न्यासि वने
stain[1] (n) चात: (चातल), खों, भ्या: (भ्याक), खिति
stain[2] (v) खों थाये, खिति किये
stair (n) स्वाहाने
staircase (n) स्वाहाने, थहां क्वहां जुइत त्वाथ: त्वाथ: तया: दयेका त:गु
stake (n) वंय् तायेगु की (किल)
stake out (v) पिया: स्वया च्वने, पिया च्वने
stalactite (n) स्तलकताइत, पाकोया दुने च्वं त्या:त्या: जुइक क्वहां वया च्वनिइगु चि दुगु ल: तिकतिक वया: दया च्वंगु लोहं
stalagmite (n) स्तलगमाइत, पाकोया वंय् त्या:त्या: जुइक धस्वाना च्वनिइगु चि दुगु ल: तिकतिक वया: दया च्वंगु लोहं
stale (adj) वसि, वंसि, पुलां
stalk (n) दं, चु, स्वांचु, मा ल्ह्वना च्वनिइगु दथुइ च्वंगु त्या:
stall (n) पस: (पसल), पस: कव: (पसल कवल)
stamen (n) बाबु, स्वानय् स्वांधू दइगु मिजंगु बो
stammer[1] (n) खाख: (खाखल)
stammer[2] (v) खाख: जुये (खाखल जुये), खाखा तुके, हिहि पंक खं ल्हाये
stamp[1] (n) मुलि, तिकत । चिं
stamp[2] (n) ध्याप्प
stamp[3] (v) तुति वंय् बस्वाये, ध्याक-ध्याक याये
stamp[4] (v) ध्याप्प याये, ध्याक्क चिं तये । पतिइ तिकत तिके
stand[1] (n) छुं नं दिकेगु बा खायेगु । दिपु । फ्यतुइगु बा दनेगु थाय् । लिपिधिपि
stand[2] (v) दने, तुतिं चुये । थने, धंके
stand lamp (n) त्वा:देवा (त्वाकदेवा), इता: व चिकं तया: च्याकिइगु तजा:गु देवा
stand still (v) भ्वातां दना च्वने
stand straight (v) धस्वाये, तप्यंक दने
standard[1] (adj) त:जि (तवजि), थह्यं, भिं
standard[2] (n) नी दासु । न्ह्याबलें थें जा:गु
standard[3] (n) तं, तगिं (तगिम)
standard[4] (n) ध्वांय् (ध्वांच)
stanza (n) चलं, चिनाखँया बो
star[1] (n) तसकं नांजा:म्ह प्याखंम्व: (प्याखंम्वल)
star[2] (n) नगु, नगौ (नगति), बहनिइ सर्गतय् प्वाला प्वाला मिंक खने दइगु मि च्याना च्वंगु ग्यासया भराय ग्व:गु ग्वारा, तसकं तापा:गु मेमेगु सुर्द:
star[3] (v) प्याखनय् च्वने, म्हिते
star sapphire (n) स्तार सफायर, नगु थें खने दुगु छता वंचुगु थी
starch (n) दा: (दाक)
stare (v) त्वालां स्वये, त्वाल्ल स्वये, तोलं स्वये, तुंक स्वये, मिखा फुति मयासे स्वये, भ्वायं-भ्वायं स्वये, मिखा भ्वायं-भ्वायं कने
starling (n) हाकुगुलिइ तुयु फुति फुति दुम्ह कयूमिंचा पुचलय् ला:म्ह भ्रंग: (*Sturnus vulgaris*)
start[1] (n) छुंना, नी
start[2] (n) भ्रसंग, थारान्हुगु
start[3] (v) न्ह्याये, न्ह्यज्याये । न्ह्याके, छुने
start[4] (v) थारान्हुये, पिन्हुये, भ्रसंग वने

starter (n) इस्तार, मोतरया इन्जिन न्ह्याकिइगु जोलं, मोतरया ता:चा तयेगु थाय्
startle (v) थारान्हुइके, पिन्हुइके, झसंग वंके
starvation (n) नये मखंगु
starve (v) नये मखने, नयेगु मदये । मनकुसे तये, नके मबिये
starving (adj) नये मखंम्ह
state[1] (n) दे
state[2] (n) ताल, पह: (पहल)
state[3] (v) धाये, कने, न्यंके
statement (n) धापु, धा:गु खँ
statesman (n) देँज्यामि, देयागु ज्या याइम्ह
station (n) दिपु, स्तेसन, रेल बा बस दिकेंगु थाय् । ज्या यायेगु थाय्
stationary (adj) इकि-धिकि मसंगु, छथाय् हे च्वना च्वंगु
stationer (n) च्वसा जोलं मिइम्ह, भों वंजा: (वंजाल)
stationery (n) च्वसा जोलं, भोंभिं
station-wagon (n) वाइगन, लिउने भ्यान थें च्वंगु कार
statue (n) भ्वाता, लिख्वा: (लिख्वाल), म्हवां, म्हयागु बां
stature (n) धिक: (धिकल) । तँ
status (n) तगिं (तगिम), थाय् (थास), पोजिसन । था:गा: (थावगाव), जुया च्वंगु
status quo (n) न्हापांगु थाय् (न्हापांगु थास), न्हापा थें [ल्याटिन भासं]
stay[1] (imp) च्वँ !
stay[2] (n) च्वंगु
stay[3] (v) च्वने
steadily (adv) थुलं, मदिक
steady (adj) थातं च्वंगु, मसंगु, मसंसे च्वना च्वंगु, वारा वारा मसंगु, माथं वंगु
steak (n) स्तेक, छकुला, त:कुला (तवकुला), मिइ च्व:ने छ्वया त:गु ला छफि
steal (v) खुये, मखंक यंके । **stolen** खुया यंकुगु । खुया ह:गु
stealth (n) सिइके मफयेक जुइगु ज्या
stealth plane (n) सिइके मफयेक ब्वइगु फय्ख: (फसखत)
steam[1] (n) ल: दायेकेबलय् थहां वइगु हा
steam[2] (v) हाये, हा थकाये । हा थने
steamboat (n) दाया च्वंगु ल:या हां न्ह्याइगु इन्जिन दुगु जाहाज
steamed rice (n) हाज़ा, हाया त:गु जा, हां बुका त:गु जा
steamer[1] (n) हासि, जा हायेगु ह्व:ह्व: दुगु थल
steamer[2] (n) दाया च्वंगु ल:या हां न्ह्याइगु इन्जिन दुगु जाहाज
steed (n) मनू क्वबुइम्ह सल
steel (n) इस्तिल, इस्पात, नँ व कार्बन ल्वाकछ्याना: दयेका त:गु छ्वा:गु लीलं
steelyard (n) उमु, ताहाक:गु चिं दुगु कथिइ ध: न्ह्याका: लनेगु ताल्जु
steep (adj) तस्वा:गु, तसकं पा:लूगु (पाखलूगु), चलांपा: (चलांपाख)
steeple (n) गजू (गजुलि), च्वामुसे च्वंगु पौया चोका
steeplechase (n) ब्वां वँवं थाय् थासय् सिँयागु बार व चिधंगु पुखू तिंन्हुया: वनेगु ब्वाकासा
steer (v) थुखे उखे स्वके
steering wheel (n) इस्तेरिंग, मोतर थुखे उखे स्वकेत ल्हातं ज्वनेगु घ:चा:
stem[1] (n) दं, स्वांचु, मा ल्ह्वना च्वनिइगु दथुइ च्वंगु त्या:
stem[2] (v) पने, दिके, थपने
stench (n) ह्वाला-ह्वाला नँव:गु
stenography (n) सर्तह्यान्दं आख: च्वयेगु ज्याखँ

step[1] (n) तँ, तगिं (तगिम), ताकिं, तकि, त्वाथ: (त्वाथल) । **steps** स्वाहाने । तकि तकि

step[2] (n) पला: (पलाख), न्यासि वनेबलय् जव तुति व खव तुति गुलि तापा: उलि हे हाक:

step[3] (v) न्हुये, पला: तये (पलाख तये)

step forward (v) न्ह्यचिले, न्ह्य:ने वये

step over (v) हाचां गाये

stepchild (n) न्ह्यसु मचा, न्हापायाम्ह कला: पाखें दुम्ह मचा । लखा मचा, लाखापा, लाखाप्व:, लखापु, थ: कला:या न्हापायाम्ह भा:त पाखें दुम्ह मचा

stepdaughter (n) न्ह्यसु म्ह्याय्, न्हापायाम्ह कला: बा भा:तया म्ह्याय्

stepfather (n) चिरिबा, ब्वाजु, थ: अबु मखुम्ह थ: मांया मेम्ह भा:त

stepmother (n) चिरिमां (चिरिमाम), चमा, थ: मां मखुम्ह थ: अबुया मेम्ह कला:

steppe (n) स्तेप फाँत, रुसय् च्वंगु त:धंगु माथं वंगु थाय्

stepson (n) न्ह्यसु काय, न्हापायाम्ह कला: बा भा:तया काय

sterling (n) अंग्रेजि तका, पाउन्ड

stern (adj) हारां, करा

sternum (n) दथु कौय् (दथु कौंच), बपिया दथुइ ला:गु ग:पतं निसें प्वाथय् तक थ्यंगु कौय्

stethoscope (n) म्हया दुनें वया च्वंगु स: न्यनेगु जोलं

stew[1] (n) ल: यक्व मतसे हां बुका त:गु लाया कवाफ

stew[2] (v) ला दायेके, क्वा: खुने

steward (n) लैका: जुइपिनि नायो

stick[1] (n) कथि

stick[2] (v) तिये, प्यपुने । तिके, प्यपुंके । थाये, काये, कत्ताये । **stuck** तिल, प्यपुन । थात, कात, कत्तात

stick in (v) दुछ्वये, दुत छ्वये, सुये

stick insect (n) कथिकी (कथिकिल), कथि थें च्वंगु ताहाक:गु म्ह व सिंका थें च्वंगु तुति दुम्ह बुलुहुं न्ह्याइम्ह की (*Diapheromera femorata*)

stick out (v) छ्वां वये, तिंस्वाये । पिकाये

sticky (adj) काच्या-काच्या च्वंगु, च्याप-च्याप च्वंगु

stiff (adj) थिग्रिक च्वंगु, याता-प्याता मवंगु, तिल्ल प्यंगु, काग्राक च्वंगु

stiffen (v) थिग्रिक च्वने, तिल्ल प्यने

stifle (v) सास: कुने (सासल कुने)

stile (n) त्वाथ: (त्वाथल)

still[1] (adj) मसंसे च्वना च्वंगु, इकि-धिकि मसंगु

still[2] (adv) अज्ज, आ: तकं (आव तकं) । अथेनं, अयनं । बलय्

still[3] (adv) मसंसे, इकि-धिकि मसंसे, थिग्रिक, भ्वातां, सुंक

stilt (n) सिंका-तुति भंग:, द्य:ने हाकु व त:लय् तुयु अले ताहाक:गु तप्यंगु त्वा: व सित्यांचा तुति दुम्ह भंग: (*Himantopus*)

stilt house (n) बँय् मथिउ छेँ, बँय् मथिइक थामय् च्वय् दयेका त:गु सिँयागु छेँ

stimulate (v) ग्वाके, म्वाके, थने

sting[1] (n) हां न्या:गु । हाया कं

sting[2] (v) हां न्याये । इन्न मिने

sting fish (n) कँयन्या, म्ह दुच्छि थिलकि पुइ य:गु तिंतिं स्वा:गु कं दुगु पपू दुम्ह न्या (*T. draco*)

stinging nettle (n) न्हायकं-प्वाचा, दं व हलय् चिचिपुगु पुइ य:गु सँ दुगु वाउँचा (*Urtica dioica*)

stingray (n) न्हिप्यंवाल भुतुमालि थें च्वंम्ह व न्हिपेनय् बिख दुगु कं

दुम्ह न्यागू फुत त:धिक:म्ह न्या (*Dasyatis americana*)

stingy (adj) कवय, कप्ति, सिखों, तुग: स्या: (तुगल स्या:)

stink[1] (n) नँव:गु

stink[2] (v) थस्स नँवये । **stank** थस्स नँवल

stinkbug (n) धँय नँव: की (धँय नँव: किल), नधा:की (नधालकिल), तसकं नँव:म्ह की

stir[1] (n) हाहु, चह:पह: (चहलपहल)

stir[2] (v) फिर फिर सने । धवतं संके, हिने

stirrup (n) सल गयेबलय् तुति दिकेगु

stirrup bone (n) न्हाय्पं पिलि नाप स्वाना च्वंगु न्हाय्पं दुने च्वंगु कौय्

stitch[1] (n) ति, काप: सुइगु सुकाति । ताका, घालय् सुइगु पाका

stitch[2] (v) सुकां सुये, ताका तये, ति काये, पाकां सुये

stoat (n) चिकुलाबलय् म्ह छम्हं तुइसे च्वना वनिइम्ह न्हिप्यं चोका हाकुम्ह वेंचा (*Mustela erminea*)

stock (n) पसलय् दुगु बाना दक्वं, हलंजोलं, मालमिल

stocking (n) च्वथ्यंक व:गु मुजा

stoke (v) मि ग्वाके

stomach (n) प्वा: (प्वाथ), भ्वरि, नयागु नसा मुना च्वनिइगु थाय्

stomp (v) ध्यार-ध्यार मिंक न्यासि वने, तसकं न्यासि वने

stone[1] (n) लोहं (लोहँत), ल्हों

stone[2] (n) स्तोन, १४ पाउन्द, ६.३५०३ किलो

stone[3] (v) लोहँतं कयेके

stone mortar (n) छ्वायेगु लोहंमा

stone water spout (n) लोहं हिति

stone worker (n) लोहं क:मि (लोहं करमि), लोहंयागु ज्या याइम्ह

stonecutter (n) लोहं क:मि (लोहं
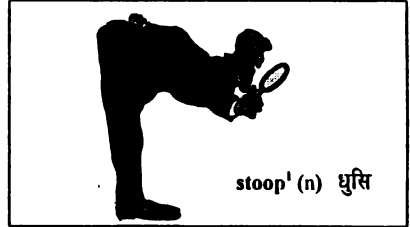
stoop[1] (n) धुसि

करमि), लोहं चाइम्ह, लोहंयागु ज्या याइम्ह

stoned (adj) अयलाखं बा गजिं का:गु

stool[1] (n) खि

stool[2] (n) इस्तुलचा, लिधनेगु मदुगु मेच

stoop[1] (n) धुसि

stoop[2] (v) क्वछुये, धुसिलुये

stop[1] (n) दिउगु । दिकेगु थाय्

stop[2] (v) दिये, क्वचाये, सिधये, मन्ह्याये । दिके, क्वचायेके, सिधयेके, मन्ह्याके, पने, पाने, गने

stopper (n) पुसा

store[1] (n) पस: (पसल) । भरिं कोथा, धुकू (धुकुति), कुथि

store[2] (v) स्वथने, दुने तये

storekeeper (n) धुकू पिवा: (धुकुति पिवाल), भनि, भलिं, भारि

storeroom (n) धुकू (धुकुति), भलिं कोथा, दाल, मालमिल स्वथना तयेगु कोथा

storey (n) छेँया जा: (छेँया जाल), तँ

stork (n) ताहाक:गु व तत्या:गु त्वा: दुम्ह सलांत्या: भ्रंग: (*Ciconia ciconia*)

storm (n) वाफय् (वाफस), वा व फय् नापं वइगु

storm in (v) हयकाये, ल्वाये कथं ह्वात्त दुहां वने

storm out (v) तं पिकाना: ह्वात्त पिहां वने

stormy (adj) वाफय् व:गु

story (n) बाखं (बाखन), बाखां । खँ

stout[1] (adj) ल्होंम्ह । बल्ला:गु, धिसि-

मिसि धा:गु
stout² (n) स्टाउट, सिया त:गु तछो त्यना: दयेका त:गु सिइसे च्वंगु ब्यर
stout beetle (n) गेंरा की (गेंरा किल), सौखिइ दइम्ह हाकुम्ह ग्वार्चा चिंम्ह की
stove (n) इस्तोप, भुतू (भुतुलि), अगू (अगुलि), अगूचा (अगुलिचा)
straight¹ (adj) तप्यं, बेमक्व: । सुचु, सुचुपिचु
straight² (adv) तप्यंक, बेमक्वयेक, थुखे उखे मस्वसे
straight away (adv) थत्थें, आ: थत्थें (आव थत्थें), उघरिं
straighten (v) तप्यने । तप्यंके
straight-forward (adj) तप्यं, सोजा । थुइके अ:पु (अवपु)
strain¹ (n) तिल्ल प्यंकेगु ज्या
strain² (n) ताजि, जा: (जात)
strain³ (v) न्याक साले, तिल्ल प्यंके । मफु मफु याये, बलं बलं याये, तच्वकं छ्यले, तसकं कुत: याये (कुतल याये)
strain⁴ (v) चाले याये । ल: स्वयेने । स्वह्यंके
strainer (n) सलिं
strait (n) ल:बाला (लखबाला), निगू ल:छें स्वाना च्वंगु व च्यानल सिबें चिधंगु ल:यागु बाला
strand (n) सँ बा सुका छपु
strange (adj) अजू चायापुगु, स्वये मनंनिंगु, गर्खेसे च्वंगु
strangely (adv) अजू चायापुक
stranger (n) म्ह मसिउम्ह, कत: (कतक)
strap¹ (n) बाला
strap² (v) बालां चिये
strategic bomber (n) तापाक वना: बम कुर्के फुगु बम्बर प्लेन
stratosphere (n) स्त्रातस्फेर, वँ सिबें १५ व ५० किलोमितर जा:या दथुइ च्वंगु फयछेंया निगू तगिं च्वय् ला:गु फय् छफि
straw (n) सु, छ्वालि, कगलि । गिलासं त्वँसा त्वनेगु पाइप
strawberry (n) घांक:बरि (घांकवबसि), स्त्राबेरि, ह्याउँगुलिइ म्हासुगु फुति फुति दुगु चिग्व:गु योमरि बांलूगु सि (*Fragaria*)
strawmat (n) सुकू, (सुकुलि), सुखू (सुखुलि), सुयागु थाना त:गु लासा
stray¹ (adj & n) लँ तंम्ह, याक: खिचा, हा:ना: मदुम्ह (हालनाल मदुम्ह)
stray² (v) लँ तने, लान्तां-फान्तां जुये, उखें थुखें जुये, लतं-फतं जुये
streak¹ (n) ध्व: (ध्वल)
streak² (v) स्वात्त वने, ह्वात्त ब्वाये
stream¹ (n) बा: (बाल) । लस्कर, भ्व:लिंक वया च्वंगु
stream² (n) खुसिचा, चिधंगु खुसि
stream³ (v) भ्वाल्ल वये, बा: वये (बाल वये), घ्वार्र वये । लस्करं न्ह्याये
street (n) लँ, लाछि, त्वा: (त्वाल)
street dog (n) लाछि खिचा, लँय् च्वंम्ह खिचा
street goblin (n) लँपं ख्या: (लँपं ख्याक), न्ह्याथाय् वं सां लँ पं वइम्ह धया त:म्ह ख्या:, न्ह्यपं ख्या:, चिब्यागु लँय् वया: पं वइम्ह ख्या:
street light (n) सतक मत, लँय् थाय् थासय् तजा:गु थामय् च्याकिइगु मत
streetcar (n) त्राम, छग:-निग: जक दिब्बा दुगु करेन्तं न्ह्याइगु रेल
strength (n) ब: (बल), अंस, ह्याउ
strengthen (v) बल्लाये, धिसि लाये । बल्लाके, धिसि लाके
stress¹ (n) ब: (बल)

stress[2] (v) बः बिये (बल बिये) । न्वयेक धाये

stretch[1] (n) छहाकः (छहाकल) । छभाः (छभाल)

stretch[2] (n) तिल्ल प्यंगु

stretch[3] (v) तिल्ल प्यने । तिल्ल प्यंके, ताहाकः यायेत साले, साले फक्व साले । भ्वलंके । छगू थासं मेगू थासय् थ्यने

stretcher (n) स्तेचर, लःकुताः (लवकुताल), लोय् जूपिं ल्ह्ययेगु खाता

strict (adj) करा, थितिकुति

stride[1] (n) पलाः (पलाख)

stride[2] (v) तपलाः यानाः न्यासि वने, (तपलाख यानाः न्यासि वने), फातफात वने

strife (n) ल्वापु, कचवं

strike[1] (n) हरताल, ज्यामितय्सं तमं ज्या दिकुगु

strike[2] (v) मतिइ वये । **struck** मतिइ वल

strike[3] (v) लुइके । **struck** लुइकल

strike[4] (v) कये, न्याये । ल्हातं दाये, नके, जुके, मुइके, मुगलं छ्याये, क्वाये, ख्वाये । गं थाये । **struck** कल, न्यात । ल्हातं दाल, नकल, जुकल, मुइकल, मुगलं छ्यात, क्वात, ख्वात । गं थात

strike[5] (v) हरताल याये, थःम्हेसियां धइगु बिइकेत ज्या मयासे सुंक च्वने, तं क्यनेत ज्या दिके

striker[1] (n) कासा म्हितेबलय् बल थ्वाइम्ह

striker[2] (n) हरताल याःम्ह

striking (adj) नुगः क्वसालिइगु, मिखा साला काइगु, तसकं बांलाःगु

string[1] (n) का, न्ह्यागुं का, चिखि, छुं नं चिइगु का । माः (माल)

string[2] (v) माः हने (माल हने), छहाकः याये (छहाकल याये)

strip[1] (n) बाला, बालचा

strip[2] (v) प्वले, पिये । लं त्वये । लं त्वके

stripe (n) त्याःत्याः (त्याकत्याक), बाला, ह्याका, ध्वः (ध्वल)

striped (adj) बाला बाला दुगु, ध्वःध्वः दुगु (ध्वलध्वल दुगु)

stripped (adj) नांगां, लं फिना मतःगु । प्वला तःगु

strive (v) कुतः याये (कुतल याये)

stroke[1] (n) अचाकलि, प्यारालिसिस

stroke[2] (v) ल्हातं उसि-उसि याये, पितु पिये

stroll (n) हुस्यां, चाःहिलेज्या (चाकहिलेज्या) । **go for a stroll** हुस्यां वने

stroll (v) चाःहिले (चाकहिले), बुलुहुं वने

stroller (n) खःचा (खतचा)

strong (adj) बल्लाःगु, सेल्लाःगु, धिसिमिसि धाःगु । **to be strong** बल्लाये, धिसि लाये

structure (n) छेँ धी (छेँ धिक) । कंलाय, दयेका तःगु पहः

struggle[1] (n) थाकुक याये माःगु ज्या, ल्वाल्वां याये माःगु ज्या, तच्वःगु कुतः (तच्वकगु कुतल)

struggle[2] (v) ल्वाल्वां याये, थाकुक कुतः याये (कुतल याये), मफयेक मफयेक याये

struma (n) गलः (गलल), गःपतय् प्वः वइगु लोय्

stub (n) थुथा, चोका मदुगु

stubborn (adj) धेताः (धेताल), हथि, जित्ति ग्वारा, थःम्हेसियां धाःथे जक याये माःम्ह

student (n) ब्वनामि, आखः ब्वनिइम्ह, ब्वंकःमि (ब्वंकरमि)

studio (n) किपा पसः (किपा पसल), किपा दयेकिइगु थाय्, आःगा (आवगा)

study[1] (n) ब्वनेज्या, सयेकेज्या । आख: (आखल)

study[2] (v) ब्वने, आख: ब्वने (आखल ब्वने) । क्वथिइक स्वये, बिचा: याये (बिचाल याये)

stuff[1] (n) हलंजोलं, मालमिल

stuff[2] (v) म्हुतुइ ल्वसुके । मन्ह्यं मन्ह्यं दुत छ्वये, जायेक स्वथने

stuffed (adj) इसि-इसि । स्वथना त:गु

stuffy[1] (adj) गुम्म, ह्वाफ्फ, हप-हप

stuffy[2] (adj) थस्स च्वंम्ह, फुइंक च्वंम्ह, त:धंछु क्यने मा:म्ह

stumble (v) लुफिं हाये । धेधे चुइक जुये

stumble upon (v) ध्वदुये, लुइके

stump (n) सिमाया हागों

stun (v) छचं इन्न मिने, वातां जुये, आतां जुये, ज्य: जुये (ज्यल जुये), वाल्ल जुये । मिखा वाइंया मिने

stupa (n) थू (थुलि), ग्वल्लाक दयेका त:गु च्व:ने ताहाक:गु गजू छुना त:गु धी

stupid (adj) ध्वां, ध्वाद: (ध्वादल), ग्वाज्य: (ग्वाज्यल), ह्वाज्य: (ह्वाज्यल), ह्वान्तां

stupidity (n) ध्वां, ध्वाद: (ध्वादल), ग्वाज्य: (ग्वाज्यल), ह्वाज्य: (ह्वाज्यल)

stupor (n) छचं झम्म जूगु, वातां जूगु, पाक: थें जूगु

sturdy (adj) धिसि-मिसि धा:गु

sturgeon (n) खेंय् न्या, ताहाक:गु पति चिंगु त्वा: व कोंय् थें जा:गु बिखू दुम्ह स्वंगू फुत ति त:धिक:म्ह ल:छेंय् दइम्ह न्या (*Acipenser oxyrhynchus*)

stutter (v) खाख: जुये (खाखल जुये), खाखा तुके, हिहि पंक खं ल्हाये

sty[1] (n) फाग: (फागल), फा तयेगु थाय्

sty[2] (n) उकै, मिखा पुसाया सिथय् वइगु कै

style (n) छाँत, पह: (पहल), धंग, लसि । फेसन

suave (adj) खं नायु

subdivision (n) कचा-मचा, कचाया नं कचा

subdue (v) क्वत्यले, त्याके

subject[1] (n) देमि, देयाम्ह मनू

subject[2] (n) खँच्व: (खँच्वत), मूखं, तपिक्स । ब्वंखं, ब्वनेगु खं

sublime (adj) बिचा: याये बहगु (बिचाल याये बहगु)

submachine gun (n) सबमेसिन-गन, चिग्व:गु गोलि कयेकिइगु क्वबुया जुइ जिउगु चिधंगु मेसिन-गन

submarine (n) सबमेरिन, ल:क्वख: (लखक्वखत), ल:या त:लय् न्ह्याइगु नांचा

submerge (v) लखय् त:लय् लाये । लखय् दुहां वने

submerged (adj) ल:क्व (लखक्व), ल:या त:लय् ला:गु

submit (v) क्वछुये, पुलिं चुये, धा:थे याये (धालथे याये) । न्ह्यब्वये, न्ह्यवने तये

subpoena (n) अद्दाय् वयेत छ्वया ह:गु सुचं

subscribe (v) ल्हापं पुले, धेबा ल्हाये

subscription (n) ल्हापं

subsequent (adj) लिपा वइगु

subsequently (adv) अनंलि, वयां लिपा, अले

subside (v) क्वलाये, म्हो जुये

subsidiary (n) तंसा, ग्वाहालि

subsonic plane (n) स:यागु न्ह्यासु सिबें म्हो ब्वां वनिइगु प्लेन

substance (n) जोलं

substitute (n) पौसा (पलिसा), पलेसा

subtract (v) क्वपाले, क्वताये, लिकाये,

म्हो याये
suburb (n) देक्व, देसं पिने पिने
subway (n) बँया त:लय् न्ह्याइगु रेल
succeed (v) ता: लाये (ताक लाये), पूवने, सुथां लाये । ता: लाके, पूवंके, सुथां लाके
such[1] (adj) अय:गु, अज्या:गु, उज्व:गु, वथें च्वंगु
such[2] (pron) अथिं, आम थें
suck (v) चुचु प्याये, चुकु याये, म्हुतुं साले । साला काये
sudden (adj) आका-भ्काका, भ्वात्त, ह्वात्त, छत्थुं
suddenly (adv) भ्वात्त, फ्यात्त, काचाक्क, ह्वासाक्क, आका-भ्काकां, छत्थुं, धायंग
sue (v) अद्दाय् भों तये, नालिस तये, मुद्दा तये
suffer (v) फये, सिये
suffice (v) गाये, पायछि जुये, न्ह्याय दये
sufficient (adj) माक्व, गाक्व
suffix (n) लिग्व: (लिग्वल), लितसा, खँग्व:या लिउने स्वायेगु
suffocate (v) सास: कुने (सासल कुने), उकु-मुकु धाये, इप: कने, हह पने । सास: त्यना: स्याये
sugar (n) चाकु, साख: (साखल), नवा:चुं (नवालचुन), चिनि
sugar apple (n) सलपापु, पुयात चाकुगु लां भुना त:गु सिमाय् सइगु चिग्व:गु सि (*Annona squamosa*)
sugar beet (n) कसू (कसुलि), चिचिग्व:गु सकि थें च्वंगु चाकु सवा: व:गु ग्वार्चा चिंगु हा (*Beta vulgaris*)
sugar candy (n) नवा: (नवाल)
sugar cane (n) तु, तिसिइबलय् चाकुगु सि पिहां वइगु चिपुगु पं थें च्वंगु मा । तेसुतु, अथितु, कुस्यालतु, तितु
suggest (v) खँ न्ह्यथने, सजेस याये
suggestion (n) छ्याता, सजेस
suicide (n) थ: थम्हं सीगु (थव थम्हं सीगु), थ:गु ल्हातं सीगु । **commit suicide** थ: थम्ह सिये, थ:गु ल्हातं सिये
suit[1] (n) भों त:गु, नालिस
suit[2] (n) सुत, वस: छज्व: (वसत छज्वल), कोत व पाइन्तया ज्व:, छुं नं वस:या ज्व:
suit[3] (v) ल्वये, त्वये, पायछि जुये । ल्वयेके
suitable (adj) ल्व:गु, त्व:गु, तुगु
suitably (adv) ल्वयेक
suitcase (n) लं तयेगु बाकस, सुतकेस
suitor[1] (n) ब्याहा यायेत धायेके ह:म्ह, भमचा ल्हाके ह:म्ह
suitor[2] (n) अद्दाय् भों त:म्ह, नालिस त:म्ह
sulk (v) तमं थुस्स च्वने
sullen (adj) तम्व: ख्वा: (तम्व: ख्वाल), तमं हुप्प च्वना च्वंगु
sulphur (n) मिवास: (मिवासल), मि च्याइगु म्हासुगु चि
sultan (n) सुल्तान, मुस्मांतय् जुजु
sum (n) ल्या: (ल्याख) । ल्या: तनेबलय् वइगु लिच्व: (लिच्वल)
summary (n) चेसुखं, ताहाक:गु खँयात चिहाक: याना त:गु
summer (n) ताल्ला, बछला-तछला, तांन्व:गु ईब्य:
summit (n) गुंचो, गुंया च्व, पाहारया चोका, गुलुभा: (गुलुभाल)
summit meeting (n) च्वमुंज्या, देथुवा:तय् मुंज्या
summon (v) स:ते (सलते)
summons (n) भों (भौत), स:ता ह:गु सुचं
sun[1] (n) सुर्द: (सुर्दव), निभा: (निभाल), निभा:द्य: (निभालद्यव), सुर्द: मन्द:या

दथुइ च्वंगु १३,९०,००० किलोमितर ब्या दुगु व भीगु चाग्व: सिबें १४९,५९१,००० किलोमितर तापा:गु मिग्वारा बा नगु
sun[2] (v) निभा: पाये (निभाल पाये), निभालय् च्वने
sun lamp (n) ह्याउँगु मत, म्ह स्या:गु लंकेत बा छेंगू सिइसे च्वंकेत पनिइगु क्वा:गु मत
sunbathe (v) निभा: पाये (निभाल पाये), निभालय् च्वने
sunberry (n) मल:सि, मल्तामा थें च्वंगु माय् सइगु वास: कथं छ्यले जिउगु कयगू पायग्व:गु हाकुगु सि (*Solanum nigrum*)
sunbird (n) सुर्च: भंग: (सुर्चव भंगल), ताहाक:गु कौल: लूगु त्वाथं स्वांया दुने थ्यंक च्वंगु ति त्वनिइम्ह ह्याउँ-वाउँ पा दुम्ह चखुंचा सिबें भचा त:धिक:म्ह भंग: (*Aethopyga nipalensis*)
Sunday (n) निन्हि, निभा: द्यः:या न्हि, आइतबा:, वा:या न्हापांगु न्हि
sunflower (n) धकिचा स्वां, ताक स्वां, दथुइ मिखा थें व चाक:लिं स्वांह: दुगु छमा स्वांमाय् छफ्व: जक ह्वइगु तफ्व:गु म्हासुगु स्वां (*Helianthus annuus*)
sunken water spout (n) गा:हिति (गालहिति), गालय् ला:गु हिति
sunlight (n) निभा: (निभाल), तुयुज: (तुयुजल), लिभ
sunn hemp (n) छिकि-छिकि बुं, छिक-छिक स्वां, तस्वा:गु ताहाक:गु दंया चोकाय् ह्वइगु म्हासुगु चिचिफ्व:गु स्वां (*Crotalaria juncea*)
sunny (n) निभा: त्वया च्वंगु
sunrise[1] (n) सुथय् निभा: लुइगु ई
sunrise[2] (n) लू निभा: (लू निभाल), लूगु निभा:
sunset[1] (n) सनिलय् निभा: बिइगु ई
sunset[2] (n) बी निभा: (बीं निभाल), लुकुं बिउगु निभा:
sunshine (n) निभा: ज: (निभाल जल).
sunstone (n) भौमिखा, भौयागु मिखाय् थें दथुइ ज्वाल्ल च्वंगु ध्व: छध्व: दुगु कस्ति उनयागु थी
sunstroke (n) निभालं क:गु
super (adj) त: (तव), तच्व: (तच्वक), अप्व: (अप्वल), च्वय्
superb (adj) त:जि (तवजि), तसकं बांला:
superficial (adj) दुने थ्यंक मथ्यंगु
superfluous (adj) म्वा:गु (म्वावगु), अप्व:गु (अप्वलगु)
superintendent (n) कजि, हामा
superior[1] (adj) च्वह्यं, च्वन्ह्या:, थह्यं, थका, च्वय् ला:गु, त:जि (तवजि)
superior[2] (n) थंजि, थ: सिबें च्वय् च्वंम्ह
superiority (n) त:धंछु
superiority complex (n) थ: थह्यं धइगु फुइं
supernova (n) मू नगु, तसकं थीगु तुयुज: पिज्वया: मुया व:गु नगु
supersonic (adj) स: सिबें ब्वां वंगु, (सल सिबें ब्वां वंगु), सुपरसनिक
supersonic aircraft (n) स: सिबें ब्वां वनिइगु मुलु थें च्वामुगु न्हाय् दुगु प्लेन
superstition (n) कांधापु
supervise (v) ज्या स्वये
supervision (n) ज्या स्वयेज्या
supervisor (n) ज्यापिवा: (ज्यापिवाल), ज्या स्वइम्ह
supper (n) बेलि, चासि, बहनिया जा
supply[1] (n) दक्व, सप्लाइ । धुकू (धुकुति)
supply[2] (v) पित बिये, बिये, माक्व बिये, सप्लाइ याये

support[1] (n) तिबः (तिबल), त्यवः (त्यवल), भलसा, लिधंसा, लिघ्वासा, न्ह्यघ्वासा, ग्वाहालि । हःपाः (हकपाल)

support[2] (v) कुबुये, ल्ह्वने, फये । लिधंसा बिये, तिबः बिये (तिबल बिये), त्यवः बिये (त्यवल बिये), ग्वाहालि याये । पं लिये । लहिये, नके त्वँके

suppose (v) मतिइ तये, भाःपिये (भालपिये), तायेके

suppress (v) क्वत्यले, त्यले, दाये

suppression (n) क्वत्यला

supreme (adj) दकलय् च्वय्यागु, दकलय् च्वय् तगिंयागु

sure (adj) धात्थें

surely (adv) धात्थें

surf (n) तजाःगु लःहू (तजावगु लखहुलि)

surface (n) पिबःसा (पिबलसा), देबः (देबल), द्यःने च्वंगु फि

surfing (n) सर्फिंग, ताहाकःगु सिपुतिइ दनाः लहूया द्यःने सुल्ल म्हितेगु कासा

surgeon (n) अप्रेसन याइम्ह दाग्दर, म्ह फाइम्ह दाग्दर

surgery (n) अप्रेसन, म्ह फायेज्या, म्ह फायाः म्हय् दुने वासः यायेगु ज्या

surgical thread (n) पाका, घाः जूथाय् छेंगू प्यपुंकेत सुइगु का

surly (adj) छुच्चा

surname (n) कुलनां (कुलनाम)

surpass (v) च्वन्ह्याये

surplus (n) ल्यंपुल्यं, ल्यंगु, अप्वः जूगु (अप्वल जूगु), थ्वपू (थ्वपुलि)

surprise[1] (n) अजू

surprise[2] (v) अजू चाये, वातां जुये, पक्क जुये, ज्यः जुये (ज्यल जुये) । अजू चायेके, वातां याये

surprising (adj) अजू चायागु

surrender[1] (n) लःल्हायेगु ज्या

surrender[2] (v) क्वछुये, पुलिं चुये, त्वःते (त्वलते) । लःल्हाये, म्ह लःल्हाये

surround (v) भुने, भुंवने, चाकःलिं च्वने (चाकललिं च्वने), छ्चाःखेरं च्वने, घेरे याये । चाःखेरं ग्वये

survey[1] (n) स्वज्या, गथे च्वं धकाः स्वयेगु ज्या । सर्भे, बुँ दायेगु ज्या

survey[2] (v) छ्चाःखेरं मिखा ब्वये, बांलाक स्वये । सर्भे याये, बुँ दाये, दासु काये

surveyor (n) दंगुल, दंगोल, बुँ दायेगु ज्या याइम्ह

survival (n) म्वाना च्वंगु । **means of survival** म्वासा, म्वाना च्वनेत माःगु न्ह्यागुं

survive (v) म्वाना च्वने

survivor (n) म्वाना च्वंम्ह

suspect[1] (n) संखा याना तःम्ह

suspect[2] (v) संखा याये, मतिइ तये

suspend[1] (v) दथुइ थाका तये । ज्या मयाकुसे तया तये

suspend[2] (v) खाये, यखाये, लखाये

suspense (n) सस्पेन्स, धात्थें छु खः सिइ मदया च्वंगु, छु जुइ छु जुइ थें जुया च्वंगु

suspension (n) लिज्याःगु । दथुइ थाना च्वंगु

suspension bridge (n) यान्तां ताँ, हुस्लुं ता, लखाया तःगु ता

suspicion (n) संखा

sustain (v) म्वाका तये । लहिये

suture (n) पाकां सुइगु सुकाति, घाः जूथाय् छेंगू प्यपुंकेत सुइगु सुकाति

swallow[1] (n) इखुंचा, इखुं, ताहाकःगु च्वामुगु पपू व ताहाकःगु निचलः जूगु न्हिप्यं दुम्ह तसकं ब्वये फुम्ह चखुंचा सिबें भचा तःधिकःम्ह हाकुम्ह भंगः (*Hirundo*)

swallow[2] (v) कथुइ घुर्के, तुने, तुना छूवये

swamp (n) धोप, भ्रुतिला, चा व लः द्वाच्या-द्वाच्या जुया च्वंगु व पलाः तलकि तुना वनिइगु थाय्

swamp deer (n) धोपसा, भिंनिपु कचा दुगु नेकू दुम्ह चल्ला (*Cervus duvauceli*)

swan (n) जुजु हँय्, ककु ताहाकः व म्ह तःधिकःम्ह तुयुम्ह हँय् (*Cygnus*)

swansdown (n) फलाचिन, छखे यक्व बुजः बुजः वःगु ख्वातुगु फलाचिन

swap (v) हिलाबुला याये, छगू बियाः मेगु काये

swarm (n) ग्वाः (ग्वाल), ग्वाः ग्वाः (ग्वाल ग्वाल), बथां, थ्वः (थ्वल), इगःमिगः (इगलमिगल)

swarm (v) भुंवने, हयभुने, हयभुं वने,

sway (v) थिकु थिकु सने । धेधे चुये, भेभे लुये

Swayambhu (n) स्यंगु, साम्हेंगु

swear (v) पाफये, वचं विये । म्हुतु ल्हाये

sweat[1] (n) चःति (चलति), च्वःति, तान्वनकि छेंगुलिं पिहां वइगु लः

sweat[2] (v) चःति वये (चलति वये), चःति पिहां वये । चःति वयेके, चःति पिकाये

sweat gland (n) छेंगूया तःलय् दइगु चःति पिकाइगु ब्व

sweat shirt (n) स्वेत-सर्ठ, चिहाकःगु लंचो दुगु स्वितर

sweater (n) स्वितर, तंययागु थाना तःगु पिने फिइगु वसः

sweep[1] (v) स्वार्र वने

sweep[2] (v) वंया काये, मुना काये, पुया काये, पुना छूवये, वं पुये, बां पुये, तुफिं पुये

sweep[3] (v) लखं चुइके, चुइका यंके । swept चुइकल, चुइका यंकल

sweeper (n) वं पुइम्ह, च्याम खलः (च्याम खलक), च्याम्ह खलक

sweet[1] (adj) चाकु, चाकुसे च्वंगु, साखःया सवाः वःगु

sweet[2] (n) चाकु, चाकु ः मरि, मरि, मारि, मलि, चकलेत

sweet basil (n) बभु स्वां, ततःहःगु हः दुगु तस्वाःगु माय् गजू लुइथें ह्वइगु चिचिफ्वःगु ग्वार्चा चिंगु तुयुगु स्वां (*Ocimum basilicum*)

sweet chestnut (n) भसं स्यांगुलि, तग्वःगु स्यांगुलि

sweet corn (n) चाकुगु कःनि (*Zea mays*)

sweet honeysuckle (n) सुकबि स्वां, गसिमाय् ज्वायं चिंक ह्वइगु भचा ताहाकः बांलूगु म्हासुगु स्वां (*Lonicera caprifolium*)

sweet lime (n) चाक्सि, चाकुसि, तुयु-म्हासु नःगु सन्त्रासि पायग्वःगु सिमाय् सइगु खोला पिचुसे च्वंगु चाकुगु सि (*Citrus limettioides*)

sweet marjoram (n) मूस्वां, नंस्वाःगु हः दुगु मा छमां हे वासः कथं छयले जिउगु स्वां (*Ori-Majorana hortensis*)

sweet orange (n) मुसुम, खोला छयाकःगु संत्रासि थें च्वंगु छता चाकुगु सि (*Citrus sinensis*)

sweet pea (n) कःछे स्वां, गया बनिइगु माय् ह्वइगु ह्वाउंसे बा वंचुसे च्वंगु स्वां (*Lathyrus odoratus*)

sweet pepper (n) तग्वः मल्ता, ग्वार्चा चिंगु पालु मजूगु तग्वःगु मल्ता (*Capsicum annuum*)

sweet potato (n) चाकुहि, चाकु सवाः वःगु आलु थें च्वंगु छता हा (*Ipomoea batatas*)

sweet rice beer (n) चाकु थों, जाकि व छो नापं मना व बजियात पोक त्यनाः दयेका तःगु ह्याउं नःगु थों

sweet violet (n) घत्ते स्वां, स्वांहः विस्कं बिस्कं च्वना च्वनिइगु छता नये जिउगु ह्याउँ-वँचु नःगु स्वां (*Viola odorata*)

sweet William (n) गलैंचा स्वां, छता भ्वाम्म चिंक ह्वइगु चिफ्वःगु स्वां (*Dianthus barbatus*)

sweetheart (n) मतिनामि, यज्जु

sweet-talk (v) ह्ययेके, नाइसे च्वंक खँ ल्हाये

swell (v) मना वये, प्वः वये (प्वल वये), तःधं जुये

swelling (n) मना वःगु, प्वः (प्वल)

swelter (v) तांन्वयाः हप हप जुये

swertia (n) खालु, छता वासःमा (*Swertia chirayita*)

swerve (v) स्वात्त फहिले, फस्वये । फहिके, फस्वयेके

swift[1] (adj) ब्वां वंगु

swift[2] (n) पपू ताहाकःम्ह इखुंचा, ताहाकःगु चिबालागु पपू व निचलः जूगु न्हिप्यं दुम्ह तसकं ब्वये फुम्ह चखुंचा सिबें तःधिकःम्ह हाकुम्ह भंगः (*Apus*)

swiftly (adv) याकनं

swim (v) लाल काये, लाला काये, धलं ब्वाये, ल्हाः तुति संकाः लखय् न्ह्याये

swimmer (n) लाल काइम्ह, लाल कयाः म्हितिइम्ह

swimming (n) लाल कायेगु कासा

swindle (v) क्वाये, थ्याये, धों लाये, भंगः लाये

swindler (n) धों, थकाः (थकाल), धों लाइम्ह

swine (n) त्वाः ताहाकःम्ह फा (त्वाथ ताहाकःम्ह फा) (*Sus*)

swing[1] (n) हुस्लुं, हुसुलुं

swing[2] (v) हुस्लुं पुये, हुस्लुं चुले । लखाये, यान्तां-प्यान्तां जुये, थुखें उखें सने

switch[1] (n) स्याये-च्यायेगु, त्याक्क यायेगु, स्विच

switch[2] (v) स्याये-च्याये याये, त्याक्क याये । हिलाबुला याये

swoop (v) इमा थें स्वात्त क्वहां वये

swop (v) हिलाबुला याये, छगू बियाः मेगु काये

sword (n) तलवार, ताहाकःगु चुपि, खं

swordfish (n) चुपित्वाः न्या (चुपित्वाथ न्या), ताहाकःगु चुपि थें च्वंगु पति चिंगु त्वाः दुम्ह व भिगू फुत ति तःधिकःम्ह तसकं ब्वां वने फुम्ह लःछेंय् च्वनिइम्ह न्या (*Xiphias gladius*)

syllable (n) खँग्वःया बो (खँग्वलया बो)

syllabus (n) सिलेबस, ब्वनेगु खँया धलः

symbol (n) चिं (चिन), छुमां

sympathy (n) बिचाः (बिचाल)

symptom (n) लोय्या चिं

symptomatology (n) लोय् म्हसिइकेत म्हय् खने दुगु छुमां बारे ब्वनेज्या

synonym (n) ज्वलिंज्वः खँग्वः (ज्वलिंज्वल खँग्वल), ज्वः लाःगु खँग्वः, वहे खँ कनिइगु मेगु खँग्वः

syphilis (n) सिफ्लिस, तसकं ग्यानापुगु येचा लोय्

syrphid fly (n) स्वांमाय् दइम्ह भुजिं (*Syrphus*)

syrup (n) चाकुगु ति, साखःति

system (n) थीथी बो छधी कथं न्ह्याइगु । थवंथः स्वापु दुगु थीथी ज्याखँया पुचः । ज्याखँ । गोसाः (गोसाल) । पहः (पहल), ज्याबां, ज्यायागु बांकि । मन्दः (मन्दल) । ज्याहना

systole (n) नुगःसें सना च्वनिइबलय् कयकुंगु पाः

T

tab (n) चिबालागु छकूचा

tabala (n) तम्मल, छखे छेंगुलिं भुना त:गु ल्हा:पा व पतिनं दाया: थायेगु फसि ग्वारा थें च्वंगु बाजं

tabes (n) गंसि जुया वनिइगु लोय्

table (n) तेबुल

table knife (n) स्यांगि, नयेबलय् छचलिइगु चुपि

table lamp (n) तेबुल ल्याम्प, आख: ब्वनेत तेबुलय् द्य:ने तया: च्याकेगु मत

table salt (n) नयेगु चि, चि दुगु लखं पिकाइगु तुयुगु चि

table tennis (n) तेबुल तेनिस, पिंगपंग, तेबुलया द्य:ने चिग्व:गु बलयात ब्यातं थ्वाना: इता-थिता याना: म्हितेगु कासा

tableland (n) माथू (माथुलि), प्लेतो, तजा: थाय् च्वंगु माथं वंगु थाय्

tablet (n) वास: चा: (वासल चाक), त्याब्लेत

tachometer (n) तेको-मितर, छुं नं मिसिन बा इन्जिन गपायसकं चा:हिला च्वंगु दु धका: क्यनिइगु मिसिन

taciturn (adj) म्हुतु ख्वांय, खँ यक्व ल्हाये म्वा:म्ह

tack (n) छचं तग्व:गु नकिं, लवं नकिं

tackle[1] (n) हलंजोलं (हलनजोलन)

tackle[2] (v) कासा म्हितेबलय् ज्वना: बस्वाये

tact (n) धंग, अग:-धग: (अगल-धगल), आग:-धिग:, पह: (पहल)

tactful (adj) पह: स:म्ह (पहल स:म्ह)

tactical bomber (n) तापाक मवनिइगु बम्बर प्लेन

tadpole (n) न्याल्लब्यां, न्याबच्छि-ब्यांबच्छि, कुकुब्यां, पोकतिब्यां, छाब्यां, मचाम्ह ब्यांचा

taekwondo (n) तयक्वन्दो, निम्हेसिया दथुइ जुइगु ल्हातं दाय्म: व तुतिं प्यंका: म्हितेगु कोरियन कासा

tael (n) तेल, लुँ वह लनेगु चाइनिज औंस, ११/३ औंस, ३७.७९९ ग्राम्म, ३.२४० तोला

tag[1] (n) नां च्वया त:गु कुचा, त्याग

tag[2] (n) तेलकासा, छम्हेसिनं मेपिंत ब्वां वना: ज्वं वनेगु मस्तय्गु कासा

taiga (n) ताइगा, यक्व सिमा दुगु रुसय् च्वंगु त:धंगु फांत

tail (n) न्हिप्यं (न्हिप्यन, न्हिपेन), छुकाप्यं, छुपेङ

taillight (n) ब्याक लाइत, ब्रेक लाइत, मोतरया लिउने च्वंगु ह्याउंगु चिप्वा:गु मत

tailor (n) सुइका: (सुइकाल), सुजिका: (सुजिकाल), सुज्या याइम्ह, लं सुइम्ह, नंक:मि (नंकरमि)

tailorbird (n) सुइका: भंग: (सुइकाल भंगल), सिमायागु ह: सुया: स्व: दयेकिइम्ह चखुंचा पायधिक:म्ह वाउं वाउं धा:म्ह छता न्हायकं-पिलिचा (*Orthotomus sutorius*)

tailoring (n) सुज्या, लं सुइगु ज्या

take[1] (v) माले, बिये । **took** माल, वित

take[2] (v) काये, नाले । यंके, यने, ज्वना वने । **took** काल, नाला काल । यंकल, यन, ज्वना वन

take after (v) लिं वये, सुं थें च्वने, स्वये

take along (v) लिसें यंके, नापं यंके, ब्वना यंके

take apart (v) निकू थले, बाकू याये, लाख: पिये

take down[1] (v) भौंतय् च्वया काये

take down[2] (v) क्वकाये

take off[1] (v) ब्वये, वँ त्वःताः च्वय् थहां वने
take off[2] (v) फिना तःगु लं त्वये
take out (v) पिकाये । पित यंके, पिने यंके । ल्ह्वके
takin (n) सँय् दुगुचा, सँदेसय् च्वंम्ह दुगुचा (*Budorcas taxicolor*)
talc (n) सलां (सलाम), च्वयेत जिउगु छता तुयुगु चुलुसे च्वंगु लोहं
tale (n) वाखं (वाखन), वाखां
talent (n) दुचु, त्यालेन्त, ज्या याये सःगु
talk[1] (n) खँ, खाँ, दाइलग । खँल्हा-बल्हा । नोचु
talk[2] (v) खँ ल्हाये, खाँ ल्हाये, नोवाये, नुवाये
talkative (adj) खँवा, खँगुलु, म्हुतु न्याः, त्वार-त्वारसिं, खँ यक्व ल्हाये माःम्ह
tall (adj) तजाः (तजाल), तजः, च्वजाः । तधिकः (तधिकल)
tally (v) ल्याः तये (ल्याख तये) । ल्वाका स्वयेबलय् पायछि जुये
talus (n) ग्वालि कौय्, पालिया लिउने च्वंगु ग्वल्लाःगु कौय्
tamarin (n) छचनय् यक्व सँ दुम्ह माकः थें च्वंम्ह चिधिकःम्ह पेपांचू (*Leontideus*)
tamarind (n) तितिसि, सिमाय् सइगु छता तसकं पाउँगु सि (*Tamarindus indica*)
tambourine (n) दम्फु, दंदाफा, छखे जक छेँगुलिं भुना तःगु व चाःखेरं छचाल-छचाल सः वयेक चिचिचाःगु नँयागु चाः घाना तःगु चिफिगु बाजं
tambura (n) तानपुर, ताहाकयेक वाइंया सः पिहां वइगु पेपु नँयागु का दुगु सितार थें जाःगु बाजं
tame (adj) छुं मयाइम्ह, लहिना तःम्ह, भाय् सिउम्ह
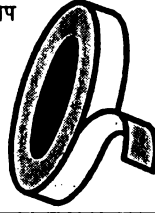
tan[1] (n) सिइसे-सिइसे च्वंगु उन
tan[2] (v) छेँगूयात छचले जिइक वासः तयाः दयेके
tanager (n) अम्रिकन तीतु, हाकुगु पपू व म्हासुगु बा ह्याउँगु म्ह दुम्ह चखुंचा थें च्वंम्ह त्वाः चिहाकःम्ह सः बांलाःम्ह भंगः (*Piranga*)
tandem (n) निम्हसिनं न्ह्याकिइगु ताहाकःगु साइकल
tangerine (n) चिग्वःगु सन्त्रासि, खोला प्वलकि दुने ति पिहां वइगु बे दुगु सिमाय् सइगु ह्याउँ-ह्याउँ म्हासु-म्हासु धाःगु चाकुगु सि (*Citrus reticulata*)
tangle[1] (n) भ्याजः (भ्याजल), स्वतु मतु स्वया च्वंगु धी, गथः (गथल)
tangle[2] (v) तक्यने, ततःक्यने, स्वतु मतु स्वये । सुका स्वये
Tango (n) त्यांगो, खँज्या यायेबलय् अंग्रेजि आखः T या पलेसा धाइगु खँग्वः
tank[1] (n) त्यांकि, त्यांका, जःधुं (जलधुं), थल । पुखू (पुखुलि)
tank[2] (n) त्यांक, ल्वाखः (ल्वाखत), छ्वाःकीया तुति सं थें चाःहिलिइगु नँयागु घःचाः दुगु व तोप तया तःगु नँयागु खः
tanker (n) त्यांकर, चिकं ल्ह्यइगु जाहाज बा तरक
tanner (n) कुलु, छेँगू दयेकिइम्ह
tap[1] (n) लः पिहां वइगु हिति
tap[2] (v) छचले, ज्या काये

tap[3] (v) त्वाक-त्वाक याये, चिसकं दांये, पात-पात दाये, ध्याप-ध्याप याये

tape[1] (n) काप: बा भोंया बाला, तेप । क्यासेत, तेप, म्येचा: (म्येचाक)

tape[2] (v) मिसिनय् स: लाना क्ाये, रिकर्द याये, तेप याये

taper (n) च्याकेगु इता: (इताल)

tapestry[1] (n) किपा च्वया त:गु काप:

tapestry[2] (n) सोफा खोल, सोफाया खोल सुइगु ल्हातं थानां त:गु ख्वातुगु काप:

tapeworm (n) म्ह पति चिंम्ह किमि

tapir (n) स्वयेबलय् फा थें च्वंम्ह सल बच्छि मेय् बच्छि जूम्ह पेपांचू (*Tapirus indicus*)

tar (n) अलकत्ता, लँ पिच यायेत छ्यलिइगु ताकुसे च्वंगु हाकुगु ति

tarantula (n) सँ दुम्ह त:धिक:म्ह माख्चा (*Lycosa tarentula*)

tardy (adj) प्यानु, वास्यां

target[1] (n) ता: (ताक)

target[2] (v) ता: काये (ताक काये), तारा कयेके । तातुने

target practice (n) तारा कयेकेगु

tariff (n) मू (मुल)

tarnish (v) खिउँये, मथिये, बुलुये, खों थाये

taro (n) फकं (फकन), तत:पागु चाकला:गु ह: व ताहाक:गु दं दुगु सकिं सया वइगु वाउँचा (*Colocasia esculenta*)

tarpaulin (n) तिर्पाल, ल: मज्वयेकेत अलकत्ता ल्वाकछ्याना त:गु क्यानभास काप: (कापत)

tarsier (n) मिखा तग्व: माक: (मिखा तग्वल माकल), तत:ग्व:गु मिखा दुम्ह छुं पायधिक:म्ह फिलिपिन्सया माक: (*Tarsius syrichta*)

tarsus (n) गौचा कोंय् (गौचा कोंच), पालिया दुने पाखे ला:गु कोंय्

tart (n) मरि, मारि, मलि

task (n) ज्या

tassel (n) का छ्पुच: घाना त:गु सछिका, सँचिका

tasselflower (n) क्वखा स्वां, ह्याउँगु मखमल खिप: थें च्वंगु तत:हाक:गु स्वां (*Amaranthus caudatus*)

taste[1] (n) सवा: (सवाल)

taste[2] (v) नंस्वये, नया स्वये, सवा: काये (सवाल काये), सा: मसा: स्वये

tasteless (adj) न्यालु, फाकु, फ्यासु

tasty (adj) सा:, माकु । **look tasty** साइख्वा: वये (साइख्वाल वये)

tatters (n) भ्याज: (भ्याजल), भुलि-भुलि, हुलि-हुलि, धेके, भ्वाथ: (भ्वाथल), हाज्या-हाज्या

tattoo[1] (n) लाच्वया, छेंगुलिइ घा: याना च्वया त:गु । लाच्वयेज्या

tattoo[2] (v) लाय् मुलुं भ्वा-भ्वा याना: च्वये

Taudaha (n) तवदह (त:दह), त:धंगु दह

Taurus the Bull (n) दोहं बांकि व:गु छ्गू नगु पुच: व भिंनिगू रासिचिं दथुइ छ्गू चिं

tawny (n) भचा सिइसे च्वंगु संत्रासि उन

tax[1] (n) ल्हापं (ल्हापन), त्याक्स, पोता, वनि, जुजुयात पुले मा:गु धेबा

tax[2] (v) ल्हापं पुइके, त्याक्स काये

taxi[1] (n) त्याक्सि, धेबा पुला: थ:त मा:थाय् च्वना वनेगु कार

taxi[2] (v) बँय् च्वंगु फयुख:यात वुलुहुं न्ह्याके

taxicab (n) त्याक्सि, धेबा पुला: थ:त मा:थाय् च्वना वनेगु कार

taxidermy (n) सीपिं पेपांचू व भंग:तयगु छेंगुलिइ दुने घांय्म्व:सु स्वथना: ब्वंया तयेत धात्थें थें च्वंक

दयेकेगु ज्याखँ

taximeter (n) त्याक्सि-मितर, त्याक्सिइ च्वनेबलय् गुलि धेवा जुल धका: क्यनिइगु मिसिन

taxology (n) नां विया: धलखय् तयेगु ज्या बारे ब्वनेज्या

TB (n) गंलोय् (गंलोच), तिबि, म्ह गंसि जुजुं वनिइगु लोय्

tea (n) च्या, क्वा:लखय् च्या माया ह: तया: दयेका त:गु त्वँसा

tea leaf (n) च्याखू (च्याखुलि), च्यायागु ह:

teach (v) स्यने, स्यङ

teacher (n) स्यनामि, स्यनिइम्ह, स्यना बिइम्ह, मास्तर

teaching (n) स्यनेज्या

teak (n) सिर्सि, १५० फुत ति तजा: जुइगु व छा:गु भिंगु सिँ दुगु छ्ताजि सिमा (*Tectona grandis*)

team (n) पुच: (पुचल)

teapot (n) खोति, च्याथल, च्या तयेगु थल

tear[1] (n) गुना च्वंगु, चिरिवाया च्वंगु

tear[2] (n) ख्वबि । **burst into tears** ख्वये, ह्वायं-ह्वायं ख्वये

tear[3] (v) गुये, चहिले । खुये, चचफुये, चफुये, ख्वेउ

tear gas (n) त्यर ग्यांस, मिखां ख्वबि वयेकिइगु व कथु हिइसे च्वंकिइगु पालुगु ग्यांस

tear up (v) काचा-कुचु याये, काचा-कुचु जुइक खुये

tearful (adj) ख्वखना, ख्वख्व-मख्व, ख्वखु-म्वखु

tearfully (adv) ख्वखना सलं, ख्वख्व-मख्व धायेक, ख्वखु-म्वखु धायेक

tease (v) हायेके

teasingly (adv) हायेके सलं, हायेके थें, हायेके कथं

technical (adj) तेक्निकल, ज्या नाप स्वापु दुगु

technique (n) तेक्निक, धंग, ज्या पह: (ज्या पहल), ज्या यायेगु पह:, दुचु, हासि

technology (n) तकनिकि, मिसिन नाप स्वापु दुगु ब्वनेज्या

tedious (adj) म्हाइपुगु, भ्यातुसे च्वंगु

teepee (n) तिपि, ताहाक:गु कथियात मचा कथि धंके थें तया: उकियात छेंगुलिं भुना त:गु अम्रिकन इन्दियनतय्‌गु छेँ

telecast (v) यांकिपा च्वयेके, ध्वयेके, हायेके

telecommunication (n) यांखँज्या, तापले थ्यंक खँ कालबिल यायेगु ज्या

telegram (n) तार, त्याक-त्याक याना: छ्वया ह:गु बुखँ

telegraphy (n) नँयागु कां करेन्त छ्वया: तापाक छ्वमां छ्वयेगु ज्याखँ

telemeter (n) तेलि-मितर, थ: सिवें छुं नं गुलि तापा: धका: स्वयेगु मिसिन

telephone[1] (n) यांस: (यांसल), तापाक स: छ्वयेगु मिसिन, यांभाय्, फोन, तेलफोन

telephone[2] (v) यांस: बिये (यांसल बिये), फोन याये

telescope (n) यांमिखा, यांस्वये, यांस्वसा, यालचं, दुरबेन, यानय् थ्यंक स्वयेगु, तापाक स्वयेगु

television (n) यांकिपा, यांलु, तिभि, यानं निसें व:गु किपा

tell[1] (imp) कँ

tell[2] (v) कने, न्यंके । **told** कन । **has told** कने धुंकल । **is telling** कना च्वन । **will tell** कनिइ । **has to tell** कने मानि । **tells** कं

temper[1] (n) तं (तम) । **lose one's temper** तं पिहां वये । तं वयेके, तं चाये, तं पिकाये

temper[2] (v) चा न्हाये । नँ छुया: दाये

temperament (n) पह: (पहल)
temperate (adj) दथुइ ला:गु
temperature (n) दिग्रि, क्वादासु, क्वा:गु ख्वाउँगु स्वयेगु दासु
tempest (n) ग्यानापुक वइगु वाफय् (वाफस)
temple (n) देग: (देगल), द्य: पुज्यायेत पलिस्था याना त:गु छें
tempo[1] (n) ताल
tempo[2] (n) त्याम्पु, इन्जिन दुगु रिक्सा
temporal bone (n) न्हकु कौंय् (न्हकु कौंच), न्हाय्पंया न्ह्य:नेसं च्वंगु कौंय्
temporary (adj) थातं मखुगु, पलख्यांगु, ताउत मतूगु
tempt (v) क्वसालेत स्वये, क्यंकेत स्वये, मखुगु ज्या याकेत स्वये, ल्वब क्यने
temptation (n) क्वसालेगु ज्या, मार । ल्व:वंगु, नुग: क्वसालिइगु (नुगल क्वसालिइगु)
ten (adj, n & pron) सान्ह, १० । झिगू (झिगुलि), हिगू (गिुलि), झिम्ह, हिम्ह
tenant (n) म्हय्, बालं च्वना च्वंम्ह
tend[1] (v) छुं पाखे न्ह्याये । जुइत स्वये, जुइ य:
tend[2] (v) बिचा: याये (बिचाल याये), पिवा: च्वने (पिवाल च्वने), सुसा-कुसा याये
tender[1] (adj) न:लि (नवलि), नायु, नाइसे च्वंगु, क्यातु, क्यातुसे च्वंगु
tender[2] (n) न्ह्यथना पौ, छगू भावं छुं ज्या यायेगु बा छुं बिइगु खँ न्ह्यथना त:गु पौ
tender[3] (v) बिये, ल:ल्हाये
tenderly (adv) नाइक, नाइसे च्वंक
tendon (n) संयप्वाय् (संयप्वाच), छ्वों, मसल व कौंय् दथुइ स्वापु जुया च्वंगु बल्ला:गु लायागु खिप:
tenement (n) बालं कोथा, बालं बिइगु कोथा
tennis (n) तेनिस, घाय् पिना त:गु चकंगु ख्यलय् बा पिचुगु चाया वंय् बलयात ब्यातं ध्वाना: इता-थिता याना: म्हितेगु कासा
tennis court (n) तेनिस ख्य: (तेनिस ख्यल), तेनिस म्हितेगु थाय्
tenor (n) तिस: (तिसल), थीगु स: । तिसलं म्ये हालिइम्ह
tenpins (n) तेन-पिन्स, तग्व:गु बलयात गुल्ल छ्वया: तापाक थना त:गु गुपु कथियात ग्वारा तुइका: म्हितेगु बोलिंग कासा
tense (adj) तिल्ल प्यंगु, साला त:गु । नुग: काचा-काचा मिंगु (नुगल काचा-काचा मिंगु)
tension (n) तिल्ल प्यना च्वंगु, साला च्वंगु । तेन्सन, नुग: काचा-काचा मिना च्वंगु (नुगल काचा-काचा मिना च्वंगु)
tent (n) गाछें, काप: छें (कापत छें), पाल, ख्वातुगु काप:यागु दयेका त:गु छें
tenth (adj & n) झिगूगु, हिगूगु, झिम्हम्ह, हिम्हम्ह
tequila (n) तेकिला, नालु मायागु दयेका त:गु ल: थें तुयुगु मेक्सिकन अयला:
teratology (n) म्हय् छुं नं मखुथे बोलना वइगु वारे ब्वनेज्या
tere-cotton (n) तेरिकतन, कपाय् व पोलिस्तर ल्वाकंज्या:गु काप:
tere-wool (n) तेरिउल, तंय व पोलिस्तर ल्वाकज्या:गु काप:
term[1] (n) ईबो (इलबो), सेसन, पा: (पाल), थुबले निसें थुबले तक
term[2] (n) खँग्व: (खँग्वल), नां (नाम)
terminal (n) लास्तय् च्वंगु दिपु, इस्तेसन, रेल बा बस दिकिइगु थाय्
terminate (v) सिधये, क्वचाये ।

सिधयेके, क्वचायेके
terminator (n) सिधयेकिइम्ह
terminus (n) लास्तय् च्वंगु दिपु, इस्तेसन, रेल बा बस दिकिइगु थाय्
termite (n) कुमिचा, सिं नइम्ह की (*Termes*)
tern (n) इखुंचा थें न्हिप्यं दुम्ह व गल थें च्वंम्ह त्वा: ह्याउंम्ह त:धिक:म्ह तुयुम्ह भंग: (*Sterna*)
terrace (n) क:सि (कवसि), पलिं त्वमपुगु छेँया च्वय् च्वंगु थाय् । ग्यागिं
terrace (n) तगिं (तगिम), तागिं, बुँ तकि तकि जुइक पाला त:गु, पाखा
terrain (n) बँ । बँबांकि, वँयागु बांकि
terrestrial[1] (adj) चाग्व: नाप स्वापु दुगु
terrestrial[2] (n) बँय् च्वनिइम्ह । हलिमय् च्वंम्ह मनू
terrible (adj) तसकं ग्यानापुगु
terribly (adv) तसकं ग्यानापुक
terrier (n) तेरियर खिचा, दारिवाल खिचा, तसकं सने फुम्ह बँय् गा:म्हुइ न्ह्या:म्ह दारि दुम्ह खिचा
terrify (v) तसकं ग्याये, सातु वने, म्ह पिइसे वये । तसकं ख्याये, सातु काये
territory (n) थाय् (थास), दे
terror (n) तच्व:गु ग्यासु
terrorism (n) ग्यासु थनेज्या
terrorist (n) ख्याच्व:मि (ख्याच्वलमि), ख्याच्व: क्यना: ज्या काइम्ह, ग्यासु थनिइम्ह, तेररिस्त
terrorize (v) तसकं ख्याये, तसकं ग्याके, सातु काये, ग्यासु थने, ख्याच्व: क्यने (ख्याच्वल क्यने)
terry (n) तेरि काप: (तेरि कापत), ख्वा:हुसाय् थें का छ्वां छ्वां व:गु पाइल दुगु काप:
test[1] (n) गेसुलना, ज्या व: कि मव: स्वयेगु ज्या
test[2] (v) गेसुलने, ज्या व: कि मव: स्वये । क्वथिइक स्वये
testicle (n) सिफा, क्वासि, मिजंतय् पुसा मुना च्वनिइगु बो
testify (v) क्यने, ब: बिये (बल बिये) । अद्दाय् वया: खँक्व सिक्व धाये, अबिजं याये
testimony (n) अद्दाय् न्ह्यब्व:गु खँक्व सिक्व खँ
tetanus (n) म्ह चा:तुला वनिइगु लोय्
tete-a-tete[1] (adv) छ्यं छ्यं ल्वाका:, चुलिंचू च्वना:
tete-a-tete[2] (n) थ:थ: जक खँल्हा-बल्हा (थवथव जक खँल्हा-बल्हा)
tether (v) खिपतं चिये
tetherball (n) तेधर-बल, खिपतं चिना: थामय् खाया त:गु बलयात ल्हातं दाया: म्हितेगु कासा
tetra (n) खा:न्या (खालन्या), खा: थें दुने खने दुम्ह न्याथलय् लहिना तये जिउम्ह चिधिक:म्ह न्या (*Tetragonopterus*)
text (n) ब्वँसा, ब्वनेगु खँ, आख: (आखल) । सफू (सफुलि)
textile (n) काप: (कापत)
than (conj) सिबें, सिबें, सिकं, स्वयां
thank (v) सुभाय् बिये, महादया बिये
Thankot (n) थँक्वा: (थँक्वाथ)
thanks (n) सुभाय् (सुभास), महादया
that[1] (adj & pron) व, उ, आम, आमु, हुं, उम्ह, उगू (उगुलि), हुंकन च्वंगु, हुंकन च्वंम्ह
that[2] (adv) उलि
that[3] (conj) धका: (धकाव)
that day (adv) वकुन्हु
that far (adv) उलि तापाक, अन तक, अन थ्यंक
that much (adv) आमलि, उलि, उलिमछि । उस्त

that side (adv) उखे, उखे पाखे, इता
that way (adv) अथे, अय, व कथं, व पहलं, आमथे, आम पहलं । उखें, उखे, उखे पाखे
thatch (n) सुपौ (सुपलि), सुयागु पौ
thaw (v) क्वाये, नाये । क्वाके, नायेके
the (art) [खँग्व:यात पासा वइगु खँग्व:]
the other day (adv) उकुन्हु
theatre (n) दबू छें (दबुलि छें), प्याखं क्यनिइगु छें, थेतर
theft (n) खुंज्या, खुइगु ज्या, मखंक यंकेगु ज्या
their (adj) इमिगु, अमिगु
theme (n) खंचु, नोवायेगु ब़ा च्वयेगुया मूखं
theme song (n) प्याखनय् लिसा काकां हायेकिइगु म्ये
themselves (pron) इपिं हे, इमिसं तुं
then (adv) अबले, उबले । अनंलि, अनं लिपा, अले, अथ, असा । अयसा
theology (n) द्य: बारे ब्वनेज्या
theoretical (adj) खंय् लिधना च्वंगु, छचला-बुलाय् मदुगु
theory (n) न्ह्यब्वया खं, छुं नं ज्या छु गय जूगु धका: न्ह्यब्वया त:गु खं
therapeutics (n) लोय् लंकेगु बारे ब्वनेज्या
there[1] (adv) अन, आन, हुंकन, उखे, उज्यां, आमकन, अकायमा
there[2] (excl) उका !
thereafter (adv) अनं लिपा, व धुंका:, अनंलि, अनं निसें
therefore (adv) उकिं, थतें
thermatology (n) क्वाज: बारे ब्वनेज्या
thermometer (n) दिग्रि, थर्म-मितर, क्वादाकु, गुलि क्वा: धका: स्वयेगु मिसिन, क्वाज: गुलि दु धका: क्यनिइगु मिसिन
thermosphere (n) थर्मस्फेर, बँ सिबें ८० व ६०० किलोमितर जा:या दथुइ च्वंगु फय्छेँया दकलय् च्वय् ला:गु फय् छ्फि
thesaurus (n) खँग्व: मुना (खँग्वल मुना)
they (pron) इपिं, अपुं । **them** इमित । **by them** इमिसं, अमिसं । **for them** इमित, अमिता । **with them** इमिके
thick (adj) ख्वातु, तफि, तव: (तबल) । ताकु, ताकुसे च्वंगु
thicket (n) गुंचा, सिमा दुगु थाय्
thickhead (n) सुलि भ्रंग: (सुलि भ्रंगल), छ्यं तग्व:म्ह यलकू थें च्वंम्ह भुजिं नइम्ह भ्रंग:
thickness (n) फि, ब: (बल)
thief (n) खुं
thigh (n) खम्पा, खल, खल्पा, फिला, पुलिया च्वय् च्वंगु तुतिया बो
thighbone (n) खम्पा कौय् (खम्पा कौच), फ:कौय् (फलकौच), पुलिं च्वय् च्वंगु कौय्
thimble (n) लखु, सुज्या यायेबलय् मुलु त्यलेत पतिनय् न्ह्यायेगु पुसा
thin (adj) गंसि, चसि । निसु । चिफि । छ्वालु
thing (n) जोलं (जोलन)
think (v) बिचा: याये (बिचाल याये), बिच: याये, नुगलय् खं वायेके, मतिइ तये, च्वने
thinly (adv) सालुक, चिफि जुइक, ख्वातु मजुइक
third[1] (adj) स्वंम्हम्ह, स्वंगूगु
third[2] (n) लियांलिउ, स्वंगूगु थासय् ला:म्ह
third floor (n) पेत, पेतँ, च्वतया च्वय् व न्यातया क्वय् ला:गु तँ
third time (n) स्वक्व: खुसि (स्वक्वल खुसि)
thirst (n) प्याय, प्या:चा: (प्यायचाव)

thirsty (adj) प्याय चाःगु । **to be thirsty** प्याय चाये
thirteen (adj, n & pron) संस्वँ, १३ । झिंस्वँगू (झिंस्वँगुलि), झिंस्वम्ह
thirteenth (adj & n) झिंस्वँगूगु, झिंस्वँम्हम्ह
thirty (adj, n & pron) स्वि, ३० । स्विगू (स्विगुलि), स्विम्ह
this (adj & pron) थ्व, थु, थुम्ह, थुगू (थुगुलि), थन च्वंगु, थन च्वंम्ह
this (adv) थुलि
this day (adv) थ्वकुन्हु, थ्वखुन्हु
this far (adv) थुलि तापाक, थन तक, थन थ्यंक
this much (adv) थुलि, थुलिमछि
this side (adv) थुखे, थुखे पाखे, थिता
this way (adv) थथे, थय, थ्व कथं, थ्व पहलं । थुखे, थुखे पाखे
this way and that (adv) थेक-थिक, थयक-थिइक, थुखे उखे
thistle (n) कंमा (कथमा)
thither (adv) उज़्यां, उखे
thorn (n) कं (कथ, कँथ), कां, पुथ
thorn apple (n) दुधःसि (दुधलसि), महाद्यःसि (महाद्यवसि), म्वाहालि थें च्वंगु स्वां ह्वइगु माय् सइगु कं दुगु चिचिग्वःगु सि (*Datura alba*)
thorn apple flower (n) दुधः स्वां (दुधल स्वान), काहा स्वां, म्वाहालि थें च्वंगु ह्याउँगु स्वां (*Datura alba*)
thorough (adj) पूवंगु
thoroughfare (n) लाछि, सतक
thoroughly[1] (adv) पूवंक । नुगलय् दिक्क
thoroughly[2] (adv) पूवंक, चायक
thoroughly[3] (adv) पूर्वगु, च्वं निसें क्वथ्यंक
though (adv) सां
though (conj) अयसां, अथे जूसां
thought (n) बिचाः (बिचाल), मति
thousand (adj, n & pron) द्वः (द्वल), द्वःछि, १००० । द्वःछिगू (द्वलछिगुलि), द्वःछिम्ह । **a few thousand** द्वःबद्वः
thousands (n) द्वलंद्वः (द्वलंद्वल)
thrash (v) दाये, धोंधों दाये, मुइके, जुके, च्वाये, ल्हाः वाये (ल्हात वाये), कसा बिये
thread[1] (n) सुका, थाका, सुज्या यायेगु का, थाज्या यायेगु का
thread[2] (v) उने, छुले, मुलुइ सुका तिये
threadworm (n) फुतकी (फुतकिल), प्वाथय् दाइम्ह चिधिकःम्ह किमि (*Enterobius vermicularis*)
threat (n) ख्याच्वः (ख्याच्वल), ख्यायेत धाःगु खँ
threaten (v) ख्याच्वः बिये (ख्याच्वल बिये)
three (adj, n & pron) स्वँ, ३ । स्वँगू (स्वँगुलि), स्वँम्ह
three fourths (n) पेबोय् स्वबो, ³/४
three years after (exp) पिवं, इवं धुंकाः लिपांगु दँ, स्वदँ लिपा
thresher (n) इंचा न्हिप्यं (इंचा न्हिप्यन), इंचा बांलूगु ताहाकःगु न्हिप्यं दुम्ह सार्कन्या (*Alopias vulpinus*)
threshold (n) लुखा खलु, लुखाया क्वय् च्वंगु सिं, लिदि, क्वखलु, क्वति
thrice (adv) स्वक्वः (स्वक्वल), स्वत्थु
thrift (n) म्हंचाःगु (म्हंचावगु)
thriftily (adv) म्हंचायेक
thrifty (adj) म्हंचाः
thrill (v) मन भारा-भारा मिंक न्ह्यइपुये
thriller (n) थ्रिलर, यक्सनं जाःगु, मन भारा-भारा मिंक न्ह्यइपुगु प्याखं बा बाखं
thrive (v) लाय स्वाये, जिये, च्वन्ह्याये, च्याये, सुथां लाये, बांलाये, भ्वँचिने

throat (n) ग:प: (गलपत), कथु, काथु, छ्यं व म्हया दथुइ च्वंगु न्ह्य:नेया बो

throb (v) ध्वाक-ध्वाक मिने । **throb with pain** कंहाले

thrombosis (n) हिनुलिइ दुने हि धी चिना: हिनू प्वा:तिइगु लोय्

throne (n) जुजु फ्यतुइगु थाय्

throng[1] (n) हुल, बथां, ग्वा: (ग्वाल), ग्वा: ग्वा: (ग्वाल ग्वाल), म्व:म्व: (म्वलम्वल), लस्कर

throng[2] (v) मुंवने, भुंवने

throttle (v) ग:प: तिये (गलपत तिये)

through (adv) पिचायेक, थुखें उखे थ्यंक । जुना:, दुनें । ज्व:छि, यंकं

throughout (adv) फुक्कभनं, च्वं निसें क्वथ्यंक, न्ह्याबलें

throughout (prep) फुक्कभनं, ज्व:छि, ज:छि, लिछि

throw (v) वांछ्वये, वाये, ह्वाये

throw a party (v) भोय् न्यायेके (भोज न्यायेके)

throw down (v) क्वफाये । छ्वा ह्वाये, बस्वाये, भ्वाक वांछ्वये

throw up (v) ल्ह्वये, प्वाथय् च्वंगु म्हुतुं पिकाये

thrush[1] (n) दँयचा पुचलय् ला:म्ह सियुम्ह भंग: (*Zoothera*)

thrush[2] (n) म्हुतुइ तुयुगु कै वइगु मचा लोय्

thrust[1] (n) लिघ्वासा, लिउनें घ्वाइगु ब: (लिउनें घ्वाइगु बल)

thrust[2] (v) न्याक्क घ्वाये, धिने

thud[1] (n) भौंक [स: व:गु]

thud[2] (v) भौंक कुतुं वये, भुगुक कुतुं वये

thug (n) थग, थका: (थकाल), खुँ

thuja (n) सिज:भा स्वां (सिजलभा स्वान), स्वां कथं छ्यलिइगु धुपिमा थें च्वंगु छता सिमाया ह: व कचा (*Thuja orientalis*)

thumb (n) बुरा पतिं (बुरा पतिन), म्हाला पतिं, मेगु पतिं सिबें बिस्कं लाना च्वंगु ल्हा:या सिथय् च्वंगु तपुगु पतिं

thump (v) ध्वाक-ध्वाक मिने । भौंभौं दाये, धोंधों दाये

thunder[1] (n) नन्या:गु, सर्गतय् तसकं स: व:गु

thunder[2] (v) नन्याये । धरेंग स: वये (धरेंग सल वये) । स: तस: याना: खँ ल्हाये

thunder dragon (n) बज्र मल: (बज्र मलख), सर्गतय् धरेंग स: वयेकिइम्ह धया त:म्ह मल:

thunderbird (n) पपू संका: नँ न्यायेकिइम्ह व मिखां पल्पसा त्वयेकिइम्ह धया त:म्ह भंग:

thunderbolt (n) बज्र मल: (बज्र मलख), पल्पसा

thunderstorm (n) नन्याना: वइगु वाफय् (वाफस)

Thursday (n) न्यान्हि, बसुबा: (बसुबार), वा:या न्यागूगु न्हि

thus (adv) थथे, थुकथं । उकिं, अकिं, थथे जूगुलिं, अथें, आमथें, उथें

thwart (v) मजुइके, पने

Tibet (n) सँदे

Tibetan (adj) सँय्, सँदेयागु

Tibetan (n) सँय्, सँमिनि, सँदेसय् च्वंम्ह मनू

Tibetan mastiff (n) सँय् खिचा, सँदेसय् दुम्ह ग्यानापुसे च्वंम्ह त:धिक:म्ह बल्ला:म्ह खिचा

Tibetan salt (n) सँय्चि, सँदेसं दुगु चि

tibia (n) दुनेयागु नलि कौंय्, त्वा:ना:या निपु कौंय्या दुने पाखे ला:गु कौंय्

tick[1] (n) घरिया तिक-तिक स: (सल)

tick[2] (n) प्यासि, पेपांचूतय् म्हय् दइम्ह हि त्वनिइम्ह की

tick[3] (n) तिक चिं (√)
tick[4] (v) तिक चिं तये (√)
ticket (n) तिकत, तिकस
tickle (v) कुचुसे च्वने, कुचुये । कुचु-कुचु नके, कुचुके
tide (n) पुखूया थला:-क्वला:, पुखुलिइ ल: तजा:-चिजा: जुइगु (पुखुलिइ लख तजाल-चिजाल जुइगु)
tidings (n) बुखँ
tidy[1] (adj) सुचुपिचु, सुचुसे च्वंगु, सुचु
tidy[2] (v) सुचुके
tie[1] (n) स्वापु
tie[2] (n) ज्वलिंज्व: (ज्वलिंज्वल), उथें, वराइंबर
tie[3] (n) ताइ, ग:पतय् चिइगु बाला
tie[4] (v) खिपतं चिये, हिने, गथ: चिये (गथल चिये)
tier (n) तँ, तगिं (तगिम), ताकिं, तकि
tiger (n) धुँ, म्हासुगुलिइ हाकुगु त्या:त्या: दुम्ह ला नइम्ह त:धिक:म्ह भौ (*Panthera tigris*)
tiger game (n) धुँकासा, कोथा कोथा च्वया त:गु बोर्दय् धुँ व चोलय्चा याना त:गु तग्व:गु व चिग्व:गु चाग: संका: म्हितेगु कासा
tiger shark (n) धुँसार्क, सिइसे च्वंगु म्हय् त्या:त्या: दुम्ह मनू नये य:म्ह सार्क न्या (*Galeocerdo cuvieri*)
tight (adj) कत्ता:, कत्ति, क्वातु, न्याक्क ज्वंगु, त्याप्प च्वंगु
tighten (v) कत्ताके, कत्तिके, क्वातुके
tightly (adv) कत्ताक, कत्तिक, क्वातुक, न्याक्क, ग्वलाक, कात्तुकाक
tights (n) ताइत्स, कासा म्हितिइपिंसं व सर्कस याइपिंसं फिइगु म्हय् त्याप्प प्यपुंगु सालुगु वस:
tile (n) **floor tile** बँय् तिकेगु अप्पा, चिकं अप्पा, चिकं अ:पा (अतपा) । **roof tile** पलिं चिइगु अप्पा, आयपा, पोल़अप्पा, पोलंअप्पा, पोल अ:पा
tiler (n) आवा: (आवाल), पलिं चिइगु व अप्पा छिइगु ज्या याइम्ह
till[1] (conj & prep) तक, तले, थ्यंक, किच्छि
till[2] (n) पसलय् धेबा तयेगु कन्तुर
till[3] (n) लोहं ल्वाकज्या:गु चा
till[4] (v) बुँ क्वाये, बुँ पाले, बुँइ चा पुइके, छ्याये
tiller (n) बुँ क्वाइम्ह
tilt (v) पा:लुये (पाखलुये), धेचुये, बेक्वये, यकुधिने । पा:लुइके, धेचुइके, बेक्वयेके
timber (n) छेँ दनेगु सिँ । धलिं (धलिम)
timbrel (n) दम्फु, दंदाफा, छखे जक छेँगुलिं भुना त:गु व चा:खेरं छ्याल-छ्याल स: वयेक नँयागु चा घाना त:गु चिफिगु बाजं
time[1] (n) ई (इल), ईब्य: (इलब्यल) । पा: (पाल) । **at a time** छक्वलं, नापं । **at one time** छगू इलय् । छक्वलं । **at this time** थ्व इलय्, थुथाय् । **this time around** थ्व पालय् । **at times** गबलें गबलें । **some time ago** न्हाच: । **to be time** त्यले, छुं यायेगु ई जुये । **to do time** भ्केलय् च्वना च्वने । **kill time** म्हाइपु छ्याये । **a long time** ताउत । **many times** त:क्व: (तवक्वल)
time[2] (v) इलय् लाके । ई वंगु स्वये
timeless (adj) गबलें सिमधइगु
timely (adj) त्यवं, इलय् ला:गु, थ्याक्क इलय् जूगु
times (n) दुगं । क्व: (क्वल), खुसि, धू (धुलि) [I have been there two times जि अन निक्व: वने धुन]
timetable (n) ई धल: (इल धलख),

ज्याभ्व: (ज्याभ्वल)
timid (adj) ग्याफ्रा, ग्याफर
timidly (adv) ग्याग्यां, ग्या:गु पहलं
tin[1] (n) तिन, गोलतिन, थल
tin[2] (n) तिन, खोपय् (खोपस), नँ खतं मनकेत प्लेतिंग यायेत छ्यलिइगु व थीथी लीलं दयेकेत ल्वाकछ्याइगु छता लीलं, चिनपाता
tinfoil (n) पित: (पितल), पिच: (पिचल), प्वाला प्वाला थीगु सालुगु चिनपाता
tinge[1] (n) छ्वास्स, छुं उनया भ्या:भचा
tinge[2] (v) छुं उनया भ्या:भचा वयेके
tingle (v) इन्न मिने, वाइंया मिने
tinis wood (n) नर्सिं, छताजि छ्वा:गु सिं
tinker (n) थलबल भिंकिइम्ह
tinkle[1] (n) चिग्व: गंया स: (चिग्वल गंया सल), तिंग-तिंग स:
tinkle[2] (v) चिग्व: गंया स: पिकाये (चिग्वल गंया सल पिकाये)
tint (n) फिक्का उन
tiny (adj) तसकं चिकिचा धंगु
tip[1] (n) छ्रुमां, ग्वाहालि जुइगु छुं नं खँ
tip[2] (n) लय्ता ज्याला, बक्सिस । त्याकाबा: (त्याकाबाल)
tip[3] (n) चोका, च्व: (च्वत), चु
tip[4] (v) पा:लुये (पाखलुये), ग्वारा तुले, ध्वये । पा:लुके, ग्वारा तुइके, ध्वके
tip over (v) फाता पुले, भोपुये
tipcat (n) तचामाकु, ततामाकु, चोका निखें च्वामुका त:गु कथि कुचायात तपुगु कथिं दाया: म्हितेगु मस्तय्गु कासा
tipsy (adj) अयलाखं भ्रम-भ्रम जूगु, गुजु-गुजु मिंगु
tiptoe (v) ग्वालिं बंय् मचुसे न्यासि वने
tire[1] (n) तायर, मोतरयागु रबरया घ:चा: (घलचाक)
tire[2] (v) त्यानुये, त्यानुसे च्वने । be tired of छुं खना: वाकि वये, स्वये मयये
tiredness (n) त्यानु, त्यानुचा:
tissue (n) लाछेँ, म्हय् च्वंगु ला
tissue paper (n) सालुगु भों
tit (n) चखुंचा पायधिक:म्ह मेतुलिचा थें च्वंम्ह भ्रंग: (*Parus*)
titanic (adj) भराय धंगु
titanium (n) तितेनेम, इस्तिल थें बल्ला:गु अय्सां तसकं याउँगुलिं फय्ख: दयेकेत छ्यलिइगु छता लीलं
titi (n) तिति माक: (तिति माकल), सिमाछ्रुं थें च्वंम्ह अम्रिकन माक: (*Callicebus*)
titlark (n) दुयभ्रंग: (दुयभ्रंगल), चकंगु ख्यलय् दइम्ह स: बांला:म्ह चिधिक:म्ह भ्रंग:
title (n) सफू बा च्वसुया छ्यं (छ्यन), नां (नाम)
titmouse (n) चखुंचा पायधिक:म्ह मेतुलिचा थें च्वंम्ह भ्रंग: (*Parus*)
titter (v) खिर-खिर न्हिले
TNT (n) [trinitrotoluene] तियनति, तुप:सा: (तुपतसाल), बम दयेकिइगु वास:
to (prep) तक, किच्छि, थ्यंक । पति, पाखे । यात, निंतिं । य् (स)
to and fro (adv) छगू थासं मेगु थासय्, इरु-थिरु, लिहां-थिहां
toad (n) घोरि ब्यांचा
toadflax (n) अज:फुलि स्वां (अजलफुलि स्वान), गजू लुइक भ्वाम्म चिंक ह्वइगु ब्यांचा स्वां थें च्वंगु चिचिफ्व:गु वँचुगु स्वां (*Linaria bipartita*)
toast[1] (n) मिइ पना त:गु पाउरोति
toast[2] (v) अय्ला: दुगु गिलास ल्ह्वना: भिंतुने, च्यर्स याये
toast[3] (v) पाउरोति पने
tobacco (n) सुर्ति, चुरोस दयेका:

त्वनिइगु नँस्वाःगु हः (*Nicotiana tabacum*) । बभ्यां (बभ्यान), बजां, चिलमय् च्याकाः कुँ त्वनिइगु नँस्वाःगु हः (*Nicotiana rustica*)

tobacco worm (n) बजां की (बजां किल), बजां माय् दइम्ह वाउँम्ह छाःकी

today (adv & n) थौं । **from today** थनि निसें

toddle (v) मचा तुकं-तुक न्यासि वने, ताय-तिति याये

toddler (n) नकतिनि न्यासि वने सःम्ह मचा

toe (n) तुतिया पतिं (तुतिया पतिन)

toffee (n) चक्लेत, तफि

together (adv) नापं, लिसें । छगू इलय्, वहे इलय्, छक्वलं

toil[1] (n) हिचःति (हिचलति), थाकुगु ज्या, सिनाज्या

toil[2] (v) हिचःति हायेके (हिचलति हायेके), थाकुक ज्या याये, सिनाः सिनाः ज्या याये

toilet (n) चःबि (चलबि), पाइखाना

token (n) चिं (चिन), दसु, दसि । दसि कथं छ्यलेगु ध्याग

tola (n) तोला, लुँ वह लनेगु गेसु, ११.६६४ ग्राम, १०० लाल

tolerate (v) हिये, फये, सह याये, याका तये

toll[1] (n) सीपिनिगु ल्याः (ल्याख)

toll[2] (n) जगाः (जगात), मुलि, लखा, लँय् जुइत पुलेगु धेबा

toll[3] (n) गंसः (गंसल), गं थाःगु सः

toll[4] (v) गं न्याये । गं न्यायेके, गं थाये

tomato (n) गोलभ्यारा, कालासि, भातासि, कालां-कुलुं, ह्याउँगु ग्वग्वलाःगु पु यक्व दुगु छता सि (*Lycopersicon esculentum*)

tomato worm (n) गोलभ्यारा की, गोलभ्यारायु दइम्ह छचं म्हासुम्ह की

tomb (n) सीगाः (सिकगाल), सीम्ह थुनेगु गाः

tomboy (n) मिजंत थें सना जुइम्ह मिसा मचा

tombstone (n) सीगाःया द्यःने चिं तये कथं आखः च्वया तःगु लोहं

tommy gun (n) तमि-गन, चिग्वःगु गोलि कयेकिइगु क्वबुया जुइ जिउगु चिधंगु मेसिन-गन

tomorrow (adv & n) कन्हय् (कन्हस) । **day after tomorrow** कंस

tom-tom (n) तम-तम, छखे जक छेंगुलिं भुना तःगु ल्हातं दायाः थायेगु चित्याःगु तजाःगु बाजं

ton (n) तन, १००० किलो, २२०५ पाउन्द, ४१७ धानि, २६.८ मन

tone (n) सः (सल)

tonga (n) तांगा, चिधिकःम्ह सलं सालिइगु निचाः घःचाः दुगु गारा

tongba (n) तोंग्बा, दुसि मनाः त्यना तःगुया ति, दुसियागु थों

tongs (n) चिन्ता

tongue[1] (n) भाय् (भास)

tongue[2] (n) मे, म्हुतुइ दुने च्वंगु सः पिकायेगु व सवाः कायेगु बो

tonic (n) टनिक, म्हयात निंगु त्वँसा

tonight (adv & n) थौं बहनि

tonsil (n) तन्सिल

tonsillitis (n) तन्सिल, कथुइ दुने मना वइगु लोय्

too (adv) नं । तसकं, अतिकं, इकनं, आपालं, तच्वकं, माक्व सिबें अप्वः

tool (n) ज्याभ: (ज्याभल), ज्या यायेत ज्वनेगु जोलं

tooth (n) म्हुतुइ च्वंगु वा । milk tooth दुरुवा । wisdom tooth क्ववा

tooth (n) वा, म्हुतुइ दुने च्वंगु नसा न्ह्ययेगु बो

toothache (n) वास्या: (वास्याक)

toothpick (n) खौका, वाय् कुलेगु सिंका

top[1] (adj) दकलय् च्वय् च्वंगु

top[2] (n) च्व, चोका । पुसा

top floor (n) बइगः (बइगल), छेँया दकलय् च्वय् ला:गु तँ

topaz (n) पुखराज, खा: थें यचुक खने दुगु म्हासुगु थी

topic (n) खँच्व: (खँच्वत), खँयागु च्व:, तपिक्स, मूखँ

topography (n) बँवांकि, बँयागु बांकि च्वयेगु ज्याखँ

topology (n) थाय् बारे ब्वनेज्या

topple (v) क्वदये, ग्वारा तुले, दुने । क्वथले, ग्वारा तुइके, थुने

topsy-turvy (adj & adv) थपु-क्वपु, च्वय्-क्वय्, घारघुर

torch (n) मिजला, चिलाख, मिप्वा: (मिप्वाल), कथि चोका च्याका: ज: बिइगु मत

torchlight (n) लाइत, मत, खुँमत

torment (v) तच्वकं चितासु मदये । तच्वकं हायेके

tornado (n) ग्व:फय् (ग्वलफस), पलंचा थें खने दयेक ग्यानापुक फन्न चा:हिला: वइगु फय्

torpedo (n) थ: हे न्ह्याइगु ताहाक:गु बम

torpedo plane (n) लखय् त:लय् न्ह्याइगु बम कयेकिइगु प्लेन

torrent (n) ब्वा:गु ल: (ब्वा:गु लख), ब्वां वना च्वंगु ल:

torticollis (n) ग:प: मोयद्याइगु लोय् (गलपत मोयद्याइगु लोच)

tortoise (n) बँय् च्वनिइम्ह काउलि, कापले, कौय्या लं दुम्ह वास्यां च्वंम्ह प्वाथंचू (*Geochelone*)

torture[1] (n) सास्ति, इसा: (इसाल), कसा

torture[2] (v) सास्ति याये, कसा बिये, कसा नके, दाये

toss (v) फुत्त वांछ्वये, च्वय् वांछ्वये

total[1] (adj) ब्याक्क, फुक्क, दक्व

total[2] (n) ब्याक्क, फुक्क, दक्व

total[3] (v) ब्याक्कंया ल्या: पिकाये

totally (adv) दक्वं, फुक्कं, ब्याक्कं

totter (v) धेधे चुये, भेभे लुये, धेधे चुइक न्यासि वने

toucan (n) केरात्वा: भ्रंग: (केरात्वाथ भ्रंगल), हाकुगु म्ह अले केरा बांलूगु तसकं तत्या:गु व ताहाक:गु त्वा: दुम्ह भ्रंग: (*Ramphastos*)

touch[1] (n) छ्वास्स, भ्या: (भ्याक)

touch[2] (n) ल्हातं थिउगु

touch[3] (v) थिये, ल्हा: तये (ल्हात तये)

touchstone (n) कस, लुँ चुलेगु लोहं, लुँ भिं-मभिं धका: चुला स्वयेगु हाकुगु ग्वल्ला:गु लोहं

tough[1] (adj) सेल्ला:गु, धिसि-मिसि धा:गु । छा:गु (छाकगु) । थाकुगु

tough[2] (n) हारां, हुल्याहा

tour[1] (n) देजला, न्ह्यइपुकेत चा:हिउ वनेगु ज्या

tour[2] (v) दे चा:हिले (दे चाकहिले), सिइक: वने

tourism (n) देजला

tourist (n) देजलामि, देजला वनिइम्ह

tourmaline (n) तुर्मालिन, त:ता उनयागु दुगु खा: थें यचुक खने दुगु थी

tournament (n) कासा

tow (v) मोतरयात खिपतं साला यंके

towards (prep) पाखे, रिखे । यात

towel (n) ख्वा:बुसा (ख्वालबुसा),

ख्वाःहुसा, हुसा
tower (n) धरग्वारा, गाः (गाल)
towhee (n) तोहि तीतु, न्हिप्यं ताहाकःम्ह चखुंचा थें च्वंम्ह सः बांलाःम्ह भ्रंगः (*Pipilo*)
town (n) दे, सहर, क्वाः (क्वाथ)
toxemia (n) ब्लद प्वाइजन, हि स्यनिइगु लोय्
toxicology (n) विख वारे ब्वनेज्या
toy (n) न्ह्यवसा, म्हितेगु जोलं
trace[1] (n) इलाकाला
trace[2] (v) किपाया द्यःने भों तयाः ल्ह्ययये, च्वये, त्रेस याये
trace[3] (v) लुइके, माले, गन दु स्वये
traces (n) भ्याः (भ्याक), भ्याःभचा, तुस
trachea (n) कथुप्वाः (कथुप्वाल), सासः ल्हायेगु पाइप
tracheocele (n) सासः ल्हायेगु पाइपया लोय्
trachoma (n) मिखा पुसाया लोय्
track[1] (n) लँपु, लँ । ब्वां वनेगु लँपु । रेलया लिक
track[2] (v) पालि ख्वाय् मामां वने
track and field (n) ब्वां वनेगु व तिंन्हुइगु नापं वांछ्वयेगु दुथ्याःगु चकंगु ख्यलय् म्हितेगु कासा
tracking stitch (n) तांका तयेगु सुकाति, ततःति जुइक अथें सुइगु बमलाःगु सुकाति
tract (n) क्वाः (क्वात), बुँ छकू
tractor (n) त्याक्तर, ततःत्याःगु घःचाः दुगु बुँ पालेगु मोतर
trade[1] (n) न्यायेमिइ, कालबिल । ज्या, लजगा
trade[2] (v) न्यायेमिइ याये, कालबिल याये, हिलाबुला याये
trader (n) बंजाः (बंजाल), बनेज्या याइम्ह
tradition (n) हनाबना, चजः (चजल), चजः-लजः (चजल-लजल), न्हापां निसें याना वया च्वंगु ज्याखँ
traditional (adj) न्हापां निसें दुगु
traffic (n) वये-वने, लँय् जुया च्वंक्व
tragedy (n) नुगः मछिंक क्वचाइगु बाखं (नुगल मछिंक क्वचाइगु बाखन), त्रेजेदि
tragic (adj) तसकं नुगः मछिंगु
tragopan (n) हाकुगु म्हय् तुयुगु फुति फुति दुम्ह दुगुचाया सः पिकाइम्ह थायखा (*Tragopan*)
trail (v) लिउने लाये । बँय् लुये, लुया यंके । लिउने घाना वने । लिउ लिउ वने । पालि ख्वाय् मामां वने
trail motorcycle (n) त्रेल, ग्वारा ग्वारा मिंगु लँय् यंके जिउगु ततःत्याःगु घःचाः दुगु बल्लाःगु मोतर साइकल
trailer (n) लिखः (लिखत), मोतरया लिउने घाना यंकेगु खः । तेलर, संकिपाया लिउने वइगु तँसा
train[1] (n) रेल, ताहाखः (ताहाखत), नँयागु लँपुइ न्ह्याइगु माः हना तःगु ताहाकःगु खः
train[2] (v) स्यने । सयेके
training (n) सयेकेज्या
traitor (n) थःगु दे मिइम्ह, बिलखिं, बिकः (बिकल)
tram (n) त्राम, छ्गःनिगः ज़क दिब्बा दुगु करेन्तं न्ह्याइगु रेल
tramp[1] (n) कासिं (कासिन), लन्तां-फन्तां जुइम्ह
tramp[2] (n) ध्याक-ध्याक न्यासि वंगु सः (सल)
trample (v) तुतिं न्हुये, न्याच-न्याच याये
trance (n) भुमिं वंगु, छुं मचाःगु थें छ्गू हे तालय् लाना च्वंगु । **go into a trance** भुमिं वने
transact (v) कालबिल याये
transaction (n) कालबिल, कायेगु बिइगु

ज्या

transfer (v) ल्ह्ययेे, चिइके, छथासं मेथाय् यंके

transform (v) हिलासु हये, मेगु थें च्वंके

transformation (n) हिलासु, हिसु

transfuse (n) हि बिये, छम्हेसिगु हि मेम्हेसित बिये

transistor (n) रेदिवाचा, चिग्व:गु रेदिवा

transitory (adj) थुलं मदइगु, लाबाक वइगु

translate (v) भाय् हिले

translation (n) भाय् हिलेज्या

translator (n) भाय् हिलामि

transmission[1] (n) छ्वये ज्या

transmission[2] (n) ग्यर, वा दुगु घ:चा: (वा दुगु घलचाक), छगू घ:चाकं मेगु घ:चा: चा:हिकिइगु घ:चा:

transmit (n) बुर्खं छ्वये, छथासं मेथाय् छ्वये

transparent (adj) यचु, त:लय् खने दुगु, दुस्वये जिउगु

transport[1] (n) गसा, च्वना वनेगु छुं नं, छथासं मेथाय् यंकिइगु

transport[2] (v) ल्ह्ययेे, छथासं मेथाय् छ्वये, यंके

transportation (n) ल्ह्ययेज्या, छथासं मेथाय् ल्ह्ययेगु ज्या

trap[1] (n) पाँय, सोतिपाँय, च्व: (च्वल), जा: (जाल)

trap[2] (v) कुने, जा: प्यने (जाल प्यने) । काये, काना च्वने, कुना च्वने, थाये, थाना च्वने

trapdoor (n) त:खा (तवखा), स्वाहानेया द्य:ने भोपुइका: तिइगु खापा

trapshooting (n) चायागु देमा च्वय् थ्यंक वांछ्वया: उकियात तुपतं कयेका: म्हितेगु कासा

trauma (n) घा:पा: जुया: जुइगु लोय् । सक

traumatology (n) मन ग्याइगु बारे ब्वनेज्या

travel[1] (n) वये-वने, लँय् जुइगु ज्या, छथासं मेथाय् वनेगु ज्या

travel[2] (v) लँय् जुये

traveller (n) लँजुवा: (लँजुवाल), जुमि, लँमि, लँय् जुइम्ह

traverse (v) पुला वने, छखें मेखे वने

trawler (n) ल:या त:लय् न्या लायेगु जा: लुया यंकिइगु दुंगा

tray (n) किस्ति

treacherous (adj) म्हुतु मिइम्ह, बिभाय् ल्हाइम्ह, नुग: वँचुम्ह । खनेदु सिवें ग्यानापुगु

treachery (n) म्हुतु मिइज्या

treacle (n) पोस्तिगं

tread[1] (n) पला: (पलाख)

tread[2] (v) पला: तये (पलाख तये) । तुतिं न्हुये

treadle (n) त्रेरल, तुति दिकेगु थाय्

treason (n) थ:गु दे मिइज्या

treasure (n) सर्बय, दां (दाम), धेबा, लुँवह

treasurer (n) दांभरि, पुच:या धेबा ज्वना च्वनिइम्ह

treasury (n) धुकू (धुकुति), धेबा स्वथना तइगु थाय्

treat[1] (n) फर्मास, लसता कथं अप्व: तना बिउगु

treat[2] (v) छ्यले । स्वये

treat[3] (v) वास: याये (वासल याये)

treat[4] (v) फर्मय् याये

treat equally (v) उयले, सक:सितं उथें हे स्वये

treatment[1] (n) छ्य:गु पह: (छ्यंचा:गु पहल), ज्या या:गु पह:

treatment[2] (n) वास: यायेज्या (वासल यायेज्या)

treaty (n) सहलह । सहलह पौ

treble[1] (n) तिस: (तिसल), तिस्स:

(तिस्सल)
treble[2] (v) स्वदुगं याये
tree (n) सिमा, सिसाबुसा सइगु व सिँ दइगु तमागु मा
tree lizard (n) म्हालकायचा, म्हाला-मिला, म्ह्यालिन्चा, म्हलिंचा, म्हाल-मुदो, सिमाय् च्वनिइम्ह त:धिक:म्ह मायबिलि
tree trunk (n) सिमायागु त्या: (त्याक)
trek (v) गुंइ न्यासि वने
tremble (v) थर-थर खाये, दिनि-दिनि मिने, वारा-वारा सने, त्वये
tremendous (adj) भराय धंगु, तसकं त:धंगु
tremendously (adv) तसकं
tremor (n) झाता, भुखाचं लुचुक मिंक संकुगु
trench (n) ताहाक:गु गा: (ताहाकलगु गाल), ध: (धल)
trench fever (n) सि दाया: ज्वर वइगु लोय्
trespass (v) वने मजिउ थाय् वने
trial (n) गेसुलना, ट्राइल । मुद्दा स्वयेगु ज्या
triangle (n) स्वकुंपा, स्वकुं लूगु बांकि, ट्राइंगल
triangular (adj) स्वकुं ला:गु, स्वकुं लूगु
tribe (n) जा: (जात), खल: (खलक)
tribunal (n) स्वम्ह जज, स्वम्ह जजया पुच:
tributary (n) कचा खुसि, खुसिया कचा, त:धंगु खुसि नाप ल्वाकज्या: वनिइगु चिधंगु खुसि
tribute (n) हना । **pay tribute** हने, च्वछाये
trichinosis (n) फाया लाय् दइगु सँ थें च्वंपिं किलं जुइकिइगु ग्यानापुगु लोय्
trick[1] (n) झेल, मुस्या ग्ययेके ज्या, त्रिक
trick[2] (v) झंग: लाये (झंगल लाये), मिखाय् धुलं छ्वाके, मुस्या ग्ययेके
trickle (n) तिक-तिक
trickle (v) ल: तिकि-तिकि वये, तिकि नने, तिक-तिक वये
tricky (adj) याये थाकुगु
tricycle (n) स्वचा: घ:चा: दुगु साइकल (स्वचाक घलचाक दुगु साइकल)
trifle (n) चा:चू (चाकचुक), चिकिचा धंगु खँ, ल्या: मदुगु खँ (ल्याख मदुगु खँ)
trigger[1] (n) तुप:या चुकू (तुपतया चुकुल)
trigger[2] (v) च्याके, जुइके
trim (v) सँ खाये, चाये
trio (n) स्वम्हेसिगु पुच: (पुचल)
trip[1] (n) या: (यात) । धू (धुलि), तिप
trip[2] (v) लुफिं हाये, तुतिइ तक्यना: दये
triple (adj) स्वदुगं, स्वदे
tripod (n) मय् (मस), उद्यां, स्वपा तुति दुगु दिकेगु
trishaw (n) साइकल ख:चा (खतचा)
trismus (n) वाकुंधी संके मफइगु लोय्
tristar (n) स्वँनगु, स्वँग: नगुया पुच:
triumph[1] (n) त्यासु, त्या:गु । त्या:गु लसताय् या:गु जात्रा
triumph[2] (v) त्याये
triumphant (adj) त्या:गु बा सुथां ला:गुया लसतां जा:गु
triumphantly (adv) वय बय याना:, फुइं क्यना:
trivial (adj) चिकिचा धंगु, ल्या: मदुगु (ल्याख मदुगु), चा:चू (चाकचुक)
trolley (n) घिर-घिर ख:चा (घिर-घिर खतचा), त्रलि, ल्हातं घ्वायेगु ख:चा
trolley bus (n) करेन्तं न्ह्याइगु बस
trombone (n) त्रमबन, चिपुगु ताहाक:गु लीयागु पाइप चा:तुइका: दयेका

त:गु बाच्छै बाजं खलकं छ्यलिइगु म्हुतुं पुइगु त्रम्पेत
troop (n) सिपाईतय् पुच: (पुचल), ध्व: (ध्वल)
trooper (n) सल गया: वनिइम्ह सिपाई
trophy (n) त्याका ह:गु छुं नं, वूम्हेसिके लाका ह:गु छुं नं
tropical (adj) तांन्व: थाय्यागु
tropics (n) तांन्व: थाय्
troposphere (n) त्रपस्फेर, बं सिबें १५ किलोमितर जा: तक दुगु फय्छेँया न्हापांगु तगिमय् ला:गु फय् छफि
trot (v) सल तुक तुक ब्वां वने
trouble[1] (n) भन्भत, तन्ता, प्रब्लेम
trouble[2] (v) भन्भत याये, तन्ता बिये
trough (n) अथ: (अथल) । सलया ल: त्वनेगु थल
trouser suit (n) लं सुरुवा: (लं सुरुवाल), तपा:लं व सुरुवा:या ज्व:
trousers (n) सुरुवा: (सुरुवाल), निपा तुतियात निग्व: हे दयेका त:गु तुतिइ न्ह्यायेगु वस:
trout (n) निचल: मजूगु स्वकुं ला:गु न्हिप्यं दुम्ह पुखुलिइ व खुसिइ दइम्ह न्या (*Salmo*)
trowel (n) दक:मि ज्याभ: (दकरमि ज्याभल)
troy ounce [चिहाकलं oz t] (n) त्रोइऔंस, लुं वह लनेगु औंस, ३१.१०३ ग्राम, २.६६७ तोला
truant (n) इस्कुलं बिस्युं व:म्ह मचा । **play truant** इस्कुल मवंसे बिस्युं वने
truck (n) तरक, मालमिल ल्ह्यइगु तग्व:गु मोतर
trudge (v) भ्यातुक न्यासि वने, त्यानु पहलं पला: छिये (पलाख छिये)
true (adj) ख:गु (खवगु), पायछि । **to be true** खये । **may be true** खये फु । **may not be true** मखये फु
truly (adv) धात्थें
trumpet (n) त्रम्पेत, लीयागु पाइप चा:तुइका: दयेका त:गु बाच्छै बाजं खलकं छ्यलिइगु म्हुतुं पुइगु बाजं । पँयता: (पँयताल), चित्या:गु ताहाक:गु म्हुतुं पुइगु बाजं । काहा, पँय्ता: सिबें ताहाक:गु म्हुतुं पुइगु बाजं । म्वाहालि, चित्या:गु बहचा हाक:गु म्हुतुं पुइगु बाजं
trumpet (v) नायखिं च्वयेके, बय-बय याये
trunk (n) छगू देसं मेगु देसय् वनिइगु त:धंगु लं
trunk[1] (n) बाकस
trunk[2] (n) सिमाया दं, सिमा त्या: (सिमा त्याक)
trunk[3] (n) किसिया सों (किसिया सोंथ)
trunk call (n) तापाक यायेगु फोन
trust[1] (n) पत्या: (पत्याल)
trust[2] (n) गुथि, छुं ज्या यायेगु निंतिं मुंका त:गु पुच:
trust[3] (v) पत्या: जुये (पत्याल जुये) । पास्याये, पत्या: याये
trust fund (n) मन्हं धुकू, गबलें न्हना मवनिइगु धुकू, न्ह्याबलें दया च्वनिइगु धुकू
trustee (n) गुथ्या: (गुथ्यार), गुथिया दुज: (दुजल)
trustworthy (adj) पत्या: दुम्ह (पत्याल दुम्ह), पत्या: याये बह, भा: दुम्ह (भाव दुम्ह)
truth (n) ख:खं (खवखं), ख:गु खं, नीखं
try[1] (n) कुत: (कुतल)
try[2] (v) कुत: याये (कुतल याये) । जिउला स्वये । ख: मखु स्वये (खव मखु स्वये)
tsetse fly (n) सेत्सि भुजिं (सेत्सि भुजिन), न्ह्य: वइगु लोय् पुंका बिइम्ह भुजिं (*Glossina*)

T-shirt (n) तिसर्त, बागः लंचा दुगु पिने फिइगु गन्जि

tuatara (n) छ्यनं निसें न्हिप्यं तक कःति थें च्वंगु कलिक दुम्ह तःधिकःम्ह म्हालकायचा (*Sphenodon punctatus*)

tub (n) अथः (अथल), वसः हिइगु चकंगु थल

tuba (n) त्युवा, बाच्छै वाजं खलकं छ्यलिइगु भ्वांप्वां सः पिहां वइगु म्हुतुं पुइगु तःधंगु लीयागु त्रम्पेत

tube[1] (n) पाइप, पन्तुलचा

tube[2] (n) फय् जाःगु घःचाः (घलचाक)

tube light (n) त्युब लाइत, तुयुगु ताहाकःगु करेन्तं च्याइगु मत

tuberculosis (n) तिबि, गंलोय् (गंलोच), म्ह गंसि जुजुं वनिइगु लोय्

tuberose (n) गुन्तः स्वां (गुन्तल स्वान), गजू लुइ थें भ्वाम्म चिंक ह्वइगु म्वाहालि बांलूगु चिचिफ्वःगु तुयुगु स्वां (*Polianthes tuberosa*)

tuck (v) दुत छ्वये, स्वथने

Tuesday (n) स्वंन्हि, अंगुबाः (अंगुवार), मंगलबाः, वाःया स्वंगूगु न्हि

tuft (n) सँ बा घांय्या थ्वाचा

tug (v) भ्यातात्तक साले, भ्वात्त साले

tugboat (n) मेगु नांचा साला यंकिइगु बल्लाःगु चिग्वःगु नांचा

tug-of-war (n) खिपः सालेगु कासा, निगू पुचः निखे च्वनाः ताहाकःगु खिपःयात थः पाखे सालाः म्हितेगु कासा

tulip (n) ग्यान स्वां, लाभा थें जाःगु हा दुगु माय् छफ्वः जक ह्वइगु पलेस्वां थें च्वंगु स्वां (*Tulipa*)

tulle (n) तुल कापः (तुल कापत), सालुगु ह्याउँगु कापः

tumble (v) त्यांग्रा पुले, तांग्रा पुले, कुतुं वने, ग्वारा तुले, क्वःदये

tumblebug (n) सौखियात गुलि गुलि

दयेकाः उकिइ खेँय् थ्वइम्ह की (*Scarabaeus*)

tumbler[1] (n) गिलास

tumbler[2] (n) आकसय् ब्वब्वं फाता पुलिइम्ह बखुं

tummy (n) प्वाः (प्वाथ)

tumour (n) ला ग्वारा, चेमो, ला बुया वइगु लोय्

tumult (n) हाहु, घारघुर

tuna (n) इखुंचिया थें निचलः जूगु न्हिप्यं दुम्ह लःछैंय् दइम्ह न्या (*Thunnus thynnus*)

Tundikhel (n) तिनिख्यः (तिनिख्यल, तिनिखेल), तिंख्यः, तःधंगु चकंगु ख्यः

tundra (n) तुन्द्रा, द्यःने च्वंगु चा छ्फि ख्वया च्वंगु व छुं नं बुया मवइगु रुसय् च्वंगु तःधंगु फाँत

tune[1] (n) लय् (लस), म्येचु, त्युन

tune[2] (v) बाजंयात तालय् लाके, त्युन याये

tune in (v) रेदिवाया ग्वारा चाःहिइके, त्युन याये, स्तेसन ज्वने

tungsten (n) तंगस्तेन, तसकं क्वाःसां मनाइगुलिं करेन्तं च्याइगु चिमया दुने तयेत छ्यलिइगु छता भ्यातुगु लीलं

tungsten lamp (n) खाःया दुने चिपुगु नँयागु का च्याइगु करेन्तया मत

tunic (n) तुनिक, जँय् पेति चिनाः फिइगु कोत थें जाःगु लं

tunnel[1] (n) दुसुलं, बँया तःलय् दयेका तःगु लँपु

tunnel[2] (v) गा: म्हुये (गाल म्हुये)
turban (n) बेतालि, छ्यनय् चिइगु कापः बाला
turbine (n) जेनेतर । फसं बा लखं चा:हिलिइगु घ:चा: (घलचाक)
turbojet (n) पंखा दुगु जेत इन्जिन तया त:गु फयूख:
turboprop (n) पंखा व जेत ल्वाकज्या:गु इन्जिन दुगु प्लेन
turd (n) खि ग्वारा
turf (n) चपू (चपुति), चा नापं दुगु घांय् छपांय
turkey (n) सोंखा, किसिया थें सों दुम्ह म्हय् फुति फुति दुम्ह त:धिक:म्ह खा (*Meleagris*)
turkey buzzard (n) अम्रिकन गिल्द, मसां झंग:, छ्यनय् व ककुइ पा मदुम्ह धोगिइगु सीम्ह नइम्ह भराय धिक:म्ह झंग:
turmeric (n) हलू (हलुख), पालु थें च्वंगु हायात गंका: चुं ल्हुया त:गु नंस्वा:गु म्हासुगु चुं (*Curcuma longa*)
turmeric flower (n) हलूबुं स्वां, हलू माय् ह्वइगु म्हासुगु स्वां (*Curcuma longa*)
turn[1] (n) पा: (पाल), पा:बो । **turn by turn** पालंपा: (पालंपाल)
turn[2] (n) चा: (चाक), छत्थु चा:हिइकुगु
turn[3] (n) कुं, फस्वया वनिइगु थाय्
turn[4] (v) हिले, चेन्ज जुये
turn[5] (v) चा:हिले (चाकहिले), फहिले । चा:हिइके, हिइके, फहिइके
turn[6] (v) क्यने । **to turn 25** निइन्यादय् क्यने
turn about (v) फस्वये, मेखे स्वये । फहिइके, फस्वयेके, मेखे स्वके
turn away (v) फस्वये, मेखे स्वये । फहिइके, फस्वयेके, मेखे स्वके
turn back (v) लिहां वये, लिहां वने । लित छ्वये
turn down[1] (v) म्हां धाये, मय: धाये, मजिउ धाये
turn down[2] (v) चिधं याये
turn down[3] (v) क्वत छ्वये, क्वस्वके
turn in[1] (v) द्यं वने
turn in[2] (v) ल:ल्हाये (लवल्हाये), बिये
turn off (v) मत स्याये, हिति तिये
turn on (v) मत च्याके, इस्तार याये, हिति चायेके
turn out[1] (v) जुया च्वने
turn out[2] (v) पिहां वये
turn over (v) पुले, फाता पुले, मुपुले, पुतु पुले, फपुले, भोपुये । पुइके, फाता पुइके, मुपुइके, पुतु पुइके, फपुइके, भोपुइके
turn up[1] (v) अप्व: याये (अप्वल याये), त:धं याये । **turn up the volume** स: तस: याये
turn up[2] (v) न्ह्य:ने वये, थ्यंक: वये
turn up[3] (v) थ:तुले (थततुले) । च्वय् स्वके, थस्वके, च्वछ्वये
turnip (n) प्यातेचा, ग्वल्ला:गु लैं थें च्वंगु छ्ता हा (*Brassica rapa*)
turnover (n) कालबिल, बनेज्या जूगु धेबाया ल्या: (ल्याख)
turnstone (n) ह्याउंम्ह तितिहुलि झंग:, भचा ह्याउं-ह्याउं धा:म्ह व तुति ताहाक:म्ह बखुं थें च्वंम्ह ल: सिथय् दइम्ह झंग: (*Arenaria interpres*)
turpentine (n) तार्बिन चिकं, बार्निस दयेकेत ल्वाकछ्याइगु सिमां पिहां वइगु चिकं
turquoise[1] (n) यु, वाउं-वाउं वंचु-वंचु न:गु स्वयेबलय् लोहं थें च्वंगु पु
turquoise[2] (n) युयागु उन, वाउं न:गु वंचु
turtle (n) ल:काउलि (लखकाउलि),

ल:कापले, ल:काबले, ल:काबल्या, लखय् च्वनिइम्ह काउलि
tusk (n) किसिया दं
tusker (n) दं दुम्ह किसि
tussah (n) तसर, सिइसे च्वंगु सिलिक काप: (कापत)
tussle (n) घारघुर कथं जुइगु ल्वापु
tutelary (adj) मभिं पाखें पनिइम्ह
tutelary deity (n) आगं द्य: (आगन द्यव)
tutor (n) मास्तर, स्यनामि, स्यना बिइम्ह
tuxedo (n) तक्सेदो, न्ह्य:ने चिहाक: व लिउने ताहाकयेक व:गु कोत
tweed (n) त्विद काप: (त्विद कापत), तंय व कपाय् ल्वाकज्या:गु वेथां थाना त:गु क्वाचुगु काप:
tweet-tweet (n) चिर-चिर [चखुंचा हा:गु स:]
tweezers (n) गयगिलि, चिधंगु चिन्ता
twelfth (adj & n) भिंनिगूगु, भिंनिम्हम्ह
twelve (n) संनसि, १२ । भिंनिगू (भिंनिगुलि), भिंनिम्ह
twentieth (adj & n) निइगूगु, निइम्हम्ह
twenty (adj, n & pron) निइ, २० । निइगू (निइगुलि), निइम्ह
twice (adv) निक्व: (निक्वल), नित्थु
twig (n) स्याउला ह: (हल), स्याउला, चिचिधंगु सिमा कचाकिचा
twilight (n) ल्यंज: (ल्यंजल), निभा: बिइगु ई (निभाल बिइगु इल), खिउं खिउं धाइगु ई
twill (n) त्वेल, वेथां थाना त:गु काप: (कापत)
twin[1] (adj) निगू, ज्वलिंज्व: (ज्वलिंज्वल)
twin[2] (n) नितिम्ह, ज्व:मचा (ज्वलमचा), नापं बूम्ह
twine[1] (n) निला त:गु का
twine[2] (v) हितुमतु हिले, गुइं-गुइं निले
twinkle (v) नगु थें प्वाल-प्वाल थिये
twirl (n) फन्न चा:हिले (चाकहिले) । फन्न चा:हिइके
twist[1] (n) त्विस प्याखं । मोयथ्यायेगु ज्या । गसू निला च्वंगु
twist[2] (v) मोयद्यायेे । मोयथ्याये, मोयहिले, गुइं-गुइं निइके । का निले
twist and turn (v) पुतु पुले, फाता फाता पुले
twisted (adj) मोयद्याना च्वंगु, गुइं-गुइं निला च्वंगु, काच्याक-कुचुक जूगु
twister (n) ग्व:फय् (ग्वलफस), पलंचा थें खने दयेक ग्यानापुक फन्न चा:हिला: वइगु फय्
twitch (v) फितिक सने, अयक सने, तिरिक सने, त्रेक्क सने
twitter (n) चखुंचिया चिर-चिर स:
two (adj, n & pron) नसि, नि, २ । निगू (निगुलि), निम्ह
two thirds (n) स्वबोय् निबो, ²/₃
tympanum (n) तोलं (तोलन), लुखाया च्वय् च्वंगु द्य: किया त:गु पाता
type[1] (n) आख: (आखल)
type[2] (n) ता, ताजि, थी, जा: (जात), पह: (पहल)
type[3] (v) आख: थाये (आखल थाये), ताइप याये
typewriter (n) ताइप, आख: थासा (आखल थासा), आख: थाभ: (आखल थाभल)
typhoid (n) ताइफर, निइछन्हुया ज्वर, आतापुतिइ लोय् जुया: ज्वर वइगु
typhoon (n) तुफान, ल:छेंय् ग्यानापुक वइगु फय्
typhus (n) सिं न्याना: म्हय् ह्याउंक चात: चात: नापं ज्वर वइगु लोय्
typical (adj) छगू पह: व:गु, दसु कथं काये जिउगु
typist (n) ताइप याइम्ह
typography (n) थासा आखलं भौंतय् थाया त:गु पह:.

tyranny (n) मेपिंत सास्ति याना: थ: यत्थे यायेगु ज्या
tyrant (n) नुग: छा:म्ह (नुगल छाकम्ह), सास्ति याइम्ह
tyre (n) तायर, मोतरयागु रबरया घ:चा: (घलचाक)

U

ugh (excl) छ्या ! छिछि !
ugly (adj) बांमला:, स्वये मजिउ
UHF (n) [ultra high frequency] यु.एच.एफ., ३०० निसें ३००० मेगा-हर्ज दुने ला:गु रेदिवा फ्रिक्वेन्सि
ukulele (n) युकलेलि, पेपु नँयागु का दुगु चिग्व:गु गितार
ulcer (n) म्हय् दुने व पिने जुइगु गा: वंगु घा: (घाल), दुघा: (दुघाल), दुने जुइगु घा:
ulna (n) ल्हा:यागु निपु कौय्या दुने पाखे च्वंगु कौय्
ultimate (adj) दकलय् लिपांगु
ultimatum (n) अलिफछे, दकलय् लिपांगु न्ह्यथना, अल्तिमेतम
ultra (adj & n) तच्व:गु (तच्वकगु), तच्व:म्ह (तच्वकम्ह)
ultrasonograph (n) न्हायपनं ताये मदुगु स: छ्वया: म्हया दुने च्वंगु किपा दयेकिइगु मिसिन
umbilical cord (n) पि, प्वाथय् दुने च्वंम्ह मचाया तेप्चाय् स्वाना च्वनिइगु पाइप
umbrella (n) म्हय् वा बाय निभालं मलाकेत कुइगु कुसा
umpire (n) कासा पिवा: (कासा पिवाल), यम्पायर, रेफ्रि
un- (pref) [मखु बा अ:ख: धका: क्यनिइगु न्ह्यग्व:]
unanimous (adj) छ्प्वा: म्हुतु (छ्प्वाल म्हुतु), छस: (छसल), छगू स:, दक्वसिनं नाला का:गु । **to be unanimous** छ्प्वा: म्हुतु जुये
unanimously (adv) छ्प्वा: म्हुतुं (छ्प्वाल म्हुतुं), छसलं, छगू सलं
unarmed (adj) म्हय् ल्वाभ: घाना मत:गु
unbearable (adj) च्वनां च्वने मजिउगु
unbearably (adv) च्वनां च्वने मजिइक
uncertain (adj) धाये मफुगु, भा: मदुगु, ख:ला मखुला जूगु (खवला मखुला जूगु)
uncle (n) त:बा (तवबा), अबुया दाजु । कका, अबुया किजा । पाजु, मांया दाजुकिजा
unclear (adj) बुलु, बुलुसे च्वंगु
uncle-in-law (n) सस: त:बा (ससल तवबा), कला:या त:बा । सस: कका, कला:या कका । सस: पाजु, कला:या पाजु
uncommon (adj) यक्व खने मदुगु, यक्व न्यने मदुगु
unconscious (adj) मचा:गु (मचावगु)
unconsciously (adv) मचायेक
uncooked (adj) कचि, मबूगु
uncover (v) उले, प्वले
uncovered (adj) उला त:गु, प्वला त:गु । ह्वांग, ह्वातां, छ्यातां
undefended (adj) ह्वांग, ह्वातां, छ्यातां
under[1] (adv) क्वहां, क्वय् (क्वस), त:लय् (तवलय्)
under[2] (prep) क्वं, क्वसं, त:लं (तवलं) । क्व
undercarriage (n) ब्वख:या घ:चा: (ब्वखतया घलचाक)
undercover (adj) सुनानं मसिइक याइगु
underdog (n) बमला:म्ह, क्वय् ला:म्ह
undergo (v) जुये, याये
underground[1] (adj) बँय् दुने च्वंगु,

बँया त:लय् च्वंगु । सुला: सुला: याइगु

underground[2] (adv) बँया त:लय् । सू वनेगु थासय्, सुलेगु थासय्, मसिइक च्वनेगु थासय्

underground[3] (n) बँया त:लय् न्ह्याइगु रेल

underhand (adv) सुला: सुला:, मसिइक

undermine (v) त:लय् म्हुया: थुने, स्यंके, क्वफाये । क्वथुने, माइनस याये, म्हो याये

underneath (adv & prep) त:लय् (तवलय्)

underpants (n) अन्दरवेर, दुने न्ह्यायेगु कत्तु

undershirt (n) गन्जि, लंचो मदुगु दुने फिइगु सालुगु लं

underskirt (n) अन्दर-स्कर्त, इस्कर्तया दुने फिइगु सालुगु इस्कर्त

understand (v) खँ थुये, ध्वाथुये । थुइके, ध्वाथुइके । नुगलं तुने, नुगलं थुइके, मतिइ तये

understanding (n) सिउता

undertake (v) ज्या काये, भाला काये

undertaker (n) गा: म्हुया: सीम्ह थुनिइम्ह । गों

undervest (n) प्वाकलं (प्वाकलन), पुतु चिना: दुने फिइगु लंचो मदुगु लं

underwear (n) दुवस: (दुवसत), दुने फिइगु लं (लन) । अन्दरवेर, दुने न्ह्यायेगु कत्तु

underworld[1] (n) माफिया, मभिंज्या याइपिनिगु पुच:

underworld[2] (n) क्वबँ, क्वय् च्वंगु बँ, नरक

undesirable (adj) मय:गु (मयवगु), म्वा:गु (म्वावगु)

undo (v) गथ: फ्यने, चिना त:गु फ्यने, लिकाये । जुइ धुंकूगु मजुइके

undoubtedly (adv) धात्थें, धाये म्वायेक

umbrella (n) कुसा

undress (v) लं त्व:ते (त्वलते) । लं त्वके

undue (adj) अप्व: (अप्वल), मा:गु स्वयानं यक्व

unduly (adv) म्वयेक, म्वायेक

uneasy (adj) मछिंगु, गयथें गयथें च्वंगु, गर्खेसे च्वंगु

unemployed (adj) लजगा मदुम्ह, ज्या मदुम्ह

unemployment (n) ज्या मदु पा: (ज्या मदु पाल)

unequal (adj) बराइंबर मजूगु, उथें मजूगु, उति मजूगु, ज्वलिंज्व: मजूगु (ज्वलिंज्वल मजूगु)

uneven (adj) माथं मवंगु । बकु ला:गु

unexpected (adj) जुइ धका: मतिइ मत:गु

unexpectedly (adv) आपुलुखं, च्वाक्क, बिचा: मया: थें (बिचाल मया: थें), अगतय्

unfold (v) लथ्याना त:गु पुइके । प्वले

unfortunate (adj) म्हाइपुगु । असखोता

unguarded (adj) ह्वांग, ह्वातां, छ्यातां

unhealthy (adj) मनिंगु

unicorn (n) नेकू दुम्ह सल, कपालय् ताहाक:गु नेकू छपु तिंस्वाना च्वंगु दुम्ह धया त:म्ह सल

uniform[1] (adj) ज्वलिंज्व: (ज्वलिंज्वल), बराइंबर

uniform[2] (n) जोरा वस: (जोरा वसत, उथें च्वंगु लं (लन), युनिफर्म

Uniform (n) युनिफर्म, खँज्या यायेबलय्

अंग्रेजि आख: U या पलेसा धाइगु खँग्व:

uniformly (adv) फुकभनं उलि हे, उति हे, अथे हे, बराइंबर जुइक

unilateral (adj) यक:ति (यकलति)

union (n) स्वापु, साहा । चिना । ज्व:चिंगु (ज्वलचिंगु) । मुना, खल: (खलक), पुच: (पुचल), पाला

unique (adj) छगूयां छगू जक दुगु, ज्व: मदुगु (ज्वल मदुगु)

unite (v) ह्वने, जाये, छधी जुये (छधिक जुये), छपं जुये, छवा: जुये (छवाल जुये), छथाय् वये । ह्वंके, छधी याये, छपं याये, छथाय् हये

unity (n) छवा: (छवाल)

universal (adj) फुकभनं दुगु

universal joint (n) कप्लिंग, न्ह्याखे नं स्वके जिउगु घ:चा: नाप स्वाना च्वंगु त्या:

universe (n) हलिं (हलिम), मिखां न्ह्याये दुगु व मदुगु सर्गतय् च्वंगु दक्वं फुक्कं

university (n) हलिं ब्वनेकुथि

unjustly (adv) अकथं

unknown (adj) म्हमसिउम्ह, मसिउगु, अगम

unless (conj) मखुसा

unlike (prep) उथें मखुगु

unlikely (adj) जुइथें मच्वंगु

unload (v) मोतरं क्वकाये, प्वंके, लिकाये

unlucky (adj) असखोता

unmistakable (adj) मद्वनिइगु

unnecessarily (adv) म्वायेक

unnecessary (adj) म्वा:गु

unpack (v) प्व: चिना त:गु फ्यने, प्वले, स्यंके

unprotected (adj) ह्वांग, ह्वातां, छ्यातां

unreal (adj) अथें, धाथें मखुगु

unreasonable (adj) पायछि मजूगु

unreliable (adj) भा: मदु (भाव मदु)

unripe (adj) कचि, कचं

unroll (v) थू तुला त:गु फ्यने, प्वले

unstable (adj) थातं मला:गु, वारा वारा संगु

unsteadily (adv) धेधे चुइक

unsteady (adj) वललं

untidy (adj) सुचुसे मच्वंगु, सुचुपिचु मजूगु

untie (v) गथ: फ्यने । **to come untied** ब्यने, ब्यना वये, स्वब्याये, स्वब्याना वये

until (prep) तले, छुं ई तक

untimely (adj) मत्यवं, इलय् मला:गु, मखुगु इलय् जूगु

untrustworthy (adj) नकरा, भा: मदु (भाव मदु), पत्या: मदु (पत्याल मदु)

unveil (v) प्वले, उले

unveiling (n) प्वलेज्या, उलेज्या

unwell (adj) म्ह सुखु मदुगु, म्ह भ्यातुगु । **to be unwell** म्ह सुखु मदये, म्ह भ्यातुये

unwilling (adj) म्हा:, म्हां, मास्ति मव:, मंमदु

unwillingly (adv) म्हायेक, मास्ति मवयेक, मं मदयेक, उसिं चायेक

up (adv) च्वय् (च्वस), थहां, थत । **up to** तक, किच्छि, थ्यंक, तले

upgrade (v) थथ्याये, च्वय् थ्याये । थथ्याके, च्वय् थ्याके

uphold (v) नाले, थ:नाले (थवनाले) । कुबुये

upholster (v) कोथा छायपिये

upland (n) थथ्या:गु थाय्, पाखा

upon (prep) द्य:ने (द्यवने)

upper (adj) च्वय्यागु, च्वय् ला:गु, च्वय् च्वंगु

upper arm (n) लप्पा, बोह: व

चुल्याया दथुइ लाःगु बो

uppermost (adj) दकलय् च्वय्यागु, च्वय् लाःगु, च्वय् च्वंगु

upright (adj) तस्वाः, तिंस्वाः, धंका तःगु, धस्वाः

uprising (n) चकना, ल्वाभः ज्वनाः दना वयेगु ज्या

uproar (n) तःहाः सः (तवहाव सल), हाहु

uproot (v) सिमाया हा लेहें दने । लेहें थने, पुया काये, हां निसें चफुये, लिये, लिना काये

upset (v) ध्वके, फाता पुइके । म्हाइपुका बिये, तं पिकायेका बिये । स्यंके

upside-down (adv) च्वय् क्वय्, अःखः (अवखत)

upstairs[1] (adv) तलय्

upstairs[2] (n) तलय्, थतलि

uptown (n) थःने (थवने)

upwards (adv) च्वय् पाखे

uranium (n) युरेनम, आतम बम दयेकेत छ्यलिइगु छता वह थें तुइसे च्वंगु रेदिओ जः पिज्वग्गा च्वनिइगु लीलं

Uranus (n) युरेनस, सुर्द्यःयात मन्दः कया च्वंगु गुंगः नगु मचाया भ्वलय् न्हय्गूगु थासय् लाःगु अले स्वयेबलय् वँचु-वँचु वाउँ-वाउँ धाःगु व भ्रीगु चाग्वःया ब्या सिबें प्यदुगं तब्यागु नगु मचा

Uray (n) उराय् (उदास), बनेज्या याइपिं

urban (adj) सहरयागु, सहरय् दुगु

urbane (adj) हसिबसि दुम्ह, नाइसे च्वंम्ह

urbanology (n) सहर बारे ब्वनेज्या

urchin (n) च्वापुकाःम्ह मचा, च्वाकिं

urge[1] (n) याये माःगु, मास्ति वःगु, तांजूगु । **to feel the urge** तांजुये, तांन्वये

urge[2] (v) इनाप याये, च्वयेके, ब्वाके, घ्वातु घ्वाये, हथाय चायेके

urgent (adj) मजि मगाःगु, हथाय्, थत्थें माःगु, मदयेक मगाःगु, अर्जेन्त

urinal (n) चोलुं (चोलुम), चोफायेगु थाय्

urinate (v) चोफाये

urine (n) चो

urn (n) सीम्हेसिगु नौ तयेगु थल

use[1] (n) छ्यला-बुला

use[2] (v) छ्यले, ज्याय् तये, ज्याख्यले याये, ज्या काये, युज याये

useful (adj) छ्यले जिउगु, ज्याख्यले जूगु, ज्यालगे जूगु, ज्या वंगु, ज्या वःगु, छुं यायेत जिउगु

useless (adj) छ्यले मजिउगु, ज्याख्यले मजूगु, ज्यालगे मजूगु, ज्या मवंगु, ज्या मवःगु, ध्वाथःगु, सितिं वंगु, छुं यायेत मजिउगु

usual (adj) न्ह्याबलें थें च्वंगु, न्ह्याबलें थें जाःगु । **as usual** न्ह्याबलें थें

usually (adv) अगतिं, यक्व यानाः, अप्वः यानाः (अप्वल यानाः)

UTC (n) [Coordinated Universal Time] नेपाः सिबें न्याघौ व पिइन्यागू मिनेत लिपा लाःगु हलिमय् न्यंकं लिधंसा काइगु ई

utensil (n) बसजाः (बसजाल), थलबल, हलंजोलं, भाराकुरा

uterus (n) मचाछें, मिसातय् प्वाथय् मबुनिम्ह मचा च्वनिइगु थाय्

utmost (adj) दकलय् तच्वःगु, म्याक्सिमम

utter[1] (adj) ब्याक्कं, फुक्कं

utter[2] (v) नोवाये, खँ ल्हाये, सः पिकाये (सल पिकाये)

uvula (n) चमे, म्हुतुया दुने लिंउने थ्यंक च्वंगु चिपुगु मे थें छ्वां वया च्वंगु बो

V

vacancy (n) प्वंगु थाय् (थास)
vacant (adj) प्वंगु, प्वक्तांगु, सुं मदुगु
vacate (v) प्वंके, थाय् त्व:ते (थास त्वलते)
vacation (n) भासु, दिपा: (दिपाल) । बेरा, इस्कुल मचाइगु ई (इल)
vaccinate (v) मुलुं सुये, खोपे याये
vacuum (n) फय् मदुगु थाय्, भ्याकुम
vacuum cleaner (n) धू सालिइगु मिसिन
vacuum flask (n) थरमस, क्वा:पिं (क्वाकपिन)
vagabond (n) फलेचाय् च्वनिइम्ह, लान्तां-फान्तां जुइम्ह, फ्वगिं
vagina (n) पिसि
vague (adj) बुलु, यचु मजूगु, बांलाक सिइमदुगु, थुइके थाकुगु
vain[1] (adj) फुइंक च्वंम्ह, थस्स च्वंम्ह
vain[2] (adj) चा:चू (चाकचुक), ज्यालगे मजूगु । **in vain** सितिं
vale (n) गा: (गाल), चाकलिं गुं दुगु थाय्
valet (n) च्य: (च्यत, च्यल)
valiant (adj) मग्या:म्ह
valley (n) गा: (गाल), चाकलिं गुं दुगु थाय्
valuable (adj) मू तुसु, मू वंगु, थिकेगु, धेबा यक्व तूगु । तसकं ज्यालगे जूगु
valuation (n) मू तयेज्या
value (n) मू (मुल), भ्यालु, धेबा वंगु, लखा
valve (n) भल्भ, पाइपया दुने छखें जक वंके बिइगु लुखा
vampire (n) चान्हय् सीगालं दना वया: यना च्वंपिं मनूतय्गु हि त्वनिइम्ह धया त:म्ह मनू
vampire bat (n) हि त्वनिइम्ह चिकंलापा
van (n) भ्यान, छगलं त्वपुया त:गु मालमिल ल्ह्यइगु मोतर
vanilla (n) भेनिला स्वांमायागु पु (*Vanilla planifolia*)
vanish (v) अलप जुये, मदया वने, खनेमदया वने, तने, तना वने, दुसुना वने, दुसुला वने, भ्यानिस जुये, सुप्पिये
vaporize (v) कुं जुये, हा जुये
vapour (n) हा, सु, सुपांय्, खसु, फसय् दुगु ल: (लख)
varicella (n) खिचा कै, मचावलय् म्ह छम्हं वइगु कै
varicosis (n) हिनू तपु जुइगु लोय्
variety (n) ताजि । हिउपा: (हिउपाल)
variola (n) त:कै (तव्कै), छ्याक: याना थकिइगु मचावलय् वइगु कै
various (adj) थीथी, त:ताजि
varnish (n) वार्निस, पालिस
vary (v) पाये, हिले
vase (n) कसि, थल । **flower vase** स्वांकसि, स्वांथल
vast (adj) भराय धंगु, तसकं त:धंगु (तसकं तवधंगु)
VAT (n) [value added tax] भ्यात, तँसा त्याक्स
vat (n) तेप, अय्ला: बा मेमेगु तयेगु तग्व:गु थल
vault[1] (n) दुसु धुकू (दुसु धुकुति), बँय् त:लय् दयेका त:गु धुकू
vault[2] (v) ल्हातं गनं चुया: तिंक न्हुये
vaunt (v) बय-बय याये, धकु त्व:ते, फुइं याये, बराय चाये
veena (n) बीना, न्हय्पु नँयागु का दुगु सितार थें जा:गु बाजं
veery (n) चखुंचा सिबें भचा त:धिक:म्ह दँयचा पुचलय् ला:म्ह भंग: (*Catharus fuscescens*)

vegetable (n) वाउँचा, नये जिउगु वाउँगु मा
vegetable marrow (n) फसिच्वः (फसिच्वल), फसि सइगु माया हः व दं (*Cucurbita pepo*)
vehicle (n) खः (खत), गसा, भेकल, बाहं, छगू थासं मेगु थासय् ल्ह्यइगु
veil (n) गावः (गावल), गाछे, ख्वाः त्वपुइगु कापः (ख्वाल त्वपुइगु कापत)
vein (n) हिनू (हिनुलि), म्हय् दुने हि न्ह्याइगु पाइप
velvet (n) मखमल, छखे ख्वातुगु पाइल दुगु नाइसे चुलुसे च्वंगु सिलिकया कापः (कापत)
velveteen (n) मखमल थें च्वंक कपाय्यागु थाना तःगु कापः
vengeance (n) बोला, दागा, तं
venison (n) चल्लाया ला
venom (n) बिख
vent (n) प्वाः (प्वाल), ह्वः (ह्वत)
ventilation (n) फय्प्वाः (फय्प्वाल), भेन्तलेसन, फय् दुचु-पिचु जुइगु ह्वः (ह्वत)
venture[1] (n) ग्यानापु दुगु ज्या, चानस काये माःगु ज्या
venture[2] (v) चानस काये, पाये, रिस्क याये, मग्यासे न्ह्याये
venue (n) मुनेगु थाय्, नापलायेगु थाय्
Venus (n) भिनस, सुर्दःयात मन्दः क्या च्वंगु गुंगः नगु मचाया भ्वलय् निगूगु थासय् लाःगु भीगु चाग्वः पायग्वःगु तसकं ख्वाःगु नगु मचा
verandah (n) फलेचा, फल्चा
verb (n) यासु, ज्या क्यनिइगु खँग्वः
verbal (adj) म्हुतुं धाःगु
verdict (n) क्वःछिना खँ (क्वलछिना खँ), फैसला, अड्डां न्यंका हःगु खँ
verge (n) सिथ
verify (v) ल्वाके, ल्वाका स्वये, नापं तयाः खःमखु स्वये
vermin (n) न्ह्यागुं नं स्यंका बिइपिं कीकाय
vermouth (n) भरमुथ, सिसाबुसायागु दयेका तःगु मस्ला दुगु वाइन
vernacular (n) मांभाय् (मामभास), देभाय् (देभास)
versatile (adj) न्ह्यागुं नं ज्या याये फुगु
verse (n) चिनाखँ । सिलः (सिलक)
version (n) भाय् हिला तःगु सफू । सुनानं धाःगु खँ
versus (prep) लिसे, भर्सेज
vertebrae (n) दुगः कौय् (दुगल कौंच), जंन्हू कौय्, जंन्हूफाःया दथुइ च्वं क्वय् वना च्वंगु कौय्
vertebral column (n) दुगः कौय् (दुगल कौंच), जंन्हू कौय्, जंन्हूफाःया दथुइ च्वं क्वय् वया च्वंगु कौय्
vertex (n) चोका, दकलय् च्वय्
vertical (adj) तस्वाःगु, धंका तःगु
vervet (n) हाकुगु ख्वाःया छ्चाःखेरं तुयुगु सँ दुम्ह अफ्रिकन माकः (*Cercopithecus pygerythrus*)
very[1] (adj) वहे
very[2] (adv) यक्व, तसकं, तच्वकं, साप, इकनं, नाकं, सिक्क
vessel[1] (n) छ्वालुगु तयेगु थल, भेगः (भेगत), बाता
vessel[2] (n) नांचा, दुंगा, जाहाज, जाज
vest (n) इस्तकोत, कोतया दुने फिइगु लंचो मदुगु सालुगु कोत, तुपुलं
veteran (n) ज्याथ, भेतरान, पुलांम्ह
veterinary (n & adj) पेपांचूतय्गु
veto (v) गने, लित छ्वये, मजिउ धाये
vexillology (n) ध्वाँय् बारे ब्वनेज्या
VHF (n) [very high frequency] भि.एच.एफ., ३० निसें ३०० मेगा-हर्ज दुने लाःगु रेदिवा फ्रिक्वेन्सि
via (prep) पाखें, जुयाः

vibrate (v) ध्यार्र सने, दिन्न मिने । ध्यार्र संके
vicar (n) क्रिस्चेन गुर्जु
vice[1] (n) न्याक्क कताकेगु ज्यासा
vice[2] (n) क्वतुंज्या, मभिंगु ज्या, क्वह्यंगु ज्या
vice- (pref) लिउ [छतं क्वय् धका: क्यनिइगु न्ह्यग्व:]
vice versa (adv) च्वय्-क्वय् व क्वय्-च्वय्, थाय् हिला-बुला याना:, अले वं वयात [ल्याटिन भासं]
vice-chairman (n) नोकु, नायोया क्वसं च्वंम्ह
viceroy (n) भाइसराय, मेगु थासय् वना: जुजुया पलेसा ज्या याइम्ह
vice-secretary (n) लिउ छ्यांजे
vicinity (n) ज:ख: (जवखव)
vicious (adj) क्वतुंगु, बांमला:गु
victim (n) फये मा:म्ह
victor (n) त्या:म्ह (त्यावम्ह)
Victor (n) भिक्तर, खंज्या यायेबलय् अंग्रेजि आख: V या पलेसा धाइगु खंग्व:
victorious (adj) त्या:म्ह, त्या:गु । **to be victorious** त्याये
victory (n) त्या:पा: (त्यावपाल), त्या:गु
video (n) किपा स्वयेगु, भिदिओ
video camera (n) भिदिओ कायेगु क्याम्रा
video game (n) भिदिओ गेम, किपा खनेदइगु मिसिनय् किपा स्वस्वं म्हितेगु कासा
view[1] (n) लु । मिखा
view[2] (v) स्वये
viewer (n) स्वकुमि, स्वइम्ह
viewpoint (n) मिखाकुलि
vigil (n) चच्छि मद्यंसे च्वनेगु ज्या, चापुजा
vigilance (n) पिवा: च्वनेगु ज्या (पिवाल च्वनेगु ज्या)
vigilante (n) त्वालय् त्वालय् थ:पिं हे पिवा: च्वनेत दयेका त:गु पुच:या दुज:
vigourous (adj) बल्ला:गु, धिसि-मिसि धा:गु
Viking (n) यक्व यक्व न्हापा दुपिं जाहाजय् च्वना वइपिं दाखुंत
vile (adj) क्वह्यंगु, घचायापुगु, उजु
villa (n) भिल्ला, देसं पिने दयेका त:गु त:खागु छें
village (n) गां (गाम), गाङ
villager (n) गामा: (गामाल), गाम, गामय् च्वंम्ह
villain (n) मभिंम्ह, भिलेन
villus (n) खा:ग्वलय् दइगु सं थें ज्या:गु चोका
vine (n) गसि, गसिमा, गुंखि, पौ (पथि), खिप: थें ताहाक: जुया: गया वनिइगु मा
vinegar (n) चुपाउं, हाकुसे च्वंक दायेका त:गु झम्सिया ति
viola (n) भिओला, तग्व:गु भाइलिन
violent (n) ग्यानापु
violently (adv) ग्यानापुक
violet (n) ह्याउं न:गु वंचु, ह्याउं-वंचु
violin (n) भाइलिन, पेपु नैयागु का दुगु किया: थायेगु बाजं । पिवांचा, निपु बा पेपु का दुगु प्वाथय् छेंगुलिं भुना त:गु वाजं
viper (n) ताहा
virgin (n) मर: (मरल), ब्याहा मया:निम्ह
Virgo the Virgin (n) मर: बांकि व:गु छगू नगु पुच: व भिंनिगू रासिचिं दथुइ छगू चिं
virtue (n) भिंज्याखं
virus (n) भाइरस, पुने य:गु लोय् जुइकिइम्ह मिखां न्ह्याये मदुम्ह कीचा
visa (n) भिजा, देसय् दुहां वनेत मा:गु

उजं, दुतिना उजं

vis-a-vis (adv) न्ह्यःने (न्ह्यवने), चुलिंचू, अःखः (अवखत) [फ्रेन्च भासं]

viscera (n) ताःतु (तालतु), आतापुति व म्हय् दुने च्वंगु मेमेगु थीथी बो

vise (n) न्याक्क कताकेगु ज्यासा

visible (adj) मिखां खने दुगु

vision (n) लु, मिखा, किपा । म्हगसय् खंगु, मिखाय् लुया वःगु

visit (v) नापलाः वने, स्वः वने

visitor (n) पाहां, पिनें वःम्ह

vital (adj) मदयेक मगाःगु

vitamin (n) भितामिन वासः (वासल)

vivid (adj) थीगु, यचुगु, चकंगु, फ्रःफ्रः धाःगु, ज्वाल्ल च्वंगु

viz (adv) [*videlicet*] गथेकि, धाये थें [ल्याटिन भासं]

VJ (n) [video jockey] भिजे, भिदिओ ज्याभ्वः न्ह्याकामि

VLF (n) [very low frequency] भि.एल.एफ., ३ निसें ३० किलोहर्ज दुने लाःगु रेदिवा फ्रिक्वेन्सि

vocabulary (n) खँग्वः धुकू (खँग्वल धुकुति)

vodka (n) भद्का, छोयागु दयेका तःगु लः थें तुयुगु रसियन अय्लाः

voice[1] (n) म्हुतुं पिहां वःगु सः (सल) । **lose one's voice** सः ख्याप्प जुये, सः सुये । **voices** कालाकुलु

voice[2] (v) नोवाये, सः पिकाये (सल पिकाये)

volcanic lake (n) सी धुंकूगु मिगुंया चोकाय् लः मुनाः पुखू जुया च्वंगु

volcano (n) मिगुं, बँया दुने च्वंगु मि व नाया च्वंगु लोहं वांछूवया हइगु गुं, मि व कुं पिहां वया च्वनिइगु गुं

vole (n) खुसि व पुखू लिक्कसं गाः म्हुयाः च्वनिइम्ह ख्वातुसें च्वंगु सँ दुम्ह छुं (*Arvicola terrestris*)

volleyball (n) भलिबल, बलयात बँय् मथिइकुसे ल्हातं दायाः इता-थिता यानाः म्हितेगु कासा

volt (n) भोल्त, करेन्तयागु बः गुलि दु धकाः क्यनिइगु दासु

voltameter (n) भोल्ता-मितर, करेन्त स्वयेगु मिसिन

voltmeter (n) भोल्त-मितर, करेन्तयागु गुलि भोल्त दु धकाः स्वयेगु मिसिन

volume[1] (n) सफू (सफुलि)

volume[2] (n) न्ह्यक्व दासु, भोलुम । सः (सल), सःया दासु, भोलुम

voluntary (adj) न्ह्याःसा यायेगु, भोलेन्त्यर, लय्ता

volunteer[1] (n) ग्वाहालिमि, लय्ता ज्यामि, लय्ता च्यः (लसता च्यत), भोलेन्त्यर, धेबा मकासे ज्या याइम्ह

volunteer[2] (v) छुं ज्या यायेत न्ह्यःने वये

vomer (n) न्हाय्प्वाः निप्वाःया दथुइ च्वंगु कौय्

vomit (v) ल्ह्वये, चासि वये । **to make someone vomit** ल्ह्वके

voodoo (n) मन्तर, द्यः दुबिंकाः यायेगु ज्या

vote[1] (n) ल्यपौ, भोत

vote[2] (v) ल्यये, भोत कुर्के

vouch (v) त्याछिये, खहे खः धाये

voucher (n) भौचर, रसिद, चिंपौ

vow[1] (n) बचं (बचन)

vow[2] (v) बचं बिये, पाफयेके

vowel (n) माआखः (माआखल) [गथेकि

a, e, i, o व u]
voyage (n) ल:जला (लखजला), ल:यागु लँपुं तापाक वनेगु ज्या
voyager (n) ल:जलामि (लखजलामि), ल:यागु लँपुं तापाक वनिइम्ह
vulgar (adj) अलछिना:, फोर, हसिबसि मदुगु
vulnerable (adj) स्यने फुगु, बमला:गु
vulture (n) गिल्द, मसां भ्रंग: (मसान भ्रंगल), छ्यनय् व ककुइ पा मदुम्ह धोगिइगु सीम्ह नइम्ह भराय धिक:म्ह भ्रंग: (*Gyps bengalensis*)
vulva (n) मिसाचिं, मासि

W

waddle (v) भ्याता-भ्याता न्यासि वने, हँय् थें न्यासि वने
wade (v) लखय् छ्यांपां छ्यांपां यासें न्यासि वने
wafer (n) मरि, मलि
waft[1] (n) ह्वास्स, थस्स
waft[2] (v) फ्वालां वये, हा दने, कुँ थें बुलुहुं दना वये
wag (v) खिचाया न्हिप्यं थें संके
wage (n) ज्याला, जँ, ज्या यानागुया धेबा
wager[1] (n) त्याखा, जुलय् पायेगु धेबा
wager[2] (v) बाजि तये, पाये
wagon (n) पेचा: घ:चा: दुगु गारा । रेलया दिब्बा । वाइगन
wagtail (n) बप्चा भ्रंग: (बप्चा भ्रंगल), फिरफिर न्हिप्यं, अप्व: याना: त:लय् म्हासु व च्च:ने वँचुम्ह चखुंचा सिबें भचा त:धिक:म्ह ताहाक:गु न्हिप्यं थत-क्वत संका च्वनिइम्ह भ्रंग: (*Motacilla*)
waif (n) न्ह्यायकं मचा, लाछि मचा, हा:ना: मदुम्ह मचा
wail (v) वायां-वायां स: वये । नुग: चेचे तुक ख्वये (नुगल चेचे तुक ख्वये), ख्वये थें हाले
waist (n) जँ, जाले, ल्हि, प्यंया च्वय् व बपिया क्वय् ला:गु म्हया बो । प्वाथय् क्वसं लाइगु लं बा पाइन्तया बो
waistcoat (n) इस्तकोत, कोतया दुने फिइगु लंचो मदुगु सालुगु कोत, तुपुलं
wait[1] (imp) आसे !
wait[2] (n) लंच्वना । **keep someone waiting** पिइका तये । **lie in wait for** सुयातं ज्वनेत सुला च्वने, पिया च्वने
wait[3] (v) पिये, पिया च्वने, लने, लं च्वने, लङ च्वङ
waiter (n) बेरा, होतेल च्य: (च्यत)
waitress (n) होतेलया भ्वातिं
wake (v) न्ह्यलं चाये, दने, दाने । द्यना च्वंम्ह थने
walk (v) न्यासि वने, न्यासे वने, पला: छिये (पलाख छिये), ङाय वाने । **walk showily** न्याकुं काये, न्याघुं काये, न्याकुं कया: न्यासि वने
walking stick (n) तुता, चुता, न्यासि वनेबलय् चुइगु कथि
wall (n) अंग: (अंगल), आंग: (आंगल), छेँ ल्ह्वनिइगु अप्पां दयेका त:गु अंग: । पखा: (पखाल), प:खा: (पलखाल), पिने थाय् खुइत अप्पां दयेका त:गु पखा:
wall lamp (n) अंग: मत (अंगल मत), अंगलय् तया: च्याकेगु मत
wall plate (n) अंलाय् (अंलास), अंगलय् च्च:ने च्वंगु धलिं दिकेगु सिँ
wallaby (n) चिधिक:म्ह कंगारु (*Wallabia*)
wallet (n) धेबा तयेगु म्हिचा
wallop (v) ख्वा:पा: तिक्क नके (ख्वालपाल तिक्क नके)

walnut (n) ख्व:सिं (ख्वलसिन), सिं थें जा:गु छ्याक:गु खोलाया दुने माकुगु तुयुगु स्य: दुगु सिमाय् सइगु पु (*Juglans regia*)

walrus (n) किसिया थें दं दुम्ह ल:धुं (*Odobenus rosmarus*)

waltz (n) वाल्च, प्याखं ल्हुइगु म्ये

wand (n) म्याजिक याइम्हेसिगु कथि

wander (v) थुखे उखे जुये, चा:हिले

wane[1] (v) म्हो जुये, क्वहां वने

wane[2] (v) तिमिला चिपा जुया वने, खिउंया वने । **waning moon** गा

want[1] (n) मा:गु जोलं

want[2] (v) माले, येके, ययेके । **want to** मास्ति वये, याये न्ह्याये । **not want to** म्हा:ले । मयये

wapiti (n) यक्व कचा दुगु नेकू दुम्ह त:धिक:म्ह चल्ला (*Cervus elaphus canadensis*)

war (n) हता: (हताल), वार, निगू दे दथुइ ल्वापु

war dance (n) लाखे प्याखं, लाखे खा:गु थें सनिइगु प्याखं

war gas (n) हता: ग्यांस (हताल ग्यांस), हता:बलय् छ्यलिइगु बिख दुगु ग्यांस

warbler (n) न्हायकं चखुं, ताहाक:गु न्हिप्यं दुम्ह चखुंचा सिबें चिधिक:म्ह सियुम्ह झंग: (*Cettia*)

ward[1] (n) अस्तालया कोथा

ward[2] (n) मचा, सुनानं लहिना त:म्ह मचा

ward[3] (n) वडा, सहरयात वोथला त:गु छगू बो

ward off (v) फायेके, पने

warden (n) झेल थुवा: (झेल थुवाल), झ्यालखाना थुवा: । हामा

warder (n) झेल पिवा: (झेल पिवाल), झ्यालखाना पिवा:, झेलय् पिवा: च्वनिइम्ह

wardrobe (n) वस: स्वथनेगु दराज

wares (n) पसलय् ब्वया त:गु जोलं, हलंजोलं, मालमिल

warily (adv) ग्या:चिकु पहलं, याये ला मयाये ला कथं

warm[1] (adj) लुमुगु, लुमुसे च्वंगु

warm[2] (n) लुमु, भचा भचा क्वा:गु

warm[3] (v) मि पने, पाने, निभा: पाये (निभाल पाये), मक: कुये (मकल कुये), लुमुके, लुमुसे च्वंके, क्वाके

warm-hearted (adj) नुग: चकं (नुगल चकं)

warmth (n) लुमुज: (लुमुजल)

warn (v) ख्याये, ख्याच्व: (ख्याच्वल) बिये, गने । स्वांपुये, छुमां बिये

warning (n) ख्याच्व: (ख्याच्वल) । छुमां

warp[1] (n) यंका, माका, काप: थायेत दयेका त:गु का

warp[2] (v) तिर्पत जुये, बकु लाये । बेक्वये

warplane (n) हतालय् छ्यलिइगु तुप: व बम घाना त:गु फयूख:

warrant (n) उजंपौ, वारेन्त

warrior (n) हता:मि (हतालमि), हतालय् वनिइम्ह, पाय: (पायक), ल्वामि

warship (n) वारसिप, हता:बलय् छ्यलिइगु जाहाज

wart (n) खय् (खच), कै थें गुलिचा गुलिचा ला थहां वइगु

warthog (n) किसिया थें दं दुम्ह अफ्रिकन गुंफा, गुंइ च्वनिइम्ह हारांम्ह फा (*Phacochoerus aethiopicus*)

wary (adj) ग्या:चिकु (ग्यावचिकु)

wash[1] (n) सिलेज्या । हिज्या, हिइगु ज्या

wash[2] (v) [लखं] सिले, चाये, च्वले, च्वयेके, चुयेके । [वस:] हिये, हिज्या याये । [खुसिं] चुइके, चुइका

यंके

washed-out (adj) बुलु । न्य:गु, तसकं त्यानुगु

washerman (n) धोब्या, पतसिलि, वस: हिइम्ह, भोजि

washerwoman (n) मिसाम्ह धोब्या, पतसिलि, वस: हिइम्ह, भोजि

wasp (n) बँहा, तसकं न्याँये य:म्ह जँ चित्या:म्ह त:धिक:म्ह हा । चोकिहा, चिधिक:म्ह बँहा

wastage (n) हन्ता: (हन्ताल), चापा: (चापाल), वापु

waste[1] (adj) सितिं वंगु, ज्याख्यले मजूगु, ज्याछ्चले, मजिउगु, ज्या मवंगु

waste[2] (n) अरा: (अराव), हन्ता: (हन्ताल)

waste[3] (v) सितिकं वने, सितिं वने, हन्ता: जुये, अरा: जुये, अरा: याये, अरा:मरा: दने । सितिकं छ्वये, सितिं छ्वये, क्वकाये, हन्ता: याये, अरा: याये, अरा:मरा: थने, ह्वार-ह्वार याये

wasteful (adj) सितिं वंगु, ह्वार-ह्वार

wastefully (adv) हन्ता: जुइक, सितिं वंक, सितिं छ्वया:, अरा: जुइक, ह्वार-ह्वार

watch[1] (n) पिवा: (पिवाल), पा: (पाल), मिखा ब्वया च्वनिइम्ह

watch[2] (n) इलसा, घरि

watch[3] (v) स्वये, चिवा काये, मिखा तये, मिखा ब्वये । पिवा: च्वने (पिवाल च्वने), पा: च्वने (पाल च्वने)

watch out (imp) बिनाबि !

watchman (n) पिवा: (पिवाल), पा: (पाल), मिखा ब्वया च्वनिइम्ह

watchtower (n) च्वर्तं, मिखा ब्वयेत च्वनेगु धरग्वारा

water[1] (n) ल: (लख), ना

water[2] (v) ल: बिये (लख बिये)

water blister (n) ल:कै (लखकै), ल: जाया च्वंगु चासुसे च्वंगु कै

water buffalo (n) मेय् (मेस), सा थें च्वंम्ह घाँय् नइम्ह हाकुम्ह पेपांचू (*Bubalus bubalis*)

water bug (n) न्याभ्वा: की (न्याभ्वाल किल), ग्वाय् व ताहाक:गु न्हिप्यं दुम्ह प्या:गु थासय् दइम्ह की

water carrier (n) ल:कामि (लखकामि), ल: कया हइम्ह

water chestnut (n) मेय्छ्चं, पुखुलिइ लेहेंपुया: सया च्वनिइगु मेय्या छ्चं बांलूगु सि (*Trapa bispinosa*)

water down (v) छ्वालुके, करा मजुइके, ल: ल्वाकछ्याये (लख ल्वाकछ्याये)

water gas (n) ल: ग्याँस (लख ग्याँस), च्याना च्वंगु हेंग्वा:या द्य:ने फय् व हा पुइबलय् पिहां वइगु छता च्याके जिउगु ग्याँस

water hyacinth (n) ल:गाभा स्वां (लखगाभा स्वान), लखय् लेहेंपुया: ह्वया च्वनिइगु छता स्वां (*Eichhornia crassipes*)

water moccasin (n) म्हुतुइ दुने तुइसे च्वंम्ह हाकुम्ह ताहा (*Agkistrodon piscivorus*)

water polo (n) वातर पोलो, पुखुलिइ लाल कया: बल म्हितेगु छगू कासा

water rail (n) सियुम्ह ल:खा (सियुम्ह लखखा), ताहाक:गु च्वामुगु त्वा: दुम्ह लखय् अप्व: च्वनिइम्ह सियुम्ह खा (*Rallus aquaticus*)

water snake (n) बोलोवि, लखय् च्वनिइम्ह ताहा

water source (n) ल:लुबु (लखलुबु), ल: बुया वइगु थाय्

water vapour (n) सु, फसय् दया च्वनिइगु ल: (लख)

waterbuck (n) अप्व: याना: खुसिया लिक्कसं च्वना च्वनिइम्ह अफ्रिकन यासा (*Kobus defassa*)
watercraft (n) ल:ख: (लख खत), लखय् न्ह्याइगु छुं नं ख:
waterfall (n) क्वब्वाल: (क्वब्वालख), भ्वाला, गुंया च्वं कुतुं वया च्वंगु खुसि
waterhole (n) वँपि, ल: मुना च्वंगु गा: (लख मुना च्वंगु गाल)
watermelon (n) तर्बुजा, चाकु फसि, जधि, दुने सिचुसे च्वंगु ह्याउंगु ला दुगु फसि थें तग्व:गु सि (*Citrullus vulgaris*)
waterskiing (n) लखय् स्कि म्हितेगु, चिबालागु ताहाक:गु सिपुतिइ दना: दुंगां खिप: सायका: लखय् द्य:ने सुल्ल वना: म्हितेगु कासा
watery[1] (adj) छ्वालु, ल: ल्वाकज्या:गु (लख ल्वाकज्या:गु)
watery[2] (adj) न्यालु, छ्वालुगु सवा: व:गु, चि मगा:गु सवा: थें च्वंगु
wattmeter (n) वात-मितर, गुलि वातयागु करेन्त दु धका: क्यनिइगु मिसिन, गुलि करेन्त छ्यले धुंकल धका: क्यनिइगु छ्यैय् छ्यैय् तया तइगु मिसिन
wave[1] (n) ल:हू (लखहुलि), लबु, किसि दोम्व: (किसि दोम्बल)
wave[2] (v) फसय् फर-फर सने । ल्हा: संके, भाय् याये, बाइ-बाइ याये
wavelength (n) वेभलेन्थ, थला:-क्वला: जुया: न्ह्याना च्वंगु लबुया हाक:
waver (v) वारा वारा सने
wavy (adj) कुलि कुलि चिंगु, थहां क्वहां वंगु
wax[1] (n) सी, भौ (भलि), पुई
wax[2] (v) तिमिला तपा: जुया वये, तुइया वये । **waxing moon** ध्व: (ध्वक)

wax gourd (n) भुइफसि, भुयुफसि, भुइसे च्वंगु छ्ता फसि (*Benincasa hispida*)
wax myrtle (n) सी भुना त:गु छ्ता प्यासि (*Myrica*)
waxwing (n) च्वापुगुं पाखे खने दइम्ह पपू चोका म्हासुम्ह व बांला:गु कल्कि दुम्ह भंग: (*Bombycilla*)
way (n) लँ, लँपु । पह: (पहल) । **feel your way** पचि पचि याना: वने । **force your way in** लुखा तछ्याना: दुहां वने । **get in the way of** लँ पने, पतुमतु पने, पंग: थने (पंगल थने) । **give way** लँ त्व:ते (लँ त्वलते) । त्वधुले, कुतुं वये, दुने । **on the way** लँखतं । **the wrong way** मखु कथं । **the wrong way round** अ:खतं (अवखतं)
we (pron) भी, भीपिं, छिजि, जिपिं । **we all** भी सकलें
weak (adj) निफरा, लिगि-लिगि च्वंगु, बमला: (बमलाव), इलिं च्वंम्ह, इलिं च्वंगु । फ्यासु
wealth (n) धेबा, छेंबुं, सर्बय्
wealthy (adj) त:मि (तवमि), धेबा दुम्ह
wean (v) दुरुं छिये, मचायात मांयागु दुरु त्वंकेगु दिके
weapon (n) ल्वाभ: (ल्वाभल), ल्वायेत छ्यलेगु ज्याभ: (ज्याभल), ज्वँसा
wear (v) [लं] फिये, पुने, [लाकां] न्ह्याये, [पर्सि] सिने, [गा] न्यये, [तिसा] तिये, [तुकि] सुये, [तपुलि] पुये, [सिख:] क्वखाये, [स्वां] छुये,

घाये, भ्याये, [बेतालि] चिये
wear off (v) म्हो जुये, क्वलाये
wear out (v) ज्यले । ज्ययेके । यक्व ज्या याना: न्यले, त्यानुये । न्ययेके
wearily (adv) त्यानुक, त्यानु पहलं, उसिं, उसिं चायेक
weariness (n) त्यानु, त्यानुचा:
weary (adj) न्य:, तसकं त्यानु । **be weary** न्यले, त्यानु चाये
weasel (n) वेंचा, म्ह व ककु ताहाक: अले तुति चिहाक:म्ह पेपांचू (*Mustella frenata*)
weather[1] (n) आल पह: (आल पहल), छुं नं थासय् छुं नं इलय् जुया च्वंगु आलयागु पह:
weather[2] (v) फये, सिये
weave (v) काप: थाये (कापत थाये), थाज्या याये
weaver (n) थाज्यामि, खुस: (खुसल), थाज्या याइम्ह, काप: थायेगु ज्या याइम्ह
weaverbird (n) घांय्यागु स्व: थाइम्ह चखुंचा थें च्वंम्ह भंग: (*Ploceus*)
weaving (n) थाज्या, काप: थायेगु ज्या (कापत थायेगु ज्या)
web[1] (n) माखापिखा, माखा पिलि, माक:चिया जा: (माकलचिया जाल)
web[2] (n) हंय्या पालिइ दइ थें पतिंया दथुइ च्वंगु छेंगू
webworm (n) माखापिखा दयेकिइम्ह छा:की
wedding (n) इहिपा, ब्याहा, पस्ता: (पस्ताल)
wedding gift (n) कोस: (कोसल), सिबय, ब्याहा याम्हेसितं बिइगु
wedding party (n) लंस्व: वनिइपिं
wedge (n) चुक: (चुकल), न्वकू, फं, छुं नं बाफला यायेत दथुइ तायेगु ज्याभ:
Wednesday (n) पिन्हि, बुधबा: (बुधबार), वा:या पेंगूगु न्हि
weed[1] (n) अथें बुया वया च्वनिइगु घांय्-घिंइ, तुघांय्
weed[2] (v) घांय् पुये
week (n) वा: (वाल), न्हय्न्हु, लच्छिया पेंगू बो
weep (v) ख्वये, ख्वबि पिकाये । **weep loudly** ह्वायं-ह्वायं ख्वये । **weep softly** हुंहुं ख्वये
weevil (n) किसिकी (किसिकिल), नेकू थें च्वंगु त्वा: दुम्ह जाकिइ दइम्ह हाकुम्ह की (*Calendra oryzae*)
weft (n) तिका, यंकाया अ:ख:गु का, थाज्या यायेत तिकेगु का, काप: थायेबलय् जवय् खवय् छ्वइगु का
weigh (v) लने, लाने, लना स्वये, गेसु लने
weigh down (v) ल्हाके, क्वत्ययेके
weight (n) गेसु, गेंसु । ताल्जुइ छुं लनेबलय् छखे तयेगु ध: (धक)
weighty (adj) भ्यातु
weird (adj) गर्खसे, अजुगति चायापु
welcome[1] (n) लसकुस
welcome[2] (v) लसकुस याये
weld (v) वेल्डिंग याये, लिसं तये
welfare (n) भिं
welfare state (n) देमितय्त देसं लहिना तइगु दे
welfare work (n) भिंलाज्या
well[1] (adj) म्हंफु । पायछि, बांला: । **wish someone well** भिंतुने, भिंतुना बिये
well[2] (adv) बांलाक । **as well** नं । मा हे । **might as well have gone** वंगु सा हे जिउगु
well[3] (n) ल: कायेगु तुं (लख कायेगु तुंछि, तुंथि)
well[4] (v) जाया वये, जायेक दया वये
well-behaved (adj) भिं, बांला:
well-boiled (adj) दापा: वंगु (दापाल

वंगु)
well-done (adj) बुक्क छुया तःगु । बांलाक याना तःगु
well-dressed (adj) वसतं दुंम्ह, बांलाक लं फिना तःम्ह
well-known (adj) नां जाः, न्ह्याम्हेसिनं सिउगु
well-wisher (n) भिंतुनामि, भिंतुना विइम्ह
wen (n) प्वःथाः (प्वलथाव), म्हय् वाय छ्यनय् प्वः थाना च्वनिइगु लोय्
west (n) यउता
wet[1] (adj) प्याः (प्याक), वाच्या-वाच्या, प्याचा-प्याचा । वा वया च्वंगु
wet[2] (v) प्याये । प्याके
wetland (n) न्हवःबुं (न्हवलबुं), न्ह्यावलें प्याना च्वनिइगु थाय्
whack (v) सः वयेक दाये, कथिं मुइके
whale (n) ह्वेल न्या, ह्वेल ङा, फय् सासः ल्हाइम्ह भराय धिकःम्ह न्या
whale shark (n) ह्वेल सार्क, हलिमय् दकलय् तःधिकःम्ह न्या जुया च्वंम्ह न्ययगू फुत ति ताहाकःम्ह सार्क न्या (*Rhinocodon typus*)
whaleboat (n) ह्वेल न्या लायेत च्वना वनिइगु नांचा
wharf (n) नांचा दिपु, जाहाज दिपु, जाहाज दिकेगु थाय्
what (adj & pron) छु, गु, ग्व । **what day** छु कुन्हुं, छु खुन्हु
whatever[1] (adj) न्ह्यागुं, न्ह्यागु नं
whatever[2] (adv) न्ह्याथेसां थजु, न्ह्यागु जूसां, न्ह्याथे जूसां
whatever[3] (pron) छु छु । **whatever there is** दक्व फुक्व । **all there is** दतं फतं
wheat (n) छो, मरि दयेकेगु सिइसे च्वंगु छता कि (*Triticum aestivum*)
wheat straw (n) छ्वालि
wheel (n) घःचाः (घलचाक), चाः
wheelbarrow (n) छचाः घःचाः दुगु ल्हातं घ्वायेगु खःचा
wheelchair (n) ह्विल-च्यर, न्यासि वने मफुपिं च्वनिइगु घःचाः दुगु मेच
whelk (n) लःया तःलय् च्वनिइम्ह च्वामुगु तग्वःगु संख दुम्ह संखकी (*Buccinum*)
whelp (n) खिचाया मचा
when[1] (adv) गबले, गुबले
when[2] (conj) वलय्, कि, सा
when[3] (prep) निसें
whence (adv) गनं, गुखें, गुखे पाखें
whenever (adv) गबले गबले, गुबले गुबले
whenever (conj) वलय् न्ह्यावलें, कि
where[1] (adv) गन, गना, गुखे, गि, ग्व
where[2] (conj) गन, थाय्
whereabouts[1] (adv) गन थासय्, गन थाय्
whereabouts[2] (n) थाय्बाय्
whereas[1] (conj) अयसां
whereas[2] (n) गथे कि
whereby[1] (adv) गुकिं, छुकिं
whereby[2] (conj) नं
wherefore[1] (adv) छाय, छु जुयाः, गथे जुयाः
wherefore[2] (n) हुनि, छाय गथे
wherefrom[1] (adv) गनं
wherefrom[2] (conj) गुकिं
wherein[1] (adv) गन
wherein[2] (conj) गन, गन थाय् लाक
whereto (adv) गन, गि
whereupon (conj) गन थाय्, अले, गुलिं
wherever[1] (adv) न्ह्याथाय् नं, गन थाय्
wherever[2] (conj) न्ह्याथाय्, गन गन, गन गन थाय्
whether (conj) ला, जुइ ला मजुइ ला
whetstone (n) चुपि ज्वयेकेगु लोहं

whey (n) धौ दयेकेबलय् धौ मजुसे ल्यना च्वनिइगु दुरु

which (adj & pron) गुम्ह, गुगु, गुखे । **on which day** गुकुन्हु

whichever (adj & pron) न्ह्यागुसां, गुगुं

whiff (n) ह्वास्स, थस्स, ह्वाल्ल

while[1] (conj) बलय्

while[2] (conj) दतले, च्वंतले, या:सा, जूसा

while[3] (n) भ्रंभ्रत

while[4] (n) भचा, छुं ई (छुं इल) । **a while ago** न्हाच: । **after a while** भचा जायेका: । **for quite a while** उजुं-सुजुं, भचा ताउत तक । **once in a while** इलय्-वेलय्, गबलें गबलें

while[5] (v) ई छचाये (इल छचाये), ई छ्वये

whim (n) हू, वेंसु

whimper (v) ख्वखना सलं वाइं-वाइं हाले

whimsical (adj) हू वये य:म्ह, भ्रा:वें (भ्रालवें)

whine (v) ह्वान्न स: वये, ह्वाइंया स: वये । क्वाइं क्वाइं हाले, क्वायां क्वायां हाले

whip (n) चापुति, ह्विप, चताक, छेंगूयागु खिप:

whippet (n) ह्विपेत खिचा, रेस ब्वाकेत लहिना तइम्ह तसकं ब्वां वने फुम्ह गंसिम्ह त:धिक:म्ह खिचा

whirl (v) फन्न चा:हिले (चाकहिले) । फन्न चा:हिइके (चा:हिइके)

whirlpool (n) बसिगा: (बसिगाल), ल:हू (लखहुलि), खुसिइ बा पुखुलिइ ल: चाचा:हिला: त:लय् क्वहां वना च्वंगु थाय्

whirlwind (n) चाक: फय् (चाकल फस), फन्न चा:हिला: वइगु फय्

whisk[1] (v) स्वायंत यंके, सुत्त यंके, बिसिके

whisk[2] (v) पुना छ्वये । ख्याना छ्वये

whisker (n) चाक: ग्वाय् (चाकल ग्वाच), दारि

whisky (n) ह्विस्की, क:नि बा तछोयागु दयेका त:गु म्हे म्हे धा:गु अयला:

Whisky (n) ह्विस्की, खंज्या यायेबलय् अंग्रेजि आख: W या पलेसा धाइगु खंग्व:

whisper (v) चिसलं खं ल्हाये, न्हायपनय् खं ल्हाये, स्वांपुये

whispering campaign (n) मेपिनिगु बारे वांमला:गु खं धया जुइगु ज्या

whistle[1] (n) सुलि

whistle[2] (v) सुलि पुये, सुलु पुये, म्हुतुं सुइं-सुइं स: पिकाये

white[1] (adj) तुयुगु, तुइसे च्वंगु

white[2] (n) तुयु, न्हय्ता उनया ल्वाक:-बुक:

white ant (n) कुमिचा, सिं नइम्ह की

white clay (n) ताकुचा, तुयुगु चा, अंग: इलेत लिउं कथं छचले जिउगु चा । देचा

white gourd (n) भुइफसि, भुयुफसि, भुइसे च्वंगु छता फसि (*Benincasa hispida*)

white ibis (n) त्वा: क्वस्व:म्ह तुयुम्ह सलांत्या: भ्रंग: (त्वाथ क्वस्व:म्ह तुयुम्ह सलांत्याक भ्रंगल) (*Threskiornis melanocephala*)

white jasmine (n) जीस्वां (जिलस्वान), दाफो स्वांया पुचलय् ला:गु चिफ्व:गु तुयुगु स्वां (*Jasminum officinale*)

white pepper (n) तुयु मलय, छता गसिमाय् सइगु खोला प्वला त:गु पु (*Piper nigrum*)

white sapphire (n) तुयुगु सफायर, ल: थें तुयुगु थी

white sesame seed (n) तुयु हाम्व: (तुयु हाम्वल), चिकं पिकाये जिउगु तुइसे

च्वंगु चिचिगुलिगु पति चिंगु पु (*Sesamum indicum*)

white water (n) छ्वाल: (छ्वालख), खुसिइ तच्वकं भ्वार्र न्ह्याना च्वंगु ल:

white water lily (n) चव: स्वां, चवा स्वां, तुयुगु उफो स्वां, पलेस्वां थें च्वंक ह्वइगु तुयुगु स्वां (*Nymphaea alba*)

white water rafting (n) राफ्तिंग, छ्वाल: कासा (छ्वालख कासा), राफ्तय् च्वना: खुसिइ ब्वां वनेगु कासा

white whale (n) तुयुम्ह ह्वेल, भिंन्यागू फुत ति हाक:म्ह तुइसे च्वंम्ह ह्वेल न्या (*Delphinapterus leucas*)

white-breasted waterhen (n) सुपिंखा, अप्व: याना: खुसि सिथय् दइम्ह त:लय् तुयु व च्य:ने हाकुम्ह खा (*Amaurornis phoenicurus*)

white-cheeked bulbul (n) नेता: तुयुम्ह मेतुलिचा, सियुगु म्ह व नेतालय् तुयुगु चात: दुम्ह कल्कि दुम्ह भंग: (*Pycnonotus leucogenys*)

whiten (v) तुइये, तुइसे च्वने । तुइके

white-spotted robin (n) स्वित्यांचा भंग: (स्वित्यांचा भंगल), तुयु फुति फुति दुम्ह चखुंचा थें च्वंम्ह चिधिक:म्ह भंग: (*Erithacus*)

white-spotted snake (n) सिख: फ्यांचा (सिखल फ्यांचा), तुयु फुति फुति दुम्ह सिख: थें च्वंम्ह ताहा

whither (adv) गन, गि

whitish (adj) तुयु-तुयु

who (pron) सु, गुम्ह, ग्व

whoever (pron) सुं नं, न्ह्याम्हं, सु सु

whole[1] (adj) छगुलिं, दक्व, फुक्कं

whole[2] (n) ग्व:छिं (ग्वलछिं)

wholesale (adj, adv & n) दोकं (दोकन)

wholesome (adj) निंगु

wholly (adv) ध्याकं, दक्वं

whom (pron) गुम्ह । **to whom** सुयात

whooping cough (n) ह्वपु मुसु, ताहाक: जुइक मुसु वइगु व सास: घ्यार-घ्यार मिनिइगु मचा ल्योय्

whore (n) येचा ज्यामि, अलगि मिसा, लखाबति, कुत: मिसा (कुतल मिसा)

whortleberry (n) छता चिग्व:गु वंचुगु सि (*Vaccinium myrtillus*)

whose (pron) सुयागु, सुइगु

why (adv) छाय

WIA (n) [wounded in action] हतालय् घा:पा: जूम्ह सिपाई

wick (n) मत' च्याकेगु इता: (इताल)

wicked (adj) नुग: वंचु (नुगल वंचु), तसकं मभिं

wicker (n) पुलु

wicket (n) क्रिकेत कासाय् छ्यलिइगु कथि, विकेत

wide[1] (adj) तब्या, तबाला, तफा: । ह्वातां चाला च्वंगु, बाया च्वंगु

wide[2] (adv) ह्वातां, छ्यातां

wide open (adj) ह्वातां, छ्यातां

widen (v) तब्याये, तब्या जुये, तफाये, तफा: जुये, चकने । तब्याके, तब्या याये, तफाके, तफा: याये, चकंके

widespread (adj) त:थाय् न्यना च्वंगु, यक्व थासय् दुगु

widgeon (n) विजन, वंचु-वंचु धा:गु त्वा: अले ह्याउँ व हाकु पा दुम्ह हँय् (*Anas*)

widow (n) भा:त सीम्ह मिसा (भालत सीम्ह मिसा)

widower (n) कला: सीम्ह मिजं (कलात सीम्ह मिजं)

width (n) ब्या

wield (v) ल्हातं छ्यले

wife (n) कला: (कलात), मिसा, तिरि, तिरि मयजु, म्होचा, छेंय् च्वंम्ह

wig (n) सतानि, अथेंगु सँ

wiggler (n) चोकीचा (चोकिलचा),

लखय् दाइम्ह वाला-वाला सना च्वनिइम्ह की

wigwam (n) विगवाम, ताहाक:गु कथियात मचा कथि धंके थें तया: उकियात छेंगुलिं भुना त:गु अम्रिकन इन्दियनतय्गु छें

wild (adj) गुं, बं । गुं पह: व:गु (गुं पहल व:गु), हारां । ग्यानापु, तं व:गु, तमं मि जुया च्वंगु, वें पह: व:गु । तसकं वाफय् वया च्वंगु । **go wild** वें पह: पिकाये, ला:ला: थे सने ।

wild berry (n) बाफंसि, गुंइ अथें सया च्वनिइगु छता चिग्व:गु सि

wild boar (n) गुंफा, बनेल, गुंइ च्वनिइम्ह हारांम्ह फा (*Sus scrofa*)

wild buffalo (n) धिर्मेय् (धिर्मेस), अर्ना मेय्, गुंइ च्वनिइम्ह हारांम्ह मेय् (*Bubalus arnee*)

wild cock (n) तुपुं भंग: (तुपुं भंगल), गुंखा, छचं ह्याउं व म्ह हाकुम्ह गुंइ. च्वनिइम्ह खा (*Gallus gallus*)

wild colocasia (n) तेल्फकं (तेल्फकन), गुंइ अथें बुया च्वनिइगु फकं (*Colocasia esculenta*)

wild dog (n) गुंइ दइम्ह हारांम्ह खिचा (*Cuon alpinus*)

wild lime (n) त:सि (तवसि), न्हेलुसि, म्हासु-म्हासु न:गु व खोला स्वातुगु सिमाय् सइगु तग्व:गु सि (*Citrus medica*)

wild pear (n) छुस्या पासि, धचा पासि, धपा पासि, गुंइ अथें सया च्वनिइगु चिग्व:गु पासि (*Pyrus pashia*)

wild raspberry (n) हाकु इसि, भ्यांग च्वंगु सिमाय् चिचिग्वयेक सइगु छता ह्याउं-हाकु धा:गु सि (*Rubus paniculatus*)

wild rice (n) नाहावा, अथें बुया वया च्वनिइगु वा (*Zizania caducifolia*)

wildcat (n) गुलुभौ, छचं भचा तग्व:म्ह हारांम्ह भौ (*Felis silvestris*)

wildebeest (n) दोहंख्वा: यासा (दोहंख्वाल यासा), दोहंयागु ख्वा: व:म्ह व म्हय् ध्व:ध्व: दुम्ह अफ्रिकन यासा (*Connochaetes taurinus*)

wilderness (n) गुं

wildly (adv) तच्वकं, ग्यानापुक, वें पह: वयेक (वें पहल वयेक), ला:ला: थे

will[1] (n) सी धुंका: थ:गु सर्बय् गय इनेगु धका: च्वया त:गु भों

will[2] (n) मति । **good will** भिं मति । **ill will** मभिं मति, कुमति

will[3] (v) [लिपा जुइगु क्यनिइगु खंग्व:] **will be** जुइ । दइ । **will do** याइ । **will go** वनिइ । **will happen** जुइ

willet (n) अम्रिकन तितित्याउं भंग:, ताहाक:गु सित्यांचा तुति दुम्ह ल: सिथय् दइम्ह भंग: (*Catoptrophorus semipalmatus*)

willing (adj) न्ह्या:, मास्ति व:, मंदु

willingly (adv) न्ह्याला:, यसें, मास्ति वयेक

wilt (n) स्वांमा सुकू चिने, सुकू गने

wily (adj) खगु, खाग

win (v) त्याये, मबुये

wince (v) स्याना: बा ग्याना: म्ह अयक याये, म्ह कुचुये, म्ह स्वात्त कयकुंके

wind[1] (n) फय् (फस)

wind[2] (v) [सुका] हिने, तुले, हितुहिने

wind bell (n) फय्गं, फसं न्याइगु चिचिग्व:गु गं

windbag (n) खं अप्व: (खं अप्वल), फय्गं, म्हुतु न्या:थें ज्या मन्या:म्ह

windflower (n) अफिरि स्वां, क्यातुगु माया कचा पतिकं ह्वइगु स्वांह: सिबें त:लय् च्वंगु ह: त:धंगु स्वां

(*Anemone coronaria*)

window (n) भ्या: (भ्याल), भ्य: (भ्यल), तुयुज: व फय् दुकायेत अले पिने स्वये जिइक अंगलय् तया त:गु स्व:

window frame (n) दुवा: (दुवाल), भ्या:या छचा:खेरं च्वंगु सिं

window ledge (n) भ्या:फ: (भ्यालफल)

window panel (n) दिलायपौ, भ्या:या खापा दयेका त:गु सिपू

window sill (n) भ्या:फ: (भ्यालफल), भ्या:या क्वय् च्वंगु फ:

windmill (n) फसं न्ह्याइगु मेसिन

windpipe (n) कथु प्वा: (कथु प्वाल), सास: ल्हायेगु पाइप

windscreen (n) मोतरया न्ह्य:ने च्वंगु तपागु न्हायकं

windshield (n) मोतरया न्ह्य:ने च्वंगु तपागु न्हायकं

windsurfing (n) फसं घ्वाका: सर्फिंग यायेगु कासा

windy (adj) फय् वया च्वंगु

wine (n) वाइन, मितसि थों, मित्सि थों, त्यना त:गु मितसि बा मेमेगु सिसाबुसाया ति

wine rice (n) थोंकि, थों दयेकिइगु जाकि

wineglass (n) वाइन त्वनेगु गिलास

wing[1] (n) भ्रंग:या पपू (भ्रंगलया पपुति), पापू (पापुति) । **in the wings** खने मदयेक दबूया सिथय् । **on the wing** ब्वब्वं, ब्वया च्वच्वं

wing[2] (n) कव: (कवल), कचा

winged bean (n) स्व:चा सिमि (स्वलचा सिमि), छता बूब: (*Psophocarpus tetragonolobus*)

wink[1] (n) मिखा भाय् (मिखा भास)

wink[2] (v) मिखा भाय् याये, छपा मिखा फुति याये

winner (n) त्या:म्ह, त्याकुम्ह, त्याकामि

winnow (v) हाये, फयेके, गाले, भछ्यां भछ्यां याये, जाकिइ ल्वाकज्याना च्वंगु धू लिकाये

winnowing tray (n) हासा

winter (n) चिकुला, छोला धुंका: वइगु चिकुसे च्वंगु ईब्य:

winter cherry (n) अस्वे स्वां, भ्रा:सिमाय् भ्वाम्म चिंक ह्वइगु चिचिफ्व:गु म्हासुगु स्वां (*Withania somnifera*)

wipe (v) कापतं हुये

wipe out[1] (v) सुचुये, धेबा फुक्क फुये, चकने, साफ जुये, सखाप जुये । सुचुक हुये । पिचुके

wipe out[2] (v) मनू स्याये, सखाप याये

wipe up (v) कापतं ल: तिसिना काये

wire (n) नँका, नँयागु का, तार

wireless (n) रेदिवा, आलस: (आलसल), सर्ग:या लँपुं खँ कालबिल यायेगु मिसिन

wireworm (n) सिमाया हा नइम्ह की

wisdom (n) ग्यां (ग्यान)

wisdom tooth (n) क्ववा, त:धिक: जुइ धुंका: जक पिहां वइगु दुने थ्यंक च्वंगु तपुगु वा

wise (adj) ग्यां दुम्ह, स:सिउ (सलसिउ), यक्व खँ सिउम्ह

wise guy (n) चिन्व:म्ह, च्वापुका, च्वाकिं, अप्व: स:सिउ जुया: क्वने मा:म्ह । **to be a wise guy** चिन्वये, च्वापुका जुये

wisent (n) न्ह्य:ने यक्व सँ दुम्ह युरोपय् च्वंम्ह गुँमेय्, गुँइ च्वनिइम्ह हारांम्ह मेय् (*Bison bonasus*)

wish[1] (n) मनसुवा, मनतुना

wish[2] (v) आयपे, मनतुने । मास्ति वये, मं दये, यये, माले

wishy-washy (adj) वास्या वास्या, छुं नं प्यंदंक धाये बा याये मफुम्ह

wit[1] (n) सिउता । सातु

wit² (n) ख्यालि, न्हिइकिइगु खँ
witch (n) प:सिं (पवसिं), दंकिनि, मन्तरं मभिंगु ज्या याये फुम्ह धया त:म्ह मिसा
with (prep) नाप, नपा, लिसे । **with him** वयाके, व नाप, व लिसे । **with me** जिके, जि नाप, जि लिसे । **with them** इमिके, इपिं नाप, इपिं लिसे
withdraw (v) लिचिले, लिज्यां वने, लिहां वये, त्व:ते (त्वलते) । लित काये, लिकाये
within (prep) दुने, किच्छि
without (prep) मदयेक । मयासे
witness (n) खंम्ह, सिउम्ह, नवा:
witty (adj) न्हिइकिइगु, न्हिले मास्ति वइगु
wobble (v) वारा वारा सने । धेधे चुइक जुये, तुति थातय् मलाक जुये
woe (n) दुख
wolf (n) गुँखिचा, वसिपोल धुँ, गुँइ च्वनिइम्ह हारांम्ह खिचा (*Canis lupus*)
wolfhound (n) गुँखिचा ज्वनेत लहिना तइम्ह सँ ख्वातुसे च्वंम्ह त:धिक:म्ह अहल्या खिचा
wolverine (n) चिकुथाय् च्वनिइम्ह हाकुम्ह वेंचा (*Gulo gulo*)
woman (n) मिसा, तस मचा । **women** मिसात, मिस्त
wombat (n) म्हय् म्हिचा थें दुम्ह माक:धुँ (*Vombatus*)
wonder (v) अजू चाये
wonderful (adj) बांला:, न्ह्यइपु
wood (n) सिँ
wood apple (n) ब्या: (ब्याल), ब्यालसि, भलेचामलसि, स्याउ पायग्व:गु छता छा:गु सि (*Aegle marmelos*)
wood carver (n) किज्यामि, सिंइ किइगु ज्या याइम्ह
wood louse (n) पांकी (पांकिल), लोहँतय् त:लय् सुला च्वनिइम्ह पति चिंगु जाग्व: बांलुम्ह थिलकि म्ह ग्वार्चा चिंकिइम्ह की (*Oniscus*)
wood sorrel (n) पसू घाँय् (पंसुलि घाँस), छता नँस्वा:गु मा (*Oxalis corymbosa*)
wood tick (n) सिमाय् दइम्ह हि त्वनिइम्ह त:धिक:म्ह की
woodchuck (n) अम्रिकन घोंछुँ, वँय् गा: म्हुइम्ह त:धिक:म्ह छुँ (*Marmota monax*)
woodcock (n) छता तितित्याउँ भंग:, त्वा: ताहाक:म्ह बखुं थें च्वंम्ह म्हय् सियु व तुयु चात: चात: दुम्ह ल: सिथय् दइम्ह भंग: (*Scolopax rustica*)
wood-cutter (n) बलामि, पामि, सिमा पालिइम्ह
wooden (adj) सिंयागु
wooden mortar (n) बजि ल्हुइगु उग: (उगल)
woodpecker (n) सिंक्वा: भंग: (सिंक्वा: भंगल), सिंत्वा: भंग:, खतां भंग:, बोस्य भंग:, च्वामुगु त्वाथं सिमाय् क्वाइम्ह ह्याउँ-वाउँ पपू दुम्ह क्व: पायधिक:म्ह भंग: (*Picus*)
woof (n) तिका, यंकाया अ:ख:गु का, थाज्या यायेत तिकेगु का, काप: थायेबलय् जवय् खवय् छ्वइगु का
wool (n) तँय, फैया म्हय् दइगु सँ । फैयागु सँयागु थाना त:गु काप:
woollen (adj) तँययागु
woollen carpet (n) गासुति । लासा, तँययागु थाना त:गु लासा
woollen cloth (n) नबु
word (n) खँग्व: (खँग्वल), खाँग्व:, हति, अत । बुखँ । बचं
wordbook (n) खँग्व: सफू (खँग्वल सफुलि)

work[1] **(n)** ज्या । लजगा
work[2] **(v)** ज्या याये । छ्यचले, न्ह्याके
work out (v) ज्या जुये, क्वचाये, सुथां लाये । ज्याये
worker (n) ज्याक:मि (ज्याकरमि), ज्यामि, ज्या याइम्ह
works (n) ज्यास: (ज्यासल), ज्या यायेगु थाय्
workshop (n) ज्यास: (ज्यासल), ज्या यायेगु थाय्
world (n) हलिं (हलिम) । ख्य: (ख्यल, खेल)
worldwide[1] **(adj)** हलिमय् न्यंगु
worldwide[2] **(adv)** हलिमय् न्यंक
worm (n) दम्बि । किमि । ताहाक:म्ह की (ताहाकलम्ह किल)
worm snake (n) दम्बि ताहा, बँय् दुने गा: म्हुया: च्वनिइम्ह चिधिक:म्ह ताहा
worry[1] **(n)** धन्ना, सुर्ता
worry[2] **(v)** नुग: खुल-खुल मिने (नुगल खुल-खुल मिने), नुग: भारा-भारा मिने, सुर्ता काये, धन्ना काये, ग्यासें वये । चितासु मबिये
worse (adj) भन मभिं, भन बांमला:
worsen (v) बांमलाये, बांमलाना वने, स्यने, स्यना वने
worship[1] **(n)** पुजा, धलं
worship[2] **(v)** पुज्याये, धलं दने
worst (adj) दकलय् मभिं, दकलय् बांमला:
worsted (n) पिचुका त:गु तँययागु थाना त:गु काप: (कापत)
worth (adj) तूगु । ग्यं, बह
worthless (adj) ज्यालगे मजूगु, ज्याछ्यचले मजिउगु, ध्वाथ:गु
worthy (adj) बहगु, बहम्ह, ग्यंगु, ग्यंम्ह
wound[1] **(n)** स्या:घा: (स्याकघाल), घा:पा: (घालपाल), अच: (अचल)
wound[2] **(v)** घा:पा: जुये (घालपात जुये) । घा:पा: याना बिये
wrap (v) प्व: चिये (प्वल चिये), भुने । हिने, न्यये । त्वपुये, हिंके, न्ययेके
wrapper (n) देब: (देबल)
wrath (n) लाखे तं (तम), तच्व:गु तं
wreath (n) स्वांमा: (स्वांमाल), हन्या स्वां, स्वांयागु मा: (माल)
wreck[1] **(n)** स्यना च्वंगु, स्यंपुल्यं, ध्वाथ:
wreck[2] **(n)** भज्यने, भज्यंक स्यने, धू जुये, चुंचुं जुये । भज्यंके, भज्यंक स्यंके, धू याये, चुंचुं याये
wren (n) न्हिप्यं थस्व:चा, चखुंचा सिबें चिधिक:म्ह न्हिप्यं थस्व:म्ह सियुम्ह भंग: (*Troglodytes troglodytes*)
wrench[1] **(n)** रेन्चु, चा:हिइकेगु ज्याभ:
wrench[2] **(v)** मोयद्याये । मोयथ्याये, भ्याताक साला काये, लाका काये
wrestle (v) रेस्लिंग म्हिते, पलमान ल्वाये
wrestler (v) पलमान, रेस्लिंग याइम्ह, बल्ला:म्ह, दांग्रा
wrestling (n) पलमान कासा, रेस्लिंग, निम्हेसिया दथुइ जुइगु ल्हातं ज्वना: बस्वाना: म्हितेगु कासा
wretch (n) बफरा
wretched (adj) कन्ना चाइपु
wriggle (v) दम्बि थें वाला-वाला सने । वाला-वाला संके
wring (n) तिसिये, मोयथ्याये
wrinkle[1] **(n)** ला हय-हय कुंगु, सिकुंगु, काप: कयकय कुंगु
wrinkle[2] **(v)** स्यकुने, हयहय कुने
wrinkled (adj) ला हयहय कुंगु, सुकू चिंगु, काप: कयकय कुंगु
wrist (n) नारि, ल्हा:पाया च्वसं च्वंगु बो
wristband (n) मोता, लंचोया सिथय् च्वंगु बाला
wristbone (n) नारि कौंय् (नारि कोंच),

ल्हा:पाया च्वसं च्वंगु कौय्
writ (n) लायकुलिं बा अड्डां पित बिउगु उजं पौ
write[1] (imp) च्व !
write[2] (v) च्वये, आख: च्वये (आखल च्वये) । **wrote** च्वल । **has written** च्वये धुंकल । **is writing** च्वया च्वन । **will write** च्वइ । **has to write** च्वये मानि । **writes** च्व:
writer (n) च्वमि, च्व:म्ह (च्वकम्ह), ल्हाकम्ह
writhe (v) वाथा-वाथा कने, फाता-फाता पुले
writing (n) च्वज्या, च्वयेगु ज्या । च्वसु, च्वया त:गु छुं नं
wrong[1] (adj) पायछि मजूगु, मभिं, बांमला:, मखुगु, बेक्व:
wrong[2] (n) मखुगु ज्या
wrongly (adv) पायछि मजुइक, मखुथे कथं, मखयेक, बेक्वयेक

X

xenon (n) जेनन, फयूछैय् तसकं म्हो जक दइगु क्याम्रा फ्लासय् तइगु ग्यांस
xenophobia (n) कर्पिं मयइगु
xerography (n) जेरोग्राफि, किपा लिपि दयेकेगु ज्याखं, फोतोकपि
xerophthalmia (n) मिखा गना: स्याइगु लोय्
Xmas (n) क्रिस्मस, क्राइस्तया बुन्हि
X-ray[1] (n) यक्सरे, दुकिपा, दुनेयागु किपा, कौय् किपा
X-ray[2] (v) यक्सरे याये
Xray (n) यक्सरे, खंज्या यायेबलय् अंग्रेजि आख: X या पलेसा धाइगु खंग्व:
xylophone (n) जाइलोफोन, थीथी हाक:यागु सिं बाला भ्व:लिंक ग्वारा तुइका त:गुलिइ मुगलं दाया: थायेगु बाजं

Y

yacht (n) यात, ब्वाकेगु कासाया निंतिं दयेका त:गु फसं न्ह्याइगु नांचा । अर्थे न्ह्यइपुक चा:हिलेत दयेका त:गु छुं नं जाहाज
yak (n) च्वाम्व:सा (च्वाम्वलसा), याक, च्वापुगुंइ च्वनिइम्ह सं भ्याब्ला-भ्याब्ला दुम्ह सा (*Bos grunniens*)
yak tail (n) च्वाम्व: (च्वाम्वल), च्वाम्व:साया न्हिप्यं
yam (n) फाचाहि, तुयुगु ला दुगु छता ताहाक: व तत्या:गु हा (*Dioscorea alata*)
Yamdrok-tso (n) पेते पुखू, संदेसय् च्वंगु छगू भराय धंगु पुखू
yank (v) भ्वात्त साला काये
Yankee (n) यांकि, खंज्या यायेबलय् अंग्रेजि आख: Y या पलेसा धाइगु खंग्व:
yard[1] (n) छैंया ज:ख: च्वंगु केबा
yard[2] [चिहाकलं yd] (n) गज, निकु, स्वंगू फुत, ०.९१४४ मितर
yarn[1] (n) बाखं (बाखन)
yarn[2] (n) यंका, माका, काप: थायेगु का
Yatung (n) स्या:सिमा, संदेसय् च्वंगु छगू थाय्
yawn[1] (n) वाका: (वाकाल), वांखा: (वांखाल)
yawn[2] (v) वांखा: वये (वांखाल वये) । वाका: तये (वाकाल तये), म्हाइपुया: ताहाकयेक वांखाये
yaws (n) म्हय् इसि थें च्वंगु प्व:चा प्व:चा वइगु पुने य:गु लोय्
year (n) दँ, फिंनिला, ३६५ न्हु

year after next year (adv & n) इवं, आकिवं धुंकाः लिपांगु दँ, निदँ लिपा

year before last year (adv & n) नगुने, थगुने सिबें न्हापांगु दँ, निदँ न्ह्यः

yearly (adj) दँय्‌दसं, दच्छिइ छक्वः

yearn (v) याये मास्ति वये

years (n) दँदँ

yeast (n) मना, प्यायथों

yell (v) चिल्लाय दनाः हाले, चिल्लाय दने

yellow[1] (adj) म्हासुगु, म्हासुसे च्वंगु

yellow[2] (n) म्हासु, इयु, वाँगु व भुइसिन्हःया दथुइ लाःगु उन

yellow[3] (v) म्हासुये, म्हासुसे च्वने । म्हासुके

yellow clay (n) म्हासुचा, अंगः दनेबलय् अप्पा भुलिइ तइगु म्हासुगु चा । पँचा, फि ल्वाकज्याःगु म्हासुगु चा

yellow cucumber (n) खौतुसि, म्हासुगु तग्वःगु तुसि (*Cucumis sativus*)

yellow fever (n) म्हासु ज्वर, पतिं न्यानाः पुनिइगु ल्ह्वये वयाः ज्वर वइगु लोय्

yellow jasmine (n) अजू स्वां (अजुल स्वान), दाफो स्वांया पुचलय् लाःगु छता बहचा फ्वःगु म्हासुगु स्वां (*Jasminum humile*)

yellow mustard (n) ईका (इलका), म्हासुगु चिचिगुलिगु पु (*Brassica campestris*)

yellow myrobalane (n) हलः (हलल), सिमाय् सइगु चिचिग्वःगु वाउँगुलिइ म्हासुगु फुति फुति दुगु फाकुसे सवाः वःगु वासः कथं नये जिउगु सि (*Terminalia chebula*)

yellow sapphire (n) म्हासुगु सफायर, खाः थें यचुक् खने दुगु म्हासुगु थी

yellowhammer (n) म्हासुम्ह सिंक्वाः भंगः (म्हासुम्ह सिंक्वाः भंगल), पपूया तःलय् म्हासुसे च्वंम्ह सिंक्वाः भंगः (*Colaptes auratus auratus*)

zebra (n) जेब्रा
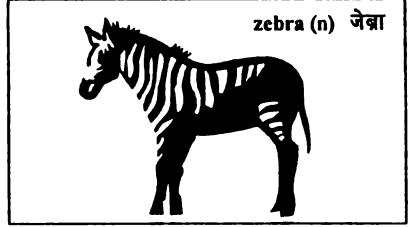
yellowish (adj) म्हासु-म्हासु, म्हे-म्हे

yes[1] (adv) खः (खव), अँ

yes[2] (excl) ज्यौ ! हं ! हःइ !

yesterday (adv & n) म्हिगः (म्हिगल)

yet (adv) आःतक (आवतक) । अज्ज नं, अय नं, अथे नं

yeti (n) यति, च्वापु मनू (च्वापु मनुख), हिमालया च्वापुइ च्वनिइम्ह धया तःम्ह बँमनू थें च्वंम्ह मनू

yield[1] (n) बालि, पिहां वक्व

yield[2] (v) वुँइ सये । त्वःते (त्वलते), त्वःता बिये, चिले, चिला बिये, लिचिले

yoke (n) ककुसिं, गारा सालिइम्ह दोहंया ककुइ दिकेगु सिं

yoke bone (n) नेताः कौय् (नेताल कोंच), मिखाया क्वसं च्वंगु कौय्

yoke string (n) कःका, भुतुमालिइ चिना तइगु का

yolk (n) खेँय्‌या दुने च्वंगु म्हासुगु

yonder[1] (adj) हुंकन च्वंगु

yonder[2] (adv) हुंकन

you (pron) छ, छि, छपिं, छिस्कर, छलपोल, छिपिं, छपुं । छिमिसं, छमिसं

young (adj) ल्यायम्ह, ल्यायम्हचा, ल्यासेचा, ल्याम्हो, नचा, चिधिकः (चिधिकल) । **the young** (n) मचात

younger (adj) क्व, क्वजि, क्वकालि

younger brother (n) किजा, थः सिबें चिधिकःम्ह थः मांअबुया काय

younger sister (n) केहेँ, थः सिबें

चिधिक:म्ह थ: मांअबुया म्ह्याय्
younger uncle (n) कका, अबुया किजा
youngest (adj) अइल, दकलय् क्वकालि, मेलम्ह, मेलिम्ह, इचारिम्हा
youngster (n) मचा
your (adj) छंगु, छिमि, छमि, छं, छिगु, छपिंगु, छिस्करयागु, छलपोलयागु
yours (pron) छंगु, छिगु, छपिंगु, छिस्करयागु, छलपोलयागु, छिमिगु, छमिगु
yours truly (adj) छिम्ह
yourself (pron) छ हे, छं हे, छं तुं, थ: हे (थव हे), थ: म्हेसियां तुं
youth[1] (n & adj) ल्याय्म्ह, ल्यासा, ल्यासे
youth[2] (n) ल्याय्सु, ल्यासेसु, ल्याय्म्ह पह:
youth[3] (n) ल्याय्म्हई (ल्याय्म्हइल), ल्याय्म्हबलय्, ल्यासेई (ल्यासेइल), ल्यासेबलय्
youthfulness (n) नच्चासु
yoyo (n) च:लि (चवलि)
yucca (n) खेंय्बुं स्वां, चुपि थें जा:गु च्वामुसे च्वंगु ताहाक:गु ह: दुगु माय् ह्वइगु खेंय् बांलूगु तुयुगु स्वां (*Yucca gloriosa*)
yuhina (n) चिधिक:म्ह मेतुलिचा, मेतुलिचा थें च्वंम्ह चखुंचा पायधिक:म्ह भंग: (*Yuhina*)

Z

zeal (n) जोस, ल:लं: (लवलव)
zebra (n) जेब्रा, तुयुगु व हाकुगु बाला बाला दुम्ह सल (*Equus burchelli*)
zebu (n) मर्स्या दोहं, म्हय् प्व: छ्वां व:म्ह दोहं (*Bos indicus*)
zero (n) जेरो, गुलि, प्वं, ०
zigzag stitch (n) जिगज्याग, भ्याक-भुक, थुखेउखे; काप:या सिथय् का ब्यना वइ धका: सिथं सिथं जवय् छक: खवय् छक: स्वका: सुइगु सुकाति
zinc (n) जस्ता, नँ खतं मनकेत प्लेतिंग यायेत छ्यलिइगु छता वँचु-वँचु तुयु-तुयु धा:गु लीलं
zinnia (n) नायचा स्वां, चिचिह:गु स्वांह: यक्व दुगु तफ्व:गु स्वां (*Zinnia elegans*)
zipper (n) जिपर, फस्नर, लंयागु निगू बो कत्ताकेत वा तया: दयेका त:गु बाला
zircon (n) जर्किन, ल: थें तुयुगु ज्वाल्ल च्वंगु थी
zither (n) जिथर, चिफिगु बाकसया द्य:ने यक्व नँयागु का साला त:गु पतिनं थायेगु बाजं
zodiac (n) चाग्व:यात भुना च्वंगु थें च्वंक दया च्वंगु नगु पुच: । **signs of the zodiac** रासिचिं
zombie (n) भोकनिइम्ह । सीगालं दना वइम्ह धया त:म्ह सीम्ह
zone (n) लागा, देलागा
zoo (n) जु, पेपांचू व भंग: ब्वंयेछें
zoology (n) जुलजि, पेपांचू बारे ब्वनेज्या
zoom (v) फय्ख:यात स्वात्त थस्वका: च्वय् यंके
zoom lens (n) तापाकं लिक्क खने दयेकिइगु लेन्स
zoophobia (n) पेपांचूत मयइगु
Zulu[1] (n) अफ्रिकाय् च्वंपिं मनूत छ्थ्व:
Zulu[2] (n) जुलु, खंज्या यायेबलय् अंग्रेजि आख: Z या पलेसा धाइगु खंग्व:
zygoma (n) नेता: कोंय् (नेताल कोंच), मिखाया क्वसं च्वंगु कोंय्

***

THESAURUS
खँग्वः मुना

CONTENTS - धलः

AIRCRAFT - फय्खः

aircraft - फय्खः, फसय् ब्वइगु छुं नं खः, ब्वखः, सर्गतय् ब्वइगु खः, प्लेन
airliner - मनू ल्ह्यइगु तग्वःगु प्लेन
airplane - ब्वखः, सर्गतय् ब्वइगु खः, फय्खः, फसय् ब्वइगु छुं नं खः, प्लेन
airship - हाइड्रोजन ग्यांस जायेका तःगु मनू च्वने जिउगु ताहाकःगु बेलन
autogiro - हेलकप्तर थें जाःगु छता फय्खः
biplane - नितँजाः पपू दुगु प्लेन
blimp - हाइड्रोजन ग्यांस जायेका तःगु मनू च्वने जिउगु ताहाकःगु बेलन
bomber - च्वंच्वं बम कुर्किइगु तग्वःगु प्लेन
cargo plane - मालमिल ल्ह्यइगु प्लेन
dive bomber - सर्गतं स्वात्त क्वहां वयाः बम कुर्काः हानं थहां वनिइगु चिग्वःगु प्लेन
drone - मनू च्वने म्वायेक थःहे ब्वइगु प्लेन
fighter - फाइतर प्लेन, सर्गतय् ब्वया च्वंगु मेगु प्लेन लिसे तुपतं कयेकाः ल्वाइगु चिग्वःगु प्लेन
fighter-bomber - फाइतर व बम्बर नितां ज्या याइगु प्लेन
flying boat - ब्वइगु नांचा, लखय् दिके जिउगु प्लेन
glider - साला यंके माःगु इन्जिन मदुगु प्लेन
hang-glider - मनू यखायाः च्वना वनिइगु पपू छगू जक दुगु हलंसि फय्खः
helicopter - हेलकप्तर, फय्लिं खः, छचं च्वय् चाःहिला च्वनिइगु तःधंगु फय्लिंचां ल्ह्वना तइगु पपू मदुगु फय्खः
hot air balloon - मत कलः, क्वाःगु फय् जायेकाः ब्वयेकिइगु बेलन
hovercraft - होभर खः, बँ सिबें भतिचा च्वय् जक लेहेंपुया च्वनिइगु फय्खः
jet plane - जेत इन्जिनं न्ह्याइगु प्लेन
jumbo jet - भराय ग्वःगु जेतप्लेन
monoplane - छतँजाः पपू दुगु प्लेन
motor glider - इन्जिन दुगु ग्लाइदर
passenger plane - मनू ल्ह्यइगु प्लेन
plane - फय्खः, फसय् ब्वइगु छुं नं खः, ब्वखः, सर्गतय् ब्वइगु खः, प्लेन
propeller plane - प्रपेलर चाःहिलाः न्ह्याइगु प्लेन
robot plane - मनू च्वने म्वायेक थःहे ब्वइगु प्लेन
rocket plane - रकेत इन्जिनं न्ह्याइगु प्लेन
seaplane - लखय् दिके जिउगु प्लेन
space shuttle - नगु ब्वखः, फसय् नं ब्वइगु नगुछेँय् नं ब्वइगु प्लेन
strategic bomber - तापाक वनाः बम कुर्के फुगु बम्बर प्लेन
subsonic plane - सःयागु न्ह्यासु सिबें म्हो ब्वां वनिइगु प्लेन
supersonic aircraft - सः सिबें ब्वां वनिइगु मुलु थें च्वामुगु न्हाय् दुगु प्लेन
tactical bomber - तापाक मवनिइगु बम्बर प्लेन
torpedo plane - लखय् तःलय् न्ह्याइगु बम कयेकिइगु प्लेन
turbojet - पंखा दुगु जेत इन्जिन तया तःगु फय्खः
turboprop - पंखा व जेत ल्वाकज्याःगु इन्जिन दुगु प्लेन
warplane - हतालय् छ्यलिइगु तुपः व बम घाना तःगु फय्खः

ALCOHOLIC BEVERAGES - अय्ला: थ्वँ

aela - अय्ला:, जाकि व दुसि नापं छ्वोयागु मना व बजियात तेप थुया: दयेका त:गु ल: थें तुयुगु त्वँसा
ale - अय्ल, तछो व हप्स त्यना: दयेका त:गु ब्यर थें जा:गु त्वँसा
arrack - जाकि व चाकुयागु दयेका त:गु अय्ला:
beer - ब्यर, जिमाथ्वँ, छोथ्वँ, कताथ्वँ, तछो त्यना: दयेका त:गु म्हेम्हे धा:गु त्वँसा
bourbon - वुर्बन, क:नियागु अय्ला:
brandy - ब्राण्डी, सिसावुसायागु दयेका त:गु अय्ला:
canary - कनेरी, छता चाकुगु वाइन
champagne - स्याम्पेन, मितसि त्यना: दयेका त:गु ल: थें तुयुगु वाइन
chhyang - छयांग, छो मना: त्यना त:गुया ति, छ्वोयागु थ्वँ
claret - क्लारेट, सिसावुसायागु दयेका त:गु ह्याउंगु वाइन
cognac - कोन्याक, तुयुगु वाइनयात अय्ला: कया: दयेका त:गु ब्राण्डी
farmer beer - भ्यावर थ्वँ, जाकि बा क:निचुं पोक त्यना: दयेका त:गु तसकं ताकुगु थ्वँ
gin - जिन, मस्ला तया: दयेका त:गु ल: थें तुयुगु छ्वोयागु अय्ला:
Indian butter fruit brandy - मौवा अय्ला:, मौवा व साख: त्यना: दयेका त:गु अय्ला:
lager beer - लागर ब्यर, ख्वाउंका त:गु छ्वालुगु ब्यर
malmsey - माम्जी, म्हासु सिन्ह: उन व:गु तसकं चाकुगु वाइन
mao-tai - मौताइ, ल: थें तुयुगु छता चाइनिज अय्ला:
mead - मिद, त्यना त:गु कस्ति पाखें दयेका त:गु त्वँसा
muscatel - मस्कटेल, त्यना त:गु मितसि पाखें दयेका त:गु वाइन
porter - पोर्टर, क्व:गु तछो त्यना: दयेका त:गु सिइसे च्वंगु खायुगु ब्यर
red rice beer - ह्याउं थ्वँ, जाकि व दुसि नापं छ्वोयागु मना व बजियात तेप थुया त:गु पाखें दयेकिइगु ह्याउंगु थ्वँ
red wine - ह्याउंगु वाइन, हाकु-हाकु न:गु मितसि त्यना: दयेका त:गु ह्याउंगु वाइन
rice beer - थ्वँ, जाकियागु पोक त्यना: दयेका त:गु दुरु थें तुइसे च्वंगु त्वँसा
rice liquor - अय्ला:, जाकि व दुसि नापं छ्वोयागु मना व बजियात तेप थुया: दयेका त:गु ल: थें तुयुगु त्वँसा
ritual beer - हाथु, हाथुद्य:या म्हुतुं हायेकिइगु थ्वँ । धाला, द्य: पुज्यायेबलय् छायेगु थ्वँ
rum - रम, तु त्यना: दयेका त:गु अय्ला:
sake - साके, जाकियागु दयेका त:गु जापानि अय्ला:
sauterne - सोटर्न, मितसियागु दयेका त:गु ल: थें तुयुगु वाइन
schnapps - स्नेप्स, हल्याण्डय् दयेकिइगु छता करागु अय्ला:
sherry - सेरी, सिसाबुसायागु दयेका त:गु स्पेनिस वाइन
stout - स्टाउट, सिया त:गु तछो त्यना: दयेका त:गु सिइसे च्वंगु ब्यर
sweet rice beer - चाकु थ्वँ, जाकि व छो नापं मना व बजियात पोक त्यना: दयेका त:गु ह्याउं न:गु चाकुगु थ्वँ

tequila - तेकिला, नालु मायागु दयेका त:गु ल: थें तुयुगु मेक्सिकन अय्ला:
tongba - तोंग्बा, दुसि मना: त्यना त:गुया ति, दुसियागु थों
vermouth - भरमुथ, सिसाबुसायागु दयेका त:गु मस्ला दुगु वाइन
vodka - भद्का, छोयागु दयेका त:गु ल: थें तुयुगु रसियन अय्ला:
whisky - ह्विस्की, क:नि ब्रा तछोयागु दयेका त:गु म्हेम्हे धा:गु अय्ला:
wine - वाइन, मितसिथों, मित्सिथों, त्यना त:गु मितसि ब्रा मेमेगु सिसाबुसाया ति

ANIMALS - पेपांचू

aardvark - फा थें च्वंम्ह इमू नइम्ह अफ्रिकन पेपांचू (*Orycteropus afer*)
aardwolf - धुसि लूम्ह तिधुं, अफ्रिकाय् दुम्ह तिधुं थें च्वंम्ह गुंखिचा (*Proteles cristatus*)
addax - नेकू चा:तुम्ह तुयुम्ह यासा (*Addax nasomaculatus*)
alpaca - सँ यक्व दुम्ह चिधिक:म्ह अम्रिकन उंथ (*Lama pacos*)
angora rabbit - तँय खराचा, ताहाक:गु तुयुगु सँ दुम्ह खराचा (*Oryctolagus cuniculus*)
anteater - इमू नइम्ह, ताहाक:गु च्वामुगु त्वा: दुम्ह इमू नइम्ह पेपांचू (*Myramacophaga tridactyla*)
antelope - यासा, भेनु, याय्, पोले, ताहाक:गु नेकू दुम्ह तसकं ब्वां वने फुम्ह चल्ला थें च्वंम्ह सा
argali - मंगोलियाय् दुम्ह गुंफै (*Ovis*)
armadillo - कौय्यागु थें च्वंगु छा:गु छेंगू दुम्ह छता इमू नइम्ह (*Dasypus novemcinctus*)
ass - भोकाचा, गाधुं, पोंगाचा,

न्हिप्यंया चोकाय् सँ ध्वाचा दुम्ह चिधिक:म्ह सल थें च्वंम्ह पेपांचू (*Equus asinus asinus*)
auroch - गुंमेय्, गुंइ च्वनिइम्ह हारांम्ह मेय् (*Bos primigenius*)
bandicoot - घोंछुं, भौ पायधिक:म्ह त्वा: च्वामुसे च्वंम्ह छुं (*Perameles nasuta*)
barking deer - खिचां ऊगु थें च्वंक स: पिकाइम्ह सिइसे च्वंम्ह चिधिक:म्ह चल्ला (*Muntiacus muntjak*)
bat - चिकंलापा, लायफाकु, लायफाकचा, अप्व: याना बहनिइ जक ब्वइम्ह छुं थें च्वंम्ह पपू दुम्ह पेपांचू (*Piecotus auritus*)
bear - माक:धुं, म्ह छम्हं ब्वातुगु सँ दुम्ह निपा तुतिं चुया: जुइम्ह हाकुम्ह पेपांचू (*Selenarctos thibetanus*)
beaver - ल:छुं, चतं थें च्वंगु न्हिप्यं दुम्ह लखय् च्वनिइम्ह त:ध्रिक:म्ह छुं (*Castor fiber*)
bighorn - म्याचा, नेकूताहा फै, नेकू चा:तुम्ह गुंइ च्वंनिइम्ह त:धिक:म्ह फै (*Ovis canadensis*)
bison - न्ह्य:ने यक्व सँ दुम्ह व छचं तग्व:म्ह अम्रिकन गुंमेय् (*Bison bison*)
black buck - तेरु, लिउने स्व:गु गसू निला च्वंगु नेकू दुम्ह प्वा: तुयु व म्ह सियुम्ह चल्ला (*Antilope cervicapra*)
blue bull - वँचुसा, ककु ताहाक:म्ह

गंसिम्ह सा (*Boselaphus tragocamelus*)
blue sheep - गुंफै, गुंइ दइम्ह छ्ता फै (*Pseudois nayaur*)
bobcat - न्हिप्यं चिहाक:म्ह अम्रिकन गुंभौ, गुंइ च्वनिइम्ह हारांम्ह भौ (*Felis rufus*)
bronco - अम्रिकाय् दुम्ह गुंसल
brown bear - सियुम्ह माक:धुं, म्ह छम्हं स्वातुगु सं दुम्ह निपा तुतिं चुया: जुइम्ह सियुम्ह पेपांचू (*Ursus arctos*)
buffalo - मेय्, सा थें च्वंम्ह घाँय् नइम्ह हाकुम्ह पेपांचू (*Bubalus bubalis*)
burro - चिधिक:म्ह भोकाचा (*Equus asinus*)
camel - फिसा, फिसलय् च्वनिइम्ह सा, उंथ (*Camelus dromedarius*)
carabao - मेय्, सा थें च्वंम्ह घाँय् नइम्ह हाकुम्ह पेपांचू (*Bubalus bubalis*)
caracal - तिंस्वा:गु न्हाय्पंया चोकाय् सं छ्पुच: दुम्ह त:धिक:म्ह म्हासुम्ह गुंभौ (*Lynx caracal*)
caribou - यक्व न्यकू दुम्ह अम्रिकन च्वापु चल्ला (*Rangifer tarandus*)
cat - भौ, धुं पह: व:म्ह चिधिक:म्ह पेपांचू (*Felis catus catus*)
chamois - गुंचल्ला, गुंइ च्वनिइम्ह हाकुम्ह चल्ला (*Rupicapra rupicapra*)
cheetah - चिताधुं, तुति ताहाक:म्ह तंयधुं थें च्वंम्ह धुं (*Acinonyx jubatus*)
chevrotain - छुं चल्ला, सियुगु म्हय् तुयुगु चात: चात: दुम्ह खिचा पाय्रधिक:म्ह चल्ला (*Tragulus meminna*)
chickaree - ह्याउंम्ह अम्रिकन सिमाछुं, सिमाय् च्वनिइम्ह त:धिक:म्ह छुं, चिखुं, ध्वाचा (*Sciurus hudsonicus*)
chinchilla - भिंगु सं दुम्ह खराचा थें च्वंम्ह गुंछुं (*Chinchilla laniger*)
chipmunk - म्हय् हाकु व तुयु ध्व:ध्व: दुम्ह सिमाछुं पुचलय् ला:म्ह त:धिक:म्ह छुं, चिखु, ध्वाचा (*Tamias striatus*)
civet - नव:चा भौ, म्ह ताहाक: व तुति चिहाक:म्ह तसकं नंव:म्ह गुंभौ (*Civettictis civetta*)
clouded leopard - सुवां धुं, म्हय् सुपाँय् थें चात: चात: दुम्ह तेधुं (*Pardofelis nebulosa*)
cottontail - कपाय् ग्वारा थें च्वंगु तुयुगु न्हिप्यं दुम्ह अम्रिकन खराचा (*Sylvilagus floridanus*)
cougar - गुंधुं, म्ह सियु व न्हिप्यं चोका हाकुम्ह अम्रिकन धुं (*Felis concolor*)
cow - सा, सां, घाँय् नइम्ह त:धिक:म्ह पेपांचू, दोहंया मिसाम्ह (*Bos*)
coyote - ताहाक:गु च्वासुगु त्वा: दुम्ह तसकं ब्वां वने फुम्ह अम्रिकन गुंखिचा (*Canis latrans*)
coypu - अम्रिकन ल:छुं, लखय् च्वनिइम्ह त:धिक:म्ह छुं (*Myocastor coypus*)
deer - चल्ला, चला, तेनुसा, तेतुसा, स्वयेबलय् म्ह क्यातुसे च्वंम्ह व ताहाक:गु नेकू दुम्ह तसकं ब्वां वने फुम्ह घाँय् नइम्ह पेप्पंचू
dingo - दिंगो, अस्ट्रेलियन गुंखिचा (*Canis dingo*)
dog - खिचा, छेँय् लहिना तये जिउम्ह चिधिक:म्ह पेपांचू (*Canis familiaris*)
donkey - भोकाचा, गाधुं, पोंगाचा, न्हिप्यंया चोकाय् सं ध्वाचा दुम्ह चिधिक:म्ह सल थें च्वंम्ह पेपांचू (*Equus asinus*)
dormouse - न्ह्य:गुलु छुं, न्हिप्यं तथ्वा:म्ह बुंछुं (*Myoxus glis*)
dromedary - म्हय् छ्प्व: जक दुम्ह

उंथ, फिसलय् च्वनिइम्ह सा (*Camelus dromedarius*)

echidna - इमू नइम्ह चुसा, म्ह छम्हं कं दुम्ह इमू नइम्ह (*Tachyglossus aucleatus*)

eland - खुगू फुत तःधिकःम्ह अफ्रिकन यासा (*Taurotragus oryx*)

elephant - किसि, ताहाकःगु सें दुम्ह भराय धिकःम्ह पेपांचू (*Elephas maximus*)

elk - यक्व कचा दुगु नेकू दुम्ह तःधिकःम्ह चल्ला (*Cervus canadensis*)

ermine - चिकुलाक्वलय् म्ह छम्हं तुइसे च्वना वनिइम्ह न्हिप्यं चोका हाकुम्ह वेंचा (*Mustela erminea*)

ferret - म्ह सियु व तुति हाकुम्ह ककु ताहाकःम्ह वेंचा (*Mustela nigripes*)

field mouse - वुंछुं, घोंछुं, वुंइ दइम्ह तःधिकःम्ह छुं (*Apodemus*)

flying fox - सिसाब्बुसा नइम्ह चिकंलापा

flying squirrel - ब्वछुं, म्ह पति चिंकाः फसय् ब्वइम्ह सिमाछुं, चिखु, ध्वाचा (*Petaurista petaurista*)

fox - फ्याकाधों, फ्यावधों, न्हिप्यं तथ्वाःम्ह व च्वामुगु त्वाः दुम्ह चिधिकःम्ह खिचा थें च्वंम्ह पेपांचू (*Vulpes vulpes*)

fruit bat - सिसाब्बुसा नइम्ह चिकंलापा

gaur - छचं तसकं तग्वःम्ह हारांम्ह मेय् (*Bos gaurus*)

gazelle - घलयसा, म्ह सुलुक्क च्वंम्ह व नेकू ताहाकःम्ह तसकं ब्वां वने फुम्ह यासा (*Gazella*)

gemsbok - लिउने स्वःगु ताहाकःगु तप्यंगु नेकू दुम्ह अफ्रिकन यासा (*Oryx gazella*)

giant panda - तःधिकःम्ह पान्दा, तुयु व हाकु चातः चातः दुम्ह चिनिया माकःधुं (*Ailuropoda melanoleuca*)

giraffe - जेराफ, ककुताहा सा, ककु तसकं ताहाकःम्ह व म्हय् चातः चातः दुम्ह तःधिकःम्ह सा (*Giraffa camelopardalis*)

gnu - दोहंख्वाः यासा, दोहंयागु ख्वाः वःम्ह व म्हय् ध्वःध्वः दुम्ह अफ्रिकन यासा (*Connochaetes taurinus*)

goat - दुगुचा, घांय् नइम्ह चिधिकःम्ह पेपांचू । चोलय्, दुगुया मिसाम्ह (*Capra hircus*)

gopher - गोफर, गालय् दुने च्वनिइम्ह अम्रिकन वुंछुं (*Geomys bursarius*)

goral - लोहं दुगु, गुंइ दइम्ह छता दुगुचा (*Nemorhaedus goral*)

grizzly bear - ग्रिज्लि माकःधुं, भराय धिकःम्ह अम्रिकन माकःधुं (*Ursus arctos*)

groundhog - अम्रिकन घोंछुं, (*Marmota monax*)

guinea pig - छेंय् लहिना तइम्ह म्हय् चातः चातः दुम्ह छुं (*Cavia aperea*)

hamster - न्हिप्यं चिहाकःम्ह, घोंछुं (*Mesocricetus auratus*)

hare - गुंखराचा, न्हायपं ताहाकःम्ह खराचा (*Lepus*)

hartebeest - गंसिम्ह सा थें च्वंम्ह अफ्रिकन यासा (*Alcephalus buselaphus*)

hedgehog - फात्वाः चुसा, फायागु थें च्वंगु त्वाः दुम्ह चुसा (*Paraechinus*)

Himalayan tahr - गुं दुगुचा, सँ भ्याब्ला-भ्याब्ला दुम्ह दुगुचा थें च्वंम्ह सियुम्ह पेपांचू (*Hemitragus jemlahicus*)

hippopotamus - हिपो मेय्, नेकू मदुम्ह गेंरा मेय् थें च्वंम्ह गुंइ च्वनिइम्ह मेय् (*Hippopotamus amphibius*)

hog - फा, प्वात्या-प्वात्या ल्होंम्ह तुति भचा चिहाकःम्ह पेपांचू (*Sus*)

hog deer - सिइसे च्वंम्ह चिधिकःम्ह चल्ला (*Axis porcinus*)

horse - सल, सलाँ, सतुं, मनूतसें गये जिउम्ह तसकं ब्वां वने फुम्ह तःधिकःम्ह पेपांचू (*Equus caballus*)

hyena - तिधुं, हाइना, मनू न्हिउगु थें सः पिकाइम्ह खिचा थें च्वंम्ह धुं (*Hyaena hyaena*)

ibex - लिखतं चाःतुगु ताहाकःगु व तत्याःगु नेकू दुम्ह दुगुचा (*Capra ibex*)

jackal - धों, तिहु हालिइम्ह खिचा थें च्वंम्ह गुंइ च्वनिइम्ह हारांम्ह पेपांचू (*Canis aureus*)

jackass - मिजंम्ह भोकाचा, गाधुं, पोंगाचा, न्हिप्यंया चोकाय् सँ ध्वाचा दुम्ह चिधिकःम्ह सल थें च्वंम्ह पेपांचू (*Equus asinus asinus*)

jackrabbit - तुयुम्ह गुंखराचा, न्हायपं तसकं ताहाकःम्ह तुयुम्ह खराचा (*Lepus lagomorpha*)

jaguar - जागुआर धुं, तेधुं थें च्वंम्ह भचा तग्वाराम्ह म्हासुगुलिइ हाकुगु फुति फुति दुम्ह धुं (*Panthera onca*)

jaguarundi - न्हिप्यंताहा भौ, वेंचा थें च्वंम्ह न्हिप्यं ताहाकःम्ह अम्रिकन गुंभौ (*Felis yagouaroundi*)

javelina - हैभलिना, च्वामुसे च्वंगु वा दुम्ह गुंइ च्वनिइम्ह हाकुम्ह फा (*Tayassu*)

jerboa - कंगारु छुं, लिउने च्वंगु तुति ताहाकःम्ह व तसकं तिंक-तिंक न्हुइ फुम्ह अफ्रिकन बुंछुं (*Jaculus jaculus*)

jungle cat - गुंभौ, गुंइ च्वनिइम्ह हारांम्ह भौ (*Felis chaus*)

kangaroo - कंगारु, लिउने च्वंगु तुति ताहाकःम्ह तिंतिं न्हुया जुइम्ह म्हय् म्हिचा दुम्ह सा (*Macropus giganteus*)

karakul - न्हिप्यं तथ्वाःम्ह फै (*Ovis*)

kiang - ब्वसल, सँदेसय् दुम्ह गुंइ च्वनिइम्ह सल (*Equus kiang*)

kinkajou - ल्हातं थें न्हिपेनं ज्वने फुम्ह सिमाय् च्वनिइम्ह घोंछुं (*Potos flavus*)

koala - क्वाला भौ, भौ थें च्वंम्ह सिमाय् च्वनिइम्ह छता माकःधुं (*Phascolarctos cinereus*)

kudu - हिना नेकू दुम्ह अफ्रिकन यासा (*Tragelaphus stepsicus*)

lamb - चोलय्, मचाम्ह फै (*Ovis*)

lapin - खराचा, न्ह्यःनेयागु तुति सिवें लिउनेयागु तुति ताहाकःम्ह व न्हाय्पं तिंस्वाःम्ह तिंक-तिंक न्हुया जुइम्ह चिधिकःम्ह पेपांचू (*Oryctolagus*)

lemming - लेमिंग छुं, चिकु थाय् च्वनिइम्ह व बथां बथां मुना जुइम्ह तःधिकःम्ह छुं (*Lemmus lemmus*)

leopard - तेधुं, तँयधुं, छसिपोल धुं, तिताधुं, चियाधुं, म्हासुगुलिइ हाकुगु फुति फुति दुम्ह धुं (*Panthera pardus*)

lion - स्वाय् धुं, सेर, छचं छगलं लाखेया थें सँ दुम्ह तःधिकःम्ह धुं (*Panthera leo*)

llama - अम्रिकाय् दुम्ह चिधिकःम्ह उंथ (*Lama peruana*)

lynx - न्हायपं तिंस्वाः भौ, म्हय् फुति फुति दुम्ह व तिंस्वाःगु न्हायपंया चोकाय् सँ छपुचः दुम्ह तःधिकःम्ह गुंभौ (*Felis lynx*)

markhor - नेकू चाःतुम्ह गुंइ च्वनिइम्ह दुगुचा (*Capra falconeri*)

marmot - अम्रिकन घोंछुं, बँय् गाःम्हुइम्ह तःधिकःम्ह छुं (*Marmota monax*)

marten - हाकु नःगु सिइसें च्वंगु

ख्वातुगु सँ दुम्ह वेंचा (*Martes*)
milch cow - गिसा, न्यासा, दुरु बिइम्ह सा
mink - सिइसे च्वंगु भिंगु सँ दुम्ह लखय् यक्व च्वनिइम्ह वेंचा (*Mustela vison*)
mole - मिख़ा चिग्वःम्ह गाः म्हुइम्ह बुँछुँ
mongoose - नवःचा, ताहा स्याइम्ह वेंचा थें च्वंम्ह पेपांचू (*Herpestes auropunctatus*)
moose - न्हयूगू फुत धिकः दुम्ह चल्ला पुचलय्, दकलय् तःधिकःम्ह अम्रिकन यासा (*Alces alces*)
mountain goat - सँ यक्व दुम्ह गुंइ च्वनिइम्ह दुगुचा, सँय् दुगुचा (*Oreamnos americanus*)
mountain lion - गुँधुँ, म्ह सियु व न्हिप्यं चोका हाकुम्ह अम्रिकन धुँ (*Felis concolor*)
mountain sheep - वरुवाः फै, नेकू चाचाःतुम्ह गुँचो पाखे दइम्ह फै (*Ovis ammon*)
mouse - छुँ, न्हिप्यं ताहाकःम्ह चिकिचा धिकःम्ह पेपांचू (*Mus musculus*)
mule - थेमा सल, भोकाचा व सलया मचा
muntjak - खिचां ऊगु थें च्वंक सः पिकाइम्ह सिइसे च्वंम्ह चिधिकःम्ह चल्ला (*Muntiacus muntjak*)
musk deer - चिचला, कस्तूसा, कस्तू चल्ला, कस्तू बिइम्ह चल्ला (*Moschus moschiferus*)
muskrat - खुसि व पुखुलिइ च्वनिइम्ह छता छुँ (*Ondatra zibethicus*)
mustang - अम्रिकाय् दुम्ह गुँसल
ocelot - म्हय् ध्वःध्वः व फुति फुति दुम्ह अम्रिकन तिताधुँ (*Felis pardalis*)
okapi - ककु चिहाकःम्ह जेराफ थें च्वंम्ह अफ्रिकन पेपांचू (*Okapia johnstoni*)
onager - गुँसल, गुंइ च्वनिइम्ह हारांम्ह सल (*Equus hemionus*)
opossum - लखय् व सिमाय् च्वनिइम्ह म्हय् म्हिचा दुम्ह अम्रिकन वेंचा (*Didelphis marsupialis*)
oryx - नेकू तिंस्वाः यासा, तसकं ताहाकःगु व तप्यंगु नेकू दुम्ह तुयुम्ह यासा (*Oryx dammah*)
otter - वाय-वायचा, लःवेंचा, अतर, लखय् च्वनिइम्ह न्या नइम्ह वेंचा (*Amblonyx*)
ounce - च्वापुधुँ, तुयु-तुयु धाःगु म्हय् हाकुगु फुति फुति दुम्ह तिताधुँ थें च्वंम्ह धुँ (*Uncia uncia*)
ox - दोहं, थुसा, घाँय् नइम्ह तःधिकःम्ह पेपांचू, साया मिजंम्ह (*Bos taurus*)
pangolin - इमू नइम्ह, ताहाकःगु च्वामुगु छचं व ताहाकःगु तत्याःगु न्हिप्यं अले म्ह छम्हं बिखू दुम्ह इमू नइम्ह पेपांचू (*Manis tricuspis*)
panther - हाकुधुँ, हाकुम्ह धुँ, प्यान्थर (*Leo pardus*)
peccary - वा च्वामुसे च्वंम्ह गुंइ च्वनिइम्ह हाकुम्ह फा (*Tayassu*)
pig - फा, प्वात्या-प्वात्या ल्होंम्ह तुति भचा चिहाकःम्ह पेपांचू (*Sus scrofa*)
pika - न्हायपं चिपाम्ह छता खराचा (*Ochonta princeps*)
platypus - हँय्या थें च्वंगु ताहाकःगु पति चिंगु त्वाः दुम्ह लखय् च्वनिइम्ह लःवेंचा (*Ornithorhynchus anatinus*)
polar bear - तुयुम्ह माकःधुँ, च्वापुइ च्वनिइम्ह तुयुम्ह माकःधुँ (*Thalarctos maritimus*)
polecat - ताहाकःगु म्ह व चिहाकःगु तुति दुम्ह छता वेंचा (*Mustela putorius*)
pony - तांगन सल, चिधिकःम्ह सल

(*Equus caballus*)
porcupine - चुसा, म्ह छम्हं ताहाक:गु कं दुम्ह वेंचा पायधिक:म्ह छुं (*Hystrix indica*)
possum - लखय् व सिमाय् च्वनिइम्ह म्हय् म्हिचा दुम्ह अम्रिकन वेंचा (*Didelphis marsupialis*)
prairie dog - अम्रिकन घोंछुं, बँय् गा: म्हुया: च्वनिइम्ह त:धिक:म्ह छुं (*Cynomys ludovicianus*)
pronghorn - तसकं ब्वां वने फुम्ह अम्रिकन चल्ला (*Antilocapra americana*)
puma - गुंधुं, म्ह सियु व न्हिप्यं चोका हाकुम्ह अम्रिकन धुं (*Felis concolor*)
pygmy mouse - कोबिछुं, घोंछुं, चिधिक:म्ह छुं (*Mus*)
rabbit - खराचा, न्ह्य:नेयागु तुति सिवें लिउनेयागु तुति ताहाक:म्ह व न्हाय्पं तिंस्वा:म्ह तिंक-तिंक न्हुया जुइम्ह घाँय् नइम्ह चिधिक:म्ह पेपांचू (*Oryctolagus*)
raccoon - न्हिपेनय् बाला बाला दुम्ह सिमाय् च्वनिइम्ह वेंचा (*Procyon lotor*)
ram - भ्याचा, नेकूताहा फै, नेकू चा:तुम्ह गुंइ च्वनिइम्ह त:धिक:म्ह फै (*Ovis canadensis*)
rat - बुंछुं, घोंछुं, त:धिक:म्ह छुं (*Rattus*)
ratel - घ:ने तुयुगु व त:लय् हाकुगु सँ दुम्ह कस्ति नइम्ह वेंचा (*Mellivora capensis*)
red panda - ह्याउँम्ह पान्दा, ताहाक:गु ध्वाचा न्हिपेनय् बाला बाला दुम्ह वेंचा थें च्वंम्ह पेपांचू (*Ailurus fulgens*)
reindeer - च्वापु चल्ला, यक्व कचा दुगु ताहाक:गु नेकू दुम्ह च्वापुइ च्वनिइम्ह, चल्ला (*Rangifer tarandus*)
rhino - गेंरा मेय्, गल मेय्, छेंगू तसकं छा:म्ह त्वाथय् नेकू दुम्ह गुंइ च्वनिइम्ह त:धिक:म्ह मेय् (*Rhinoceros unicornis*)
roe - चिधिक:म्ह चल्ला (*Capreolus*)
sable - म्हय् भिंगु सँ दुम्ह हाकुम्ह वेंचा (*Martes zibellina*)
sambar - स्वँगू कचा दुगु नेकू दुम्ह सियुम्ह चल्ला (*Cervus unicolor*)
serval - तुति व ककु ताहाक:म्ह म्हासुगुलिइ हाकुगु फुति फुति दुम्ह अफ्रिकन गुंभौ (*Felis serval*)
sheep - फै, फयि, म्ह छम्हं ख्वातुक कुलि कुलि चिंगु सँ दुम्ह घाँय् नइम्ह चिधिक:म्ह पेपांचू । धोंचोलय् (*Ovis aries*)
shrew - तिछुं, चिछुं, ताहाक:गु च्वामुगु त्वा: दुम्ह छुं
skunk - तसकं नैव:गु ति छ्वाकिइम्ह वेंचा (*Mephitis mephitis*)
sloth - वास्यांचा, सिमाय् अखतं यगाना च्वनिइम्ह ताहाक:गु लुसि दुम्ह वास्यां च्वंम्ह पेपांचू (*Bradypus*)
sloth bear - वास्यां च्वंम्ह माक:धुं (*Melursus ursinus*)
snow leopard - च्वापुधुं, तुयु-तुयु धा:गु म्हय् हाकुगु फुति फुति, दुम्ह तिताधुं थें च्वंम्ह धुं (*Uncia uncia*)
spotted deer - म्हय् फुति फुति दुम्ह चल्ला, चला, तेनुसा, तेतुसा, स्वयेवलय् म्ह क्यातुसे च्वंम्ह व ताहाक:गु नेकू दुम्ह तसकं ब्वां वने फुम्ह घाँय् नइम्ह पेपांचू (*Axis axis*)
springbok - तिंतिं न्हुया जुइम्ह अफ्रिकन चल्ला (*Antidorcas marsupialis*)
squirrel - सिमाछुं, ध्वाचा, चिखु, ध्वाचा न्हिप्यं दुम्ह सिमाय् अप्व: च्वनिइम्ह त:धिक:म्ह छुं (*Ratufa*)

stag - मिजंम्ह चल्ला, बाचल्ला
stoat - चिकुलाबलय् म्ह छम्हं तुइसे च्वना वनिइम्ह न्हिप्यं चोका हाकुम्ह वेंचा (*Mustela erminea*)
swamp deer - धोपसा, भिंनिपु कचा दुगु नेकू दुम्ह चल्ला (*Cervus duvauceli*)
swine - त्वा: ताहाक:म्ह फा (*Sus*)
takin - सँय् दुगुचा, सँदेसय् च्वंम्ह दुगुचा (*Budorcas taxicolor*)
tamarin - छ्यनय् यक्व सँ दुम्ह माक: थें च्वंम्ह चिधिक:म्ह पेपांचू (*Leontideus*)
tapir - स्वयेबलय् फा थें च्वंम्ह सल बच्छि मेय् बच्छि जूम्ह पेपांचू (*Tapirus indicus*)
tiger - धुँ, म्हासुगुलिइ हाकुगु त्या:त्या: दुम्ह ला नइम्ह त:धिक:म्ह भौ (*Panthera tigris*)
vole - खुसि व पुखू लिक्कसं गा: म्हुया: च्वनिइम्ह स्वातुसे च्वंगु सँ दुम्ह छुँ (*Arvicola terrestris*)
wallaby - चिधिक:म्ह कंगारु (*Wallabia*)
wapiti - यक्व कचा दुगु नेकू दुम्ह त:धिक:म्ह चल्ला (*Cervus elaphus canadensis*)
warthog - किसिया थें दं दुम्ह अफ्रिकन गुँफा, गुँइ च्वनिइम्ह हारांम्ह फा (*Phacochoerus aethiopicus*)
water buffalo - मेय्, सा थें च्वंम्ह घाँय् नइम्ह हाकुम्ह पेपांचू (*Bubalus bubalis*)
waterbuck - अप्व: याना: खुसिया लिक्कसं च्वना च्वनिइम्ह अफ्रिकन यासा (*Kobus defassa*)
weasel - वेंचा, म्ह व ककु ताहाक: अले तुति चिहाक:म्ह पेपांचू (*Mustella frenata*)
wild boar - गुँफा, बनेल, गुँइ च्वनिइम्ह हारांम्ह फा (*Sus scrofa*)
wild buffalo - धिर्मेय्, अर्ना मेय्, गुँइ च्वनिइम्ह हारांम्ह मेय् (*Bubalus arnee*)
wild dog - गुँइ दइम्ह हारांम्ह खिचा (*Cuon alpinus*)
wildcat - गुलुभौ, छयं भचा तग्व:म्ह हारांम्ह भौ (*Felis silvestris*)
wildebeest - दोहंस्वा: यासा, दोहंयागु स्वा: व:म्ह व म्हय् ध्व:ध्व: दुम्ह अफ्रिकन यासा (*Connochaetes taurinus*)
wisent - न्ह्य:ने यक्व सँ दुम्ह युरोपय् च्वंम्ह गुँमेय्, गुँइ च्वनिइम्ह हारांम्ह मेय् (*Bison bonasus*)
wolf - गुँखिचा, वसिपोल धुँ, गुँइ च्वनिइम्ह हारांम्ह खिचा (*Canis lupus*)
wolverine - चिकु थाय् च्वनिइम्ह हाकुम्ह वेंचा (*Gulo gulo*)
wombat - म्हय् म्हिचा थें दुम्ह माक:धुँ (*Vombatus*)
woodchuck - अम्रिकन घोंछुँ, बँय् गा: म्हुइम्ह त:धिक:म्ह छुँ (*Marmota monax*)
yak - च्वाम्व:सा, याक, च्वापुगुँइ च्वनिइम्ह सँ भ्याब्ला-भ्याब्ला दुम्ह सा (*Bos grunniens*)
zebra - जेब्रा, तुयुगु व हाकुगु बाला बाला दुम्ह सल (*Equus burchelli*)
zebu - मर्स्या दोहं, म्हय् प्व: छ्वां व:म्ह दोहं (*Bos indicus*)

ATMOSPHERE - फयुछें

atmosphere - फयुछें, चाग्व:यात न्यंकं भुना त:गु व बँ सिबें ६०० किलोमितर च्वय् तक थ्यंगु फय् छफि
ionosphere - आइनस्फेर, बँ सिबें ८० व ४०० किलोमितर जा:या दथुइ

च्वंगु फयृछेंया दकलय् च्वय् ला:गु फय् छफि, थर्मस्फेरयागु छगू बो

mesosphere - मेसोस्फेर, बँ सिबें ५० व ८० किलोमितर जा:या दथुइ च्वंगु फयृछेंया स्वंगू तगिं च्वय् ला:गु फय् छफि

stratosphere - स्त्रातस्फेर, बँ सिबें १५ व ५० किलोमितर जा:या दथुइ च्वंगु फयृछेंया निगू तगिं च्वय् ला:गु फय् छफि

thermosphere - थर्मस्फेर, बँ सिबें ८० व ६०० किलोमितर जा:या दथुइ च्वंगु फयृछेंया दकलय् च्वय् ला:गु फय् छफि

troposphere - त्रपस्फेर, बँ सिबें १५ किलोमितर जा: तक दुगु फयृछेंया न्हापांगु तगिमय् ला:गु फय् छफि

BEVERAGES - त्वँसा

brown sugar drink - साख:ति, लखय् साख: ल्वाकछ्यना: दयेका त:गु छता त्वँसा

butter tea - सँयच्या, त्रिच्या, सुइबा च्या, क्वा:लखय् च्या माया ह: नापं घ्य: व चि तया: न्याक्क संका: दयेका त:गु च्या

buttermilk - घोति, धलिति, धौति, घ्य: लिकया तये धुंकूगु दुरु

chicory - चिकोरी, कफि थें जा:गु छता त्वँसा

chocolate - चक्लेत, कोको छ्याना: दुरु बा लखय् तया: दयेका त:गु त्वँसा

cider - त्यना त:गु स्याउया ति

cocktail - ककटेल, निता स्वता त्वँसा ल्वाकछ्याना: दयेका त:गु त्वँसा

cocoa - कोको, छ्याना त:गु कोको सिमाया पु तया: दयेका त:गु त्वँसा

coffee - कफि, सिया त:गु कफि माया पु नचुका: लखय् तया: दयेका त:गु त्वँसा

cold drink - ख्वाउँ त्वँसा, अयला: ल्वाकमज्या:गु छुं नं ख्वाउँगु त्वनेगु

cream - किरिम, दुरुचू बा खुवा तया: दयेका त:गु त्वँसा

eggnog - खेँय् संका, खेँय् तया: संका त:गु छुं नं त्वँसा

espresso coffee - इसप्रेसो कफि, तसकं दायेका त:गु ल:या हा तिन्न म्हुका: दयेका त:गु कफि

fruit juice - सिसाबुसाया ति, छुं नं सिसाबुसायात तिसिया: दयेका त:गु त्वँसा

grape juice - मितसिया ति, मितसि तिसिना: दयेका त:गु त्वँसा

ice water - आइस ल:, आइस तया: ख्वाउँका त:गु ल:

ice-cream soda - आइस क्रिम सोरा, सोराय् आइस क्रिम तया: दयेका त:गु त्वँसा

iced coffee - ख्वाउँ कफि, आइस तया: ख्वाउँसे च्वंका त:गु कफि

iced tea - ख्वाउँ च्या, आइस तया: ख्वाउँसे च्वंका त:गु च्या

jasmine tea - जस्मिन च्या, क्वा:लखय् स्वांमाया ह: तया: दयेका त:गु त्वँसा

juice - जुस, छुं नं सिसाबुसा तिसिना: व:गु ति

lassi - लस्सि, धौ संका: दयेका त:गु त्वँसा

lemon juice - भम्सिति, भम्सियागु ति

lemon squash - भम्सि सोरा, भम्सियागु ति व सोरा तया: दयेका त:गु त्वँसा

lemonade - भम्सियागु ति तया: दयेका त:गु त्वँसा

limeade - चाक्सि बा न्हेलुसियागु ति तया: दयेका त:गु त्वँसा

malted milk - दुरुइ तछोचुं तया: दयेका त:गु हर्लिक्स थें जा:गु त्वँसा

milk - दुरु

milk shake - मिल्क सेक, आइस तया: ब्वाइंया वयेक संका त:गु दुरु

mineral water - मिनरल वाटर, थीथी निंगु चि दुगु ल:

orange squash - संत्रासि सोरा, संत्रासियागु ति व सोरा तया: दयेका त:गु त्वँसा

orangeade - संत्रासियागु ति तया: दयेका त:गु त्वँसा

punch - पंच, वाइन व क्वा:लखय् भम्सि व थीथी मस्ला तया: दयेका त:गु त्वँसा

sherbet - सर्बत, सिसाबुसाया ति बा धौ संका: दयेका त:गु त्वँसा

soda pop - सोरा, ग्यास तया:, ब्वाइंया वयेका त:गु ल:

soda water - सोरा, ग्यास तया: ब्वाइंया वयेका त:गु ल:

soft drink - सफड्रिंक, अयला: ल्वाक मज्या:गु छुं नं त्वँसा

squash - स्क्वास, सिसाबुसाया ति व सोरा ल्वाकछ्याना: दयेका त:गु त्वँसा

tea - च्या, क्वा:लखय् च्या माया ह: तया: दयेका त:गु त्वँसा

tonic - टनिक, म्हयात निंगु त्वँसा

water - ल:

whey - धौ दयेकेबलय् धौ मजुसे ल्यना च्वनिइगु दुरु

BIRDS - भंग:

accentor - न्हिप्यं ताहाक:म्ह चखुंचा थें च्वंम्ह त्वा: च्वामुम्ह भंग: (*Prunella*)
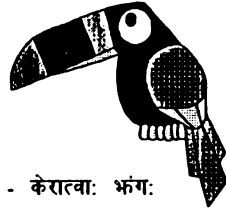
albatross - लाखे भंग:, भिंगू फुत ति हाक:गु पपू व हँय् पालि दुम्ह ल:छेँया च्वय् ब्वया च्वनिइम्ह भराय धिक:म्ह भंग: (*Diomedea exulans*)

toucan - केरात्वा: भंग:

anhinga - छता ककुताहा भंग:, ताहाक:गु च्वामुसे च्वंगु त्वाथं न्यायात तिया: नइम्ह स्वयेबलय् कर्मोरेन्त थें च्वंम्ह स्वँगू फुत ति हाक:म्ह भंग: (*Anhinga*)

avocet - त्वा: थस्व: भंग:, थस्व:गु ताहाक:गु त्वा: दुम्ह चिधिक:म्ह सलांत्या: भंग: थें च्वंम्ह भंग: (*Recurvirostra avosetta*)

babbler - न्हायकं-पिलिचा, च्वामुसे च्वंगु क्वस्व:गु त्वा: व ताहाक:गु न्हिप्यं दुम्ह न्ह्यावलें हाला च्वनिइम्ह चिधिक:म्ह भंग: (*Pnoepyga*)

bald eagle - तुयुछ्यं इमा, छ्यं व न्हिप्यं तुयुम्ह इमा (*Haliaeetus leucocephalus*)

baldpate - वँचुत्वा: हँय्, वँचु-वँचु धा:गु त्वा: अले ह्याउँ व हाकु पा दुम्ह हँय् (*Anas americana*)

barbet - ग्वाय् भंग:, सिमा ह्वतय् च्वनिइम्ह तत्या:गु त्वा: दुम्ह बखुं पायधिक:म्ह वाउँम्ह भंग: (*Megalaima*)

bearded vulture - घो, सँय् गिल्द, धोगिइगु सीम्ह नइम्ह सँदेसय् दुम्ह भराय धिक:म्ह मसां भंग: (*Gypaetus barbatus*)

bee-eater - हा नइम्ह भंग:, ताहाक:गु न्हिप्यं व पपू अले च्वामुगु त्वा: दुम्ह की लाना:

नइम्ह क्व: सिबें भचा चिधिक:म्ह वाउंम्ह भ्ंगः (*Merops*)

bird of paradise - हुमायु भ्ंगः, तसकं ताहाक:गु तुयुगु न्हिप्यं दुम्ह न्यु गिनिइ च्वंम्ह भ्ंगः (*Paradisaea apoda*)

bittern - सियुम्ह बोह, धोपय् च्वनिइम्ह तुति चिहाक:म्ह बोह (*Ixobrychus cinnamoneus*)

black duck - हाकुम्ह हँय्, बेलायत हँय्, छ्यं ह्याउँ व म्ह हाकुम्ह त:धिक:म्ह हँय्

black game - हाकुम्ह गुंखा, गुंइ च्वनिइम्ह हाकुम्ह खा

black ibis - त्वा: क्वस्व:म्ह हाकुम्ह सलांत्या: भ्ंगः (*Pseudibis papillosa*)

blackbird - इज्व: भ्ंगः, दँयचा पुचलय् ला:म्ह म्हासुगु त्वा: दुम्ह भचा त:धिक:म्ह हाकु बा सियुम्ह भ्ंगः (*Turdus*)

blackcap - हाकु भतु, चिधिक:म्ह हाकुम्ह भ्ंगः

black-capped sibia - हाकुछ्यं भ्ंगः, म्ह ह्याउँ व छ्यं हाकुम्ह मेतुलिचा पायधिक:म्ह भ्ंगः (*Heterophasia capistrata*)

blue jay - वँचुम्ह क्वः, छ्यनय् कल्कि दुम्ह क्व: थें च्वंम्ह वँचुम्ह भ्ंगः (*Cyanocitta cristata*)

bluebird - चखुंचा सिबें त:धिक:म्ह दँयचा पुचलय् ला:म्ह वँचुम्ह भ्ंगः (*Irena puella*)

bobolink - खुखाचा, वा बोय् स्व: दयेकिइम्ह मचाम्ह खा थें च्वंम्ह हाकुम्ह भ्ंगः (*Dolichonyx oryzivorus*)

bobwhite - अम्रिकन ल्वाँय भ्ंगः, बखुं पायधिक:म्ह ल्वाकेत जिउम्ह भ्ंगः (*Colinus virginianus*)

booby - ल:क्वा: भ्ंमः, च्वामुगु त्वा: व ताहाक:गु च्वामुसे च्वंगु पपू दुम्ह च्वं निसें लखय् क्वब्वां वनिइम्ह त:धिक:म्ह भ्ंगः (*Sula*)

brahminy duck - चको भ्ंगः, ह्याउँ-ह्याउँ धा:गु म्ह व हाकुगु न्हिप्यं दुम्ह ब्वये फुम्ह हँय् (*Tadorna ferruginea*)

brent - चिधिक:म्ह जुजु हँय्, ल: सिथय् दइम्ह छ्यंता तुयुम्ह हँय् (*Branta bernicla*)

broiler - नयेत लहिना त:म्ह खा व गोंगः

brown thrasher - चखुंचा सिबें त:धिक:म्ह दँयचा पुचलय् ला:म्ह सियुम्ह भ्ंगः (*Toxostoma rufum*)

brush turkey - अम्रिकन सोंखा, किसिया सों थें दुम्ह ला नये जिउम्ह भ्ंगः (*Meleagris gallopavo*)

budgerigar - चिधिक:म्ह वाउँ भतु, त्वा: फ्याफ:म्ह भ्ंगः (*Melopsittacus undulatus*)

bulbul - मेतुलिचा, मयतुलिचा, मयतुलचा, न्हिप्यं ताहाक:म्ह कल्कि दुम्ह सियुम्ह भ्ंगः (*Pycnonotus*)

bullfinch - छ्यं तग्व:म्ह तीतु, चखुंचा पायधिक:म्ह ह्याउँ-वाउँ पा दुम्ह त्वा: छ्वा:म्ह भ्ंगः (*Pyrrhula*)

bunting - न्हिप्यं ताहाक:म्ह तीतु, चखुंचा सिबें भचा त:धिक:म्ह ह्याउँ-वाउँ पा दुम्ह भ्ंगः (*Emberiza*)

bush robin - दँयचा पुचलय् ला:म्ह स: बांला:म्ह भ्ंगः (*Erithacus*)

bustard - म्हथस्व: भ्ंगः, म्ह थस्व:म्ह त:धिक:म्ह सियुम्ह भ्ंगः (*Choriotis*)

buzzard - त:धिक:म्ह बायचा (*Buteo*)

canary - म्येभ्ंगः, चखुंचा पायधिक:म्ह स: बांला:म्ह म्हासुम्ह भ्ंगः (*Serinus canaria*)

canvasback - लःया तःलय् लाल काइम्ह हँय् (*Aythya vallisneria*)

capercaillie - केपरकेलि, युरोपय् दुम्ह तःधिकःम्ह गुंखा, गुंइ च्वनिइम्ह खा

caracara - तुति ताहाकःम्ह बायचा, चिधिकःपिं भंगः व छुं स्यानाः नइम्ह तःधिकःम्ह भंगः (*Caracara cheriway*)

carrier pigeon - पौ ल्ह्यइम्ह बखुं, थःगु छेँ म्हसिकाः लिहां वइम्ह बखुं

cassowary - लाखे गोंगः, खुगू फुत तःधिकः व १०० किलो भ्यातुम्ह भराय धिकःम्ह गोंगः थें च्वंम्ह ब्वये मफुम्ह भंगः (*Casuarius casuarius*)

catbird - भौसः भंगः, भौयागु सः पिकाइम्ह म्हय् हाकु व तुयु दुम्ह चखुंचा सिबें भचा तःधिकःम्ह भंगः (*Dumetlla carolinensis*)

chat - दँयचा पुचलय् लाःम्ह चखुंचा पायधिकःम्ह सः बांलाःम्ह भंगः (*Icteria virens*)

chewink - चेविंक तीतु, गःपः ह्याउँम्ह चखुंचा थें च्वंम्ह सः बांलाःम्ह भंगः

chickadee - छचं हाकुम्ह गुयभंगः, चकंगु ख्यलय् दइम्ह सः बांलाःम्ह चिधिकःम्ह भंगः (*Parus*)

chicken - लहिना तःम्ह खा व गोंगः (*Gallus domesticus*)

chough - त्वाः म्हासुसे बा ह्याउँसे च्वंम्ह क्वः (*Pyrrhocorax*)

chukor partridge - मिभंगः, मिक्वाः भंगः, ह्याउँगु त्वाः व तुति अले गःपतय् हाकुगु बाला दुम्ह खा थें ग्वार्चा चिंम्ह भंगः (*Alectoris graeca*)

cock - गोंगः, बाखा, ईभंगः, छ्यनय् ककिचा थें च्वंगु कल्कि दुम्ह मिजंम्ह खा (*Gallus domesticus*)

cockatoo - तुयु भतु, काकातुवा, त्वाः फ्याफः व म्हासुगु कल्कि दुम्ह वाउँ भतु थें च्वंम्ह तुयुम्ह भंगः (*Cacatua galerita*)

condor - लाखे गिल्द, छ्यं म्हासुम्ह व भिंगू फुत हाकःगु पपू दुम्ह भराय धिकःम्ह गिल्द (*Gymnogyps californianus*)

coot - हाकुगु म्ह व तुयुगु त्वाः दुम्ह हँय् थें च्वंम्ह लखय् तःलय् लाल काये फुम्ह भंगः (*Fulica atra*)

cormorant - कर्मरेन्त, लःक्वः, लः लिक्क च्वनिइम्ह न्या नइम्ह तःधिकःम्ह क्वः (*Phalacrocorax*)

coucal - सियुगु पपू व हाकुगु म्ह दुम्ह क्वः पायधिकःम्ह न्हिप्यं ताहाकःम्ह भंगः (*Centropus*)

cowbird - अम्रिकन इज्वः भंगः, मेपिं भंगःया स्वलय् खेंय् थ्वइम्ह चखुंचा सिबें भचा तःधिकःम्ह दँयचा पुचलय् लाःम्ह हाकुम्ह भंगः (*Molothrus*)

crake - छ्ता लःखा, लखय् अप्वः च्वनिइम्ह खा थें, च्वंम्ह सियुम्ह भंगः (*Amaurornis fuscus*)

crane - सलांत्याः भंगः, सलां भंगः, ताहाकःगु सित्यांचा तुति व ताहाकःगु चित्यांःगु ककु दुम्ह न्यागू फुत तःधिकःम्ह न्या नइम्ह तुयुम्ह भंगः (*Grus grus*)

creeper - सिमा गइम्ह भंगः, ताहाकःगु त्वाः व लुसि दुम्ह चखुंचा सिबें भचा तःधिकःम्ह सिमा गइम्ह भंगः (*Certhia*)

crested cuckoo - मुसः भंगः, छ्यनय् कल्कि व क्वस्वःगु त्वाः अले ताहाकःगु न्हिप्यं दुम्ह कोकाय भंगः (*Clamator*)

crossbill - सियु-सियु ह्याउँ-ह्याउँ नःम्ह चखुंचा सिबें भचा तःधिकःम्ह त्वाः मोयद्याःम्ह भंगः (*Loxia curvirostra*)

crow - क्वः, "क्वा क्वा" हालिइम्ह गःपः वैंचुम्ह हाकुम्ह भंगः (*Corvus splendens*)

curlew - कोलःखा, कुलांखा, कौलःखा, पिपिलिखा, खुसि सिथय् च्वनिइम्ह ताहाकःगु कौलः लूगु त्वाः व ताहाकःगु सित्यांचा तुति दुम्ह भंगः (*Numenius arquata*)

cushat - छता सुकुभतु, चिधिकःम्ह बखुं

cygnet - मचाम्ह जुजु हँय्

darter - ककुताहा भंगः, छचं छगः जक लःया च्वय् पिकयाः लाल काये फुम्ह लःक्वः थें च्वंम्ह न्या नइम्ह तःधिकःम्ह हाकुम्ह भंगः (*Anhinga rufa*)

demoiselle crane - कगुले, गःपः हाकुम्ह सलांत्याः भंगः (*Anthropoides virgo*)

dipper - भ्वाला भंगः, लःया तःलय् न्यासि वनाः की व न्या नः वनिइम्ह भ्वालाया लिउने छैं दयेकिइम्ह बखुं सिबें भचा चिधिकःम्ह सियुम्ह भंगः (*Cinclus*)

dove - सुकुभतु, बखुं थें च्वंम्ह बखुं सिबें भचा चिधिकःम्ह भंगः (*Streptopelia*)

drake - मिजंम्ह हँय्

drongo - क्वःखि भंगः, न्याया थें निचलः जूगु ताहाकःगु न्हिप्यं दुम्ह क्वः सिबें भचा चिधिकः व गंसिम्ह हाकुम्ह भंगः (*Dicrurus*)

duck - हँय्, लखय् द्यःने लाल काइम्ह त्वाः प्याच्च च्वंम्ह ग्वार्चा चिंम्ह भंगः

dunlin - जंन्हुलिइ ह्याउँ चातः चातः दुम्ह तितिहुलि भंगः, ताहाकःगु , व च्वामुगु त्वाः दुम्ह लः सिथय् दइम्ह भंगः (*Calidris alpinus*)

eagle - तःधिकःम्ह इमा, चिधिकःपिं भंगः व छुं स्यानाः नइम्ह सर्गतय् च्वय् च्वय् बुलुहुं ब्वया च्वनिइम्ह तःधिकःम्ह सियुम्ह भंगः (*Aquila nipalensis*)

egret - बोह, बोर्पा, च्वामुगु ताहाकःगु त्वाः व सित्यांचा तुति दुम्ह तुइसे तःधिकःम्ह न्या नइम्ह भंगः (*Egretta*)

emerald dove - वाउँम्ह सुकुभतु, पपू वाउँम्ह बखुं थें च्वंम्ह बखुं सिबें भचा चिधिकःम्ह भंगः (*Chalcophaps indica*)

emu - इमु, तसकं ब्वां वने फुम्ह व ब्वये मफुम्ह तुति ताहाकःम्ह तःधिकःम्ह भंगः (*Dromaius novaehollandiae*)

erne - पपू ताहाकःम्ह धोल्खिकाः भंगः, लःछैं च्वय् ब्वया च्वनिइम्ह इमा

falcon - सतांचा, पयताः, बसुं भंगः, बोरि, सर्गतय् ब्वब्वं चिधिकःपिं भंगः खनकि स्वात्त क्वब्वां वयाः ज्वनिइम्ह इमा सिबें चिधिकःम्ह पपू च्वामुसे च्वंम्ह भंगः (*Falco*)

fantail flycatcher - गाल्सा न्हिप्यं, म्ह छम्हं हाकु व न्हिप्यं चोका तुयु अले गाल्सा थें च्वंक न्हिप्यं चकंकाः ब्वइम्ह चखुंचा सिबें भचा तःधिकःम्ह भंगः (*Rhipidura*)

field sparrow - वुँचखुं, सिजःब्रा, ख्यलय् खने दइम्ह चखुंचा

finch - तीतु, चिकिचा हाकःगु च्वामुगु त्वाः दुम्ह चखुंचा पायधिकःम्ह भंगः (*Carpodacus*)

flamingo - त्वाः फ्याफःम्ह सलांत्या भंगः (*Phoenicopterus roseus*)

flicker - सिंक्वाः भंगः, खतां भंगः, च्वामुगु त्वाथं सिमाय् क्वाइम्ह ह्याउँ-वाउँ पपू दुम्ह की नइम्ह भंगः (*Colaptes auratus*)

florican - म्हथस्वः भंगः, म्ह थस्वःम्ह तःधिकःम्ह सियुम्ह भंगः

(*Eupodotis bengalensis*)
flowerpecker - स्वांतिभंगः, स्वांया ति त्वनिइम्ह स्वँगू इन्चि ति हाकःम्ह च्वामुगु त्वाः दुम्ह चिधिकःम्ह भंगः (*Dicaeum*)
flycatcher - भुजिं नइम्ह भंगः, फसय् ब्वया च्वंपिं भुजिं व की लानाः नइम्ह चिधिकःम्ह भंगः (*Muscicapa*)
forktail - निचलः न्हिप्यं, खुसि दँयचा, ताहाकःगु निचलः जूगु न्हिप्यं अले म्हय् हाकु व तुयु चातः चातः दुम्ह भंगः (*Enicurus*)
gallinule - छता लःखा, अप्वः यानाः लखय् च्वनिइम्ह लुसि ताहाकःम्ह खा थें च्वंम्ह सियुम्ह भंगः (*Gallinula chloropus*)
gamecock - गोंगः ल्वाकेत लहिना तइम्ह गोंगः
gannet - न्याक्वाः हँय्, च्वामुगु त्वाः व ताहाकःगु च्वामुगु पपू दुम्ह अप्वः लखय् च्वनिइम्ह तःधिकःम्ह हँय् (*Morus*)
gerfalcon - तःधिकःम्ह सतांचा
giant hornbill - तपुलि भंगः, तपुलि पुना तःगु थें च्वंक त्वाथय् द्यःने छ्वां वःगु दुम्ह तःधिकःम्ह भंगः (*Buceros bicornis*)
gnatsnatcher - चखुंचा थें च्वंम्ह भुजिं नइम्ह भंगः
godwit - ताहाकःगु च्वामुसे च्वंगु त्वाः दुम्ह तितिहुलि भंगः, खुसि सिथय् च्वनिइम्ह ताहाकःगु तुति दुम्ह भंगः (*Limosa limosa*)
goldeneye - लुंमिखा हँय्, छ्यं हाकु थें च्वंम्ह लखय् तःलय् लाल काइम्ह हँय् (*Bucephala clangula*)
goldfinch - म्हासुम्ह तीतु, म्हय् म्हासु व हाकु ल्वाकज्याःम्ह चखुंचा पायधिकःम्ह त्वाः च्वामुम्ह भंगः (*Carduelis*)
goose - लःहँय्, अप्वः यानाः लखय् च्वनिइम्ह तःधिकःम्ह हँय् (*Anser*)
goshawk - पपू चिहाकःम्ह बायचा, चिधिकःपिं भंगः व छुं स्यानाः नइम्ह म्हय् फुति फुति दुम्ह इमा थें च्वंम्ह भंगः (*Accipiter*)
grackle - न्हिप्यं ताहाकःम्ह इज्वः भंगः (*Quiscalus*)
graylag - सियुगु म्ह व ह्याउंगु त्वाः दुम्ह लःहँय् (*Anser anser*)
grebe - च्वामुत्वाः हँय्, लखय् दुने लाल कयाः न्या ज्वनिइम्ह च्वामुगु त्वाः दुम्ह हँय् (*Podiceps*)
grey-headed flycatcher - चखुंचा सिबें सुलुक्क व छ्यं भुइसे च्वंम्ह ब्वया च्वंपिं की लानाः नइम्ह भंगः (*Culicicapa ceylonensis*)
griffon - छता गिल्द, मसां भंगः, छ्यनय् व ककुइ पा मदुम्ह धोगिइगु सीम्ह नइम्ह भराय धिकःम्ह भंगः (*Gyps*)
grosbeak - ग्वःजात्वाः तीतु, कयगू-जाकि नइम्ह ग्वःजा थें च्वंगु त्वाः दुम्ह बखुं पायधिकःम्ह भंगः (*Mycerobas*)
grouse - गुंखा, तुतिइ पा दुम्ह गुंइ च्वनिइम्ह खा (*Dendragapus*)
guillemot - गिलेमत, लखय् तःलय् लाल काइम्ह हाकु व तुयु पा दुम्ह म्ह धस्वाःम्ह तःधिकःम्ह हँय् (*Uria aalge*)
guinea fowl - ककुइ पा मदुम्ह थायखा, ग्वार्चा चिंगु म्ह व पा मदुगु ककु दुम्ह तःधिकःम्ह खा (*N. meleagris*)
guinea hen - कल्कि दुम्ह युरोपियन गुंखा, गुंइ च्वनिइम्ह खा
gull - गल, ताहाकःगु हाकु व तुयु पपू व म्हासुगु त्वाः अले हँय् पालि दुम्ह लःसिथय् दइम्ह तःधिकःम्ह तुयुम्ह भंगः (*Larus*)

harrier - पपू ताहाकःम्ह बायचा, चिधिकःपिं भ्रंगः व छुं स्यानाः नइम्ह इमा थें च्वंम्ह तःधिकःम्ह भ्रंगः (*Circus*)

hawk - बायचा, चिधिंकःपिं भ्रंगः व छुं स्यानाः नइम्ह म्हय् फुति फुति दुम्ह इमा थें च्वंम्ह तःधिकःम्ह भ्रंगः (*Buteo*)

hen - खा, छैंखा, माखा, लहिना तइम्ह खा (*Gallus domesticus*)

heron - तःधिकःम्ह बोह, खयला बोह, च्वामुगु ताहाकःगु त्वाः व सित्यांचा तुति दुम्ह न्या नइम्ह तःधिकःम्ह भ्रंगः (*Ardea*)

hill myna - मयना, कय्मिंचा पुचलय् लाःम्ह खँ स्यने जिउम्ह त्वाः ह्याउँ व म्ह हाकुम्ह भ्रंगः (*Gracula religiosa*)

Himalayan cuckoo - कोकाय भ्रंगः, कोकायचा, पिपिहा भ्रंगः, म्ह सियु व प्वाः तुयु अले न्हिप्यं ताहाकःम्ह "उ-पु-पु-पु" हालिइम्ह भ्रंगः (*Cuculus saturatus*)

Himalayan tree creeper - चखुंचा सिब्रें भचा तःधिकःम्ह व कौलः लूगु त्वाः दुम्ह सिमाय् जक च्वना च्वनिइम्ह की नइम्ह भ्रंगः (*Certhia himalayana*)

honey-guide - कस्ति नइम्ह चखुंचा (*Indicator*)

honker - हंकर लःहँय्, अप्वः यानाः लखय् च्वनिइम्ह तःधिकःम्ह हँय्

hoopoe - कल्किभ्रंगः, थः च्वनेगु स्वः तसकं नँवयेका तइम्ह च्वामुगु ताहाकःगु त्वाः व तःधंगु कल्कि दुम्ह सिइसे च्वंम्ह भ्रंगः (*Upupa epops*)

house sparrow - चखुं, चखुंचा, चिरचिर हालिइम्ह कयगू-जाकि नइम्ह छैंय् छैंय् खने दुम्ह चिधिकःम्ह भ्रंगः (*Passer domesticus*)

hummingbird - भुसना भ्रंगः, पपू न्याक्क संकाः भुन्न सः वयेकिइम्ह ताहाकःगु च्वामुगु त्वाः दुम्ह लाप्चा पायधिकःम्ह भ्रंगः

impeyan pheasant - वाउँम्ह थायखा, वँखा, उँखा, छ्यनय् कल्कि दुम्ह व न्हिप्यं ताहाकःम्ह गुंखा थें च्वंम्ह ह्याउँ-वाउँ पा दुम्ह भ्रंगः (*Lophophorus impejanus*)

Indian cuckoo - गःपः तपु, कोकाय भ्रंगः, कोकायचा, पिपिहा भ्रंगः, कःवसि भ्रंगः, म्ह सियु व प्वाः तुयु अले न्हिप्यं ताहाकःम्ह "गःपः तपु" हालिइम्ह तःधिकःम्ह भ्रंगः (*Cuculus micropterus*)

iora - द्यःने वाउँगु व तःलय् म्होंसुंगु अले हाकु व तुयु ध्वःध्वः दुगु पपू दुम्ह चखुंचा पायधिकःम्ह भ्रंगः (*Aegithina tiphia*)

jacana - पलेहः भ्रंगः, तसकं ततःहाकःगु पतिं दुम्ह क्वः पायधिकःम्ह लखय् दइम्ह हाकु-हाकु नःम्ह भ्रंगः (*Metopidius indicus*)

jackdaw - चिक्वः, चिधिकःम्ह क्वः (*Corvus monedula*)

jay - छ्यनय् कल्कि दुम्ह सिइसे च्वंम्ह क्वः थें च्वंम्ह भ्रंगः (*Garrulus lanceolatus*)

junco - त्वाः ह्याउँम्ह तीतु, चखुंचा थें च्वंम्ह सः बांलाःम्ह भ्रंगः (*Junco*)

jungle crow - गुंक्वः, म्ह छम्हं हाकुम्ह गुंइ च्वनिइम्ह तःधिकःम्ह क्वः (*Corvus macrorhynchos*)

jungle fowl - गुंखा, तुपुंभ्रंगः, छ्यं ह्याउँ व म्ह हाकुम्ह गुंइ च्वनिइम्ह खा (*Gallus gallus*)

kalij pheasant - हाकुम्ह थायखा, वँखा, उँखा, छ्यनय् कल्कि व इंचा बांलागु ताहाकःगु न्हिप्यं दुम्ह गुंखा

थें च्वंम्ह हाकुम्ह भ्रंगः (*Lophura leucomelana*)

kea - तःधिकःम्ह वाउँ भतु, फैया म्हय् घाः यासें दाः लिकयाः नइम्ह तःधिकःम्ह वाउँ भतु (*Nestor notabilis*)

kestrel - चिधिकःम्ह सतांचा, भ्रंगः व छुँ स्यानाः नइम्ह पपू च्वामुसे च्वंम्ह भ्रंगः (*Falco*)

killdeer - लःसिभ्रंगः, तसकं हाला च्वनिइम्ह तितिहुलि भ्रंगः, ताहाकःगु सित्यांचा तुति दुम्ह लः सिथय् दइम्ह भ्रंगः (*Charadrius vociferus*)

kingbird - जुजु भतु, सियुगु म्ह व म्हासुगु प्वाः दुम्ह चखुंचा सिबें भचा तःधिकःम्ह भ्रंगः (*Tyrannus*)

kingfisher - न्याक्वाः भ्रंगः, न्याखुँचा, तत्याःगु त्वाः दुम्ह बखुं सिबें भचा चिधिकःम्ह लखय् दुने क्वब्वां वनाः न्या ज्वनिइम्ह भ्रंगः (*Alcedo*)

kinglet - म्हासु छचं चखुंचा, न्हायकं चखुं पुचलय् लाःम्ह छचं म्हासु व प्वाः तुयुम्ह चखुंचा पायधिकःम्ह भ्रंगः (*Regulus*)

kite - इमा, चिधिकःपिं भ्रंगः व छुँ स्यानाः नइम्ह सर्गतय् च्वय् च्वय् बुलुहुं ब्वया च्वनिइम्ह तःधिकःम्ह भ्रंगः (*Milvus migrans*)

kittiwake - तुयुम्ह गल, ताहाकःगु पपू व म्हासुगु त्वाः अले हँय् पालि दुम्ह तःधिकःम्ह तुयुम्ह भ्रंगः (*Rissa tridactyla*)

kiwi - किविखा, ताहाकःगु च्वामुगु त्वाः व ग्वार्चा चिंगु म्ह दुम्ह गोंगः पायधिकःम्ह ब्वये मफुम्ह सियुम्ह भ्रंगः (*Apteryx*)

lapwing - तुति ताहाकःम्ह लःबखुं, द्यःने सियु व तःलय् तुयुम्ह लः सिथय् दइम्ह भ्रंगः (*Vanellus*)

lark - दुयभ्रंगः, गिखा, चकंगु ब्यलय् दइम्ह चखुंचा सिबें तःधिकःम्ह सियुम्ह भ्रंगः (*Mirafra assamica*)

loon - लखय् दुने लाल कयाः न्या ज्वनिइम्ह च्वामुगु त्वाः दुम्ह हँय् थें च्वंम्ह भ्रंगः (*Gavia*)

lovebird - मतिना भ्रंगः, न्ह्याबलें निम्ह नापं जुइम्ह भ्रंगः

lyrebird - चिधिकःम्ह म्हयूखा, म्हयूखा थें न्हिप्यं दुम्ह भ्रंगः (*Menura superba*)

macaw - ह्याउँ भतु, त्वाः फ्याफःम्ह ह्याउँसे च्वंम्ह तःधिकःम्ह भ्रंगः (*Ara macao*)

magpie - न्हिप्यंताहा भ्रंगः, हाकु व तुयु दुम्ह क्वः पुचलय् लाःम्ह न्हिप्यं तसकं ताहाकःम्ह भ्रंगः (*Cissa*)

magpie robin - दँयचा, दराचा, धुइत्याचा भ्रंगः, द्यःने हाकु व तःलय् तुयु अले पपुतिइ तुयुगु ब्वाला दुम्ह बखुं सिबें म्ह सुलुक्क च्वंम्ह सः ब्वांलाःम्ह भ्रंगः (*Copsychus saularis*)

mallard - छता छचं वाउँम्ह हँय् (*Anas platyrhynchos*)

martin - चिधिकःम्ह इखुंचा, ताहाकःगु च्वामुगु पपू व निचलः जूगु न्हिप्यं दुम्ह तसकं ब्वये फुम्ह चखुंचा पायधिकःम्ह हाकुम्ह भ्रंगः (*Hirundo*)

mavis - म्हय् हाकु व तुयु दुम्ह चखुंचा सिबें भचा तःधिकःम्ह दँयचा पुचलय् लाःम्ह सः ब्वांलाःम्ह भ्रंगः

meadowlark - ब्यः भ्रंगः, चकंगु ब्यलय् दइम्ह दुय भ्रंगः (*Sturnella*)

merganser - हाकु-तुयु हँय्, छचं हाकु व म्ह तुयुम्ह लखय् दुने क्वब्वां वनाः न्या ज्वनिइम्ह हँय् (*Mergus merganser*)

merlin - सतांचा, पयताः, बसुं भ्रंगः, ब्वोरि, चिधिकःपिं भ्रंगः व छुँ

स्याना: नइम्ह इमा सिवें चिधिक:म्ह पपू च्वामुसे च्वंम्ह भ्रंग: (*Falco columbarius*)

minivet - ह्याउँ-हाकु भ्रंग:, सिमा च्वय् क्य: थें च्वंगु स्व: दयेकिइम्ह ताहाक:गु च्वामुगु न्हिप्यं अले ह्याउँ व हाकु पा दुम्ह दँयचा पायधिक:म्ह भ्रंग: (*Pericrocotus*)

mockingbird - लिस: भ्रंग:, मेपिं भ्रंग:तय्गु स: लसि वयेक हालिइम्ह न्हिप्यं ताहाक:म्ह बखुं पायधिक:म्ह भ्रंग: (*Mimus polyglottos*)

moorhen - छता ल:खा, अप्व: याना: लखय् च्वनिइम्ह लुसि ताहाक:म्ह खा थें च्वंम्ह वँचुम्ह भ्रंग: (*Gallinula*)

munia - मुन्याचा, स्वकुंला: बांलूगु त्वा: व ह्याउँ-वाउँ पा दुम्ह चखुंचा सिवें चिधिक:म्ह भ्रंग: (*Lonchura*)

myna - कय्मिंचा, कमिचा, कय्मी, कोंयचा, सिइसे च्वंगु म्ह व पपूया त:लय् तुयु चात: दुम्ह त्वा: म्हासुम्ह च्यारचुर हाला च्वनिइम्ह भ्रंग: (*Acridotheres tristis*)

nighthawk - चाबायचा, ब्वब्वं हे की लाना: नइम्ह सियुगु म्हय् तुयुगु फुति फुति दुम्ह वहनिइ ब्वइम्ह भ्रंग: (*Chordeiles minor*)

nightingale - म्ये हालिइम्ह भ्रंग:, बांलागु स: पिकाना च्वनिइम्ह चखुंचा सिवें भचा त:धिक:म्ह दँयचा पुचलय् ला:म्ह सिइसे च्वंम्ह भ्रंग: (*Luscinia megarhynchos*)

nightjar - तप्वा:गु म्हुतु म्रांखाया: ब्वब्वं हे की लाना: नइम्ह सियुगु म्हय् तुयुगु फुति फुति दुम्ह वहनिइ ब्वइम्ह भ्रंग: (*Caprimulgus*)

Numidian crane - कगुले, ग;प: हाकुम्ह सलांत्या: भ्रंग; (*Anthropoides virgo*)

nutcracker - सियुगु म्हय् तुयुगु फुति फुति दुम्ह क्व: थें च्वंम्ह भ्रंग: (*Nucifraga caryocatactes*)

nuthatch - सिमा गया: सिमापु नइम्ह ताहाक:गु च्वामुगु त्वा: दुम्ह चखुंचा पायधिक:म्ह भ्रंग: (*Sitta*)

oriole - हाकु-म्हासु भ्रंग:, म्हय् हाकु व म्हासु दुम्ह दँयचा सिवें भचा त:धिक:म्ह भ्रंग: (*Oriolus*)

osprey - धोल्खिकका: भ्रंग:, लखय् च्वंपिं न्या ज्वना: नइम्ह इमा (*Pandion haliaetus*)

ostrich - अस्त्रिच, घौछिइ ५० किलोमितरया न्ह्यासुइ ब्वां वने फुम्ह भिगू फुत त:धिक:म्ह ककु ताहाक:म्ह भ्रंग: (*Struthio camelus*)

owl - भुलुखा, भुग्लु भ्रंग:, भुन्हु, न्हिकां भ्रंग:, भ्वल भ्रंग:, छचं तग्व:म्ह कोंल: लूगु त्वा: दुम्ह वहनिइ ब्वइम्ह भ्रंग: (*Bubo*)

paradise flycatcher - तसकं ताहाक:गु न्हिप्यं दुम्ह मेतुलिचा थें च्वंम्ह भुजिं लाना: नइम्ह भ्रंग: (*Terpsiphone paradisi*)

parakeet - न्हिप्यं ताहाक:म्ह वाउँ भतु, त्वा: फ्याफ:म्ह खँ स्यने जिउम्ह भ्रंग: (*Psittacula*)

parrot - वाउँ भतु, त्वा: फ्याफ:म्ह खँ स्यने जिउम्ह वाउँम्ह भ्रंग: (*Psittacus*)

parrotbill - त्वा: फ्याफ:, वाउँ भतुयागु थें च्वंगु त्वा: दुम्ह चखुंचा पायधिक:म्ह भ्रंग: (*Paradoxornis*)

partridge - चिखा, तिभा: भ्रंग:, हाकुगुलिइ तुयु फुति फुति दुम्ह खा थें च्वंम्ह भ्रंग: (*Arborophila*)

peacock - म्हय्खा, म्हुसाखा, तसकं बांला:गु ताहाक:गु ह्याउँ-वाउँ न्हिप्यं दुम्ह त:धिक:म्ह वँचुम्ह भ्रंग: (*Pavo cristatus*)

peafowl - म्हय्खा, तसकं बांला:गु ताहाक:गु ह्याउँ-वाउँ न्हिप्यं दुम्ह

तःधिकःम्ह वँचुम्ह भंगः (*Pavo cristatus*)

peahen - म्हयूखा, तसकं बांलाःगु ताहाकःगु ह्याउँ-वाउँ न्हिप्यं दुम्ह तःधिकःम्ह वँचुम्ह भंगः (*Pavo cristatus*)

pelican - ताहाकःगु त्वाः व गलः दुम्ह तःधिकःम्ह तुयुम्ह हँय् (*Pelecanus*)

penguin - पेनग्विन, मनू थें म्ह धस्वाकाः न्यासि जुइम्ह व हाकु व तुयु च्याःथाःम्ह च्वापुइ च्वनिइम्ह भंगः (*Aptenodytes forsteri*)

peregrine - तसकं ब्वये फुम्ह सतांचा, घौछिइ ३०० किलोमितरया न्ह्यासुइ सर्गतं क्वब्वाये फुम्ह इमा सिबें चिधिकःम्ह च्वामुगु पपू दुम्ह भंगः (*Falco peregrinus*)

petrel - लःछैं भंगः, म्हय् हाकु व तुयु दुम्ह पपू ताहाकःम्ह लःछैं च्वय् जक ब्वया च्वनिइम्ह भंगः

pewit - छता तितिहुलि भंगः, ताहाकःगु सित्यांचा तुति दुम्ह लः सिथय् दइम्ह भंगः

phalarope - लःभंगः, च्वामुगु ताहाकःगु त्वाः दुम्ह लखय् अप्वः च्वनिइम्ह भंगः (*Phalaropus*)

pheasant - थायखा, वँखा, उँखा, छ्यनय् कल्कि दुम्ह व न्हिप्यं ताहाकःम्ह गुंखा थें च्वंम्ह भंगः

phoebe - फिबि भंगः, म्ह सिइसे व प्वाः तुइसे च्वंम्ह चखुंचा सिबें भचा तःधिकःम्ह भुजिं नइम्ह भंगः (*Sayornis*)

pied cuckoo - पिपिंखा, पिपिलखा, च्याःथाःम्ह कोकाय भंगः (*Cuculus melanoleucus*)

pied hornbill - च्याःथाःम्ह तपुलि भंगः, द्यःने हाकु व तःलय् तुयुम्ह तपुलि पुना तःगु थें च्वंक त्वाथय् द्यःने छ्वंा वःगु दुम्ह भंगः (*Anthracoceros malabaricus*)

pied wagtail - च्याःथाःम्ह बप्चा भंगः, हाकु व तुयु चातः चातः दुम्ह न्हिप्यं थत-क्वत संका च्वनिइम्ह चखुंचा पायधिकःम्ह भंगः (*Motacilla alba*)

pigeon - बखुं, बःखूं, देगः बखुं, देगलय् देगलय् दइम्ह कयगू-जाकि नइम्ह वँचुम्ह भंगः (*Columba livia*)

pipit - न्हिप्यं चिहाकःम्ह बप्चा भंगः, सियुगु म्हय् हाकुगु फुति फुति दुम्ह भंगः (*Anthus*)

plover - तितिहुलि भंगः, लःबखुं, द्यःने सियु व तःलय् तुयुम्ह अले तुति ताहाकःम्ह बखुं थें च्वंम्ह लः सिथय् दइम्ह भंगः (*Charadrius*)

pond heron - पुखू बोह, ब्वइब्रलय् तुइसे खने दइम्ह सियुम्ह बोह (*Ardeola grayii*)

ptarmigan - तारमिगन गुंखा, हाकुगु पा चिकुला जुलकि तुइसे च्वनिइम्ह गुंइ च्वनिइम्ह खा (*Lagopus*)

puffin - न्यात्वाः भंगः, म्ह तुइसे व पपू हाकुसे च्वंम्ह न्यायागु म्हुतु थें च्वंगु तःधंगु त्वाः व हँय् पालि दुम्ह लःछैं भंगः (*Fratercula arctica*)

quail - लखुं, ब्वाँय भंगः, खुखुचा, थेलबत भंगः, बखुं सिबें भचा चिधिकःम्ह चिखा थें च्वंम्ह भंगः (*Coturnix coturnix*)

quetzal - वाउँ न्हिप्यं, निगू फुत ताहाकःगु न्हिप्यं दुम्ह वाउँसे च्वंम्ह भंगः (*Pharomachrus mocino*)

raven - सँक्वः, म्ह छम्हं हाकुम्ह गुंइ च्वनिइम्ह तःधिकःम्ह क्वः (*Corvus corax*)

redbird - ह्याउँम्ह तीतु, चखुंचा थें च्वंम्ह सः बांलाःम्ह भंगः

red-legged partridge - मिभंगः,

मिक्वा: भ्रंग:, ह्याउँगु त्वा: व तुति अले ग:पतय् हाकुगु बाला दुम्ह खा थें ग्वार्चा चिंम्ह भ्रंग: (*Alectoris graeca*)

redstart - दँयचा पुचलय् ला:म्ह सिइसे च्वंम्ह स: बांला:म्ह भ्रंग: (*Phoenicurus*)

red-vented bulbul - प्यं ह्याउँम्ह मेतुलिचा (*Pycnonotus cafer*)

reedbird - खुखाचा, वा बोय् सने: दयेकिइम्ह मचाम्ह खा थें च्वंम्ह हाकुम्ह भ्रंग: (*Dolichonyx oryzivorus*)

rhea - रिअ, अम्रिकन अस्त्रिच, सल थें ब्वां वने फुम्ह ककु ताहाक:म्ह त:धिक:म्ह भ्रंग: (*Rhea americana*)

ricebird - खुखाचा, वा बोय् स्व: दयेकिइम्ह मचाम्ह खा थें च्वंम्ह हाकुम्ह भ्रंग: (*Dolichonyx oryzivorus*)

ring plover - छ्ता तितिहुलि भ्रंग:, ग:पतय् हाकुगु वाला व म्ह तुयु अले सित्यांचा तुति दुम्ह ल: सिथय् दइम्ह भ्रंग: (*Charadrius dubius*)

ringtail - म्हासुंम्ह इमा, चिधिक:पिं भ्रंग: व छुं स्याना: नइम्ह त:धिक:म्ह भ्रंग:.

roadrunner - ब्वाइम्ह भ्रंग:, तसकं ब्वां वने फुम्ह त:धिक:म्ह कोकाय भ्रंग: (*Geococcyx californianus*)

robin - रबिन, द्य:ने सियु व त:लय् म्हासुम्ह दँयचा पुचलय् ला:म्ह स: बांला:म्ह भ्रंग: (*Erithacus*)

rook - त:धिक:म्ह घोंस: व:म्ह क्व: (*Corvus frugilegus*)

rooster - गोंग:, बाखा, ईभ्रंग:, छ्यनय् ककिचा थें च्वंगु कल्कि दुम्ह मिजंम्ह खा (*Gallus domesticus*)

ruddy shelduck - चको भ्रंग:, ह्याउँ-ह्याउँ धा:गु म्ह व हाकुगु न्हिप्यं दुम्ह ब्वये फुम्ह हँय् (*Tadorna ferruginea*)

sand-martin - फिखुंचा, खुसि सिथय् फिइ स्व: दयेकिइम्ह चिधिक:म्ह इखुंचा (*Riparia paludicola*)

sandpiper - चुरोसत्वा: भ्रंग:, स्वयेबलय् चुरोस त्वना च्वंगु थें च्वंक ताहाक:गु च्वामुगु त्वा: दुम्ह तितिहुलि पुचलय् ला:म्ह खुसि सिथय् दइम्ह तुते ताहाक:म्ह भ्रंग: (*Tringa*)

sapsucker - छ्ता सिंक्वा: भ्रंग:, खतां भ्रंग:, च्वामुगु त्वाथं सिमाय् क्वाना: सिमाया ति त्वनिइम्ह भ्रंग: (*Sphyrapicus*)

sarus crane - छ्चं ह्याउँम्ह सलांत्या: भ्रंग: (*Grus antigone*)

sea eagle - धोल्खिका: भ्रंग:, लखय् क्वब्वां वना: न्या नइम्ह इमा (*Pandion haliaetus*)

seagull - सिगल, तापाक ब्वये फुम्ह पपू ताहाक:म्ह व हँय् पालि दुम्ह तुयुम्ह भ्रंग:

shorebird - ल:सि भ्रंग:, अप्व: याना: लखय् सिथय् च्वना च्वनिइम्ह न्या व की नइम्ह भ्रंग:

shrike - यलकू भ्रंग:, की स्याना: कंमाय् खाया तइम्ह इमायागु थें च्वंगु त्वा: दुम्ह बखुं पायधिक:म्ह भ्रंग: (*Lanius*)

Siberian crane - पपू चोका हाकुम्ह सलांत्या: भ्रंग: (*Grus leucogeranus*)

Siberian duck - म्हासुम्ह हँय्, म्ह म्हासु व छ्चं तुयु अले न्हिप्यं हाकुम्ह हँय्

siskin - वाउँम्ह तीतु, चखुंचा थें च्वंम्ह चिधिक:म्ह वाउँ वाउँ न:म्ह भ्रंग: (*Carduelis*)

skimmer - न्या ज्वनेत लखय् त्वा: दिका: ब्वया जुइम्ह द्य:ने हाकु व

त:लय् तुयु अले ताहाक:गु च्वामुगु पपू दुम्ह भंग: (*Rynchops*)

skylark - दुयभंग:, गिखा, ब्वब्वं हे ब्वांला:गु स: पिकाना जुइम्ह चखुंचा सिब्रें भचा त:धिक:म्ह भंग: (*Alauda*)

snakebird - ककुताहा भंग:, छ्यं छ्गः जक ल:या च्वय् पिकया: लाल काये फुम्ह ल:क्व: थें च्वंम्ह न्या नइम्ह त:धिक:म्ह हाकुम्ह भंग: (*Anhinga rufa*)

snipe - तितित्याउँ भंग:, त्वा: ताहाक:म्ह व्रखुं थें च्वंम्ह म्हय् सियु व तुयु चात: चात: दुम्ह ल: सिथय् दइम्ह भंग: (*Capella*)

snowbird - तुयुम्ह तीतु, चखुंचा थें च्वंम्ह चिधिक:म्ह स: ब्वांला:म्ह भंग:

songbird - स: ब्वांला:म्ह न्ह्याम्हं भंग:

sparrow - चखुं, चखुंचा, च:खूं, चिर चिर हालिइम्ह कयगू-जाकि नइम्ह चिधिक:म्ह भंग: (*Passer*)

spoonbill - धुमांचात्वा:, प्याच्च च्वंगु तत्रालागु व ताहाक:गु त्वा: दुम्ह सलांत्या: भंग: (*Platalea leucorodia*)

sprigtail - न्हिप्यं च्वामु हँय्, लखय् द्य:ने लाल काइम्ह त्वा: प्याच्च च्वंम्ह भंग:

squab - पिपिचा, मचाम्ह व्रखुं

starling - हाकुगुलिइ तुयु फुति फुति दुम्ह कय्मिंचा पुचलय् ला:म्ह भंग: (*Sturnus vulgaris*)

stilt - सिंका-तुति भंग:, द्य:ने हाकु व त:लय् तुयु अले ताहाक:गु तप्यंगु त्वा: व सित्यांचा तुति दुम्ह भंग: (*Himantopus*)

stork - ताहाक:गु व तत्या:गु त्वा: दुम्ह सलांत्या: भंग: (*Ciconia ciconia*)

sunbird - सुर्च: भंग:, ताहाक:गु कौल: लूगु त्वाथं स्वांया दुने थ्यंक च्वंगु ति त्वनिइम्ह ह्याउँ-वाउँ पा दुम्ह चखुंचा सिब्रें भचा त:धिक:म्ह भंग: (*Aethopyga nipalensis*)

swallow - इखुंचा, इखुं, ताहाक:गु च्वामुगु पपू व ताहाक:गु निचल: जूगु न्हिप्यं दुम्ह तसकं ब्वये फुम्ह चखुंचा सिब्रें भचा त:धिक:म्ह हाकुम्ह भंग: (*Hirundo*)

swan - जुजु हँय्, ककु ताहाक: व म्ह त:धिक:म्ह तुयुम्ह हँय् (*Cygnus*)

swift - पपू ताहाक:म्ह इखुंचा, ताहाक:गु चिब्रालागु पपू व निचल: जूगु न्हिप्यं दुम्ह तसकं ब्वये फुम्ह चखुंचा सिब्रें त:धिक:म्ह हाकुम्ह भंग: (*Apus*)

tailorbird - सुइका: भंग:, सिमायागु ह: सुया: स्व: दयेकिइम्ह चखुंचा पायधिक:म्ह वाउँ-वाउँ धा:म्ह छता न्हायकं-पिलिचा (*Orthotomus sutorius*)

tanager - अम्रिकन तीतु, हाकुगु पपू व म्हासुगु वा ह्याउँगु म्ह दुम्ह चखुंचा थें च्वंम्ह त्वा: चिहाक:म्ह स: ब्वांला:म्ह भंग: (*Piranga*)

tern - इखुंचा थें न्हिप्यं दुम्ह व गल थें च्वंम्ह त्वा: ह्याउँम्ह त:धिक:म्ह तुयुम्ह भंग: (*Sterna*)

thickhead - सुलि भंग:, छ्यं तग्व:म्ह यलकू थें च्वंम्ह भुजिं नइम्ह भंग:

thrush - दँयचा पुचलय् ला:म्ह सियुम्ह भंग: (*Zoothera*)

tit - चखुंचा पायधिक:म्ह मेतुलिचा थें च्वंम्ह भंग: (*Parus*)

titlark - दुयभंग:, चकंगु ख्यलय् दइम्ह स: ब्वांला:म्ह चिधिक:म्ह भंग:

titmouse - चखुंचा पायधिक:म्ह मेतुलिचा थें च्वंम्ह भ्रंग: (*Parus*)
toucan - केरात्वा: भ्रंग:, हाकुगु म्ह अले केरा बांलूगु तसकं तत्या:गु व ताहाक:गु त्वा: दुम्ह भ्रंग: (*Ramphastos*)
towhee - तोहि तीतु, न्हिप्यं ताहाक:म्ह चखुंचा थें च्वंम्ह स: बांला:म्ह भ्रंग: (*Pipilo*)
tragopan - हाकुगु म्हय् तुयुगु फुति फुति दुम्ह दुगुचाया स: पिकाइम्ह थायखा (*Tragopan*)
tumbler - आकसय् ब्वब्वं फाता पुलिइम्ह बखुं
turkey - सोंखा, किसिया थें सों दुम्ह म्हय् फुति फुति दुम्ह त:धिक:म्ह खा (*Meleagris*)
turkey buzzard - अम्रिकन गिल्द, मसां भ्रंग:, छ्यनय् व ककुइ पा मदुम्ह धोगिइगु सीम्ह नइम्ह भराय धिक:म्ह भ्रंग:
turnstone - ह्याउंम्ह तितिहुलि भ्रंग:, भचा ह्याउं ह्याउं धा:म्ह व तुति ताहाक:म्ह बखुं थें च्वंम्ह ल: सिथय् दइम्ह भ्रंग: (*Arenaria interpres*)
veery - चखुंचा सिबें भचा त:धिक:म्ह दैंयचा पुचलय् ला:म्ह भ्रंग: (*Catharus fuscescens*)
vulture - गिल्द, मसांभ्रंग:, छ्यनय् व ककुइ पा मदुम्ह धोगिइगु सीम्ह नइम्ह भराय धिक:म्ह भ्रंग: (*Gyps bengalensis*)
wagtail - बप्चा भ्रंग:, फिर फिर न्हिप्यं, अप्व: याना: त:लय् म्हासु व द्य:ने वंचुम्ह चखुंचा सिबें भचा त:धिक:म्ह ताहाक:गु न्हिप्यं थत-क्वत संका 'च्वनिइम्ह भ्रंग: (*Motacilla*)
warbler - न्हायकं चखुं, ताहाक:गु न्हिप्यं दुम्ह चखुंचा सिबें चिधिक:म्ह सियुम्ह भ्रंग: (*Cettia*)
water rail - सियुम्ह ल:खा, ताहाक:गु च्वामुगु त्वा: दुम्ह लखय् अप्व: च्वनिइम्ह सियुम्ह खा (*Rallus aquaticus*)
waxwing - च्वापुगुं पाखे खने दइम्ह पपू चोका म्हासुम्ह व बांला:गु कल्कि दुम्ह भ्रंग: (*Bombycilla*)
weaverbird - घांय्यागु स्व: थाइम्ह चखुंचा थें च्वंम्ह भ्रंग: (*Ploceus*)
white ibis - त्वा: क्वस्व:म्ह तुयुम्ह सलांत्या: भ्रंग: (*Threskiornis melanocephala*)
white-breasted waterhen - सुपिंखा, अप्व: याना: खुसि सिथय् दइम्ह त:लय् तुयु व द्य:ने हाकुम्ह खा (*Amaurornis phoenicurus*)
white-cheeked bulbul - नेता: तुयुम्ह मेतुलिचा, सियुगु म्ह व नेतालय् तुयुगु चात: दुम्ह कल्कि दुम्ह भ्रंग: (*Pycnonotus leucogenys*)
white-spotted robin - स्वित्यांचा भ्रंग:, तुयु फुति फुति दुम्ह चखुंचा थें च्वंम्ह चिधिक:म्ह भ्रंग: (*Erithacus*)
widgeon - विजन, वंचु-वंचु धा:गु त्वा: अले ह्याउं व हाकु पा दुम्ह हैंय् (*Anas*)
wild cock - तुपुं भ्रंग:, गुंखा, छ्यं ह्याउं व म्ह हाकुम्ह गुंइ च्वनिइम्ह खा (*Gallus gallus*)
willet - अम्रिकन तितित्याउं भ्रंग:, ताहाक:गु सित्यांचा तुति दुम्ह ल: सिथय् दइम्ह भ्रंग: (*Catoptrophorus semipalmatus*)
woodcock - छता तितित्याउं भ्रंग:, त्वा: ताहाक:म्ह बखुं थें च्वंम्ह म्हय् सियु व तुयु चात: चात: दुम्ह ल: सिथय् दइम्ह भ्रंग: (*Scolopax rustica*)
woodpecker - सिंक्वा: भ्रंग:, सिंत्वा:

भ्रंगः, खतां भ्रंगः, बोस्य भ्रंगः, च्वामुगु त्वाथं सिमाय् क्वाइम्ह ह्याउँ-वाउँ पपू दुम्ह क्वः पायधिकःम्ह भ्रंगः (*Picus*)

wren - न्हिप्यं थस्वःचा, चखुंचा सिब्रें चिधिकःम्ह न्हिप्यं थस्वःम्ह सियुम्ह भ्रंगः (*Troglodytes troglodytes*)

yellowhammer - म्हासुम्ह सिंक्वाः भ्रंगः, पपूया तःलय् म्हासुसे च्वंम्ह सिंक्वाः भ्रंगः (*Colaptes auratus auratus*)

yuhina - चिधिकःम्ह मेतुलिचा, मेतुलिचा थें च्वंम्ह चखुंचा पायधिकःम्ह भ्रंगः (*Yuhina*)

BONES - कोंय्

aitchbone - प्यं कोंय्, लकपति

anklebone - गौचा कोंय्, तुतिया क्वय् ग्वल्लाःगु कोंय्

astragalus - गौचा कोंय्, तुतिया क्वय् ग्वल्लाःगु कोंय्

backbone - दुगः कोंय्, जंन्हूफाःया दथुइ च्वं क्वय् वना च्वंगु कोंय्

breastbone - दथु कोंय्, बपिया दथुइ च्वंगु कोंय्

carpus - नारि कोंय्, ल्हाःपा व नारिया दथुइ च्वंगु कोंय्

cartilage - मुर मुर कोंय्, न्हासय् व न्हायपनय् दुगु थें च्वंगु नायुगु कोंय्

cheekbone - नेताः कोंय्, मिखाया क्वसं च्वंगु कोंय्

clavicle - जथु, गःपःया जवं खवं च्वंगु कोंय्

coccyx - दुगः कोंय्या क्वय् च्वंगु चोका

collarbone - जथु, गःपःया जवं खवं च्वंगु कोंय्

costal - ब्रपि कोंय्, कलंपति, सों त्वपुया तइगु बाला बाला दुगु कोंय्

cranium - क्वःतः, न्ह्यपु च्वनिइगु थल, छ्यं कोंय्

cuboid - पालि कोंय्, तुतिं क्वय्यागु बो

edgebone - प्यं कोंय्, खम्पां च्वय्यागु बो

ethmoid - न्हाय् कोंय्, न्हाय् दुने च्वंगु कोंय्

femur - खम्पा कोंय्, फःकोंय्, पुलिं च्वय्यागु बो

fibula - पिनेयागु नलि कोंय्, त्वाःनाःया निपु कोंय्या पिने पाखे लाःगु कोंय्

frontal - कपाः, मिखाया च्वसं च्वंगु कोंय्

funny bone - चुल्या नापं च्वंगु करेन्त वइगु कोंय्

haunch bone - प्यं कोंय्या च्वसं च्वंगु कोंय्

hipbone - कःचुकू, खम्पाया च्वसं च्वंगु छ्वां वःगु कोंय्

heel bone - ग्वालि कोंय्, पालिया लिउने च्वंगु ग्वल्लाःगु कोंय्

humerus - लप्पा कोंय्, लक्दल, चुल्या च्वसं च्वंगु कोंय्

ilium - कःचुकू, खम्पाया च्वसं च्वंगु छ्वां वःगु कोंय्

incus - गें कोंय्, न्हाय्पं दुने च्वंगु कोंय्

innominate bone - कःचुकू, खम्पाया च्वसं च्वंगु छ्वां वःगु कोंय्

jawbone - वाकुधी, नेताःया क्वसं च्वंगु वा नाप स्वाना च्वंगु कोंय्

joint - हिकौय्, साहायागु कौय्, न्ह्यागुं कौय् निपु स्वाना च्वंगु थाय्
kneecap - पुलि कौय्, पुलिया द्यःने च्वंगु कौय्
kneepan - पुलि कौय्, पुलिया द्यःने च्वंगु कौय्
malleus - मुगः कौय्, न्हायुपं दुने च्वंगु कौय्
mandible - वाकुधीया क्वय्यागु कौय्
mastoid - न्हाय्पं लिउने च्वंगु कौय्
maxilla - वाकुधीया च्वय्यागु कौय्
metacarpus - ल्हाः कौय्, ल्हाःपायागु कौय्
metatarsus - पालि कौय्, तुतिं क्वय्यागु वो
nasal - न्हाय् कौय्, न्हाय्यागु कौय्
occipital - लिछ्यं कौय्, छ्यंया लिउने च्वंगु कौय्
parietal - छ्यंया च्वय् च्वंगु कौय्
patella - पुलि कौय्, पुलिया द्यःने च्वंगु कौय्
pelvis - कःचुकू, खम्पाया च्वसं च्वंगु छ्वां वःगु कौय्
phalanges - ल्हाः व तुतिया पतिं कौय्
pubis - तेप्चा कौय्, प्वाःया क्वसं च्वंगु कौय्
rachis - दुगः कौय्, जंन्हूफाःया दथुइ च्वं क्वय् वया च्वंगु कौय्
radius - ल्हाःयागु निपु कौय् दुगुलिइ पिने पाखे च्वंगु कौय्
ribs - बपि कौय्, बापि कौय्, कलंपति, सों त्वपुया तइगु बाला बाला दुगु कौय्
sacrum - दुगः कौय्या क्वय्यागु तफाःगु बो
scaphoid - ल्हाःपा व पालिइ दइगु दथुइ च्वंगु कौय्
scapula - बोहः कौय्, बोहःया क्वसं च्वंगु कौय्
sesamoid bones - गौचा थें च्वंगु न्ह्यागु नं कौय्
shinbone - नलि कौय्, त्वाःनाःया कौय्
shoulder blade - बोहः कौय्, बोहःया क्वसं च्वंगु कौय्
skull - न्ह्यपु कौय्, कपाः कौय्, छ्यं कौय्, क्वःतः, छ्यंयागु कौय्,
sphenoid - न्हाय्या लिउने फुसय् च्वंगु छ्यं कौय्
spinal column - दुगः कौय्, जंन्हू कौय्, जंन्हूफाःया दथुइ च्वंगु कौय्
spine - दुगः कौय्, जंन्हू कौय्, लिकौय्, जंन्हूफाःया दथुइ च्वं क्वय् वना च्वंगु कौय्
sternum - दथु कौय्, बपिया दथुइ लाःगु गःपतं निसें प्वाथय् तक थ्यंगु कौय्
stirrup bone - न्हाय्पं पिलि नाप स्वाना च्वंगु न्हाय्पं दुने च्वंगु कौय्
talus - ग्वालि कौय्, पालिया लिउने च्वंगु ग्वल्लाःगु कौय्
tarsus - गौचा कौय्, पालिया दुने पाखे लाःगु कौय्
temporal bone - न्हकु कौय्, न्हाय्पंया न्ह्यःनेसं च्वंगु कौय्
thighbone - खम्पा कौय्, फःकौय्, पुलिं च्वय् च्वंगु कौय्
tibia - दुनेयागु नलि कौय्, त्वाःनाःया निपु कौय्या दुने पाखे लाःगु कौय्
ulna - ल्हाःयागु निपु कौय्या दुने पाखे च्वंगु कौय्
vertebrae - दुगः कौय्, जंन्हू कौय्, जंन्हूफाःया दथुइ च्वं क्वय् वना च्वंगु कौय्
vertebral column - दुगः कौय्, जंन्हू कौय्, जंन्हूफाःया दथुइ च्वं क्वय् वया च्वंगु कौय्
vomer - न्हाय्प्वाः निप्वाःया दथुइ च्वंगु कौय्

wristbone - नारि कौय्, ल्हा:पाया च्वसं च्वंगु कौय्
yoke bone - नेता: कौय्, मिखाया क्वसं च्वंगु कौय्
zygoma - नेता: कौय्, मिखाया क्वसं च्वंगु कौय्

CLOTHING - वस:

baggy trousers - खिप्व: सुरुवा:, दथुइ म्हिचा थें च्वंगु दुगु गौचा थ्यंक क्वहां व:गु मिसामस्तय् न्ह्याइगु सुरुवा:
bakkhu - वक्खु, सँयलं, कोत थें फिइगु तँययागु तपागु लं
bathrobe - वाथरोब, छैंय् अथें लं मफिसे च्वना च्वनेबलय् फिइगु गाउन
bathing skirt - प्याकुसा, मिस्तय् म्व: ल्हुइबलय् म्हय् हिनिइगु काप:
bhoto - भोतो, पुतु चिना: फिइगु लंचो दुगु पिनेयागु लं
blazer - ब्लेजर, कासा कोत, कासा म्हितेबलय् फिइगु कोत
blouse - मिसालं, न्ह्य:ने निब: याना: फिइगु पुतु दुगु मिसालं । ब्लाउज, म्ह त्वपुइगु मिसालं
bra - ब्रा, दुने फिइगु चिपागु मिसालं
breeches - ब्रिचेज, पुलिइ क्वसं चिना तयेगु चिहाक:गु पाइन्त
bush-shirt - बुस-सर्त, पाइन्तय् दुत मछ्वसे फिइगु बाग: लंचा दुगु कमिज
camisole - क्यामिसोल, मिस्तय् दुने फिइगु सालुगु लं
cape - केप, कोतया बोहलय् घाना च्वनिइगु चिहाक:गु गा
capote - ल्हा: दुत छ्वयेगु मदुगु ओभर कोत थें च्वंगु तपुलि दुगु गा
cardigan - कार्दिगन, न्ह्य:ने ताँख तयेगु दुगु स्वितर
cassock - क्यासक, क्रिस्तेन फादरपिंसं फिइगु जामा थें च्वंगु लं
chemise - समिज, मिस्तय् दुने फिइगु सालुगु लं
cloak - फागा, ल्हा: दुत छ्वयेगु मदुगु तपागु ओभर कोत थें च्वंगु गा
coat - कोत, ख्वातुक सुया त:गु लंचो दुगु द्य:ने फिइगु वस:
corset - कोर्सेत, इस्कर्तयात फ्वाक्क वयेकेत दुने फिइगु न्याया कौय् तया: दयेका त:गु मिस्तयगु वस:
dhoti - धोति, जँय् चिइगु ताहाक:गु व तब्यागु काप: छ्हाक:
dress - ड्रेस, मिस्तयगु गाउन । छुं नं त:धंगु इलय् फिइगु वस:
frock - फ्रक, मस्तय् फिइगु इस्कर्त, पुलिइ तक व:गु गुजिलं
gown - गाउन, ककु निसें तुति तक थ्यंगु म्ह छम्हं त्वपुइगु ह्वालुगु वस:
half-pants - हाफ-पाइन्त, कत्तु, पुलिइ तक व:गु पाइन्त
half-shirt - हाफ-सर्त, बाग: लंचा दुगु कमिज
half-sweater - हाफ-स्वितर, लंचो मदुगु स्वितर
harem pants - हरेम पाइन्त, पिलाक्वय् छम्हू जुइक चिना: न्ह्यायेगु ह्वालुगु सालुगु पाइन्त
jacket - ज्याकेत, जर्किन, म्ह त्वपुइगु द्य:ने फिइगु ख्वातुगु वस:
jeans - जिन पाइन्त, काउब्वाइ पाइन्त, तिर्पाल थें जा:गु ख्वातुगु काप:या सुया त:गु पाइन्त
jerkin - जर्किन, ज्याकेत, म्ह त्वपुइगु द्य:ने फिइगु ख्वातुगु वस:
jersey - जर्सि, कासा म्हितेबलय्

फिइगु त्याप्प च्वंगु तँययागु थाना तःगु वसः

jodhpurs - जोधपुर, जँ निसें पुलि तक ह्वालां-फ्वालां व पुलि निसें गौचा तक त्याप्प च्वंगु सल गयेबलय् न्ह्यायेगु पाइन्त

jumper - जम्पर, ह्वालां-फ्वालां जुइक पिने फिइगु न्ह्यःने गबाःगु वसः

khaki - खाकि, सिपाई व पुलिसतय् फिइगु म्हासु-म्हासु धाःगु सिइसे च्वंगु वसः

kilt - किल्त, स्कटल्याण्डया मिजंतय्सं फिइगु पुलिइ तक वःगु इस्कर्त

kimono - किमोनो, लंचो ह्वालां-फ्वालां जूगु जापानिज गाउन

leotards - लिवतार्द, सर्कस याइपिंसं फिइगु म्हय् त्याप्प च्वंगु सालुगु वसः

loin cloth - कयता, कांस, अन्दरवेरया पलेसा चिइगु कापः त्राला

long johns - गन्जि सुरुवाः, त्राउजर, लुमुक दुने न्ह्यायेगु त्याप्प च्वंगु सुरुवाः

long shirt - तपाःलं, पुलिइ तक वःगु पुतु दुगु भोतो

lungi - लुंगि, जँ निसें पालिइ तक त्वपुइत जँय् हिना तयेगु तब्यागु कापःयात चाकःलि जुइक सुया तःगु वसः

mackintosh - रेनकोत, वा वइबलय् लखं मप्याकेत फिइगु रबर ल्वाकज्याःगु कापःयागु कोत

night dress - द्यनेबलय् फिइगु सालुगु गाउन

overalls - वभरअल, ज्या यायेबलय् फिइगु म्ह छम्हं त्वपुइगु ह्वालुगु वसः

overcoat - ओभर कोत, कोतया द्यःने फिइगु पुलिइ तक वःगु तपागु कोत

pajamas - पाइजामा, सालुगु कापःयागु सुया तःगु पाइन्त थें जाःगु तुतिइ न्ह्यायेगु वसः

pants - पाइन्त, पतलुंग, निपा तुतियात निग्वः हे दयेका तःगु तुतिइ न्ह्यायेगु वसः

panty - पेन्ति, मिस्तय् दुने न्ह्यायेगु अन्दरवेर

parka - पार्का, यस्किमोतय्सं फिइगु तपुलि दुगु छेंगूया ज्याकेत

petticoat - पेतिकोत, पर्सिया तःलय् सिनेगु पालिइ तक वःगु इस्कर्त

pleated skirt - गुजिलं, जँ निसें पालिइ तक त्वपुइगु गुजि दुगु जामा

pleated trousers - सँय् कयता, पुलिइ क्वसं छम्हू जुइक चिनाः न्ह्यायेगु यक्व गुजि दुगु पाइन्त

poncho - पन्चु, छचं दुत छ्वयेत दथुइ ह्वः तया तःगु ख्वातुगु गा

pull-over - तँययागु थाना तःगु स्वितर

pyjamas - पाइजामा, सालुगु कापःयागु सुया तःगु पाइन्त थें जाःगु तुतिइ न्ह्यायेगु वसः

raincoat - रेनकोत, वा वइबलय् लखं मप्याकेत फिइगु कोत

ritual coat - क्वाँच कोत, द्यः पुज्यायेबलय् गुर्जु व व्रेजुपिंसं गुजिलंया च्वय् फिइगु कोत

robe - रोब, क्वय् थ्यंक वःगु तपागु गा । गाउन

safari suit - सफारि सुत, ख्वातुगु बुस-सर्त थें च्वंगु लं व पाइन्त

salwar-kurta - कुर्तासुरुवाः, ककु निसें पुलिइ तक वःगु लं व सुरुवाःया ज्वः

sari - पर्सि, पतासि, मिस्तय्सं न्ह्यःने गुजि तयाः सिनिइगु ताहाकःगु तब्यागु कापः छहाकः

sarong - सरोंग, लुंगि थें जँ निसें

पालिइ तक त्वपुइत जँय् हिना तयेगु ताहाक:गु तब्यागु काप:यात चाक:लि जुइक सुया त:गु वस:

shawl - गा, म्हय् न्ययेगु ताहाक:गु तब्यागु काप: छ्हाक:

shirt - कमिज, लं, लंचो व ग:तां दुगु म्ह त्वपुइगु लं

shorts - कत्तु, दुने न्ह्यायेगु अन्दरवेर । हाफ पाइन्त, पुलिइ तक व:गु पाइन्त

skirt - इस्कर्त, जँ निसें क्वय् त्वपुइगु छ्चा:खेरं घाना च्वनिइगु मिसा वस:

slacks - स्लायक्स, पाइन्त, पतलुंग, निपा तुतियात निग्व: हे दयेका त:गु तुतिइ न्ह्यायेगु वस:

slip - स्लिप, मिस्तय् दुने फिइगु सालुगु वस:

slit gown - भान्तालं, पालिइ तक व:गु पुतु दुगु मचातयसं फिइगु भोतो

smock - स्मक, म्ह छ्म्हं त्वपुइगु पिने फिइगु वस:, अप्रेसन यायेबलय् दाग्दरतयसं फिइगु गाउन

suit - सुत, कोत व पाइन्तया ज्व:, छुं नं वस:या ज्व:

sweat shirt - स्वेत-सर्त, चिहाक:गु लंचो दुगु स्वितर

sweater - स्वितर, तँययागु थाना त:गु पिने फिइगु वस:

tights - ताइत्स, कासा म्हितिइपिंसं व सर्कस याइपिंसं फिइगु म्हय् त्याप्प प्यपुंगु सालुगु वस:

trouser suit - लं सुरुवा:, तपा:लं व सुरुवा:या ज्व:

trousers - सुरुवा:, निपा तुतियात निग्व: हे दयेका त:गु तुतिइ न्ह्यायेगु वस:

T-shirt - तिसर्त, बाग: लंचा दुगु पिने फिइगु गन्जि

tunic - तुनिक, जँय् पेति चिना: फिइगु कोत थें जा:गु लं

tuxedo - तक्सेदो, न्ह्य:ने चिहाक: व लिउने ताहाक्येक व:गु कोत

underpants - अन्दरवेर, दुने न्ह्यायेगु कत्तु

undershirt - गन्जि, लंचो मदुगु दुने फिइगु सालुगु लं

underskirt - अन्दरस्कर्त, इस्कर्तया दुने फिइगु सालुगु इस्कर्त

undervest - प्वाकलं, पुतु चिना: दुने फिइगु लंचो मदुगु लं

underwear - अन्दरवेर, दुने न्ह्यायेगु कत्तु

vest - इस्तकोत, कोतया दुने फिइगु लंचो मदुगु सालुगु कोत, तुपुलं

waistcoat - इस्तकोत, कोतया दुने फिइगु लंचो मदुगु सालुगु कोत, तुपुलं

COLOURS - उन

azure - सर्ग: थें वँचुगु उन

black - हाकु, तुयुया अ:ख:, हेंग्वा:या उन

blue - वँचु, वाँचु, सर्ग:या उन

brown - सियु, भुइसिन्ह: व हाकु ल्वाकज्या:गु उन

carmine - ज्वाल्ल च्वंगु ह्याउँ

chocolate - चक्लेत, चाकुया उन, भचा सिइसे च्वंगु बखुं उन

cream - साध्य: उन, म्हासु-म्हासु धा:गु तुयुगु उन

crimson - वँचु-वँचु न:गु ह्याउँ, दुकु ह्याउँ

green - वाउँ, घाँय्यागु उन, म्हासु व वँचु ल्वाकज्या:गु उन

grey - बखुं उन, नौयागु उन, हाकु व तुयु ल्वाकज्या:गु उन

indigo - वसि, वँसि, गारा वँचु

maroon - मेरुन, गारा ह्याउँ

olive - म्हेम्हे धा:गु उन
orange - भुइसिन्ह:, संत्रासि, ह्याउँ व म्हासु ल्वाकज्या:गु उन
pale - भुयु
pink - गुलाफि, ह्याउँ व तुयु ल्वाकज्या:गु उन
purple - प्याजि, वँचु-ह्याउँ, वँचु व ह्याउँ ल्वाकज्या:गु उन
red - ह्याउँ, हिया उन
saffron - संत्रासि उन
scarlet - थीगु ह्याउँ
tan - सिइसे-सिइसे च्वंगु उन
tawny - भचा सिइसे च्वंगु संत्रासि उन
turquoise - युयागु उन, वाउँ न:गु वँचु
violet - ह्याउँ न:गु वँचु, ह्याउँ-वँचु
white - तुयु, न्हय्‌ता उनया ल्वाक:-बुक:
yellow - म्हासु, इयु, वाँगु व भुइसिन्ह:या दथुइ ला:गु उन

DIRECTIONS - थुखे उखे

back - लिउने
back and forth - लिहां-थिहां
backwards - लिखतं
down - क्वय्, क्वहां, क्वत
downstairs - कुने
downtown - क्व:ने
downwards - क्वय् पाखे
east - वंता
everywhere - फुकभनं
forward - न्ह्य:ने
front - न्ह्य:ने
here - थन
left - देपाय्, खवय्
north - यंता
north-east - यंकुलि
north-west - यउकुलि
over there - हुंकन
right - जवय्
south - यइता, यिता
south-east - वंकुलि
south-west - यइकुलि
that way - उखे
there - अन
this way - थुखे
to and fro - इरुथिरु
up - च्वय्, थहां, थत
upstairs - तलय्
uptown - थ:ने
upwards - च्वय् पाखे
west - यउता

DISEASES - लोय्

abscess - उकुम, य:पुकै, न्हि दाया च्वंगु प्व:
acne - स्य:कै, ख्वालय् वइगु स्य: जाया च्वंगु कै
ague - चिकु ज्वर, पतिं न्याना: जुइगु लोय्
AIDS (acquired immune deficiency syndrome) - छुं नं लोय् नाप ल्वाये मफयेका विइगु पुने य:गु लोय्
allergy - मनिंगु, मत्व:गु, भुजिंखां पुना ह:गु, म्हय् ह्याउँक फ्वात: फ्वात: वइगु लोय्
amygdalitis - न्ह्यपुया लोय्
anemia - म्हय् हि मगाना: जुइगु लोय्
angina - नुग:सैंया थाय् स्याइगु लोय्
angina pectoris - नुग:सैं पँम्हुइ थें जुइक स्याइगु लोय्
ankylosis - ल्हा: तुतिया साहा संके मजिइगु लोय्
apnoea - सास: दिइगु
appendicitis - तपुगु व चिपुगु

आतापुतिया लोय्

ariboflavinosis - भितामिन "बि" नयेगु मगाना: जुइगु म्हुतुसि तज्याइगु लोय्

arteriosclerosis - नुग:सें दुने हिनूया प्वा: चिप्वा: जुया वनिइगु लोय्

arthritis - बात, गौचालोय्, ल्हा: तुतिया साहा स्याइगु लोय्

asphyxia - सास: कुना: मचाया वनिइगु लोय्

asthma - थसा लोय्, थलोय्, फुंफुं लोय्, सास: ल्हायेगु पाइप भतिचा प्वा:तिना: सास: ल्हाये थाकुइगु लोय्

ataxia - ल्हा: तुति बांलाक संके मफइगु लोय्

athlete's foot - चाकिलं न:गु, ल्हा: व तुतिया पतिंया कापिइ वइगु तुयुगु चात: थें च्वंगु कै

atrophy - नये मगाना: गंसि जुया वनिइगु लोय्

beriberi - इलिं च्वना: सने मफइगु लोय्

biliary calculus - खाइप्व:चाय् लोहं दया वइगु लोय्

blackwater - ज्वर नापं चोफायेवलय् हि वइगु लोय्

bloody flux - छेरावति, भ्फारा जुइगु लोय्

boil - चिमिसँ चवुना: वइगु कै

botulism - फुद प्वाइजन, मभिंगु नसा नया: जुइगु लोय्

Bright's disease - जलासें स्यनिइगु लोय्

bronchitis - सास: ल्हायेगु पाइपय् दुने खै दया वइगु लोय्

bubonocele - कालय् प्व: वइगु लोय्

bursitis - बोह: व चुल्या नापं पुलि स्याइगु लोय्

cachexia - ताहा लोचं कया: म्ह सुथां मलाइगु

callus - करह जूगु, गनं म्हय् छेंगू छाइगु

cancer - उकुम, ला स्यना वनिइगु लोय्, मभिंगु ला बुया वइगु लोय्

canker rash - म्हुतुइ दुने घा: जूगु

carcinoma - छता उकुम

caries - वा किलं न:गु

cataract - मिखायात पिलिं भुनिइगु लोय्, फुल्या

catarrh - सेखं, सेखं चाइगु लोय्, न्हि व खै यक्व वइगु लोय्

chicken pox - खिचाकै, मचात्वलय् म्ह छम्हं वइगु कै

chilblain - पुचा:गु, तसकं ख्वाउँया: ल्हा: तुति चासुसे च्वना: फोंगाइगु लोय्

chlorosis - हि मगा: लोय्, हि मगाना: म्ह छम्हं वाउँसे च्वना वनिइगु लोय्

cholera - छेरावति, ल्ह्वक-फाक लोय्, भ्फारा बान्ता, भ्फारा यक्व जुइगु व ल्ह्वये नं वइगु प्वाथय् की दया: जुइगु लोय्

cirrhosis - जलासें स्यनिइगु लोय्

cold - सेखं, सेखं चाइगु लोय्, चिकु ज्वर, ख्वाउँ चाया: जुइगु लोय्, म्हयात चिकुया: न्हासं न्हि सुलु सुलु वइगु व यक्व हाछिका: वइगु लोय्

colic - फय्कू ग्वारा, आतापुति निले थें स्याइगु प्वा:यागु लोय्

colitis - तपुगु आतापुतिइ दुने जुइगु लोय्

conjunctivitis - लापिच:, मिखा छगलं ह्याउँया वइगु लोय्

corn - करह जूगु, पालिइ गनं छथाय् छेंगू छा:गु

coronary thrombosis - नुग:चुया दुने हि ख्वया: प्वा:तिइगु लोय्

cretinism - बाग: लाता, पाक:, म्ह व न्ह्यपु नितां बांलाक बोलना मवइगु लोय्
croup - कथुइ दुने मना वइगु लोय्
cyanosia - अक्सिजन मगाना: म्ह छम्हं वँचुसे च्वना वइगु लोय्
cyst - गुलिचा, म्हय् बुया वइगु दुने ति दुगु गुलिचा
dandy - म्ह स्याइगु व कै नापं ज्वर वइगु लोय्
dartre - छेंगूयागु लोय्
dengue - पतिं न्याना: म्ह स्याइगु व ज्वर वइगु लोय्
dermatosis - च्या:था: लोय्, छेंगुलिइ चात: चात: दया वइगु लोय्
diabetes - चिनि लोय्, च्वसु, सुगर, म्हय् चाकु अप्व: जुया: यक्व चोफाये मालिइगु लोय्
diphtheria - कथुइ पिलि बुया वइगु लोय्
distemper - वें जुइगु लोय्
dropsy - ल: लोय्, मंब्र लोय्, म्हय् दुने ल: जाया: मना वइगु लोय्
dysentery - फाक लोय्, हि दुगु भारा जुइगु लोय्
dysplasia - लाती, म्वा:थाय् ला बुया वइगु लोय्
dystrophy - नसा नये मगाना: ल्हा: तुति प्याथ: जुइगु लोय्
eczema - चासु कै, तिंतिं कै, चासुसे च्वंगु चात: चात: वइगु छेंगूया लोय्
edema - ल: लोय्, म्हय् दुने ल: जाया: मना वइगु लोय्
elephantiasis - किसि तुति, तुतिइ दुने ला: मुना: तपुया वइगु लोय्
emaciation - सुकिं लोय्, गंसि जुइगु लोय्
encephalitis - पतिं न्याना: जुइगु न्ह्यपुया लोय्
enteric fever - टाइफर, निइछन्हुया ज्वर, आतापुतिइ लोय् जुया: ज्वर वइगु
epilepsy - तिलोय्, तिकुलोय्, इलय् इलय् बैंय् ग्वारा तुला: म्ह तिल्ल प्यनिइगु लोय्
erythema - म्हय् ह्यांउंगु चात: चात: वइगु लोय्
fistula - दुघा:, म्हय् दुने जुइगु घा:
flu - सेखं ज्वर, सेखं चाया: ज्वर वइगु
fungus - फंगस, चासु कै, चासुसे च्वंगु चात: चात: वइगु लोय्
gallstones - खाइप्व:चाय् लोहं दया वइगु लोय्
gangrene - ला धोगिना वनिइगु लोय्
gastrisis - प्वाथय् दुने च्वंगु पिलि मना वइगु लोय्
glaucoma - मिखाय् ल: जाइगु लोय्
goiter - गल:, ग:पतय् दया वइगु ला ग्वारा
gonorrhea - चोफायेबलय् हिइसे च्वंक न्हि पिहां वइगु यचा लोय्
gout - बात, ल्हा: तुतिया साहा मना वइगु लोय्
green sickness - हि मगाना: म्ह वँचुसे च्वना वनिइगु लोय्
grippe - ग्रिप, सेखं ज्वर
heart attack - नुग:सैंया लोय्
heartburn - नुग: हिइसे च्वनिइगु लोय्
heatstroke - निभालं क:गु, क्वा:फसं कइगु लोय्, तसकं तांन्वया: बैंय् ग्वारा तुलिइगु
hemophilia - घा: जुलकि हि मदिक्क वया च्वनिइगु लोय्
hemorrhoids - अल:कै, पेनय् दुने पिने च्वंगु हिनू मना वइगु लोय्
hernia - प्वा:यात ल्ह्वना तइगु ला सालुया: आतापुति क्वहां वइगु लोय्

herpes - छेंगूयागु लोय्
hypertension - हिया प्रेसर तसकं थहां व्रनिइगु लोय्
icterus - म्हासु लोय्, म्ह छम्हं म्हासुसे च्वना वनिइगु लोय्
impetigo - तिंतिं कै वइगु छेंगूया लोय्
indigestion - नसा जिलं मजुइगु लोय्, तिलय् मग्यनिइगु लोय्
influenza - फ्लु, सेखं ज्वर
ischemia - हि न्ह्याये थाकुक हिनू चिपु जुइगु लोय्
jaundice - म्हासु लोय्, खाइप्वःचां ज्या मविइगु लोय्, म्ह छम्हं म्हासुसे च्वना वइगु लोय्
laryngitis - कथुइ दुने खस-खस जुइगु लोय्
leprosy - तःलोय्, ला धोगिनाः कुतुं वइगु लोय्
leucorrhoea - तुइक ति पिहां वइगु मिसा लोय्
leukemia - हिस्यं लोय्, हि स्यनाः जुइगु लोय्
lichen - ह्याउंक चातः चातः वइगु छेंगूयागु लोय्
lockjaw - वाकु ब्यना वनिइगु लोय्
lumbago - जँ क्वय् स्याइगु लोय्
malaria - औल, छन्हुइ अतः वइगु पतिं न्यानाः पुना वइगु चिकु ज्वर
malignant pustule - तच्वःगु उकुम, तसकं ग्यानापुगु कै
malnutrition - नयेगु नसा मगानाः जुइगु लोय्
mastoiditis - न्हायपंया लिउने स्याइगु लोय्
measles - धिके कै, भुसा कै, ह्याउंगु फ्वातः फ्वातः वइगु लोय्
meningitis - न्ह्यपु व तिस्यःया पिलि स्यनाः जुइगु लोय्
milk leg - सौंथबात, मचा बुइ धुंकाः मिसातय् तुति मना वइगु लोय्
mole - ती, म्हय् दइगु हाकुगु फुति
mumps - हर्चाप्वः, गःभु, वाकुधीया क्वसं प्वः वइगु लोय्
nausea - ल्ह्वये वइथें वाक वाक वइगु लोय्
necrosis - ला व कँय् सिना वनिइगु लोय्
nephritis - जलासैंयागु लोय्
nephrosis - जलासैंयागु लोय्
neuralgia - नर्भयागु लोय् जुया च्वंगुलिं ख्वाः व छ्यं तसकं स्याइगु
neuritis - नर्भय् घाः जुइगु लोय्
ophthalmia - मिखा मनिइगु नापं ह्याउंसे च्वनाः न्हि दाइगु लोय्
palpitation - नुगः भारा-भारा मिनिइगु लोय्
paralysis - अचाकलि, प्यारालाइज, ल्हाः तुति संके मफइगु लोय्
paraplegia - बाम्ह क्वय् अचाकलिं दाइगु, तुति संके मफइगु लोय्
paresis - ल्हाः तुति याता-प्याता जुइगु लोय्
Parkinson's disease - नर्भ बमलानाः ल्हाः तुति थर-थर खाइगु लोय्
paronychia - लुसिपोता जाःगु, लुसिइ न्हि दाःगु
parotitis - हर्चाप्वः, वाकुधी लिउने न्हायपं क्वसं प्वः वइगु लोय्
pellagra - भितामिन नयेगु मगानाः छेंगू तज्याइगु लोय्
peritonitis - प्वाःया दुने च्वंगु पिलि मना वइगु लोय्
pharyngitis - कथुइ दुने मना वइगु लोय्
phlebitis - हिनूयागु लोय्
pimples - स्यःकै, ज्वनांकै, ख्वालय् वइगु स्यः जाया च्वंगु कै
piles - अलःकै, पेनय् दुने च्वंगु हिनू मना वइगु लोय्

pleurisy - सों भुना च्वंगु पिलिया लोय्

pneumonia - निमोनिया, सोंया लोय्

podagra - तुतिया साहा स्याइगु लोय्

polio - दुग: कौंय् दुने च्वंगु तिस्य: मना वया: ल्हा: तुति संके मजिइगु मचातय्त जुइगु लोय्

pox - सिफ्लिस, ग्यानापुगु येचा लोय्

psittacosis - भंग:त पाखें पुना वइगु निमोनिया थें च्वंगु लोय्

psoriasis - म्हय् ह्याउंगु चात: चात: व बिखू दया वइगु छेंगूया लोय्

pyorrhoea - वासि लोय्, वासिइ न्हि दाइगु लोय्, वा स्याइगु लोय्

rachitis - खिचा तुति, कौंय् क्यातुया: खिचा तुति जुइगु मचा लोय्

rash - म्हय् चात: चात: दया वइगु लोय्, छेंगू ह्याउंया: हिइसे च्वनिइगु लोय्

rheum - सेखं, न्हासं न्हि सुलु सुलु वइगु लोय्

rheumatic fever - ल्हा: तुतिया साहा स्याना: ज्वर वइगु लोय्

rheumatism - ल्हा: तुतिया साहा स्याइगु लोय्

rhinitis - न्हाय् सुलुं वया: सेखं चाइगु लोय्

rickets - खिचा तुति, कौंय् क्यातुया: खिचा तुति जुइगु मचा लोय्

ringworm - सिन्हाय कै, चात: चात: पिहां वइगु छेंगूया लोय्

rupture - म्हया छुं नं ब्रोति तज्याइगु लोय्

sarcoma - उकुम जुइ त्यंगु, ला बुया वइगु लोय्

scabies - चासु कै, तसकं चासुसे च्वनिइगु कै

scarlatina - म्हय् ह्याउं फ्वात: फ्वात: नापं ज्वर वइगु लोय्

scarlet fever - म्हय् ह्याउं फ्वात: फ्वात: नापं ज्वर वइगु लोय्

schizophrenia - छ्ता वें जुइगु लोय्

sclerosis - नर्भ छाइगु लोय्

scurvy - वाउंचा व भितामिन "सि" नये मगाना: वाछें मना वइगु व वां हि वइगु लोय्

shingles - जुना कै, छ्ता छेंगूया लोय्

silicosis - हाकुसों, सोंय् धुलं जाया: जुइगु लोय्

sinusitis - न्हाय्ज्यं, साइनस, सेखं स्यना: जुइगु लोय्

small pox - त:कै, छ्याक: याना थकिइगु मचाबलय् वइगु कै

splenitis - अंपियागु लोय्

struma - गल:, ग:पतय् प्व: वइगु लोय्

syphilis - सिफ्लिस, तसकं ग्यानापुगु येचा लोय्

tabes - गंसि जुया वनिइगु लोय्

tetanus - म्ह चा:तुला वनिइगु लोय्

thrombosis - हिनुलिइ दुने हि धी चिना: हिनू प्वा:तिइगु लोय्

thrush - म्हुतुइ तुयुगु कै वइगु मचा लोय्

tonsillitis - तन्सिल, कथुइ दुने मना वइगु लोय्

torticollis - ग:प: मोयद्याइगु लोय्

toxemia - ब्लद प्वाइजन, हि स्यनिइगु लोय्

trachcocele - सास: ल्हायेगु पाइपया लोय्

trachoma - मिखा पुसाया लोय्

trauma - घा:पा: जुया: जुइगु लोय् । सक

trench fever - सि दाया: ज्वर वइगु लोय्

trichinosis - फाया लाय् दइगु सं थें च्वंपिं किलं जुइकिइगु ग्यानापुगु लोय्

trismus - वाकुधी संके मफइगु लोय्

tuberculosis - तिवि, गंलोय्, म्ह गंसि जुजुं वनिइगु लोय्
tumour - चेमो, ला बुया वइगु लोय्
typhoid - ताइफर, निइछन्हुया ज्वर, आतापुतिइ लोय् जुयाः ज्वर वइगु
typhus - सिं न्यानाः म्हय् ह्याउँक चातः चातः नापं ज्वर वइगु लोय्
ulcer - म्हय् दुने व पिने जुइगु गाः वंगु घाः, दुघाः, दुने जुइगु घाः
varicella - खिचा कै, मचावलय् म्ह छम्हं वइगु कै
varicosis - हिनू तपु जुइगु लोय्
variola - तःकै, छ्याकः याना थकिइगु मचाब्रलय् वइगु कै
wart - खय्, कै थें गुलिचा गुलिचा ला थहां वइगु
water blister - लःकै, लः जाया च्वंगु चासुसे च्वंगु कै
wen - प्वःथाः, म्हय् बाय छ्यनय् प्वः थाना च्वनिइगु लोय्
whooping cough - ह्वपु मुसु, ताहाकः जुइक मुसु वइगु व सासः घ्यार-घ्यार मिनिइगु मचा लोय्
xerophthalmia - मिखा गनाः स्याइगु लोय्
yaws - म्हय् इसि थें च्वंगु प्वःचा प्वःचा वइगु पुने यःगु लोय्
yellow fever - म्हासु ज्वर, पतिं न्यानाः पुनिइगु ल्हवये वयाः ज्वर वइगु लोय्

DOGS - खिचा

Afghan hound - काबुलि खिचा, छ्यं चिग्वः व चुलुसे च्वंगु ताहाकःगु सँ दुम्ह तःधिकःम्ह खिचा
Alsatian - धोंखिचा, अल्सेसन खिचा, तिस्वाःगु न्हाय्पं व च्वामुगु त्वाः दुम्ह फैजवाःया ज्या याइम्ह तःधिकःम्ह खिचा

basset - न्हाय्पं ताहाकःम्ह व न्ह्यःनेयागु तुति बेक्वःम्ह बागःचाम्ह अहल्या खिचा
beagle - बिगल खिचा, खराचा मालेत छ्यलिइम्ह चिधिकःम्ह खिचा
bloodhound - तना च्वंपिं मनूत मालेत छ्यलिइम्ह तसकं नैंतुने ब्ल्लाःम्ह न्हाय्पं ताहाकःम्ह तःधिकःम्ह खिचा
boxer - बक्सर खिचा, सँ पिचुसे च्वंम्ह त्वाः फ्याफः जूम्ह ब्रहचा पायधिकःम्ह खिचा
bulldog - दोहं खिचा, छ्यं तःग्वः व त्वाः फ्याफःम्ह तसकं ब्ल्लाःम्ह खिचा
Chihuahua - चिवावा खिचा, हलिमय् दकलय् चिधिकःम्ह खिचा
Chow chow - चाउ-चाउ खिचा, मे हाकुसे च्वंम्ह चाइनिज खिचा
collie - कःलि खिचा, फैजवाः खिचा, फैजवाःया ज्या याइम्ह सँ यक्व दुम्ह व त्वाः च्वामुसे च्वंम्ह खिचा
dachshund - दाक्सहुन्द, म्ह ताहाकः व तुति चिहाकःम्ह खिचा
Dalmatian - दल्मेसन खिचा, तुयुगु म्हय् हाकुगु च्याःथाःम्ह खिचा
dingo - दिंगो खिचा, अस्ट्रेलियन गुँखिचा
Doberman - दोब्ररम्यान खिचा, च्वामुगु त्वाः व पिचुगु सँ दुम्ह तःधिकःम्ह बल्लाःम्ह जर्मन खिचा
elkhound - यल्क-हाउन्द खिचा, ख्वातुगु सँ दुम्ह अहल्या खिचा

foxhound - फक्स-हाउन्द खिचा, सुला च्वंपिं फ्याकाधों मालेत छ्यलिइम्ह अहल्या खिचा
German shepherd - धोंखिचा, अल्सेसन, तिंस्वा:गु न्हायूपं व च्वामुगु त्वा: दुम्ह फैजवा:या ज्या याइम्ह त:धिक:म्ह खिचा
Great Dane - ग्रेतदेन खिचा, पिचुगु सँ दुम्ह त:धिक:म्ह बल्ला:म्ह खिचा
greyhound - ग्रेहाउन्द खिचा, च्वामुगु त्वा: व ताहाक:गु तुति दुम्ह तसकं ब्वां वने फुम्ह गंसिम्ह त:धिक:म्ह खिचा
harrier - हेरियर खिचा, खराचा मालेत छ्यलिइम्ह अहल्या खिचा
hound - हाउन्द खिचा, नँतुने बल्ला:म्ह अहल्या खिचा
hunting dog - अहल्या खिचा, अहल म्हितेवलय् छ्यलिइम्ह खिचा
husky - हस्कि खिचा, यस्किमो खिचा, च्वापुइ द्य:ने ख:चा सालिइम्ह ख्वातुसे च्वंगु सँ दुम्ह त:धिक:म्ह खिचा
Lhasa Apso - भ्याब्ले खिचा, ख्वा: हे खने मदयेक म्ह छम्हं सँ भ्याब्ला-भ्याब्ला दुम्ह सँदेसय् दुम्ह चिधिक:म्ह खिचा
Pekinese - पेचिं खिचा, चुलुसे च्वंगु ताहाक:गु सँ दुम्ह तुति चिहाक: व न्हाय् फ्याफ:म्ह चिधिक:म्ह खिचा
pointer - प्वाइन्तर' खिचा, छुं नँतुनकि त्वा: छखे स्वका: दना च्वनिइम्ह अहल्या खिचा
poodle - पुदल खिचा, छाय्पा कथं सँ खाका त:म्ह चिधिक:म्ह खिचा
pug - न्हाय् फ्याफ: खिचा, वुलदग थें न्हाय् फ्याफ:म्ह वाग:चाम्ह खिचा
puli - जतावाल खिचा, म्ह छम्हं तत:हाक:गु खिप: थें जा:गु जँचिंगु सँ दुम्ह खिचा
retriever - रित्रिभर खिचा, सर्गतं कुतुं व:म्ह भंग: कया हइम्ह खिचा
setter - सेतर खिचा, छुं नँतुनकि त्वा: तप्यंक स्वका: दना च्वनिइम्ह अहल्या खिचा
Shar pei - सारपेइ खिचा, म्ह सिवें छेंगू तपा: थें च्वंक छेंगू ललद्या:म्ह चाइनिज खिचा
sheep dog - फैजवा: खिचा, फैजवा:या ज्या याइम्ह सँ यक्व दुम्ह खिचा
spaniel - स्पैनेल खिचा, ख्वातुसे च्वंगु सँ व ताहाक:गु न्हायूपं दुम्ह नुग: मछिंगु ख्वा: व:म्ह खिचा
St. Bernard - सेन्त बरनार्द खिचा, तंपिं मनूत मालेत छ्यलिइम्ह सँय् खिचा थें च्वंम्ह त:धिक:म्ह बल्ला:म्ह स्विस खिचा
street dog - लाछि खिचा, लँय् च्वंम्ह खिचा
terrier - तेरियर खिचा, दारिवाल खिचा, तसकं सने फुम्ह त्वँय् गा:म्हुइ न्ह्या:म्ह दारि दुम्ह खिचा
Tibetan mastiff - सँय् खिचा, सँदेसय् दुम्ह ग्यानापुसे च्वंम्ह त:धिक:म्ह बल्ला:म्ह खिचा
whippet - ह्विपेत खिचा, रेस ब्वाकेत लहिना तइम्ह तसकं ब्वां वने फुम्ह गंसिम्ह त:धिक:म्ह खिचा
wolfhound - गुँखिचा ज्वनेत लहिना तइम्ह सँ ख्वातुसे च्वंम्ह त:धिक:म्ह अहल्या खिचा

DWELLINGS - छेँ

barrack - ब्यारेक, सिपाईंत च्वनिइगु छेँ
building - छेँ । त:खागु छेँ
bungalow - बंगला, छतं जा:गु छेँ
cabin - क्याबिन, यतखा, याक:चा दना च्वंगु चिकिचा खागु छेँ

castle - क्यासल, तसकं बल्लाक व मेपिं दुहां वये मफयेक दयेका तःगु लोहंयागु तःखागु छैं
chalet - स्याले, धलिं फुक्क खने दयेक व ताहाकः पाखा पिहां वयेक दयेका तःगु स्विसतय्गु छैं
chateau - स्यातो, देसं पिने दयेका तःगु तःखागु फ्रेन्चतय्गु छैं
cottage - कतेज, यतखा, याकःचा दना च्वंगु चिकिचा खागु छैं । बल, बल्चा, बुंइ पिवाः च्वनेत दयेका तःगु चिकिचा खागु छैं
fort - क्वाथ, सिपाईत च्वनिइगु बल्लाःगु छैं
god house - द्यःछैं, देगः मखुगु द्यःयागु छैं
hacienda - बुंया दथुइ दयेका तःगु तःसिं च्वनिइगु तःखागु स्पेनिसतय्गु छैं
hogan - सिंगों व चायागु दयेका तःगु भ्याः मदुगु छतं जाःगु ग्वार्चा चिंगु छैं
house - छैं
hovel - भिखाछैं, भिखाचा छैं, तसकं अःपुक व न्ह्यःने छु छु दु उकिया हे दयेका तःगु छतं जाःगु छैं
hut - बल, बल्चा, छेंचा, तसकं अःपुक दयेका तःगु छतं जाःगु छैं
igloo - इग्लु, यस्किमोतय्गु च्वापुछैं, च्वापुधीयात अप्पा थें जुइक चानाः दना तःगु खेंय् बागः भोपुइका तःगु थें च्वंगु छैं
manor-house - तःसिं च्वनिइगु तःखागु छैं
mansion - तःखाछैं, तःखागु छैं । तःसिं च्वनिइगु तःखागु छैं
palace - लायकूछैं, जुजु च्वनिइगु भराय खागु छैं
pavilion - सतः, निखे स्वखे चाला च्वंगु बाय् च्वनेत दयेका तःगु छैं
resthouse - फल्चा, फल्चाछैं, फलेचा, निखे स्वखे चाला च्वंगु बाय् च्वनेत दयेका तःगु चिकिचा खागु छैं
shack - तसकं अःपुक दयेका तःगु छतं जाःगु छैं
shanty - तसकं अःपुक दयेका तःगु सिंयागु छतं जाःगु छैं
shed - सेद, पौवा, थां तयाः पौ ल्ह्वना तःगु अंगः मदुगु छतं जाःगु छैं
skyscraper - सर्गः थिउगु छैं, तसकं तजाःगु छैं
stilt house - बेंय् मथिउ छैं, बेंय् मथिइक थामय् च्वय् दयेका तःगु सिंयागु छैं
teepee - तिपि, ताहाकःगु कथियात मचा कथि धंके थें तयाः उकियात छेंगुलिं भुना तःगु अम्रिकन इन्दियनतय्गु छैं
temple - देगः, द्यः पुज्यायेत पलिस्था याना तःगु छैं
tent - गाछैं, कापः छैं, पाल, ह्वातुगु कापःयागु दयेका तःगु छैं
villa - भिल्ला, देसं पिने दयेका तःगु तःखागु छैं
wigwam - विगवाम, ताहाकःगु कथियात मचा कथि धंके थें तयाः उकियात छेंगुलिं भुना तःगु अम्रिकन इन्दियनतय्गु छैं

EDGE TOOLS - पाय् दुगु ज्याभः

adze - बसिला, छखे मुगः थें च्वंगु व छखे चुपि थें च्वंगु सिं पिचुकेगु कःमितय्गु ज्याभः
axe - पा, सिमा पालेगु ज्याभः
bread knife - पाउरोति तायेगु स्यांगि
butcher knife - नाय चुपि, स्याचुपि, ला ध्यनेगु चुपि, मेय् स्यायेगु चुपि

chisel - है, सिंइ किइगु क:मितयूगु ज्याभ:
cleaver - ला त्यायेगु चुपि
cold chisel - कतां, लोहँतय् मा नँय् किइगु ज्याभ:
groover - सिंइ ताहाक:गु गा: म्हुइगु क:मितयूगु ज्याभ:
hoe - कू, बुँ क्वायेगु ज्यापुतयूगु ज्याभ:
kitchen knife - कुइँ, त्वाकलय् धंका त:गु ला तायेगु चुपि
knife - चुपि
lance - नतूचा, च्वामुगु ज्याभ:
penknife - चुपिचा, लथ्याये जिउगु चिपुगु चुपि
pick - तपुगु कोकीचा, पिक, च्वामुकू, चा क्वायेगु च्वामुगु कू
razor - ख्व:चा, सँ खायेगु ज्याभ:
scissors - चासा, कँय्चि, काप: चायेगु ज्याभ:
sickle - इंचा, इं, घाँय् चायेगु कौंल: लूगु ज्याभ:
table knife - स्यांगि, नयेबलय् छ्यलिइगु चुपि
wedge - चुक:, न्वकू, फँ, छुं नं वाफला यायेत दथुइ तायेगु ज्याभ:

FABRICS - काप:

alpaca - अल्पका, तिसि मायागु कां थाना त:गु काप:
baize - बाज, बुज: बुज: व:गु तँय्यागु काप:
batik - बातिक, सीयागु बांकि दयेका: अले उन छिना त:गु काप:
broadcloth - बराकाप:, कपाय्यागु थाना त:गु चुलुगु काप:
brocade - तिन्खा:, वहयागु कां बांकि थाना त:गु ज्वाला ज्वाला च्वंगु पिचुगु काप: । तास, लुँयागु कां बांकि थाना त:गु फ्व:फ्व: थहां व:गु काप: । क्वेचिं, सिलिक व लुँयागु कां थाना त:गु भिंगु ख्वातुगु चाइनिज काप:
brocatel - फ्व:फ्व: थहां व:गु छायपिइगु काप:
bunting - वन्तिंग, ध्वाँय् दयेकिइगु क्वातुक थाना मत:गु काप:
burlap - भांग्रा, वोरा सुइगु काप:
calico - क्यालिको, लं सुइत छ्यलिइगु छापे याना त:गु कपाय्यागु काप:
cambric - केम्ब्रिक, तिसि मायागु कां थाना त:गु सालुसे च्वंगु तुयुगु काप:
canvas - क्यानभास, गाछेँ सुइगु कपाय्यागु ख्वातुगु काप:
cashmere - कस्मिरा, न्याकं थें बांकि वयेक थाना त:गु तँययागु भिंगु काप:
cheesecloth - ग:ज काप:, कपाय्यागु थाना त:गु सालुगु जालि थें च्वंगु काप:
chenille - सेनिल, मासुति लासाय् थें का थहां व:गु काप:
chiffon - सिफन, तसकं क्वातुक निला त:गु सिलिकयागु कां थाना त:गु त:लय् खने दुगु सालुगु काप:
China silk - धुचि, सालुगु चाइनिज सिलिक काप:
chintz - छित काप:, फ्व:फ्व: छापे याना त:गु क्यालिको काप:
corduroy - कत्राइज, ध्व:ध्व: छ्वां व:गु कपाय्यागु काप:
crepe - क्रेप, कयकय कुंगु सालुगु काप:
dacron - देक्रोन, छता पोलिस्तरयागु काप:
damask - दमास्क काप:, न्याकं थें बांकि वयेक थाना त:गु तेबुलया द्य:ने लायेगु काप:

denim - काउब्वाइ जिन, कपाय्यागु थाना त:गु ख्वातुगु काप:
dhaka - धाका काप:, अप्व: याना: ह्याउँगु व हाकुगु अले तुयुगु कायागु बांकि पिकया: थाना त:गु काप:
drill - ड्रिल काप:, न्याकं थें बांकि वयेक थाना त:गु कपाय्यागु बल्ला:गु काप:
duffel - दफल काप:, तँययागु थाना त:गु क्वाचुगु काप:
dungaree - काउब्वाइ जिन, कपाय्यागु थाना त:गु ख्वातुगु काप:
endi - भुलाय, गा दयेकेत छ्यलिइगु ल्हातं थाना त:गु सिलिकया काप:
felt - भेला, तँय व कपाय् ल्वाकज्या:गु ब्रुज: ब्रुज: व:गु काप:
flannel - फलाचिन, फलातिन, तँययागु थें च्वंक ब्रुज: ब्रुज: थकया त:गु कपाय्यागु काप:
frieze - फ्रिज, छखे जक ब्रुज: ब्रुज: व:गु तँययागु थाना त:गु क्वाचुगु काप:
georgette - जर्जेत, कयकय कुंगु सालुगु काप:
gingham - गिन्गम काप:, न्हापाहे कपाय्या काय् उन छिना: थाना त:गु लं सुइगु सालुगु काप:
grogram - ग्रोग्रम काप:, तँय व सिलिक ल्वाकज्या:गु क्वाचुगु काप:
grosgrain - ग्रसग्रेन काप:, ध्व:ध्व: सिइ दयेक क्वातुक थाना त:गु कपाय् व सिलिक ल्वाकज्या:गु काप:
gunny - भांग्रा, बोरा सुइगु काप:
haircloth - सँयागु थाना त:गु काप:
homespun - छेँय् थाना त:गु काप:
jean - जिन, कपाय्यागु थाना त:गु ख्वातुसे च्वंगु बल्ला:गु काप:
linen - लिनेन, तिसि मायागु कां थाना त:गु काप:
lining cloth - खापि, दुब:सा तयेत छ्यलिइगु कपाय्यागु थाना त:गु क्वाचुगु काप:
mackintosh - रेनकोत सुइगु कपाय् व रबर ल्वाकज्या:गु काप:
madras - मद्रास काप:, भ्या: काप: सुइगु काप:
marquisette - मारक्वेजेत, भुल सुइगु जालि थें जा:गु काप:
monk's cloth - नब्रु, ल्हातं थाना त:गु तँययागु काप:
muslin - मलमल, कपाय्यागु थाना त:गु सालुगु नाइसे च्वंगु काप:
nainsook - नैनसुत, कपाय्यागु थाना त:गु चुलुसे व सिचुसे च्वंगु लं सुइगु काप:
nankeen - नान्किन, कपाय्यागु थाना त:गु म्हासु-म्हासु धा:गु काप:
nylon - नाइलन, सिन्थेतिक कायागु थाना त:गु काप:
organza - अरगेन्जा, त:लय् खने दुगु सालुगु सिलिक
orlon - अर्लन, सिन्थेतिक कायागु थाना त:गु काप:
plaid - स्कतिस काप:, चेक-चेक बांकि वयेक थाना त:गु तँय्यागु काप:
polyester - पोलिस्तर, सिन्थेतिक कायागु थाना त:गु काप:
pongee - पन्जि, क्वाचुगु सिलिक काप:
poplin - पप्लिन, कपाय्यागु थाना त:गु बल्ला:गु सालुगु काप:
rayon - रेअन, सिलिक थें च्वंगु कायागु थाना त:गु काप:
sacking - भांग्रा, बोरा सुइगु काप:
sailcloth - जाहाजयागु गा सुइगु क्यानभास काप:
satin - साथन, द्य:ने चुलुगु त:लय् क्वाचुगु सिलिक काप:

shoddy - सादि, तँयचुंयागु थाना त:गु काप:

silk - सिलिक, चुसि, सिलिक किलं पिकाइगु कायागु थाना त:गु चुलुगु काप:

swansdown - फलाचिन, छखे यक्व बुज: बुज: व:गु ब्वातुगु फलाचिन

tapestry - सोफा खोल, खोल सुइगु ल्हातं थाना त:गु ब्वातुगु काप:

tarpaulin - तिर्पाल, ल: मज्वयेकेत अलकत्ता ल्वाकछ्याना त:गु क्यानभास काप:

terry - तेरिकाप:, ब्वा:हुसाय् थें का छ्वां छ्वां व:गु पाइल दुगु काप:

tere-cotton - तेरिकतन, कपाय् व पोलिस्तर ल्वाकज्या:गु काप:

tere-wool - तेरिउल, तँय व पोलिस्तर ल्वाकज्या:गु काप:

tulle - तुल काप:, सालुगु ह्याउंगु काप:

tussah - तसर, सिइसे च्वंगु सिलिक काप:

tweed - त्विद काप:, तँय व कपाय् ल्वाकज्या:गु वेथां थाना त:गु क्वाचुगु काप:

twill - त्वेल, बेथां थाना त:गु काप:

velvet - मखमल, छखे ब्वातुगु पाइल दुगु नाइसे चुलुसे च्वंगु सिलिकया काप:

velveteen - मखमल थें च्वंक कपाय्यागु थाना त:गु काप:

wool - तँय, तँययागु थाना त:गु काप:

worsted - पिचुका त:गु तँययागु थाना त:गु काप:

FISH - न्या

anchovy - वहन्या, पेंगू इन्चि ति ताहाक:म्ह ल:छेंय् दइम्ह तुइसे च्वंम्ह न्या (*Anchoa mitchilli*)

angelfish - ह्याउं-वाउं ध्व:ध्व: व पति चिंगु तब्यागु म्ह दुम्ह ल:छेंय् दइम्ह न्या (*Holacanthus*)

archerfish - म्हुतुं ल: पिच्च याना: ब्वया च्वंपिं कीतयूत लखय् कुर्का: नइम्ह न्या (*Toxotes jaculator*)

barracuda - गोंजत्वा: न्या, गोंजया थें त्वा: छ्वां व:म्ह व तत:हाक:गु वा दुम्ह फिगू फुत ति त:धिक:म्ह ल:छेंय् दइम्ह न्या (*Sphyraena barracuda*)

bass - लिउने चित्या: जूगु ग्वार्चा चिंगु म्ह दुम्ह व क्वयूयागु वाकुधी छ्वां व:म्ह ल:छेंय् दइम्ह न्या (*Morone*)

bonito - स्वंगू फुत ति ताहाक:म्ह व म्ह दुच्छि कल्कि दुम्ह ल:छेंय् च्वनिइम्ह न्या (*Sarda sarda*)

bowfin - म्हय् दथुइ ताहाक:गु कल्कि दुम्ह पुखुलिइ व खुसिइ च्वनिइम्ह न्या (*Amia calva*)

butterfly fish - लाप्चा न्या, लाप्चा थें ह्याउं-वाउं म्ह दुम्ह ग्वार्चा चिंम्ह चिधिक:म्ह न्या (*Chaetodon trifasciatus*)

carp - लिउने चित्या: जूगु ग्वार्चा चिंगु म्ह दुम्ह अले पुखुलिइ व खुसिइ च्वनिइम्ह सोहन्या चुचलय् ला:म्ह न्या (*Cyprinus carpio*)

catfish - तिन्या, तिडा, पुखुलिइ व खुसिइ च्वनिइम्ह ग्वाय् दुम्ह हाकुम्ह न्या (*Ictalurus*)

cigar shark - च्यागू इन्चि ति ताहाक:म्ह व सार्क न्या दथुइ दकलय् चिधिक:म्ह सार्क न्या (*Squaliolus laticaudus*)

cod - न्यागू फुत ति ताहाक: व चाक्ला:गु म्ह अले निचल: मजूगु स्वकुं ला:गु न्हिप्यं दुम्ह ल:छेंय् दइम्ह न्या (*Gadus morhua*)

damselfish - ल्यासे न्या, म्हय् ह्याउं-

वाउँ च्या:था:म्ह न्याथलय् लहिना तये जिउम्ह चिधिक:म्ह न्या (*Abudefdut*)

dogfish - छगू फुत ति ताहाक:म्ह चिधिक:म्ह सार्कन्या (*Squalus acanthias*)

eel - भुन्या, भुडा, ताहा थें च्वंम्ह न्या (*Phisodnopsis boro*)

electric ray - हाब्रलासा न्या, २०० भोल्तयागु करेन्त व्रिइ़ फुम्ह छचं तग्व:म्ह ग्वार्चा चिंम्ह न्या (*Torpedo marmorata*)

fish - न्या, डा, चिचिहाक:गु पपू व पति चिंगु न्हिप्यं अले म्हय् व्रिखू दुम्ह ल: सास: ल्हाइम्ह लखय् च्वनिइम्ह

flounder - देमान्या, देमा थें चाकला:गु व पति चिंगु म्ह दुम्ह अले थ:गु उन हिले फुम्ह ल:छैंय् दइम्ह न्या (*Scophtalmus rhombus*)

flying fish - ब्वन्या, ल:या च्वय् च्वय् ब्वया जुइम्ह भंग:या थें पपू दुम्ह ल:छैंय् च्वनिइम्ह न्या (*Cypselurus heterurus*)

goby - न्याब्रच्छि-ब्यांब्रच्छि थें च्वंम्ह चिधिक:म्ह न्या (*Periophthalmus*)

goldfish - सोहन्या, स्वन्या, न्याथलय् लहिना तये जिउम्ह म्हासु-म्हासु ह्याउँ-ह्याउँ धा:म्ह चिधिक:म्ह न्या (*Carassius auratus*)

great white shark - तुयुम्ह सार्क न्या, निइगू फुत ति ताहाक: जुइम्ह व मनू नये य:म्ह ग्यानापुम्ह सार्क न्या (*Charcharodon carcharias*)

gunnel - चिधिक:म्ह भुन्या थें च्वंम्ह न्या (*Pholis gunnellus*)

guppy - म्ह ह्याउँ-वाउँ व न्हिप्यं त:धंम्ह न्याथलय् लहिना तये जिउम्ह निगू इन्चि ति हाक:म्ह न्या (*Poecilia reticulata*)

haddock - च्या:था: न्या, न्हायपंया लिउनेसं चात: छगू दुम्ह व निचल: मजूगु स्वकुं ला:गु न्हिप्यं दुम्ह ल:छैंय् दइम्ह न्या (*Melanogrammus aeglefinus*)

halibut - च्यागू फुत ति त:धिक:म्ह व मिखा निगलं छचंया जवय् ला:म्ह ल:छैंय् दइम्ह पति चिंम्ह न्या (*Hippoglossus hippoglossus*)

hammerhead - खतांछचं, जवं खवं छ्वां व:गु पति चिंगु छचं दुम्ह सार्क न्या (*Sphyrna*)

herring - वह थें तुयुगु सुलुक्क च्वंगु म्ह दुम्ह व न्यागू-खुगू इन्चि ति हाक:म्ह ल:छैंय् दइम्ह न्या (*Clupea*)

hogfish - छचनय् तिंतिं स्वा:गु सँ दुम्ह छता न्या (*Lachnolaimus maximus*)

kingfish - ब्यांस: न्या, तुयुगु म्हय् हाकुगु फुति फुति व निचल: मजूगु स्वकुं ला:गु न्हिप्यं दुम्ह अले ब्यांचा थें त्यार्र-त्यार्र स: पिकाइम्ह ल:छैंय् दइम्ह त:धिक:म्ह न्या (*Pogonias cromis*)

lantern fish - पुलपुल न्या, खुगू इन्चि ति ताहाक: व म्ह दुच्छिं मत थें च्याइगु फुति फुति दुम्ह ल:छैंय् दइम्ह न्या (*Myctophum affine*)

lionfish - कंन्या, म्ह छम्हं भंग:या पा थें च्वंगु तत:हाक:गु कं दुम्ह न्या (*Pterois*)

mackerel - वाउँ-वाउँ वँचु-वँचु धा:गु म्हय् हाकुगु ध्व:ध्व: दुम्ह छगूत्या

फुत ति त:धिक:म्ह ल:छेँय् दइम्ह न्या (*Scomber*)

mahseer - च्यागू-गुंगू फुत ति त:धिक: जुइम्ह पुखुलिइ व खुसिइ दइम्ह न्या (*Tor putitora*)

mako shark - म्ह ग्वार्चा चिंम्ह मनू नये य:म्ह सार्कन्या (*Isurus glaucus*)

marlin - ताहाक:गु कथि थें च्वंगु च्वामुगु त्वा: व तजा:गु स्वकुं ला:गु कल्कि दुम्ह ६०० किलो ति भ्यातुम्ह ल:छेँय् दइम्ह त:धिक:म्ह न्या (*Makaira*)

minnow - चयलाचा, खुसिइ व पुखुलिइ दइम्ह प्वाला प्वाला थीम्ह चिधिक:म्ह न्या (*Notropis*)

perch - म्हासुगु म्हय् सियुगु बाला बाला व कं दुगु, कल्कि दुम्ह खुसिइ व पुखुलिइ दइम्ह छगू फुत ति त:धिक:म्ह न्या (*Perca flavescens*)

pickerel - हँय्त्वा: न्या, निगू फुत ति ताहाक:गु सुलुक्क च्वंगु म्ह व हँय्या थें पति चिंगु तब्यागु म्हुतु अले निचल: जूगु न्हिप्यं दुम्ह खुसिइ व पुखुलिइ दइम्ह न्या (*Esox*)

pike - हँय्त्वा: न्या, पेंगू फुत ति ताहाक:गु सुलुक्क च्वंगु म्ह व हँय्या थें पति चिंगु तब्यागु म्हुतु अले निचल: जूगु न्हिप्यं दुम्ह खुसिइ व पुखुलिइ दइम्ह न्या (*Esox*)

pinecone fish - कंसि न्या, चिचा-कंसि थें च्वंक तत:धंगु बिखू दुम्ह न्याथलय् लहिना तये जिउम्ह चिधिक:म्ह न्या (*Monocentrus japonicus*)

piranha - छक्वलं बथां वया: न्या:वइम्ह छगू-निगू फुत ति त:धिक: जुइम्ह च्वामुगु वा दुम्ह ग्यानापुम्ह न्या (*Pygocentrus piraya*)

pollack - चाकला:गु त्या: थें च्वंगु म्ह व स्वकुं ला:गु न्हिप्यं दुम्ह ल:छेँय् दइम्ह न्या (*Pollachius virens*)

porcupine fish - चुसा न्या, चुसा थें म्ह छम्हं कं दुम्ह व म्हयात बेलन थें फोंगाके फुम्ह न्या (*Diodon holacanthus*)

pygmy sunfish - तत:ग्व:गु मिखा व पति चिंगु तब्यागु म्ह दुम्ह स्वंगू इन्चि ति त:धिक:म्ह न्याथलय् लहिना तये जिउम्ह न्या (*Enneacanthus gloriosus*)

rainbow trout - कपं न्या, ताहाक:गु तुयुगु म्ह दुच्छि ह्याउंगु बाला व निचल: मजूगु स्वकुं ला:गु न्हिप्यं दुम्ह पुखुलिइ व खुसिइ दइम्ह न्या (*Salmo gardnerri*)

sailfish - गान्या, ताहाक:गु कथि थें च्वंगु च्वामुगु त्वा: व म्ह दुच्छि गा थें जा:गु त:धंगु कल्कि दुम्ह च्यागू फुत ति हाक:म्ह ल:छेँय् दइम्ह वंचुम्ह न्या (*Istiophorus platypterus*)

salmon - पेंगू फुत तक त:धिक: जुइम्ह व स्वकुं ला:गु न्हिप्यं दुम्ह खुसिइ, वया: खेंय् थ्वइम्ह ल:छेँय् च्वनिइम्ह न्या (*Oncorhynchus tschawytscha*)

sardine - प्याक न्या, पति चिंगु तवालागु म्ह दुम्ह व न्यागू-खुगू इन्चि ति त:धिक:म्ह प्याक याना तये जिउम्ह ल:छेँय् दइम्ह न्या (*Sardinella*)

sawfish - क:ति न्या, निइगू फुत ति त:धिक:म्ह व क:ति थें च्वंगु ताहाक:गु पति चिंगु त्वा: दुम्ह ल:छेँय् च्वनिइम्ह न्या

sea horse - सल न्या, सलया थें

जा:गु छ्यं व ताहाक:गु च्वामुगु न्हिप्यं दुम्ह छ्गू फुत ति त:धिक:म्ह धस्वाना: जुइम्ह न्या (*Hippocampus*)

sea lamprey - ताहा न्या, ताहा थें च्वंम्ह म्हुतुइ वाकुधी मदुम्ह ल:छैंय् दइम्ह न्या (*Petromyzon marinus*)

shark - सार्क न्या, सार्क ङा, म्हया लिउने स्वकुं ला:गु धस्वाना च्वंगु पपू दुम्ह व म्हुतु त:लय् ला:म्ह ल:छैंय् दइम्ह ग्यानापुम्ह न्या

Siamese fighting fish - स्वँगू इन्चि ति त:धिक:म्ह अले त:धंगु पपू व न्हिप्यं दुम्ह ह्याउँसे बा वँचुसे च्वंम्ह न्या (*Betta splendens*)

skate - भुतुमालि न्या, भुतुमालि बांलूगु पति चिंगु म्ह व ताहाक:गु न्हिप्यं दुम्ह अले मिखा च्व:ने व म्हुतु त:लय् ला:म्ह छ्गू फुत ति त:धिक:म्ह ल:छैंय् दइम्ह न्या (*Raja batis*)

sting fish - कँयन्या, म्ह दुच्छिं थिलकि पुइ य:गु तिंतिं स्वा:गु कं दुगु पपू दुम्ह न्या (*T. draco*)

stingray - न्हिप्यंवाल भुतुमालि थें च्वंम्ह व न्हिपेनय् बिख दुगु कं दुम्ह न्यागू फुत त:धिक:म्ह न्या (*Dasyatis americana*)

sturgeon - खेँय् न्या, ताहाक:गु पति चिंगु त्वा: व कोँय् थें जा:गु बिखू दुम्ह स्वँगू फुत ति त:धिक:म्ह ल:छैंय् दइम्ह न्या (*Acipenser oxyrhynchus*)

swordfish - चुपित्वा: न्या, ताहाक:गु चुपि थें च्वंगु पति चिंगु त्वा: दुम्ह व भिगू फुत ति त:धिक:म्ह तसकं ब्वां वने फुम्ह ल:छैंय् च्वनिइम्ह न्या (*Xiphias gladius*)

tetra - खा:न्या, खा: थें दुने खने दुम्ह न्याथलय् लहिना तये जिउम्ह चिधिक:म्ह न्या (*Tetragonopterus*)

thresher - इंचान्हिप्यं, इंचा बांलूगु ताहाक:गु न्हिप्यं दुम्ह सार्कन्या (*Alopias vulpinus*)

tiger shark - धुँसार्क, सिइसे च्वंगु म्हय् त्या:त्या: दुम्ह मनू नये य:म्ह सार्क न्या (*Galeocerdo cuvieri*)

trout - निचल: मजूगु स्वकुं ला:गु न्हिप्यं दुम्ह पुखुलिइ व खुसिइ दइम्ह न्या (*Salmo*)

tuna - इखुंचिया थें निचल: जूगु न्हिप्यं दुम्ह ल:छैंय् दइम्ह न्या (*Thunnus thynnus*)

whale shark - ह्वेल सार्क, हलिमय् दकलय् त:धिक:म्ह न्या जुया च्वंम्ह न्ययगू फुत ति ताहाक:म्ह सार्कन्या (*Rhinocodon typus*)

FLOWERS - स्वां

African lily - चम्पा स्वां, ताहाक:गु चु दुगु नँस्वा:गु तुयुगु स्वां (*Hymenocallis mexicana*)

albizzia mollis - लाखे स्वां, तफ्व:गु स्वां थें च्वंक चाक:लिं च्वना च्वनिइगु सिमाय् ह्वइगु चिचिफ्व:गु ताहाक:गु स्वां (*Albizzia mollis*)

aloe - कुनु स्वां, सिथय् सिथय् कं व दुने ला: थें दुगु ताहाक: व तफिगु वाउँगु ह: दुगु माय् ह्वइगु स्वां (*Aloe barbadensis*)

amaryllis - म्वाहालि स्वां, बाला बाला चिंगु ताहाक:गु ह: दुगु माय् ह्वइगु म्वाहालिया म्हुतु थें च्वंगु स्वां (*Hippeastrum*)

azalea - तारि स्वां, भ्ा:सिमाय् ह्वइगु तकु स्वांया पुचलय् ला:गु छता चिचिफ्व:गु ह्याउँगु स्वां (*Rhododendron calendulaceum*)

bachelor's button - क:निह: स्वां, चिचिह: यक्व मुना: चाक्लाक ह्वइगु ह्याउँसे बा वँचुसे च्वंगु

स्वां (*Centaurea cyanus*)

balsam - लैंचा स्वां, ल्हातय् छिइगु लैंचा दयेकिइगु तत:हाक:गु वाउँगु ह: दुगु माय् ह्वइगु चिफ्व:गु स्वां (*Impatiens balsamina*)

barley flower - न:ला स्वां, तछो बा क:नि पिइबलय् ह्वइगु म्हासुगु तत:हाक:गु स्वां (*Zea mays; Hordeum vulgare*)

begonia - माक:काति स्वां, तत:ह:गु वाउँगु ह: दुगु माय् ह्वइगु छता चिचिफ्व:गु ह्याउँगु स्वां (*Begonia semperflorens*)

bellflower - नगु स्वां, नगु थें च्वंक न्याकुं लुइक ह्वइगु चिफ्व:गु वँचुगु स्वां (*Campanula garganica*)

bignonia - बाल्चि स्वां, धिमे क:छेयागु ताहाक:गु धे दुने दइगु चाक-चाक ला:गु तुयुगु फिपौ थें च्वंगु स्वां (*Oroxylum indicum*)

bird of paradise flower - भंग:थकुं स्वां, ब्वया च्वंम्ह भंग: थें च्वंगु केरामा पुचलय् ला:गु ह्याउँगु व वँचुगु स्वां (*Strelitzia reginae*)

black nightshade - मल:सि स्वां, मल:सि सइगु माय् ह्वइगु चिचिफ्व:गु तुयुगु स्वां (*Solanum nigrum*)

blanket flower - तग्व: मिखा स्वां, धकिचा स्वांया पुचलय् ला:गु चकंक ह्वइगु छता स्वां (*Gaillardia*)

bleeding heart - दलूचा स्वां, दलूचा खाये थें यगाना: भ्व:लिंक ह्वया च्वनिइगु नुग:सें ब्वांलूगु ह्याउँगु स्वां (*Dicentra spectabilis*)

blue water lily - उफो स्वां, लखय् द्य:ने ह्वया च्वनिइगु छता वँचुगु पलेस्वां थें च्वंगु स्वां (*Nymphaea stellata*)

bottlebrush - कल्कि स्वां, सिमा कचाया चोकाय् यगाना: ह्वइगु बुरुस थें च्वंगु ह्याउँगु स्वां (*Callistemon*)

bougainvillea - भोंस्वां, गसिमाय् ह्वइगु भों थें सालुगु स्वांह: दुगु ह्याउँगु स्वां (*Bougainvillea glabra*)

buddleia - सिन्हाय स्वां, ह: व कचा नापं स्वां थें छ्यले जिउगु नैंस्वा:गु ह: दुगु भ्का:सिमाय् ह्वइगु स्वां (*Buddleia asiatica*)

bull bay - तुयुपले स्वां, सिमाय् ह्वइगु पलेस्वां थें च्वंगु तुयुगु स्वां (*Magnolia grandiflora*)

buttercup - नकलिचा स्वां, छता स्वांह: ताता:पा:गु म्हासुगु स्वां (*Ranunculus asiaticus*)

butterfly bush flower - सिन्हाय स्वां, ह: व कचा नापं स्वां थें छ्यले जिउगु नैंस्वा:गु ह: दुगु भ्का:सिमाय् ह्वइगु स्वां (*Buddleia asiatica*)

cactus flower - सिखा: स्वां, फिस्वां, सिखा: माय् ह्वइगु स्वां (*Cactaceae*)

calendula - असल्फि स्वां, दबल स्वां, क्यातुसे व भ्यांग च्वंगु माय् ह्वइगु छता म्हासुगु स्वां (*Calendula arvensis*)

calla lily - संख स्वां, फकं थें मागोंनं चुलि जाया व:गु माय् ह्वइगु संख ब्वांलूगु तुयुगु स्वां (*Zantedeschia aethiopica*)

camellia - चिनिया गुरांस, सिमाय् ह्वइगु छता तफ्व:गु तुयुगु वा ह्याउँगु स्वां (*Camellia japonica*)

campanula - नगु स्वां, नगु थें च्वंक न्याकुं लुइक ह्वइगु चिफ्व:गु वँचुगु स्वां (*Campanula garganica*)

canna - कुइमायति स्वां, कुइमायति लप्ते माय् ह्वइगु ह्याउँगु व म्हासुगु स्वां (*Canna*)

cape jasmine - यलबुक: स्वां, यलब्रकं स्वां, भ्का:सिमाय् ह्वइगु गुंगू ह:

दुगु तसकं नँस्वा:गु तुयुगु स्वां (*Gardenia jasminoides*)

carnation - सँलचु स्वां, क्यातुगु माय् ह्वइगु गलैचा स्वांया पुचलय् ला:गु छता स्वां (*Dianthus caryophyllus*)

celosia - मखमल स्वां, मखमल थें नाइसे च्वंगु भ्वा: जुया: ह्वइगु चिचिफ्व:गु ह्याउँगु स्वां (*Celosia plumosa*)

champaca - चस्वां, तमागु सिमाय् नँस्वाक ह्वइगु चिकं पिकाये जिउगु चिफ्व:गु म्हासुगु स्वां (*Michelia champaca*)

chastetree flower - सिथि स्वां, सिमाय् ह्वइगु छता चिफ्व:गु स्वां (*Vitex negundo*)

China aster - ग्यानिथकुं स्वां, दथुइ मिखा थें दुगु व थीथी उन जुया: ह्वइगु तफ्व:गु स्वां (*Callistephus cinensis*)

China rose - हिफो स्वां, गुलाब स्वां पुचलय् ला:गु छता ह्याउँगु स्वां (*Rosa chinensis*)

Chinese hibiscus - लवंजिफो स्वां, जिफो स्वां, स्वांया गालय् ताहाक:गु म्हासुगु छ्वां वया च्वंगु दुगु भ्रा:सिमाय् ह्वइगु ह्याउँगु स्वां (*Hibiscus rosa sinensis*)

chrysanthemum - गोदावरी स्वां, चाक्लाक स्वांह: यक्व दुगु पति चिंगु स्वां (*Chrysanthemum*)

cigar flower - इनाय स्वां, छता चिपुगु त्या:चा त्या:चा चिंगु ह्याउँगु स्वां (*Cuphea ignea*)

clerodendron - चितु स्वां, दथुइ हाकुगु पु अले छचा:खेरं च्वामुसे च्वंगु ह्याउँगु ह: दुगु स्वां (*Clerodendron infortunatum*)

cockscomb - गोंग: चुलि स्वां, गोंग:या चुलि थें च्वंक धिक्का जुया: ह्वइगु ह्याउँगु स्वां (*Celosia argentea*)

rose - गुलाब स्वां

cockspur coral - मल्ता स्वां, सिमा कचाया चोकाय् भ्वाम्म चिंक ह्वया च्वनिइगु ह्याउँगु मल्ता थें च्वंगु स्वां (*Erythrina stricta*)

common basil - बभु स्वां, तत:ह:गु ह: दुगु तस्वा:गु माय् गजू लुइथें ह्वइगु चिफ्व:गु तुयुगु स्वां (*Ocimum basilicum*)

common camomile - ग्यानि मयजु स्वां, बहचा मागु माय् ह्वइगु तुयुगु व म्हासुगु स्वां (*Anthemus nobilis*)

common mallow - तिस: स्वां, रामतोर्या थें च्वंगु माय् ह:या गौ पतिकं चिचिफ्व:गु चकंक ह्वइगु स्वां (*Malva sylvestris*)

common sage - कपू सिन्हाय स्वां, कपू स्वां, सिन्हाय स्वां थें च्वंगु छता नँस्वा:गु ह:स्वां (*Salvia officinalis*)

common wormwood - धव: स्वां, धग: स्वां, वाउँगु गुलि गुलि थें च्वंक भ्रा:सिमाय् ह्वइगु छता स्वां (*Artemisia siversiana*)

coneflower - मिखाचा स्वां, मिखा तग्व: स्वां, दथुइ मिखा थें च्वंगु अले चाक:लिं क्वस्वया च्वंगु स्वांह: दुगु तफ्व:गु स्वां (*Rudbeckia amplexicaulis*)

coral flower - चथा स्वां, छता चिचिफ्वयेक ह्वइगु तुयुगु स्वां

coral jasmine - बखुं पालि स्वां, भ्रा:सिमाय् चिचिफ्वयेक ह्वइगु ह्याउँगु व तुयुगु ल्वाकज्या:गु स्वां

(*Nyctanthus arbortristis*)

cornflower - क:निह: स्वां, चिचिह: यक्व मुना: चाकलाक ह्वइगु ह्याउँसे बा वँचुसे च्वंगु स्वां (*Centaurea cyanus*)

Costa Rican nightshade - आल स्वां, कं दुगु गसिमाय् भ्वाम्म चिंक ह्वइगु वँचुगु स्वां (*Solanum wendlandii*)

cotton flower - कपाय् स्वां, कपायबुँ स्वां, कपाय् माय् ह्वइगु तुयुगु स्वां (*Gossupium arboreum*)

crape myrtle - सिनाज्या स्वां, सिमा कचाया चोकाय् सिनाज्या इलय् भ्वाम्म चिंक ह्वइगु स्वां (*Lagerstroemia indica*)

crocus - सतफलि स्वां, हागोंनं चुलि वया: बाला बाला चिंगु ह:या दथुइ ह्वइगु चिचिफ्व:गु म्हासुगु स्वां (*Crocus*)

crown of thorns - कंस्वां, पखालय् द्य:ने नं पिना तइगु तत्या:गु दं दुगु कंमाय् ह्वइगु चिचिफ्व:गु ह्याउँगु स्वां (*Euphorbia milii*)

cypress vine - लवं स्वां, गसिमा छमां जायेक ह्वइगु लवं थें च्वंगु चिचिफ्व:गु ह्याउँगु स्वां (*Quamoclit pennata*)

daffodil - गुनकेरा स्वां, ताहाक:गु तप्यंगु दंया चोकाय् ह्वइगु गं बांलूगु स्वां (*Narcissus*)

dahlia - लाहुरे स्वां, सकिइ चुलि वया: बुया वइगु माय् ह्वइगु थीथी उनयागु स्वां (*Dahlia*)

daisy - दथुइ म्हासुगु मिखा व छ्चा:खेरं तुयुगु स्वांह: दुगु चकंगु स्वां (*Bellis perennis*)

dandelion - ह:या सिथय् वा थें दुगु माय् ह्वइगु छता म्हासुगु स्वां (*Taraxacum officinale*)

daphne - महाद्य: स्वां, तमागु सिमाय् ह्वइगु महाद्य: बांलूगु स्वां (*Daphne papyracea*)

datura - काहा स्वां, दुध: स्वां, म्वाहालि थें च्वंगु छता ह्याउँगु स्वां (*Datura alba*)

day lily - चिकंधालि स्वां, चिकंधाले स्वां, घाँय् थें च्वंगु तत:हाक:गु ह: दुगु माय् न्हिच्छि जक ह्वया: सिना वनिइगु म्हासुगु स्वां (*Hemerocallis fulva*)

devil's trumpet - काहा स्वां, दुध: स्वां, म्वाहालि थें च्वंगु ह्याउँगु स्वां (*Datura alba*)

dwarf elder - मोति स्वां, भ्या:सिमाय् भ्वाम्म चिंक ह्वइगु तुयुगु स्वां (*Sambucus elbusus*)

edelweiss - सिलु स्वां, कपाय् थें च्वंगु ह: दुगु तुयुगु स्वां (*Leontopodium*)

Egyptian white lotus - कलेहो स्वां, तत:पातागु चाकला:गु ह: दुगु लखय् द्य:ने ह्वइगु कय: बांलूगु तफ्व:गु स्वां (*Nymphaea lotus*)

English daisy - गुलबहार स्वां, चिजा:गु माय् निफ्व: स्वफ्व: जुइक ह्वया च्वनिइगु दथुइ म्हासुगु व छ्चा:खेरं ह्याउँगु स्वांह: दुगु स्वां (*Bellis perennis*)

fennel flower - मधु स्वां, तग्व: जी सइगु माय् ह्वइगु नँस्वा:गु म्हासुगु स्वां (*Foeniculum vulgare*)

flag iris - वँचु स्वां, मेलू स्वां पुचलय् ला:गु वँचुगु स्वां (*Iris cristata*)

flax - अजिल स्वां, तिसि माय् ह्वइगु चिचिफ्व:गु वँचुगु स्वां (*Linum usitatissimum*)

foxglove - गुइता स्वां, तँतँ चिना: गजू लुइक ह्वइगु गं थें च्वंगु चिफ्व:गु स्वां (*Digitalis purpurea*)

garden hyacinth - चुलिथुक: स्वां, बाला चिंगु ताहाक:गु ह: दुगु माया

दं छ्हाकलं भ्वाम्म चिंक ह्वइगु चिचिप्वःगु स्वां (*Hyacinthus orientalis*)

garden nasturtium - पलेहः चसू स्वां, फाकंचा स्वां, फकंयागु हः थें चाकलाःगु हः दुगु माय् ह्वइगु ह्याउँगु व म्हासुगु स्वां (*Tropaeolum majus*)

gazania - भसं मिखा स्वां, दथुइ हाकुगु व चाकःलिं म्हासुगु स्वांहः दुगु हागोंनं बुया वइगु स्वां (*Gazania nivea*)

geranium - जर्मन स्वां, भ्वाम्म जुइक ह्वया च्वनिइगु चिचिप्वःगु ह्याउँगु स्वां (*Pelargonium hortorum*)

German camomile - देसिधवः स्वां, भ्वाम्म चिंगु स्वांमाय् वाल्ल ह्वइगु चिचिप्वःगु स्वां (*Matricaria chamomilla*)

ginger flower - पालुवुं स्वां, पालु माय् ह्वइगु वाउँगु स्वां (*Zingiber officinale*)

ginger lily - पंखा स्वां, बहलिकः स्वां, पालुमा पुचलय् लाःगु माय् ह्वइगु व दंया चोकाय् भ्वाम्म जुइक दया वइगु स्वां (*Hedychium spicatum*)

gladiolus - दंफो स्वां, पंलचा बांलूगु छ्ता स्वां (*Gladiolus*)

globe amaranth - गोय् स्वां, ह्याउँ-वँचु नःगु ग्वग्वलाःगु चिप्वःगु स्वां (*Gomphrena globosa*)

goat's beard - भ्याउरे स्वां, तुयुगु बा साध्यः उनयागु भ्वाम्म च्वंक ह्वइगु स्वां (*Aruncus dioicus*)

Guernsey lily - ककःचा स्वां, छ्ता भ्वाम्म जुइक ह्वइगु ह्याउँगु स्वां (*Nerine sarniensis*)

hibiscus - गंचा स्वां, गंस्वां, गंचा थें च्वंगु क्वस्वयाः ह्वइगु म्हासुगु बा भुयुगु स्वां (*Hibiscus manihot*)

hollyhock - कार्नेस-चम्पा स्वां, च्वामुसे च्वंगु माय् ह्वइगु ह्याउँगु व म्हासुगु स्वां (*Alcea rosea*)

holy basil - ह्याउँ-बभु स्वां, कचा व हः हे स्वां कथं छ्चलिइगु तुल्सिमा थें च्वंगु ह्याउँ नःगु छ्ता स्वांमा (*Ocimum tenuiflorum*)

honeysuckle fuchsia - राजकलि स्वां, छ्पुचः जुइक क्वस्वयाः ह्वइगु तुयु व ह्याउँ ल्वाकज्याःगु चिचिप्वःगु ततःहाकःगु स्वां (*Fuchsia triphylla*)

hops - हप्स स्वां, ब्यर दयेकेबलय् सवाः वयेकेत तइगु गसिमाय् ह्वइगु छ्ता स्वां (*Humulus lupulus*)

hydrangea - हिरायफो स्वां, प्यहः दुगु चिचिप्वःगु स्वां भ्वाम्म चिनाः छ्प्वः तप्वःगु ग्वल्लाःगु स्वां थें च्वंक ह्वइगु स्वां (*Hydrangea macrophylla*)

iris - मेलू स्वां, मे लुया च्वंगु थें ज्याःगु छ्ता स्वां (*Iris germanica*)

jacaranda - घंगला स्वां, सिमाय् ह्वइगु घंगला थें च्वंगु वँचुगु स्वां (*Jacaranda mimosifolia*)

jasmine - दाफो स्वां, स्वांहः बिस्कं बिस्कं जुइक चकना च्वनिइगु चिप्वःगु तुयुगु स्वां (*Jasminum multiflorum*)

lady's slipper - गलःरि स्वां, गुँइ सिं धोगिना च्वंगु थासय् ह्वया च्वनिइगु गलः बांलूगु छ्ता स्वां (*Cypripedium calceolus*)

leucas - ग्वःजावुं स्वां, तग्हाकःगु तप्यंगु दंया चोकाय् ह्वइगु वाउँसे च्वंगु ग्वार्चा चिंगु स्वां (*Leucas*)

lilac - सिन्हःमू स्वां, चिचिप्वःगु ह्याउँ-वँचु नःगु स्वां सिन्हःमू थें च्वंक भ्वाः जुयाः ह्वइगु स्वां (*Syringa vulgaris*)

lily of the valley - कमन्दलु स्वां, ततःहाकःगु वाउँगु हः दुगु माय् ह्वइगु गं थें च्वंगु चिचिप्वःगु

तुयुगु स्वां (*Convallaria majalis*)
lotus - पलेस्वां, ल:या त:लय् सकिं दं थहां वया: ल:या च:ने ह्वया च्वनिइगु स्वां (*Nelumbo nucifera*)
lupine - भ्वात्या स्वां, गजू थें च्वंगु ताहाक:गु झुप्पा जुइक ह्वइगु चिचिप्वः:गु स्वां (*Lupinus polyphyllus*)
Madagascar periwinkle - तुकि स्वां, तुकिचा थें च्वंगु ह्याउँ न:गु स्वां (*Catharanthus roseus*)
mahonia - मिकु स्वां, मतप्यासिमा थें च्वंगु भा:सिमाय् भ्वाम्म चिंक ह्वइगु म्हासुगु स्वां (*Mahonia nepaulensis*)
marigold - तफो स्वां, दथुइ मिखा थें व चाक:लिं चिचिधंगु स्वांह: यक्व दुगु म्हासुगु स्वां (*Tagetes erecta*)
mesembryanthemum - निभा:ह्य: स्वां, निभा: त्वइबलय् ह्वइगु व निभा: मदइबलय् हाकनं मुखू तुं जुया वनिइगु स्वां (*Carpobrotus acinaciformis*)
mimosa - लज्या स्वां, ल्हातं थिलकि लज्याना वनिइगु ह: दुगु माय् ह्वइगु चिचिप्वः:गु ह्याउँगु स्वां (*Mimosa pudica*)
morning glory - द्वांगचा स्वां, सुथय् भतिचा जक ह्वइगु गसिमाय् दइगु छता चकंगु स्वां (*Ipomoea tricolor*)
mulberry - समि स्वां, समिसि सइगु सिमाय् ह्वइगु चिचिप्वः:गु स्वां (*Morus*)
mustard blossom - लुँबुंस्वां, लुँबुं, पाछै माय् ह्वइगु चिचिप्वः:गु म्हासुगु स्वां (*Brassia junea*)
narcissus - गुनकेरा स्वां, ताहाक:गु तप्यंगु दंया चोकाय् ह्वइगु गं बांलूगु स्वां (*Narcissus*)
night jasmine - हसना स्वां, भा:सिमाय् ह्वइगु चान्हय् जुलकि नँस्वाइगु म्हासुगु चिचिप्वः:गु स्वां (*Cestrum*)
ocimum - तुयु-बभु स्वां, भुयु-बभु स्वां, कचा व ह: नितां स्वां कथं छ्यले जिउगु तुल्सिस्वां या पुचलय् ला:गु छता नँस्वा:गु स्वां (*Ocimum gratissimum*)
oleander - कनिव स्वां, कलिह: स्वां, तत:हाक:गु दंया चोकाय् ह्वया च्वनिइगु ताल्लाबलय् खने दइगु तुइसे व ह्याउँसे च्वंगु स्वां (*Nerium oleander*)
opium poppy - अफिम स्वां, अफिम दयेकिइगु छता स्वां (*Papaver somniferum*)
orchid - गुँस्वां, गुँइ सिँ धोगिना च्वंगु थासय् ह्वया च्वनिइगु थीथी ताजिया स्वां, गुँतकि स्वां, माक:चा स्वां, यलापु स्वां
pagoda flower - चुवा स्वां, सिमाय् ह्वइगु छता तुयुगु व म्हासुगु ल्वाकज्या:गु स्वां (*Plameria rubra*)
pansy - लापचा स्वां, लापचा थें च्वंक बांकि दुगु छता स्वां (*Viola tricolor*)
parrot tulip - आईचा स्वां, छमाय् छप्वः जक ह्वइगु स्वांह: भुलि भुलि व:गु पलेस्वां थें च्वंगु स्वां (*Tulipa*)
passionflower - घरि स्वां, मन्द: स्वां, घरिसि सइगु गसिमाय् ह्वइगु स्वां (*Passiflora coerulea*)
pearly everlasting - धुंस्वां, तकि तकि जुया: भ्वाम्म चिंक ह्वइगु ब्यांचा स्वां थें च्वंगु ह्याउँगु स्वां (*Anaphalis busun*)
petunia - पेतुन्या स्वां, भुलि-भुलि व:गु चकंगु स्वांह: दुगु थीथी उनयागु स्वां (*Petunia hybrida*)
poinsettia - लालपात्या स्वां, कथि थें जा:गु तत:जा:गु माय् ह्वइगु

तफ्वःगु ह्याउंगु स्वां (*Euphorbia pulcherrima*)

pomegranate - धालपति स्वां, धाले स्वां, धाले सइगु सिमाय् ह्वइगु ह्याउंगु स्वां (*Punica granatum*)

primrose - तपचा स्वां, चिमागु माय् ह्वइगु छता चकंगु चाकलाःगु स्वां (*Primula*)

radish blossom - वहर्बु स्वां, बहर्बु, लै माय् ह्वइगु चिचिफ्वःगु तुयुगु स्वां (*Raphanus sativus*)

rhododendron - तकु स्वां, गुंतकु स्वां, ततःहाकःगु वाउंगु हः लिसें दया च्वनिइगु सिमाय् ह्वइगु ह्याउंगु स्वां (*Rhododendron arboreum*)

rose - गुलाव स्वां, कंमाय् ह्वइगु तसकं नँस्वाःगु स्वां (*Rosa*)

rose moss - सुर्घः स्वां, निभाः त्वइबलय् ह्वइगु व निभाः मदइबलय् हाकनं मुखू तुं जुया वनिइगु छता स्वां (*Portulaca grandiflora*)

rose of Sharon - जपा स्वां, बहचा मागु फ्ाःसिमाय् ह्वइगु ह्याउंगु स्वां (*Hibiscus syriacus*)

sacred basil - तुल्सि स्वां, वासः कथं छ्यले जिउगु छता नँस्वाःगु स्वां (*Ocimum sanctum*)

saffron - दुस्वां, बिस्कं बिस्कं चकना च्वंगु खुगू वँचुगु स्वांहः दुगु केसर दयेकिइगु स्वां (*Crocus sativus*)

Saint John's wort - लुँगजू स्वां, फ्ाःमाय् ह्वइगु छता म्हासुगु स्वां (*Hypericum*)

scarlet sage - सचिका स्वां, क्यातुसे च्वंगु माय् ह्वइगु सचिका थें च्वंगु ह्याउंगु चिचिफ्वःगु स्वां (*Salvia splendens*)

silk cotton flower - धौबुँ स्वां, धलि स्वां, वासः कथं नं छ्यले जिउगु सिमाय् ह्वइगु ह्याउंगु स्वां (*Salmalia malabarica*)

silky oak - ककिचा स्वां, तमागु सिमाय् ह्वइगु ककिचा थें च्वंगु म्हासुगु स्वां (*Grevillea robusta*)

sisal flower - नालु स्वां, नालु माय् ह्वइगु स्वां (*Agave sisalana*)

snapdragon - ब्यांचा स्वां, पतिनं तिलकि म्हुतु चायेके थें वांखाइगु चिफ्वःगु स्वां (*Antirrhimum majus*)

Spanish dagger - खेँयबुँ स्वां, चुपि थें जाःगु च्वामुसे च्वंगु ताहाकःगु हः दुगु माय् ह्वइगु खेँय् बांलूगु तुयुगु स्वां (*Yucca gloriosa*)

spiderflower - माकःचा स्वां, स्वांमा कचाया चोकाय् तकि तकि चिंक ह्वइगु छता चिफ्वःगु स्वां (*Cleome spinosa*)

sunflower - धकिचा स्वां, ताक स्वां, दथुइ मिखा थें व चाकःलिं स्वांहः दुगु छमा स्वांमाय् छफ्वः जक ह्वइगु तफ्वःगु म्हासुगु स्वां (*Helianthus annuus*)

sunn hemp - छिकि-छिकिबुँ, छिक-छिक स्वां, तस्वाःगु ताहाकःगु दंया चोकाय् ह्वइगु म्हासुगु चिचिफ्वःगु स्वां (*Crotalaria juncea*)

sweet basil - बभु स्वां, ततःहःगु हः दुगु तस्वाःगु माय् गजू लुइथें ह्वइगु चिचिफ्वःगु ग्वार्चा चिंगु तुयुगु स्वां (*Ocimum basilicum*)

sweet honeysuckle - सुकबि स्वां, गसिमाय् ज्वायं चिंक ह्वइगु भचा ताहाकः बांलूगु म्हासुगु स्वां (*Lonicera caprifolium*)

sweet marjoram - मूस्वां, नँस्वाःगु हः दुगु मा छमां हे वासः कथं छ्यले जिउगु स्वां (*Ori-Majorana hortensis*)

sweet pea - कःछे स्वां, गया वनिइगु माय् ह्वइगु ह्याउंसे बा वँचुसे

च्वंगु स्वां (*Lathyrus odoratus*)
sweet violet - घत्ते स्वां, स्वांह: बिस्कं बिस्कं च्वना च्वनिइगु छता नयेजिउगु ह्याउँ-वँचु न:गु स्वां (*Viola odorata*)
sweet William - गलैचा स्वां, छता भ्वाम्म चिंक ह्वइगु चिफ्व:गु स्वां (*Dianthus barbatus*)
tasselflower - क्वखा स्वां, ह्याउँगु मखमल खिप: थें च्वंगु तत:हाक:गु स्वां (*Amaranthus caudatus*)
thorn apple flower - दुध: स्वां, काहा स्वां, म्वाहालि थें च्वंगु ह्याउँगु स्वां (*Datura alba*)
thuja - स्निज:भा स्वां, स्वां कथं छ्यलिइगु धुपिमा थें च्वंगु छता सिमाया ह: व कचा (*Thuja orientalis*)
toadflax - अज:फुलि स्वां, गजू लुइक भ्वाम्म चिंक ह्वइगु ब्यांचा स्वां थें च्वंगु चिचिफ्व:गु वँचुगु स्वां (*Linaria bipartita*)
tuberose - गुन्त: स्वां, गजू लुइ थें भ्वाम्म चिंक ह्वइगु म्वाहालि बांलूगु चिचिफ्व:गु तुयुगु स्वां (*Polianthes tuberosa*)
tulip - ग्यान स्वां, लाभा थें जा:गु हा दुगु माय् छफ्व: जक ह्वइगु पलेस्वां थें च्वंगु स्वां (*Tulipa*)
turmeric flower - हलूबुँ स्वां, हलू मांय् ह्वइगु म्हासुगु स्वां (*Curcuma longa*)
water hyacinth - ल:गाभा स्वां, लखय् लेहेंपुया: ह्वया च्वनिइगु छता स्वां (*Eichhornia crassipes*)
white jasmine - जीस्वां, दाफो स्वांया पुचलय् ला:गु चिफ्व:गु तुयुगु स्वां (*Jasminum officinale*)
white water lily - चव: स्वां, चवा स्वां, तुयुगु उफो स्वां, पलेस्वां थें च्वंक ह्वइगु तुयुगु स्वां (*Nymphaea alba*)
windflower - अफिरि स्वां, क्यातुगु माया कचा पतिकं ह्वइगु स्वांह: सिबें त:लय् च्वंगु ह: त:धंगु स्वां (*Anemone coronaria*)
winter cherry - अस्वे स्वां, भ्ना:सिमाय् भ्वाम्म चिंक ह्वइगु चिचिफ्व:गु म्हासुगु स्वां (*Withania somnifera*)
yellow jasmine - अजू स्वां, दाफो स्वांया पुचलय् ला:गु छता बहचा फ्व:गु म्हासुगु स्वां (*Jasminum humile*)
yucca - खेंयूबुँ स्वां, चुपि थें जा:गु च्वामुसे च्वंगु ताहाक:गु ह: दुगु माय् ह्वइगु खेंय् बांलूगु तुयुगु स्वां (*Yucca gloriosa*)
zinnia - नायचा स्वां, चिचिह:गु स्वांह: यक्व दुगु तफ्व:गु स्वां (*Zinnia elegans*)

FRUITS - सिसाबुसा

arbutus berry - त:क:बसि, क:बसि थें छ्याक: व ग्वला:गु अले ह्याउँसे च्वंगु चाकुगु सि (*Epigaea repens*)
coriaria - भुजिंसि, चिचिग्व:गु ज्वा: ज्वा: चिना: सइगु हाकुसे च्वंगु छता सि (*Coriaria nepalensis*)
sauraula - क्वैंसि, छता लप्ते माय् चिचिग्वयेक सइगु चाकु सवा: व:गु म्हासुसे च्वंगु सि (*Saurauia nepaulensis*)
mock strawberry - बैंक:बसि, छता ति यक्व पिहां वइगु ह्याउँसे च्वना: छ्याक:गु चिचिग्व:गु सि (*Duchesnea indica*)
squirting cucumber - खोकं तुसि, सँ थें दुगु व खेंय् बांलूगु छता तुसि (*Ecballium elaterium*)
gooseberry - भिंसि, बहचा मागु माय् सइगु छग्वलं सँ दुगु चाकुगु सि (*Ribes grossularia*)

pyracantha - घुंगलसि, झा:सिमाय् सइगु छता चिग्व:गु ह्याउँगु सि (*Pyracantha*)

alligator pear - गोंज पासि, छ्गू फुत ति ताहाक: जुइगु दुने तुइसे च्वंगु चाकुगु सि (*Persea americana*)

ananas - चिचा-कंसि, कंसि, पाइनेपल, कतहरा, खोला क्वाचुगु तग्व:गु चाकुगु सि (*Ananas comosus*)

apple - स्याउ, पासि थें च्वंगु पिने ह्याउँगु व दुने तुयुगु सिमाय् सइगु सि (*Malus sylvestris*)

apricot - ल्हासा ब:सि, बस्पति मदुगु ब:सि थें च्वंगु सि (*Prunus armeniaca*)

avocado - गोंज पासि, छ्गू फुत ति ताहाक: जुइगु दुने तुइसे च्वंगु चाकुगु सि (*Persea americana*)

balsam apple - बन्तरि, ध्व:ध्व: दुगु खोला दुगु निखें चोका च्वामुगु चिकनय् छुया नयेगु सि (*Momordica balsamina*)

banana - म्वाय्, खोला प्वलेबलय् दुने नाइसे च्वंगु चाकुगु ला दुगु ताहाक:गु म्हासुगु सि (*Musa paradisiaca*)

barberry - मल्ता प्यासि, कंमाय् सइगु छता ह्याउँगु ताहाक:गु प्यासि (*Berberis aristata*)

bayberry - क:बसि, चिमागु सिमाय् सइगु ह्याउँ-ह्याउँ हाकु-हाकु न:गु चिग्व:गु सि (*Myrica esculenta*)

bearberry - माक:सि, चिधंगु सिमाचाय् सइगु चिचिग्व:गु ह्याउँगु सि (*Arctostaphylos uva-ursi*)

belleric myrobalane - बल:, सिमाय् सइगु छा:गु पु दुगु छता सि (*Terminalia bellirica*)

berry - प्यासि, गुलि गुलि चिंगु चिचिग्व:गु छुं नं सि

bilberry - छता चिग्व:गु वँचुगु सि

(*Vaccinium*)

bitter cucumber - क्व:तुसि, वास: कथं जक छ्चले जिउगु तसकं खायुगु खँय् बांलूगु चिग्व:गु तुसिचा (*Cucumis*)

bitter orange - खाइसि, झम्सि थें च्वंगु छता खख: पाउँ-पाउँ धा:गु सि (*Citrus aurantium*)

black mulberry - हाकु समिसि, सिम्पु पायग्व:गु हाकुगु सि (*Morus nigra*)

black myrobalane - हल:, सिमाय् सइगु त्रिचिग्व:गु वाउँगुलिइ म्हासुगु फुति फुति दुगु फाकुसे सवा: व:गु वास: कथं नये जिउगु सि (*Terminalia chebula*)

black nightshade - मल:सि, मल्तामा थें च्वंगु माय् सइगु वास: कथं छ्चले जिउगु कयगू पायग्व:गु हाकुगु सि (*Solanum nigrum*)

black plum - गुँझम्सि, जपुसि, यक्व ति पिहां वइगु चिग्व:गु हाकुगु सि (*Eugenia jambolana*)

blackberry - मतप्यासि, मतपेसि, मुस्या पायग्व:गु हाकुगु सि (*Rubus*)

bo fruit - वंगलसि, चाकु सवा: व:गु वास: कथं नये जिउगु वंगल सिमाय् सइगु सि (*Ficus religiosa*)

box myrtle - क:बसि, चिमागु सिमाय् सइगु ह्याउँ-ह्याउँ हाकु-हाकु न:गु चिग्व:गु सि (*Myrica esculenta*)

boxberry - क:बसि, चिमागु सिमाय् सइगु ह्याउँ-ह्याउँ हाकु-हाकु न:गु चिग्व:गु सि (*Myrica esculenta*)

boysenberry - मतप्यासि थें च्वंगु छता चिग्वःगु सि (*Rubus ursinus loganobaccus*)

breadfruit - बेलासि, फंसि पुचलय् लाःगु छता तग्वःगु वाउँ-म्हासु नःगु सिमाय् सइगु सि (*Artocarpus altilis*)

bullock's heart - आँतासि, सिमाय् सइगु नुगःसें वांलूगु वाउँ-म्हासु धाःगु छ्याकःगु सि (*Annona reticulata*)

butter fruit - ल्हुसिपु, तुयुगु ति पिहां वइगु घ्यः दयेके जिउगु छता चाकुगु सि (*Madhuca butyracea*)

cantaloup - छता लःफसि, दुने ह्याउँसे च्वंगु नयेबलय् सिचुसे च्वनिइगु तग्वःगु सि (*musk melon*)

cape gooseberry - चाकु-चाकु पाउँ-पाउँ धाःगु म्हासुगु चिग्वःगु सि (*Physalis peruviana*)

carambola - कमोसि, म्हासु नःगु छता सि (*Averrhoa carambola*)

casaba melon - चाकु फसि, चिकुलावलय् सइगु चाकुगु फसि (*Cucumis melo inodorus*)

cassia pod - दिगसि, छता सिमाय् सइगु ताताहाकःगु धे दुने दइगु पु (*Cassia fistula*)

cherimoya - माकः फंसि पुचलय् लाःगु छता सि (*Annona cherimola*)

cherry - फोंसि, चेरि, सिंमाय् सइगु छता ह्याउँसे च्वंगु चिग्वःगु चाकुगु सि (*Prunus cerasoides*)

chinaberry - खायु बःसि, खाइबःसि, तमागु सिमाय् सइगु खाइसे च्वंगु म्हासु-म्हासु नःगु चिग्वःगु सि (*Melia azedarach*)

Chinese date - बयलि, बयसि, अम्बः पायग्वःगु ह्याउँसे च्वंगु खोला सुकू चिंगु सिमाय् सइगु सि (*Zizyphus mauritiana*)

Chinese sumac - सतिबयसि, सतबयसि, भ्फाःसिमाय् सइगु छता पाउँसे च्वंगु चिचिगुलिगु ह्याउँगु सि (*Rhus parviflora*)

citron - तःसि, न्हेलुसि, म्हासु-म्हासु नःगु व खोला ह्वातुगु सिमाय् सइगु तग्वःगु सि (*Citrus medica*)

common pear - भ्वासा पासि, छता नाइसे च्वंगु चाकुगु पासि (*Pyrus*)

cranberry - छता पाउँसे च्वंगु ह्याउँगु प्यासि (*Vaccinium macrocarpon*)

cubeb - कताबसि, म्हुतु वाइंया मिनिइगु चिचिग्वःगु गुलि गुलि चिंगु सि (*Litsaca citrata*)

currant - पु मदुगु मितसि, किसमिस, चिचिग्वःगु चाकुगु सि (*Ribes*)

custard apple - आँतासि, सिमाय् सइगु नुगःसें वांलूगु वाउँ-म्हासु धाःगु छ्याकःगु सि (*Annona reticulata*)

date - छोरा, चाकु चाकु धाःगु सिइसे च्वंगु भतिचा ताहाकः वांलूगु सि (*Phoenix dactylifera*)

date sugar palm - खजूसि, तायगःसिमा थें स्वांत्यांग तजाःगु सिमाय् सइगु चाकु-माकु सवाः वःगु सि (*Phoenix sylvestris*)

dewberry - छता मतप्यासि, मतपेसि, मुस्या पायग्वःगु हाकुगु सि (*Rubus*)

edible date - ताइबःसि, तायगः सिमा थें च्वंगु सिमाय् सइगु छता सि (*Phoenix*)

elephant apple - पाउँ पाउँ धाःगु हलं भुना तःगु सिमाय् सइगु सि (*Dillenia pentagyana*)

fern root - लःसि, दुने लः जक दुगु अम्बः थें च्वंगु छताजि मनभ्फाःया हा (*Nephrolepis cordifolia*)

fig - योमरि, ह्याउँ-ह्याउँ नःगु पु यक्व दुगु योमरि बांलूगु छता

चाकुगु सिमाय् सइगु सि (*Ficus carica*)

fox grape - पाउँ मितसि, छता पाउँगु मितसि (*Vitis acida*)

garden cucumber - खौतुसि, म्हासुगु तग्व:गु तुसि (*Cucumis sativus*)

grape - मितसि, चिचिग्व:गु चाकुगु सि (*Vitis vinifera*)

grapefruit - लेवु, संखतर दयेकेगु छता पाउँगु म्हासुगु सि (*Citrus paradisi*)

guava - आमासि, चिचिग्व:गु पु यक्व दुगु छता सिमाय् सइगु चाकु चाकु न:गु म्हासुगु सि (*Psidium guajava*)

hog plum - आम्लि, पु तग्व:गु व तसकं पाउँसे च्वंगु सिमाय् सइगु चिग्व:गु सि (*Choerospondias axillaris*)

honey fruit - य:सि, सिमाय् सइगु छता योमरि बांलूगु वाउँसे च्वंगु पाउँगु सि (*Schleichera oleosa*)

huckleberry - सिमाचाय् सइगु छा:गु पु दुगु हाकु-हाकु धा:गु वँचुगु सि (*Gaylussacia baccata*)

Indian butter fruit - मौवा, चाकु चाकु धा:गु चिग्व:गु सिमाय् सइगु सि (*Madhuca indica*)

Indian gooseberry - अम्ब:, सिमाय् सइगु चिचिग्व:गु वाउँ-वाउँ धा:गु पाउँगु सि (*Emblica officinalis*)

Indian plum - बयलि, बयसि, अम्ब: पायग्व:गु ह्याउँसे च्वंगु खोला सुकू चिंगु सि (*Zizyphus mauritiana*)

ivy gourd - बिम्ब:सि, तुसिमा थें ज्या:गु गसिमाय् सइगु छता खेंय् बांलूगु चिचिग्व:गु तुसि थें च्वंगु सि (*Coccinia cordifolia*)

jackfruit - फंसि, कैचा कैचा दुगु खोलां भुना त:गु दुने म्हासुगु चुलुसे च्वंगु बिस्कं बिस्कं वे दुगु तग्व:गु सि (*Artocarpus heterophyllus*)

Japanese medlar - कोंचा पासि, छता सिमाय् सइगु चिचिग्व:गु वँचु-वँचु न:गु सि (*Eriobotrya dubia*)

lemon - तग्व: भम्सि, भम्सि थें च्वंगु छता सि (*Citrus limonia*)

lime - कागित, भम्सि सिबें पाउँगु सिमाय् सइगु चिग्व:गु सि (*Citrus aurantifolia*)

litchi - लिचि, लुचि, कैचा कैचा दुगु खोलां भुना त:गु दुने तुइसे च्वंगु चाकु चाकु धा:गु चिग्व:गु सि (*Litchi chinensis*)

loganberry - लोगन प्यासि, इसि व गतप्यासियागु पुसा ल्वाक:-बुक: याना: सयेका त:गु छता न्हूगु सि (*Rubus*)

long mulberry - नेकू समिसि, ताहाक: बांलूगु वाउँ-वाउँ म्हासु-म्हासु धा:गु सि (*Morus*)

loquat - लक्वाथ, ल्हवये मवयेकेत वास: कथं छ्यचले जिउगु खोलाय् सँ दुगु सिमाय् सइगु सि (*Eriobotrya japonica*)

lychee - लिचि, लुचि, कैचा कैचा दुगु खोलां भुना त:गु दुने तुइसे च्वंगु चाकु चाकु धा:गु चिग्व:गु सि (*Litchi chinensis*)

mahonia fruit - मिकुसि, मतप्यासि थें च्वंक सइगु छता चाकु-पाउँ सवा: व:गु सि (*Mahonia nepaulensis*)

Malta orange - मुसुम, खोला छ्याक:गु संत्रासि थें च्वंगु छता चाकुगु सि (*Citrus sinensis*)

mandarin - चिग्व:गु सन्त्रासि, खोला प्वलकि दुने ति पिहां वइगु वे दुगु सिमाय् सइगु ह्याउँ-ह्याउँ म्हासु-म्हासु धा:गु चाकुगु सि (*Citrus reticulata*)

mango - अं, आं, बाउँगु खोलाया दुने म्हासुगु ला दुगु पु तग्व:गु सिमाय् सइगु चाकुगु सि (*Mangifera

indica)
mangosteen - तिबोंसि, ह्याउँ-ह्याउँ न:गु खोला दुने तुयुगु ला दुगु सिमाय् सइगु सि (*Garcinia mangostana*)
marumi kumquat - कमलासि, बहचा मागु भ्का:सिमाय् सइगु छता चाकु-पाउँ सवा: व:गु ग्वग्वला:गु सि (*Citrus japonica*)
melon - मेधासि, मेवा, सिमाय् सइगु दुने म्हासुगु ला दुगु छता चाकुगु तग्व:गु सि (*Carica papaya*)
melting pear - धापासि, दुने तुइसे व चाकुसे च्वंगु सिमाय् सइगु छता ग्वल्ला:गु सि (*Pyrus*)
monkey jack - माक: फंसि, छता सिमाय् सइगु म्हासु-म्हासु धा:गु चाकुगु चिग्व:गु सि (*Artocarpus lakoocha*)
mountain ash fruit - प्यासिगोचा, सिमा कचाया चोकाय् भ्वा: भ्वा: जुइक सया च्वनिइगु ह्याउँ-ह्याउँ न:गु सि (*Sorbus americana*)
mulberry - समिसि, समेसि, भजंगोसि, पाउँ-पाउँ चाकु-चाकु धा:गु क:बसि थें च्वंगु भचा ताहाक: वांलूगु सि (*Morus*)
muscadine - कस्तू थें नंस्वा:गु मितसि, दाख, चिचिग्व:गु चाकुगु सि (*Vitis rotundifolia*)
muskmelon - खर्बुजा, चाकु फसि, दुने म्हासुगु ला दुगु तग्व:गु फसि थें च्वंगु सि (*Cucumis melo*)
myrobalan - अम्ब:, सिमाय् सइगु चिचिग्व:गु वाउँ वाउँ धा:गु पाउँगु सि (*Emblica officinalis*)
natal plum - घल:सि, बुतकि हाकुसे च्वनिइगु ह्याउँगु चिग्व:गु सि (*Carissa carandas*)
nectarine - खोला पिचुसे च्वंगु ब:सि, चाकु-चाकु पाउँ-पाउँ धा:गु बस्पति पु दुगु सि (*Prunus persica nectarina*)
nutmeg apple - जिफ्व:, गोय् थें च्वंगु पु दुगु सिमाय् सइगु छता सि (*Myristica fragrans*)
oleaster - तुकुप्यासि, सिमा कचाया चोकाय् सइगु मतप्यासि थें च्वंगु ह्याउँ-म्हासु न:गु सि (*Elaeagnus latifolia*)
olive - अलपु, चिकं पिकाये जिउगु हाकुगु चिग्व:गु सिमाय् सइगु सि (*Olea europaea*)
orange - सन्त्रासि, खोला प्वलकि दुने ति पिहां वइगु बे दुगु सिमाय् सइगु ह्याउँ-ह्याउँ म्हासु-म्हासु धा:गु चाकुगु सि (*Citrus reticulata*)
otaheite orange - भ्कम्सि, भ्कामासि, पाउँसि, कंमाय् सइगु छता पाउँगु सि (*Citrus jumos*)
papaw - मेधासि, मेवा, सिमाय् सइगु दुने म्हासुगु ला दुगु छता चाकुगु तग्व:गु सि (*Carica papaya*)
papaya - मेधासि, मेवा, सिमाय् सइगु दुने म्हासुगु ला दुगु छता चाकुगु तग्व:गु सि (*Carica papaya*)
passion fruit - घरिसि, गसिमाय् सइगु चिचिग्व:गु चाकु-पाउँ सवा: व:गु सि (*Passiflora coerulea*)
peach - ब:सि, चाकु-चाकु पाउँ-पाउँ धा:गु बस्पति पु दुगु सि (*Prunus persica*)
pear - पासि, दुने तुइसे व चाकुसे च्वंगु सिमाय् सइगु ग्वल्ला:गु सि (*Pyrus communis*)
persimmon - फाकुसि, हल्वाबेच, सिमाय् सइगु ह्याउँ-ह्याउँ म्हासु-म्हासु धा:गु दुने तग्व:गु पु दुगु चाकुसे च्वंगु सि (*Diospyros virginiana*)
pineapple - चिचा-कंसि, कंसि, पाइनेपल, कतहरा, खोला क्वाचुगु

तग्वःगु चाकुगु सि (*Ananas comosus*)

plantain - छताजि म्वाय्, खोला प्वलेवलय् दुने नाइसे च्वंगु चाकुगु ला दुगु ताहाकःगु म्हासुगु सि (*Musa paradisiaca*)

plum - आलुचा, आलुबखरा, चाकु-चाकु पाउँ-पाउँ धाःगु स्वयेबलय् म्हासुगु गोलभ्यारा थें च्वंगु चिग्वःगु सि (*Prunus domestica*)

pomegranate - धाले, धालेसि, धालासि, छ्याःगु खोलाया दुने चाकुगु ति दुगु ह्याउँगु गुलि गुलि दुगु सिमाय् सइगु सि (*Punica granatum*)

pomelo - भोगत्या, भोगसि, भोंसि, ख्वातुसे च्वंगु वाउँगु खोलाया दुने पाउँ पाउँ धाःगु बे दुगु तग्वःगु ग्वल्लाःगु सिमाय् सइगु सि (*Citrus grandis*)

potato apple - सपोसि, ग्वारा ग्वारा मिंगु ग्वल्लाःगु दुने बेबे दुगु छता सि (*Achras zapota*)

prickly pear - कंमाय् सइगु छता सि (*Opuntia ficus-indica*)

prune - आलुचा सुकू, आलुबखरा सुकू, चाकु-चाकु पाउँ-पाउँ धाःगु स्वयेबलय् म्हासुगु गोलभ्यारा थें च्वंगु सुकू गंका तःगु चिग्वःगु सि (*Prunus domestica*)

puneala plum - बखदासि, छता चाकु-पाउँ सवाः वःगु बहचा ग्वःगु सि (*Flacourtia indica*)

quince - नेपाल स्याउ, सिमाय् सइगु भचा वाउँ वाउँ नःगु छ्याःगु स्याउ (*Cydonia oblonga*)

raisin - मितसि सुकू, दाख, सुकू गंका तःगु चिचिग्वःगु चाकुगु सि (*Vitis*)

raspberry - इसि, कंमाय् सइगु चिचिग्वःगु म्हासुगु नाइसे च्वंगु चाकुगु सि (*Rubus ellipticus*)

red mulberry - ह्याउँ समिसि, सिम्पु पायग्वःगु ह्याउँगु सि (*Morus rubra*)

rose-apple - गुलाब जम्बा, सिमाय् सइगु पु तग्वःगु चाकु चाकु धाःगु नँस्वागु म्हासुगु सि (*Syzygium jambos*)

rough lemon - कालजमि, सिमाय् सइगु छता पाउँसे च्वंगु सि (*Citrus jambhiri*)

sand pear - चिनिया पासि, छता सिमाय् सइगु भचा छ्याःगु पासि (*Pyrus pyrifolia*)

sapodilla - सपोसि, ग्वारा ग्वारा मिंगु ग्वल्लाःगु दुने बेबे दुगु छता सि (*Achras zapota*)

silk cotton fruit - सिमलसि, भाराबान्ताया वासः कथं छ्यलेजिउगु सिमाय् सइगु छता सि (*Salmalia malabarica*)

strawberry - च्यांकःबसि, स्ट्राबेरि, ह्याउँगुलिइ म्हासुगु फुति फुति दुगु चिग्वःगु योमरि बांलूगु सि (*Fragaria*)

sugar apple - सलपापु, पुयात चाकुगु लां भुना तःगु सिमाय् सइगु चिग्वःगु सि (*Annona squamosa*)

sunberry - मलःसि, मल्तामा थें च्वंगु माय् सइगु वासः कथं छ्यलेजिउगु कयगू पायग्वःगु हाकुगु सि (*Solanum nigrum*)

sweet lime - चाक्सि, चाकुसि, तुयु-म्हासु नःगु सन्त्रासि पायग्वःगु सिमाय् सइगु खोला पिचुसे च्वंगु चाकुगु सि (*Citrus limettioides*)

sweet orange - गुसुम, खोला छ्याकःगु संत्रासि थें च्वंगु छता चाकुगु सि (*Citrus sinensis*)

tamarind - तितिसि, सिमाय् सइगु छता तसकं पाउँगु सि (*Tamarindus indica*)

tangerine - चिग्वःगु सन्त्रासि, खोला प्वलकि दुने ति पिहां वइगु बे दुगु

सिमाय् सइगु ह्याउँ-ह्याउँ म्हासु-म्हासु धा:गु चाकुगु सि (*Citrus reticulata*)

thorn apple - दुध:सि, म्वाहालि थें च्वंगु स्वां ह्वइगु माय् सइगु कं दुगु चिचिग्व:गु सि (*Datura alba*)

watermelon - तर्बुजा, चाकु फसि, जधि, दुने सिचुसे च्वंगु ह्याउँगु ला दुगु फसि थें तग्व:गु सि (*Citrullus vulgaris*)

wax myrtle - सी भुना त:गु छता प्यासि (*Myrica*)

whortleberry - छता चिग्व:गु वँचुगु सि (*Vaccinium myrtillus*)

wild berry - बाफंसि, गुंइ अथें सया च्वनिइगु छता चिग्व:गु सि

wild lime - त:सि, न्हेलुसि, म्हासु-म्हासु न:गु व खोला ह्वातुगु सिमाय् सइगु तग्व:गु सि (*Citrus medica*)

wild pear - छुस्या पासि, धचा पासि, धपा पासि, गुंइ अथें सया च्वनिइगु चिग्व:गु पासि (*Pyrus pashia*)

wild raspberry - हाकु इसि, भ्यांग च्वंगु सिमाय् चिचिग्वयेक सइगु छता ह्याउँ-हाकु धा:गु सि (*Rubus paniculatus*)

wood apple - ब्या:, ब्यालसि, भलेचामलसि, स्याउ पायग्व:गु छता छा:गु सि (*Aegle marmelos*)

yellow cucumber - खौतुसि, म्हासुगु तग्व:गु तुसि (*Cucumis sativus*)

yellow myrobalane - हल:, सिमाय् सइगु चिचिग्व:गु वाउँगुलिइ म्हासुगु फुति फुति दुगु फाकुसे सवा: व:गु वास: कथं नये जिउगु सि (*Terminalia chebula*)

GAMES - कासा

archery - धनुसबान कासा, धनुसबान कयेका: म्हितेगु कासा

arm wrestling - ल्हा: ल्वाकेगु कासा, चुलिंचू च्वना च्वंपिं निम्ह कासामित चुल्या तेबुलय् दिका: ल्हातं ल्हातय् क्वत्यला: म्हितिइगु कासा

athletics - ब्वां वनेगु व तिंन्हुइगु नापं वांछ्वयेगु दुथ्या:गु चकंगु थ्यलय् म्हितेगु कासा

backgammon - ब्याकग्यामन, कोथा कोथा दुगु वोर्दया द्य:ने गत्ति संका: म्हितेगु कासा

badminton - ब्यातमिन्तन, निखल: निखे च्वना: भ्रंग:या पायागु दयेका त:गु ककयात ब्यातं थ्वाना: इता-थिता याना: म्हितेगु कासा

bagatelle - ब्यागतेल, वलयात गुल्ल छ्वया: थासय् लाका: म्हितेगु कासा

ball - बलकासा, बलयात थ्वाना: बा वांछ्वया: म्हितेगु कासा

balloon ball - वेलनकासा, वेलन थें याउँगु व तग्व:गु बलयात वांछ्वया म्हितेगु कासा

bandy - ब्यान्दिकासा, हकि थें म्हितेगु छता थ्य: कासा

baseball - वेसबल, वांछ्वया ह:गु वलयात कथिं थ्वासे ब्वां वना: म्हितेगु चकंगु थ्यलय् जुइगु कासा

basketball - वास्केत बल, हाकुंग्वारा, कासा थ्य:या सिथय् थना त:गु थामय् च्वय् च्वंगु ह्वतय् वल क्वफाना: म्हितेगु कासा

billiards - बिल्यार्द, तेबुलया द्य:ने च्वंगु वलयात कथिया चोकां घ्वाना: कुनय् कुनय् दुगु ह्वतय् कुर्का: म्हितेगु कासा

blindman's bluff - कानकान-पिचा, मिखाय् काप: चिना त:म्हेसिनं मेपिंत थिउ वनेगु कासा

bowling - बोलिंग, तापाक थना त:गु गुपु कथियात बल गुल्ल छ्वया: ग्वारा तुइका: म्हितेगु कासा

boxing - तिसा कारा, बक्सिंग, ल्हा: म्हू चिना: दाया: म्हितेगु कासा, तिसा ल्वायेगु कासा

broad jump - गुलि तापाक तिंन्हुइ फत उलि तिंन्हुइगु कासा

cards - तास, पेंगू थीथी फुति किया त:गु ५२ पा: चिचिपागु कार्द छ्यला: म्हितेगु कासा

catch - खिचाकासा, छम्हेसिनं बल वांछ्वया: मेम्हसिनं ज्वना: म्हितेगु ह्य: कासा

checkers - चेकर्स, कोथा कोथा दुगु बोर्दया द्य:ने २४ गू गत्ति संका: म्हितेगु कासा

chess - चेस, कोथा कोथा दुगु बोर्दया द्य:ने थीथी कथंयागु गत्ति संका: म्हितेगु कासा

cowrie - कौ, कौ ह्वायेगु, कौ छ्पुच: त्यँय् वांछ्वया: म्हितेगु कासा

cricket - क्रिकेत, बँय् तिंन्हुका: वांछ्वया ह:गु बलयात ब्यातं थ्वासें ब्वां वना: म्हितेगु ह्य: कासा

croquet - क्रोके, घाँय् पिना त:गु चकंगु स्यलय् सियागु बलयात मुगलं थ्वाना: थीथी ह्वतय् दुत छ्वया: म्हितेगु कासा

crossword - कोथा कासा, कोथा कोथा दयेका त:थाय् खिया त:गु छुमां कथं आख: जायेका: म्हितेगु कासा

dice - पाँय् ह्वायेगु, चिचिकुगु कुचा कुचा छ्पुच: बँय् वांछ्वया: म्हितेगु कासा

discus - दिसकस, तफिगु नँयागु देगायात तापाक वांछ्वया: म्हितेगु ह्य: कासा

dolls - कतांमरि म्हितेगु कासा

dominoes - दोमिनोज, छ्फुति निसें खुफुति च्वया त:गु चिचिपागु अप्पा थें जा:गु छ्यला: म्हितेगु कासा

draughts - कोथा कोथा दुगु बोर्दया द्य:ने २४ गू गत्ति संका: म्हितेगु कासा

fencing - चिपुगु कथि थें च्वंगु तरवार ल्वाका: म्हितेगु कासा

football - फुतबल, भकुंग्वारा, भतिंग्वारा, घाँय् पिना त:गु चकंगु स्यलय् तुतिं बल थ्वाना: म्हितेगु कासा

golf - गल्फ, घाँय् पिना त:गु चकंगु स्यलय् नँयागु कथिं बल थ्वाना: थाय् थासय् दुगु ह्वतय् क्वफाना: म्हितेगु कासा

gymnastics - क्व:मदयेक तिंन्हुइगु व फाता पुलेगु कासा

hammer throw - मुग: कासा, सिखलय् घाना त:गु नँग्वारायात तापाक वांछ्वया: म्हितेगु ह्य: कासा

handball - ह्यान्द बल, बलयात ल्हातं दाया: अंगलं लिथ्वयेका: म्हितेगु कासा

hide-and-seek - सुला कासा, सुला च्वंपिंत मा: वना: थिउ वनेगु कासा

high jump - गुलि च्वय् तिंन्हुइ फत उलि तिंन्हुइगु कासा

hit-and-run - दांगदुंग कासा, चाक:लिं फ्यतुना: छम्हेसित कापतं दाया: लिउ वनेगु कासा

hockey - हकि, घाँय् पिना त:गु चकंगु स्यलय् कथिं थ्वाना: बलयात बँय् गुल्ल छ्वया: म्हितेगु कासा

hopscotch - घ्वाई कासा, घ्वाई म्हितेगु, बँय् कोथा कोथा च्वया तःथाय् अप्पा कुचा छकू वांछ्वयाः तुतिं थ्वानाः म्हितेगु मस्तय्गु कासा

horseshoes - सलया लाकां, सलया लाकांयात बँय् ताना तःगु किलय् लाक्क वांछ्वयाः म्हितेगु कासा

hurdles - ब्वां वँवं थाय् थासय् सिँयागु वार तिन्हुयाः वनेगु ब्वाकासा

ice hockey - च्वापु हकि, च्वापुइ द्यःने म्हितेगु हकि कासा

ice skating - च्वापु स्केतिंग, नँयागु धाः दुगु लाकां न्ह्यानाः च्वापुइ द्यःने सुल्ल वनाः म्हितेगु कासा

Indian wrestling - ल्हाः ल्वाकेगु कासा, चुलिंचू च्वना च्वंपिं निम्ह कासामिया चुल्या तेवुलय् दिकाः ल्हातं ल्हातय् क्वत्यलाः म्हितेगु कासा

jacks - चागः, यकंधाला, चिचिग्वःगु लोहं वा मेगु छुं नं च्वय् वांछ्वयाः ल्हातं ज्वनाः म्हितेगु मस्तय्गु कासा

jackstones - चागः, यकंधाला, चिचिग्वःगु लोहंयात च्वय् वांछ्वयाः ल्हातं ज्वनाः म्हितेगु मस्तय्गु कासा

jackstraws - सु छ्प्वाँय् दुगुलिइ मेगु मसंक छ्पु छ्पु तिइजक लिक्याः म्हितेगु कासा

javelin - ज्याभलिन, ताहाकःगु च्वामुगु कथि गुलि फत उलि तापाक वांछ्वयाः म्हितेगु ख्यः कासा

jogging - न्ह्यइपुसे च्वंकेत ब्वां वनेगु कासा

judo - जुदो, निम्हेसिया दथुइ जुइगु ल्हातं ज्वनाः बस्वानाः म्हितेगु जापानि कासा

jump rope - खिपः म्हितेगु, सना च्वंगु खिपःयात तिंतिं न्हुसे हाचां गायाः म्हितेगु मस्तय्गु कासा

kabbadi - कपर्दि, छगू सासलं मदिसे "तू" हालाः मेपिंत थिउ वनेगु कासा

karate - कराते, निम्हेसिया दथुइ जुइगु ल्हातं दायाः व तुतिं प्यंकाः म्हितेगु जापानि कासा

kite flying - भुतुमालि ब्वयेकाः म्हितेगु कासा

lacrosse - लक्रस, ताहाकःगु कथिया चोकाय् घाना तःगु जालिं बल लाका कासें वांछ्वयाः म्हितेगु ख्यः कासा

leapfrog - लिपफ्रग, घोंस्याना च्वंम्हेसिया च्वं तिन्हुया वनाः म्हितेगु कासा

long jump - गुलि तापाक तिन्हुइ फत उलि तिन्हुइगु कासा

mahjong - माभ्यां, ब्याक्कं १४४ पा चिचिपागु अप्पा थें जाःगु तफिगु तास सालाक्याः व वांछ्वयाः म्हितेगु पेम्हेसिया दथुइ जुइगु कासा

marathon - म्याराथुन, ४२.१९ किलोमितर ताहाकःगु ब्वाकासा

marbles - गुच्चा, गुच्चा कयेकाः म्हितेगु मस्तय्गु कासा

marking game - ताः कासा, मेपिंसं मखंक थाय् थासय् सलामं ध्वः सालाः म्हितेगु मस्तय्गु कासा

ninepins - नाइन-पिन्स, बलयात गुल्ल छ्वयाः तापाक थना तःगु गुपु कथियात ग्वारा तुइकाः म्हितेगु बोलिंग कासा

pall-mall - पःल-मःल, सिँयागु बलयात मुगलं थ्वानाः थीथी ह्वतय् दुत छ्वयाः म्हितेगु ख्यः कासा

parcheesi - पचिस, पाँय् ह्वानाः म्हितेगु कासा

pebbles - चागः, यकंधाला, चिचिग्वःगु लोहंयात च्वय् वांछ्वयाः ल्हातं ज्वनाः म्हितेगु मस्तय्गु कासा

penny-pitching - ह्वाग्रा, धेवा [बा मेगु छुं नं] थासय् लाक्क वांछ्वया: म्हितेगु कासा
pinball - तेबुलया द्य:ने चिकिचा ग्व:गु बलयात थासाक दाया: थासय् थासय् गालय् लाका: म्हितेगु कासा
ping-pong - पिंगपंग, तेबुल तेनिस, तेबुलया द्य:ने चिग्व:गु बलयात ब्यातं थ्वाना: इता-थिता याना: म्हितेगु कासा
pole vault - ताहाक:गु पं बा कथिं वँय् चुया: च्वय् तिंन्हुइगु कासा
polo - पोलो, घाँय् पिना त:गु चकंगु ख्यलय् सल गया: ताहा:क:गु मुगलं सिंयागु बल थ्वाना: म्हितेगु कासा
pool - पुल, तेबुलया द्य:ने च्वंगु बलयात कथिया चोकां घ्वाना: कुनय् कुनय् दुगु ह्वतय् कुर्का: म्हितेगु कासा
pushball - पुसबल, खुगू फुत ब्या दुगु तग्व:गु छेंगूया बलयात गोल पाखे घ्वाना: म्हितेगु निगू पुच:या दथुइ जुइगु कासा
quoits - क्वात, बँय् ताना त:गु किलय् लाक्क रिंगचा: वांछ्वया: म्हितेगु कासा
racing - ब्वाकासा, ब्वां वना: म्हितेगु कासा
rackets - ब्यातं बल थ्वाना: म्हितेगु कासा
riddles - क्वा: कासा, सुला च्वंगु लिस: दुगु न्ह्यस: न्यना: म्हितेगु कासा
ring around the roses - चाक:लि पाँपाँ, चाक:लि पाँय् पाँय्, चाक:लि च्वना: थवं थवय् ल्हा: ज्वना: चाचा:हिला: म्हितेगु मस्तय्गु कासा
roller skating - स्केतिंग, चिचिचा:गु घ:चा: दुगु लाकां न्ह्याना: सुल्ल वना: म्हितेगु कासा
rugby - रग्बि, चकंगु ख्यलय् बलयात तुतिं थ्वायेगु व ल्हातं ज्वना: ब्वां वनेगु याना: गोल पाखे यंका: म्हितेगु निगू पुच: दथुइ जुइगु कासा
running - न्ह्यइपुसे च्वंकेत ब्वां वनेगु कासा
scuba diving - सास: ल्हायेत फय् दुगु त्यांकि क्वबुया: लखय् त:लय् लाल कायेगु कासा
seven stones - न्हय्कू अप्पा कुचा तँचिना त:गुयात बलं कयेका: ग्वारा तुइका: म्हितेगु मस्तय्गु कासा
sharp-shooting - तारा कयेकेगु कासा, तुपतं तारा कयेका: म्हितेगु कासा
shinny - सिनि, हकि थें जा:गु छ्ता कासा
shooting - तारा कयेकेगु कासा, तुपतं तारा कयेका: म्हितेगु कासा
shot-put - सत-पुत, नँयागु बलयात तापाक वांछ्वया: म्हितेगु कासा
skate boarding - स्केत-बोर्द, चिचिचा:गु घ:चा: दुगु सिपुतिइ दना: सिमन्तिइ सुल्ल वना: म्हितेगु कासा
skating - स्केतिंग, चिचिचा:गु घ:चा: दुगु लाकां न्ह्याना: सिमन्तिइ सुल्ल वना: म्हितेगु कासा
skiing - स्कि म्हितेगु, चिबालागु ताहाक:गु सिपुतिइ तुति दिका: च्वापुइ सुल्ल वना: म्हितेगु कासा
skin diving - लखय् त:लय् लाल कायेगु कासा
skipping - खिप:, सना च्वंगु खिप:यात तिंतिं न्हुसे हाचां गाया: म्हितेगु मस्तय्गु कासा
skittles - स्कितल्स, बलयात गुल्ल छ्वया: तापाक थना त:गु गुपु कथियात ग्वारा तुइका: म्हितेगु बोलिंग कासा

sledding - स्लेदिंग, ख:चाया द्य:ने ग्वारा तुला: च्वापुइ सुल्ल-फ्याचा म्हितेगु कासा

slide - सुल्ल-फ्याचा, पा:लूगु थासय् फ्यतुना: सुल्ल वना: म्हितेगु मस्तय्गु कासा

snake game - ताहा कासा, छम्हेसिया लिउने मेम्ह याना: ताहाकयेक मा: हना: उखेथुखे वना: म्हितेगु मस्तय्गु कासा

snakes and ladders - ताहा व स्वाहाने, ताहा व स्वाहाने च्वया त:गु कोथा कोथा दुगु वोर्दया द्य:ने गत्ति संका: म्हितेगु कासा

snooker - इस्नुकर, तेबुलया द्य:ने च्वंगु बलयात कथिया चोकां घ्वाना: कुनय् कुनय् दुगु ह्वतय् कुर्का: म्हितेगु कासा

snorkelling - सास: ल्हायेत म्हुतुइ पाइप तया: लखय् त:लय् लाल कायेगु कासा

soccer - सकर, फुतबल, भकुंग्वारा, भतिंग्वारा, घाँय् पिना त:गु चकंगु थ्यलय् तुतिं बल ध्वाना: म्हितेगु कासा

softball - सफ्तबल, तग्व:गु बल छ्यला: म्हितेगु बेसबल कासा

squash - स्क्वास, ब्यातं ध्वाना: बलयात अंगलं लिथ्वयेका: म्हितेगु कासा

steeplechase - ब्वां वैवं थाय् थासय् सियागु बार व चिधंगु पुखू तिंन्हुया: वनेगु ब्वाकासा

surfing - सर्फिंग, ताहाक:गु सिपुतिइ दना: लहूया द्य:ने सुल्ल म्हितेगु कासा

swimming - लखय् लाल कायेगु कासा

table tennis - तेबुल तेनिस, पिंगपंग, तेबुलया द्य:ने चिग्व:गु बलयात ब्यातं ध्वाना: इता-थिता याना: म्हितेगु कासा

taekwondo - तय्क्वन्दो, निम्हेसिया दथुइ जुइगु ल्हातं दाया: व तुतिं प्यंका: म्हितेगु कोरियन कासा

tag - तेलकासा, छम्हेसिनं मेपिंत ब्वां वना: ज्वं वनेगु मस्तय्गु कासा

tennis - तेनिस, घाँय् पिना त:गु चकंगु थ्यलय् बा पिचुगु चाया बँय् बलयात ब्यातं ध्वाना: इता-थिता याना: म्हितेगु कासा

tenpins - तेन-पिन्स, तग्व:गु बलयात गुल्ल छ्वया: तापाक थना त:गु गुपु कथियात ग्वारा तुइका: म्हितेगु बोलिंग कासा

tetherball - तेथर-बल, खिपतं चिना: थामय् खाया त:गु बलयात ल्हातं दाया: म्हितेगु कासा

tiger game - धुंकासा, कोथा कोथा च्वया त:गु बोर्दय् धुं व चोलय्चा याना त:गु तग्व:गु व चिग्व:गु चाग: संका: म्हितेगु कासा

tipcat - तचामाकु, ततामाकु, चोका निखें च्वामुका त:गु कथि कुचायात तपुगु कथिं दाया: म्हितेगु मस्तय्गु कासा

track and field - ब्वां वनेगु व तिंन्हुइगु नापं वांछ्वयेगु दुथ्या:गु चकंगु थ्यलय् म्हितेगु कासा

trapshooting - चायागु देमा च्वय् थ्यंक वांछ्वया: उकियात तुपतं कयेका: म्हितेगु कासा

tug-of-war - खिप: सालेगु कासा, निगू पुच: निखे च्वना: ताहाक:गु खिप:यात थ: पाखे साला: म्हितेगु कासा

video game - भिदिओ गेम, किपा खने दइगु मिसिनय् किपा स्वस्वं म्हितेगु कासा

volleyball - भलिबल, बलयात बँय्

मथिइकुसे ल्हातं दायाः इता-थिता यानाः म्हितेगु कासा
water polo - वातर पोलो, पुखुलिइ लाल क्याः वल म्हितेगु छगू कासा
waterskiing - लखय् स्कि म्हितेगु, चिबालागु ताहाकःगु सिपुतिइ दनाः दुंगां खिपः सायेकाः लखय् द्यःने सुल्ल वनाः म्हितेगु कासा
wrestling - पलमान कासा, रेस्लिंग, निम्हेसिया दथुइ जुइगु ल्हातं ज्वनाः वस्वानाः म्हितेगु कासा

GARMENT PARTS - लंया बो

armhole - लनय् ल्हाः दुछ्वयेत तया तःगु ह्वः
back - लिपाता, लंया लिउने च्वंगु पाता
back pocket - पाइन्तया लिउने च्वंगु म्हिचा
bosom - न्हेपाता, लंयागु नुगःपायागु बो
button - ताँख, लंयागु भू प्यपुंकेत छ्यलिइगु चिचिचाःगु प्वः
button-hole - ताँखह्वः, ताँख दुछ्वयेगु ह्वः
coattail - क्वफ्यः, कोतया क्वय् पाखे घाना च्वनिइगु पाता
collar - गःतां, ककुया थाय् लाइगु लंयागु बो
crotch - भ्वाः, कः, सुरुवाः निगः स्वाइगु थाय्
cuff - मोता, लंचोया सिथय् च्वंगु बाला । पाइन्तया क्वय् लथ्याना तःगु बाला
cuff-links - लंचोया सिथय् च्वंगु तःजिगु ताँख
drawstring - सुरुवाः चिखि, सुरुवाः कुतुं मवयेक चिना तयेगु खिपः
drawstring housing - नेफा, सुरुवालय् चिखि दुत छ्वयेगु थाय्
fly - फस्नर बा ताँखह्वः त्वपुइगु बाला
hood - तपुलि, लनय् घाना च्वंगु तपुलि, छ्यं त्वपुइगु लंयागु बो
inseam - इनसिम, पाइन्त ग्वःया दुने च्वंगु भू
lace - पुतु, लं ब्यना मवयेक चिना तयेगु चिचिहाकःगु चिखि
lap - क्वफ्यः, कलि, लंया क्वय् पाखे घाना च्वनिइगु पाता
leg - तुति, तुति दुत छ्वयेगु पाइन्त व सुरुवाःया ग्वः
lining - दुबःसा, निबः कापः तयाः सुया तःगु लनय् दुने च्वंगु कापः
neckband - गःतां, ककुया थाय् लाइगु लंयागु बो
pocket - म्हिचा, पाकेत, कमिज बा पाइन्तया म्हिचा
seat - प्यं, पाइन्त व सुरुवाःया लिउने च्वंगु बो
belt loop - पाइन्तय् पेति दुछ्वयेत तया तःगु ह्वः
shirttail - क्वफ्यः, कमिजया क्वय् पाखे घाना च्वनिइगु पाता
sleeve - लंचो, ल्हाः त्वपुइगु लंयागु बो
waist - जँ, प्वाथय् क्वसं लाइगु लं बा पाइन्तया बो
wristband - मोता, लंचोया सिथय् च्वंगु बाला
zipper - जिपर, फस्नर, लंयागु निगू बो कत्ताकेत वा तयाः दयेका तःगु बाला

GASES - ग्यांस

acetylene - यस्तिलिन, वेल्दिंग यायेबलय् व लिसं तयेबलय् मि

च्याकेत छ्यलिइगु ग्यांस

ammonia - अमोनिया, नाइट्रोजन व हाइड्रोजन ग्यांस ल्वाकज्याना: दइगु छता पालुगु ग्यांस

argon - आर्गन, मत च्याकेगु चिमय् दुने तइगु ग्यांस

butane - बुतेन, प्यार्तुलं दयेका त:गु लाइतंरय् च्याकेगु ग्यांस

carbon dioxide - कार्बन दाइअक्साइद, सास: ल्हायेबलय् व मि च्याकेबलय् पिहां वइगु ग्यांस

carbon monoxide - कार्बन मोनो अक्साइद, हेंग्वा: पूवंक मच्याइबलय् पिहां वइगु व मोतरया कुंइ दइगु बिख दुगु ग्यांस

chlorine - क्लोरिन, लखय् की स्यायेत छ्यले जिउगु वाउँ-वाउँ म्हासु-म्हासु न:गु पालुगु ग्यांस

coal gas - कोल ग्यांस, लोहं हेंग्वा:यागु ग्यांस

cooking gas - भुतुलिइ च्याकेगु ग्यांस

ethane - इथेन, मि च्याकेत छ्यलिइगु ग्यांस

ether - इथर, नैंतुनकि मचाया वनिइगु ग्यांस

fluorine - फ्लुरिन, हेलोजिन मतय् तइगु म्हासु-म्हासु न:गु ग्यांस

helium - हिलेम, मनू च्वने जिउगु तग्व:गु बेलनय् तइगु फय् सिबें याउँगु ग्यांस

hydrogen - हाइड्रोजन, तसकं च्याइगु याउँसे च्वंगु ग्यांस

krypton - क्रिप्तन, चिमय् तइगु फय् नाप ल्वाकज्याना च्वनिइगु ग्यांस

laughing gas - न्हिइकिइगु ग्यांस, नैंतुनकि स्या: मचाइगु व न्हिले मास्ति वयेकिइगु ग्यांस

liquefied petroleum gas - भुतुलिइ च्याकेगु ग्यांस

marsh gas - धोप ग्यांस, घांय् धोगिइबलय् दया वइगु धोपय् दइगु ग्यांस

methane - धोप ग्यांस, घांय् धोगिइबलय् पिहां वइगु धोपय् दइगु ग्यांस

mustard gas - मस्तार्द ग्यांस, छेंगू हिइसे च्वना: घा: जुइगु हता:बलय् छ्यलिइगु ग्यांस

natural gas - नेचुरल ग्यांस, ब्वँया दुने व तुंथिइ दइगु च्याके जिउगु ग्यांस

neon - निअन, पस:या गोरलय् ह्याउँ-वाउँ मत च्याकेत चिमय् दुने तइगु ग्यांस

nerve gas - नर्भ ग्यांस, सास: ल्हाये मफयेका बिइगु हता:बलय् छ्यलिइगु ग्यांस

nitrogen - नाइट्रोजन, फय्छेंय् स्वब्वोय् निब्वों मल्याक दुगु ग्यांस

oxygen - अक्सिजन, सास: ल्हायेत व मि च्यायेत मा:गु सिमा पाखें पिहां वइगु ग्यांस

ozone - ओजन, सर्गतय् च्वय् दइगु वँचु-वँचु न:गु व पालु पालु धा:गु ग्यांस

phosgene - फोसजिन, नैंतुनकि कथु हिइसे च्वनिइगु नैंव:गु ग्यांस

poison gas - बिख दुगु ग्यांस, हता:बलय् छ्यलिइगु नैंतुनकि सिइगु ग्यांस

sewer gas - धोंप्वा:यागु ग्यांस, धोंप्वालं पिहां वइगु च्याके जिउगु ग्यांस

sneeze gas - नैंतुनकि हाछिं-हाछिं वइगु ग्यांस

tear gas - त्यर ग्यांस, मिखां स्वत्रि वयेकिइगु व कथु हिइसे च्वंकिइगु पालुगु ग्यांस

war gas - हता: ग्यांस, हता:बलय् छ्यलिइगु बिख दुगु ग्यांस

water gas - ल: ग्यांस, च्याना च्वंगु

हेंग्वा:या ग्व:ने फय् व हा पुइबलय् पिहां वइगु छता च्याके जिउगु ग्यांस
xenon - जेनन, फयछेँय् तसकं म्हो जक दइगु क्याम्रा फ्लासय् तइगु ग्यांस

GEMS - थी

adamant - हेरा, तसकं छ्वा:गु तछ्याये मफइगु ल: थें तुयुगु थी
agate - अगेत, सुपाँय्यागु बांकि बाय दथुइ ध्व: छ्ध्व: दुगु थी
alexandrite - अलेकजन्ड्राइत, अथें स्वयेबलय् वाउँगु अयसां मतय् तलकि ह्याउँसे खने दइगु तसकं थिकेगु थी
amethyst - अमेथिस्त, ह्याउँ-ह्याउँ वँचु-वँचु न:गु खा: थें यचुक खने दुगु क्रिस्तल
aquamarine - अक्वामेरिन, वँचुगु बेरिल, आकास थें वँचुगु खा: थें यचुक खने दुगु बेरिल पुचलय् ला:गु थी
beryl - बेरिल, च्यासिलिं दुगु थी
bloodstone - हिलोहं, वाउँगुलिइ ह्याउँ फुति फुति दुगु थी
brilliant - ब्रिलेन्त, त:गु सिलिं दयेक कतिंग याना त:गु थी
carbuncle - कारबंकल, छता ह्याउँगु थी
carnelian - कार्नेलेन, छता ह्याउँगु थी
cat's-eye - भौमिखा, भौयागु मिखाय् थें दथुइ ज्वाल्ल च्वंगु ध्व: छ्ध्व: दुगु कस्ति उनयागु थी
chalcedony - काल्सेदोनि, भतिचा बुलुगु खा: थें च्वंगु वँचु-वँचु न:गु थी
chrysoberyl - क्रिसोबेरिल, भौमिखाया पुचलय् ला:गु छता थी
chrysolite - क्रिसोलाइत, वाउँ वाउँ न:गु छता थी
chrysoprase - क्रिसोप्राज, स्वयेबलय् खा: थें च्वंगु वाउँगु थी
citrine - सित्राइन, हाकुगु क्वार्जयात क्वाका: म्हासुका त:गु स्वयेबलय् पुखराज थें च्वंगु छता थी
coral - भिम्पू, लसपु, लखय् त:लय् दइम्ह कीयागु कौंय्यागु दयेका त:गु ह्याउँगु लोहं थें च्वंगु पु
demantoid - वाउँगु गार्नेत, खा: थें यचुक खने दुगु वाउँगु थी
diamond - हेरा, खा: थें तुयुगु तसकं छ्वा:गु ज्वाल्ल च्वंगु थी
emerald - मले, वाउँगु थी
garnet - गार्नेत, खा: थें यचुक खने दुगु छता ह्याउँगु थी
girasol - जिरसोल, मतय् तलकि त:ता उन खने दइगु छता ज्वाल्ल च्वंगु थी
heliotrope - हिलोहं, वाउँगुलिइ ह्याउँ फुति फुति दुगु थी
hyacinth - ह्यासिन्थ, संत्रासि उनयागु जर्किन, ह्याउँ-ह्याउँ म्हासु-म्हासु धा:गु छता थी
jacinth - ह्यासिन्थ, संत्रासि उनयागु जर्किन हेरा, ह्याउँ-ह्याउँ म्हासु-म्हासु धा:गु छता थी
jade - यान्थि, चुलुसे च्वंगु तसकं भिंगु वाउँगु लोहं
jargon - जार्गन, कुँ थें खने दुगु जर्किन पुचलय् ला:गु श्रीलंकाय् दुगु छता थी
jasper - जास्पर, बुलुगु खा: थें च्वंगु ह्याउँगु बाय् म्हासुगु क्वार्ज थी
kunzite - कुन्जाइत, स्वयेबलय् खा: थें च्वंगु गुलाब उनयागु छता थी
lapis lazuli - ल्यापिस लाजुलि, सर्ग: थें वँचुगुलिइ लुँयागु फुति फुति दुगु

छता थी
moonstone - मिलाथी, तुयु न:गु क्वार्जयागु छता थी
morganite - मोर्गनाइत, गुलाब उनयागु छता थी
onyx - अनिक्स, तसकं गारा वाउँगु बाय् हाकुगु थी
opal - ओपल, मि च्याना च्वंगु थें खने दइगु छता थी
pearl - मुति, लखय् त:लय् च्वनिइम्ह त:धिक:म्ह संखकी थें च्वंम्ह मुतिन्यायागु म्हय् दुने दइगु तुइसे च्वंगु पु
peridot - पेरिदत, म्हासु-म्हासु वाउँ-वाउँ न:गु खा: थें यचुगु क्वार्ज थी
plasma - प्लास्मा, वाउँगु क्वार्जयागु छता थी
quartz - क्वार्ज, खा: लोहं, च्यासिलिं दुगु खा: थें च्वंगु लोहं, च्यासिलिं दुगु क्रिस्तल
ruby - रुबि, ह्याउँसे च्वंगु छता थी
sapphire - सफायर, खा: थें यचुक खने दुगु वँचुगु थी
sard - सार्द, छता गारा ह्याउँगु थी
sardonyx - सार्दनिक्स, ह्याउँगु तकि तकि खने दुगु छता थी
spinel ruby - स्पिनेल रुबि, ह्याउँगु क्रिस्तलयागु छता थी
star sapphire - स्तार सफायर, नगु थें खने दुगु छता वँचुगु थी
sunstone - भौमिखा, भौयागु मिखाय् थें दथुइ ज्वाल्ल च्वंगु ध्व: छध्व: दुगु कस्ति उनयागु थी
topaz - पुखराज, खा: थें यचुक खने दुगु म्हासुगु थी
tourmaline - तुर्मालिन, त:ता उनयागु दुगु खा: थें यचुक खने दुगु थी
turquoise - यु, वाउँ-वाउँ वँचु-वँचु न:गु स्वयेबलय् लोहं थें च्वंगु पु
yellow sapphire - म्हासुगु सफायर, खा: थें यचुक खने दुगु म्हासुगु थी
white sapphire - तुयुगु सफायर, ल: थें तुयुगु थी
zircon - जर्किन, ल: थें तुयुगु ज्वाल्ल च्वंगु थी

GEOGRAPHICAL TERMS - बँ नाप स्वापु दुगु खँग्व:

alpine - गुँ, तजा:गु पाहार
archipelago - न्हसिभु पुच:, त:गू न्हसिभुया पुच: [गथेकि फिलिपिन्स]
atoll - न्हसिभुमा:, चाकलाक च्वना च्वंगु न्हसिभुया मा: [गथेकि माल्दिभ्स]
bank - खुसि सिथय्, खुसिधी
bay - कापि, स्वखे बँ दुगु ल:छें [गथेकि बे अफ बंगाल]
beach - फिबँ, ल:या सिथय् फियाफि जक दुगु थाय्
bight - कापि, स्वखे वँ दुगु ल:छें
bog - धोप, चा व ल: द्वाच्या-द्वाच्या जुया च्वंगु व पला: तलकि, तुना वनिइगु थाय्
canyon - ताहागा:, क्वय् खुसि न्ह्याना च्वंगु ताहाक:गु गा:
cape - बँचोका, ल:छेँय् छ्वयां वया च्वंगु बँयागु चोका [गथेकि अफ्रिकाया चोकाय् च्वंगु केप अफ गुड होप]
cave - पाको, लोहं पाकु, बँया दुने ध्यंक दुहां वना च्वंगु ह्व: [गथेकि जामाचोय् च्वंगु धिकोय पाको व चोभारय् च्वंगु त्रखुंति बखुंति]
cavern - त:धंगु पाको
channel - ध:, निगू ल:छेँ स्वानां च्वंगु ल:यागु बाला [गथेकि बेलायत व फ्रान्सया दथुइ च्वंगु इङ्गलिस च्यानल]
cliff - तस्वागुं, ल:छेँया सिथय् च्वंगु

तस्वा:गु लोहंया गुं
coast - ल:छेँसि, ल:छेँया सिथय्
confluence - ह्वंग:, ह्वं, दुवा:, निपु खुसि नापलाइगु थाय्
continent - त:दे, तसकं त:धंगु बँया धी [गथेकि यसिया]
continental plate - बँधी, छधी जुया च्वंगु त:धंगु बँया धी
coral reef - भिम्पूगुं, लखय् त:लय् बुया वइगु त:धंगु भिम्पूया गुं
cove - कोभ, चिधंगु कापि, स्वखे बँ दुगु चिधंगु ल:छेँ
delta - न्हसिक्वा:, खुसि व ल:छेँ ल्वाकज्याइगु थासय् च्वंगु तसकं भिंगु चा दुगु थाय्
desert - फिस:, प्वँगु, फियाफि जक दुगु थाय् [गथेकि अफ्रिकाय् च्वंगु साहारा फिस:]
equator - दथुध्व:, चाग्व:यात बाग: जुइक चिं तया त:गु ध्व:
estuary - खुसि व ल:छेँ ल्वाकज्याना च्वंगु थाय्
fault - भुखाय् ब्वयांलि तत:धंगु बँधी निधीया दथुइ दया व:गु ताहाक:गु गा:
flatland - माथंबुं, फाँत, चकंगु पिचुगु थाय्
flood-plain - न्हसिबुं, खुसि सिथय् ला:गु इलय् इलय् लखं त्वपुइगु थाय्
forest - गुं, सिनाग:, सिमा यक्व दुगु थाय्
glacier - च्वापु खुसि, च्वापुगुंया च्वं स्वाल्यां क्वहां वइगु च्वापुया खुसि [गथेकि खुम्बू च्वापु खुसि]
gorge - न्हसिकाप, कापि, पाकु, निगू गुं दथुइ च्वंगु क्वय् खुसि दुगु गा: [गथेकि चोभारया न्हसिकाप]
grassland - घाँय्बो, न्यंकं घाँय् दुगु माथं वंगु व त:धंगु थाय्
gulf - कापि, स्वखे बँ दुगु ल:छेँ [गथेकि पर्सियन गल्फ]
hill - गुं, चिजा:गु पाहार [गथेकि स्यंगुं]
island - न्हसिभु, न्हक्वं, छचा:खेरं ल: दुगु थाय् [गथेकि श्रीलंका]
isthmus - बँबाला, निगू तत:धंगु बँधी स्वाना च्वंगु चिबालागु बँ [गथेकि नर्थ अम्रिका व साउथ अम्रिका दथुइ च्वंगु पानमा बँबाला]
knoll - दोँ, चिजा:गु गुं [गथेकि म्हेपि दोँ]
lagoon - लगुन, चाक्लाक च्वना च्वंगु न्हसिभु मा:या दथुइ च्वंगु पुखू
lake - दह, दहं, त:पुखू, त:धंगु पुखू [गथेकि फेवाताल]
latitude - चाग्व:यात चिं तये कथं जवं खवय् साला त:गु ध्व:
longitude - चाग्व:यात चिं तये कथं च्वं क्वय् साला त:गु ध्व:
marsh - धोप, चा व ल: द्वाच्या-द्वाच्या जुया च्वंगु व पला: तलकि तुना वनिइगु थाय्
massif - गुंधी, त:गू गुंचो दुगु गुंया भराय धंगु धी [गथेकि अन्नपूर्ण हिमाल]
meadow - ख्य:, घाँय् बुया च्वंगु चकंगु थाय्
mountain - हाकुगुं, तजा:गु गुं [गथेकि जामाचो, धिलाचो]
mountain range - गुंपुच:, गुंमा:, छस्वा व ताहाक: जुइक दया च्वंगु गुंया मा: [गथेकि चुरे गुंमा:]
North Pole - यंता चोका, चाग्व:या यंता पाखे स्व:गु चोका
oasis - न्हालु, फिसलय् दथुइ ल: व सिमा दुगु थाय्
ocean - त:ल:छेँ, त:धंगु ल:छेँ, चि सवा: व:गु ल:या ल: जक दुगु

भराय धंगु थाय्, खुसिया लः कुतुं वनिइगु थाय् [गथेकि प्यासिफिक ओसन]
pampas - पाम्पज, साउथ अम्रिकाय् च्वंगु तःधंगु माथं वंगु थाय्
pass - भान्ज्यांग, निगू गुंया दथुइ च्वंगु लँपु [गथेकि भोंत लिकसं च्वंगु सांगा भान्ज्यांग]
peninsula - पेनिंसुला, स्वखेरं लः दुगु ताहाकःगु थाय् [गथेकि कोरिया, मलेसिया]
plains - फाँत, तःधंगु माथं वंगु थाय् [गथेकि तराई]
plateau - माथू (माथुलि), प्लेतो, तजाः थाय् च्वंगु माथं वंगु थाय् [गथेकि सँदेया प्लेतो]
pole - चाग्वःया चोका
pond - लः मुंकाः दयेका तःगु पुखू [गथेकि न्हूपुखू]
prairie - प्रेरी फाँत, नर्थ अम्रिकाय् च्वंगु माथं वंगु व घाँय्या घाँय् दुगु तःधंगु फाँत
river - खुसि, लः न्ह्याना च्वनिइगु खुसि [गथेकि सामाखुसि]
sandbank - फिबुं, लःया सिथय् च्वंगु फि दुगु थाय्
savannah - अफ्रिकाय् च्वंगु घाँय्या घाँय् दुगु तःधंगु फाँत
sea - लःछेँ, चि सवाः वःगु लःया लः जक दुगु तःधंगु थाय्, खुसिया लः कुतुं वनिइगु थाय् [गथेकि अरेबियन लःछेँ]
shore - लःया सिथय्, पुखूया सिथय्
snow peak - च्वापुगुं, च्वापुं त्वपुया च्वंगु तजाःगु गुं [गथेकि हिमालय]
sound - लःबाला, निगू लःछेँ स्वाना च्वंगु व च्यानल सिबें चिधंगु लःयागु बाला
South Pole - यइता चोका, चाग्वःया यइता पाखे स्वःगु चोका
spring - बुंगाःचा, बँय् लः बुया वइगु चिधंगु गाः
steppe - स्तेपफाँत, रुसय् च्वंगु तःधंगु माथं वंगु थाय्
strait - लःबाला, निगू लःछेँ स्वाना च्वंगु व च्यानल सिबें चिधंगु लःयागु बाला [गथेकि इण्डोनेसिया व मलेसिया दथुइ च्वंगु मलक्का लःबाला]
swamp - धोप, भतिला, चा व लः द्वाच्या-द्वाच्या जुया च्वंगु व पलाः तलकि तुना वनिइगु थाय्
tableland - माथू (माथुलि), प्लेतो, तजाः थाय् च्वंगु माथं वंगु थाय् [गथेकि सँदेया प्लेतो]
taiga - ताइगा, यक्व सिमा दुगु रुसय् च्वंगु तःधंगु फाँत
trench - ताहाकःगु गाः, धः
tributary - कचा खुसि, खुसिया कचा, तःधंगु खुसि नाप ल्वाकज्याः वनिइगु चिधंगु खुसि
tropics - तान्वः थाय्
tundra - तुन्द्रा, द्यःने च्वंगु चा छफि ख्वया च्वंगु व छुं नं बुया मवइगु रुसय् च्वंगु तःधंगु फाँत
volcanic lake - सी धुंकूगु मिगुंया चोकाय् लः मुनाः पुखू जुया च्वंगु
volcano - मिगुं, बँया दुने च्वंगु मि व नाया च्वंगु लोहं वांछ्वया हइगु गुं, मि व कुँ पिहां वया च्वनिइगु गुं
waterfall - क्वब्वालः, भ्वाला, गुंया च्वं कुतुं वया च्वंगु खुसि
waterhole - वँपि, लः मुना च्वंगु गाः
wetland - न्हवःबुं, न्ह्याबलें प्याना च्वनिइगु थाय्
whirlpool - बसिगाः, लःहू, खुसिइ बा पुखुलिइ लः चाचाःहिलाः तःलय् क्वहां वना च्वंगु थाय्

GRAINS - बूब: बीव:

barley - तछो, तेछो, स्वातुगु खोला दुगु व निखें चोका लूगु छो, न:ला स्वांया पुसा *(Hordeum vulgare)*

barnyard millet - केतुवा, छता याकनं सइगु दुसि *(Panicum frumentaceum)*

black gram - माय्, वाउँ-वाउँ न:गु हाकुगु खोलाया दुने तुइसे च्वंगु बूब: *(Phaseolus mungo)*

black soybean - हाकु मुस्या, हाकुगु खोलाया दुने म्हासुसे च्वंगु भचा ग्वल्ला:गु बूब: *(Glycine max)*

broad bean - बकुला, सिया: नयेगु बा क्वातिइ ल्वाकछ्यायेगु छता पति चिंगु तग्व:गु बूब: *(Vicia faba)*

broomcorn - दुसि, प:का थें च्वंगु हाकु-हाकु ह्याउँ-ह्याउँ न:गु चिचिग्व:गु कि *(Panicum miliaceum)*

brown rice - हाकु जाकि, क:कि जाकि *(Oryza sativa)*

buckwheat - कुँछो, फाकुहुचा, भसं, स्वकुं ला:गु पु सइगु तत:ह: दुगु छता मा *(Fagopyrum esculentum)*

chickpea - चाना, छखे च्वामुगु चोका दुगु म्हासु-म्हासु न:गु बूब: *(Cicer arietinum)*

corn - क:नि, लाब्जा, ताहाक:गु धेय् प्यपुना वइगु भचा पति चिंगु म्हासुगु बूब: *(Zea mays)*

cowpea - भुति, भचा ताहाक: बांलूगु म्हासु-म्हासु न:गु व दथुइ हाकुगु फुति छफुति दुगु बूब: *(Vigna sinensis)*

field bean - सिम्पु, सिमिपु, भचा ताहाक: बांलूगु चुलुसे च्वंगु चखुंचिया खेंय् धाइगु बूब: *(Phaseolus)*

field pea - चिग्व: कयगू, कमघासा दयेकिइगु छता चिग्व:गु वाउँगु बूब: *(Pisum sativum)*

finger millet - दुसि, प:का थें च्वंगु हाकु-हाकु ह्याउँ-ह्याउँ न:गु चिचिग्व:गु कि *(Eleusine coracana)*

foxtail millet - सतिवा, जोलिमलिं, याकनं सइगु छता दुसि *(Setaria italica)*

garden pea - तग्व: कयगू, गंका त:गु क:छे, भचा म्हासु-म्हासु न:गु ग्वल्ला:गु बूब: *(Pisum sativum)*

grain amaranths - बकंपु, लत्या, चिचिगुलिगु बकं माया पु *(Amaranthus)*

gram - चाना, छखे च्वामुगु चोका दुगु म्हासु-म्हासु न:गु बूब: *(Cicer arietinum)*

grass pea - खेसरि, लहर थें च्वंगु छता मनिंगु बूब: *(Lathyrus sativus)*

green gram - मू, व: छुइगु व कें खुनेगु वाउँगु खोलाया दुने म्हासुसे च्वंगु छता बूब: *(Phaseolus aureus)*

gurans bean - प:माय्, ह्याउँगु माय्, गस्यां थें ताहाक: बांलूगु व भचा चिग्व:गु बूब: *(Phaseolus)*

horse bean - बकुला, सिया: नयेगु बा क्वातिइ ल्वाकछ्यायेगु छता पति चिंगु तग्व:गु बूब: *(Vicia faba)*

horse gram - कौल:, सिइसे व चुलुसे च्वंगु प्याच्च पति चिंगु बूब: *(Dolichos unifloru)*

Indian corn - क:नि, लाब्जा,

ताहाक:गु धेय् प्यपुना वइगु भचा पति चिंगु म्हासुगु वूब: (*Zea mays*)

lentil - मुसू, भचा पति चिंगु हाकुगु ग्वल्ला:गु खोला जुया: दुने ह्याउँगु वूब: (*Lens culinaris*)

maize - क:नि, लाब्जा, ताहाक:गु धेय् प्यपुना वइगु भचा पति चिंगु म्हासुगु वूब: (*Zea mays*)

malt - ब्यर दयेकेत लखय् फ्वया: सिया त:गु तछो

millet - दुसि, प:का थें च्वंगु हाकु-हाकु ह्याउँ-ह्याउँ न:गु चिचिग्व:गु कि (*Panicum miliaceum*)

paddy - वा, खोला दुगु जाकि, केवा (*Oryza sativa*)

pigeon pea - लहर, कें खुनेगु म्हासुगु वूब: (*Cajanus cajan*)

red gram - लहर, कें खुनेगु म्हासुगु वूब: (*Cajanus cajan*)

rice - जाकि, जा थुइगु तुयुगु कि । वा, स्वांवा, आंगाचा वा, क:किवा (*Oryza sativa*)

rice bean - मस्यां, वाउँ-वाउँ म्हासु-म्हासु न:गु भचा ताहाक: वांलूगु वूब: (*Phaseolus calcaratus*)

rice seed - पुवा, वा पिइत ह्वलिइगु वा

soybean - मुस्या, सियुगु खोलाया दुने म्हासुसे च्वंगु भचा ग्वल्ला:गु वूब: (*Glycine max*)

sweet corn - चाकुगु क:नि (*Zea mays*)

wheat - छो, मरि दयेकेगु सिइसें च्वंगु छता कि (*Triticum aestivum*)

wild rice - नाहावा, अथें वुया वया च्वनिइगु वा (*Zizania caducifolia*)

-GRAPHY - च्वये-ब्वयेज्या

autobiography - थ:गु चोलाखँ, थ:गु चोला बाखं, वूबलय् निसें सीबलय् तकया बाखं

bibliography - च्वसु व सफूया धल:

biography - चोलाखँ, चोला बाखं, वूबलय् निसें सीबलय् तकया बाखं

calligraphy - आख: च्वज्या (आखल च्वज्या), बांलाक आख: च्वयेगु ज्याखँ

cartography - वँकिपा च्वयेगु ज्याखँ

choreography - हुला प्याखं चिनेगु ज्याखँ

cinematography - संकिपा ज्याखँ, संकिपा दयेकेत किपा कायेगु ज्याखँ

cryptography - सेक्रेत आख: च्वयेगु व ब्वनेगु ज्याखँ

dactylography - पचिंया बांकि ब्वनेगु ज्याखँ

demography - मिज्याखँ, मनूतय्गु म्हल्या: व न्यना च्वंगु थाय् बारे ब्वनेगु ज्याखँ

discography - म्येचा:या धल:

epigraphy - लोहंपौ व सिज:पौ थें जा:गु ब्वनेगु ज्याखँ

geography - जोग्राफि, वँ बारे ब्वनेगु ज्याखँ

historiography - वंखँ च्वयेगु ज्याखँ, वने धुंकूगु खँ च्वयेगु ज्या

holography - दुने मत च्याना च्वंगु थें च्वंगु किपा दयेकेगु ज्याखँ

lexicography - खँग्व: धुकू मुनेगु व दयेकेगु ज्याखँ

lithography - मसि किका त:गु पिचुगु पातां भौंतय् आख: थायेगु ज्याखँ

mammography - मेमोग्राफि, दुरुप्व:या दुकिपा कायेगु ज्याखँ

oceanography - त:धंगु ल:छें बारे ब्वनेगु ज्याखँ

paleography - पुलां पुलांगु च्वया त:गु छुं नं ब्वनेगु ज्याखँ

photography - किपा ज्याखँ, क्याम्रां

किपा कायेगु ज्याखँ

pornography - येच्रा ब्वया त:गु किपा बा सफू, नांगां किपा वा सफू

selenography - मिलायागु बँकिपा दयेकेगु बा ब्वनेगु ज्याखँ

stenography - सर्तह्यान्दं आख: च्वयेगु ज्याखँ

telegraphy - नँयागु कां करेन्त छ्वया: तापाक छुमां छ्वयेगु ज्याखँ

topography - बँबां, बँयागु ब्रांकि च्वयेगु ज्याखँ

typography - थासा आखलं भौंतय् थाया त:गु पह:

xerography - जेरोग्राफि, किपा लिपि दयेकेगु ज्याखँ, फोतोकपि

GUNS - तुप:

air gun - यरगन, फसं गोलि घ्वाना छ्वइगु तुप:

antiaircraft gun - फय्ख:यात कयेकेगु त:धंगु मेसिन-गन

antitank gun - ल्वाख:यात कयेकेगु त:धंगु तुप:

bazooka - बजुका, स्वयेबलय् तत्या:गु पाइप थें च्वंगु बोहलय् दिका: रकेत कयेकेगु तोप

blunderbuss - ब्लन्दरबस, म्वाहालि थें च्वंगु पुलांगु तुप:

cannon - तोप, घ:चाक्य् दिका तइगु तत्या:गु तुप:

carbine - कारबेन, छता चिहाक:गु राइफल

derringer - देरन्जर, म्हिच्राय् न्ह्यंगु चिकिचा पुगु पेस्तोल

flame thrower - फ्लेम थ्रोअर, गदिवक मित्या: तांछ्वइगु तुप:

flintlock - फ्लिन्तलक, गुर्जुया पल्तनया थें जा:गु छग:छग: याना: गोलि कयेकेगु पुलांगु तुप:

howitzer - हाउइत्सर, भचा त्या: चिहाक:गु तोप

machine gun - मेसिन-गन, गोलि वातुवां पिहां वइगु बँय् दिका: कयेकेगु भ्यातुगु तुप:

mortar - चिहाक:गु व तत्या:गु तोप

musket - मस्केत, गुर्जुया पल्तनया थें जा:गु छग:छग: याना: गोलि कयेकेगु पुलांगु तुप:

pistol - पेस्तोल, ल्हातय् न्ह्यंगु चिपुगु तुप:

popgun - पप-गन, घ्वांग स: वयेक काग कयेकेगु मस्तय् म्हितेगु तुप:

revolver - रिभल्भर, कयेकेबलय् गोलि तयेगु थाय् चाचा:हिलिइगु पेस्तोल

rifle - राइफल, नालया दुने गसु निले थें गा: म्हुया त:गु ताहाक:गु तुप:

rocket launcher - रकेत लन्चर, स्वयेबलय् तत्या:गु पाइप थें च्वंगु बोहलय् दिका: रकेत कयेकेगु तोप

shotgun - सत-गन, बोहलय् न्याका: कयेकेगु छता ताहाक:गु तुप:

submachine gun - सबमेसिन-गन, चिग्व:गु गोलि कयेकिइगु क्वबुया जुइ जिउगु चिधंगु मेसिन-गन

tommy gun - तमिगन, चिग्व:गु गोलि कयेकिइगु क्वबुया जुइ जिउगु चिधंगु मेसिन-गन

HEAVENLY BODIES - नगु

Aquarius the Water Carrier - ल:कामि बांकि व:गु छगू नगु पुच: व भिंनिगू रासिचिं दथुइ छगू चिं

Aries the Ram - भ्याचा बांकि व:गु छगू नगु पुच: व भिंनिगू रासिचिं दथुइ छगू चिं

asteroid - नगु कुचा, सुर्द:यात मन्द: कया च्वंगु लोहं ग्वारा-गिरा

black hole - तुयुज:यात हे साला काइगु मिखां न्ह्याये मदुगु भराय धिक्कागु हाकुगु धी
Cancer the Crab - क:लि बांकि व:गु छगू नगु पुच: व भिंनिगू रासिचिं दथुइ छगू चिं
Capricorn the Goat - दुगुचा बांकि व:गु छगू नगु पुच: व भिंनिगू रासिचिं दथुइ छगू चिं
comet - न्हिप्यं ताहा, न्हिप्यं ताहा नगु, सुर्द:यात मन्द: कया च्वनिइगु न्हिप्यं दुगु च्वापु व ग्यांसया ग्वारा
constellation - नगु पुच:, नगुया पुच:
Earth - चाग्व:, वँछें, बँग्व:, बँग्वारा, सुर्द:यात मन्द: कया च्वंगु गुंग: नगु मचाया भ्वलय् स्वंगूगु थासय् ला:गु भ्री च्वना च्वनागु नगु मचा
falling star - उर:, उरो:, सर्गतं कुतुं व:गु मि च्याना च्वंगु लोहं ग्वारा
Galaxy - नगु मन्द:, भ्रीगु सुर्द: नं दुथ्या:गु व मेमेगु लखं लख नगु मुना: दया च्वंगु नगु मन्द:
Gemini the Twins - ज्व:मचा बांकि व:गु छगू नगु पुच: व भिंनिगू रासिचिं दथुइ छगू चिं
Great Bear - खेंनगु, क्वेंनगु, खाखि नगु, बहनिइ न्ह्याबलें सर्ग:या यंता पाखे खने दइगु छगू नगु पुच:
Jupiter - जुपितर, सुर्द:यात मन्द: कया च्वंगु गुंग: नगु मचाया भ्वलय् न्यागूगु थासय् ला:गु व भ्रीगु चाग्व: सिवें द्व:छि दुगं तग्व:गु ग्यांसयागु ग्वारा
Leo the Lion - सेर बांकि व:गु छगू नगु पुच: व भिंनिगू रासिचिं दथुइ छगू चिं
Libra the Balance - ताल्जु बांकि व:गु छगू नगु पुच: व भिंनिगू रासिचिं दथुइ छगू चिं
Mars - मार्स, सुर्द:यात मन्द: कया च्वंगु गुंग: नगु मचाया भ्वलय् पेंगूगु थासय् ला:गु व भ्रीगु चाग्व: सिवें बाग: पायग्व:गु अले स्वयेवलय् ह्याउंसे च्वंगु नगु मचा
Mercury - मर्कुरि, सुर्द:यात मन्द: कया च्वंगु गुंग: नगु मचाया भ्वलय् न्हापांगु थासय् ला:गु व चुईं चुईं क्वा:गु चिग्व:गु नगु मचा
meteor - उर:, उरो:, सर्गतं कुतुं व:गु मि च्याना च्वंगु लोहं ग्वारा
meteorite - उर: लोहं, सर्गतय् पूवंक मच्यासे वँय् कुतुं व:गु उर:
meteoroid - कुतुं मवसे नगुछेंय् हे चा:हिला च्वंगु उर:
Milky Way - भ्रीगु नगु मन्द:, भ्रीगु सुर्द: नं दुथ्या:गु व मेगु लखंलख नगु मुना: दया च्वंगु नगु मन्द:
moon - मिला, तिमिला, नमिला, भ्रीगु चाग्व:यात मन्द: कया च्वंगु व भ्रीगु चाग्व: सिवें चकंछि पायग्व:गु लोहं ग्वारा । कचा नगु, छुं नं नगु मचायात मन्द: कया च्वंगु ग्वारा
nebula - नगुधू, सुपाँय् थें च्वंक खने दया च्वनिइगु नगुया धू व नगुछेंय् दुगु मेमेगु लोहं कुचा-काचा
Neptune - नेप्त्युन, सुर्द:यात मन्द: कया च्वंगु गुंग: नगु मचाया भ्वलय् च्यागूगु थासय् ला:गु अले स्वयेबलय् वँचुसे च्वंगु व भ्रीगु चाग्व:या ब्या सिवें प्यदुगं तब्यागु नगु मचा
North Star - स्वय नगु, यंता नगु, यंता पाखे सर्गतय् ध्याक्क स्वय् लाना च्वनिइगु थीगु नगु
Pisces the Fishes - न्या बांकि व:गु छगू नगु पुच: व भिंनिगू रासिचिं दथुइ छगू चिं
planet - नगु मचा, नगुया मचा, सुर्द:यात मन्द: कया च्वनिइगु भ्रीगु

चाग्व: थें जा:गु लोहं ब्वा ग्यांसया चाकला:गु ग्वारा

Pluto - प्लुतो, सुर्द्य: सिबें दकलय् तापा:गु व सुर्द्य:यात मन्द: कया च्वंगु गुंग: नगु मचा दथुइ दकलय् चिग्व:गु नगु मचा

Polaris - स्वय नगु, यंता नगु, यंता पाखे सर्गतय् थ्याक्क च्वय् लाना च्वनिइगु थीगु नगु

pole star - स्वय नगु, यंता नगु, यंता पाखे सर्गतय् थ्याक्क च्वय् लाना च्वनिइगु थीगु नगु

quasar - थीनगु, तसकं थीगु नगु

Sagittarius the Archer - धनुसवान कयेकिइम्ह बांकि व:गु छगू नगु पुच: व भिंनिगू रासिचिं दथुइ छगू चिं

satellite - कचा नगु, नगुया कचा, ब्वँमिला, स्यातलाइत, सर्गतय् च्वंगु छुं नं ग्वारायात मन्द: कया च्वनिइगु ग्वारा

Saturn - स्यातर्न, सुर्द्य:यात मन्द: कया च्वंगु गुंग: नगु मचाया भ्वलय् खुगूगु थासय् ला:गु व भीगु चाग्व: सिबें न्हय्स: दुगं तग्व:गु रिंगचा: दुगु भराय ग्व:गु नगु मचा

Scorpio the Scorpion - बिच्छे बांकि व:गु छगू नगु पुच: व भिंनिगू रासिचिं दथुइ छगू चिं

shooting star - उर:, सर्गतं कुतुं व:गु मि च्याना च्वंगु लोहं ग्वारा

solar system - सुर्द्य: मन्द:, सुर्द्य: व वयात मन्द: कया च्वंगु गुंग: नगु मचाया पुच:

star - नगु, नगौ, बहनिइ सर्गतय् प्वाला प्वाला मिंक खने दइगु मि च्याना च्वंगु ग्यांसया भराय ग्व:गु ग्वारा, तसकं तापा:गु मेमेगु सुर्द्य:

Sun - सुर्द्य:, निभा:, निभा:द्य:, सुर्द्य: मन्द:या दथुइ च्वंगु १३,९०,००० किलोमितर ब्या दुगु व भीगु चाग्व: सिबें १४९,५९१,००० किलोमितर तापा:गु मिग्वारा ब्वा नगु

supernova - मू नगु, तसकं थीगु तुयुज: पिज्वया: मुया व:गु नगु

Taurus the Bull - दोहं बांकि व:गु छगू नगु पुच: व भिंनिगू रासिचिं दथुइ छगू चिं

tristar - स्वेनगु, स्वँग: नगुया पुच:

universe - हलिं, मिखां न्ह्याये दुगु व मदुगु सर्गतय् च्वंगु दक्वं फुक्कं

Uranus - युरेनस, सुर्द्य:यात मन्द: कया च्वंगु गुंग: नगु मचाया भ्वलय् न्हय्गूगु थासय् ला:गु अले स्वयेबलय् वँचु-वँचु वाउँ-वाउँ धा:गु व भीगु चाग्व:या ब्या सिबें प्यदुगं तब्यागु नगु मचा

Venus - भिनस, सुर्द्य:यात मन्द: कया च्वंगु गुंग: नगु मचाया भ्वलय् निगूगु थासय् ला:गु भीगु चाग्व: पायग्व:गु तसकं ववा:गु नगु मचा

Virgo the Virgin - मर: बांकि व:गु छगू नगु पुच: व भिंनिगू रासिचिं दथुइ छगू चिं

INSECTS - की

angleworm - दम्वि, वँय् दुने च्वनिइम्ह ताहा थें च्वंम्ह की (*Lumbricus terrestris*)

ant - इमू, याइचा

ant lion - इमू नइम्ह पपू दुम्ह की (*Myrmeleon*)

aphid - स्वांमाया ति त्वनिइम्ह चिधिक:म्ह वाउँम्ह की

armyworm - ग्वा: ग्वा: वया: वामा नइम्ह की (*Pseudaletia*)

assassin bug - छता हि त्वगिइम्ह की (*Mindarus diccus*)

bedbug - धँय्, धाँय्, द्यनेगु लासाय् दइम्ह हि त्वनिइम्ह की (*Cimex lectularius*)
bee - हा, पेनय् कं दुम्ह ब्वइम्ह की (*Apis*)
beetle - म्हया दुने पपू सुचुका तइम्ह ब्वइम्ह की
billbug - वामाया हा नइम्ह की (*Sphenophorus*)
black widow - बिख दुम्ह हाकुम्ह माख्चा (*Latrodectus mactans*)
blackfly - स्याक्क न्याइम्ह भुजिं
blowfly - तोंखिभुजिं, घालय् वा त्वपुया मत:गु लाय् तों खिफाइम्ह भुजिं
bluebottle - खिभुजिं, खिइ भुना च्वनिइम्ह वँचुसे च्वंम्ह भुजिं (*Calliphora*)
boll weevil - कपाय् की, कपाय् माय् दइम्ह की (*Anthonomus grandis*)
bollworm - कपाय् की, कपाय् माय् दइम्ह की (*Anthonomus grandis*)
bookworm - सफूकी, सफू नइम्ह की
borer - सिंकी, सिं नइम्ह की
botfly - लाकीया खेंय् खिफाइम्ह भुजिं
bristletail - न्याकी पुचलय् ला:म्ह न्हिपेनय् सँ तिंस्वा:म्ह की
brown-banded cockroach - खव: विलि, म्हय् ध्व:ध्व: दुम्ह विलि
bumblebee - भम्ब:, त:धिक:म्ह हाकुम्ह हा (*Bombus*)
butterfly - लापा, लाप्चा, लापचा, फाकाचा, लेले-फाकचा, स्वांया ति त्वनिइम्ह ह्याउँ-वाउँ पपू दुम्ह की
caddis fly - ताहाक:गु ग्वाय् दुम्ह भुजिं (*Phryganea grandis*)
caddisworm - सिलिकया म्हिचा थें च्वंगु घाना जुइम्ह की (*Phryganea grandis*)
cankerworm - सिमाकी, सिमाय् दइम्ह की (*Alsophila pometaria*)
caterpillar - छ्या:की, वाल्ल तुति व म्ह छम्हं सँ दुम्ह लिपा लाप्चा जुइम्ह ताहाक:म्ह की । स्वार्थ:बुं, स्वाथ्याबि
centipede - हई, तुति वाल्ल दुम्ह पति चिंम्ह ताहाक:म्ह की (*Scolopendra heros*) । गुंइमाकी, गुंमाकी, छगू फुत ति ताहाक:म्ह हई (*Scolopendra gigantea*)
chicken louse - मिमिचा, मिम्चा, तसकं चिधिक:म्ह म्हय् दइम्ह की (*Trombicula autumnalis*)
chigger - मिमिचा, मिम्चा, तसकं चिधिक:म्ह म्हय् दइम्ह की (*Trombicula autumnalis*)
cicada - सिनाज्याकी, त:धंगु पपू दुम्ह त्यार्र हाला च्वनिइम्ह की (*Tibicen*)
clothes moth - नवं की, स्वथना त:गु वस: नइम्ह की (*Tinea*)
cockroach - विलि, पपू दुसां ब्वये मफुम्ह सिइसे च्वंम्ह त:धिक:म्ह की (*Blattella orientalis*)
cootie - सि, मनूतय्गु म्हय् व सँय् दइपिं पति चिंम्ह तुयुम्ह की (*Pediculus humanus*)
corn earworm - क:नि की, क:नि माय् दइम्ह छचं म्हासुम्ह तों
cotton worm - कपाय् की, कपाय् माय् दइम्ह की (*Anthonomus grandis*)
cricket - ग्वाय्ताहा बुईचा, ताहाक:गु ग्वाय् दुम्ह बुईचा थें च्वंम्ह त्यार्र हालिइम्ह की
cutworm - सँ मदुम्ह छ्या:की (*Agrotis*)
deerfly - हाकुसे च्वंम्ह हि त्वनिइम्ह भुजिं (*Chrysops*)
dogfly - खिचा भुजिं, खिचाया म्हय् दइम्ह हाकुम्ह भुजिं
dragonfly - भ्यालिंचा, ताहाक:गु पपू व चित्या:गु म्ह दुम्ह तसकं ब्वये

फुम्ह की
dung beetle - गेंराकी, सौखिइ दइम्ह हाकुम्ह ग्वार्चा चिंम्ह की
earthworm - दम्बि, दोबि, दलंबि, बैंयू दुने च्वनिइम्ह ताहा थें च्वंम्ह की (*Lumbricus terrestris*)
field cricket - किलि-किलिचा, बहनि जुलकि पिने त्यार्र हाला च्वनिइम्ह छता बुईंचा
firefly - पुलुपुलु-गेरा, मत थें च्याइम्ह ब्वइम्ह की
flatworm - म्ह पति चिंम्ह किमि
flea - कुसि, तिंतिं न्हुया जुइम्ह तसकं चिधिक:म्ह हि त्वनिइम्ह की (*Ctenocephalides canis*)
flour weevil - छुचुनय् दइम्ह किसिकी (*Calendra oryzae*)
fly - भुजिं, निपा पपू दुम्ह चिधिक:म्ह हाकु-हाकु न:म्ह की (*Musca domestica*)
fruit fly - सिसाबुसा पति, सिसाबुसाय् भुना च्वनिइम्ह निपा पपू दुम्ह पति (*Drosophila*)
gadfly - साभुजिं, साया म्हय् भुना च्वनिइम्ह भुजिं
gallfly - सिमाय् खेंय् ध्वइम्ह भुजिं
glowworm - पुलुपुलु-गेरा, मत थें च्याइम्ह ब्वइम्ह की
gnat - चल:, भपति, भुयुपति, चिधिक:म्ह पति थें च्वंम्ह भुजिं
grain beetle - बपिकाताकी, जाकिइ दइम्ह बपि थें च्वंगु ताहाक:गु म्ह दुम्ह तुयुम्ह की (*Calendra granaria*)
grasshopper - बुईंचा, थिक-बुईंचा, चुलिंचा, चुलु-बुईंचा, पालेय:, तिंतिं न्हुया जुइम्ह बुंइ दइम्ह त:धिक:म्ह की (*Omocestus viridulus*)
greenbottle - जुजु भुजिं, खिइ भुना च्वनिइम्ह त:धिक:म्ह भुजिं
harvest fly - सिनाज्याकी, त:धंगु पपू
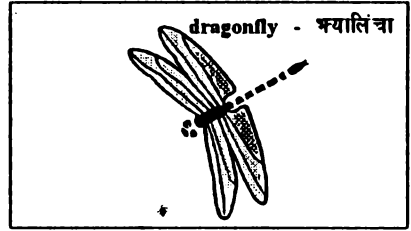
दुम्ह त्यार्र हाला च्वनिइम्ह की
hawkmoth - न्हाय् ताहाक:म्ह मतकी
hellgrammite - लखय् च्वनिइम्ह ला नइम्ह की (*Corydalis cornutus*)
honeybee - कस्तिहा, कस्ति दयेकिइम्ह चिधिक:म्ह हा (*Apis*)
hookworm - किमि, शाता किमि, माकिमि, प्वाथय् दुने दइम्ह दम्बि थें च्वंम्ह की (*Ancyclostoma duodenale*)
hornet - त:धिक:म्ह बँहा, चित्या:गु जँ दुम्ह तसकं न्यायेय:म्ह त:धिक:म्ह हा
horntail - कोकी, नेकू थें दुम्ह सिमाय् ह्व:खना: च्वनिइम्ह की (*Urocerus*)
horsefly - सलभुजिं, सलया म्हय् भुना च्वनिइम्ह वाउँगु मिखा दुम्ह भुजिं (*Tabanus*)
housefly - भुजिं, छेंय् दइम्ह भुजिं (*Musca domestica*)
inchworm - सँ मदुम्ह छा:की
Japanese beetle - जापानिज की, घाँय्या हा नइम्ह म्हय् ह्याउँ व वाउँ दुम्ह की (*Popillia japonica*)
jigger - खुपा तुति दुम्ह हि त्वनिइम्ह की
June bug - तछला की, सिमाया ह: नइम्ह पपू दुम्ह की (*Phyllophaga*)
katydid - वाउँ बुईंचा, वाउँसे च्वंम्ह ग्वाय् ताहाक:म्ह बुईंचा
lacewing - हिनू थें खने दुगु त:धंगु पपू दुम्ह भुजिं (*Osmylus fulvicephalus*)

ladybug - मुस्या बाग: भोपुइका त:गु थें बांलूम्ह ह्याउंगु म्हय् हाकुगु फुति फुति दुम्ह की (*Adalia bipunctata*)

leech - प्या, सुल्प्या, सुतुप्पा, दम्बि थें च्वंम्ह हि त्वनिइम्ह की

locust - क्व:बुईंचा, ग्वा: ग्वा: ब्वया वया: बुंइ पिना त:गु धाक्व नया वनिइम्हं पपू दुम्ह बुईंचा (*Schistocerca gregaria*)

looper - सँ मदुम्ह छ्वा:की

louse - सि, प्यासि, मनूतयगु म्हय् व संय् दइपिं पति चिंम्ह तुयुम्ह की (*Pediculus humanus*)

maggot - तों, तुं, लाकी, भुजिंया खेंय् पाखें पिहां वइगु वाला-वाला सनिइम्ह चिधिक:म्ह दम्वि थें च्वंम्ह तुयुम्ह की

mayfly - ब्वकी, खुसि व पुखू लिकसं दइम्ह पपू तसकं सालुम्ह भुजिं

measuring worm - सँ मदुम्ह छ्वा:की

midge - चिधिक:म्ह पति थें च्वंम्ह भुजिं

miller - पपुतिइ छुचुं थें दुम्ह वहनिइ ब्वइम्ह मतकी

millipede - न्हयबि, तुति वाल्ल दुम्ह चिधिक:म्ह दम्बि थें च्वंम्ह की

mite - मिमिचा, मिम्चा, तसकं चिधिक:म्ह म्हय् दइम्ह की (*Trombicula autumnalis*)

mole cricket - त्वाति, चाय् दुने गा: म्हुया: च्वनिइम्ह चिधिक:म्ह बुईंचा

mosquito - पति, भुजिं पुचलय् ला:म्ह निपा पपू दुम्ह हि त्वनिइम्ह की

moth - मतकी, फाका, फाकाचा, मतय् जूवइम्ह लाप्चा थें च्वंम्ह पपू दुम्ह की, बहनिइ ब्वइम्ह लाप्चा

mud-dauber wasp - कपिंचा, खयपिंचा, सोंयचा, कापिंचा, थ: याक:चा च्वने न्ह्यंक ग्वल्ला:गु चायागु छें दयेकिइम्ह व सुका थें चित्या:गु जँ दुम्ह त:धिक:म्ह हा (*Sceliphron*)

nit - ससि, सिया खेंय्

paper wasp - कंयचिहा, प्वा: प्वा: दुगु हाप्व: दयेकिइम्ह तसकं न्यायेय:म्ह त:धिक:म्ह हा

pill bug - पांकी, लोहंतय् त:लय् सुला च्वनिइम्ह पति चिंगु जाग्व: बांलुम्ह थिलकि म्ह ग्वार्चा चिंकिइम्ह की (*Oniscus*)

pinworm - फुतकी, प्वाथय् दाइम्ह चिधिक:म्ह किमि (*Enterobius vermicularis*)

potato bug - आलुकी, म्हय् हाकु व म्हासु ध्व: दुम्ह आलु माया ह: नइम्ह की

potter wasp - कोंचाहा, कोंचा थें च्वंगु चा व सौयागु छें दयेकिइम्ह त:धिक:म्ह हारांम्ह हा (*Eumenes*)

praying mantis - बुईंचा थें च्वंम्ह की नइम्ह की (*Mantis religiosa*)

punkie - निपा पपू दुम्ह न्यायेय:म्ह चिधिक:म्ह भुजिं

red ant - सपानि, सापैंचा, चिधिक:म्ह सियुम्ह इमु

roach - विलि, पपू दुसां ब्वये मफुम्ह सिइसे च्वंम्ह त:धिक:म्ह की (*Blattella orientalis*)

robber fly - भम्ब: थें च्वंम्ह भुजिं

roundworm - फायागु लाय् दइम्ह, किमि (*Trichinella spiralis*)

sawfly - क:तिभुजिं, क:ति थें च्वंगु खेंय् ध्वइगु दुम्ह स्वांमा स्यंकिइम्ह भुजिं

scarab - गेंरा की, सौखिइ दइम्ह हाकुम्ह ग्वार्चा चिंम्ह की

scorpion - बिच्छे, बिस्याक, ताहाक:गु कं दुगु न्हिपेनं सुइम्ह बिख दुम्ह त:धिक:म्ह की (*Hadrurus hirsutus*)

shipworm - जाहाजया सिं दुने दइम्ह की (*Teredo*)

silkworm - सिलिक की, समिसि की, समिसि माया ह: नइम्ह व चुलुसे च्वंगु का थाइम्ह की (*Bombyx mori*)
silverfish - न्याकी, नवंकी, न्या थें च्वंम्ह चुल्ल-चुल्ल वनिइम्ह तुयुम्ह पति चिंम्ह की (*Lepisma saccharina*)
snout beetle - किसिकी, नेकू थें च्वंगु त्वा: दुम्ह हाकुम्ह की
sow bug - पांकी, लोहँतय् त:लय् सुला च्वनिइम्ह पति चिंगु जाग्व: बांलुम्ह थिलकि म्ह ग्वार्चा चिंकिइम्ह की (*Oniscus*)
spider - माक:चा, माखाचा, मारूचा, पिखा, थ:गु म्हं का थें पिकया: जा: ग्वइम्ह तत:हाक:गु च्यापा तुति दुम्ह की
springtail - तिंक न्हुइ फुम्ह इमू थें च्वंम्ह पपू मदुम्ह की
stag beetle - कोकी, चल्लाया नेकू थें दुम्ह की (*Lucanuc cervus*)
stick insect - कथिकी, कथि थें च्वंगु ताहाक:गु म्ह व सिंका थें च्वंगु तुति दुम्ह बुलुहुं न्ह्याइम्ह की (*Diapheromera femorata*)
stinkbug - धँय नँव: की, नधा:की, तसकं नँव:म्ह की.
stout beetle - गेंरा की, सौखिइ दइम्ह हाकुम्ह ग्वार्चा चिंम्ह की
syrphid fly - स्वांमाय् दइम्ह भुजिं (*Syrphus*)
tapeworm - म्ह पति चिंम्ह किमि
tarantula - सँ दुम्ह त:धिक:म्ह मारूचा (*Lycosa tarentula*)
termite - कुमिचा, सिँ नइम्ह की (*Termes*)
threadworm - फुतकी, प्वाथय् दाइम्ह चिधिक:म्ह किमि (*Enterobius vermicularis*)
tick - प्यासि, पेपांचूतय् म्हय् दइम्ह हि त्वनिइम्ह की
tobacco worm - बजां की, बजां माय् दइम्ह वाउँम्ह छ्वा:की
tomato worm - गोलभ्यारा की, गोलभ्याराय् दइम्ह छ्वं म्हासुम्ह की
tsetse fly - सेत्सि भुजिं, न्ह्य: वइगु लोय् पुंका बिइम्ह भुजिं (*Glossina*)
tumblebug - सौखियात गुलि गुलि दयेका: उकिइ खेंय् थ्वइम्ह की (*Scarabaeus*)
wasp - बँहा, तसकं न्याये य:म्ह जँ चित्या:म्ह त:धिक:म्ह हा । चोकिहा, चिधिक:म्ह बँहा
water bug - न्याभ्वा: की, ग्वाय् व ताहाक:गु न्हिप्यं दुम्ह प्या:गु थासय् दइम्ह की
webworm - माखापिखा दयेकिइम्ह छ्वा:की
weevil - किसिकी, नेकू थें च्वंगु त्वा: दुम्ह जाकिइ दइम्ह हाकुम्ह की (*Calendra oryzae*)
white ant - कुमिचा, सिँ नइम्ह की
wiggler - चोकीचा, लखय् दाइम्ह वाला-वाला सना च्वनिइम्ह की
wireworm - सिमाया हा नइम्ह की
wood louse - पांकी, लोहँतय् त:लय् सुला च्वनिइम्ह पति चिंगु जाग्व: बांलुम्ह थिलकि म्ह ग्वार्चा चिंकिइम्ह की (*Oniscus*)
wood tick - सिमाय् दइम्ह हि त्वनिइम्ह त:धिक:म्ह की

LAMPS - मत

arc lamp - आर्क ल्याम्प, निकू कुचा हेंग्वा:या दथुइ तुइक च्याइगु तसकं थीगु मत
battery lamp - ब्याट्रि ल्याम्प, ब्याट्रिं च्याइगु मत
bed lamp - बेद ल्याम्प, द्यनेगु

खाताया नापसं च्याकेगु चिप्वा:गु मत

bottle lamp - मतच्या: थल, मचिंक तया त:गु थलय् इता: पिकया: च्याकेगु मत

bridge lamp - तौमत, तौया सिथय् थना त:गु थामय् च्याकेगु मत

butter lamp - देवा, घ्य: थना त:गु धस्वा:गु इता: दुगु द्य: पुज्यायेबलय् च्याकेगु मत

carbon light - कार्बन ल्याम्प, निकू कुचा हेंग्वा:या दथुइ तुइक च्याइगु तसकं थीगु मत

Chinese lantern - चिनिया मत, भोंयागु चाक्लाक दयेका त:गु मत

dark lantern - खिउँगु लालतिन, मत खनेमदयेक त्वपुइ जिउगु लालतिन

desk light - तेबुल ल्याम्प, आख: ब्वनेत तेबुलय् द्य:ने तया: च्याकेगु मत

dish lamp - पाल्चा, चिपागु गा: वंगु चायागु थलय् चिकं व इता: तया: च्याकेगु मत

electric lamp - करेन्तया मत, करेन्तं च्याइगु मत

emergency light - इमर्जेन्सि लाइत, हथासं च्याइगु मत, करेन्त मवलकि अथें च्याइगु ब्यान्निया मत

filament lamp - चिम, ग्वल्ला:गु खा:या दुने चिपुगु नँयागु का च्याइगु मत

flare light - फ्लेर मत, सर्गतय् च्वय् थ्यंक वांछ्वये धुंका: बुलुहुं कुहां वया: पलख तुयुज: ब्रिइगु मत

flash - फ्लास, क्याम्रा नाप छ्यलिइगु प्वालाक च्याइगु तसकं थीगु मत

flash bulb - फ्लास, क्याम्रा नाप छ्यलिइगु प्वालाक च्याइगु तसकं थीगु मत

flash gun - फ्लास, क्याम्रा नाप छ्यलिइगु प्वालाक च्याइगु तसकं थीगु मत

flashing light - पुलिसया मोतरया द्य:ने तया तइगु प्वालाक प्वालाक च्याइगु थीगु मत

flashlight - लाइत, तर्च लाइत, ल्हातं ज्वना जुइ जिउगु ब्यान्निं च्याइगु मत

floodlight - फ्लद लाइत, छैं छखां पिनें ज्वाल्ल च्वंक मत छ्वाकेगु तप्वा:गु मत

fluorescent light - त्युब लाइत, तुइक च्याइगु करेन्तयागु मत

gaslight - ग्यांस लाइत, ग्यासं च्याइगु मत

hanging oil lamp - खादलू, च्वय् खाया त:गु गा:वंगु लीयागु थलय् चिकं व इता: तया: च्याकेगु मत

headlight - ह्वेद लाइत, मोतरया न्ह्य:ने च्वंगु तप्वा:गु थीगु मत

hurricane lamp - लालतिन, खा:या दुने इता: दुगु मचिकंनं च्याइगु मत

incandescent lamp - चिपुगु नँया का बा मेगु छुं नं च्याना: तुयुज: पिहां वइगु मत

Japanese lantern - जापानिज लालतिन, भोंयागु चाक्लाक दयेका त:गु मत

kerosene lamp - लम्फा, खा:या दुने इता: दुगु मचिकंनं च्याइगु मत

lampion - खा:यागु मतच्या: थल

lantern - लालतिन, खा:या दुने इता: दुगु मचिकंनं च्याइगु मत

light bulb - चिम, ग्वल्ला:गु खा:या दुने चिपुगु नँयागु का च्याइगु मत

limelight - सख्वा: मि, सख्वा: च्याइबलय् पिहां वइगु तसकं थीगु तुयुज:

mantle lantern - मेन्तल, पेत्रोम्यावस, खा:या दुने सिलिकयागु चिम दुगु

मचिकंया ग्यांसं च्याइगु मत

mercury-vapor lamp - खा:या दुने पा:ला:यागु कुँ दुगु करेन्तं च्याइगु मत

miner's lamp - छ्यंमत, बँया त:लय् नँ लिकाः वनिइपिनि छ्यनय् घाइगु मत

neon light - निअन लाइत, ह्याउँक-वाउँक च्याइगु खा:या दुने ग्यांस तया त:गु मत

oil lamp - दलू, दलूचा, देवा, चिकं व इता: तया: च्याकिइगु मत

pilot lamp - पाइलत ल्याम्प, छुं ज्या जुया च्वंगु क्यनिइगु चिप्वा:गु मत

projector lamp - संकिपा क्यनिइगु मिसिनया दुने दइगु मत

railroad lantern - रेलयागु लालतिन, रेलयात छुमां बिइ कथं ह्याउँ-वाउँ च्याका: क्यनिइगु लालतिन

ritual lamp - सुकुन्दा, चिकं व इता: तया: च्याकेगु गनेद्यः किया त:गु मत

searchlight - सर्च लाइत, मालेगु मत, छुं नं मालेत च्याकिइगु थुखेउखे स्वके जिउगु तापाक खने दइगु थीगु मत

sky lamp - आलमत, छेँया पलिइ धस्वाका त:गु ताहाक:गु पंया चोकाय् खाया तइगु चिकं व इता: तया: च्याकेगु मत

spotlight - स्पत लाइत, प्याखं क्यनिइगु दबुलिइ छथाय् जक खयेकेत च्याकिइगु थीगु तप्वा:गु मत

stand lamp - त्वा:देवा, इता: व चिकं तया: च्याकिइगु तजा:गु देवा

street light - सतक मत, लँय् थाय् थासय् तजा:गु थामय् च्याकिइगु मत

sun lamp - ह्याउँगु मत, म्ह स्या:गु लंकेत बा छेँगू सिइसे च्वंकेत
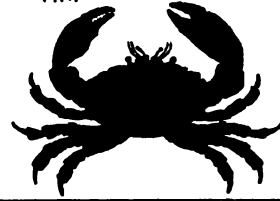
पनिइगु क्वा:गु मत

table lamp - तेबुल ल्याम्प, आखः ब्वनेत तेबुलय् द्य:ने तया: च्याकेगु मत

taillight - ब्याक लाइत, मोतरया लिउने च्वंगु ह्याउँगु चिप्वा:गु मत

taper - इता:, घेलय् थुना त:गु निला त:गु का

torch - मिजला, चिलाख, मुस्या:, मिप्वा:, कथि चोका च्याका: ज: बिइगु मत

torchlight - लाइत, मत, खुंमत

tube light - त्युब लाइत, तुयुगु ताहाक:गु करेन्तं च्याइगु मत

tungsten lamp - खा:या दुने चिपुगु नँयागु का च्याइगु करेन्तया मत

wall lamp - अंग: मत, अंगलय् तया: च्याकेगु मत

MARINE ANIMALS - लखय् च्वनिइपिं

baleen whale - वामदु ह्वेल, वा मदुम्ह ह्वेल न्या

barnacle - नांचाया त:लय् प्यपुना च्वनिइम्ह सँ थें च्वंगु तुति दुम्ह संखकी

beluga - तुयुम्ह ह्वेल, भिंन्यागू फुत ति हाक:म्ह तुइसे च्वंम्ह ह्वेल न्या (*Delphinapterus leucas*)

blue whale - वँचुम्ह ह्वेल, १०० फुत ति हाक:म्ह ह्वेल न्यातय् दथुइ दकलय् त:धिक:म्ह वा मदुम्ह

वँचुम्ह ह्वेल न्या (*Balaenoptera musculus*)
clam - पुसा थें चालिइम्ह त:धिक:म्ह संखकी
crab - क:लि, भिपा तुति दुम्ह ल: लिकसं च्वनिइम्ह मारुचा थें ग्वार्चा चिंम्ह त:धिक:म्ह की (*Eriocheir sinensis*)
crawfish - चिंग्रि न्या, ताहाक:म्ह क:लि थें च्वंम्ह लखय् त:लय् च्वनिइम्ह न्या (*Astacus leptodactylus*)
crayfish - चिंग्रि न्या, ताहाक:म्ह क:लि थें च्वंम्ह लखय् त:लय् च्वनिइम्ह न्या (*Astacus leptodactylus*)
dolphin - दल्फिन, हँय्यागु त्वा: थें च्वंगु म्हुतु दुम्ह चिधिक:म्ह ह्वेल न्या (*Delphinus delphis*)
dugong - ल:छैंसा, त्या:चा चिंगु म्ह व पपू थें जा:गु पति चिंगु ल्हा: दुम्ह फय् सास: ल्हाइम्ह न्याँ (*Dugong dugon*)
elephant seal - किसिख्वा: ल:धुँ, किसिया ख्वा: व:म्ह म्हय् सँ दुम्ह ल:धुँ (*Mirounga angustirostris*)
finback - घ:ने हाकु व त:लय् तुयुम्ह चयगू फुत ति हाक:म्ह वा मदुम्ह ह्वेल न्या (*Balaenoptera physalus*)
fish - न्या, ङा, भंग:या थें जा:गु चिचिहाक:गु पपू व न्हिप्यं दुम्ह ल: सास: ल्हाइम्ह छुं नं
fur seal - म्हय् भिंगु सँ दुम्ह ल:धुँ (*Lobodon carcinophagus*)
humpback - धुसि ह्वेल, म्ह धुसि लूगु थें च्वंम्ह न्ययगू फुत ति हाक:म्ह वा मदुम्ह ह्वेल न्या (*Megaptera novaeanglia*)
killer whale - ओर्का ह्वेल, हाकु व तुयु च्या:था:म्ह ग्यानापुम्ह ह्वेल न्या (*Ocrinus orca*)
limpet - लोहँतय् प्यपुना च्वनिइम्ह त:धिक:म्ह चाकला:म्ह संखकी
lobster - भिपा तुति दुम्ह त:धिक:म्ह चिंग्रि न्या (*Homarus americanus*)
manatee - ल:छैंसा, त्या:चा चिंगु म्ह व पपू थें जा:गु पति चिंगु ल्हा: दुम्ह फय् सास: ल्हाइम्ह न्या (*Trichecus manatus*)
mussel - पुसा थें चालिइम्ह त:धिक:म्ह संखकी (*Mytilus*)
narwhal - वाछ्वा: ह्वेल, च्यागू-गुंगू फुत ताहाक:गु कथिं थें तिंस्वा:गु वा पिहां वया च्वंगु दुम्ह ह्वेल (*Monodon monoceros*)
nautilus - संखय् दुने च्वनिइम्ह अक्तोपस (*Nautilus*)
octopus - अक्तोपस, च्यापा तुति दुम्ह भकुंग्वारा थें च्वंम्ह न्या (*Octopus vulgaris*)
orca - ओर्का ह्वेल, हाकु व तुयु च्या:था:म्ह ग्यानापुम्ह ह्वेल न्या (*Ocrinus orca*)
oyster - मुति न्या, मुति थ्वइम्ह त:धिक:म्ह संखकी
periwinkle - छगू इन्चि ति त:धिक:म्ह संखकी (*Littorina littorea*)
pilot whale - छचं ग्वार्चा चिंम्ह हाकुम्ह ह्वेल न्या (*Globicephala*)
porpoise - परपुस, त्वा: फ्याफ:म्ह चिधिक:म्ह ह्वेल न्या (*Phocaena phocaena*)
prawn - मल्ता न्या, शुसा न्या, प्राउन, निङ्पा तुति व ताहाक:गु ग्वाय् दुम्ह न्या
right whale - न्ययगू फुत ति हाक:म्ह छचनय् नेकू थें दुम्ह वा मदुम्ह ह्वेल न्या (*Balaena glacialis*)
rorqual - घ:ने हाकु व त:लय् तुयुम्ह चयगू फुत ति हाक:म्ह ह्वेल न्या (*Balaenoptera physalus*)

scallop - पुसा थें चालिइम्ह निगू इन्चि ति त:धिक:म्ह चाकला: व पति चिंम्ह संखकी (*Pecten*)

sea cow - ल:छेँसा, त्या:चा चिंगु म्ह व पपू थें जा:गु पति चिंगु ल्हा: दुम्ह फय् सास: ल्हाइम्ह न्या (*Dugong dugon*)

sea dog - ल:धुँ, लखय् च्वनिइम्ह धुँ थें च्वंम्ह फय् सास: ल्हाइम्ह न्या

sea elephant - किसिया थें सौं दुम्ह ल:धुँ, लखय् च्वनिइम्ह धुँ थें च्वंम्ह

sea lion - ल:धुँ, म्हय् सँ मदुम्ह लखय् च्वनिइम्ह धुँ थें च्वंम्ह फय् सास: ल्हाइम्ह न्या (*Zalophus californianus*)

seal - म्हय् ख्वातुक सँ दुम्ह ल:धुँ (*Lobodon carcinophagus*)

shrimp - चिधिक:म्ह मल्ता न्या, भुसा न्या, स्रिम्प, निइपा तुति व ताहाक:गु ग्वाय् दुम्ह न्या (*Penaeus duorarum*)

slug - खासा, स्वाल्यां न्ह्याइम्ह चुलुसे च्वंम्ह की (*Mollusca gastropoda*)

snail - संखकी, संख क्वबुया जुइम्ह स्वाल्यां न्ह्याइम्ह की (*Cepaea hortensis*)

sperm whale - छ्यं तग्व: ह्वेल, खुइगू फुत ति हाक:म्ह चिकं विइम्ह ह्वेल न्या (*Physeter catodon*)

squid - हाकुगु ति छ्वाकिइम्ह चिधिक:म्हं अक्तोपस थें च्वंम्ह न्या

walrus - किसिया थें दं दुम्ह ल:धुँ (*Odobenus rosmarus*)

whale - ह्वेल न्या, फय् सास: ल्हाइम्ह भराय धिक:म्ह न्या

whelk - ल:या त:लय् च्वनिइम्ह च्वामुगु तग्व:गु संख दुम्ह संखकी (*Buccinum*)

white whale - तुयुम्ह ह्वेल, भिंन्यागू फुत ति हाक:म्ह तुइसे च्वंम्ह ह्वेल न्या (*Delphinapterus leucas*)

MEAT PREPARATIONS - लाया घासा

barbecue - बार्बिक्यु, म्ह छम्हं मिइ छुया त:गु लाख:

blood pudding - चोहि, ख्व:गु हियात हाया: दयेकिइगु नसा

cutlet - कत्लेत, छुचुं नापं पुका त:गु ला छफि

diced meat soup - छ्याल्ला, सिंकें व ला कुचा कुचा तया: दयेका त:गु ताकुगु क्वा:

diced raw meat - जँला, कूकू ताना: मस्ला नापं वाला त:गु कचिगु ला

dried meat - सुकूला, निभालय् पाना: गंका त:गु ला

fermented rice and meat soup - बुल्ला, क:क्वा:, थौंयागु क: व ला कुचा कुचा तया: दयेका त:गु ताकुगु क्वा:

fried meat - पुकाला, मना त:गु लायात चिकनय् पुका त:गु

jellied bone and meat curry - गोर्मा, कौय् व सुकूला नापं जाकिचुं तया: दायेकुसे ख्वयेका त:गु

jellied fish soup - सँन्या खुना, त:खा:या तिइ सँन्या ल्वाकछ्याना: ख्वयेका त:गु

jellied meat curry - त:खा:, छेंगू यक्व तया: दायेका त:गु लायात ख्वयेका त:गु

meat ball - लाग्व:, चुंलायात ग्व:ग्व: दयेका: चिकनय् ह्वाना त:गु

meat curry - दायेका ला, म्हाला, लाया कवाफ, ला कुचा कुचा ताना: मस्ला तया: ति वयेक दयेका त:गु क्वा:

meat pie - लापी, चुंलायात व: थें

दयेका: चिकनय् ह्वाना त:गु
minced liver - सैंलामू, कचिगु सैं छ्याना: मस्ला नापं वाला त:गु
mincemeat - चुंला, ला त्याना: चिकनय् ह्वाना त:गु
raw minced meat - कचिला, मस्ला तया: वाला त:गु कचिगु चुंला
roast meat - हाकु छोयला, हाकु छुयाला, धुसु, मिइ छुया त:गु लायात कूकू ताना: मस्ला नापं वाला त:गु
salami - सलामि, इटालियन ससेज, मस्ला तया: वाला त:गु चुंला आतापुतिइ दुने स्वथना त:गु त्या:
sausage - ससेज, त्या:चुंला, मस्ला तया: वाला त:गु चुंला आतापुतिइ दुने स्वथना त:गु त्या:
spiced boiled meat - छोयला, छुयाला, मना छोयला, मना त:गु लायात कूकू ताना: मस्ला नापं वाला त:गु
steak - स्तेक, छकुला, त:कुला, मिइ धः:ने छुया त:गु ला छफि
stew - ल: यक्व मतसे हां बुका त:गु लाया कवाफ

MEDICAL SCIENCES - वास:या ब्वनेज्या

anatomy - म्हय् दुगु थीथी ब्वोति बारे ब्वनेज्या
anesthesiology - म्हयात मचायेकेगु ज्याखँ बारे ब्वनेज्या
antibiotics - म्हय् दुने दाया च्वंपिं कीचात स्यायेगु ज्याखँ बारे ब्वनेज्या
antiseptics - म्हय् कीचात मदायेकेगु ज्याखँ बारे ब्वनेज्या
audiology - तासु ब्वनेज्या, न्हाय्पनं स: ताइगु बारे ब्वनेज्या
bacteriology - लोय् जुइकिइपिं ब्याक्तेरिया कीचा बारे ब्वनेज्या
biology - म्वासु दुगु बारे ब्वनेज्या
cardiology - नुग:सँ बारे ब्वनेज्या
dermatology - छेंगू बारे ब्वनेज्या
diagnostics - लोय् म्हसिइकेगु ज्याखँ बारे ब्वनेज्या
embryology - प्वाथय् च्वंम्ह गचा बारे ब्वनेज्या
endocrinology - म्हय् दुने ति पिहां वइगु बारे ब्वनेज्या
epidemiology - भोलोय् बारे ब्वनेज्या
etiology - लोय्या हुनि बारे ब्वनेज्या
fluoroscopy - यक्सरे बारे ब्वनेज्या
geriatrics - बुरा लोय् बारे ब्वनेज्या
gerontology - बुरा जुया: म्ह वनिइगु बारे ब्वनेज्या
gynecology - मिसा लोय् बारे ब्वनेज्या
hematology - हि बारे ब्वनेज्या
hygiene - लोय् मजुइकेत सुचुपिचु यायेगु बारे ब्वनेज्या
immunology - म्हय् लोचं मथिइकेगु बारे ब्वनेज्या
mycology - च्यासु कै बारे ब्वनेज्या
neurology - सँय्प्वाँय् बारे ब्वनेज्या, नर्भ बारे ब्वनेज्या
nosology - थीथी लोय्यात धलंखय् ब्वोथलेगु बारे ब्वनेज्या
ophthalmology - मिखा लोय् बारे ब्वनेज्या
optometry - मिखा बारे ब्वनेज्या
otology - न्हाय्पं लोय् बारे ब्वनेज्या
parasitology - कर्पिंगिगु म्हय् प्यपुना च्वनिइपिं प्यारासाइत कीचा बारे ब्वनेज्या
pathology - म्हय् दुने छु स्यना: लोय् जूगु धका: सिइकेगु बारे ब्वनेज्या
physiology - म्वाना च्वंपिनि दुने अथें जुया वइगु ज्याखँ बारे ब्वनेज्या
protozoology - म्हय् लोय् जुइकिइपिं प्रोतजोवा कीचात बारे ब्वनेज्या

psychiatry - न्ह्यपु स्यंगु लोय् बारे ब्वनेज्या
semiology - लोय्यागु चिं बारे ब्वनेज्या
serology - चोहि बारे ब्वनेज्या
symptomatology - लोय् म्हसिइकेत म्हय् खने दुगु छुमां बारे ब्वनेज्या
teratology - म्हय् छुं नं मखुथे बोलना वइगु बारे ब्वनेज्या
therapeutics - लोय् लंकेगु बारे ब्वनेज्या
toxicology - बिख बारे ब्वनेज्या
traumatology - मन ग्याइगु बारे ब्वनेज्या

METALS - लीलं

aluminium - आलुमालि, छता याउँसे व नाइसे च्वंगु तुयुगु लीलं
bell metal - कँय्, गं दयेकेत छ्यलिइगु सिजः व तिन ल्वाकछ्याना: दयेका तःगु छता म्हासु म्हासु तुयु-तुयु धाःगु लीलं
brass - ली, थलबल दयेकेत छ्यलिइगु सिजः व जस्ता ल्वाकछ्याना: दयेका तःगु छता म्हासुसे च्वंगु लीलं
bronze - कँय्, थलबल दयेकेत छ्यलिइगु सिजः व तिन ल्वाकछ्याना: दयेका तःगु छता म्हासु म्हासु तुयु-तुयु धाःगु लीलं
cadmium - क्यादमेम, नँ खतं मनकेत पाइगु वह थें तुइसे च्वंगु नायुगु लीलं
calcium - क्याल्सेम, सख्वालय् दइगु वह थें तुइसे च्वंगु लीलं
chromium - क्रोम, प्लेतिंग यायेत छ्यलिइगु प्वाला प्वाला थीगु लीलं
cobalt - कोबल्त, नँय् ल्वाकछ्यायेत छ्यलिइगु वह थें च्वंगु छाःगु लीलं
copper - सिजः, करेन्त ल्ह्ययेत दकलय् बांलाःगु ह्याउँसे च्वंगु लीलं
German silver - सिलेबर, सिजः व नेकल अले जस्ता ल्वाकछ्याना: दयेका तःगु वह थें तुइसे च्वंगु लीलं
gold - लुँ, तिसा दयेकेत छ्यलिइगु म्हासुगु नाइसे च्वंगु मू तूगु लीलं
guinea gold - स्वासा, गिन्दि, सिजः ल्वाकछ्याना तःगु लुँ
iron - नँ, चुमकं साला काइगु तुयु-तुयु धाःगु याकनं खतं नइगु भ्यातुगु लीलं
lead - म्हः, भौंतय् च्वये जिउगु व भचा क्वाकेवं नाइगु छता भ्यातुगु भुइसे च्वंगु मोतरया ब्यात्रि दुने दइगु लीलं
lithium - लिथेम, लीलंया दथुइ दकलय् याउँगु वह थें च्वंगु नायुगु लीलं
magnesium - म्याग्निजेम, वह थें तुइसे च्वंगु व च्याक्लकि तसकं थीगु तुयुजः बिइगु छता लीलं
mercury - पाःलाः, पाल्हाः, दिग्रि दयेकेत व स्वयेगु न्हाय्कंया लिउने पायेत छ्यलिइगु छता छ्वालुगु वह थें च्वंगु भिंगु लीलं
nickel - नेकल, नँ छ्वाकेत ल्वाकछ्याइगु व प्लेतिंग यायेत छ्यलिइगु छता वह थें प्वाला प्वाला थीगु लीलं
phosphorus - फस्फरस, बम दयेकेत व थुकिया चि लिकयाः बुँइ ह्वलिइगु साः दयेकेत छ्यलिइगु थः हे अथें च्याना च्वनिइगु छता म्हासु-म्हासु सियु-सियु धाःगु लीलं
platinum - तुयुगु लुँ, प्लेतिनम, तिसा दयेकेत छ्यलिइगु वह थें तुइसे च्वंगु तसकं मू तूगु लीलं
plutonium - प्लुतोनियम, आतम बम दयेकेत छ्यलिइगु छता वह थें

तुइसे च्वंगु रेदिओ जः पिज्वया च्वनिइगु लीलं

potassium - पोतासेम, पोतास, बुंइ ह्वलिइगु साः दयेकेत छ्यलिइगु वह थें तुइसे च्वंगु भचा क्वाकेवं नाइगु याउंगु लीलं

radium - रेदियम, न्हापा न्हापा घरिया आखलय् पायेत छ्यलिइगु न्ह्याबलें तुइक थिना च्वनिइगु व रेदिओ जः पिज्वया च्वनिइगु लीलं

silver - वह, धेत्रा व तिसा नापं फिल्मया नेगेतिभ दयेकेत छ्यलिइगु छता मू तूगु तुइसे प्वाला प्वाला थीगु लीलं

sodium - सोदेम, वसः हिइगु सोरा व नयेगु चिइ ल्वाकज्याना च्वनिइगु छता वह थें तुइसे च्वंगु व नायुगु लीलं

steel - इस्तिल, इस्पात, नँ व कार्बन ल्वाकछ्याना: दयेका तःगु छाःगु लीलं

tin - तिन, खोपय् (खोपस), नँ खतंमनकेत प्लेतिंग यायेत छ्यलिइगु व थीथी लीलं दयेकेत ल्वाकछ्याइगु छता लीलं

titanium - तितेनेम, इस्तिल थें बल्लाःगु अयूसां तसकं याउंगुलिं फयूखः दयेकेत छ्यलिइगु छता लीलं

tungsten - तंगस्तेन, तसकं क्वाःसां मनाइगुलिं करेन्तं च्याइगु चिमया दुने तयेत छ्यलिइगु छता भ्यातुगु लीलं

uranium - युरेनम, आतम बम दयेकेत छ्यलिइगु छता वह थें तुइसे च्वंगु रेदिओ जः पिज्वया च्वनिइगु लीलं

zinc - जस्ता, नँ खतं मनकेत प्लेतिंग यायेत छ्यलिइगु छता वँचु-वँचु तुयु-तुयु धाःगु लीलं

METERS - दाना स्वयेगु मिसिन

aerometer - यरो-मितर, फय्, बा छुं नं ग्यांस गुलि भ्यातु धकाः स्वयेगु मिसिन

altimeter - अल्ति-मितर, लःछेंयागु लिविल सिबें गुलि च्वय् लाः धकाः क्यनिइगु मिसिन

ammeter - आम-मितर, गुलि यम्पेरया करेन्त दु धकाः क्यनिइगु मिसिन

anemometer - यनेमो-मितर, फय् गुलि तसकं ब्वया च्वंगु दु धकाः क्यनिइगु मिसिन

audiometer - अदियो-मितर, न्हायपनं गुलिं बांलाक ताः धकाः स्वयेगु मिसिन

barometer - बेरो-मितर, फय्छेंया प्रेसर गुलि दु धकाः स्वयेगु मिसिन

chronometer - क्रोनो-मितर, तसकं पायछिगु घरि

drunkometer - ड्रंको-मितर, गुलि अयूलाः त्वना तःगु दु धकाः स्वयेगु मिसिन

fathometer - फेथो-मितर, सः क्वत छ्वयाः पुखुलिइ लः गपाय जाः धकाः दाना स्वयेगु मिसिन

hydrometer - हाइड्रो-मितर, तेजाप व अयूलाः थें जाःगु छुं नं गुलि ताकु धकाः स्वयेगु मिसिन

lactometer - ल्याक्तो-मितर, दुरु गुलि भिं धकाः स्वयेगु मिसिन

lightmeter - लाइत-मितर, तुयुजः गुलि थी धकाः स्वयेगु मिसिन

manometer - मेनो-मितर, ग्यांसयागु प्रेसर गुलि दु धकाः स्वयेगु मिसिन

micrometer - माइक्रो-मितर, तसकं चिचिधंगु हाकः दाना स्वयेगु मिसिन

odometer - ओदो-मितर, लँय् वँवं गपाय हाकः पुले धुंकल धकाः

क्यनिइगु मिसिन
optometer - अप्तो-मितर, मिखां गुलि तापाक खनेदु धकाः स्वयेगु मिसिन
pedometer - पिदो-मितर, गुलि तापाक न्यासे वने धुंकल धकाः क्यनिइगु मिसिन
photometer - फोतो-मितर, तुयुजः गुलि थी धकाः स्वयेगु मिसिन
pyrometer - पाइरो-मितर, त्विधंगु दिग्रिं दाना स्वये मफयेक अप्वः क्वाःगु दाना स्वयेगु मिसिन
radiometer - रेदिओ जः गुलि दु धकाः स्वयेगु मिसिन
salinometer - सेलिनो-मितर, लखय् गुलि चि ल्वाकज्याना च्वंगु दु धकाः स्वयेगु मिसिन
seismometer - साइज्मो-मितर, गपायसकं भुखाय् ब्वःगु दु धकाः क्यनिइगु मिसिन
sonometer - सोनो-मितर, तसः त्विसः दाना स्वयेगु मिसिन, न्हायपनं गुलिं बांलाक ताः धकाः स्वयेगु मिसिन
speedometer - माइल-मितर, मोतर गुलि ब्वां वं धकाः क्यनिइगु मिसिन
spirometer - स्पाइरो-मितर, सँय् गुलि फय् दुहां पिहां जुया च्वंगु दु धकाः स्वयेगु मिसिन
tachometer - तेको-मितर, छुं नं मिसिन ब्रा इन्जिन गपायसकं चाःहिला च्वंगु दु धकाः क्यनिइगु मिसिन
taximeter - त्याक्सि-मितर, त्याक्सिइ च्वनेबलय् गुलि धेबा जुल धकाः क्यनिइगु मिसिन
telemeter - तेलि-मितर, थः सिबें छुं नं गुलि तापाः धकाः दाना स्वयेगु मिसिन
thermometer - दिग्रि, थर्म-मितर, गुलि क्वाः धकाः स्वयेगु मिसिन, क्वाजः गुलि दु धकाः क्यनिइगु मिसिन
voltameter - भोल्ता-मितर, करेन्त दाना स्वयेगु मिसिन
voltmeter - भोल्त-मितर, करेन्तयागु गुलि भोल्त दु धकाः स्वयेगु मिसिन
wattmeter - वात-मितर, गुलि वातयागु करेन्त दु धकाः क्यनिइगु मिसिन, गुलि करेन्त छ्यले धुंकल धकाः क्यनिइगु छैंय् छैंय् तया तइगु मिसिन

MOTOR PARTS - मोतरया बो

accelerator - यसलेतर, मोतर ब्वाकिइगु, इन्जिनय् चिकं अप्वः ब्रा म्हो छ्वइगु जोलं
ammeter - आम-मितर, गुलि यम्पेर करेन्त दु धकाः क्यनिइगु मितर
axle - आकसिं, अँसिं, यक्सल, निचाः घःचाःया दथुइ च्वंगु त्याः
bearings - वेरिंग, घःचाः अःपुक चाःहिइकेत तया तःगु नँयागु गुच्चा
bonnet - इन्जिन पुसा, इन्जिन त्वपुइगु
brake - ब्रेक, घःकू (घवकुलि), मोतर दिकेगु
bumper - बम्पर, मोतरया न्ह्यःने व लिउने च्वंगु नँयागु बाला
camshaft - इन्जिन व यक्सल दथुइ च्वंगु त्याः
carburetor - चिकं व फय् ल्वाकछ्यानाः इन्जिनय् छ्वइगु छगू चिधंगु जोलं
chassis - छ्यासिस, मोतरया कंलाय
choke - चोक, इस्तार यायेत इन्जिनय् चिकं अप्वः छ्वइगु छगू चिधंगु जोलं
clutch - क्लःज, ग्यर थिइकिइगु व मथिइकिइगु
crank - क्रैंक, क्याम-स्याफ्त व

यक्सलयागु स्वापु
crankcase - क्रैंककेस, क्रैंक च्वनिइगु वाकस, यक्सलया दथुइ च्वंगु ग्वारा
crankshaft - इन्जिन व यक्सल दथुइ च्वंगु त्या:
cylinder - सिलिन्दर, इन्जिन दुने च्वंगु ह्व:
cylinder head - सिलिन्दरया छ्यं
dashboard - दाइभरया न्ह्य:ने च्वंगु यक्व घरि दुगु पाता
differential - दिफ्रेन्सेल, लिउने च्वंगु घ:चा:यात न्ह्य:ने च्वंगु सिबें विस्कं चा:हिकिइगु ग्यर
distributor - इन्जिनय् पायछि जुइक चिकं छ्वइगु छगू चिधंगु जोलं
exhaust pipe - मफ्लर, कुं पिहां वइगु पाइप
fan - फ्यान, इन्जिनया न्ह्य:ने च्वंगु फयुलिंचा
fender - वम्पर, मोतरया न्ह्य:ने व लिउने च्वंगु नैयागु वाला
flywheel - फ्लाइ-ह्विल, इन्जिन पायछि जुइक न्ह्याकेत तया त:गु भ्यातुगु घ:चा:
gear - ग्यर, वा दुगु घ:चा:, छगू घ:चाकं मेगु घ:चा:यात चा:हिकिइगु घ:चा:
gearbox - ग्यरबक्स, ग्यर त्वपुया च्वंगु वाकस
gearshift - ग्यर हिलेगु कथि
generator - जेनेतर, करेन्त पिकाइगु मिसिन
headlight - मोतरया न्ह्य:ने च्वंगु तप्वा:गु मत
hood - इन्जिन त्वपुइगु पुसा
horn - हरन, भ्वांप्वां यायेगु जोलं
ignition - इस्तार, इन्जिन न्ह्याकिइगु जोलं, मोतरया ता:चा तयेथाय्
klaxon - तसकं तस:गु हरन
magneto - इस्तार यायेत यक्व करेन्त पिकाइगु जेनेतर
muffler - कुं पिहां वइगु पाइप
oil gauge - चिकं गुलि छ्वालु बा ताकु धका: क्यनिइगु मितर
piston - इन्जिनय् सिलिन्दरया दुने थहां-क्वहां वनिइगु त्या:
radiator - रेदिवातर, लखं इन्जिन ख्वाउंकिइगु मिसिन
rear-view mirror - लिउने स्वयेगु न्हायकं
running board - मोतरया खापा पिने च्वंगु तुति दिकेगु सिपू
self-starter - अतोमेतिक इस्तार जुइगु जोलं
shock absorber - सक, घ:चाक्य् दिइगु याचा-याचा वंगु त्या:
spark plug - इन्जिन दुने मि विइगु जोलं
speedometer - माइल-मितर, मोतर गुलि ब्वां वं धका: क्यनिइगु घरि
starter - इस्तार, इन्जिन न्ह्याकिइगु जोलं, मोतरया ता:चा तयेगु थाय्
steering wheel - इस्तेरिंग, मोतर थुखे उखे स्वकेत ल्हातं ज्वनेगु घ:चा:
taillight - ब्रेक लाइत, मोतरया लिउने च्वंगु ह्याउंगु चिप्वा:गु मत
top - तप, मोतरया पौ
transmission - ग्यर, छगू घ:चाकं मेगु घ:चा: चा:हिकिइगु वा दुगु घ:चा:
universal joint - कप्लिंग, न्ह्याखे नं स्वके जिउगु घ:चा: नाप स्वाना च्वंगु त्या:
valve - भल्भ, चिकं छखें जक वंके बिइगु सिलिन्दरय् च्वंगु ह्व:या पुसा
windscreen - न्ह्य:ने च्वंगु तपागु न्हायकं
windshield - न्ह्य:ने च्वंगु तपागु न्हायकं

MUSICAL INSTRUMENTS - बाजं

accordion - अकर्दन, भौ पुयाः फसं सः पिकासे पतिनं किबोर्ड तियाः थायेगु बाजं

bagpipe - ब्याग पाइप, फय् जाया च्वंगु कापःया म्हिचां सः पिहां वइगु म्हुतुं पुइगु बाजं

banjo - बेन्जो, दम्फु थें जाःगु छेंगूया बाजंया द्यःने न्यापु नँयागु का दुगु गितार थें पतिनं थायेगु बाजं

bass drum - बेसड्रम, बाच्छै बाजं खलकं छ्यलिइगु निखें छेंगुलिं भुना तःगु कथिं दायाः थायेगु तग्वःगु बाजं

bassoon - बसुन, म्हुतुं पुइगु ताहाकःगु सिँयागु बाजं

bells - गं, मुगःचां दायाः सः पिकायेगु कँय् बा लीयागु गं

bongo - बंगो, निगः तम-तम धंकाः प्यपुंका तःगु बाजं

bugle - बिगिल, बिगुल, पोंगा, चिधंगु त्रम्पेत थें जाःगु म्हुतुं पुइगु बाजं

cello - चेलो, पेपु नँयागु का दुगु घोंसः वःगु तग्वःगु भाइलिन

chimes - चाइम्स, यक्व गं थानाः तांग-तिंग सः पिकायेगु बाजं

clappers - त्याक-त्याक, सिँ निकू ल्वाकाः त्याक-त्याक सः पिकायेगु बाजं

clarinet - बाच्छै बाजं खलकं छ्यलिइगु म्हुतुं पुइगु सिँयागु ताहाकःगु बाजं

clarion - तसकं सः थीगु त्रम्पेत

clay drum - कोंचा खिं, कोंचा थें च्वंगु छखे जक छेंगुलिं भुना तःगु चायागु चिग्वःगु बाजं

concertina - अकर्दन थें जाःगु छता बाजं

congo - कंगो, तजाःगु बंगो

cornet - कार्नेत, बाच्छै बाजं खलकं छ्यलिइगु भचा चिहाकःगु म्हुतुं पुइगु लीयागु त्रम्पेत

cymbals - भुस्याः, भुछयाः, बभू, कँय्यागु देमा थें च्वंगु निपाः ल्वाकाः थायेगु बाजं । छुस्याः, चिपागु भुस्याः । ताः, तिन्छु, कँय्यागु खोलाचा थें च्वंगु निगः ल्वाकाः थायेगु बाजं

damo-khin - दमोखिं, निखें छेंगुलिं भुना तःगु व छेंगूया द्यःने छुचुं छफि पाना तःगु ल्हातं दायाः थायेगु तग्वःगु सिँयागु बाजं

dhaa - धाः, छखे कथिं व मेखे ल्हातं थायेगु निखें छेंगुलिं भुना तःगु बहचा पायग्वःगु सिँयागु बाजं

dhime - धिमे, छखे पंयागु बालाः व मेखे ल्हातं थायेगु निखें छेंगुलिं भुना तःगु तग्वःगु सिँयागु बाजं

drum - खिं, बाजं, छेंगुलिं भुना तःगु छुं नं बाजं

fiddle - भाइलिन, पेपु नँयागु का दुगु कियाः थायेगु बाजं

fife - बय्, चिपुगु पंयागु दयेका तःगु म्हुतुं पुइगु बाजं

flute - बय्, बाय्चा, बासुरि, चिपुगु पंयागु दयेका तःगु म्हुतुं पुइगु बाजं

gong - ताईं-नाईं, घौचा, कँय्पि, कथिं दायाः थायेगु देमा थें च्वंगु बाजं

guitar - गितार, सिँयागु बाकसया द्यःने खुपु नँयागु का दुगु पतिनं बा पति चिंगु चिकुगु कुचां थायेगु बाजं

harmonica - माउथ हार्विन, म्हुतुं पुइगु पति चिंगु चिधंगु बाजं
harmonium - हार्विन, भौ पुयाः फसं सः पिकासे पतिनं किवोर्ड तियाः थायेगु बाजं
harp - हार्प, स्वकुं लाःगु सिंयागु भ्याःया दुने नंयागु का साला तःगु पतिनं थायेगु बाजं
harpsichord - हार्पसिकर्द, निगू किबोर्द दुगु पेनु थें च्वंगु बाजं
helicon - हेलिकन, बाजं पुइम्हेसिगु म्हया छ्चाःखेरं पाइप चाःहिलाः च्वनिइगु भ्वांप्वां सः पिहां वइगु तप्वाःगु त्युबा
horn - नेकू, म्हुतुं पुइ छिंक दयेका तःगु मेय्यागु नेकू । लीयागु पाइप चाःतुइकाः दयेका तःगु म्हुतुं पुइगु बाजं
israj - इसराज, सितार व सारंगि ल्वाकज्याःगु भिंगुपु नंयागु का दुगु कियाः थायेगु वाजं
jaltarang - जलतरंग, लः तयाः तःगु कयलय् चिकिचा पुगु कथिं दायाः थायेगु बाजं
kettledrum - भेगःखिं, छेंगुलिं भुना तःगु लीयागु भेगः थें च्वंगु कथिं दायाः थायेगु बाजं
keyboard - किबोर्द, करेन्तं सः वयेकिइगु पतिनं तियाः थायेगु वाजं
khin - खिं, निखें छेंगुलिं भुना तःगु ल्हातं दायाः थायेगु, तग्वःगु सिंयागु बाजं
lute - ल्युत, ककु मेक्वःगु गितार थें च्वंगु बाजं।
lyre - लायर, हार्प थें च्वंगु नंयागु का दुगु बाजं
madal - मगःखिं, निखें छेंगुलिं भुना तःगु पतिनं दायाः थायेगु चिग्वःगु सिंयागु बाजं
mandolin - मेन्दोलिन, सिमा हःया बांकि वःगु सः पिकाइगु बाकस दुगु चिग्वःगु गितार थें च्वंगु बाजं
mouth organ - माउथ हार्विन, म्हुतुं पुइगु पति चिंगु चिधंगु बाजं
nae-khin - नायखिं, निखें छेंगुलिं भुना तःगु छखे ल्हातं व मेखे कथिं दायाः थायेगु चिग्वःगु सिंयागु बाजं
nagara - नगरा, कथिं दायाः थायेगु छखे छेंगुलिं भुना तःगु भराय ग्वःगु बाजं
oboe - ओवो, कार्नेत थें जाःगु छता म्हुतुं पुइगु बाजं
organ - अर्ग्यान, भौ पुयाः फसं सः पिकासे पतिनं किवोर्ड तियाः थायेगु पेनु थें च्वंगु बाजं
piano - पेन, पेनु, किबोर्दय् पतिनं तिलकि नंयागु काय् मुगलं दायाः सः पिकाइगु तग्वःगु बाजं
piccolo - पिकलो, सः थीगु चिपुगु बय्
sarangi - सारंगि, गाइनेतय्सं थाइगु नंयागु का दुगु कियाः थायेगु बाजं
sarod - सरद, निइन्यापु नंयागु का दुगु सितार थें जाःगु वाजं
saxophone - सेक्सोफोन, म्हुतुं पुइगु म्ह चाःतुगु छता बाजं
sitar - सितार, भुखाया द्यःने न्हय्पु नंयागु का साला तःगु बाजं
snare drum - स्नेरबाजं, निखें छेंगुलिं भुना तःगु व तःलय् कायागु वाला तया तःगु कथिं दायाः थायेगु, चिफिगु सः थीगु बाजं
tabala - तम्मल, छखे छेंगुलिं भुना तःगु ल्हाःपा व पतिनं दायाः थायेगु फसि ग्वारा थें च्वंगु बाजं
tambourine - दम्फु, दंदाफा, छखे जक छेंगुलिं भुना तःगु । व चाःखेरं छ्याल-छ्याल सः वयेक चिचिचाःगु नंयागु चाः घाना तःगु चिफिगु बाजं

tambura - तानपुर, ताहाकयेक वाइंया सः पिहां वइगु पेपु नैंयागु का दुगु सितार थें जाःगु बाजं

timbrel - दम्फु, दंदाफा, छखे जक छेंगुलिं भुना तःगु व चाःखेरं छचाल-छचाल सः वयेक नैंयागु चा घाना तःगु चिफिगु बाजं

tom-tom - तम-तम, छखे जक छेंगुलिं भुना तःगु ल्हातं दायाः थायेगु चित्याःगु तजाःगु बाजं

trombone - त्रमबन, चिपुगु ताहाकःगु लीयागु पाइप चाःतुइकाः दयेका तःगु बाच्छै बाजं खलकं छचलिइगु म्हुतुं पुइगु त्रम्पेत

trumpet - त्रम्पेत, लीयागु पाइप चाःतुइकाः दयेका तःगु बाच्छै बाजं खलकं छचलिइगु म्हुतुं पुइगु बाजं । पँय्ताः, चित्याःगु ताहाकःगु म्हुतुं पुइगु बाजं । काहा, पँय्ताः सिबें ताहाकःगु म्हुतुं पुइगु बाजं । म्वाहालि, चित्याःगु बहचा हाकःगु म्हुतुं पुइगु बाजं

tuba - त्युबा, बाच्छै बाजं खलकं छचलिइगु भ्वांप्वां सः पिहां वइगु म्हुतुं पुइगु तःधंगु लीयागु त्रम्पेत

ukulele - युकलेलि, पेपु नैंयागु का दुगु चिग्वःगु गितार

veena - बीना, न्हय्पु नैंयागु का दुगु सितार थें जाःगु बाजं

viola - भिओला, तग्वःगु भाइलिन

violin - भाइलिन, पेपु नैंयागु का दुगु कियाः थायेगु बाजं । पिवांचा, निपु बा पेपु का दुगु प्वाथय् छेंगुलिं भुना तःगु बाजं

xylophone - जाइलोफोन, थीथी हाकःथागु सिं बाला भ्वःलिंक ग्वारा तुइका तःगुलिइ मुगलं थायेगु बाजं

zither - जिथर, चिफिगु बाकसया द्यःने यक्व नैंयागु का साला तःगु पतिनं थायेगु बाजं

NUTS - पु

acorn - स्वसि मायागु पु (*Quercus lineata*)

almond - मर्स्या बरां, सिइसे च्वंगु खोलाया दुने तुइसे च्वंगु स्यः दुगु भचा ताहाकः बांलूगु पति चिंगु बरां (*Prunus amygdalus*)

areca nut - गोय्, सिं थें च्वंगु ग्वल्लाःगु पु (*Areca catechu*)

betel nut - गोय्, सिं थें च्वंगु ग्वल्लाःगु पु (*Areca catechu*)

black walnut - नब्वःसिं, सिं थें छाःगु हाकुगु ख्वःसिं (*Juglans nigra*)

cashew apple - सुसिमि, बानपु, काजु, जलासें बांलूगु माकुसे च्वंगु तुयुगु पु (*Anacardium occidentale*)

cashew nut - सुसिमि, बानपु, काजु, जलासें बांलूगु माकुसे च्वंगु तुयुगु पु (*Anacardium occidentale*)

chestnut - स्यांगुलि, चिचिपुगु कथं भुना च्वंगु सिमाय् सइगु पु (*Castanopsis indica*)

coconut - नैंक्याः, तायगःसिमा थें स्वांत्यांग तजाःगु सिमाय् सइगु सँ भुनां तःगु दुने तुयुगु स्यः दुगु सि (*Cocos nucifera*)

earth nut - बरां, भरुं भरुं वंगु खोलाया दुने माकुसे च्वंगु तुयुगु ग्वल्लाःगु स्यः दुगु पु (*Arachis hypogaea*)

goober - बरां, भरुं भरुं वंगु खोलाया दुने माकुसे च्वंगु तुयुगु ग्वल्लाःगु स्यः दुगु पु (*Arachis hypogaea*)

Gorgon nut - मुखां, सिइबलय् कःनि थें नाइसे च्वंगु तुयुगु ग्वःग्वः जुया वइगु पुखुलिइ सइगु माया पु (*Euryale ferox*)

green almond - पेस्ता, सालुसे च्वंगु तुयुगु खोलाया दुने दइगु चिग्वःगु पु (*Pistachia vera*)

groundnut - बरां, भरुं भरुं वंगु खोलाया दुने माकुसे च्वंगु तुयुगु ग्वल्ला:गु स्य: दुगु पु (*Arachis hypogaea*)
hickory nut - दुधं स्व:सिं, सिमाय् सइगु खोला सालुगु चिग्व:गु स्व:सिं (*Carya laciniosa*)
horse chestnut - माक: स्यांगुलि, चिचिपुगु कथं भुना च्वंगु नये मजिउगु सिया पु (*Aesculus hippocastanum*)
Jesuits nut - मेय्छ्यं, पुखुलिइ लेहेंपुया: सया च्वनिइगु मेय्या छ्यं बांलूगु सि (*Trapa bispinosa*)
monkey nut - वरां, भरुंभरुं वंगु खोलाया दुने माकुसे च्वंगु तुयुगु ग्वल्ला:गु स्य: दुगु पु (*Arachis hypogaea*)
monkey puzzle - अम्पु, थँसिमा थें च्वंगु सिमाय् सइगु तुइसे च्वंगु नायुगु स्य: दुगु पु (*Araucaria bidwillii*)
palm nut - तायग:सि, तायग: सिमाय् सइगु गोय् थें च्वंगु पु
palmyra palm nut - दरनैक्या:, गोय् थें छ्वा:गु नैक्या: (*Borassus flabellifer*)
peanut - बरां, भरुं-भरुं वंगु खोलाया दुने माकुसे च्वंगु तुयुगु ग्वल्ला:गु स्य: दुगु पु (*Arachis hypogaea*)
pecan - दुधं स्व:सिं, सिमाय् सइगु खोला सालुगु चिग्व:गु स्व:सिं (*Carya laciniosa*)
Persian walnut - सस्व:सिं, तजा:गु सिमाय् सइगु छता खोला सालुगु यचुसे च्वंगु स्व:सिं (*Juglans regia*)
physic nut - मुव:सि, तग्व: मल्ता बांलूगु ज्वा: ज्वा: सइगु वास: कथं छ्यले जिउगु छता हाकु न:गु सि
pignolia nut - थँसिमा पु, थँसि माया पु (*Pinus longifolia*)
pine nut - थँसिमा पु, थँसि माया पु (*Pinus longifolia*)
pistachio - पेस्ता, सालुसे च्वंगु तुयुगु खोलाया दुने दइगु चिग्व:गु पु (*Pistachia vera*)
soap nut - हथं, हाथं, हरथं, भौमिखा, सुकू चिंगु सियुगु खोलाया दुने हाकुसे च्वंगु व लखय् तया: संकलकि सावुं थें ब्वाइंया वइगु सिमाय् सइगु सि (*Sapindus*)
soapberry - हथं, हाथं, हरथं, भौमिखा, सुकू चिंगु सियुगु खोलाया दुने हाकुसे च्वंगु व लखय् तया: संकलकि सावुं थें ब्वाइंया वइगु सिमाय् सइगु सि (*Sapindus*)
sweet chestnut - भसं स्यांगुलि, तग्व:गु स्यांगुलि
walnut - स्व:सिं, सिं थें जा:गु छ्याक:गु खोलाया दुने माकुगु तुयुगु स्य: दुगु सिमाय् सइगु पु (*Juglans regia*)
water chestnut - मेय्छ्यं, पुखुलिइ लेहेंपुया: सया च्वनिइगु मेय्या छ्यं बांलूगु सि (*Trapa bispinosa*)

PARTS OF A HOUSE - छेँया बो

annexe - पिखाछेँ, मूछेँया लिकसं दयेका त:गु कचा छेँ
apartment - कोथा, गल:, छेँय् दुने च्वने छिंक खुया त:गु थाय्
arch - सुता, गुगज, लुखाया च्वय् चाक्लाक दना त:गु अंग:
attic - बइग:, छेँया दकलय् च्वय् पौया क्वसं ला:गु तँ
backyard - लिबि, छेँया लिउने च्वंगु चकंगु थाय्
balcony - बार्दलि, छेया अंगलं पिहां वया च्वंगु बाला

banister - भतुपंजः, खयमा, स्वाहाने बार, स्वाहानें थहां क्वहां जुइबलय् ज्वनेगु बार

base stone - इलोहं, थां दिकेत तया तःगु लोहं

bay window - क्वस्वः भ्याः, क्वस्वये थें अगलं पिने पाःलुइक पिहां वया च्वंगु भ्याः

beam - धलिं, बँ ल्ह्वना तइगु ततःहाकःगु सिँ

blind window - गाःभ्याः, छायपा यायेत अंगलय् तया तःगु खने मदुगु भ्याः

ceiling - कोथाया च्वय् च्वंगु बो, धलिं

chimney - कुँप्वाः, कुँ पित छ्वयेत पलिइ तया तःगु प्वाः

corner - कपि, कुं, अंगः निगः स्वाना च्वंगु थाय्

cornice - पःकू, कार्नेस, छेँया जाः चिं तये कथं भ्वःलिंक छ्वां वयेका तःगु अप्पा

courtyard - लायभु, चुक, छेँया दथुइ च्वंगु चकंगु थाय्

detached house - यतखा, बिस्कं लाना च्वंगु छेँ

dome - ग्वारा, दोम्बः, छेँया च्वय् चाक्लाक थहां वया च्वंगु बो

door - लुखा, दुहां पिहां जुइगु छेँया अंगलय् च्वंगु ह्वः

door frame - लुखा दुवाः, लुखाया खापा घायेगु सिँ

door panel - दिलायपौ, लुखाया खापा दयेका तःगु सिपू

dormer window - क्वंलिभ्याः, पाःलूगु पलिइ पिकया तःगु भ्याः

downstairs - कुने

eaves - पाखा, छेँया अंगलं पिने पिहां वया च्वंगु पौया बो

eaves facia - म्हुतःपौ, पाखाया सिथय् च्वंगु बाला

end wall - किलाय्, छेँया जवंखवं च्वंगु अंगः

facade - न्हेब्वाः, न्हेबां, छेँयागु न्ह्यःने च्वंगु अंगः

finial - गजू, पलिइ चोकाय् तया तइगु च्वामुगु बो

first floor - मातं, छेरि सिबें च्वय् च्वंगु तँ

flat - नये-च्वने छिंक थाय् दयेका तःगु छेँयागु छगू बो

floor - बँ । जाः, तँ

floor plank - क्वलापौ, क्वतापौ, बँय् लाया तःगु सिपू

floor tile - चिकंपा, चिकं अप्पा, बँय् लायेगु पेकुं लाःगु चिफिगु अप्पा

foundation stone - दिलोहं, नीलोहं, छेँ दनेबलय् अंगः दिकेत दकलय् तःलय् तइगु लोहं

fourth floor - न्यातँ, पेतया तलय् च्वंगु तँ

front yard - न्हेबि, छेँया न्ह्यःने च्वंगु चकंगु थाय्

gable - क्वपुपौ, पाःलूगु पलिइ सिथय् थक्या तःगु पौ

glass window - न्हायकंभ्याः, न्हायकं तयाः दयेका तःगु भ्याः

ground floor - छेरि, छेलि, छेँया दकलय् क्वय् च्वंगु जाः

gutter - क्वधों, धों, वा वइगु लः क्वत हइगु क्वस्वःगु पाइप । लँया जवं खवं दइगु धः

inner corner - कापि, कुं, अंगः निगः स्वाना च्वंगु दुनेया थाय्

jamb - खसि, लुखा व भ्याःया जवंखवं च्वंगु धंका तःगु सिँ

keystone - दथुम्वः, न्वकू, गुमजया चोकाय् चुकू थें तइगु स्वकुं लाःगु लोहं

kitchen - भुतू, नयेगु दयेकेगु कोथा

landing - खिचाख्व:, स्वाहानेया क्वय् च्वंगु पेकुं ला:गु फः
lattice window - तिकि भ्या:, सिंयागु बाला बालायागु दयेका त:गु पेकुं पेकुं ला:गु चिचिप्वा: दुगु भ्या:
lintel - आति, थखलु, थति, लुखा व भ्या:या क्वय् च्वंगु ग्वारा तुइका त:गु सिं
main beam - निना:, धलिं दिकेगु ताहाक:गु तग्व:गु सिं
niche - ग्वाखं, ग्वाखं प्वा:चा, अंगलय् तया त:गु चिधंगु प्वा:
ornamental window - सँभ्या:, त:जिक किया त:गु तपागु भ्या:
partition - वसि, खिचापौ, कोथायात बोथला त:गु सिपू
pillar - थां, निना: ल्ह्वनेत धंका त:गु त्या:
plinth - च्वफ:, छें दिना च्वंगु फ:
porch - फ:, न्हेफ:, छेँया न्ह्य:ने च्वंगु त्वाथ:, लुखाफ:, लुखाया क्वसं च्वंगु फ:
prayer room - देकू, द्य:कोथा, द्य: तया त:गु कोथा
rectangular house - इखाछें, ताहाक:गु बतां ज्गु छें
ridge beam - थाय्मा, निखे 'पा:लूगु पौया दथुइ च्वंगु पौ लिदनिइगु सिं
ridge tile - क्वपु अप्पा, निखे, पा:लूगु पौया दथुइ च्वंगु आँयपा
roof - पौ, छेँयात त्वपुया तइगु बो, छेँया दकलय् च्वय् च्वंगु बो
roof tile - आँयपा, पोल अप्पा, पलिं चिइगु ध्व:ध्व: गा: वंगु चिफिगु अप्पा
room - कोथा, कुथि, छेँय् दुने च्वने छिंक खुया त:गु थाय्
second floor - च्वतँ, च्वत, मातंया च्वय् व पेतया क्वय् ला:गु तँ
side-door - लिबि लुखा, मूलुखा मखुगु छेँया लुखा
skylight - भौगा:, तुयुज: दुकायेत पलिइ तया त:गु ह्व:
staircase - स्वाहाने, थहां-क्वहां जुइत त्वाथ: त्वाथ: तया: दयेका त:गु
spiral staircase - चाक: स्वाहाने, चाचा:हिला: थहां-क्वहां जुइगु स्वाहाने
storey - छेँया जा:, तँ
storeroom - धुकू, भलिं कोथा, दाल, हलंजोलं स्वथना तयेगु कोथा
terrace - क:सि, पलिं त्वमपुगु छेँया च्वय् च्वंगु थाय् । द्यागिं
third floor - पेंत, पेतँ, च्वतया च्वय् व न्यातया क्वय् ला:गु तँ
threshold - लुखा खलु, लिदि, क्वखलु, क्वति
top floor - बइग:, छेँया दकलय् च्वय् ला:गु तँ
trap-door - त:खा, वँय् च्वंगु ह्व: प्वा:तिइगु खापा
tympanum - तोलं, लुखाया च्वय् च्वंगु द्य: किया त:गु पाता
upstairs - तलय्, थतलि
wall - अंग:, आंग:, छें ल्ह्वनिइगु अप्पां दयेका त:गु अंग: । पखा:, प:खा:, पिने थाय् खुइत अप्पां दयेका त:गु पखा:
wall plate - अंलाय्, अंगलय् द्य:ने च्वंगु धलिं दिकेगु सिं
window - भ्या:, तुयुज: व फय् दुकायेत अले पिने स्वये जिइक अंगलय् तया त:गु ह्व:
window frame - दुवा:, भ्या:या छचा:खेरं च्वंगु सिं
window panel - दिलायपौ, भ्या:या खापा दयेका त:गु सिपू
window sill - भ्या:फ:, भ्या:या क्वय् च्वंगु फ:

PARTS OF A PLANT - माया बो

bark - सिमा खोला, सिखुल, सिमायागु खोला
branch - कचा, स्वांकचा, सिमा कचा
bud - चुलि, चुलिखेँय्, कचिगु मुखू, पोता, स्वां ह्वयेत दया वइगु ग्वारा
flower - स्वां, स्वं, माय् ह्वया वइगु ह्याउँ-वाउँ ह: दुगु बो
fruit - सि, पुसा व ला दुगु बो
leaf - ह:, माया चोकाय्´ दइगु पति चिंगु वाउँगु बो
nectar - स्वांति, स्वांया दुने दइगु ति
pericarp - पुसा थल, मुनि, माया पुसा च्वना च्वनिइगु थल
petal - स्वांह:, स्वांयागु ह:
pistil - मावुँ, स्वांया मिसागु बो
pollen - स्वांधू, स्वांया दथुइ दइगु धू
root - हा, हाँग, चाया त:लय् लाना च्वनिइगु माया बो
seed - पुसा, पु, मा सयेकेत वँय् पिइगु गुलि
sepal - स्वांह:या त:लय् छचा:खेरं दइगु चिधंगु ह:
stalk - दं, दुकुलि, चु, स्वांचु, मा ल्ह्वना च्वनिइगु दथुइ च्वंगु त्या:
stamen - बावुँ, स्वानय् स्वांधू दइगु मिजंगु बो
stem - दं, स्वांचु, मा ल्ह्वना च्वनिइगु दथुइ च्वंगु त्या:
tree trunk - सिमायागु त्या:

PARTS OF THE BODY - म्हया बो

abdomen - प्वा:, खम्पाया च्वय् ला:गु म्हया बो
ankle - गौचा, गुथ, पालि व तुति स्वाना च्वंगु बो

anus - ख्याम्प्वा:, प्यंप्वा:, झ्वाप्यं, प्यंयागु प्वा:
appendix - आतापुतिइ छथाय् छ्वां वया च्वंगु पतिं थें च्वंगु त्या:
arm - ल्हा:, नारि निसें लप्पा तक्या बो
armpit - याकु, याकुप्वा:, बोह:या त:लय् च्वंगु गा:वंगु थाय्
artery - त:हिनू, म्हय् दुने हि न्ह्याइगु तपुगु हिनू
back - जंन्हू, जंन्हूपाता, जंन्हूफा:, ककुया क्वय् म्हया लिउनेयागु बो
beard - चाक: ग्वाय्, ग:सँ, दारि, मनचा व नेतालय् बुया वइगु सँ
bladder - चोप्व:, चो मुना च्वनिइगु थल
body hair - चिम्सँ, चिमिसँ, चिम्साँ, म्हय् न्यंकभनं दइगु चिचिपुगु सँ
bone - कौंय्, म्हया दुने लां भुना च्वंगु छा:गु बो
bone marrow - स्य:, कौंय्या दुने दइगु तुयुगु घ्य: थें च्वंगु ला
brain - न्ह्यपु, न्हिपु, छ्यनय् दुने च्वंगु तुयुगु लाग्वारा
breast - नुग:पा, ग:प:या क्वय् व प्वा:या च्वय् च्वंगु म्हया न्ह्य:नेयागु बो । दुरुप्व:, दुरुपा, दुरु पिहां वइगु बो
buttock - प्यं, जंया क्वय् व खम्पाया च्वय् ला:गु लिउनेयागु बो
calf - पिलाक्वि, पुलिया क्वय् तुतिया लिउने च्वंगु लाग्वारा
cheek - नेता:, न्हाय्या जवं खवं

लाःगु ख्वाःया बो
chest - नुगःपा, गःपःया क्वय् व प्वाःया च्वय् च्वंगु म्हया न्ह्यःनेयागु बो
chin - मनचा, मन, म्हुतुया क्वसं लाःगु ख्वाःया बो
colon - आम्पां, तपुगु आतापुतिया बो
crotch - कः, खम्पा निपु स्वाना च्वंगु थाय्
ear - न्हाय्पं, न्हय्पं, छ्यंया जवं खवं दुगु सः न्यनेगु बो
ear drum - न्हाय्पं पिलि, न्हाय्पंया दुने ध्यंक दुगु सालुगु छेंगू
ear lobe - लुलां, न्हाय्पंया क्वय्यागु नायुगु बो
elbow - चुल्या, चालाकुछि, नारि व लप्पाया दथुइ च्वंगु स्वापु
esophagus - म्हुतुं नःगु नसा क्वहां वनिइगु प्वाः नाप स्वाना च्वंगु पाइप
eye - मिखा, कपाःया क्वसं लाःगु स्वयेगु बो
eyebrow - मिखाफुसि, मिखासँ, मिसँ, मिखाया च्वसं दुगु सँ
eyelash - मिखासँ, मिमिसँ, मिसँ, भ्यापु, मिखा पुसाय् दइगु सँ
eyelid - मिखा पुसा, मिखा तिसिइबलय् मिखा त्वपुइगु छेंगू
face - ख्वाः, ख्वाःपाः, छ्यंयागु न्ह्यःने च्वंगु बो
fat - दाः (दाक), प्वाथय् खाया वइगु तुयुगु ला
finger - पतिं, पातिं, पचिं, छुं नं ज्वनेत छ्यलिइगु ल्हाःयागु बो
foot - पालि, बँय् पलाः तयेगु तुतियागु क्वय्यागु बो
forearm - लत्वाः, चुल्यां निसें ल्हाःपा तकया बो
forefinger - चोला पतिं, चोका पतिं, बुरा पतिं नापसं च्वंगु पतिं
forehead - कपाः, म्होस, मिखाया च्वसं लाःगु बो
gallbladder - खाइप्वःचा, सैंय् दयेकिइगु खायुगु ति मुना च्वनिइगु प्वः
groin - काः, चय्प्वाः, खम्पा व म्ह स्वाना च्वंगु थाय्
gum - वाकुसि, वासि, म्हुतुइ दुने वा च्वनिइगु बो
hair - सँ, साँ, छ्यनय् दइगु सँ
hand - ल्हाः, बोहलं क्वय्यागु बो
heart - नुगःसैं, नुगःचु, नुगः, म्हय् दुने हिनुलिइ हि घ्वाना छ्वइगु बो
heel - ग्वालि, पालिया लिउने च्वंगु बो
hip - कःचुकू, खम्पाया च्वय् लाःगु बो
intestine - आतापुति, आतापति, भुकु, ताःतु, प्वाः नाप स्वाना च्वंगु पाइप
iris - मिखाया दथुइ च्वंगु हाकुगु बो
jaw - वाकुधी, नेताःया क्वसं च्वंगु वा नाप स्वाना च्वंगु बो
kidney - जलासैं, हि सफा यानाः चो पित छ्विइगु बो
knee - पुलि, तुतिया दथुइ च्वंगु साहा
knuckle - ल्हाःया गौचा, पतिं व ल्हाःपा दथुइ च्वंगु स्वापु
larynx - सों नाप स्वाना च्वंगु सासः ल्हायेगु पाइप
leg - तुति, म्हया क्वय् लाःगु न्यासि वनेगु बो
lip - म्हुतुसि, म्हतुप्वाःया च्वय् व क्वय् लाःगु बो
little finger - सिका पतिं, सिकु पतिं, सिधु पतिं, ल्हातय् च्वंगु दकलय् चिपुगु पतिं
liver - सैं, सैंला, खायुगु ति पिकाइगु व हिनुलिइ च्वंगु हि यचुकिइगु बो
lung - सों, सासः ल्हायेबलय् फय् दुत-पित याइगु नुगःपाया दुने च्वंगु

mammary gland - दुरुप्वः, दुरु पिहां वइगु बो

middle finger - दथु पतिं, दाति पतिं, ल्हाःया दथुइ च्वंगु पतिं

moustache - ग्वाय्, न्हाय्या क्वसं बुया वइगु सँ

mouth - म्हुतु, न्व, नयेगु व खँ ल्हायेगु बो

muscle - त्वाति, लाभी, मसल, लाग्वारा, म्ह संकेत ज्या याइगु लायागु धी

nail - लुसि, पतिंया चोकाय् बुया वइगु छाःगु तुयुगु पता

nape - मिलखा, मिखाँगाः, ककुया लिउने लाःगु बो

navel - तेप्चा, तेपुचा, तेफुचा, प्वाथय् पि ध्यना तःगु चिकिचा धंगु प्वाः

neck - ककु, छचं व म्हया दथुइ च्वंगु लिउनेया बो

nerve - नसा, न्ह्यपु व म्हया थीथी बो नाप स्वापु तइगु लायागु खिपः

nose - न्हाय्, ख्वाःया दथुइ च्वंगु छ्वां वःगु नंतुनेगु बो

nostril - न्हाय्प्वाः, न्हासय् च्वंगु प्वाः

ovary - खेँय्थल, मिसातय् म्हय् दुने मचा बुइकेत माःगु खेँय् दयेकिइगु मचाछेँ नाप स्वाना च्वंगु बो

palate - थक्व, म्हुतुया दुने च्वय् च्वंगु बो

palm - ल्हाःपा, पाल्हाः, ल्हाःफ्वः, ल्हाःयागु चकंगु बो

pancreas - नयागु नसा जिलं यायेत माःगु ति पिकाइगु प्वाः नापसं च्वंगु बो

pharynx - म्हुतुया दुने कथुया च्वसं लाःगु बो

pigtail - आंग्सा, छ्यनय् लिउने च्वंगु ताहाकःगु सँया थ्वाचा

pupil - नानिचा, मिभ्कले, मिखा त्वायजु, मिचा भ्याः, मिखाया हाकुगुलिइ दथुइ च्वंगु ह्वः

ring finger - अंगू पतिं, अनाला पतिं, सिका पतिं नापसं च्वंगु पतिं

salivary gland - म्हुतुइ दुने ई पिकाइगु बो

shin - त्वाःनाः, स्यःकोँय्, पालि व पुलिया दथुइ लाःगु तुतिया बो

shoulder - बोहः, थलु, ल्हाः व म्ह स्वाना च्वंगु थाय्या बो

sideburns - आगंसँ, न्हकुया क्वसं दइगु सँ

sidelocks - आगंसँ, न्हकुया क्वसं दइगु सँ

sinew - सँयप्वाँय्, छोँ, मसल व कोँय् दथुइ स्वापु जुया च्वंगु बल्लाःगु लायागु खिपः

skin - छेँगू, सिउ, म्हयात भुना तःगु सालुगु पिबःसा

sole - पालितः, तुतिया तःलय् च्वंगु बो

spinal cord - तिस्यः, न्ह्यपु व म्हया मेमेगु बो दथुइ स्वापु तइगु दुगः कोँय्या दुने च्वंगु ताहाकःगु तुयुगु ला

spleen - अंपि, अःपि, हियात सफा याइगु बो

stomach - प्वाः, भ्वरि, नयागु नसा मुना च्वनिइगु थाय्

sweat gland - छेँगूया तःलय् दइगु चःति पिकाइगु बो

tendon - सँयप्वाँय्, छोँ, मसल व कोँय् दथुइ स्वापु जुया च्वंगु बल्लाःगु लायागु खिपः

thigh - खम्पा, खल, खल्पा, फिला, पुलिया च्वय् च्वंगु तुतिया बो

throat - गःपः, कथु, काथु, छचं व म्हया दथुइ च्वंगु न्ह्यःनेया बो

thumb - बुरा पतिं, म्हाला पतिं, मेगु पतिं सिबें बिस्कं लाना च्वंगु ल्हाःया सिथय् च्वंगु तपुगु पतिं

toe - तुतिया पतिं
tongue - मे, म्हुतुइ दुने च्वंगु स: पिकायेगु व सवा: कायेगु बो
tooth - वा, म्हुतुइ दुने च्वंगु नसा न्ह्ययेगु बो
trachea - कथुप्वा: (कथुप्वाल), सास: ल्हायेगु पाइप
umbilical cord - पि, प्वाथय् दुने च्वंम्ह मचाया तेप्चाय् स्वाना च्वनिइगु पाइप
upper arm - लप्पा, बोह: व चुल्याया दथुइ ला:गु बो
uterus - मचाछेँ, मिसातय् प्वाथय् मबुनिम्ह मचा च्वनिइगु थाय्
uvula - चमे, म्हुतुया दुने लिउने थ्यंक च्वंगु चिपुगु मे थें छ्वां वया च्वंगु बो
vein - हिनू, हि न्ह्याइगु पाइप
waist - जँ, जाले, ल्हि, प्यंया च्वय् व बपिया क्वय् ला:गु बो
windpipe - कथु प्वा:, सास: ल्हायेगु पाइप
wisdom tooth - क्ववा, त:धिक: जुइ धुंका: जक पिहां वइगु दुने थ्यंक च्वंगु तपुगु वा
wrist - नारि, ल्हा:पाया च्वसं च्वंगु बो

PLANTS - मा

algae - ल:घाँय्, नाहा, न्हा, लखय् वाउँक छफि दया च्वनिइगु घाँय्
bamboo - पं, घाँय् पुचलय् दुथ्या:गु कथि थें बुया वइगु तमागु मा
bush - भुज़:, भ्का:, भोचा सिमा, सिमाचा, मचा सिमा, चिकिचा धंगु सिमा, चिकिचा मागु सिमा
cereal grass - वा व छो थें जा:गु बूब: सइगु घाँय् पुचलय् दुथ्या:गु मा
creeper - गुँसि, गुँखि, अंगलय् बा सिमाय् गया वनिइगु मा
fern - देकं, मनभ्का:, निउरचा, निगुरचा, न्याचा घाँय्, तसकं ताहाक:गु ह: दुगु मा
flower - स्वांमा, स्वां ह्वइगु मा
fungus - चिम्हुकं, सिमा खोलाया द्य:ने वाउँक छफि जुइक बुया वइगु मा । फोसा, फोसा ह्व:गु
grass - घाँय्, घँय्, चिचिबालागु व तत:हाक:गु वाउँगु ह: दुगु मा
herb - वास:मा, वास: कथं छ्यले जिउगु मा
lichen - चिम्हुकं, लोहं व सिमा खोलाया द्य:ने वाउँक छफि जुइक बुया वइगु मा
moss - वँथं, वँथं ग:गु, वथि, वाचिंग:, धीघाँय्, वाउँक छफि जुइक बुया वइगु घाँय्
mould - फोसा, फोसा ह्व:गु, तुइक छफि जुइक बुया वइगु मा
mushroom - वाउँ म्हुकं, चखुंचिया कुसा, चिम्हुकं पुचलय् दुथ्या:गु कुसा बांलूगु छता चिमागु मा
reed - तिं कथि, न्हायपं कथि, घाँय् पुचलय् दुथ्या:गु चिचिपुगु पं थें च्वंगु मा
seaweed - ल:घाँय्, न्हा, ल:छेँय् बुया वइगु घाँय्
shrub - भ्का:सिमा, सिमाचा, मचा सिमा, चिकिचा धंगु सिमा, चिकिचा मागु सिमा
tree - सिमा, सिसाबुसा सइगु व सिं दइगु तमागु मा
vegetable - वाउँचा, नये जिउगु वाउँगु मा
vine - गसि, गसिमा, गुँखि, पौ (पथि), खिप: थें ताहाक: जुया: गया वनिइगु मा
weed - अथें बुया वया च्वनिइगु घाँय्-घिंइ, तुघाँय्

PRIMATES, MONKEYS - बँमनू, माक:

ape - बँमनू, न्हिप्यंमदु माक:, मनू पह: व:म्ह माक:, चिम्पान्जि, गिवन, गोरिल्ला, भ्याब्ले माक:

aye-aye - तुफि-न्हिप्यं माक:, तुफि थें च्वंगु तथ्वा:गु न्हिप्यं दुम्ह चिधिक:म्ह माक: (*Daubentonia madagascariensis*)

squirrel monkey - सिमाछुँ माक:, सियुगु म्ह व हाकुगु म्हुतुसि दुम्ह सिमाछुँ पायधिक:म्ह माक: (*Saimiri sciureus*)

baboon - खिचाख्वा: माक:, त्वा: ताहाक: जुया: खिचायागु ख्वा: व:म्ह तसकं हारांम्ह माक: (*Chaeropithecus*)

capuchin - तपुलि दुम्ह माक:, छ्यनय् तपुलि थें हाकुगु सँ दुम्ह माक: (*Cebus capucinus*)

chacma - हाकुम्ह खिचाख्वा: माक: (*Chaeropithecus ursinus*)

chimpanzee - चिम्पान्जि, अफ्रिकाय् दुम्ह न्हिप्यंमदु माक: (*Pan troglodytes*)

colobus - न्हिप्यं ताहाक:म्ह अफ्रिकन माक: (*Colobus*)

colugo - ब्वइम्ह धोंख्वा: माक:, ककुं निसें न्हिप्यं तक पपू थें च्वंगु छेंगू दुम्ह माक: (*Cynocephalus*)

drill - खिचाख्वा: माक:या पुचलय् ला:म्ह न्हिप्यं चिहाक:म्ह माक: (*Mandrillus leucophaeus*)

flying lemur - ब्वइम्ह धोंख्वा: माक:, ककुं निसें न्हिप्यं तक पपू थें च्वंगु छेंगू दुम्ह माक: (*Cynocephalus*)

galago - ध्वाचा माक:, तुफि थें च्वंगु ध्वाचा न्हिप्यं दुम्ह चिधिक:म्ह माक: (*Euoticus elegantulus*)

gibbon - गिवन, ल्हा:ताहा माक:,

हाकुगु ख्वा: व ख्वातुगु सँ दुम्ह चिधिक:म्ह न्हिप्यंमदु माक: (*Hylobates*)

gorilla - गोरिल्ला, अफ्रिकाय् दुम्ह त:धिक:म्ह न्हिप्यंमदु माक: (*Gorilla*)

guereza - गा न्यइम्ह माक:, हाकुगु म्हय् गा न्यया त:गु थें च्वंक तुयुगु ताहाक:गु सँ दुम्ह माक: (*Colobus abyssinicus*)

howler - हाकु माक:, तसकं स: तस:म्ह हाकुम्ह माक: (*Alouatta caraya*)

indri - हाकु-तुयु माक:, म्ह छम्हं हाकु व तुयु तात्या-पात्या व त्वा: छ्वां व:म्ह चिधिक:म्ह माक: (*Indri indri*)

langur - भुति माक:, न्हिप्यं ताहाक:म्ह ख्वा: हाकुसे च्वंम्ह माक: (*Presbytis entellus*)

lemur - धोंख्वा: माक:, धों ख्वा: व:म्ह अफ्रिकन माक: (*Hapolemur*)

loris - भौमाक:, वास्यां सनिइम्ह भौ थें च्वंम्ह माक: (*Nycticebus coucang*)

macaque - माक:, स्वयम्भुइ दुम्ह थें च्वंम्ह सियुम्ह माक: (*Macaca mulatta*)

mandrill - ह्याउँ न्हाय् माक:, अफ्रिकाय् दुम्ह तसकं हारांम्ह न्हाय् ह्याउँसे च्वंम्ह खिचाख्वा: माक: (*Mandrillus sphinx*)

marmoset - लुसिताहा माक:, लुसि ताहाक:म्ह तसकं चिधिक:म्ह माक:

(*Leontideus rosalia*)
mouse lemur - छुँमाक:, ६० ग्राम जक भ्यातुम्ह हलिमय् दकलय् चिधिक:म्ह माक: (*Microcebus*)
orangutan - भ्याब्ले माक:, सँ भ्याब्ला-भ्याब्ला दुम्ह ल्हा: ताहाक:म्ह न्हिप्यंमदु माक: (*Pongo pygmaeus*)
proboscis monkey - न्हाय्ताहा माक:, न्हाय् तसकं ताहाक:म्ह माक: (*Nasalis iarvatus*)
rhesus - माक:, स्वयम्भुइ दुम्ह थें च्वंम्ह सियुम्ह माक: (*Macaca mulatta*)
siamang - गल: दुम्ह माक:, गिब्बन पुचलय् ला:म्ह गल: दुम्ह हाकुम्ह माक: (*Symphalangus syndactylus*)
tarsier - मिखा तग्व: माक:, तत:ग्व:गु मिखा दुम्ह छुँ पायधिक:म्ह फिलिपिन्सया माक: (*Tarsius syrichta*)
titi - तितिमाक:, सिमाछुँ थें च्वंम्ह अम्रिकन माक: (*Callicebus*)
vervet - हाकुगु ख्वा:या छ्चा:खेरं तुयुगु सँ दुम्ह अफ्रिकन माक: (*Cercopithecus pygerythrus*)

RELATIONS - थ:थिति

adopted child - ध्याका मचा, मेपिनि मचायात थ:गु छेँय् दुध्याका: थ:म्ह थें याना: लहिना त:म्ह
ancestor - आजु, आजाजु, अजाजु, तापा आजु, थ: सिबें यक्व पुलांम्ह
aunt - मले, पाजुया कला: । काकि, ककाया कला: । निनि, अबुया तता बा केहें । त:मां, मांया बा अबुया तता बा त:बाया कला: । चिधिमां, चमा, चां, मांया केहें
aunt-in-law - सस: मले, कला:या मले । काकिमाजु, भा:तया ककाया कला:
brother - दाजु, थ: सिबें त:धिक:म्ह थ: मांअबुया काय । किजा, थ: सिबें चिधिक:म्ह थ: मांअबुया काय
brother-in-law - सस: दाजु, कला:या दाजु । सस: किजा, कला:या किजा । दाजुभत, दराभत, भा:तया दाजु । किजाभत, भा:तया किजा । जिलाजं, जिचाभाजु, जिचा, थ: तता बा केहेंया भा:त
brothers and sisters - त:केहें, दाजुकिजा तताकेहें
children - मचात, मस्त
cousin - सद्दे मखुम्ह दाजुकिजा तताकेहें सुं नं [कका, त:बा, पाजु बा निनिया काय व म्ह्याय्]
daughter - म्ह्याय्, थ:म्हेसिया मिसाम्ह मचा
daughter-in-law - भौ, भौमचा, भलि मय्जु, इनि, इलिं, चिलि, मायलि, कायया कला:
elder aunt - त:मां, मांया तता, त:बाया कला:, धौंमा
elder brother - दाजु, दाइ, ददा, अरा, थ: सिबें त:धिक:म्ह थ: मांअबुया काय
elder sister - तता, अता, अनि, थ: सिबें त:धिक:म्ह थ: मांअबुया म्ह्याय्
elder uncle - त:बा, अबुया दाजु, त:मांया भा:त
eldest child - नाति
family - छेँज:, छेँज:पिं, भोछिं, माचाछि, माचामिचि, मचाखाचा
father - बा, बौ, अबु, बबु, अबा, ब्वा
father-in-law - सस: अबु, कला:या अबु, भा:तया अबु । वाजु, भा:तया अबु
first wife - न्ह्यथु, हथु, न्हापाम्ह

कला: ।
foster parent - धात्थें मांअबु मखुसां थ: मांअबुं थें हे लहिना त:म्ह
grand-aunt - मले अजि, पाजा-बाज्याया कला: । चमाय अजि, अजिया केहें । त:मां अजि, अजिया तता
granddaughter - छ्य, काय व म्ह्याय्या नं म्ह्याय्
grandfather - बाज्या, अजा, मांबौया नं अबु
grandmother - अजि, मांबौया नं मां
grand-nephew - छ्य मचा, भिन्चाया नं मचा
grand-niece - छ्य मचा, भिन्चाया नं मचा
grandson - छ्य, काय व म्ह्याय्या नं काय
grand-uncle - कका बाज्या, मांबौया कका । पाज्या-बाज्या, पाजु बाज्या, मांबौया पाजु
great granddaughter - छुइ, छयया म्ह्याय्
great grandfather - तपाय बाज्या, तपा बाज्या, बाज्या-अजिया अबु
great grandmother - तपाय अजि, तपा अजि, बाज्या-अजिया मां
great grandson - छुइ, छयया काय
great great granddaughter - उइ, छयया नं म्ह्याय्
great great grandfather - घांय-घांय बाज्या, बाज्या-अजिया बाज्या
great great grandmother - घांय-घांय अजि, बाज्या-अजिया अजि
great great grandson - उइ, छयया नं काय
half-brother - थ: मां बा अबुया मेगु ब्याहा पाखें दुम्ह दाजुकिजा
half-sister - थ: मां बा अबुया मेगु ब्याहा पाखें दुम्ह तताकेहें
husband - भा:त, मिजं, पुसामि, केमो
in-laws सस: खल:, कला:या थ:छेंय् च्वंपिं छेंज: । भा:तया थ:थिति
maternal aunt - मले, पाजुया कला:
maternal uncle - पाजु, पाउ, मुपा, मांया दाजुकिजा
middle child - दाति
mistress - लेव:, पिनेयाम्ह कला:, छेंय् दुत मह:म्ह कला:, मथ्या:म्ह
mother - मां, थ:त बुइकूम्ह मिसा
mother-in-law - सस: मां, कला:या मां । माजु, भा:तया मां
nephew - भिंचा, भें, भेंचा, तताकेहेंया काय । कायचा, दाजुकिजाया काय
nephews and nieces - भिनामस्त
niece - भिंचा, तताकेहेंया म्ह्याय् । म्ह्याय्चा, दाजुकिजाया म्ह्याय्
parents - मांअबु, मांबौ, मामबुब
paternal aunt - निनि, अबुया तताकेहें
paternal uncle - त:बा, अबुया दाजु । कका, अबुया किजा
relations - थ:थिति, थ:, थ:थ:, फुकि, ब्याहा याना: बा हिं स्वापु दुपिं
relatives - थ:थिति, थ:, थ:थ:, फुकि, ब्याहा याना: बा हिं स्वापु दुपिं
second wife - लिथु, लिपाम्ह कला:
sibling - त:केहें, थ: दाजुकिजा तताकेहें
sister - तता, अनि, थ: सिबें त:धिक:म्ह थ: मांअबुया म्ह्याय् । केहें, थ: सिबें चिधिक:म्ह थ: मांअबुया म्ह्याय्
sister-in-law - पिभत, तता:जु, भ्वत, दाजुया कला: । भौ, मायलि, किजाया कला: । सस: तता, कला:या तता । सस: केहें, कला:या केहें । ता:भत, तताभत, भा:तया तता । केहेंभत, भा:तया केहें । पिंलि, भा:तया दाजुकिजाया कला:
son - काय, काय मचा, थ:म्ह मिजंम्ह

मचा

son-in-law - जिलाजं, जिचा भाजु, जिलि, जिचा, भाजु, म्ह्यायृया भा:त

stepchild - न्ह्यसु मचा, न्हापायाम्ह कला: पाखें दुम्ह मचा । लखा मचा, लाखापा, लाखाप्व:, लखापु, थ: कला:या न्हापायाम्ह भा:त पाखें दुम्ह मचा

stepdaughter - न्ह्यसु म्ह्याय्, न्हापायाम्ह कला: ब्वा भा:तया म्ह्याय्

stepfather - चिरिबा, ब्वाजु, थ: अबु मखुम्ह थ: मांया मेम्ह भा:त

stepmother - चिरिमां, चमा, थ: मां मखुम्ह थ: अबुया मेम्ह कला:

stepson - न्ह्यसु काय, न्हापायाम्ह कला: ब्वा भा:तया काय

uncle - त:बा, अबुया दाजु । कका, अबुया किजा । पाजु, मांया दाजुकिजा

uncle-in-law - सस: त:ब्वा, कला:या त:ब्वा । सस: कका, कला:या कका । सस: पाजु, कला:या पाजु

wife - क्ला:, मिसा, तिरि, तिरि मयजु, म्होचा, छेँय् च्वंम्ह

younger brother - किजा, थ: सिब्वें चिधिक:म्ह थ: मांअबुया काय

younger sister - केहें, थ: सिब्वें चिधिक:म्ह थ: मांअबुया म्ह्याय्

younger uncle - कका, अबुया किजा

REPTILES - प्वाथंचू

alligator - मंग:, गोंज, गोंजु, गलह, साला काये य:म्ह, ताहाक:गु व तब्यागु त्वा: दुम्ह लखय् च्वनिइम्ह ग्यानापुम्ह प्वाथंचू (*Alligator sinensis*)

bog turtle - धोपय् च्वनिइम्ह चिकिचा धिक:म्ह सियुम्ह ल:काउलि (*Clemmys muhlenbergi*)

caiman - केम्यान गोंज, साला काये य:म्ह, तसकं ताहाक:म्ह ग्यानापुम्ह हाकुम्ह गोंज (*Melanosuchus niger*)

chameleon - उन हिलिइम्ह म्हालकायचा, तसकं ताहाक:गु में की ज्वना: काइम्ह अले छेंगूयागु उन हिले फुम्ह म्हालकायचा (*Chamaeleo*)

crocodile - मंग:, गोंज, गोंजु, गलह, साला काये य:म्ह, वा खने दुगु ताहाक:गु त्वा: दुम्ह लखय् च्वनिइम्ह ग्यानापुम्ह प्वाथंचू (*Crocodylus*)

eft - लखय् च्वनिइम्ह म्हालकायचा (*Notophthalmus*)

gecko - मायब्रिलि, म्हाल-म्हालचा, चोम्हुलुचा, न्ह्याल ब्यांचा, बिम्ब:चा, ताहाक:गु म्ह व न्हिप्यं अले चिहाक:गु तुति दुम्ह छेँय् खने दइम्ह प्वाथंचू (*Gekko phelsuma*)

gharial - घरियाल गोंज, च्वामुसे च्वंगु ताहाक:गु त्वा: दुम्ह गोंज (*Gavialis gangeticus*)

Gila monster - हिला म्हालकायचा, ह्याउँसे व हाकुसे च्वंम्ह विख दुम्ह अम्रिकन म्हालकायचा (*Heloderma suspectum*)

iguana - छयनं निसें न्हिप्यं तक क:ति थें च्वंगु कल्कि दुम्ह त:धिक:म्ह अम्रिकन म्हालकायचा (*Iguana iguana*)

Komodo dragon - गल: म्हालकायचा, भिगू फुत ताहाक: व ग्यानापुसे च्वंगु लुसि दुम्ह ला नइम्ह म्हालकायचा (*Varanus komodoensis*)

leatherback - भराय धिक:म्ह छता ल:काउलि (*Dermochelys coriacea*)

lizard - मायबिलि, म्हाल-म्हालचा, चोम्हुलुचा, न्ह्याल ब्यांचा, बिम्ब:चा, ताहाक:गु म्ह व न्हिप्यं

अले चिहाक:गु तुति दुम्ह छैंय् खने दइम्ह प्वाथंचू
loggerhead turtle - ल:छैंय् च्वनिइम्ह त:धिक:म्ह ल:काउलि (*Caretta caretta*)
monitor - न्हिप्यं ताहा म्हालकायचा, म्ह सिबें न्हिप्यं निदुगं ताहाक:म्ह म्हालकायचा (*Varanus indicus*)
mugger - मंग:, खुसिइ च्वनिइम्ह गोंज (*Crocodylus palustris*)
siren - लखय् नं फसय् नं सास: ल्हाये फुम्ह चिकिचा हाक:गु तुति दुम्ह ताहा थें च्वंम्ह प्वाथंचू (*Siren lacertina*)
skink - म्हय् द्व:द्व: बांकि व विखू दुम्ह म्हालकायचा (*Eumeces fasciatus*)
snake - ताहा, त्रि
tortoise - बँय् च्वनिइम्ह काउलि, कापले, कौयुया लं दुम्ह वास्यां च्वंम्ह प्वाथंचू (*Geochelone*)
tuatara - छ्यनं निसें न्हिप्यं तक क:ति थें च्वंगु कल्कि दुम्ह त:धिक:म्ह म्हालकायचा (*Sphenodon punctatus*)
turtle - ल:काउलि, ल:कापले, ल:काबले, ल:काबल्या, लखय् च्वनिइम्ह काउलि

SCIENCES - ब्वनेज्या

aerology - फय् बारे ब्वनेज्या
anthropology - मनू बारे ब्वनेज्या
archaeology - पुलांगु ल्यंपुल्यं बारे ब्वनेज्या
astrology - छाय, नगु व मनूतय् ज्याखँ दथुइ स्वापु बारे ब्वनेज्या
astronomy - नगु बारे ब्वनेज्या
biology - म्वासु दुगु छुं नं बारे ब्वनेज्या
chirology - काइरोलजि, ल्हा: बारे ब्वनेज्या
cosmetology - म्हया समा: बारे ब्वनेज्या
cosmology - कज्मोलजि, हलिं बारे ब्वनेज्या
criminology - क्वतुंज्या बारे ब्वनेज्या
demonology - दिमनोलजि, भुत बारे ब्वनेज्या
dendrology - सिमा बारे ब्वनेज्या
ecology - लकस नाप स्वापु बारे ब्वनेज्या
enology - अय्ला: बारे ब्वनेज्या
entomology - की बारे ब्वनेज्या
ethnology - मनूतय् थीथी पुच: बारे ब्वनेज्या
etymology - खँग्व: बारे ब्वनेज्या
futurology - लिपा जुइफुगु खँ बारे ब्वनेज्या
gemology - थी बारे ब्वनेज्या
geology - बँग्वारा व उकिया वंखँ बारे ब्वनेज्या
graphology - ल्हातं आख: च्वयेगु पह: बारे ब्वनेज्या
horology - ई दायेगु बारे ब्वनेज्या
hydrology - ल: बारे ब्वनेज्या
hypnology - न्ह्य: बारे ब्वनेज्या
ichthyology - इक्थियोलजि, न्या बारे ब्वनेज्या
iconology - आइकनोलजि, भ्वाता व किपा बारे ब्वनेज्या
lithology - लोहं बारे ब्वनेज्या
meteorology - फयूछें बारे ब्वनेज्या
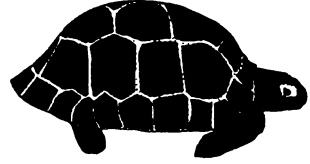
metrology - दाकु बारे ब्वनेज्या
musicology - म्ये बारे ब्वनेज्या
mycology - फंगस बारे ब्वनेज्या
numerology - ल्या: बारे ब्वनेज्या
ornithology - भंग: बारे ब्वनेज्या
penology - पिनोलजि, भ्यालखाना बारे ब्वनेज्या
phonology - म्हुतुं पिहां वइगु स: बारे ब्वनेज्या
psychology - साइकोलजि, न्ह्यपु बा नुगलय् दुने जुइगु ज्याखँ बारे ब्वनेज्या
radiology - रेदिओ ज: बारे ब्वनेज्या
seismology - साइज्मोलजि, भुखाय् बारे ब्वनेज्या
semiology - लोय्यागु छुमां बारे ब्वनेज्या
sexology - येचा बारे ब्वनेज्या
sociology - मिपुच: बारे ब्वनेज्या
taxology - नां बिया: धलखय् तयेगु ज्या बारे ब्वनेज्या
technology - तकनिकि, मिसिन नाप स्वापु दुगु ब्वनेज्या
theology - द्य: बारे ब्वनेज्या
thermatology - क्वाज: बारे ब्वनेज्या
topology - थाय् बारे ब्वनेज्या
urbanology - सहर बारे ब्वनेज्या
vexillology - ध्वाँय् बारे ब्वनेज्या
zoology - जुलजि, पेपांचू बारे ब्वनेज्या

SNAKES - ताहा

adder - बिख दुम्ह चिधिक:म्ह ताहा (*Vipera berus*)
anaconda - अजगरबि, थ:गु म्हं हितुहिना: त्यला: स्याइम्ह निइन्यागू फुत ति हाक:म्ह ताहा (*Eunectes murinus*)
asp - इजिप्तय् दुम्ह छता चिधिक:म्ह ताहा (*Vipera aspis*)
black snake - हाकु ताहा, म्ह हाकुसे च्वंम्ह अम्रिकन ताहा
boa - साखालबि, थ:गु म्हं हितुहिना: त्यला: स्याइम्ह भराय धिक:म्ह ताहा
boa constrictor - छता साखालबि, थ:गु म्हं हितुहिना: त्यला: स्याइम्ह झिंनिगू फुत हाक:म्ह ताहा (*Constrictor constrictor*)
bull snake - छुं मयाइम्ह तधिक:म्ह अम्रिकन ताहा (*Pituophis catenifer*)
bushmaster - म्हासुगुलिइ हाकुगु ध्व:ध्व: दुम्ह झिंनिगू फुत हाक:म्ह बिख दुम्ह ताहा (*Lachesis muta*)
cobra - गौमन, तं पिहां वलकि ग:प: तपु जुइम्ह बिख दुम्ह ताहा (*Naja naja*)
constrictor - थ:गु म्हं हितुहिना: त्यला: स्याइम्ह भराय धिक:म्ह ताहा
copperhead - सिज:छ्यं ताहा, म्हय् ह्याउँगु व तुयुगु चात: चात: दुम्ह अम्रिकन ताहा (*Agkistrodon contortrix*)
coral snake - म्हय् ह्याउँ व हाकु लिंसें म्हासुगु वाला वाला दुम्ह अम्रिकन ताहा (*Micrurus fulvius*)
cottonmouth - म्हुतुइ दुने तुइसे च्वंम्ह हाकुम्ह ताहा (*Agkistrodon piscivorus*)
diamondback - म्हय् इंथ चिंयागु वांकि दुम्ह त:धिक:म्ह ग्यानापुम्ह ताहा (*Crotalus adamanteus*)
garter snake - खँय् मध्वसे मचा बुइकिइम्ह म्हय् ध्व:ध्व: दुम्ह ताहा (*Thamnophis*)
gopher snake - छुं मयाइम्ह छता तधिक:म्ह अम्रिकन ताहा
hognose snake - बिख मदुम्ह चिधिक:म्ह अम्रिकन ताहा (*Heterodon*)
king cobra - जुजु गौमन, तं पिहां

वलकि गःपः तपु जुइम्ह विख दुम्ह भिंच्यागू फुत हाकःम्ह ताहा (*Ophiophagus hannah*)

king snake - जुजु ताहा, हाकुगुलिइ तुयुगु चातः चातः दुम्ह अम्रिकन ताहा (*Lampropeltis getulus*)

krait - म्हय् हाकुगु व म्हासुगु बाला बाला दुम्ह तसकं ग्यानापुम्ह ताहा (*Bungarus fasciatus*)

mamba - माम्बा ताहा, भिंनिगू फुत हाकः व चित्याःगु म्ह दुम्ह तसकं ग्यानापुम्ह हाकुसे च्वंम्ह अफ्रिकन ताहा (*Dendroaspis polylepis*)

milk snake - ह्याउँगु म्हय् हाकुगु व म्हासुगु बाला बाला दुम्ह ताहा (*Lampropeltis triangulum*)

Fea's viper - हिमाल पाखे दुम्ह छता विख दुम्ह ताहा (*Azemiops feae*)

pine snake - छुं मयाइम्ह छता तधिकःम्ह अम्रिकन ताहा

puff adder - अफ्रिकाय् दुम्ह छता विख दुम्ह ताहा (*Bitis arietans*)

python - आयःबि, अजगरबि, थःगु म्हं हितुहिनाः त्यलाः स्याइम्ह स्विगु फुत ति ताहाकःम्ह ताहा (*Python molurus*)

racer - हाकु ताहा, तसकं ब्वां वने फुम्ह म्ह हाकुसे च्वंम्ह अम्रिकन ताहा (*Coluber constrictor*)

rattlesnake - न्हिप्यं चोका संकाः त्यार्र न्यायेकिइम्ह ग्यानापुम्ह ताहा (*Crotalus horridus*)

sea snake - लःछैं ताहा, द्यःने हाकु व तःलय् म्हासुम्ह लःछैंय् च्वनिइम्ह ताहा (*Pelamis platurus*)

sidewinder - म्हयात S आखः थें चाचाःतुइकाः न्ह्याइम्ह फिसलय् च्वनिइम्ह ताहा (*Crotalus cerastes*)

boomslang - सिमा ताहा, न्यागू फुत ति ताहाकःम्ह सिमाय् च्वनिइम्ह ताहा (*Dispholidus typus*)

water moccasin - म्हुतुइ दुने तुइसे च्वंम्ह हाकुम्ह ताहा (*Agkistrodon piscivorus*)

water snake - बोलोबि, लखय् च्वनिइम्ह ताहा

white-spotted snake - सिखःफ्यांचा, तुयु फुति फुति दुम्ह सिखः थें च्वंम्ह ताहा

worm snake - दम्बि ताहा, बँय् दुने गाः म्हुयाः च्वनिइम्ह चिधिकःम्ह ताहा

SOILS - चा

adobe - कचि अप्पा, काचि अप्पा, कचि अःपा, मबूगु अप्पा

argil - द्यःचा, गिचा, थलबल दयेकेगु भिंगु चा

black clay - थेचा, गथिचा, कँचा, बुंइ साः कथं छ्यलिइगु हाकुगु चा

boulder clay - लोहं ल्वाकज्याःगु चा

building clay - दँचा, अंगः दनेबलय् अप्पाया दथुइ तइगु चा

china clay - कयः रिकापि दयेकेगु तुयुगु चा

clay - भिंगु क्वातुगु चा

clunch - नाइसे च्वंगु सख्वाःयागु लोहं

dust - धू, गंगु चायागु चुं

hard soil - गथिचा, छ्वाःगु चा

humus - बुँया द्यःने च्वंगु नायुगु चा

kaolin - कयः रिकापि दयेकेगु तुयुगु चा

loam - अप्पा दयेकेत न्हाया तःगु चा । लिउं, अंगलय् इलेत न्हाया तःगु चा

marl - बुंइ साः कथं छ्यलिइगु भिंगु चा

mould - बुँया द्यःने च्वंगु नायुगु चा

porcelain clay - कयः रिकापि दयेकेगु तुयुगु चा

potter's clay - द्य:चा, गिचा, थलबल दयेकेगु भिंगु चा
plastering clay - दँपँचा, अंगलय् पायेगु भिंगु चा
red clay - सियुचा, लंचा, बँय् इलेगु ह्याउँ-ह्याउँ न:गु चा
sand - फि, खुसि व मेमेगु थासय् दइगु लोहंयागु चुं
sedimentary clay - लखय् त:लय् क्वसिना च्वंगु चा
silt - मसुंचा, खुसिं चुइका ह:गु नाइसे च्वंगु भिंगु चा
till - लोहं ल्वाकज्या:गु चा
white clay - ताकुचा, तुयुगु चा, अंग: इलेत लिउं कथं छ्यले जिउगु चा । देचा
yellow clay - म्हासुचा, अंग: दनेबलय् अप्पा भुलिइ तइगु म्हासुगु चा । पँचा, फि ल्वाकज्या:गु म्हासुगु चा

SPICES - मस्ला

allspice - जमैका मलय, जिफ्व: व लवंया सवा: व:गु छता मस्ला (*Pimenta dioica*)
aniseed - सोबुस:, सौंप, पति चिंगु जी थें च्वंगु सोबुस: माया पुसा (*Pimpinella anisum*)
asafetida - हिं, सिमाय् थाकुरा: थें दया वइगु तसकं नँस्वा:गु मस्ला (*Ferula asafoetida*)
basil - वभु स्वांया ह: (*Ocimum basilicum*)
bell pepper - तग्व: मल्ता, ग्वारा मल्ता, ग्वार्चा चिंगु पालु मजूगु तग्व:गु मल्ता (*Capsicum annuum*)
bird pepper - न्यामल्ता, तसकं पालुगु चिग्व:गु मल्ता (*Capsicum microcarpum*)
black cardamom - यला, सिइसे च्वंगु खोलाया दुने हाकुगु गुलिचा गुलिचा दुगु सि (*Amomum aromaticum*)
black mustard - हाकुगु प:का, साकेचा माया पुसा (*Brassica nigra*)
black pepper - मलय, छता गसिमाय् सइगु हाकुगु चिचिगुलिगु पु (*Piper nigrum*)
camphor - कपू, फिपति, सिमां पिहां वइगु छता नँस्वा:गु तुयुगु मस्ला (*Cinnamomum camphora*)
capsicum - तग्व: मल्ता, ग्वार्चा चिंगु पालु मजूगु तग्व:गु मल्ता (*Capsicum annuum*)
cayenne pepper - ह्याउँ मल्ताचु, ह्याउँगु मल्ता गंका: चुं ल्हुया त:गु (*Capsicum frutescens*)
cherry pepper - भिम्पू मल्ता, ह्याउँगु ग्वल्ला:गु तसकं पालुगु मल्ता (*Capsicum frutescens*)
chilli - मल्ता, मलभता, मलेभता, मन्ता, ह्याउँगु वा वाउँगु पालुसे च्वंगु ताहाक: बाःलूगु सि (*Capsicum frutescens*)
chive - प्याज थें दुने फुस्कुलुगु तत:हाक:गु ह: दुगु छता वाउँचा (*Allium schoenoprasum*)
cilantro - धन्या, धन्या माया ह: (*Coriandrum sativum*)
cinnamon bark - लवंत्वाच माया खोला, दाल्चिन, चाकु-चाकु पालु-पालु सवा: व:गु सालुगु सिमा खोला (*Cinnamon*)
cinnamon leaf - लवंत्वाच माया ह:, तेजपा, कवाफ दायेकेबलय् तइगु नँस्वा:गु सिमाया ह: (*Cinnamon*)
clove - लवं, लवां, नकिं बाःलूगु हाकुगु पालुसे च्वंगु मस्ला (*Syzygium aromaticum*)
colza - ईका, चिचिगुलिगु म्हासुगु पु (*Brassica campestris*)
coriander - धन्या, धन्या माया ह: (*Coriandrum sativum*)

coriander seed - ग्व:सगं, ग्व:स्वां, ग्व:सों, धन्या माया पुसा (*Coriandrum sativum*)

cumin seed - जी, भचा ताहाक: बांलूगु चिग्व:गु नँस्वा:गु पु (*Cuminum cyminum*)

dry ginger - सुंपालु, सख्वा:चुं पाना: गंका त:गु पालु

fennel - तग्वं: जी, मर्स्या सोंप, जी थें च्वंगु नँस्वा:गु पु (*Foeniculum vulgare*)

fenugreek seed - मी, म्हासुगु चिचिगुलिगु •मिच: माया पुसा (*Trigonella foenum-graecum*)

field mustard - ईका, म्हासुगु चिचिगुलिगु पु (*Brassica campestris*)

garlic - लाभा, लभा, लाँभा, तत:हाक:गु चिब्रालागु पति चिंगु ह: दुगु वाउँचा माया ग्वल्ला:गु हा (*Allium sativum*)

ginger - पालु, धी धी चिंगु छता हा (*Zingiber officinale*)

green cardamom - सुक्मेल, तुयुगु खोलाया दुने नँस्वा:गु पु दुगु चिकिचा ग्व:गु सि (*Elettaria cardamomum*)

green pepper - वाउँ मल्ता, मलभता, मलेभता, वाउँगु पालुसे च्वंगु ताहाक: बांलूगु सि (*Capsicum frutescens*)

Indian mustard - प:का, ह्याउँ-ह्याउँ न:गु चिचिगुलिगु पाछैया पुसा (*Brassica juncea*)

large cardamom - यला, सिइसे च्वंगु खोलाया दुने हाकुगु गुलिचा गुलिचा दुगु सि (*Amomum aromaticum*)

leaf garlic - भिकुचा, चिकनय् क्वयेका: मस्ला कथं छ्यले जिउगु छता नँस्वा:गु गंका त:गु ह: (*Allium hypsistum*)

long pepper - पिपि, भचा ताहाक: बांलूगु चिकिचा ग्व:गु हाकुगु सि (*Piper longum*)

chilli - मल्ता

lovage - इमू, चिचिगुलिगु जी थें च्वंगु नँस्वा:गु पु (*Trachyspermum ammi*)

love-in-a-mist - हजी (हकजिल), भचा पति चिंगु हाकुगु गुलि चिंगु पु (*Nigella sativa*)

mace - जिफ्व: पुया खोला (*Myristica fragrans*)

mayonnaise - खेंय् नाप चिकं व चुपाउँ ल्वाकछ्याना: दयेका त:गु सलादय् तइगु ति

mint - नव: घाँय्, वास: कथं छ्यले जिउगु छता नँस्वा:गु मा (*Mentha longifolia*)

Nepal cubeb - कताबसि, म्हुतु वाइंया मिनिइगु चिचिग्व:गु गुलि (*Litsea cubeba*)

Nepal pepper - तेब्रू, तेभू, म्हुतु तसकं वाइंया मिनिइगु चिचिग्व:गु हाकुगु गुलि (*Zanthoxylum armatum*)

nutmeg - जिफ्व:, गोय् थें च्वंगु पु दुगु सिमाय् सइगु छता सि (*Myristica fragrans*)

onion - प्याज, तत:हाक:गु चिब्रालागु फुसुकुलुगु ह: दुगु वाउँचा माया ग्वल्ला:गु हा (*Allium cepa*)

paprika - ह्याउँ मल्ता, पालुसे च्वंगु ताहाक: बांलूगु सि (*Capsicum frutescens*)

pepper - मलय, छता गसिमाय् सइगु चिचिगुलिगु पु (*Piper nigrum*)

peppermint - छ्ता नवः घाँय्, पिप्लामेंच दयेकिइगु मा (*Mentha piperita*)

perilla seed - तुमःपु, हाम्वः सिबें भचा तग्वःगु चिकं पिकाये जिउगु पु (*Perilla frutescens*)

pimento - जमैका मलय, जिफ्वः व लवंया सवाः वःगु छ्ता मस्ला (*Pimenta dioica*)

radish seed - केपु, लैं मायाा पुसा (*Raphanus sativus*)

rape seed - तू, पःका सिबें भचा तग्वःगु चिकं पिकाये जिउगु तुकं माया पु (*Brassica campestris*)

red pepper - ह्याउँ मल्ता, पालुसे च्वंगु ताहाकः वांलूगु सि (*Capsicum frutescens*)

saffron - केसर, दुस्वां, छ्ता नैंस्वाःगु स्वांया चुं (*Crocus sativus*)

sesame seed - हाम्वः, चिकं पिकाये जिउगु सिइसे च्वंगु चिचिगुलिगु पति चिंगु पु (*Sesamum indicum*)

shallot - छाः (छाल), छ्ता ह्याउँ-ह्याउँ नःगु खोला दुगु ग्वल्लाःगु हा (*Allium ascalonicum*)

small cardamom - सुक्मेल, तुयुगु खोलाया दुने नैंस्वाःगु पु दुगु चिकिचा ग्वःगु सि (*Elettaria cardamomum*)

small fennel - हाकु जी, जी सिबें भचा चिग्वःगु मस्ला कथं छ्यलिइगु

soy - सोइ, मुस्यायागु दयेका तःगु छ्वालुगु मस्ला

turmeric - हलू, पालु थें च्वंगु हायात गंकाः चुं ल्हुया तःगु नैंस्वाःगु म्हासुगु चुं (*Curcuma longa*)

vanilla - भेनिला स्वांमायागु पु (*Vanilla planifolia*)

vinegar - चुपाउँ, हाकुसे च्वंक दायेका तःगु भम्सिया ति

white pepper - तुयु मलय, छ्ता गसिमाय् सइगु खोला प्वला तःगु पु (*Piper nigrum*)

white sesame seed - तुयु हाम्वः, चिकं पिकाये जिउगु तुइसे च्वंगु चिचिगुलिगु पति चिंगु पु (*Sesamum indicum*)

wood sorrel - पसू घाँय् (मसुलि घाँस), छ्ता नैंस्वाःगु मा (*Oxalis corymbosa*)

yellow mustard - ईका, म्हासुगु चिचिगुलिगु पु (*Brassica campestris*)

STITCHES - सुकाति

back stitch - लिकासि सुइगु सुकाति, छ्ति छ्ति यानाः मुलु लिज्यां कयाः सुइगु सुकाति

buttonhole stitch - ताँखह्वः थायेगु सुकाति

chain stitch - सिखःति, मुलुयात सुकां छ्हिं हिनाः सुइगु सुकाति

blind stitch - कापःया छ्खे जक खने दइगु सुकाति

cross-stitch - वुत्ता भरे यायेबलय् छ्यलिइगु छ्तिया ग्वःने मेगु ति क्रस यानाः सुइगु सुकाति

feather stitch - भंगःपा सुकाति, छ्कः जवय् छ्कः खवय् स्वकाः सुइगु सुकाति

hemstitch - मुलेगु सुकाति, कापःया सि दुने लाकाः सिथं सिथं सुइगु सुकाति

machine stitch - मिसिन सुकाति, लं सुइगु मिसिनं दयेकिइगु सुकाति

rug stitch - ताँखह्वः थायेगु सुकाति थें रगया सि मुलेगु सुकाति

running stitch - ज्वःका तयेगु सुकाति, ताँका तयेबलय् सिबें भचा चितिगु तप्यंक वनिइगु अःपुगु सुकाति

suture - पाकां सुइगु सुकाति, घा: जूथाय् छेंगू प्यपुंकेत सुइगु सुकाति
tracking stitch - ताँका तयेगु सुकाति, तत:ति जुइक अथें सुइगु ब्रमला:गु सुकाति
zigzag stitch - जिगज्याग, काप:या सिथय् का व्यना वइ धका: सिथं सिथं जवय् छक: खवय् छक: स्वका: सुइगु सुकाति

STONES - लोहं

base stone - इलोहं, थां दिकेत तइगु लोहं
brimstone - मिग्वारा लोहं, सर्गतं कुतुं वइगु च्याना च्वंगु लोहं
brownstone - सियु लोहं, अंग: दनेत छ्यलिइगु सिइसे च्वंगु भ्वासा लोहं
burr - घ:लोहं, जाकि क्यलेगु घ: दयेकेत छ्यलिइगु फिपु खने दुगु लोहं
chalk - आख: च्वयेत जिउगु नाइसे च्वंगु भ्वासा भ्वासा वंगु तुयुगु लोहं
cobblestone - लँय् लाइगु बहचा पायग्व:गु ग्वग्वला:गु लोहं
cornerstone - छेँया कुनय्लाक अंग: दिना च्वनिइगु लोहं
curbstone - फुतपाथया सिथय् च्वंगु लोहं
flagstone - चुकय् बा लँय् लाइगु पेकुं पेकुं लाक चाना त:गु पिचुगु लोहं
flatstone - फालोहं, तफालोहं, तग्व:गु पिचुगु लोहं
flint - चोलोहं, निग: ल्वाकलकि मि प्वाल्क पिहां वइगु छा:गु लोहं
fossil - फसिल, द्वलंद्व: दँ न्हापायागु छुं नं लोहं जुया च्वने धुंकूगु
foundation stone - नीलोहं, दिलोहं, छेँ दनेबलय् अंग: दिकेत दकलय् त:लय् तइगु लोहं
gallstone - पत्थर, खाइप्व:चाय् दया वइगु लोहं
granite - हाकु लोहं, बँय् लायेत व अंगलय् तिकेत छ्यलिइगु पालिस तलकि प्वाला प्वाला थीगु हाकुगु लोहं
gravestone - सीगा:या द्य:ने चिं तये कथं आख: च्वया त:गु लोहं
grindstone - चुपि ज्वयेकेत छ्यलिइगु फन्न चा:हिला च्वनिइगु चाक्ला:गु ववाचुगु लोहं
keystone - न्वकू, दथुम्व:, गुमजया चोकाय् चुकू थें तइगु स्वकुं ला:गु लोहं
lava - लाभा, मिगुँया दुनें पिहां वइगु तसकं क्वाना: नाया च्वंगु लोहं
limestone - सख्वा: लोहं, मिइ तया: उइबलय् सख्वा: जुइगु लोहं
lodestone - चुमक लोहं, चुमक थें जा:गु लोहं
marble - दुरु लोहं, बँय् लायेत व अंगलय् तिकेत छ्यलिइगु चुलुक पालिस तये जिउगु छा:गु तुयुगु लोहं
meteorite - उर: लोहं, सर्गतय् पूवंक मच्यासे बँय् कुतुं व:गु उर:
milestone - कोस लोहं, गुलि किलोमितर जुल धका: क्यनेत लँय् थाय् थासय् आख: च्वया: धंका तइगु लोहं
millstone - घ:, जाकि क्यलेगु दथुइ ह्व: दुगु चाक्ला:गु लोहं
pebble - चाग:, त्यापि, च्यापि, खुसि सिथय् दइगु चिच्रिग्व:गु लोहं
pumice - पमस, लसां, प्वा: प्वा: गंगु याउँगु लोहं
sandstone - भ्वासा लोहं, फि ल्वाकज्या:गु भ्वासा भ्वासा वंगु लोहं

shale - सेल लोहं, अ:पुक बाफला याये जिउगु चा धी चिना: दया च्वंगु लोहं
slate - सिल्बत, सालुक व तपाता जुइक बाफला याये जिउगु पलिं चिइत छ्यलिइगु लोहं
soapstone - सलां, च्वयेत जिउगु छता तुयुगु चुलुसे च्वंगु लोहं
talc - सलां, च्वयेत जिउगु छता तुयुगु चुलुसे च्वंगु लोहं
stalactite - स्तलकताइत, पाकोया दुने च्वं त्या:त्या: जुइक क्वहां वया च्वनिइगु चि दुगु ल: तिक तिक वया: दया च्वंगु लोहं
stalagmite - स्तलगमाइत, पाकोया बँय् त्या:त्या: जुइक धस्वाना च्वनिइगु चि दुगु ल: तिक तिक वया: दया च्वंगु लोहं
tombstone - सीगा:या द्य:ने चिं तये कथं आख: च्वया त:गु लोहं
touchstone - कस, लुँ चुलेगु लोहं, लुँ भिंमभिं धका: चुला स्वयेगु हाकुगु ग्वल्ला:गु लोहं
whetstone - चुपि ज्वयेकेगु लोहं

TASTES - सवा:

bitter - खायु, मसा:गु
flat - फाकु, छुं नं सवा: मव:गु
hot - पालु, मल्ता सवा: व:गु, म्हुतुइ मि च्या: थें जुइगु
salty - चिलु, चि सवा: व:गु
sour - पाउँ, पउँ, मवूगु सिसाबुसा सवा: व:गु
sweet - चाकु, साख:या सवा: व:गु
tasty - माकु, वरां सवा: व:गु
watery - न्यालु, छ्वालुगु सवा: व:गु, चि मगा:गु सवा: थें च्वंगु

THREADS - का

bow string - मायका, तीमाय् साला: तयेगु का
edge thread - स्य:का, भुतुमालिया चा:खेरं बल्लाकेत तिका त:गु का
holy thread - क्वखा, जोना, जना, कयूता पुजा धुंका: म्हय् क्वखाया तइगु का । पसुका, थीथी उनयागु का दुगु क्वखा । गोयका, थीथी उनयागु का सतुब्रतु थुना त:गु तपुगु क्वखा
loose thread - कापु, चबुगु का
marker string - हँखि, चिं तयेत छ्यलिइगु हाक: बुला त:गु का
raw thread - कचिका, भचा जक निला त:गु लं सुइत मजिउगु जजंका कायेगु का
ritual thread - जजंका, जजम्का, द्य: पुज्यायेवलय् छ्यलिइगु का
sewing thread - सुका, सुइगु का
silk thread - पाका, सिलिक का, समिसि मायागु ह: नइम्ह कीयागु म्हं पिहां वइगु चुलुसे च्वंगु का
string - का, न्ह्यागुं का, चिखि, छुं नं चिइगु का
surgical thread - पाका, घा: जूथाय् छेंगू प्यपुंकेत सुइगु का
warp - यंका, माका, काप: थायेत दयेका त:गु का
weft - तिका, यंकाया अ:ख:गु का, थाज्या यायेत तिकेगु का, काप: थायेबलय् जवय् खवय् छ्वइगु का
wire - नँका, नँयागु का, तार
woof - तिका, यंकाया अ:ख:गु का, थाज्या यायेत तिकेगु का, काप: थायेबलय् जवय् खवय् छ्वइगु का
yarn - यंका, माका, काप: थायेगु का
yoke string - क:का, भुतुमालिइ चिना तइगु का

VEGETABLES - वाउँचा

anise - सोबुसः, छता चिचिहःगु वाउँचा (*Pimpinella anisum*)
artichoke - तस्वाःगु दंया चोकाय् स्वां थें च्वंगु ग्वारा चिंगु सि सइगु छता वाउँचा (*Cynara scolymus*)
ash gourd - भुइफसि, भुयुफसि, भुइसे च्वंगु छता फसि (*Benincasa hispida*)
asparagus - दुकं, कुरिल, चिचिपुगु वाउंगु हाकः हाकः दुगु वाउँचा (*Asparagus officinalis*)
asparagus bean - छता ताहाकःगु भुति (*Vigna sesquipedalis*)
bamboo shoots - छों, नकितिनि चुलि ह्वःगु क्यातुगु त्यना तःगु पं (*Bambusa vulgaris*)
bauhinia - कुन्हःबुं, कुन्हुसिया बुं, वाउँचा कथं छ्यलिइगु सिमाय् ह्वइगु स्वां व स्वांया चुलि (*Bauhinia variegata*)
beans - क्यगू, बूबः, गुलिचा गुलिचा चिंगु माया पु
beet root - कसू, चिचिग्वःगु सकि थें च्वंगु चाकु सवाः वःगु ग्वार्चा चिंगु हा (*Beta vulgaris*)
bell pepper - तग्वः मल्ता, ग्वारा मल्ता, ग्वार्चा चिंगु पालु मजूगु तग्वःगु मल्ता (*Capsicum annuum*)
bitter gourd - ककःचा, खायु ककः, पिने कैचा कैचा दुगु छता ताहाकः व त्याःगु खाइसे च्वंगु वाउँचा (*Momordica charantia*)
black nightshade - मलःसि, मल्तामा थें च्वंगु माय् सइगु वासः कथं छ्यले जिउगु कयगू पायग्वःगु हाकुगु सि (*Solanum nigrum*)
bottle gourd - लौका, छता ताहाकःगु तत्याःगु गसिमाय् सइगु वाउँचा (*Lagenaria siceraria*).

broad-leaved mustard - पाछ्याइ, पाछै, फ्यायंचा, पःका पिइबलय् सइगु ततःहः दुगु वाउँचा (*Brassica juncea*)
broccoli - बूसकाउलि, ताहाकः बांलूगु छता छयं चिग्वःगु वाउंगु काउलि (*Brassica oleracea*)
bull-nose chilli - तग्वः मल्ता, ग्वार्चा चिंगु पालु मजूगु तग्वःगु मल्ता (*Capsicum annuum*)
cabbage - बन्दा, ख्वातुगु हःया हलं भुना च्वनिइगु छता तग्वःगु ग्वल्लाःगु वाउँचा (*Brassica oleracea capitata*)
calabash - लौका, छता ताहाकःगु तत्याःगु गसिमाय् सइगु वाउँचा (*Lagenaria siceraria*)
capsicum - तग्वः मल्ता, ग्वार्चा चिंगु पालु मजूगु तग्वःगु मल्ता (*Capsicum annuum*)
carrot - म्हासु लैं, ताहाकः बांलूगु व चाकु सवाः वःगु म्हासुगु ला दुगु छता हा (*Daucus carota*)
cassava - सकि थें जाःगु हा दुगु साब्दाना दयेकिइगु मा (*Manihot esculenta*)
cauliflower - काउलि, कोबितुकं, कुबितुकं, ततःधंगु हःया दथुइ ग्वारा चिंगु तुयुगु धी दुगु तथ्वाःगु वाउँचा (*Brassica oleracea*)
celery - अजःमू, सेलरि, तमागु धन्या थें च्वंगु छता वाउँचा (*Apium graveolens*)
chayote - इस्कुलचा, पिने गाःवंगु

ध्व:ध्व: दुगु अले छखे तत्या: व मेखे चित्या:गु ग्वार्चा चिंगु वाउँचा (*Sechium edule*)

chickpea - चाना, छखे च्वामुगु चोका दुगु म्हासु म्हासु न:गु बूब: (*Cicer arietinum*)

Chinese leek - चोल:चा, चुल:चा, लाभा व छो ल्वाकछयाना: पिइबलय् सइगु वाउँगु लाभा थें तत:हाक:गु ह: दुगु वाउँचा (*Allium tuberosum*)

Chinese parsley - धन्या, ग्व:सगं पिइबलय् सइगु नँस्वा:गु ह: दुगु चिमागु वाउँचा (*Coriandrum sativum*)

cilantro - धन्या, ग्व:सगं पिइबलय् सइगु नँस्वा:गु ह: दुगु चिमागु वाउँचा (*Coriandrum sativum*)

cluster bean - घ्य: सिमि, छता बूब: (*Cyamopsis tetragondoba*)

coco-yam - सकि, फकं माया ग्वल्ला:गु हा (*Colocasia esculenta*)

coriander - धन्या, ग्व:सगं पिइबलय् सइगु नँस्वा:गु ह: दुगु चिमागु वाउँचा (*Coriandrum sativum*)

cowpea - भुति, भचा ताहाक: बांलूगु म्हासु-म्हासु न:गु व दथुइ हाकुगु फुति छफुति दुगु बूब: (*Vigna sinensis*)

eggplant - भ्यान्ता, पिचुगु खोला दुगु त्या:चा चिंगु छता वाउँचा (*Solanum melongena esculentum*)

elephant's ear - फकं, तत:पातागु चाकल्ला:गु ह: व ताहाक:गु दं दुगु सकिं सया वइगु वाउँचा (*Colocasia esculenta*)

endive - जीसा: थें तत:ह:गु छता वाउँचा (*Chichorium endivia*)

escarole - जीसा: थें तत:ह:गु छता वाउँचा (*Chichorium endivia*)

fenugreek - मिच:, मी पिइबलय् सइगु स्वँगू ह:चाया ह: दुगु चिमागु वाउँचा (*Trigonella foenum-graecum*)

fern shoots - देकं, मनभा:, निउरचा, निगुरचा, न्याचा घाँय्, ताहाक:गु ह: दुगु वाउँचा (*Dryopteris cochleata*)

field bean - सिम्पु, सिमिपु, भचा ताहाक: बांलूगु चुलुसे च्वंगु चखुंचिया खेँय् धाइगु बूब: (*Phaseolus*)

field mustard greens - ईका गा, ईका पिइबलय् सइगु वाउँचा (*Brassica campestris*)

field pea - चिग्व: कयगू, कमघासा दयेकिइगु छता चिग्व:गु वाउँगु बूब: (*Pisum sativum*)

garden cress - चसू, छता ह: चिह:गु चिमागु वाउँचा (*Lepidium sativum*)

garden pea - तग्व: कयगू, गंका त:गु क:छे, भचा म्हासु-म्हासु न:गु ग्वल्ला:गु बूब: (*Pisum sativum*)

gram - चाना, छखे च्वामुगु चोका दुगु म्हासु-म्हासु न:गु बूब: (*Cicer arietinum*)

green garlic - वाउँगु लाभा, तत:हाक:गु चिबालागु पति चिंगु ह: दुगु वाउँचा (*Allium sativum*)

green onion - वाउँगु प्याज, लली, लाली, तत:हाक:गु चिबालागु फुसुकुल्लुगु ह: दुगु वाउँचा (*Allium cepa*)

green pea - क:छे, गंका: कयगू दयेकिइगु बे दुने च्वंगु वाउँगु बूब: (*Pisum sativum*)

green soybean - म्वा:क:छे, सिया: मुस्या दयेकिइगु बे दुने च्वंगु वाउँगु बूब: (*Glycine max*)

greenbrier - म्हालाकं, छता गया वनिइगु मा (*Smilax zeylanica*)

gumbo - रामतोर्या, पतिं थें हाक: बांलूगु छता पु यक्व दुगु वाउँचा

(*Abelmoschus esculentus*)
horse bean - बकुला, सियाः नयेगु बा क्वातिइ ल्वाकछ्यायेगु छता पति चिंगु तग्व:गु बूव: (*Vicia faba*)
hyacinth bean - वाउँगु सिमि (*Dolichos lablab*)
lady's finger - रामतोर्या, पतिं थें हाक: बांलूगु छता पु यक्व दुगु वाउँचा (*Abelmoschus esculentus*)
lamb's quarter - इकं, अथें बुया वया च्वनिइगु छता वाउँचा (*Chenopodium album*)
leaf amaranth - बकं, अथें बुया वया च्वनिइगु ह: यक्व दुगु छता वाउँचा (*Amaranthus*)
lettuce - जीसा:, कुलि कुलि चिंगु तत:ह: दुगु छता वाउँचा (*Lactuca sativa*)
mushroom - वाउँ म्हुकं, चखुंचिया कुसा, कुसा बांलूगु छता चिमागु मा (*Agaricus bisporus*)
okra - रामतोर्या, पतिं थें हाक: बांलूगु छता पु यक्व दुगु वाउँचा (*Abelmoschus esculentus*)
onion - प्याज, लली, लाली, तत:हाक:गु चिबालागु फुसुकुलुगु ह: दुगु वाउँचा माया ग्वल्ला:गु हा (*Allium cepa*)
peppergrass - चसू, छता ह: चिह:गु चिमागु वाउँचा (*Lepidium sativum*)
pigweed - बकं, अथें बुया वया च्वनिइगु ह: यक्व दुगु छता वाउँचा (*Amaranthus*)
pointed gourd - पर्बल, निखें च्वामुसे च्वंगु खेँय् बांलूगु वाउँचा (*Trichosanthes dioica*)
potato - आलु, हि, तुयुगु ला दुगु ग्वग्वला:गु हा (*Solanum tuberosum*)
pumpkin - फसि, जवसि, जलसि, चिकं फसि, तफिगु ला व दुने पु यक्व दुगु गसिमाय् सइगु छता तग्व:गु ग्वल्ला:गु वाउँचा (*Cucurbita pepo*)
radish - लैं, भसं, ताहाक: बांलूगु व तुयुगु ला दुगु छता हा (*Raphanus sativus*)
radish leaves - स्वाख:, लैं माया वाउँगु ह: (*Raphanus sativus*)
rape - तुकं, तू पिइबलय् सइगु ह: यक्व दुगु वाउँचा (*Brassica campestris*)
rhubarb - सँपाउं, ताहाक:गु व तत्या:गु दं दुगु छता वाउँचा (*Rheum rhabarbarum*)
ribbed gourd - सिलिं पौंल:चा, सिलिं तोर्या, गसिमाय् सइगु छता चित्या:गु ताहाक:गु ध्व:ध्व: दुगु वाउँचा (*Luffa acutangula*)
scallion - वाउँगु प्याज, लली, लाली, तत:हाक:गु चिबालागु फुसुकुलुगु ह: दुगु वाउँचा (*Allium cepa*)
smartweed - पथू, चिचिपुगु पं थें च्वंक तकि तकि दुगु पाउँ सवा: व:गु छता वाउँचा (*Polygonum molls*)
snake gourd - पौंल:चा, छेलचा, गसिमाय् सइगु छता चित्या:गु ताहाक:गु वाउँचा (*Trichosanthes anguina*)
spinach - पैंल:, पल:, पैंल:चा, छता ह: तह:गु चिमागु वाउँचा (*Spinacia oleracea*)
sponge gourd - छताजि पौंल:चा, गसिमाय् सइगु छता चित्या:गु ताहाक:गु वाउँचा (*Luffa cylindrica*)
squash - फसि पुचलय् ला:गु थीथी वाउँचा (*Cucurbita*)
stinging nettle - न्हायकं-प्वाचा, दं व हलय् चिचिपुगु पुइ य:गु सँ दुगु वाउँचा (*Urtica dioica*)
sugar beet - कसू, चिचिग्व:गु सकि थें च्वंगु चाकु सवा: व:गु ग्वार्चा

चिंगु हा (*Beta vulgaris*)
sweet pepper - तग्व: मल्ता, ग्वार्चा चिंगु पालु मजूगु तग्व:गु मल्ता (*Capsicum annuum*)
sweet potato - चाकुहि, चाकु सवा: व:गु आलु थें च्वंगु छता हा (*Ipomoea batatas*)
taro - फकं, तत:पागु चाकला:गु ह: व ताहाक:गु दं दुगु सकिं सया वइगु वाउंचा (*Colocasia esculenta*)
tomato - गोलभ्यारा, कालासि, भातासि, कालां-कुलुं, ह्याउंगु ग्वग्वला:गु पु यक्व दुगु छता सि (*Lycopersicon esculentum*)
turnip - प्वातेचा, ग्वल्ला:गु लैं थें च्वंगु छता हा (*Brassica rapa*)
vegetable marrow - फसिच्व:, फसि सइगु माया ह: व दं (*Cucurbita pepo*)
wax gourd - भुइफसि, भुयुफसि, भुइसे च्वंगु छता फसि (*Benincasa hispida*)
white gourd - भुइफसि, भुयुफसि, भुइसे च्वंगु छता फसि (*Benincasa hispida*)
wild colocasia - तेल्फकं, गुंइ अथें बुया च्वनिइगु फकं (*Colocasia esculenta*)
winged bean - ब्व:चा सिमि, छता बूब: (*Psophocarpus tetragonolobus*)
yam - फाचाहि, तुयुगु ला दुगु छता ताहाक: व तत्या:गु हा (*Dioscorea alata*)

VEHICLES - ख:

ambulance - लोगिख:, लोगिपिं तया यंकेगु मोतर
amphibian - ल:बँ ख:, लखय् नं बँय् नं न्ह्याइगु ख:
armoured car - नहा:ख:, नैंपातां भुना त:गु व भ्या: मदुगु सिपाईंत न्ह्यइगु बल्ला:गु मोतर
auto - मोतर, मोतर कार, क़ार, इन्जिन दुगु थ:हे न्ह्याइगु ख:, सल मदुगु ब्रग्गि
automobile - मोतर, मोतर कार, कार, इन्जिन दुगु थ:हे न्ह्याइगु ख:, सल मदुगु ब्रग्गि
auto-rickshaw - त्याम्पु, इन्जिन दुगु रिक्सा
bicycle - बाइस्कल, साइकल, निचा: घ:चा: दुगु तुतिं न्ह्याकेगु ख:
bike - बाइक, बाइस्कल, साइकल, निचा: घ:चा: दुगु तुतिं न्ह्याकेगु ख:
buggy - ब्रग्गि, निचा: घ:चा: दुगु सलं सालिइगु ख:
bulldozer - बुलदोजर, दोजर, छा:कीया तुति सं थें चा:हिलिइगु नैयागु घ:चा: दुगु चा घ्वाइगु मिसिन
bullock cart - निचा: घ:चा: दुगु दोहंनं सालिइगु गारा
bus - बस, यक्व मनू न्ह्यंगु तग्व:गु मोतर
cab - त्याक्सि, धेबा पुला: थ:त मा:थाय् च्वना वनेगु कार
cable car - कल:चा, खिपतय् न्ह्याइगु मनू च्वने जिउगु कल:चा
car - कार, मोतर, मोतर कार, चिग्व:गु मोतर । ख: (खत), गसा
caravan - घ:चा: दुगु छैं, द्यने जिउगु मोतर
carriage - पेचा: घ:चा: दुगु ब्रग्गि
cart - निचा: घ:चा: दुगु गारा
chariot - सलख:, निम्ह सलं सालिइगु निचा: घ:चा: दुगु चिधंगु ब्रग्गि
coach - पेचा: घ:चा: दुगु ब्रग्गि । तापाक वनिइगु बस
container truck - न्ह्य:नेयागु बो व लिउनेयागु बो बिस्कं तये जिउगु

तसकं तग्वःगु तरक
convertible - पौ उले जिउगु कार
coupe - कुपे, निम्ह जक च्वने जिउगु कार
crane - क्रेन, क्रेंक, भ्यातुगु ल्ह्वनिइगु तरक
cycle - साइकल, बाइस्कल, निचाः घःचाः दुगु तुतिं न्ह्याकेगु खः
dogsled - घःचाःया पलेसा ताहाकःगु नँयागु बाला बाला तया तःगु च्वापुया द्यःने न्ह्याकिइगु खिचां सालिइगु गारा
doolie - दू, न्वः तयाः क्वबुइगु त्वपुया तःगु खः
double decker - नितँजाः बस, नित जाः दुगु बस
dozer - दोजर, बुलदोजर, छ्याःकीया तुति सं थें चाःहिलिइगु नँयागु घःचाः दुगु चा घ्वाइगु मिसिन
dump truck - लिउनेयागु पाःलुइकाः प्वंके ज़िउगु तरक
dune buggy - फिया द्यःने गयेगु तसंकं ततःत्याःगु घःचाः दुगु मोतर
ekka - छम्ह सलं सालिइगु निचाः घःचाः दुगु चिधंगु बग्गि
fire engine - दमकल, मिखः, छेँ मिंनःगु स्याः वनिइगु तरक
freight train - मालमिल जक ल्ह्यइगु रेल
go-cart - मचा न्यासिकेगु, न्यासि वने मसःम्ह मचायात क्वमदयेक थना तइगु घःचाः दुगु खःचा
half-track - न्ह्यःने रबरया तायर व लिउने छ्याःकीया तुति सं थें चाःहिलिइगु नँयागु घःचाः दुगु तरक
handcart - घिरघिर खःचा, ल्हातं घ्वायेगु चिधंगु गारा
hearse - सीम्ह ल्ह्यइगु मोतर
jalopy - भ्वाथःगु मोतर
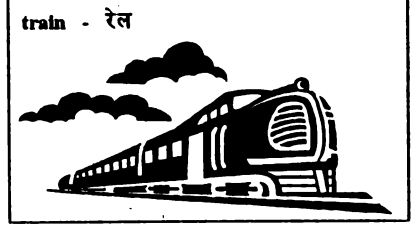
jeep - जिप, बल्लाःगु चिग्वःगु मोतर
landcruiser - ल्यानक्रुजर, पाजेरो, तग्वःगु जिप
limousine - लिमुजिन, तःजिगु कार
litter - दू, न्वः तयाः क्वबुइगु त्वपुया तःगु खः
lorry - लरि, चिग्वःगु तरक
magnetic train - बँय् मथिउ रेल, लिकया च्वसं च्वनाः बँय् मथिइक न्ह्याइगु रेल
microbus - माइक्रो बस, भ्यान पहः वःगु मनू च्वनेगु चिग्वःगु मोतर
minibus - चिग्वःगु बस
moped - सनसाइकल, सनसाइन, साइकल थें तुतिं नं न्ह्याके जिउगु मोतर साइकल
motorbike - मोतर साइकल, इन्जिन दुगु साइकल
motorcar - मोतर, मोतर कार, कार, इन्जिन दुगु थःहे न्ह्याइगु खः
motorcycle - मोतर साइकल, इन्जिन दुगु साइकल
motor scooter - इस्कुतर, चिचिचाःगु घःचाः दुगु मोतर साइकल
mountain bike - माउन्तेन बाइक, ग्वारा ग्वारा लँय् यंके जिउगु ततःत्याःगु घःचाः दुगु साइकल
oxcart - निचाः घःचाः दुगु दोहँनं सालिइगु गारा
palanquin - छम्ह जक न्ह्यंगु मनुखं क्वबुइगु खः
perambulator - मचा तया यंकेगु खःचा

pickup - पिकअप, कार अपायग्व:गु तरक

pushcart - मनुखं घ्वाइगु गारा

railway car - रेलया दिब्बा

rickshaw - रिक्सा, साइकलय् थें तुतिं न्ह्याकेगु स्वचा: घ:चा दुगु ख:, मनुखं सालिइगु निचा: घ:चा: दुगु ख:

roller - रोलर, नैंयागु तत्या:गु घ:चा: दुगु लँ माथं वंकेगु मिसिन

scooter - इस्कुतर, चिचिचा:गु घ:चा: दुगु मोतर साइकल

sedan - कार, मोतर, मोतर कार, चिग्व:गु मोतर

sedan chair - सुपा:, ताम्दान, न्व: तया: क्वबुया यंकेगु मेच

sidecar - मोतर साइकलया नापसं घाये जिउगु ख:

sleeper - द्यने जिउगु रेलया दिब्बा

stagecoach - तापाक वनिइगु पेम्ह सलं सालिइगु पेचा: घ:चा: दुगु बगि

station-wagon - वाइगन, लिउने भ्यान थें च्वंगु कार

streetcar - त्राम, छ्ग:निग: जक दिब्बा दुगु करेन्तं न्ह्याइगु रेल

stretcher - स्तेचर, ल:कुता: (लवकुताल), लोय् जूपिं ल्ह्ययेगु खाता

subway - बँया त:लय् न्ह्याइगु रेल

tandem - निम्हसिनं न्ह्याकिइगु ताहाक:गु साइकल

tank - त्यांक, ल्वाख:, छा:कीया तुति सं थें चा:हिलिइगु नैंयागु घ:चा: दुगु व तोप तया त:गु नैंयागु ख:

taxi - त्याक्सि, धेबा पुला: थ:त मा:थाय् च्वना वनेगु कार

taxicab - त्याक्सि, धेबा पुला: थ:त मा:थाय् च्वना वनेगु कार

tempo - त्याम्पु, इन्जिन दुगु रिक्सा

tonga - तांगा, चिधिक:म्ह सलं सालिइगु निचा: घ:चा: दुगु गारा

tractor - त्याक्तर, तत:त्या:गु घ:चा: दुगु बुँ पालेगु मोतर

trail motorcycle - त्रेल, ग्वारा ग्वारा मिंगु लँय् यंके जिउगु तत:त्या:गु घ:चा: दुगु बल्ला:गु मोतर साइकल

trailer - लिख:, मोतरया लिउने घाना यंकेगु ख:

train - रेल, ताहाख:, नैंयागु लँपुइ न्ह्याइगु मा: हना त:गु ताहाक:गु ख:

tram - त्राम, छ्ग:निग: जक दिब्बा दुगु करेन्तं न्ह्याइगु रेल

tricycle - स्वचा: घ:चा: दुगु साइकल

trolley - ल्हातं घ्वायेगु ख:चा, घिर घिर ख:चा, त्रलि

trolley bus - करेन्तं न्ह्याइगु बस

truck - तरक, मालमिल ल्ह्यइगु तग्व:गु मोतर

underground - बँया त:लय् न्ह्याइगु रेल

van - भ्यान, छगलं त्वपुया त:गु मालमिल ल्ह्यइगु मोतर

vehicle - ख:, गसा, भेकल, बाहं, छगू थासं मेगु थासय् ल्ह्यइगु

wagon - पेचा: घ:चा: दुगु गारा

wheelbarrow - छचा: घ:चा: दुगु ल्हातं घ्वायेगु ख:चा

wheelchair - ह्विल-च्यर, न्यासि वने मफुपिं च्वनिइगु घ:चा: दुगु मेच

WATERCRAFT - ल:ख:

aircraft carrier - द्य:ने प्लेन दिके जिउगु तग्व:गु व पाचुगु जाहाज

ark - पौ दुगु सिंयागु तग्व:गु नांचा

barge - बार्ज, त:लय् पाचुगु मालमिल ल्ह्यइगु ल:ख:

battleship - हता: जाहाज, हता:बलय्

छ्यलिइगु ततःग्वःगु तोप दुगु नँयागु दयेका तःगु भराय ग्वःगु जाहाज

boat - लःखः, नांचा, दुंगा, दोंगा, जाहाज, जाज, लखय् न्ह्याइगु खः

canoe - कनु, ताहाकःगु चिब्यागु नांचा

catamaran - निगः सिंगोंया दथुइ दिका तःगु फसं न्ह्याइगु नांचा

coracle - भचा चाकलाक दयेका तःगु छेंगूया नांचा

cutter - तःलय् चुकः थें दुगु फसं न्ह्याइगु जाहाज

destroyer - हतालय् वनिइगु तग्वःगु नँयागु जाहाज

dhoni - धोनि, मालदिभ्सय् दुगु फसं न्ह्याइगु सिंयागु तग्वःगु नांचा

dhow - धौ, न्ह्यःने च्वामुगु व लिउने पाचुगु अरब देसय् दुगु फसं न्ह्याइगु नांचा

dinghy - चतं संकाः बा फसं न्ह्याकिइगु चिग्वःगु नांचा

dugout - सिंगोंयात दथुइ गाः म्हुयाः दयेका तःगु ताहाकःगु व चिब्यागु नांचा

ferryboat - खुसिइ थुखे सिथं उखे सिथय् वना च्वनिइगु नांचा

frigate - फ्रिगत, लखय् हताः याः वनिइगु भचा चिग्वःगु नँयागु जाहाज

galley - कोन्हांसिं संकिपिं भ्वःभ्वः च्वनाः न्ह्याकिइगु हताःबलय् छ्यलिइगु पुलांगु जाहाज

gondola - कोन्हांसिं संकाः न्ह्याकिइगु दथुइ पौ दुगुं ताहाकःगु नांचा

gunboat - तुपः तया तःगु चिग्वःगु नांचा

houseboat - छें थें दयेका तःगु नांचा

junk - चिनय् दुगु फसं न्ह्याइगु सिंयागु तग्वःगु नांचा

kayak - कैयाक, छम्ह मनूया बाम्ह म्ह जक दुत छ्वयाः फ्यतुइ छिंक दथुइ ह्वः तयाः दयेका तःगु कनु

lifeboat - हथाय् जुलकि छ्यलेत तग्वःगु जाहाजय् तया तइगु चिचिग्वःगु नांचा

motorboat - इन्जिन दुगु नांचा

ocean liner - तापाक मनू ल्ह्यइगु तग्वःगु जाहाज

outrigger - लः सनिइबलय् फाता मपुइकेत सिं पिकया तःगु दुगु नांचा

paddle boat - चतं संकाः न्ह्याकेगु चिग्वःगु नांचा

pontoon - फय् जायेका तःगु छेंगू बा द्रमया द्यःने दिका तःगु नांचा

raft - राफ्त, फय् जायेका तःगु रबरया दुंगा । यक्व सिंगों धलिं थें लाया तःगु पिचुगु लःखः

rowboat - कोन्हांसिं संकाः न्ह्याकेगु चिग्वःगु नांचा

rubber raft - फय् जायेका तःगु रबरयागु दुंगा

sailboat - फसं न्ह्याइगु दुंगा, थामय् तपागु गा खाया तःगु दुगु फसं घ्वानाः न्ह्याकिइगु नांचा

sampan - चिनय् दुगु फसं न्ह्याइगु सिंयागु तग्वःगु नांचा

schooner - नांचागा खायेगु निगः थां दुगु फसं न्ह्याइगु नांचा

sculler - निपा ल्हातं निपु कोन्हांसिं संकाः न्ह्याकिइगु चिग्वःगु नांचा

ship - जाहाज, जाज, लःछेंय् वनिइगु

तग्व:गु ल:ख:
speedboat - तसकं ब्वां वंगु नांचा
steamboat - दाया च्वंगु ल:या हां न्ह्याइगु इन्जिन दुगु जाहाज
steamer - दाया च्वंगु ल:या हां न्ह्याइगु इन्जिन दुगु जाहाज
submarine - सबमेरिन, ल:क्वख:, ल:या त:लय् न्ह्याइगु नांचा
tanker - त्यांकर जाहाज, चिकं ल्ह्यइगु भराय ग्व:गु जाहाज
trawler - ल:या त:लय् न्या लायेगु जा: लुया यंकिइगु दुंगा
tugboat - मेगु नांचा साला यंकिइगु बल्ला:गु चिग्व:गु नांचा
warship - वारसिप, हता:बलय् छ्यचलिइगु जाहाज
watercraft - ल:ख:, लखय् न्ह्याइगु छुं नं ख:
whaleboat - ह्वेल न्या लायेत च्वना वनिइगु नांचा
yacht - यात, ब्वाकेगु कासाया निंतिं दयेका त:गु फसं न्ह्याइगु नांचा। अथें न्ह्यइपुक चा:हिलेत दयेका त:गु छुं नं जाहाज

WEATHER-RELATED TERMS - आल पह: नाप स्वापु दुगु खंग्व:

acid rain - हाकुवा, कुँ ल्वाकज्या:गु वा
chilly - थुंदिइक चिकुगु
clear - द्य: चकंगु, द्य: बांला:गु, सुपाँय् मदया: चकना च्वंगु सर्ग: (○)
climate - ल:फय्, छुं नं थाय्यागु तांन्व: चिकु जुइगु थ:गु पह:
cloud - सुपाँय्
cloudy - सर्गतय् सुपाँय् वया च्वंगु (●)
cold - चिकु, अप्व: ख्वाउँगु
cold wave - ख्वाउँ लबु, ख्वाउँगु फय्या धी
cool - सिचु, भचा भचा ख्वाउँगु
dew - खसुति, सुति, सुथय् न्हापां बँय् खने दया च्वनिइगु चिचिफुतिगु ल:
downpour - तसकं भ्वार्र वइगु वा, हिर्तिं ल: हा:गु थें च्वंक वइगु वा
drizzle - ससिवा, फुरफुर वइगु वा
dry - गंगु, म्हुतु गंकिइगु फय्, फय् तसकं गना च्वंगु
fog - खसु, चिकुलां सुथय् खने दइगु बँय् क्वय् क्वय् सुपाँय् थें तुइक वया च्वनिइगु (≡)
frigid - तसकं ख्वाउँगु
frost - पुगा:गु, चिकुलां सुथय् तुइक छ्फि खने दया च्वनिइगु ख्वया च्वंगु खसु
hail - पाैं, वा फुति फुति ख्वया: दुगु गुलि गुलि चिंगु च्वापु
haze - धुन्, खसु व:गु थें च्वंक धुलं त्वपुया च्वंगु (∞)
heat wave - क्वा:फय्, हप हप, क्वा:लबु, क्वा:गु फय्या धी
hoarfrost - पुगा:गु, सुथय् तुइक छ्फि खने दया च्वनिइगु ख्वया च्वंगु खसु
hot - तांन्व:गु, अप्व: क्वा:गु
humid - काच्या-काच्या च्वंगु, हा थहां व:गु थें जुया च्वंगु, प्या:गु फय् अप्व: दइगु
lightning - पल्पसा, न्हसला, हाब्रलासा, लसा, हाबसा, ल्हाप्सा, सर्गतय् प्वालाक्क मत च्या:गु
mist - हुसु, फुरफुर वा व:गु थें जुइक न्ह्याना च्वनिइगु खसु
overcast - द्य: भुग्लुं च्वंगु, द्य: मभिंगु, वा वइ थें च्वंक खिउँसे च्वंगु, सुपाँय् वया: सर्ग: चमकंगु
rain - वा, सर्गतं फुति फुति जुया: कुतुं वइगु ल:

season - सिजन, ईब्यः, थःगुहे पहः दुगु ई

shower - पलख भ्वार्र वयाः दिना वनिइगु वा

sleet - च्वापुवा, च्वापु व वा नापं वइगु

smog - हाकु खसु, कुँ ल्वाकज्याःगु खसु

snow - च्वापु, तुयुगु धू थें च्वंक सर्गतं कुतुं वइगु ख्वया च्वंगु सुपाँय् (❄)

storm - वाफय्, वा व फय् नापं वइगु

sunny - निभाः त्वया च्वंगु

thunder - नन्याःगु, सर्गतय् तसकं सः वःगु

warm - लुमु, भचा भचा क्वाःगु

weather - आल पहः, छुं नं थासय् छुं नं इलय् जुया च्वंगु आलयागु पहः

wet - वा वया च्वंगु

windy - फय् वया च्वंगु

WIND - फय्

blizzard - च्वापु फय्, च्वापु ब्वयेका हइगु ग्यानापुक वइगु फय्

breeze - सिरि-सिरि फय्, भति भतिं ब्वया वइगु फय्

cyclone - चाःहिलाः वइगु धाकु फय्, ग्यानापुक वइगु फय्

duststorm - धू ब्वयेका हइगु फय्

gale - तःफय्, तसकं वइगु फय्

hailstorm - पौं नापं वइगु वाफय्

hurricane - धाकु फय्, ग्यानापुक वइगु फय्

jet stream - आल फय्, सर्गतय् च्वय् च्वय् तसकं वइगु फय्

sandstorm - फि ब्वयेका हइगु फय्

snowstorm - च्वापु फय्, च्वापु

ब्वयेका हइगु फय्

squall - छत्थुं हाकुगु सुपाँय् वयाः भ्वार्र वइगु वाफय्

storm - वाफय्, वा व फय् नापं वइगु

tempest - ग्यानापुक वइगु वाफय्

thunderstorm - नन्यानाः वइगु वाफय्

tornado - ग्वःफय्, पलंचा थें खनेदयेक ग्यानापुक फन्न चाःहिलाः वइगु फय्

typhoon - तुफान, ग्यानापुक वइगु फय्

twister - ग्वःफय्, पलंचा थें खनेदयेक ग्यानापुक फन्न चाःहिलाः वइगु फय्

whirlwind - चाकःफय्, फन्न चाःहिलाः वइगु फय्

WORKERS - ज्याकःमि

architect - सिलाय कःमि, छेँच्वमि, छेँयागु बांकि च्वइम्ह, छेँ दिजाइन याइम्ह

barber - नौ, सँ खाकिइम्ह, लुसि कःमि

basket maker - दाला-दिला दयेकिइम्ह

beautician - समाःमि, ख्वाः बांलाकेगु ज्या याइम्ह

blacksmith - कौ, कोनाय, नकःमि, नँकःमि, नँयागु ज्या याइम्ह

brass smith - लीकःमि, लीयागु थलबल दयेकेगु ज्या याइम्ह

bread maker - मरि क:मि, मधि क:मि, मरि दयेकिइम्ह
bricklayer - दक:मि, दँक:मि, अंग: दनेगु ज्या याइम्ह, छेँ दनेगु ज्या याइम्ह
brick maker - आवा:, अग:मि, अप्पा छिइम्ह
bronzesmith - कसा:, कँय्‌यागु थलबल दयेकेगु ज्या याइम्ह
builder - दक:मि, दँक:मि, अंग: दनेगु ज्या याइम्ह, छेँ दनेगु ज्या याइम्ह
carpenter - सिँक:मि, सिँयागु ज्या याइम्ह
confectioner - मरि क:मि, मधि क:मि, मरि दयेकिइम्ह
coppersmith - तब:, तमो:, सिज:यागु थलवल दयेकेगु ज्या याइम्ह
drum maker - कुलु, छेँगूयागु बाजं दयेकिइम्ह
dyer - छिपा, कापतय् उन छिइम्ह
forger - कौ, कोनाय, नक:मि, नँक:मि, नँयागु ज्या याइम्ह
founder - थँक:मि, नँ नायेका: थासाय् थनिइम्ह
gardener - गथु, स्वां पिइम्ह
garment worker - वस: दयेकिइम्ह, नंक:मि
goldsmith - लुँक:मि, लुँयागु तिसा दयेकिइम्ह
hairdresser - सँ दयेकिइम्ह, सप: दयेकिइम्ह
ironsmith - कौ, कोनाय, नक:मि, नँक:मि, नँयागु ज्या याइम्ह
locksmith - ता:क:मि, तालं ग्वयेगु ता: दयेकिइम्ह
manicurist - नौ, लुसि क:मि, लुसि ध्यनिइम्ह
mason - दक:मि, दँक:मि, अंग: दनेगु ज्या याइम्ह, छेँ दनेगु ज्या याइम्ह
metal carver - कतां किइम्ह, किइगु ज्या याइम्ह
metal caster - थँक:मि, नँ नायेका: थासाय् थनेगु ज्या याइम्ह
miller - घ:वा:, वा क्यलिइम्ह, छुचुं क्यलिइम्ह
oil presser - सायूमि, स:मि, चिकं दयेकिइम्ह
painter - पुं, किपा च्वइम्ह
photographer - किपाकामि, क्याम्रां किपा काइम्ह
plumber - हिति क:मि, हिति दयेकिइम्ह
potter - कुमा:, कुम्ह:, चायागु थलवल दयेकिइम्ह
roofer - अवा:, आवा:, पलिं चिइम्ह, पौ दयेकिइम्ह
shoemaker - लाकां क:मि, लाकां सुइम्ह
silversmith - वह क:मि, वहयागु तिसा दयेकिइम्ह
spinner - का निलिइम्ह, काप: थायेगु का दयेकिइम्ह
stonecutter - लोहं क:मि, लोहं चाइम्ह, लोहंयागु ज्या याइम्ह
tailor - सुइका:, सुज्यामि, लं सुइम्ह, नंक:मि
tanner - कुलु, छेँगू दयेकिइम्ह
tinker - थलबल भिंकिइम्ह
weaver - थाज्यामि, खुस:, थाज्या याइम्ह, काप: थायेगु ज्या याइम्ह
wood carver - किज्यामि, सिँइ किइगु ज्या याइम्ह

***

APPENDIX - तँसा

CONTENTS - धल:

NUMBERS - ल्या:

ENGLISH		ROMAN		नेपालभाषा
zero	0		गुलि (गुलि)	०
one	1	I	छि (छगू)	१
two	2	II	नसि (निगू)	२
three	3	III	स्वं (स्वंगू)	३
four	4	IV	पि (पेंगू)	४
five	5	V	न्या, ङा (न्यागू, ङागू)	५
six	6	VI	खु (खुगू)	६
seven	7	VII	न्हस (न्हय्गू)	७
eight	8	VIII	च्या (च्यागू)	८
nine	9	IX	गु (गुंगू)	९
ten	10	X	सान्ह (झिगू, हिगू)	१०
eleven	11	XI	संछि (झिंछगू)	११
twelve	12	XII	संनसि (झिंनिगू)	१२
thirteen	13	XIII	संस्वं (झिंस्वंगू)	१३
fourteen	14	XIV	संपि (झिंपेंगू)	१४
fifteen	15	XV	संन्या, संङा (झिंन्यागू)	१५
sixteen	16	XVI	संखु (झिंखुगू)	१६
seventeen	17	XVII	संन्हस (झिंन्हय्गू)	१७
eighteen	18	XVIII	संच्या (झिंच्यागू)	१८
nineteen	19	XIX	संगु (झिंगुंगू)	१९
twenty	20	XX	निइ (निइगू)	२०
twenty-one	21	XXI	निइछि (निइछगू)	२१
twenty-two	22	XXII	निइनसि (निइनिगू)	२२
twenty-three	23	XXIII	निइस्वं (निइस्वंगू)	२३
twenty-four	24	XXIV	निइपि (निइपेंगू)	२४
twenty-five	25	XXV	निइन्या (निइन्यागू)	२५
twenty-six	26	XXVI	निइखु (निइखुगू)	२६
twenty-seven	27	XXVII	निइन्हस (निइन्हय्गू)	२७

twenty-eight	28	XXVIII	निइच्या (निइच्यागू)	२८
twenty-nine	29	XXIX	निइगु (निइगुंगू)	२९
thirty	30	XXX	स्वि (स्विगू)	३०
thirty-one	31	XXXI	स्विछि (स्विछगू)	३१
forty	40	XL	पिइ (पिइगू)	४०
forty-one	41	XLI	पिइछि (पिइछगू)	४१
fifty	50	L	न्यय, ङ्य (न्ययगू)	५०
sixty	60	LX	खुइ (खुइगू)	६०
seventy	70	LXX	न्हे (न्हेगू)	७०
eighty	80	LXXX	चय (चयगू)	८०
ninety	90	XC	गुइ (गुइगू)	९०
one hundred	100	C	स: (सच्छिगू)	१००
one hundred and one	101	CI	(सच्छि व छगू)	१०१
two hundred	200	CC	निस:	२००
three hundred	300	CCC	स्वस:	३००
four hundred	400	CD	पेस:	४००
five hundred	500	D	न्यास:	५००
six hundred	600	DC	खुस:	६००
seven hundred	700	DCC	न्हय्स:	७००
eight hundred	800	DCCC	च्यास:	८००
nine hundred	900	CM	गुस:	९००
one thousand	1,000	M	द्वं:छि	१,०००
five thousand	5,000		न्याद्व:	५,०००
ten thousand	10,000		झिद्व:	१०,०००
one hundred thousand	100,000		लखछि, छगू लख	१,००,०००
one million	1,000,000		झिलख, झिगू लख	१०,००,०००
ten million	10,000,000		छगू करोड	१,००,००,०००
one hundred million	100,000,000		झिगू करोड	१०,००,००,०००
one billion	1,000,000,000		अरब	१,००,००,००,०००

CONVERSION TABLE - हिइकेगु धलः

TO CONVERT थ्व	INTO थुकिइ हिइकेत	MULTIPLY BY थ्व ल्याखं दुगं यायेगु
bighas (बिघा)	ropanis (पी)	13.313
cm (सेमि)	inches (इन्चि)	0.394
cu ft (क्युबिक फुत)	cu in (क्युबिक इन्चि)	1728
cu ft (क्युबिक फुत)	cu m (क्युबिक मितर)	0.0283
cu in (क्युबिक इन्चि)	cu ft (क्युबिक फुत)	0.000579
cu m (क्युबिक मितर)	cu ft (क्युबिक फुत)	35.3357
feet (फुत)	meters (मितर)	0.305
gallons (ग्यालेन)	litres (लितर)	4.5459
hectares (हेक्तर)	ropanis (पी)	19.658
hectares (हेक्तर)	sq km (स्क्वायर किलोमितर)	0.01
inches (इन्चि)	cm (सेमि)	2.54
kg (केजि)	pounds (पाउन्द)	2.2046
km (किलोमितर)	miles (माइल)	0.6214
litres (लितर)	gallons (ग्यालेन)	0.22
metres (मितर)	feet (फुत)	3.2808
miles (माइल)	km (किलोमितर)	1.6093
pounds (पाउन्द)	kg (केजि)	0.4536
ropanis (पी)	bighas (बिघा)	0.075115
ropanis (पी)	hectares (हेक्तर)	0.05087
ropanis (पी)	sq ft (स्क्वायर फुत)	5476
sq ft (स्क्वायर फुत)	ropanis (पी)	0.000183
sq ft (स्क्वायर फुत)	sq in (स्क्वायर इन्चि)	144
sq ft (स्क्वायर फुत)	sq m (स्क्वायर मितर)	0.0929
sq in (स्क्वायर इन्चि)	sq ft (स्क्वायर फुत)	0.007
sq km (स्क्वायर किलोमितर)	hectares (हेक्तर)	100
sq km (स्क्वायर किलोमितर)	sq mi (स्क्वायर माइल)	0.3863
sq m (स्क्वायर मितर)	sq ft (स्क्वायर फुत)	10.7643
sq mi (स्क्वायर माइल)	sq km (स्क्वायर किलोमितर)	2.5888

NEPAL ALPHABETS - नेपाल आखल

Vowels - माआख:

om	a	ā	i	ī	u	ū	ae	ai	o	au	an	añ	a:
ॐ	अ	आ	इ	ई	उ	ऊ	ए	ऐ	ओ	औ	अं	अँ	अ:

Consonants - बाआख:

ka	kha	ga	gha	nga	cha	chha	ja	jha	yañ	ta	tha	da	dha	na	ta	tha	da
क	ख	ग	घ	ङ	च	छ	ज	झ	ञ	ट	ठ	ड	ढ	ण	त	थ	द

dha	na	pa	pha	ba	bha	ma	ya	ra	la	wa	sha	sa	sa	ha	chhe	tra	gya
ध	न	प	फ	ब	भ	म	य	र	ल	व	श	ष	स	ह	क्ष	त्र	ज्ञ

(छ्यं दुगु)

ka	kä	ki	kï	ku	kü	ke	kai	ko	kau	kan	ka:
क	का	कि	की	कु	कू	के	कै	को	कौ	कं	क:

(छ्यं मदुगु)

ga	gä	gi	gï	gu	gü	ge	gai	go	gau	gan	ga:
ग	गा	गि	गी	गु	गू	गे	गै	गो	गौ	गं	ग:

(मेमेगु दसु)

ya	yä	yi	yï	yu	yü	ye	yai	yo	yau	yan	ya:	y
य	या	यि	यी	यु	यू	ये	यै	यो	यौ	यं	य:	य्

gu	tu	bhu	shu	chu	chhu	ju	ru
गु	तु	भु	शु	चु	छु	जु	रु

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
०	१	२	३	४	५	६	७	८	९

RAJAMATI FONT DEVELOPED BY CHETAN RATNA KANSAKAR
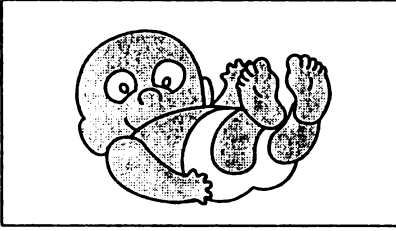
CHILD LANGUAGE - मचा भाय्

airplane (n) हुइंया
animal (n) हाउँचा
bath (n) भुसुं-भुसुं
bathe (v) भुसुं-भुसुं याये
beans (n) बुबु
beat (v) ता: याये
beautiful (adj) हाइ-हाइ
bite (v) आइं याये
bow (v) भाजि याये
bread (n) पापा
break (v) भां जुये
buffalo (v) आइं-आइंचा, माय्-माय्चा
burn (v) आपु जुये
cap (n) तपु
car (n) घिल्ल
carry (v) बुइ-बुइ याये
carry [on the back] (v) लुकुं याये, कुच्यां-कुच्यां याये
cat (n) नाउचा
chick (n) पियांचा, पिपिचा
chocolate (n) चाइ-चाइ
clothes (n) नँनँ
cold (adj) हाचिकु
cook [rice] (n) [हापु] च्वायं याये
cow (n) माय् माय्चा, आभंचा
crawl (v) माय्-माय् याये
crow (n) क्वाक्वाचा
cry (v) हायं-हायं याये
cut (v) खुसि-खुसि याये
cymbals (n) छ्याइं पापा
dance (n) पाखं
dirt (n) आछि
dog (n) कुकुचा
doll (n) मैंमैंचा
dot (n) तुकु
dress up (v) नन तये
drink (v) नये
drive away (v) घिल्ल वने
drum (n) तुंतुं
duck (n) वावाचा
eat (v) हामु याये
egg (n) खेंय् पापा
elder sister (n) ताता
eye (n) मखा
fall (v) भां जुये
go out (v) भ्यायं-भ्यायं वने
god (n) भाभाद्य:
great grandmother (n) पाय् अजि
hen (n) कुक्ल्यांचा
hit (v) ता: याये
horse (n) हाय्त-हाय्तचा
hot [taste] (adj) हापालु
hug (v) घय् याये
hurt (v) आया जुये
insect (n) किकिचा, बिबिचा
jackal (n) तिहुचा
kick (v) ध्वांग याये
lie down (v) ग्वालंक याये
mascara (n) उल्पां
massage (v) नाय्-नाय् याये
maternal uncle (n) पउ
meat (n) चिचि
milk (n) तुतु
mix (v) बुलां-बुलां याये
money (n) दाइं
moon (n) तिमिला भाबा, ताइभाबा
mother (n) मामा
motorbike (n) दिग-दिगचा
mouse (n) चुइं-चुइंचा
nasty (adj) हानां

ornament (n) हाइ बांला
pain (n) आया
pants (n) सुवा
pig (n) घों घोंचा
pigeon (n) बोल-बोलचा, बो-बोचा
pinch (v) तिकाये
piss (v) सु याये, सुसु याये
playing cards (n) पा
potato (n) आउ
pull (v) सय्-सय् याये
pull [hair] (v) चिं-चिं याये
put (v) तये-तये याये
read (v) नंनं याये
rice (n) हापु
rinse hair (v) कुलाय् कुलाय् याये
rinse mouth (v) मुन-मुन याये
scrub (v) हुइ-हुइ याये
shit (v) आछि याये
shoe (n) कांकां
sit (v) पचि याये
sleep (v) धु याये, धुकु याये
smoke (v) हा याये
sparrow (n) चिर-चिरचा
spit out (v) फुफु याये
stand (v) हाइं याये
study (v) नंनं याये
throw (v) हाकुं याये
tie (v) चिचि याये
uncle (n) काका
walk (v) ताय् तिति याये
wash (v) सिल-सिले याये
wash clothes (v) हिजा-हिजा याये
water (n) आकु, ना
wear cap (v) तपु पुइ-पुइ याये
wear clothes (v) नन तये-तये याये
wet (adj) पा:
winnow (v) भछ्यां-भछ्यां याये
wipe (v) हुइ-हुइ याये
worship (v) पुज्यां-पुज्यां याये
write (v) नंनं याये
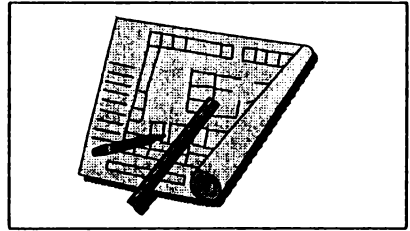
AREA MEASURES - लागाया दासु

acre - यकर, ७.९५५ पी, ४३५६० स्क्वायर फुत, ४०४७ स्क्वायर मितर, ०.४०५ हेक्तर
bigha - बिघा, १३.३१३ पी, २७० फुत ब्या व २७० फुत हाक: दुगु लागा, ७२९०० स्क्वायर फुत
hectare (चिहाकलं ha) - हेक्तर, १०० मितर ब्या व १०० मितर हाक: दुगु लागा, १०००० स्क्वायर मितर, १९.६५८ पी
ropani - पी, ७४ फुत ब्या व ७४ फुत हाक: दुगु लागा, ५४७६ स्क्वायर फुत, १६ आना, ६४ धेबा, २५६ दां
square centimetre (चिहाकलं sq cm) - स्क्वायर सेन्तिमितर, छगू सेन्तिमितर ब्या व छगू सेन्तिमितर हाक: दुगु लागा, ०.१५५ स्क्वायर इन्चि
square inch (चिहाकलं sq in) - स्क्वायर इन्चि, छगू इन्चि ब्या व छगू इन्चि हाक: दुगु लागा, ६.४५१६ स्क्वायर सेन्तिमितर
square kilometre (चिहाकलं sq km) - स्क्वायर किलोमितर, छगू किलोमितर ब्या व छगू किलोमितर हाक: दुगु लागा, १०० हेक्तर, १९६५.८ पी
square metre (चिहाकलं sq m) - स्क्वायर मितर, छगू मितर ब्या व छगू मितर हाक: दुगु लागा,

१०.७६४२ स्क्वायर फुत

square mile (चिहाकलं sq mi) - स्क्वायर माइल, छगू माइल ब्या व छगू माइल हाकःया लागा, ६४० यकर, २.५८८८ स्क्वायर किलोमितर
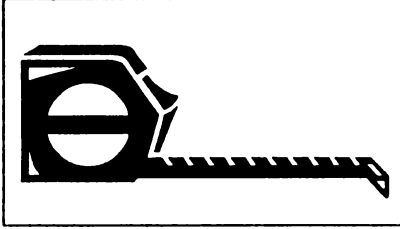
LENGTH MEASURES - हाकःया दासु

centimetre (चिहाकलं cm) - सेन्तिमितर, सेमि, १० मिलिमितर, ०.३९३७ इन्चि

cubit - कु, चुल्यां निसें दथु पतिंया चोका तकया हाकः

fathom - फेथम, लफा, खुगू फुत, पुखुलिइ लःया जाः दाना स्वयेगु दासु

finger - लांगु, पतिं छपुया ब्या

foot (चिहाकलं ft) - फुत, १२ इन्चि, ३०.४८ सेन्तिमितर

furlong - फरलंग, २२० गज, २०१.१६८ मितर

inch (चिहाकलं in) - इन्चि, छगू फुतया भिंनिगू बो, २.५४ सेन्तिमितर

kilometre (चिहाकलं km) - किलोमितर, १००० मितर, ३२८०.८ फुत, ०.६२१४ माइल

league - लिग, थ्यंमथ्यं स्वंगू माइल

metre (चिहाकलं m) - मितर, १०० सेन्तिमितर, १००० मिलिमितर, ३.२८०८ फुत; १.०९३६ गज

mile (चिहाकलं mi) - माइल, बाकोय्, बागू कोस, ५२८० फुत, १.६०९३ किलोमितर

millimetre (चिहाकलं mm) - मिलिमितर, छगू सेन्तिमितरया भिगू बो, छगू मितरया द्वःछि बो, ०.०३९४ इन्चि

palm - कोलाछि, पाख, ल्हाःपा चकंकेबलय् बुरा पतिंया चोकां निसें सिका पतिंया चोका तकया हाकः

step - पलाः, न्यासि वनेबलय् जव व खव तुति गुलि तापाः उलि हाकः

yard (चिहाकलं yd) - गज, निकु, स्वंगू फुत, ०.९१४४ मितर

LIQUID MEASURES - छ्वालुगु दासु

bulk barrel (चिहाकलं bb) - बल्क ब्यारल, न्यागू क्युबिक फुत

cubic centimetre (चिहाकलं cc) - क्युबिक सेन्तिमितर, सिसि, छगू सेन्तिमितर हाकः व छगू सेन्तिमितर ब्या अले छगू सेन्तिमितर जाः, ०.०६१ क्युबिक फुत

cubic foot (चिहाकलं cu ft) - क्युबिक फुत, छगू फुत हाकः व छगू फुत ब्या अले छगू फुत जाः, १७२८ क्युबिक इन्चि, ०.०२८३ क्युबिक मितर, २८.३२९ लितर

cubic metre (चिहाकलं cu m) - क्युबिक मितर, छगू मितर हाकः व छगू मितर ब्या अले छगू मितर जाः, ३५.३३५६ क्युबिक फुत, १.३०८ क्युबिक गज

gallon (चिहाकलं gal) - ग्यालेन,

फच्छि (छगू पाथि), पेंगू क्वार्त, च्यागू पाइन्त, ४.५४५९ लितर, ०.०५ मुरि
hogshead (चिहाकलं hhd) - हग्जहेद, ५२.५ ग्यालन
kilolitre (चिहाकलं kl) - किलोलितर, १००० लितर, २२० ग्यालन
litre (चिहाकलं l) - लितर, १००० मिलिलितर, ०.२२ ग्यालन, ०.२२ पाथि, १.७६० माना
millilitre (चिहाकलं ml) - मिलिलितर, यमयल, छगू लितरया द्व:छि बो, छगू क्युबिक सेन्तिमितर
pint (चिहाकलं pt) - पाइन्त, छगू ग्यालनया च्यागू बो, ०.५६८ लितर
quart (चिहाकलं qt) - क्वार्त, छगू ग्यालनया पेंगू बो, १.१३६ लितर
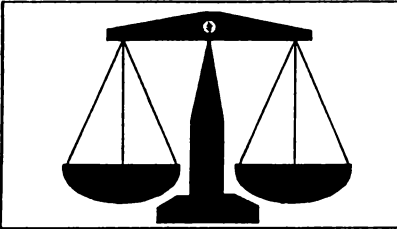
WEIGHT MEASURES - लनेगु दासु

carat - क्यारेत, हेरा व मेमेगु थी लनेगु दासु, ०.२ ग्राम
gram (चिहाकलं gm) - ग्राम, छगू किलोया द्व:छिगू बो
hundredweight (चिहाकलं cwt) - हन्द्रेदवेत, ११२ पाउन्द, ५०.८०२ किलो
kilogram (चिहाकलं kg) - किलो, किलोग्राम, केजि, १००० ग्राम, २.२०५ पाउन्द, ०.४१७ धानि, ५.०१ पाउ
kiloton - किलोतन, १००० तन
maund - मन, ८२.११३ पाउन्द, ३७.३२ किलो, १५.५९ धानि
megaton - मेगा-तन, १००० किलोतन, १०,००,००० तन
milligram (चिहाकलं mg) - मिलिग्राम, छगू ग्रामया द्व:छि बो
ounce (चिहाकलं oz) - औंस, छगू पाउन्दया झिंखुगू बो, २८.३५० ग्राम
pound (चिहाकलं lb) - पाउन्द, १६ औंस, ०.४५४ किलो
quintal - क्विन्तल, १०० किलो
stone - स्तोन, १४ पाउन्द, ६.३५०३ किलो
tael - तेल, लुं वह लनेगु चाइनिज औंस, ११/३ औंस, ३७.७९९ ग्राम, ३.२४० तोला
tola - तोला, लुं वह लनेगु गेसु, ११.६६४ ग्राम, १०० लाल
ton - तन, १००० किलो, २२०५ पाउन्द, ४१७ धानि, २६.८ मन
troy ounce (चिहाकलं oz t) - त्रोइऔंस, लुं लनेगु औंस, ३१.१०३ ग्राम, २.६६७ तोला
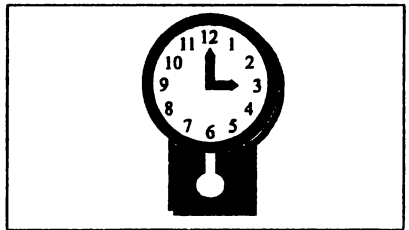
TIME - ई

1 o'clock - १ ता: (छता:) ◷
2 o'clock - २ ता: (निता:) ◷
3 o'clock - ३ ता: (स्वता:) ◷
4 o'clock - ४ ता: (पेता:) ◷
5 o'clock - ५ ता: (न्याता:) ◷

6 o'clock - ६ ताः (खुताः) ◷
7 o'clock - ७ ताः (न्हय्ताः) ◷
8 o'clock - ८ ताः (च्याताः) ◷
9 o'clock - ९ ताः (गुताः) ◷
10 o'clock - १० ताः (झिताः) ◷
11 o'clock - ११ ताः (झिंछ्‌ताः) ◷
12 o'clock - १२ ताः (झिंनिताः) ◷

afternoon - न्हिन, न्हिनसिया १२ ताः इलं निसें सनिल तक, बान्हि लिपा
autumn - छोला, ताल्ला धुंकाः व चिकुला वये न्ह्यः
dawn - नसंचा, नसं, नसना, नसति, सुर्दःः लुइ न्ह्यः सुथय् न्हापां
day - न्हि, न्हिन, न्हिनसि, सुथं निसें बहनिइ तक
day after tomorrow - कंस, कन्हय्‌या नं कन्हय्
day before yesterday - म्हिइग, म्हिंग, म्हिगःया नं म्हिगः
daybreak - सुथय् न्हापां सुर्दः लुइगु ई, द्यः तुइगु ई
evening - सनिल, संई, निभाः बिइगु इलय्, बहनिइ जुइ न्ह्यः खिउँ खिउँ धाइबलय्
intercalary month - अनला, स्वदँय् छकः वइगु तँसा ला
fall - छोला, ताल्ला धुंकाः व चिकुला वये न्ह्यः
first day of the month - संल्हु, वयकुरि, लाया दकलय् न्हापांगु न्हि
fortnight - बाःछि, बाला, निवाः, लच्छिया बच्छि, १५ न्हु
full moon - पुन्हि, पुन्हिसि, पामिला, मिला छपातं तुइसे च्वनिइ कुन्हु (O)
half-day - बान्हि, न्हिच्छिया बच्छि
hour - घौ, खुइगू मिनेत, छन्हु-छचाया निइपेंगू बो
last day of the month - वंकुरि, लाया दकलय् लिपांगु न्हि
last year - थगुने, ध्व दँ सिबें न्हापांगु दँ, दच्छि न्ह्यः
late night - चा, चान्हय्, चान्हसि, बहनि सिधये धुंकाः कन्हय् सुथय् तक
midday - तिन्हि, बान्हि, न्हिनसिया १२ ताः इलय्, सुर्दः ध्याक्क च्वय् लाना च्वनिइबलय्
midnight - सबुचा, बाचा इलय्, चान्हय् १२ ताः इलय्
minute - मिनेत, घौच्छिया खुइगू बो, ६० सिकेन
monsoon - गुंला-यंला, बर्खा, ताल्ला धुंकाः वइगु वा जक वइगु ईब्यः
month - ला, ३० न्हु, पेंगू वाः
morning - सुथ, सुथसि, सुथाय्, निभाः लुइ धुंकाःया ई
new moon - आमाइ, अमइ, खिमिला, खिउँगु मिला, मिला खने मदइ कुन्हु, मिलायागु न्हिल्याः कथं लाया दकलय् लिपांगु न्हि (●)
next day - कन्हय् कुन्हु, साति कुन्हु, सति कुन्हु
next year - आकिवं, ध्व दँ सिबें लिपांगु दँ, दच्छि लिपा
night - बहनि, बःन्हि (बलन्हि), सनिल निसें चान्हय् तकया ई
nightfall - सनिल, सुर्दः बिइ धुंकाः खिउँसे च्वनिइगु ई
noon - तिन्हि, बान्हि, न्हिनसिया १२ ताः इलय्, सुर्दः ध्याक्क च्वय् लाना च्वनिइबलय्
second - सिकेन, छगू मिनेतया खुइगू बो
spring - सिल्ला-चिल्ला, मुखू ब्यनिइगु ईब्यः, चिकुला धुंकाः व ताल्ला न्ह्यः
summer - ताल्ला, बछला-तछला, तांन्वःगु ईब्यः

sunrise - सुथय् निभाः लुइगु ई
sunset - सनिलय् निभाः बिइगु ई
this day - थ्वकुन्हु
that day - वकुन्हु
the other day - उकुन्हु
three years after - पिवं, इवं धुंकाः लिपांगु दँ, स्वदँ लिपा
today - थौं
tomorrow - कन्हय्
week - वाः, न्हय्न्हु, लच्छिया पेंगू बो
winter - चिकुला, छोला धुंकाः वइगु चिकुसे च्वंगु ईब्यः
year - दँ, भिंनिला, ३६५ न्हु
year after next year - इवं, आकिवं धुंकाः लिपांगु दँ, निदँ लिपा
year before last year - नगुने, थगुने सिबें न्हापांगु दँ, निदँ न्ह्यः
yesterday - म्हिगः

Sunday - निन्हि, निभाः द्यःया न्हि, आइतबाः, वाःया न्हापांगु न्हि
Monday - मिन्हि, मिला द्यःया न्हि, सोमबाः, वाःया निगूगु न्हि
Tuesday - स्वँन्हि, अंगुबाः, मंगलबाः, वाःया स्वँगूगु न्हि
Wednesday - पिन्हि, बुधबाः, वाःया पेंगूगु न्हि
Thursday - न्यान्हि, बसुबाः, वाःया न्यागूगु न्हि
Friday - खुन्हि, सुक्रबाः, वाःया खुगूगु न्हि
Saturday - संन्हि, संचरबाः, वाःया न्हय्गूगु न्हि

MONTHS - ला

January - पोहेला, अंग्रेजि दँया न्हापांगु ला, जनवरि
February - सिल्ला, अंग्रेजि दँया निगूगु ला, फरवरि
March - चिल्ला, अंग्रेजि दँया स्वँगूगु ला, मार्च
April - चौला, अंग्रेजि दँया पेंगूगु ला, अप्रेल
May - बछला, अंग्रेजि दँया न्यागूगु ला, मे
June - तछला, अंग्रेजि दँया खुगूगु ला, जुन
July - दिल्ला, अंग्रेजि दँया न्हय्गूगु ला, जुलाइ
August - गुंला, अंग्रेजि दँया च्यागूगु ला, अगस्त
September - यंला, यंदला, अंग्रेजि दँया गुंगूगु ला, सेप्तेम्बर
October - कौला, अंग्रेजि दँया भिगूगु ला, अक्तोबर
November - कछला, कोयला, अंग्रेजि दँया भिंछगूगु ला, नभेम्बर
December - थिंला, अंग्रेजि दँया भिंनिगूगु ला, देसेम्बर
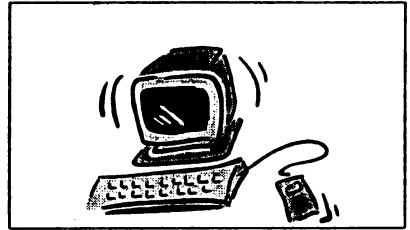
COMPUTER TERMS - कम्प्युतर नाप स्वापु दुगु खँग्वः

abort - कम्प्युतरं याना च्वंगु ज्या दथुइ दिकाः त्वःता छ्वयेगु ज्या
AC (alternating current) - छेँय् च्वंगु मितरं बिइगु करेन्त
AC adapter - मितरं वइगु करेन्तयात ब्यात्रिं बिइगु दिसि करेन्तय् हिलेगु जोलं
access time - कम्प्युतरयात दाता

ब्वनेत मा:गु ई

active window - कम्प्युतर स्क्रिनय् ज्या यायेगु निगूस्वंगू बक्स दुसा ज्या याना च्वंगु बक्स

address space - कम्प्युतरयात छ्यलेत दुगु मेमरि

AGP (accelerated graphics port) - यनिमेसन ज्या यायेत दयेका त:गु स्क्रिनय् स्वायेगु छ्ता जोलं

alphanumeric characters - आख: व ल्या:, कम्प्युतरय् क्यनिइगु आख: व ल्या:

ALS (automatic line switching) - कम्प्युतरयात ११० भोल्त बा २२० भोल्तं ज्या याके बिइगु जोलं

Alt key - अल्तं, कम्प्युतरयागु किबोर्दय् च्वंगु छगू कि गूगु मेगु कि नापं तिलकि छुं ज्या जुइगु

anchor - कम्प्युतर स्क्रिनय् आख: भ्व:यात ब्लकअन यायेबलय् कर्सर दिकेथाय् च्वंगु आख:

ANSI.SYS - यन्सिसिस, कम्प्युतर स्क्रिनय् आख: गथे ब्वयेगु धका: धाइगु प्रोग्राम

APM (automatic power management) - कम्प्युतरयात करेन्त यक्व म्वा:बलय् करेन्त म्हो याना बिइगु प्रोग्राम

application - कम्प्युतरय् छुं नं ज्या यायेगु प्रोग्राम

architecture - कम्प्युतर दयेका त:गु पह:

ASCII (American Standard Code for Information Interchange) - आस्कि, छुं नं आख:यातं ल्याखं धायेगु धल: [गथेकि M धइगु आस्कि ल्याखं ०७७ ख:]

ASCII file - आस्कि फाइल, छगू प्रोग्रामं च्वया त:गु आख: मेगु प्रोग्रामं ब्वने फयेकेत आस्कि आख: जक छ्यला त:गु फाइल

ASP (automatic system protection) - कम्प्युतर अप्व: क्वातकि अर्थे स्याना बिइगु जोलं

asterisk - निग: स्वंग: आख:या पलेसा छ्यले जीउगु चिं (*)

ATM (asynchronous transfer mode) - नेतवर्क जाम मजुइ कथं थीथी लँपुं सुचं कालबिल जुइगु ज्याखँ

AUTOEXEC.BAT - कम्प्युतर च्याको पतिकं दकलय् न्हापां ज्या जुइगु प्रोग्राम फाइल

auxiliary battery - कम्प्युतरयागु ब्यात्रि लिकायेबलय् नं ज्या जुइका तयेत तया त:गु चिग्व:गु ब्यात्रि

backup diskette - छुं जुया: छगू दिस्केत स्यंसा धका: दयेका तयेगु मेगु कपि दिस्केत

bad sector - दिस्कय् दाता तये मजिउगु स्यना च्वंगु थाय्

bandwidth - सुचं कालबिल यायेत छ्यले दुगु लँपु

base memory - कम्प्युतरय् तया त:गु मेमरिइ ६४० किलोबाइत तकयागु छगू बो

batch file - कम्प्युतर च्याको पतिकं दकलय् न्हापां ज्या जुइगु प्रोग्राम फाइल

baud (bd) - ब:द, मोदेमं दाता पितछ्वइगु बा दुकाइगु न्ह्यासु, गुलि याकनं दाता न्ह्याइ धका: क्यनिइगु दासु

binary number - 0 व 1 जक छ्यला: छुं नं ल्या: ब्वयेगु ल्या: [गथेकि ल्या: 105 धइगु बाइनरि नम्बरं 1101001 ख:]

BIOS (basic input/output system) - बियोस, रोम मेमरिइ तया त:गु कम्प्युतर न्ह्याइगु ज्याखँ

bit - बित, कम्प्युतरं ब्वनिइगु दकलय् चिधंगु दाताया कुचा

bit-mapped font - कम्प्युतर स्क्रिनय्

ब्वइगु फुति फुति छ्यला: दयेका त:गु आख:

bits per second (चिहाकलं **bps**) - बिपियस, निग: कम्प्युतर दथुइ फोन लाइन छ्यला: दाता कालबिल जुइगु न्ह्यासु

block-on - आख: सेलेक्त यायेबलय् आख:या च:ने वइगु हाकुगु बाला

bootable diskette - कम्प्युतर न्ह्याकेत मा:गु द:स प्रोग्राम तया त:गु दिस्केत

bridge - निगू कम्प्युतर नेतवर्क स्वायेगु जोलं

browse - इन्टरनेटय् छुछु दु धका: थुखें-उखें चाचा:हिला: स्वयेगु ज्या

buffer - छुं नं दाता छथासं मेथाय् न्ह्याइबलय् वने मा:थाय् थाय् मदया: दथुइ पिया च्वनिइगु थाय्

bug - कम्प्युतरय् बा प्रोग्रामय् द्वना च्वंगु छुं नं

bulletin board - छथाय् च्वंगु कम्प्युतरं मेथाय् च्वंगु कम्प्युतरनाप खँ कालबिल यायेगु थाय्

bus - कम्प्युतर दुने करेन्तया सिग्नल ल्ह्यइगु जोलं

byte - बाइत, कम्प्युतरं ब्वनिइगु च्यागू बित दुगु खँ छकू

cable - केबुल, लीलंयागु दयेका त:गु करेन्त ल्ह्यइगु खिप:

cache memory - क्यास मेमरि, तसकं याकनं न्ह्याइगु मेमरि

CAD/CAM (computer-aided design/ computer-aided manufacturing) - क्यादक्याम, कम्प्युतर छ्यला: छुं नं जोलंया दिजाइन यायेगु ज्या

card - थीथी आइसि तया: दयेका त:गु चिधंगु सर्कुत बोर्द

CCITT (Consultative Committee International for Telegraphy and Telephony) - देसंदे नाला काइगु तेलग्राफ व तेलफोन जोलं दयेकेगु पह: दयेकिइगु खल:

CD (compact disc) - सिदि, मुलुया चोका थें च्वामुगु व तसकं थीगु मतया जलं ब्वनिइगु प्लास्तिकया देमा

CD-R (recordable compact disc) - छक्व: जक च्वये जिउगु सिदि

CD-ROM (compact disc-read only memory) - सिदिरोम, ब्वने जक जिउगु सिदि

CD-ROM drive - सिदिरोम न्ह्याकिइगु मिसिन

CD-RW (rewritable compact disc) - पुलांगु हुया: हानं हानं च्वये जिउगु सिदि

CGA (color graphics adapter) - जवं खवय् ३२० पिक्सेल व च्वं क्वय् २०० पिक्सेल क्यनिइगु पुलांगु कम्प्युतर स्क्रिन

character format - कम्प्युतर स्क्रिनया छगू भ्वलय् न्ह्यंगु आख: ग्व:या ल्या:

chip - चिप, चिचिग्व:गु यक्व त्रान्जिस्तर ह्वना: तया त:गु लोहं थें जा:गु सिलिकनयागु चिफिगु कुचा

CHKDSK (check disk) - दिस्केतय् च्वंगु फाइलय् छुं नं द्वंगु दु लाकि धका: चेक याइगु प्रोग्राम

click - माउस तिइगु ज्या

clip art - मा:बलय् लिकाये जिइक दिस्कय् तया त:गु छुं नं किपा

clipboard - कम्प्युतर स्क्रिनय् च्वंगु आख: बा किपा कपि याना: मेथाय् मत: तले च्वना च्वनिइगु थाय्

clone - क्लोन, नांदंगु कम्प्युतर ज्व:लाक दयेका त:गु दंगु कम्प्युतर

close - प्रोग्रागं पिहां मवसे ज्या याना च्वनागु फाइल जक तिइगु ज्या, फाइलं पिहां वयेगु ज्या

CMOS (complementary metal oxide

semiconductor) - सिमोस, यक्व करेन्त मनइगु चिप
coaxial cable - चिपुगु सिज:या कायात सिजलं भुना: दयेका त:गु केबुल
color monitor - त:ता उन क्यनिइगु स्क्रिन (💻)
COM (communication) - कम, कम्प्युतर व मेमेगु जोलं दथुइ च्वंगु सिरयल स्वापु [गथेकि COM1, COM2]
command - कम्प्युतरयात छुं नं ज्या याकेत बिइगु खँग्व:
COMMAND.COM - कम्प्युतर न्ह्याकेत मा:गु द:स प्रोग्रामय् दुगु छता फाइल
compiler - कम्पाइलर, मा: कथं कम्प्युतर भाय् हिलिइगु प्रोग्राम
computer - कम्प्युतर, त:ल्या:सा, तत:धंगु ल्या:ज्या याकनं याइगु मिसिन (💻)
computer language - कम्प्युतर प्रोग्राम च्वयेगु भाय्
computer model - छुं नं ज्याखँयात किपा कथं कम्प्युतरय् ब्वयेगु ज्या
CONFIG.SYS - कन्फिग-सिस, कम्प्युतर न्ह्याकेगु लकस बिया त:गु द:स प्रोग्रामय् दुगु छता फाइल
configuration - कम्प्युतर दयेका त:गु पह:
configuration memory - न्हिल्या: व ई लुमंका तइगु मेमरि
continuous feed - छहाक: जुइक भौतय् मदिक्क प्रिन्त जुया: पिहां वइगु ज्याखँ
conventional memory - कम्प्युतरय् तया त:गु मेमरिया छगू बो, बेस मेमरि
coprocessor - कम्प्युतरया दुने ल्या:ज्या याइगु छगू माइक्रो चिप
copy - कपि, लिपि दयेकेगु ज्या
copy protection - प्रोग्राम कपि याये मजिइका त:गु ज्याखँ
CPU (central processing unit) - कम्प्युतरं ज्या याइगु बो, कम्प्युतरयागु मू मिसिन
CPU speed - मेगा-हर्जया ल्याखं क्यनिइगु कम्प्युतरं ज्या याइगु न्ह्यासु
CRT (cathode ray tube) - स्क्रिन, तेलिभिजन थें जा:गु कम्प्युतरया स्क्रिन
Ctrl key - कन्त्रोल, कम्प्युतरयागु किबोर्दय् च्वंगु छगू कि गूगु मेगु कि नापं तिलकि छुं ज्या जुइगु
CTS (clear to send) - ज्या न्ह्याके जिल धका: मोदेमं कम्प्युतरयात छ्वइगु सुचं
cursor - कर्सर, कम्प्युतर स्क्रिनय् गन ताइप यायेगु धका: क्यनिइगु फ्वाक-फ्वाक जुया च्वनिइगु चिधंगु ध्व:
cursor keys - कर्सरयात च्वय् क्वय् यंकेगु किबोर्दय् च्वंगु पेंगू कि
cut and paste - कतपेस्त, कम्प्युतर स्क्रिनय् च्वंगु आख: बा किपा छथासं ल्ह्वना: मेथाय् तये यंकेगु ज्या
cyberspace - साइबर स्पेस, इन्टरनेट, थीथी थासय् च्वंगु कम्प्युतर नेतवर्कया ह्वना
data - दाता, कम्प्युतरं ब्वनिइगु छुं नं खँ बा आख:
data communications - दाता कालबिल, निग: कम्प्युतर दथुइ दाता कालबिल जुइगु ज्याखँ
data compression - दाता त्यनेगु ज्या, दाता कालबिल यायेत अ:पुकेत व मुना तयेबलय् यक्व थाय् मकायेकेत दातायात चिधंकेगु ज्या

data entry - दातायात कम्प्युतरय् दुत छ्वयेगु ज्या

data file - दाता दुगु फाइल

data transfer rate - दाताया न्ह्यासु, दिस्कय् च्वंगु दाता कम्प्युतरं गुलि याकनं ब्वनेफु धका क्यनिइगु न्ह्यासु

database - दाताबेस, कम्प्युतरं ब्वने फयेक मुना त:गु दाता बा खँया धुकू

DBLSPACE - दबल स्पेस, हार्द दिस्कय् थाय् म्हंचायेकेत फाइल त्यना: तइगु प्रोग्राम

DC (direct current) - दिसि करेन्त, ब्यात्रिं बिइगु करेन्त

DD (double-density) - यक्व दाता न्ह्यंगु दिस्केत

debug - कम्प्युतर प्रोग्रामय् द्वना च्वंगु मालेगु व लिकायेगु ज्या

default - कम्प्युतर छ्यलिइम्हेसियां गेता मधा:सा कम्प्युतरं अथें नाला काइगु ज्याखँ

demodulation - फोन लाइनं व:गु कम्प्युतर फाइलयात कम्प्युतरं ब्वने फयेक मोदेमं हिला बिइगु ज्या

desktop - तेबुलया द्य:ने तया: छ्यलेगु माइक्रो कम्प्युतर

destination - छगू द्राइभं मेगु द्राइभय् प्रोग्राम कपि यायेबलय् लिपांगु द्राइभ

device - कम्प्युतरयात मा:गु ज्या याइगु छुं नं जोलं बा मिसिन

device driver - कम्प्युतरयागु छुं नं जोलं न्ह्याकेत मा:गु प्रोग्राम

device name - कम्प्युतरयागु छुं नं जोलं स्वाना च्वंगु थाय् क्यनिइगु नां [गथेकि LPT1 बा COM1]

diagnostic test - तेस्तिंग, कम्प्युतरयागु फुक्क जोलं बांलाक न्ह्याना च्वंगु दु लाकि मदु धका: चेक याइगु प्रोग्राम

dialog box - कम्प्युतरया स्क्रिनय् क्यनिइगु मा:गु ज्या ल्ययेगु बक्स

digital signals - ० व १ थें निता ल्या: जक छ्यला त:गु खँ

digitizer - माउस थें संका: स्क्रिनय् चिं तयेगु च्वसा थें च्वंगु जोलं

DIP (dual inline package) - दिप, ककिचा थें भ्व:लिंक चिचिहाक:गु मुलु पिहां वया च्वंगु दुगु आइसि चिप

directory - दाइरेक्त्रि, थीथी फाइल तया तयेगु थाय्

directory - किपा थें ब्वया त:गु थीथी दाइरेक्त्रिया धल:

discharge - ब्यात्रिइ दुगु फुक्क करेन्त छ्क्वलं पित छ्वयेगु ज्या

disk - दिस्क, दिस्केत, च्वये-ब्वने जिउगु दाता मुना तयेगु प्लास्तिकया चा: (🖫)

disk cache - दिस्क क्यास, न्ह्यावलें मा:गु दाता याकनं काये जिइक तया तयेगु मेमरिइ च्वंगु थाय्

disk compression - दिस्कय् थाय् म्हंचायेकेत फाइल त्यना: तयेगु ज्या

disk drive - दिस्क च्वयेगु व ब्वनेगु मिसिन

diskette - दिस्केत, दिस्क, च्वये-ब्वने जिउगु दाता मुना तयेगु प्लास्तिकया चा: (🖫)

diskette drive - दिस्केत च्वयेगु व ब्वनेगु मिसिन

display - ब्वज्या, कम्प्युतर स्क्रिनय् ब्वयेगु ज्या

display energy saver - कम्प्युतर स्क्रिनय् करेन्त म्हंचायेकेगु ज्या

DMA (direct memory access) - छ्ता जोलनं मेगु जोलनय् खँ न्ह्याइगु ज्याखँ

DNS (domain name server) - कम्प्युतर

नेतवर्क सर्भरया थाय्बाय्

DOS (disk operating system) - द:स, कम्प्युतर न्ह्याकेत दकलय् न्हापा छ्यले मा:गु प्रोग्राम

DOS prompt - कम्प्युतर न्ह्याके सात कि ज्या याये जिल धका: स्क्रिनय् क्यनिइगु आख: [गथेकि C:\>]

dotmatrix printer - हाकुगु रिबनय् मुलुं दाया: प्रिन्त याइगु मिसिन

double-click - माउसय् याकनं निक: त्याक-त्याक यायेगु ज्या

download - मेथाय् च्वंगु कम्प्युतरं थ:गु कम्प्युतरय् दाता साला कायेगु ज्या

draft mode - याकनं व भचा बांमलाक प्रिन्त पिकायेगु ज्याखँ

drag - माउस त्यला तइगु मत्व:तुसे संकेगु ज्या । कम्प्युतर स्क्रिनय् च्वंगु आख: वा किपा माउसं ल्ह्वना: छथासं मेथाय् तये यंकेगु ज्या

DRAM (dynamic RAM) - दिन्याम, याकनं याकनं न्हूधा: जुइगु न्याम मेमरि

draw program - कम्प्युतर स्क्रिनय् किपा च्वयेगु प्रोग्राम

drive - ड्राइभ, दिस्क ड्राइभ, दिस्क च्वयेगु व ब्वनेगु मिसिन

drive letter - ड्राइभयात नां बिया त:गु आख: [गथेकि अप्व: याना: न्हापांगु ड्राइभ A अले निगूगु B व हार्द ड्राइभ C जुइ]

drop shadow - किपालु वयेक प्रिन्त यायेगु ज्याखँ

DSR (data-set-ready) - ज्या न्ह्याके जिल धका: मोदेमं कम्प्युतरयात छ्वइगु सुचं

DTP (desktop publishing) - कम्प्युतर छ्यला: छापे यायेगु जोलं पिकायेगु ज्या

CD-ROM - सिदिरोम
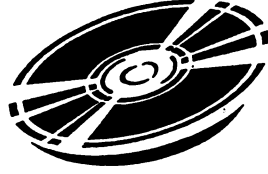
DTR (data-terminal-ready) - ज्या न्ह्याके जिल धका: कम्प्युतरं मोदेमयात छ्वइगु सुचं

duplex - मोदेमं छखें जक वा निखें खँ कालबिल यायेगु ज्याखँ

duplexing - निग: बिस्कं तया त:गु हार्द दिस्कय् वहे खँ जायेकेगु ज्या

DVD (digital versatile disk) - यक्व दाता न्ह्यंगु सिदि

EBCDIC (Extended Binary Coded Decimal Interchange Code) - छगू बाइतयागु च्यागू बित फुक्कं छ्यला त:गु आस्कि थें जा:गु कोद

edit - फाइलय् च्वंगु आख: वा किपा हिलेगु ज्या

editor - फाइलय् च्वंगु आख: वा किपा हिलेगु ज्या यायेत मा:गु प्रोग्राम

EDO (extended data output) - यक्व दाता पित बिइगु न्याम मेमरि

e-fax - इफ्याक्स, फोनयागु लाइन छ्यला: कम्प्युतरं फ्याक्स मिसिनय् पौ छ्वयेगु ज्या

EGA (enhanced graphics adapter) - जवं खवय् ६४० पिक्सेल व च्वं क्वय् ३५० पिक्सेल क्यनिइगु कम्प्युतर स्क्रिन

EISA (extended industry standard architecture) - दाता याकनं दुचु-पिचु जुइगु छता पह:

electronic mail - इमेल, छग: कम्प्युतरं मेगु कम्प्युतरय् फोनयागु लाइन छ्यला: पौ छ्वयेगु ज्या

electronic mailbox - मेथासं व:गु इमेल च्वना च्वनिइगु थाय्बाय्

e-mail - इमेल, छग: कम्प्युतरं मेगु कम्प्युतरय् फोनयागु लाइन छ्यला: पौ छ्वयेगु ज्या

e-mail address - इमेल थाय्बाय्, इमेल कालबिल यायेत दयेका त:गु नां [गथेकि ram@shyam.com.np]

EMB (extended memory block) - न्हापांगु ६४ किलोबाइत सिबें च्वय्यागु न्याम मेमरि

embedded numeric keypad - किबोर्दया छखे तया त:गु क्याल्कुलेतर थें जा:गु ल्या: तिइगु कि

EMM (expanded memory manager) - च्वय्यागु न्याम मेमरि कायेके बिइगु प्रोग्राम

EMS (expanded memory specification) - च्वय्यागु न्याम मेमरि कायेगु ज्याखँ

emulation - विस्कं ज्याखँयात छगू हे थें च्वंक ज्या याके बिइगु ज्याखँ

energy saver - कम्प्युतर चले यायेबलय् करेन्त म्हंचायेकेगु प्रोग्राम

energy saver mode - ज्या मदुबलय् करेन्त म्हंचायेकेत कम्प्युतर घना च्वनिइगु ज्याखँ

Enter key - ज्या क्वचायेकेत तिइगु किबोर्दय् च्वंगु छगू कि

EPS (encapsulated postscript) - आख: व किपा प्रिन्त यायेगु छता ज्याखँ

error message - प्रोग्रामय् छुं द्वंगु दुगुलिं कम्प्युतरं ज्या यायेगु दिना: स्क्रिनय् क्यनिइगु सुचं

Esc key - इस्केप, कम्प्युतरं याना च्वंगु ज्या क्यान्सिल यायेगु कि

Ethernet - इथरनेत, ल्यान कथं ह्वना त:गु कम्प्युतरया दथुइ सुचं कालबिल जुइगु ज्याखँ

exit - ज्या सिधयेका: प्रोग्राम क्वचायेकेगु ज्या, प्रोग्रामं पिहां वयेगु ज्या

expanded memory - ६४० किलोबाइत निसें १ मेगा-बाइत दथुइ ला:गु न्याम मेमरि

expansion slot - कम्प्युतरया थीथी जोलं तनेबलय् दुत छ्वयेगु ह्व:

export - मेगु प्रोग्रामं ब्वने फयेक फाइल सेभ यायेगु ज्या

extended memory - १ मेगा-बाइत सिबें च्वय्यागु न्याम मेमरि

extended text - स्क्रिनय् जायेक आख: वयेकेगु ज्याखँ

extension - फाइल नांया लिउने फुति धुंका: वइगु स्वंग: आख: [गथेकि FILENAME.DOC]

FAQ (frequently asked questions) - यक्वसिनं न्यनिइगु न्ह्यस:

FAT (file allocation table) - फ्यात, दिस्कय् फाइल गनगन दु धका: क्यनिइगु धल:

fatal error - कम्प्युतरं याना च्वंगु ज्या हे दिकाबिइक द्वंगु

fax - फ्याक्स, पौकिपा, छुं नं पौयागु किपा फोनयागु लाइन छ्यला: तापाक छ्वयेगु मिसिन

FDDI (fiber distributed data interface) - ल्यान कथं ह्वना त:गु कम्प्युतरया दथुइ सुचं कालबिल जुइगु ज्याखँ

fiber optics - चिपुगु खा:यागु का छ्यला: तुयुज: छ्वयेगु ज्याखँ

file - फाइल, कम्प्युतरय् याना त:गु छुं नं ज्यायात छगू नां बिया: बिस्कं तया त:गु, कम्प्युतर प्रोग्रामया वो

file attribute - फाइलयागु बांकि क्यनिइगु खँग्व:

file backup - फाइल स्यंसा धका: फाइलयागु लिपि दयेका तयेगु ज्या

file deletion - दिस्कय् च्वंगु फाइल

हुया छ्वयेगु ज्या

file format - गजा:गु फाइल धका: क्यनिइगु फाइलयागु बांकि

file fragmentation - फाइल कुचा कुचा याना: दिस्कय् तयेगु ज्या

file manager - दिस्कय् फाइल कपि व संकेगु नापं हुया छ्वयेगु प्रोग्राम

file protection - दिस्कय् च्वंगु फाइल हुया छ्वये मजिइक याना तयेगु ज्या

file recovery - हुया वने धुंकूगु बा तने धुंकूगु फाइल हाकनं लिफ्यायेगु ज्या

file server - कम्प्युतर नेतवर्क न्ह्याकिइगु मू कम्प्युतर

file size - फाइल गपायधंगु ख: धका: क्यनिइगु ल्या:

file storage - दाता मुना तयेगु जोलं [गथेकि दिस्क व तेप]

file transfer - फाइल छथासं मेथाय् तये यंकेगु ज्या

filename - फाइलयागु नां [गथेकि FILENAME.DOC]

filter - मा:गु दाता जक कया: मेगु वांछ्वइगु जोलं

firewall - कम्प्युतर नेतवर्कय् दुमथ्याम्ह कम्प्युतर नेतवर्कय् दुत वनेत स्वलकि पनिइगु पंग:

firmware - रोम मेमरिइ च्वना च्वनिइगु ज्याधल:

flash ROM - हिला छ्वये जिउगु रोम मेमरि

floppy disk - फ्लपि दिस्क, च्वये-ब्वने जिउगु दाता मुना तयेगु प्लास्तिकया चा: (🖫)

folder - दाइरेक्त्रि, थीथी फाइल तया तयेगु थाय्

font - फन्त, आख:यागु थीथी दिजाइन [गथेकि F, F, F, F]

footprint - कम्प्युतर तेबुलय् दिकेबलय् उकिं काइगु थाय्

form feed - छगू छगू पेज जुया: भौतय् प्रिन्त जुइगु ज्याखँ

format - दिस्कयात यचुक हुया: फाइल गन गन तयेगु धका: थाय् दयेकेगु ज्या

FTP (file transfer protocol) - इन्टरनेटय् फाइल कालबिल यायेगु पह:

function keys - प्रोग्रामय् याना त:गु कथं थीथी ज्या यायेत तिइगु किबोर्दय् च्वंगु कि [गथेकि F1, F2, F3]

garbage - ज्या मव:गु कम्प्युतर दाता

ghost - कम्प्युतर स्क्रिनय् खने दया च्वनिइगु किपालु

gigabyte (चिहाकलं GB) - गिगा-बाइत, १०२४ मेगा-बाइत, कम्प्युतर फाइल गपायधं बा मेमरि गुलि दु धका: क्यनिइगु दासु

graphics mode - स्क्रिनय् आख: नापं किपा नं ब्वइगु

graphics tablet - सिल्बत थें जा:गुलिइ छुं नं च्वयेबलय् कम्प्युतर स्क्रिनय् वहे वयेकिइगु जोलं

gray scale - हाकु व तुयु छ्चला: किपा ब्वयेगु ज्याखँ

groupware - कम्प्युतर नेतवर्कय् च्वना च्वंपिं वहे छगू ज्याय् सकसितं नापं संके बिइगु प्रोग्राम

GUI (graphical user interface) - कम्प्युतर स्क्रिनय् माउसं क्यना: कम्प्युतरनाप खँल्हा-बल्हा याके बिइगु प्रोग्राम

halftone - छुं नं किपायात चिचिधंगु फुति फुति दयेका: पिकायेगु ज्याखँ

hard copy - भौतय् पिकाना त:गु प्रिन्त

hard disk - हार्द दिस्क, च्वये-ब्वने जिउगु व दाता मुना तयेगु नँयागु

देमा थें च्वंगु दुगु मिसिन (▬)
hard drive - हार्द ड्राइभ, हार्द दिस्क न्ह्याकिइगु मिसिन (▬)
hardware - कम्प्युतरयागु मिसिन जोलं
HD (high-density) - तसकं यक्व दाता न्ह्यंगु दिस्केत
help - कम्प्युतरय् ज्या यायां गय यायेगु मसिलकि ग्वाहालि कायेत चायेकेगु प्रोग्राम
Hertz (चिह्नाकलं Hz) - हर्ज, छगू सिकेनय् छक्व: थला:-क्वला: जुइगु फ्रिक्वेन्सिया दासु । कम्प्युतरय् ज्या जुइगु न्ह्यासु
hibernation - कंम्प्युतर स्या:सां मेमरिइ च्वंगु दाता हुया मवंकेगु ज्या
hidden files - धलखय् नां मक्यनिइगु फाइल
highlight - आख: सेलेक्त यायेबलय् आख:या द्य:ने वइगु हाकुगु बाला
HIMEM.SYS - १ गेगा-वाइत सिवें च्वय्यागु ऱ्याम मेमरि पाखें ज्या कायेगु प्रोग्राम
HMA (high memory area) - १०२४ किलोबाइत निसें १०८८ किलोबाइत दथुइ ला:गु न्हापांगु ६४ किलोबाइतया ऱ्याम मेमरि
Home key - कर्सरयात न्हापांगु थासय् तये यंकिइगु कि
homepage - इन्टरनेटयागु वर्ल्ड वाइड वेबय् तया त:गु छुं नं खँयागु दकलय् न्हापा क्यनिइगु स्क्रिन
host computer - मू कम्प्युतर
hotkeys - ज्या अ:पुकेत तिइगु किबोर्दय् च्वंगु स्पेसल कि
hourglass - कम्प्युतरया ज्या याना च्वंगु दु उकिं भचा आसे धका: स्क्रिनय् क्यनिइगु चिं (⌛)
HRG (high-resolution graphics) - कम्प्युतर स्क्रिनय् तसकं यचुक आख: बा किपा ब्वइगु ज्याखँ
HTML (hypertext markup language) - इन्टरनेटय् च्वंगु होमपेज दयेकेगु प्रोग्राम
HTTP (hypertext transfer protocol) - इन्टरनेटयागु वर्ल्ड वाइड वेबय् छुं नं खँ कालबिल जुइगु पह:
hypertext - माउसं तिलकि मेगु छुं नं फाइल चायेका बिइगु कम्प्युतर स्क्रिनय् ब्वया त:गु स्पेसल आख:
IBM (International Business Machines) - आइबियम, कम्प्युतर दयेकिइम्ह नांदंगु कम्पनि
IBM compatible - आइवियम कम्प्युतर ज्व:लाक दयेका त:गु कम्प्युतर
I/O device (input/output device) - आइओ दिभाइस, कम्प्युतर नाप सुचं कालविल यायेगु जोलं [गथेकि दिस्कड्राइभ]
IC (integrated circuit) - आइसि, लोहं थें जा:गु सिलिकनयागु चिफिगु कुचाया द्य:ने चिचिग्व:गु यक्व त्रान्जिस्तर ह्वना: तया त:गु जोलं
icon - आइकन, माउसं तिलकि छुं नं ज्या न्ह्याकिइगु कम्प्युतर स्क्रिनय् ब्वया त:गु चिचिधंगु किपा
IDE (integrated device electronics) - हार्द दिस्कं ज्या याइगु छता पह:
illegal character - छुं ज्याया निंतिं छ्यले मजिउगु आख:
import - छगू प्रोग्रामय् दयेका त:गु फाइल मेगु प्रोग्रामय् दुत हयेगु ज्या
information - कम्प्युतरं ब्वनिइगु बा पित बिइगु छुं नं दाता बा खँ
information superhighway - हलिमय् न्ह्याथाय्नं न्ह्याम्ह नापं खँ कालबिल याये जिउगु भराय धंगु कम्प्युतर नेतवर्क
initialize - ज्या यायेत जिइक छुं नं जोलं थासय् हयेगु बा न्हूधा: यायेगु

ज्या

inkjet printer - मसि छ्वाकाः प्रिन्त याइगु मिसिन

input - कम्प्युतरय् दुत छ्वःगु छुं नं खँ

input device - कम्प्युतरयात सुचं दुत बिइगु किबोर्द व माउस थें जाःगु छुं नं जोलं

insertion point - कर्सर फ्वाक-फ्वाक जुया च्वंगु थाय्

install - कम्प्युतरय् छुं नं न्हूगु जोलं वा प्रोग्राम तयेबलय् याये माःगु ज्याखँ

installation program - न्हूगु प्रोग्राम कम्प्युतरय् तयेबलय् याये माःगु ज्याया धलः

interface - स्वापु, कम्प्युतरयागु थीथी जोलं स्वाना बिइगु छुं नं लँपु [गथेकि प्लग व ज्याक थें जाःगु जोलं]

interleave - हार्द दिस्कय् च्वंगु छभ्वः दाता ब्वनेत हार्द दिस्क ग्वक्वः चाःहिलेमाः धकाः क्यनिइगु ल्याः

internet - इन्टरनेट, हलिमय् न्यंकं दुगु थीथी कम्प्युतर नेतवर्क ह्वना तःगु तःधंगु नेतवर्क

interrupt - कम्प्युतरं याना च्वंगु ज्या छभाःयात दिकेगु ज्या

intranet - खँ कालबिल यायेगु चिधंगु कम्प्युतर नेतवर्क

IRQ (interrupt request) - कम्प्युतरं याना च्वंगु ज्या छभाः दिकेगु इनाप

ISA (industry standard architecture) - कम्प्युतर दयेकिपिं विस्कं विस्कं पुचःयागु जोलं ह्वने जिइक दयेका तःगु सकसिनं नाला काःगु कम्प्युतर जोलं

ISDN (integrated services digital network) - दाता नापं सः व किपा दक्वं छधी यानाः फोन लाइनं छ्वयेगु ज्याखँ

IT (information technology) - कम्प्युतर छ्यलाः सुचं कालबिल यायेगु ज्याखँ

job - कम्प्युतरयात यायेत बिउगु छुं नं ज्या

job queue - कम्प्युतरयात यायेत बिउगु थीथी ज्याया भ्वः

joystick - ग्यर, कम्प्युतरयात सुचं बीत ल्हातं ज्वनाः संकेगु कथि थें जाःगु छता जोलं

jump - प्रोग्राम दुने छथासं मेथाय् छल्थुं वनेगु ज्या

jumper - कम्प्युतर दुने च्वंगु छता स्विच

key - कि, किबोर्दय् तया तःगु पतिनं तिइगु आखः वा ल्याः

keyboard - कम्प्युतरय् खँ दुत छ्वयेगु ताइप थें जाःगु पतिनं तिइगु छता जोलं ( )

keyboard password - किबोर्दय् छुं ताइप याये मजिइक तालं ग्वया तयेगु खँग्वः

keystroke - किबोर्दय् छुं नं कि तिइगु ज्या

keyword - धलखय् छुं नं मालेत वा भ्वःलिंक तयेत प्रोग्रामं छ्यलिइगु खँग्वः वा ल्याः

kilobaud (चिहाकलं Kbd) - किलोबःद, १००० बःद, छगू सिकेनय् १००० बितया ल्याखं मोदेमं दाता पितछ्वइगु वा दुकाइगु न्ह्यासु

kilobyte (चिहाकलं Kbyte) - किलोबाइत, १०२४ बाइत, कम्प्युतर फाइल गपायधं वा मेमरि गुलि दु धकाः क्यनिइगु दासु

kilohertz (चिहाकलं KHz) - किलोहर्ज, १००० हर्ज, ज्या जुइगु न्ह्यासु, ज्या गुलि याकनं जुइगु खः धकाः क्यनिइगु दासु

LAN (local area network) - ल्यान, छखा छेँनं पिहां मवनिइगु कम्प्युतर नेतवर्क

LAPM (link access procedure for modems) - मोदेमं दाता कालबिल याइगु छता पह:

laptop - ल्यापतप, मुलय् तया: छ्यले जिउगु चिग्व:गु कम्प्युतर

laser disc - लेजर दिस्क, मुलुया चोका थें च्वामुगु व तसकं थीगु मतया जलं ब्वनिइगु प्लास्तिकया देमा थें च्वंगु दिस्क

laser printer - लेजर ज: छ्यला: तसकं बांलाक प्रिन्त याइगु मिसिन

layer - कम्प्युतर स्क्रिनय् ब्वया त:गु छगूया च्व:ने मेगु याना: ब: ब: च्वना च्वंगु आख: बा किपाया ब:

LCD (liquid crystal display) - अप्व: याना: ल्यापतप कम्प्युतरय् छ्यला तइगु सालुगु स्क्रिन

leased line - लिज लाइन, कम्प्युतरं दाता कालबिल यायेत वालं कया त:गु तेलफोन लाइन

LED (light-emitting diode) - लेद, ज्या जुया च्वंगु सुचं कथं च्याइगु चिप्वा:गु ह्याउँ-वाउँ मत

light pen - कम्प्युतर स्क्रिनय् द्य:ने तया: संकलकि कम्प्युतरयात सुचं बिइगु च्वसा

LIM Standard (Lotus/Intel/Microsoft Standard) - ६४० किलोबाइत सिवें च्वय्यागु न्याम मेमरि छ्यले जिइक दयेका त:गु जोलं

link - छथासं मेथाय् वने जिइक दयेका त:गु छुं नं स्वापु

load - दिस्कय् च्वंगु प्रोग्राम बा फाइल कम्प्युतरय् तयेगु ज्या

log off - नेतवर्क नाप ज्या क्वचालकि तेलफोन दिके थें स्वापु त्वा:ल्हायेगु ज्या

log on - नेतवर्क नाप स्वापु तयेगु ज्या

logical drive - अथेंयागु ड्राइभ, निगू ड्राइभ दुगु थें च्वंक छगू हे ड्राइभयात बोथला: विस्कं नां बिया त:गु अथेंयागु ड्राइभ

LPT (line printer) - कम्प्युतर व मेमेगु जोलं दथुइ च्वंगु प्यारेलल स्वापु [गथेकि LPT1, LPT2]

machine language - 1 व 0 यागु भ्व:भ्व: जक दुगु कम्प्युतरं ब्वनिइगु प्रोग्रामयागु भाय्

macro - छुं नं कि तिलकि थ:त मा: कथं थीथी ज्या जुइकेगु प्रोग्राम

mail-merge - वहे पौयात विस्क बिस्कं नां व थाय्बाय् तया: यक्व पौ पिकायेगु ज्या

mainframe - मेनफ्रेम, यक्व मेमरि दुगु व त:गु ज्या याये फुगु तसकं तग्व:गु कम्प्युतर

MAN (metropolitan area network) - छगू सहर न्यंक थ्यंगु कम्प्युतर नेतवर्क

map - कम्प्युतरयात मेमरिइ च्वंगु दाता माले छिंका बिइगु दातायागु बांकि

mass storage device - दाता मुना तयेगु जोलं [गथेकि दिस्केत ड्राइभ, हार्द ड्राइभ व तेप ड्राइभ]

math coprocessor - कम्प्युतरया दुने ल्या:ज्या याइगु छगू माइक्रो चिप

MDI (multiple document interface) - कम्प्युतर नेतवर्कय् च्वना: ज्या यायेबलय् वहे छगू फाइल यक्वसिनं छक्वलं स्वये जिइका त:गु ज्याखँ

megabyte (चिहाकलं MB) - मेगा-बाइत, १०२४ किलोबाइत, कम्प्युतर फाइल गपाय्धं बा मेमरि गुलि दु धका: क्यनिइगु दासु

megahertz (चिहाकलं MHz) - मेगा-

हर्ज, १००० किलोहर्ज, ज्या जुइगु न्ह्यासु, ज्या गुलि याकनं जुइगु ख: धका: क्यनिइगु दासु

memory - मेमरि, कम्प्युतरया ज्या यायेबलय् मा:गु दाता छुं ईया निंतिं च्वना च्वनिइगु थाय्

memory-resident - कम्प्युतरयागु मेमरिइ थाय् कया: च्वंवनिइगु प्रोग्राम

menu - कम्प्युतर स्क्रिनय् ब्वया त:गु याये जिउगु ज्याया धल:

menu bar - कम्प्युतर स्क्रिनया च्वय् वया च्वनिइगु मेनुया नां ब्वया त:गु बाला

menu-driven program - मेनु छ्यला: ज्या यायेगु प्रोग्राम

merge - थीथी फाइलय् भ्व:लिंक तया त:गु कथहं मस्यंकुसे उकियात मेगू न्हूगु फाइल दयेकेगु ज्या

microchip - माइक्रो चिप, आइसि, चिचिग्व:गु यक्व त्रान्जिस्तर ह्वना: तया त:गु लोहं थें जा:गु सिलिकनयागु चिफिगु कुचा

microcomputer - माइक्रो कम्प्युतर, माइक्रो प्रसेसरं न्ह्याकिइगु चिग्व:गु कम्प्युतर

microprocessor - माइक्रो प्रसेसर, कम्प्युतरयागु न्ह्यपुया ज्या याइगु माइक्रो चिप

millisecond (चिहाकलं ms) - छगू सिकेनया द्व:छिगू बो, ०.००१ सिकेन

minicomputer - मिनि कम्प्युतर, माइक्रो कम्प्युतर सिबें भचा तग्व:गु कम्प्युतर

mirrored drives - ज्व:ला:गु हार्द दिस्क, वहे ज्या नाप नापं याइगु कथं तया त:गु निग: बिस्कं हार्द दिस्क

MNP (Microcom Networking Protocol)
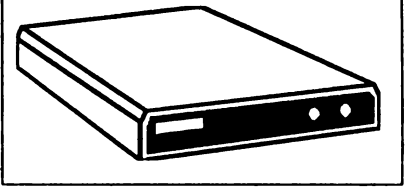
- मोदेमं दाता कालबिल याइगु छता पह:

mode - कम्प्युतरं ज्या याइगु पह:

mode speed - कम्प्युतरं ज्या याइगु न्ह्यासुयात मा: कथं च्वय् क्वय् याइगु प्रोग्राम

modem (modulation demodulation) - मोदेम, छगू कम्प्युतरयात मेगु कम्प्युतरनाप फोन लाइनया लँपुं स्वापु तये जिइका बिइगु मिसिन

modulation - कम्प्युतर फाइलयात फोन लाइनं छ्वये जिइक मोदेमं हिला बिइगु ज्या

monitor - स्क्रिन, तेलिभिजन थें जा:गु कम्प्युतरया स्क्रिन (💻)

monochrome monitor - छगू जक उन क्यनिइगु कम्प्युतर स्क्रिन (💻)

motherboard - कम्प्युतरयागु न्ह्यपु तया त:गु त:धंगु सर्कुतबोर्द

mouse - माउस, तेबुलया द्य:ने तया: संकलकि कम्प्युतर स्क्रिनय् नं संकू थें क्यनिइगु त:लय् चिग्व:गु बल दुगु ल्हातय् न्ह्यंगु ग्वारा (🖱)

multimedia - कम्प्युतरय् आख: नापं किपा व स: वयेकेगु ज्याखँ

multitasking - कम्प्युतरय् निता स्वता ज्या नापं यायेगु ज्याखँ

nanosecond (चिहाकलं ns) - छगू सिकेनया छगू अरब बो, ०.००००००००१ सिकेन

network - कम्प्युतर ह्वनेज्या, यक्व कम्प्युतरयात मा: हनेगु ज्या, थीथी कम्प्युतर थवंथ: कालबिल याये

जिइक स्वाना तयेगु ज्या
new - दिस्कय् दुगु फाइल मखुकि न्हूगु फाइल चायेकेगु ज्या
node - स्वापु, निगू जोलं स्वाना च्वंगु थाय्
null modem cable - मोदेम म्वायेक निग: स्वंग: कम्प्युतर ह्वनेगु सिज:यागु केबुल
Num Lock key - किबोर्दय् कर्सर संकेगु कियात ल्या: वयेकेगु कि यायेगु कि
OCR (optical character reader) - ल्हातं च्वया त:गु बा मिसिनं प्रिन्त याना त:गु आख: भ्व:लिंक ब्वना: कम्प्युतरय् दुत छ्वइगु मिसिन
OEM (original equipment manufacturer) - कम्प्युतर बा कम्प्युतरया जोलं दयेकिइम्ह
online - तापाक च्वंगु कम्प्युतरनाप कालबिल याये जिइक स्वाना च्वंगु लकस
open - दिस्कय् सेभ जुया च्वंगु फाइल बा प्रोग्राम चायेकेगु ज्या
operating speed - मेगा-हर्जया ल्याखं क्यनिइगु कम्प्युतरं ज्या याइगु न्ह्यासु
operating system - कम्प्युतरं ज्या याइगु लकस दयेका बिइगु प्रोग्राम
optical disk - मतया जलं च्वइगु व ब्वनिइगु दिस्केत
output - कम्प्युतरं पित बिउगु छुं नं खं
output device - कम्प्युतरं सुचं पित बिइगु स्क्रिन व प्रिन्तर थें जा:गु छुं नं जोलं
overstrike - छग: आख:या थ्य:ने मेगु आख: ताइप यायेगु ज्या
overwrite - ताइप या: लिसे न्हापा दुगु आख: हुया वनिइ कथं उकिया थ्य:ने ताइप यायेगु ज्या
page - स्क्रिनय् क्यंकथं बा प्रिन्त जूकथं छगू पेज
page break - पेज बोथलेगु चिं
page setup - मा: कथं पेजयागु साइज दयेकेगु ज्या, पेजयागु दासु व लकस बिइगु ज्या
parallel interface - कम्प्युतर व उकिया जोलं दथुइ छगू इलय् छगू बाइतया ल्याखं दाता कालबिल याइगु स्वापु
parent directory - दाइरेक्त्रि स्वथना त:गु त:धंगु दाइरेक्त्रि
partition - बिस्कं द्राइभया नां बिया त:गु हार्द दिस्कयागु छगू बो
password - मेपिंसं कम्प्युतर चायेके मफयेक तालं ग्वया तयेगु खँग्व:
path - दिस्केतय् फाइल गन दु धका: क्यनिइगु लँपु [गथेकि C:\ASIA\NEPAL\FILE.DOC]
PC (personal computer) - छैंय्छैंय् छ्यलेगु चिग्व:गु कम्प्युतर, आइबियम कम्प्युतर
PCMCIA (Personal Computer Memory Card International Association) - सकसिनं नालाकया त:गु कम्प्युतरयागु जोलं दयेकेगु ज्याखँ
PDF (portable document format) - किपा व आख: दुगु फाइल ब्वयेगु छगू ज्याखँ
PDL (page description language) - प्रिन्तरयात गय प्रिन्त यायेगु धका: धाइगु प्रोग्राम
peripheral - कम्प्युतरया पिने खने दइगु माउस व प्रिन्तर थें जा:गु हार्दवेर जोलं
personal computer - छम्हेसियां छ्यलिइगु माइक्रो कम्प्युतर
piracy - कपियाये मजिउ धयात:सां कम्प्युतर प्रोग्राग कपि यायेगु ज्या
pixel - पिक्सेल, कम्प्युतर स्क्रिनय् दुगु फुति फुति, कम्प्युतर स्क्रिनय् वइगु

किपा दयेकिइगु मतया फुति
plug and play - कम्प्युतरय् छुं नं जोलं तनेबलय् कम्प्युतर थःम्हेसियां हे सिइकाः इन्स्तल याइगु ज्या
POP (post office protocol) - इमेल कालबिल यायेगु छता ज्याखँ
port - कम्प्युतरयागु थीथी जोलं स्वाना बिइगु छुं नं लँपु [गथेकि प्लग थें जाःगु प्वाः बा जोलं]
POST (power-on self-test) - कम्प्युतर च्याके सात कि कम्प्युतर थःम्हेसियां हे तेस्तिंग याइगु ज्या
PostScript - प्रिन्तरयात गय प्रिन्त यायेगु धकाः धाइगु प्रोग्राम
power supply - कम्प्युतर दुने माः कथं करेन्त बिइगु जोलं
PPP (point-to-point protocol) - तेलिफोन लाइन छ्यलाः खँ कालबिल यायेगु ज्याखँ
preinstalled software - कम्प्युतर दयेकुथाय् हे तया हःगु प्रोग्राम
print preview - प्रिन्त जुइबलय् धात्थें गय च्वनि धकाः स्वयेत फाइलयात स्क्रिनय् ब्वयेगु ज्या
print queue - प्रिन्त जुइत पिया च्वंगु थीथी फाइलया धलः
print spooling - फाइल प्रिन्त जुया च्वंतले कम्प्युतर दिना च्वने म्वायेक प्रिन्तरय् हे पलखया निंतिं फाइल दयेका बिइगु प्रोग्राम
printer - कम्प्युतरं प्रिन्त याइगु मिसिन
printer driver - प्रिन्तर न्ह्याकिइगु प्रोग्राम
printer font - प्रिन्त जुइगु आखः
program - प्रोग्राम, ज्याभ्वः, कम्प्युतरं थुइ कथं च्वया तःगु कम्प्युतरं याये माःगु ज्याया धलः
prompt - गूगु दिस्कड्राइभ ज्या यायेत चाला च्वंगु दु धकाः क्यनिइगु आखः [गथेकि A:\>]
protocol - थीथी कम्प्युतर दथुइ दाता कालबिल जुइगु पहः
quit - ज्या सिधयेकाः प्रोग्राम क्वचायेकेगु ज्या, प्रोग्रामं पिहां वयेगु
QWERTY - क्वेर्ति, देपां निसें छसिकथं Q-W-E-R-T-Y आखः तया तःगु किबोर्द
RAM (random access memory) - र्‍याम, कम्प्युतर स्याये सात कि हुया वनिइगु कम्प्युतरया ज्या यायेबलय् माःगु मेमरि
RAM disk - र्‍याम दिस्क, दिस्केत थें ज्या काये जिइका तःगु र्‍याम मेमरियागु छगू बो
real-time clock - कम्प्युतरय् दुने तया तःगु घरि
refresh - स्क्रिनय् ब्वया तःगु बा मेमरिइ च्वंगु खँ न्हूधाः यायेगु ज्या
removable storage - ल्ह्वना यंके जिउगु दिस्केत
rename - फाइलयात न्हूगु नां बिइगु ज्या
resolution - स्क्रिनय् ब्वइगु बा प्रिन्तरय् प्रिन्त जुइगु बांलाइगु व बांमलाइगु ज्याखँ
restart - कम्प्युतर मस्यासे हाकनं छसिकथं न्ह्याकेगु ज्या
restore - चिधं जुइक त्यना तःगु फाइलयात कम्प्युतरं ब्वने फयेक हाकनं न्हापा थें तःधंकेगु ज्या
retrieve - स्वथना तःगु दाता पिकायेगु ज्या
ROM (read only memory) - रोम, कम्प्युतर स्यायेबलय् हुया मवनिइगु कम्प्युतरया ज्या यायेबलय् माःगु दाता च्वना च्वनिइगु ब्वने जक जिउगु मेमरि
root directory - दिस्कय् च्वंगु मू दाइरेक्त्रि

routine - ज्याया धलः दुगु प्रोग्रामया छगू बो

run - प्रोग्राम न्ह्याकेगु ज्या

save - कम्प्युतरय् याःगु ज्या लिपा तकं ल्यंका तयेत दिस्कय् स्वथनेगु ज्या

save as - न्हापा सेभ याना तःगु सिबें नं बिस्कं नां तयाः बा मेगु हे पहलं सेभ यायेगु ज्या

scanner - स्कानर, भौंतय् दुगु आखः व किपा ब्वनाः कम्प्युतरय् दुत छ्वइगु मिसिन

screen capture - स्क्रिनय् ब्वया तःगु ब्याक्कं किपा काये थें कयाः दिस्कय् तयेगु ज्या

screen font - स्क्रिनय् ब्वइगु आखः

screen saver - कम्प्युतरया स्क्रिनय् ताउत तक ज्या मयासे वहे छगू जक वयेका तयेबलय् स्क्रिन स्यनिइ धकाः छुं ई लिपा छुं नं सना च्वनिइगु किपा वयेका तयेगु ज्या

scroll - कम्प्युतर स्क्रिनं पिने लाना च्वंगु आखः बा किपा स्वयेत स्क्रिन च्वय्-क्वय् छ्वयेगु ज्या

Scroll Lock key - स्क्रिन च्वय्-क्वय् याःसां कर्सर मसंकुसे छथाय् हे तया तयेगु कि

SCSI (small computer system interface) - कम्प्युतर व उकिया जोलं स्वायेगु जोलं

SDI (single document interface) - कम्प्युतर नेतवर्कय् च्वनाः ज्या यायेबलय् छगू फाइल छम्हेसियां जक स्वये जिउगु ज्याखँ

select - आखलय् बा किपाखय् छुं याये मालकि माउस संकाः बा मेकथं उकिइ चिं तयेगु ज्या

serial interface - कम्प्युतर व उकिया जोलं दथुइ छगू इलय् छगू बितया ल्याखं दाता कालबिल याइगु स्वापु

server - सर्भर, कम्प्युतर नेतवर्क न्ह्याकिइगु मू कम्प्युतर

setup - न्ह्यज्या, कम्प्युतर न्ह्याके छिंक न्हापा यायेगु ज्या

shareware - सेरवेर, धेबा पुले म्वायेक कपि याना काये जिउगु प्रोग्राम

shell - छुं नं प्रोग्राम न्ह्याकेत अःपुका बिइगु मेगु प्रोग्राम

Shift key - तग्वःगु आखः वयेकेगु कि

SIMM (single inline memory module) - सिम, यक्व मेमरि चिप तया तःगु बाला

simulation - धात्थें जुया च्वंगु थें च्वंक कम्प्युतरय् क्यनेगु ज्या

single-sided disk - छखे जक दाता तये जिउगु यक्व दाता मन्त्यंगु दिस्क

SLIP (serial line internet protocol) - इन्टरनेटय् छचला तःगु थीथी कम्प्युतर दथुइ सुचं कालबिल जुइगु ज्याखँ

SMART (self-monitoring analysis and reporting technology) - स्यने त्यंगु सुचं न्हापा हे बिइफुगु छताजि हार्द दिस्क

SMTP (simple mail transfer protocol) - इमेल कालबिल जुइगु पहः

soft font - दिस्कय् वइगु फन्त

soft hyphen - आखः ताइप यायेबलय् कम्प्युतर थःम्हेसियां स्वयाः हाइफन तइगु ज्या

soft page break - संके जिउगु पेज बोथलेगु चिं

soft return - ताइप यायेबलय् छभ्वः सिधलकि अथें हे आखः क्वहां वइगु ज्या

software - सफ्तवेर, कम्प्युतरं थुइ कथं च्वया तःगु कम्प्युतरं याये माःगु ज्याभ्वःया धलः, प्रोग्राम

sound card - कम्प्युतरं सः पिकायेत

मा:गु कम्प्युतर दुने तया त:गु जोलं

source drive - छगू द्राइभं मेगु द्राइभय् प्रोग्राम कपि यायेबलय् न्हापांगु द्राइभ

spreadsheet - ल्या:चा: यायेगु प्रोग्राम

SRAM (static RAM) - यसऱ्याम, न्हूधा: याये म्वा:गु ऱ्याम मेमरि

standby - कम्प्युतरयात करेन्त यक्व म्वा:बलय् करेन्त म्हो जक छ्चयेके बिइगु प्रोग्राम

start/stop bits - छ्वमां, दाता कालबिल यायेबलय् दकलय् न्हापा वनिइगु चिं थें जा:गु बित

startup disk - कम्प्युतर न्ह्याकेत दकलय् न्हापां तये मा:गु दिस्क

string - कम्प्युतरयात फाइल मालेत बिइगु आख: व ल्या:या भ्व:

subdirectory - कचा दाइरेक्त्रि, दाइरेक्त्रिइ दुने च्वंगु मेगु दाइरेक्त्रि

submenu - कचा मेनु, मेनुया दुने च्वंगु मेगु मेनु

surf - इन्टरनेटय् छुछु दु धका: थुखें-उखें चाचा:हिला: स्वयेगु ज्या

SVGA (super VGA) - सुपर भिजिय, जवं खवय् १,०२४ बा ८०० पिक्सेल व च्वं क्वय् ७६८ बा ६०० पिक्सेल नापं २५६ गू उन ब्वइगु कम्प्युतर स्क्रिन

switch - कम्प्युतरयात कम्यान्द बिइबलय् बिइगु तँसा आख: बा ल्या:

syntax - कम्प्युतरयात कम्यान्द बिइबलय् ग्रामर धाये थें खँग्व: ब्वयेगु पह:

system board - कम्प्युतरयागु न्ह्यपु तया त:गु त:धंगु सर्कुतबोर्द

system memory - कम्प्युतरं ज्या याइबलय् छ्चलिइगु मेमरि

system prompt - कम्प्युतर न्ह्याके सात कि ज्या याये जिल धका: स्क्रिनय् क्यनिइगु आख: [गथेकि C:\>]

Tab key - त्याब, चिं तया त:थाय् कर्सरयात छक्वलं तये यंकेगु कि

tape drive - तत:ग्व:गु कम्प्युतरय् छ्चलिइगु तेपचाकय् दाता च्वयेगु व ब्वनेगु मिसिन (☮)

target drive - छगू द्राइभं मेगु द्राइभय् प्रोग्राम कपि यायेबलय् लिपांगु द्राइभ

TCP/IP (transmission control protocol/internet protocol) - इन्टरनेटय् छ्चला त:गु थीथी कम्प्युतर दथुइ सुचं कालबिल जुइगु पह:

Telnet - थ:थाय् च्वंगु कम्प्युतरय् ज्या याना: मेथाय् च्वंगु कम्प्युतर न्ह्याकेगु ज्याखँ

template - लिपा हाकनं हाकनं छ्चले जिइक मा: कथं पेजयागु बांकि दयेका त:गु पेज

terminal - सर्भरनाप ह्वना त:गु कचा कम्प्युतर

test - तेस्तिंग, कम्प्युतरयागु फुक्क जोलं बांलाक न्ह्याना च्वंगु दु लाकि मदु धका: चेक याइगु प्रोग्राम

text editor - ब्याच फाइलय् आख: तनेगु व लिकायेगु प्रोग्राम

text file - आख: जक दुगु फाइल, आस्कि फाइल

text mode - स्क्रिनय् आख: जक ब्वइगु ज्याखँ

throughput - कम्प्युतरं ज्या याइगु न्ह्यासु

timed backup - कम्प्युतरं इलय् इलय् धाये म्वायेक ब्याकअप याइगु ज्याखँ

timeout - छुं ई तक कम्प्युतर सुंक तया तलकि करेन्त म्हंचायेकेत कम्प्युतर थ: हे दिना वनिइगु ज्या

toggle - वहे कि छ्यला: छुं नं ज्या यायेगु व उकिया अख: यायेगु ज्याखँ

tower - धंका: तयेगु कम्प्युतरया बाकस

track - सेक्तरय् बोथला त:गु दिस्कय् दाता च्वनिइगु थाय्

trackball - माउस थें ज्या याइगु छथाय् तया: चा:हिइकेगु बल

tree structure - दिस्कय् थीथी दाइरेक्त्रि तया त:गु पह:

trickle charge - ब्यात्रियात बुलुहुं चार्ज यायेगु ज्याखँ

TSR (terminate-and-stay-resident) - प्रोग्राम मछ्य:सां कम्प्युतर मस्या: तले मेमरिइ च्वना च्वनिइगु प्रोग्राम

tutorial - छुं नं प्रोग्राम गय छ्यलेगु धका: स्यना बिइगु मेगु प्रोग्राम

upload - थ:गु कम्प्युतरं मेथाय् च्वंगु कम्प्युतरय् दाता छ्वयेगु ज्या

upper memory - ६४० किलोबाइत निसें १०२४ किलोबाइत दथुइ ला:गु ऱ्याम मेमरि

UPS (uninterruptible power supply) - करेन्त मवइबलय् कम्प्युतर न्ह्याकेत ब्यात्रि जोलं

URL (uniform resource locator) - इन्टरनेटय् दुगु होमपेजया थाय्बाय् [गथेकि http://www.catmando.com]

USB (universal serial bus) - कम्प्युतरय् मेमेगु जोलं स्वायेत मा:गु जोलं

VDISK (virtual disk) - भिदिस्क, धात्थेंयागु दिस्कड्राइभ दुगु थें च्वंक ज्या काये जिइका त:गु ऱ्याम मेमरियागु छगू बो

VGA (video graphics array) - जवं खवय् ६४० पिक्सेल व च्वं क्वय् ४८० पिक्सेल क्यनिइगु कम्प्युतर स्क्रिन

video controller - कम्प्युतर स्क्रिन न्ह्याकेत मा:गु कम्प्युतर दुने तया त:गु जोलं

virtual reality - धात्थें जुया च्वंगु मखुसां धात्थें जूगु थें च्वंक कम्प्युतरय् क्यनेगु ज्या

virus - भाइरस, दिस्क हिलाबुला यायेबलय् छगू कम्प्युतरं मेगु कम्प्युतरय् सिइ गदयेक पुना वने य:गु कम्प्युतर बा कम्प्युतर फाइल स्यंका बिइगु प्रोग्राम

volume label - दिस्केतयात बिया त:गु नां

VRAM (video RAM) - भिऱ्याम, कम्प्युतर स्क्रिनय् याकनं किपा ब्वयेके बिइगु ऱ्याम मेमरि

WAN (wide area network) - छगू लागा न्यंक थ्यंगु कम्प्युतर नेतवर्क

website - वेबसाइत, होमपेज, इन्टरनेटय् छुं नं खँ तया त:गु थाय्

wide range input - कम्प्युतरयात ९० भोल्त निसें २७० भोल्तयागु करेन्त छ्यले जिइका बिइगु जोलं

window - कम्प्युतर स्क्रिनया छथाय् छुं ज्या यायेत बिस्कं तया त:गु बक्स

word processor - आख: ताइप यायेगु व थुखेंउखें संके बिइगु प्रोग्राम

write-protect - दिस्केतय् च्वंगु फाइल हुइगु बा पाकेगु याये मजिइका तयेगु ज्या

WWW (World Wide Web) - इन्टरनेटया थीथी थासय् दुस्व: वने जिइक दयेका त:गु ज्याखँ

WYSIWYG (what you see is what you get) - वाइसिविग, स्क्रिनय् गय क्यन अथे हे प्रिन्त जुइगु प्रोग्राम

XMS (extended memory specification) - द:स प्रोग्रामयात च्वय्यागु मेमरि छ्यले छिंक दयेका त:गु ज्याखँ

FESTIVALS - नख: चख:

Mhapuja - म्हपुजा, न्हूदं, वये त्यंगु दँय् भिं जुइमा धका: दुने नं पिने नं सुचुपिचु जुया: न्ह्यज्याये फयेकेत न्हूधा: यायेगु पुजा, नेपाल सम्बतया न्हापांगु न्हि [कछलाथ्व: १]

Kijapuja - किजा पुजा, स्वन्तिया भ्वलय् ततापिं व किजापिं थवं थवय् हनेगु न्हि [कछलाथ्व: २]

Bhuijasi Wonegu - भुइज:सि वनेगु, भुइज:सि व मेमेपिं नारांद्य:या थाय् द्येके वनेगु नख: [कछला]

Katti Pyakhan - कात्ति प्याखं, यलया लायकुलिइ च्यान्हु यंकं थीथी म्येहना प्याखं व द्य:प्याखं क्यनिइगु नख: [कछलाथ्व: ६-१३]

Mukha Astami - मुख: अस्तमि, पशुपतिइ महाद्य:यात बुद्ध दुगु मुख: पुइकिइगु न्हि [कछलाथ्व: ८]

Sako Changu Wonegu - सको चंगुइ द्येके वनेगु न्हि [कछलाथ्व: ९]

Balambu Jatra - बलंबु जात्रा, बलंबुइ महालक्ष्मी द्य: जात्रा याइगु नख: [कछलाथ्व: ११]

Sakimila Punhi - सकिमिला पुन्हि, सकिमना पुन्हि, नारांद्य: पुज्यायेगु व सकि व चाकुहि नयेगु । खास्तिइ मतं छ्वयेकेगु [कछलाथ्व: १५]

Halimali Bwoye - हलिमलि ब्वये, थाय् थासय् छ्व व हाकु मुस्यायागु किपा दयेका: ब्वइगु नख: [सकिमिला पुन्हि, कछलाथ्व: १५]

Thankot Jatra - थँक्वा: जात्रा, थँक्वाथय् महालक्ष्मी द्य: व गनेद्य:यात खतय् तया: जात्रा याइगु अले तिखंपुलिइ दबू प्याखं क्यनिइगु व द्य:प्याखं ल्हुइकिइगु नख: [कछलागा १]

Guheswari Jatra - गुसुरि जात्रा, गुइंमाजु जात्रा, न्ह्यथु कुन्हु गुसुरिइ यंका त:म्ह हनुमान ध्वाखाय् च्वंम्ह गुसुरि द्य:यात खतय् तया: लायकुलिइ तुं लित हइगु जात्रा [कछलागा १०]

Balu Wonegu - बालु वनेगु, बाला चह्रे, पशुपतिया लिउने च्वंगु गुँ चा:हिला: वंगु दँय् मदुपिनिगु लुमन्तिइ बूब: ह्वलेगु न्हि [कछलागा १४]

Luti Ajima Jatra - लुति अजिमा जात्रा, इन्द्रायणी जात्रा, येँय् लुति अजिमा द्य:यात खतय् तया: जात्रा याइगु नख: [कछलागा ३०]

Kipu Jatra - किपू जात्रा, इन्द्रायणी जात्रा, देसय् मभिंगु मजुइकेत किपुलिइ स्वन्हु यंकं जुइगु धुँभैल: द्य:या थासं न्ह्याइगु इन्द्रायणी व गनेद्य:या जात्रा [थिंलाथ्व: ८-१०]

Panga Jatra - पांगा जात्रा, पांगाय् बैष्णबी देवी द्य:यात खतय् तया: जात्रा याइगु नख: [थिंलाथ्व: ९]

Nhayegan Jatra - न्हय्गां जात्रा, स्वनिग:या यउता पाखे ला:गु न्हयूगू गांया द्य:पिंत खतय् तया: बखुबेसिं देवीइ हइगु नख: [थिंलाथ्व: १०]

Thecho Jatra - थेचो जात्रा, थेचोय् योमरि पुन्हिया न्ह्यथु कुन्हु व पुन्हि कुन्हु निन्हु यंकं द्य:प्याखं ल्हुइकिइगु नख: [थिंलाथ्व: १४-१५]

Yomari Punhi - योमरि पुन्हि, थिंला पुन्हि, न्हूगु वा दुत ह:गु लसताय् न्यायेकिइगु नख:, योमरि नयेगु नख:

। दकलय् ताहाकःगु चा फुनाः न्हि ताहाकः जुया वइगु पुन्हि [थिंलाथ्वः १५]

Sukhun Bhindyo Jatra - ख्वपय् भिंद्यःयात खतय् तयाः नासमना दबुलिइ हयाः तइगु अले कन्हय् कुन्हु द्यःछेंय् यंकिइगु जात्रा [योमरि पुन्हि, थिंलाथ्वः १५ - थिंलागा १]

Jama Nhawon - जम न्हवं, येंय् जनबाहाः द्यःयात धलिं लुइगु नखः [पोहेलाथ्वः ८]

Mila Punhi - मिला पुन्हि, छ्याला पुन्हि, लच्छि यंकं स्वस्थानी बाखं कनेगु लिसें सकोया सालिनादि खुसिइ म्वः ल्हुइगु नखः न्ह्याइगु न्हि । पुलांगु चायागु भाराकुरा तछ्यायेगु न्हि [पोहेलाथ्वः १५]

Changu Narayan Haigu - चांगु नारां हइगु, चांगु नारांद्यः बनारस वनेगु धकाः खतय् तयाः येंया लायकुलिइ हइगु अले भाराकुरा तज्याःगु खनाः मवंसे लिहां वनिइगु जात्रा [मिला पुन्हि, पोहेलाथ्वः १५]

Ghyo-chaku Sanlhu - घ्यःचाकु संल्हु, चिकु तंकेत घ्यः व चाकु नयेगु । सुर्दः यंता पाखे न्ह्याइगु न्हि । संखमुलय् म्वः ल्हुइगु [माघ १]

Samyek - सम्येक, घ्यःचाकु संल्हु व न्ह्यथु कुन्हु निन्हु यंकं जुइगु येंया लायकुलिइ व भुइख्यलय् बहीद्यः ब्वयेगु व पंजरां बिइगु भिंनिदँय् छक्वः जुइगु नखः [माघ १]

Misa Samyek - मिसा सम्येक, भिंनिदँय् छक्वः जुइगु येंया सम्येकया कन्हय् कुन्हु अजिमा द्यः ब्वइगु नखः [माघ २]

Bhindyo Jatra - भिन्द्यः जात्रा, ख्वपया तचपाः त्वालं न्ह्याइगु भिन्द्यःयात खतय् तयाः दे चाःहिकिइगु [पाहेलागा १]

Sasupuja - ससु पुजा, श्री पंचमी, चिकुला क्वचाःगु नखः, आखः सयेका बिइम्ह मञ्जुश्री द्यः व ससुद्यःया थाय् द्येके वनेगु न्हि । छुं ज्या न्ह्याकेत साइत स्वये म्वाःगु न्हि [सिल्लाथ्वः ५]

Bhin-ekadasi - भिं यकादसि, बनेज्या तःधंका बिइम्ह भिन्द्यः अबसं च्वनिइगु व भिन्द्यःयात पालुं याकिइगु [सिल्लाथ्वः ११]

Bhindyo Lhasa Wonigu - भिन्द्यः ल्हासा वनिइगु, बनेज्यामिपिनि द्यः भिन्द्यः भिंनिदँय् छक्वः ल्हासा वनिइगु नापं सुनानं मखंक छगू थासय् च्वना च्वनिइगु नखः

Wotu Jatra - येंया वतुइ मारखः पित हइगु नखः [सिल्लाथ्वः १२]

Si Punhi - सि पुन्हि, स्वस्थानी बाखं कनेगु क्वचाइगु [सिल्लाथ्वः १५]

Mahadyo Jatra - ख्वपय् महाद्यः जात्रा याइगु नखः [सि पुन्हि, सिल्लाथ्वः १५]

Sila Charhe - सिला चह्रे, महाद्यः पुज्यायेगु नखः, सिला चह्रेया भ्वलय् तिंख्यलय् तुपः कयेकेंगु व त्वाःत्वालय् मि च्याकेगु न्हि [सिल्लागा १३]

Ilhan Samyek - इल्हन सम्येक, यलया नाग बाहालय् स्वदँय् छक्वः जुइगु बहीद्यः ब्वयेगु नखः [चिल्लाथ्वः ४]

Chir Swayegu - चिर स्वायेगु, येंया बसन्तपुलिइ चिर थनेगु व च्यान्हु यंकं न्याइगु होलिया न्हापांगु न्हि [चिल्लाथ्वः ८]

Bhindyo Puja - ख्वपया दत्तात्रय् च्वंम्ह भिन्द्यःया चिं क्वबुयाः दे चाःहुइकिइगु [चिल्लाथ्वः ८ - १५]

Holi Punhi - होलि पुन्हि, येंया बसन्तपुलिइ चिर क्वकाइगु व होलि नखः क्वचाइगु न्हि [चिल्लाथ्वः १५]

Gurumapa Ja Nake - गुरु मापायात जा नके, होलि पुन्हिया चान्हय् यँया तिनिख्यलय् गुरु मापायात जा नकिइगु नखः [होलि पुन्हि, चिल्लाथ्वः १५]

Chakan-dyo Haigu - चकंद्यः हइगु, धुलयाः, यँदेया थँबहिलिं ल्हासाय् बनेज्या याइम्ह चकंद्यःयात खतय् तयाः इतुम बाहालय् जात्रा यानाः हइगु न्हि [चकं पुन्हि, चिल्लागा १]

Nala Nhawon - नाला न्हवं, नालाय् च्वंम्ह करुणामय द्यःयात म्वः ल्हुइकिइगु लिसें बहीद्यः ब्वइगु [चिल्लागा १]

Phucho Gayegu - फुचो गयेगु नखः [चिल्लागा १]

Nala Karunamaya Jatra - नाला करुणामय जात्रा, नालाय् करुणामय द्यःयात खतय् तयाः चाःहिकिइगु [चिल्लागा ३]

Pahan Charhe - पाहां चह्रे, पासा चह्रे, लुकु महाद्यः पुज्यायेगु नखः । यँदेया नेतय् चान्हसं निसें कन्हय् कुन्हु तक भिंनिम्ह द्यःपिनिगु द्यःप्याखं ल्हुइकिइगु [चिल्लागा १४]

Sala-ya - सलयाः, पाहां चह्रेया भ्वलय् यँदेया तिनिख्यलय् व यलया मंगलय् सल ब्वाके [चिल्लागा ३०]

Tinkhelaye Dyo Lwakigu - तिंख्यलय् द्यः ल्वाकिइगु, पाहां चह्रे नखःया भ्वलय् यँदेया तिंख्यलय् चान्हय् द्यः ल्वाकिइगु जात्रा [चिल्लागा ३०]

Chobaha Nhawon - चोबहाः न्हवं, चोबहाःया लोकेश्वर द्यःयात न्हवं याइगु व खतय् तयाः जात्रा याइगु नखः [चौलाथ्वः १]

Asanaye Dyo Lwakigu - असनय् द्यः ल्वाकिइगु, पाहां चह्रे नखःया भ्वलय् यँदेया असं त्वालय् तेबाहाः व लुमरि अजिमाया खःयात कंग अजिमाया खतं चाःहिइकाः जात्रा याइगु नखः [चौलाथ्वः १]

Chikan Buyegu - चिकं बुयेगु, लोय् मजुइकेत म्हय् चिकं बुइगु नखः [चौलाथ्वः १]

Janabaha-dyo Jatra - जनबाहा द्यः जात्रा, यँय् च्वंम्ह जनबाहा द्यःया रथ जमलं न्ह्याकाः असनय् व लायकुलिइ चच्छि दिकाः लगम थ्यंक साला यंकिइगु स्वन्हु यंकं जुइगु जात्रा [चौलाथ्वः ८-१०]

Ram Nawami - राम नवमी, रामद्यःया बुन्हि, रामद्यः पुज्यायेगु व त्रिशुलीइ रामद्यः जात्रा याइगु [चौलाथ्वः ८]

Bhaila-dyo Jatra - भैलःद्यः जात्रा, ख्वपय् भैलःद्यः व नकिंजु अजिमायागु जात्रा [चौलाथ्वः १४]

Lhuti Punhi - ल्हुति पुन्हि, विपश्वी बुद्ध जामाचोय् च्वनाः सँगुइ पलेस्वां पुसा पिउगु न्हि, ल्हुतिइ म्वः ल्हु वनेगु नखः । यँय् म्हयपि अजिमा व पासिक्व अजिमा लिसें कमलादि गनेद्यःयात खतय् तयाः जात्रा याइगु नखः [चौलाथ्वः १५]

Sako Jatra - सकोय् म्हासुख्वाः अजिमा द्यःयात खतय् तयाः जात्रा याइगु [ल्हुति पुन्हि, चौलाथ्वः १५]

Jamacho Gayegu - जामाचो गयेगु, ल्हुति पुन्हिया लसताय् जामाचो गयेगु [ल्हुति पुन्हि, चौलाथ्वः १५]

Bunga Nhawon - बुंग न्हवं, लगंख्यलय् बुंगद्यःयात म्वः ल्हुइकिइगु नखः [चौलागा १]

Tisa Malegu Jatra - तिसा मालेगु जात्रा, नरः जात्रा, वैष्णवीदेवी जात्रा, यँया नरलय् द्यःया खतयात तिसा मालेगु पुखुलिइ यंकाः जात्रा याइगु नखः [चौलागा १]

Biska Jatra - बिस्का जात्रा, बि जुयाः सिना वंम्ह आचाजुया नामं

न्यायेकिइगु थीथी जात्रा दुथ्या:गु गुन्हु यंकं जुइगु ख्वपदेया त:धंगु नख: [चैत २७-बैसाख ५]

Bhaila-dyo Jatra - भैल:द्य: जात्रा, भैरब भद्रकाली जात्रा, बिस्का जात्राया भ्वलय् ख्वपदेया तौमरि त्वालय् भैल:द्य:यागु रथ सालेगु अले भैल:द्य: व नकिंजु अजिमायागु रथ दे चा:हुकेगु [चैत २७ बाय २८]

Khwopaye Yosin Thanigu - ख्वपय् य:सिं थनिइगु, बिस्का जात्राया भ्वलय् ख्वपया य:सिं ख्यलय् य:सिं थनिइगु न्हि [चैत ३० बाय ३१]

Khai Sanlhu - खाइ संल्हु, येँय् दुईमाजु द्य: पुज्याइगु नख: । खायुगु क्वाति नयेगु' नख: [बैसाख १]

Bhaila-dyo Jatra - भैल:द्य: जात्रा, भैरब भद्रकाली जात्रा, बिस्का जात्राया भ्वलय् ख्वपय् भैल:द्य: व नकिंजु अजिमायागु रथ ल्वाकिइगु व सालिइगु [बैसाख १-५]

Sipucho Gayegu - खाइ संल्हुया लसताय् सिपुचो गयेगु [बैसाख १]

Chakhunti Jatra - चखुंति जात्रा, थिमिया यिता पाखे ला:गु चखुंति खुसिइ म्व: ल्हुइगु अले गनेद्य: व भैल:द्य: लिसें बालकुमारीयात खतय् तया: जात्रा याइगु नख: [बैसाख १]

Khwopaye Yosin Kwothaligu - ख्वपय् य:सिं क्वथलिइगु न्हि [बैसाख १]

Sakwoye Yosin Kwothaligu - सकोया चलाखु त्वालय् य:सिं क्वथलिइगु [बैसाख १]

Bhuyi Sinha Jatra - भुइसिन्ह: जात्रा, बालकुमारी जात्रा, न्ह्यथु कुन्हु बालकुमारी द्य: पुज्याइगु व कन्हय् कुन्हु भुइसिन्ह: छ्वाका: ३२ गू द्य:ख: जात्रा याइगु निन्हु यंकं जुइगु थिमिया त:धंगु नख: [बैसाख १-२]

Tokha Chandeswari Jatra - तोखा चन्डेश्वरी जात्रा, न्हय्गू द्य:ख: [चन्डेश्वरी, महाद्य:, गनेद्य:, सपनद्य:, कोरंद्य: व पिगंद्य:] जात्रा याइगु नख: [बैसाख १-५]

Bode Jatra - बोदे जात्रा, न्हय्गू द्य:ख: जात्रा याइगु व मे प्वा:खना: दे चा:हिलिइगु नख: [बैसाख २]

Mahakali Mahalaxmi Jatra - ख्वपया भोलाछेय् महाकाली व महालक्ष्मी द्य:पिनिगु रथ ल्वाकिइगु जात्रा [बैसाख २]

Brahmayani Jatra - ख्वपया च्याम्हा सिहं न्ह्याइगु ब्रम्हायणी द्य:यात खतय् तया: चा:हिकिइगु जात्रा [बैसाख ३]

Chhuma Ganedyo Jatra - ख्वपया च्वर्छे न्ह्याइगु छुमा गनेद्य:यात खतय् तया: दे चा:हिकिइगु जात्रा [बैसाख ४]

Twacha Ticha Jatra - त्वा:चा तीचा जात्रा, न्ह्यथु कुन्हु ख्वपदे न्यंकंयापिं द्य:पिं क्वहां बिज्याका: कन्हय् कुन्हु पुज्याना: बहनिइ थहां बिज्याकिइगु जात्रा [बैसाख ९]

Chhinnamastakileswar Jatra - छिन्नमस्ताकिलेश्वर जात्रा, चांगुया छिन्नमस्ताकिलेश्वर द्य:यात रथय् तया: दान्छि थ्यंक जात्रा याना यंकिइगु [चौलागा १३-बछ्लाथ्व: ३]

Nava Durga Jatra - नवदुर्गा जात्रा, नवदुर्गा द्य:पिं ख्वपं भौंत बिज्याकिइगु अले अन न्या लायेगु व मेमेगु ज्याभ्व: क्वचायेका: हाकनं ख्वपय् तुं लिहां बिज्याकिइगु जात्रा [चौलागा १४-बछ्लाथ्व: १]

Mamya Khwa Swoyegu - मांया ख्वा: स्वयेगु, थ: मांपिंत हनेगु न्हि, मां मदये धुंकुपिनि माताति पुखुलिइ म्व: ल्हुइगु न्हि [चौलागा ३०]

Bunga-ya - बुंगया:, बुंगद्य: जात्रा यायेत पुचोय् तया त:गु रथय् बुंगद्य: पलिस्था याइगु न्हि [बछ्लाथ्व: १]

Achhyo Tritya - अक्षत्रित्या, साख:ति त्वनेगु । छुं ज्या न्ह्याकेत साइत स्वये म्वा:गु न्हि [बछ्लाथ्व: ३]

Lubhu Sinha Jatra - लुभु सिन्ह: जात्रा, महालक्ष्मी भैरव जात्रा याइगु नख: [अक्षत्रित्या, बछ्लाथ्व: ३]

Bunga-dyo Jatra - बुंगद्य: जात्रा, नेपालय् वा वयेकिइम्ह बुंगद्य: व चाकुवा: द्य:या रथ पुचों साला यंकुसे यलदे चा:हिइका: जावलाख्यलय् हइगु लच्छि यंकं जुइगु त:धंगु व स्वनिग:या दकलय् पुलांगु धया त:गु जात्रा [बछ्लाथ्व: ४]

Swanya Punhi - स्वांया पुन्हि, सिद्धार्थ गौतम बूगु व बुद्ध जूगु अले निर्वाण जूगु पुन्हि [बछ्लाथ्व: १५]

Palanchok Bhagwati Jatra - पलांचोकय् भगवति द्य:यात खतय् तया: जात्रा याइगु नख: [स्वांया पुन्हि, बछ्लाथ्व: १५]

Chasu-dyo Jatra - चासुद्य: जात्रा, स्वांया पुन्हि निसें स्वन्हु यंकं भोंतय् जुइगु चण्डेश्वरी भगवति द्य:यात खतय् तया: जात्रा याइगु नख: [बछ्लाथ्व: १५ - बछ्लागा २]

Bhoto Jatra - भोतो जात्रा, जावला भोय् वनेगु, बुंगद्य: सालेगु सिधयेका: जावलाख्यलय् भोतो क्यनिइगु नख:

Thimi Nhawon - थिमि न्हवं, थिमिइ करुणामय द्य:यात न्हवं याये धुंका: खतय् तया: जात्रा याइगु नख: [तछ्लाथ्व: १]

Sithi Nakha - सिथि नख:, महाद्य:या काय सिथि द्य:यात व: छ्याना: पुज्यायेगु नख: । देपुजा यायेगु ज्या क्वचायेकेगु न्हि । त्वालय् त्वालय् तुं इयेगु न्हि । व: नयेगु नख: [तछ्लाथ्व: ६]

Chandi Bhagawati Jatra - ख्वपय् चण्डी भगवति द्य:यात खतय् तया: जात्रा याइगु नख: [तछ्लाथ्व: ६]

Sithi-dyo Jatra - सिथिद्य: जात्रा, सिथि नख:या भ्वलय् येंया ल्हुगलय् सिथिद्य:यात खतय् तया: जात्रा याइगु न्हि [तछ्लाथ्व: ७]

Jya Punhi - ज्या: पुन्हि, सिद्धार्थ गौतम थ:गु छेँ त्व:ता: पिहां वंगु न्हि । स्वयम्भुइ ग:चा: हिलेगु नख: । दकलय् ताहाक:गु व छुं ज्या मजुइगु धका: धया त:गु न्हि [तछ्लाथ्व: १५]

Panauti Jatra - पन्ति जात्रा, पन्तिइ भैल: द्य: व भद्रकाली द्य:पिनिगु रथ ल्वाकिइगु जात्रा [ज्या: पुन्हि, तछ्लाथ्व: १५]

Machatiya Jatra - मचातिया जात्रा, त्रिशुल जात्रा, आचाजुया सीम्ह मचा सिथं हइगु व न्याम्ह मस्तयुत त्रिशुलं सुया च्वंगु थें च्वंक दयेका: खतय् तया: जात्रा याइगु येंदेया गोलय् जुइगु नख: [भलभल अस्ति, तछ्लागा ८]

Machhenarayan Nakha - स्वदँय् छक्व: वइगु अनाला लच्छि यंकं जुइगु मच्छे नारां द्य:या थाय् ग्वेके वनेगु [अनाला]

Dhilacho Gayegu - धिलाचो गयेगु, धिनाचो गयेगु, स्वदँय् छक्व: वइगु अनाला लच्छि यंकं जुइगु धिलाचो गयेगु नख: [अनाला]

Gangamai Jatra - येंदेया गोलय् गंगामाइ द्य:यागु रथ जात्रा याइगु नख: [दिल्लाथ्व: ७]

Tulsi Piyegu - तुल्सि पियेगु, थ:थ:गु छेँय् नारांद्य:या चिं कथं तुल्सिमा पिइगु नख: [दिल्लाथ्व: १२]

Dilla Punhi - दिल्ला पुन्हि, भगवान बुद्धं न्हापां खुसि धर्मया भिंखं कना बिज्या:गु न्हि । स्यनामियात हनेगु न्हि [दिल्लाथ्व: १५]

Gathanmuga - गथांमुग:, छ्वासय् बौ वायेगु व देसं मभिंपिं भुत पितिना छ्वयेगु नख: [दिल्लागा १३]

Gunla - गुंला, गुंला लच्छि यंकं भगवान द्य: पुज्यायेगु व बाजं थाना: द्येके वनेगु नख: । गुंला लाखे पित हइगु नख: [गुंलाथ्व: १-गुंलागा ३०]

Nag Panchami - नाग पंचमी, थ:गु छेंया लुखा च्वसं नागद्य:या किपा तिका: पुज्यायेगु नख: । धापाख्य:या नाग दहनय् व तवदहनय् द्येके वनेगु नख: [गुंलाथ्व: ५]

Yela Panjaran - यल पंजरां, यलय् गुर्जु व बरेजुपिंत पंजरां बिइगु नख: [गुंलाथ्व: ८]

Silu Wonegu - सिलु वनेगु, सिलु पुखुलिइ वना: महाद्य: पुज्यायेगु व म्व: ल्हुइगु नख: [गुंलाथ्व: १०-यंलागा ८]

Bahi-dyo Bwoye - बहीद्य: ब्वयेगु, च्यान्हु यंकं बाहा: बहिलिइ बहीद्य: ब्वयेगु [गुंलाथ्व: १२-गुंलागा ५]

Gunhi Punhi - गुन्हि पुन्हि, गुं पुन्हि, क्वाति पुन्हि, यलदेया कोन्ति पुखुलिइ महाद्य: पुज्यायेगु व म्व: ल्हुइगु नख: । भौंतया बुद्वलय् चिधंगु सिलुइ म्व: ल्हुइगु । बूब:या क्वाति नयेगु नख: । नारांद्य: म्हसिक: वनेगु [गुंलाथ्व: १५]

Byan Ja Nakegu - गुन्हि पुन्हिया भ्वलय् बुंइ पिवा: च्वनिइपिं ब्यांचातयृत जा नकेगु नख: [गुन्हि पुन्हि, गुंलाथ्व: १५]

Sako Manichud Nakha - गुन्हि पुन्हिया भ्वलय् सकोया मणिचुडय् जुइगु नख: [गुंलाथ्व: १५]

Ghintang-ghisi Haigu - गुन्हि पुन्हिया भ्वलय् ख्वपय् जुजुया घिन्तांग घिसि हइगु न्हि [गुन्हि पुन्हि, गुंलाथ्व: १५]

Saparu - सापारु, साया:, वंगु दँय् मदुपिनिगु लुमन्तिइ साया: वनेगु न्हि [गुंलागा १]

Mata-ya - मतया:, दथु साया:, यलय् बाहा: बही चा:हिला: द्य: पुज्यायेगु न्हि [गुंलागा २]

Bhaila-dyo Pyakhan - भैल:द्य: प्याखं, थिमिया लायकुलिइ द्य: प्याखं ल्हुइके [गुंलागा २-५]

Nil Barahi Pyakhan - नील बाराही प्याखं, बोदेय् द्य: प्याखं ल्हुइके [गुंलागा २-५]

Bhairav Kumari Jatra - द्वाल्खाय् न्यान्हु यंकं जुइगु भैल:द्य: व कुमारी द्य:यात दे चा:हिकिइगु व प्याखं ल्हुइकिइगु [गुंलागा २-६]

Barahi Jatra - ख्वपय् बाराही द्य:यात नितँजा:गु खतय् तया: दे चा:हिकिइगु [गुंलागा ६]

Krishna-dyo Jatra - कृष्णद्य: जात्रा, कृष्णद्य:या बुन्हि हनेगु नख: [गुंलागा ८]

Yela Bhindyo Jatra - यल भिन्द्य: जात्रा, यलया लायकुलिइ च्वंम्ह भिन्द्य:यात स्वत जा:गु खतय् तया: दे चा:हिकिइगु व समेबजि ब्वइगु गुंलागा ९]

Yen Panjaran - यें पंजरां, जुग: चह्रे, यैंय् गुर्जु व बरेजुपिंत पंजरां बिइगु नख: । ख्वपय् बहीद्य: ब्वइगु [गुंलागा १३]

Bowya Khwa Swoyegu - बौया ख्वा: स्वयेगु, थ: बौपिंत हनेगु व बौ मदये धुंकुपिनि गोकर्णय् म्व: ल्हु वनेगु [गुंलागा ३०]

Dattatreya Jatra - ख्वपय् दत्तात्रय द्यःयात खतय् तयाः दे चाःहिकिइगु जात्रा [यंलाथ्वः ३]

Bhaila-dyo Jatra - ख्वपय् भैलः द्यःयात खतय् तयाः दे चाःहिकिइगु जात्रा [यंलाथ्वः ३]

Chathaa - चथा, बस्पति तयाः गनेद्यः पुजाइगु [यंलाथ्वः ४]

Kokh Ja Biye - क्वख जा बिये, क्वःयात जा नके [यंलाथ्वः ५]

Indra Jatra - इन्द्र जात्रा, यैंयाः, यैंदेयाः, इन्द्रराज द्यः यैंदेसय् क्वहां वःगु लसताय् न्यायेकिइगु नखः । द्यः सालेगु नापं थीथी हाथुद्यः व द्यः प्याखं ब्वयेगु ज्याभ्वः दुथ्याःगु च्यान्हु यंकं न्ह्याइगु यैंया तःधंगु नखः [यंलाथ्वः १२]

Yosin Thanigu - यैंया हनुमान ध्वाखा लायकुलिइ यैंयाःया भ्वलय् यःसिं थनिइगु न्हि [यंलाथ्वः १२]

Upaku Ulegu - उपाकु उलेगु, उपाकु वनेगु, यैंयाःया भ्वलय् वंगु दँय् मदुपिनिगु लुमन्तिइ धुं च्याकाः यैंदे चाःहिलेगु नखः [यंलाथ्वः १२]

Yama-dyo Thanigu - यमद्यः थनिइगु, ख्वपदेसय् यमद्यःया चिं कथं यःसिं थनाः पुज्याइगु नखः [यंलाथ्वः १२]

Kumari Jatra - कुमारी जात्रा, यैंयाःया भ्वलय् कुमारी लिसें भेलु व गनेद्यःया रथ यैंदे चाःहिकिइगु [यंलाथ्वः १४, १५, यंलागा ४]

Kwone-ya - क्वःने याः, ल्हुग याः, यैंयाःया भ्वलय् कुमारी लिसें भेलु व गनेद्यःया रथ लायकुलिं न्ह्याकाः क्वःने चाःहिकिइगु [यंलाथ्वः १४]

Bow Mata Haigu - बौमत हइगु, यैंयाःया भ्वलय् तिं कथियागु दयेका तःगु ताहाया द्यःने भ्वःलिंक पाल्चा च्याकाः यैंदे चाःहिकिइगु जात्रा [यंलाथ्वः १४]

Mata Biu Wone - मत बिउ वने, यैंयाःया भ्वलय् वंगु दँय् मदुपिनिगु लुमन्तिइ यैंदे चाःहिलाः मत बिउ वनेगु न्हि [यंलाथ्वः १४]

Indrani Jatra - इन्द्राणी जात्रा, ख्वपय् इन्द्राणी द्यःयात खतय् तयाः जात्रा याइगु नखः [यंलाथ्वः १४]

Jala-dyo Jatra - जालद्यः जात्रा, भौंतय् निन्हु यंकं जुइगु जायागु म्हवां दयेकाः जात्रा याइगु नखः [यैंयाः पुन्हि, यंलाथ्वः १५ - यंलागा १]

Yen-ya Punhi - यैंयाः पुन्हि, यौद्यः पुन्हि, यैंयाःया भ्वलय् थःने त्वालय् कुमारी लिसें भेलु व गनेद्यःया रथ सालिइगु व समे बजि इनेगु [यंलाथ्वः १५]

Thane-ya - थःने याः, यैंयाःया भ्वलय् कुमारी लिसें भेलु व गनेद्यःया रथ यैंया लायकुलिं न्ह्याकाः थःने चाःहिकिइगु [यैंयाः पुन्हि, यंलाथ्वः १५]

Nanicha-ya - नानिचा याः, यैंयाःया भ्वलय् कुमारी लिसें भेलु व गनेद्यःया रथ यैंया लायकुलिं न्ह्याकाः किलागः चाःहिकिइगु जात्रा [यंलागा ४]

Yosin Kwothaligu - यैंयाः क्वचायेकेत हनुमान ध्वाखा लायकुलिइ थना तःगु यःसिं क्वथलिइगु [यंलागा ४]

Hari Shanker Jatra - फम्पिइ हरिशंकर जात्रा [यंलागा १२]

Mohani - मोहनि, बाःछि यंकं न्ह्याइगु थीथी ज्याभ्वः दुथ्याःगु मभिंगु क्वत्यलाः भिंगु थकायेगु तःधंगु नखः । भुतुमालि ब्वयेकेगु नखः [कौलाथ्वः १ - १५]

Nala Swone - नःला स्वने, मोहनि नखःया भ्वलय् नःला स्वां पिइगु न्हि [कौलाथ्वः १]

Navaratri Wonegu - नवरात्री वनेगु,

मोहनि नख:या भ्वलय् थीथी गुंगू खुसिइ वना: म्व: ल्हु वनेगु [कौलाध्व: १-१०]

Gan Pyakhan - गं प्याखं, यलया नकबहिलं न्ह्याइगु व लायकुलिइ ल्हुइकिइगु च्याम्ह द्य:पिं दुथ्या:गु द्य: प्याखं [कौलाध्व: १-१०]

Sikhali Jatra - सिखालि जात्रा, खोनाय् १४ म्ह [हनुमन्त, गनेद्य:, कुमार, शक्ति, भैरव, काली, बाराही, कुमारी, इन्द्रायणी, बिष्णु, महालक्ष्मी, ब्रम्हायणी, महाद्य: व पार्वति] द्य:पिनिगु द्य:प्याखं ल्हुइकिइगु व मेमेगु ज्याभ्व: दुथ्या:गु नख: [कौलाध्व: १-८]

Pachali Bhairav Jatra - पचलि भैरव जात्रा, पचलि भैरव लिसें अजिमा व गनेद्य:यात पचलिं हनुमान ध्वाखा लायकुलिइ जात्रा याना यंकिइगु नख: [कौलाध्व: ५]

Swan Swone - स्वां स्वने, मोहनि नख:या भ्वलय् भी जुजुया पुलांगु छेँ गोरखां स्वां हया: लायकुलिइ स्वनेगु व तिंख्यलय् तुप: कयेकेगु न्हि [कौलाध्व: ७]

Kuchhi Bhoye - कूछि भोय्, मोहनिया भ्वलय् छेँज:पिं फुक्क भ्व: छुना: भोय् नयेगु न्हि [कौलाध्व: ८]

Syakko Tyakko - स्याक्व त्याक्व, मोहनिया भ्वलय् पेपांचूत स्याना: द्य: पुज्यायेगु अले आगमय् थीथी जोलं स्वनेगु न्हि [कौलाध्व: ९]

Chalan - चालं, स्याक्व त्याक्व कुन्हु आगमय् स्वना त:गु जोलं क्वकायेगु व छेँज:पिंत न:ला स्वां ल:ल्हाना बिइगु न्हि [कौलाध्व: १०]

Paya - पाया:, चालं न्यायेकेगु भ्वलय् आगमय् भुइफसि व तु पालेगु न्हि [कौलाध्व: १०]

Gathu Pyakhan - गथु प्याखं, भी जुजु लिसे खड्ग हिलाबुला यानांलि न्ह्याइगु थीथी द्य:पिनिगु ख्वा:पा: पुना: स्वनिग:या थीथी थासय् प्याखं ल्हुइकिइगु भिंनिर्दय् छक्व: जुइगु जात्रा [कौलाध्व: १०-तछलागा ८]

Kumha Pyakhan - कुम्ह: प्याखं, असनय् दबुलिइ व तलेजुइ ल्हुइकिइगु द्य:प्याखं [कौलाध्व: ११]

Asan Chalan - असं चालं, यैंया असं त्वालय् च्वंपिनि चालं याइगु न्हि [कौलाध्व: ११]

Asan Paya - असं पाया:, असं चालंया भ्वलय् असनय् च्वंपिनि आगमय् भुइफसि पालेगु न्हि [कौलाध्व: ११]

Asanbhalu-dyo Jatra - असंभलु द्य: जात्रा, यैंया असनय् च्वंम्ह असंभलु अजिमायात खतय् तया: थ:ने व कन्हय् कुन्हु क्व:ने चा:हिइके यंकिइगु जात्रा [कौलाध्व: ११]

Sigha-ya - सिघ: या:, यैंया सिघलय् च्वंम्ह भगवान द्य: खतय् तया: जात्रा याइगु नख: [सिघ: पुन्हि, कौलाध्व: १४]

Katin Punhi - कतिं पुन्हि, थथ:गु छेँया कसिइ आलंमत ब्वयेगु नख: [कौलाध्व: १५]

Swonti - स्वन्ति, न्यान्हु यंकं न्ह्याइगु थीथी ज्याभ्व: दुथ्या:गु त:धंगु नख: [कौलागा १३-कछलाध्व: २]

Kopuja - क्व: पुजा, स्वन्ति नख:या भ्वलय् क्व:यात पुज्यायेगु न्हि [कौलागा १३]

Khichapuja - खिचा पुजा, स्वन्ति नख:या भ्वलय् खिचायात पुज्याना: हनेगु न्हि [कौलागा १४]

Laxmipuja - लक्ष्मी पुजा, स्वन्ति नख:या भ्वलय् दच्छिं यंकंया ल्या:चा: क्वचायेकेगु व लक्ष्मीद्य: पुज्याना: बनेज्या दुकायेगु न्हि [कौलागा ३०]
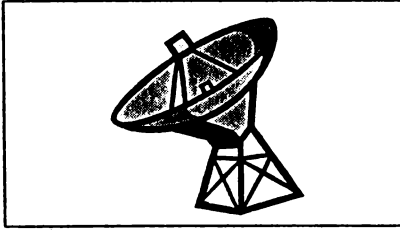
COMMUNICATIONS CODE WORDS - खँज्याय् आखःया पलेसा छ्यलिइगु खँग्व:

Alpha - अल्फा, अंग्रेजि आखः A या पलेसा धाइगु खँग्व:
Bravo - ब्राभो, अंग्रेजि आखः B या पलेसा धाइगु खँग्व:
Charlie - चार्लि, अंग्रेजि आखः C या पलेसा धाइगु खँग्व:
Delta - देल्ता, अंग्रेजि आखः D या पलेसा धाइगु खँग्व:
Echo - यको, अंग्रेजि आखः E या पलेसा धाइगु खँग्व:
Foxtrot - फक्सत्रत, अंग्रेजि आखः F या पलेसा धाइगु खँग्व:
Golf - गल्फ, अंग्रेजि आखः G या पलेसा धाइगु खँग्व:
Hotel - होतेल, अंग्रेजि आखः H या पलेसा धाइगु खँग्व:
India - इन्डिया, अंग्रेजि आखः I या पलेसा धाइगु खँग्व:
Juliett - जुलियत, अंग्रेजि आखः J या पलेसा धाइगु खँग्व:
Kilo - किलो, अंग्रेजि आखः K या पलेसा धाइगु खँग्व:
Lima - लिमा, अंग्रेजि आखः L या पलेसा धाइगु खँग्व:
Mike - माइक, अंग्रेजि आखः M या पलेसा धाइगु खँग्व:
November - नभेम्बर, अंग्रेजि आखः N या पलेसा धाइगु खँग्व:
Oscar - ओस्कर, अंग्रेजि आखः O या पलेसा धाइगु खँग्व:
Papa - पापा, अंग्रेजि आखः P या पलेसा धाइगु खँग्व:
Quebec - क्विबेक, अंग्रेजि आखः Q या पलेसा धाइगु खँग्व:
Romeo - रोमियो, अंग्रेजि आखः R या पलेसा धाइगु खँग्व:
Sierra - सेरा, अंग्रेजि आखः S या पलेसा धाइगु खँग्व:
Tango - त्यांगो, अंग्रेजि आखः T या पलेसा धाइगु खँग्व:
Uniform - युनिफर्म, अंग्रेजि आखः U या पलेसा धाइगु खँग्व:
Victor - भिक्तर, अंग्रेजि आखः V या पलेसा धाइगु खँग्व:
Whisky - ह्विस्की, अंग्रेजि आखः W या पलेसा धाइगु खँग्व:
Xray - यक्सरे, अंग्रेजि आखः X या पलेसा धाइगु खँग्व:
Yankee - यांकि, अंग्रेज़ि आखः Y या पलेसा धाइगु खँग्व:
Zulu - जुलु, अंग्रेजि आखः Z या पलेसा धाइगु खँग्व:

COUNTRIES, CAPITALS AND CURRENCIES - दे, लायकू व धेबाया नां

[दे (लायकू) *धेबा*]

Afghanistan (Kabul) *afghani* - अफगानिस्तान (काबुल) *अफगानी*

Albania (Tirana) *lek* - अल्बानिया (टिराना) *लेक*

Algeria (Algiers) *dinar* - अल्जेरिया (अल्जेर्स) *डिनार*

American Samoa (Pago Pago) *dollar* - अम्रिकन समोआ (पांगो पांगो) *डलर*

Andorra (Andorra la Vella) - अण्डोरा (अण्डोरा ला भेला)

Angola (Luanda) *kwanza* - अंगोला (लुआण्डा) *क्वान्जा*

Antigua & Barbuda (Saint John's) *dollar* - आन्टिगुवा व बारबुदा (सेन्ट जोन्स) *डलर*

Argentina (Buenos Aires) *austral* - आर्जेन्टिना (ब्वानस आरिज) *अस्ट्रल*

Armenia (Yerevan) *dram* - आर्मेनिया (यरभान) *ड्राम*

Australia (Canberra) *dollar* - अस्ट्रेलिया (क्यान्बेरा) *डलर*

Austria (Vienna) *schilling* - अस्ट्रिया (भियना) *सिलिंग*

Azerbaijan (Baku) *manat* - अजरबैजन (बाकु) *मानात*

Bahamas (Nassau) *dollar* - बहामाज (नासउ) *डलर*

Bahrain (Manama) *dinar* - बाहरेन (मनामा) *डिनार*

Bangladesh (Dhaka) *taka* - बंगलादेश (ढाका) *ताका*

Barbados (Bridgetown) *dollar* - बार्बेडोस (ब्रिजटाउन) *डलर*

Belarus (Minsk) *ruble* - बेलारुस (मिंस्क) *रुबल*

Belgium (Brussels) *franc* - बेल्जियम (ब्रसेल्स) *फ्रैंक*

Belize (Belmopan) *dollar* - बेलिज (बेलमोपन) *डलर*

Benin (Porto Novo) *franc* - बेनिन (पोर्तो नोभो) *फ्रैंक*

Bermuda (Hamilton) *dollar* - बर्मुडा (हेमिल्टन) *डलर*

Bhutan (Thimphu) *ngultrum* - भुटान (थिम्पु) *ङुल्ट्रम*

Bolivia (La Paz) *boliviano* - बोलिभिया (ल पाज) *बोलिभियानो*

Bosnia-Herzegovina (Sarajevo) *dinar* - बोस्निया-हर्सगोभिना (सरायभो) *डिनार*

Botswana (Gaborone) *pula* - बोट्स्वाना (गाबरोन) *प्युल*

Brazil (Brasilia) *cruzado* - ब्राजिल (ब्राजिलिया) *क्रुजाडो*

British Virgin Islands (Road Town) - अंग्रेजि भर्जिन आइल्याण्ड्स (रोड टाउन)

Brunei (Bandar Seri Begawan) *dollar* - ब्रुनाइ (बण्डर सेरी बेगावन) *डलर*

Bulgaria (Sofia) *lev* - बुल्गेरिया (सोफिया) *लेफ*

Burkina Faso (Ouagadougou) *franc* - बुर्किना फासो (ओगडोगु) *फ्रैंक*

Burundi (Bujumbura) *franc* - बुरुण्डी (बुजम्बुरा) *फ्रैंक*

Cambodia (Phnom Penh) *riel* - कम्बोडिया (प्नोम पेन) *रियल*

Cameroon (Yaounde) *franc* - क्यामरुन (याउण्डे) *फ्रैंक*

Canada (Ottawa) *dollar* - क्यानाडा (ओटावा) *डलर*

Cape Verde (Praia) *escudo* - केप भर्डी (प्राइया) *एस्कुडो*

Cayman Islands (Georgetown) - केमन आइल्याण्ड्स (जोर्जटाउन)

Central African Republic (Bangui) *franc* - सेन्ट्रल अफ्रिकन रिपब्लिक (बान्गी) *फ्रैंक*

Chad (N'Djamena) *franc* - चाड (यन्जामना) *फ्रैंक*

Chile (Santiago) *peso* - चिली (सान्टियागो) *पेसो*

China (Beijing) *yuan* - चिन (बेइजिंग) *युआन*

Colombia (Bogota) *peso* - कोलोम्बिया

(बोगटा) *पेसो*

Comoros (Moroni) *franc* - कमोरोज (मोरोनी) *फ्रैंक*

Congo (Brazzaville) *franc* - कंगो (ब्राजभिल) *फ्रैंक*

Costa Rica (San Jose) *colon* - कोस्टा रिका (सान होजे) *कलोन*

Croatia (Zagreb) *kuna* - क्रोयसिया (जाग्रेब) *कुना*

Cuba (Havana) *peso* - क्युबा (हभाना) *पेसो*

Cyprus (Nicosia) *pound* - साइप्रस (निकोसिया) *पाउण्ड*

Czech Republic (Prague) *koruna* - चेक रिपब्लिक (प्राग) *कोरना*

Denmark (Copenhagen) *krone* - डेनमार्क (कोपनहेगन) *क्रोन*

Djibouti (Jibuti) *franc* - जिबुटी (जिबुटी) *फ्रैंक*

Dominica (Roseau) *dollar* - डोमिनिका (रोजो) *डलर*

Dominican Republic (Santo Domingo) *peso* - दोमिनिकन रिपब्लिक (सान्तो दोमिंगो) *पेसो*

Ecuador (Quito) *sucre* - इक्वेदर (केतो) *सुक्रे*

Egypt (Cairo) *pound* - इजिप्ट (काइरो) *पाउण्ड*

El Salvador (San Salvador) *colon* - एल साल्भडोर (सान साल्भडोर) *कलोन*

Equatorial Guinea (Malabo) *franc* - इक्वेटोरियल गिनी (मालाबो) *फ्रैंक*

Estonia (Tallin) *kroon* - इस्टोनिया (टालन) *क्रुन*

Ethiopia (Addis Ababa) *birr* - इथोपिया (आडिस अबाबा) *बर*

Fiji (Suva), *dollar* - फिजी (सुभा) *डलर*

Finland (Helsinki) *markka* - फिनल्याण्ड (हेल्सिंकी) *मार्का*

France (Paris) *franc* - फ्रान्स (पेरिस) *फ्रैंक*

French Polynesia (Papeete) *franc* - फ्रेन्च पोलिनिसिया (पापियटी) *फ्रैंक*

Gabon (Libreville) *franc* - गाबों (लिब्रभिल) *फ्रैंक*

Gambia (Banjul) *dalasi* - ग्याम्बिया (बान्जुल) *डालासी*

Georgia (Tbilisi) *lari* - जर्जिया (टिबिलसी) *लारी*

Germany (Berlin) *mark* - जर्मनी (बर्लिन) *मार्क*

Ghana (Accra) *cedi* - घाना (अक्रा) *सेडी*

Greece (Athens) *drachma* - ग्रिस (एथेन्स) *ड्राक्मा*

Grenada (St. George's) *dollar* - ग्रेनाडा (सेन्ट जोर्जेज) *डलर*

Guam (Agana) *dollar* - ग्वाम (अगाना) *डलर*

Guatemala (Guatemala City) *quetzal* - ग्वाटेमाला (ग्वाटेमाला सिटी) *केतसल*

Guinea (Conakry) *franc* - गिनी (कोनक्री) *फ्रैंक*

Guinea-Bissau (Bissau) *peso* - गिनी-बिसउ (बिसउ) *पेसो*

Guyana (Georgetown) *dollar* - गियना (जर्जटाउन) *डलर*

Haiti (Port-au-Prince) *gourdè* - हेटी (पोर्ट-ओ-प्रिन्स) *गुर्ड*

Honduras (Tegucigalpa) *lempira* - होण्डुरस (टेगुसिगल्पा) *लेम्पिरा*

Hungary (Budapest) *forint* - हंगेरी (बुडपेष्ट) *फोरिन्ट*

Iceland (Reykjavik) *krona* - आइसल्याण्ड (रेकयाभिक) *क्रोन*

India (New Delhi) *rupee* - भारत (न्हू दिल्ली) *रुपिया*

Indonesia (Jakarta) *rupiah* - इण्डोनेसिया (जकार्ता) *रुपिया*

Iran (Tehran) *rial* - इरान (तेहरान)

रियाल

Iraq (Baghdad) *dinar* - इराक (बगदाद) *डिनार*

Ireland (Dublin) *punt* - आयरल्याण्ड (डब्लिन) *पण्ट*

Israel (Jerusalem) *shekel* - इजरायल (जेरुसलम) *सेकल*

Italy (Rome) *lira* - इटाली (रोम) *लिरा*

Ivory Coast (Abidjan) *franc* - आइभोरी कोस्ट (अबिजान) *फ्रैंक*

Jamaica (Kingston) *dollar* - जमैका (किंग्स्टन) *डलर*

Japan (Tokyo) *yen* - जापान (टोक्यो) *यन*

Jordan (Amman) *dinar* - जोर्डन (अमान) *डिनार*

Kazakhstan (Akmola) *tenge* - खाजाक्स्तान (अक्मोला) *टेंगे*

Kenya (Nairobi) *shilling* - केन्या (नैरोबी) *सिलिंग*

Kirghizia (Bishkek) *som* - किर्घिजिया (बिस्केक) *सोम*

Kiribati (Tarawa) *dollar* - किरिबास (टारावा) *डलर*

Kuwait (Kuwait City) *dinar* - कुवेत (कुवेत सिटी) *डिनार*

Laos (Vientiane) *kip* - लाओस (भ्यनत्यान) *किप*

Latvia (Riga) *lat* - लाटभिया (रिगा) *लाट*

Lebanon (Beirut) *pound* - लेबनान (बेइरुत) *पाउण्ड*

Lesotho (Maseru) *loti* - लेसोथो (माजरु) *लोटी*

Liberia (Monrovia) *dollar* - लाइबेरिया (मन्रोभिंया) *डलर*

Libya (Tripoli) *dinar* - लिबिया (ट्रिपोली) *डिनार*

Liechtenstein (Vaduz) *franc* - लिकटेनस्ताइन (फाडुत्स) *फ्रैंक*

Lithuania (Vilnius) *litas* - लिथुआनिया (भिल्नियस) *लिटास*

Luxembourg (Luxembourg) *franc* - लक्सेम्बर्ग (लक्सेम्बर्ग) *फ्रैंक*

Macao (Macao) *pataca* - मकाउ (मकाउ) *पटाक*

Macedonia (Skopje) *dinar* - मेसडोनिया (स्कोपया) *डिनार*

Madagascar (Antananarivo) *franc* - माडगेस्कर (अन्टनानरिभो) *फ्रैंक*

Malawi (Lilongwe) *kwacha* - मलावी (लिलोंगवे) *क्वाच*

Malaysia (Kuala Lumpur) *ringgit* - मलेसिया (क्वाल लम्पुर) *रिंगिट*

Maldives (Male) *rufiayaa* - माल्दिभ्स (माले) *रुफिया*

Mali (Bamako) *franc* - माली (बामको) *फ्रैंक*

Malta (Valletta) *lira* - माल्टा (भलेटा) *लिरा*

Mariana Islands (Saipan) *dollar* - मारिआना आइल्याण्ड्स (साइपान) *डलर*

Marshall Islands (Dalap-Uliga-Darritt) *dollar* - मार्सल आइल्याण्ड्स (डालाप-उलिगा-डारिट) *डलर*

Mauritania (Nouakchott) *ouguiya* - मोरिटानिया (नुआकसाट) *उगिय*

Mauritius (Port Louis) *rupee* - मरिसस (पोर्ट लुइस) *रुपिया*

Mexico (Mexico City) *peso* - मेक्सिको (मेक्सिको सिटी) *पेसो*

Micronesia (Kolonia) *dollar* - माइकोनिसिया (कोलोनिया) *डलर*

Moldova (Chisinau) *leu* - मोल्डोभा (किसिनाउ) *लेउ*

Monaco (Monaco) *franc* - मोनाको (मोनाको) *फ्रैंक*

Mongolia (Ulan Bator) *tugrik* - मंगोलिया (उलन बाटोर) *टुग्रिक*

Morocco (Rabat) *dirham* - मोरक्को (रबात) *डिह्राम*

Mozambique (Maputo) *metical* - मोजाम्बिक (मापुटो) मेटिकल

Myanmar (Yangon) *kyat* - म्यान्मार (यांगोन) *च्यात*

Namibia (Windhoek) *rand* - नामिबिया (भिन्टहुक) *राण्ड*

Nauru (Yaren) *dollar* - नाउरु (यारेन) *डलर*

Nepal (Kathmandu) *rupee* - नेपा: (यें) *तका*

Netherlands (Amsterdam) *guilder* - निदरल्याण्ड (अम्स्टरडम) *गिल्डर*

New Caledonia (Noumea) *franc* - न्यु क्यालडोनिया (नुमे) *फ्रैंक*

New Zealand (Wellington) *dollar* - न्युजिल्याण्ड (वेलिंगटन) *डलर*

Nicaragua (Managua) *cordoba* - निकरागुवा (मनागुवा) *कोर्डोबा*

Niger (Niamey) *franc* - नाइजर (निआमे) *फ्रैंक*

Nigeria (Lagos) *naira* - नाइजेरिया (लेगोस) *नाइरा*

North Korea (Pyongyang) *won* - नर्थ कोरिया (प्योंगयांग) *ओन*

Norway (Oslo) *krone* - नर्वे (ओस्लो) *क्रोन*

Oman (Muscat) *rial* - ओमान (मस्काट) *रियाल*

Pakistan (Islamabad) *rupee* - पाकिस्तान (इस्लामाबाद) *रुपिया*

Palau (Koror) *dollar* - पलाउ (कोरोर) *डलर*

Panama (Panama City) *balboa* - पानमा (पानमा सिटी) *बल्बोआ*

Papua New Guinea (Port Moresby) *kina* - पापुआ न्यु गिनी (पोर्ट गोअर्जबी) *किना*

Paraguay (Asuncion) *guarani* - पाराग्वे (असन्सियन) *ग्वारानी*

Peru (Lima) *inti* - पेरु (लिमा) *इन्टी*

Philippines (Manila) *peso* - फिलिपिन्स (मनिला) *पेसो*

Poland (Warsaw) *zloty* - पोल्याण्ड (वार्सा) *ज्लोटी*

Portugal (Lisbon) *escudo* - पोर्चुगल (लिस्बन) *एस्कुडो*

Puerto Rico (San Juan) *dollar* - पोर्तो रिको (सान ह्वान) *डलर*

Qatar (Doha) *riyal* - कटार (दोहा) *रियाल*

Romania (Bucharest) *leu* - रुमानिया (बुकरेस्ट) *लेउ*

Russia (Moscow) *ruble* - रुस (मस्को) *रुबल*

Rwanda (Kigali) *franc* - रुवाण्डा (किगाली) *फ्रैंक*

Saint Helena (Jamestown) - सेन्ट हलिना (जेम्सटाउन)

Saint Lucia (Castries) *dollar* - सेन्ट लुसिया (क्यास्ट्रिज) *डलर*

San Marino (San Marino) *lira* - सान मरिनो (सान मरिनो) *लिरा*

Sao Tome and Principe (Sao Tome) *dobra* - सावं तोमे व प्रिन्सिपे (सावं तोमे) *डोब्रा*

Saudi Arabia (Riyadh) *riyal* - साउदी अरेबिया (रियाद) *रियाल*

Senegal (Dakar) *franc* - सेनेगल (डकार) *फ्रैंक*

Seychelles (Victoria) *rupee* - सेसेल्स (भिक्टोरिया) *रुपिया*

Sierra Leone (Freetown) *leone* - सियरा लिओन (फ्रिटाउन्) *लिओन*

Singapore (Singapore) *dollar* - सिंगापुर (सिंगापुर) *डलर*

Slovakia (Bratislava) *koruna* - स्लोभाकिया (ब्राटसलाभा) कोरना

Slovenia (Ljubljana) *tolar* - स्लोभिनिया (लिउब्लियाना) *टोलर*

Solomon Islands (Honiara) *dollar* - सोलोमन आइल्याण्डस् (होनिआरा) *डलर*

Somalia (Mogadishu) *shilling* - सोमालिया (मोगाडिसु) *सिलिंग*

South Africa (Pretoria) *rand* - साउथ अफ्रिका (प्रिटोरिया) *राण्ड*

South Korea (Seoul) *won* - साउथ कोरिया (सोल) *ओन*

Spain (Madrid) *peseta* - स्पेन (मेड्रिड) *पसेटा*

Sri Lanka (Colombo) *rupee* - श्रीलंका (कोलोम्बो) *रुपिया*

Sudan (Khartoum) *pound* - सुडान (खारटुम) *पाउण्ड*

Surinam (Paramaribo) *guilder* - सुरिनाम (पारमारिबो) *गिल्डर*

Swaziland (Mbabane) *lilangeni* - स्वाजिल्याण्ड (यम्बबान) *लिलंगेनि*

Sweden (Stockholm) *krona* - स्वेडन (स्टकहोम) *क्रोन*

Switzerland (Bern) *franc* - स्विट्जरल्याण्ड (बर्न) *फ्रैंक*

Syria (Damascus) *pound* - सिरिया (डमास्कस) *पाउण्ड*

Tajikistan (Dushanbe) *ruble* - ताजिकिस्तान (डुसाम्बे) *रुबल*

Tanzania (Dar es Salaam) *shilling* - टान्जानिया (डार एस सलाम) *सिलिंग*

Thailand (Bangkok) *baht* - थाइल्याण्ड (बैंकक) *भात*

Togo (Lome) *franc* - टोगो (लोमे) *फ्रैंक*

Tonga (Nukualofa) *pa'anga* - टोंगा (नुकवलफ) *पाआंग*

Trinidad & Tobago (Port of Spain) *dollar* - त्रिनिदाद व तोबागो (पोर्ट अफ स्पेन) *डलर*

Tunisia (Tunis) *dinar* - टुनिसिया (टुनिस) *डिनार*

Turkey (Ankara) *lira* - टर्की (अंकरा) *लिरा*

Turkmenistan (Ashkhabad) *manat* - टर्कमेनिस्तान (अस्खबाद) *मानात*

Tuvalu (Funafuti) *dollar* - टुभालु (फुनफुटी) *डलर*

Uganda (Kampala) *shilling* - उगाण्डा (काम्पाला) *सिलिंग*

Ukraine (Kiev) *hryvnia* - उक्रेन (कियभ) *रिभ्निया*

United Arab Emirates (Abu Dhabi) *dirham* - अरब इमिरेट्स (आबु दाबी) *डराम*

United Kingdom (London) *pound* - बेलायत (लण्डन) *पाउण्ड*

United States (Washington) *dollar* - अम्रिका (वासिंगटन) *डलर*

Uruguay (Montevideo) *peso* - उरुग्वे (मोन्टेभिडियो) *पेसो*

US Virgin Islands (Charlotte Amalie) *dollar* - अम्रिकन भर्जिन आइ-ल्याण्ड्स (सार्लट अमाली) *डलर*

Uzbekistan (Tashkent) *som* - उज्बेकिस्तान (तास्केन्ट) *सोम*

Vanuatu (Vila) *vatu* - भानुवाटु (भिला) *भाटु*

Vatican City (Vatican City) *lira* - भ्याटिकन सिटी (भ्याटिकन सिटी) *लिरा*

Venezuela (Caracas) *bolivar* - भेनेजुयला (कराकस) *बोलिभार*

Vietnam (Hanoi) *dong* - भियतनाम (हनोइ) *डंग*

Western Samoa (Apia) *tala* - वेस्टर्न समोआ (अपिया) *टाला*

Yemen (San'a) *rial* - यमन (सायना) *रियाल*

Yugoslavia (Belgrade) *dinar* - युगोस्लाभिया (बेलग्रेड) *डिनार*

Zaire (Kinshasa) *zaire* - जायर (किन्सासा) *जायर*

Zambia (Lusaka) *kwacha* - जाम्बिया (लुसाका) *क्वाच*

Zimbabwe (Harare) *dollar* - जिम्बावे (हरारे) *डलर*

“A”

PUNCTUATION MARKS - खँपुचिं

[ ] पेकुं ला:गु ब्राकेत, मेपिंसं च्वया त:गु खँपुया दथुइ न्हूगु खँग्व: तनेमालकि छ्यलिइगु चिं

' अपस्त्रफि, सुइगुं ख: धका: क्यनिइगु चिं [गथेकि Bhaju's book धइगु भाजुयागु सफू] । आख: तना च्वंगु क्यनिइगु चिं [गथेकि don't धइगु do not]
लिफुति, लिउने भ्व:लिंक छुं वये त्यंगु चिं । नेपालभाषाय् आख: तना च्वंगुया चिं [गथेकि भ्या: धइगु भ्याल्, क्व: धइगु क्वख]

, कमा, खँपुया दुने खँत्वा बिस्कं तयेगु चिं । भ्व:लिंक वया च्वंगु खँग्व: बिस्कं तयेत छ्यलिइगु चिं

— ताहाक:गु ध्व:चा, दैस, खँपुया दुने खँत्वा बिस्कं तयेबलय् कमा सिबें ब: दुगु चिं । च्वमिया नां न्ह्य:ने छ्यलिइगु चिं

... ददत, खँपुया दथुइ खँग्व: लिकया त:गुया चिं

! इस्क्लामेसन चिं, बलं धा:गु खँ क्वचा:गु चिं [गथेकि, "याकनं वा !"]

- ध्व:चा, हैफन, खँग्व: फाया त:गु चिं । खँग्व: छ्धी थें क्यनेमालकि छ्यलिइगु चिं । थनं निसें अनं तक धका: क्यनिइगु चिं

( ) चिंकुथि, कोथा, ब्राकेत, तँसा खँग्व: तयेत बा छुं खँग्व: थुइका बिइगु खँग्व: भुनेत छ्यलिइगु चिं

. त्याक: (त्याकल), दिचिं, फुति, फुलिसतप, खँपु क्वचा:गु चिं

? न्ह्यस:चिं, न्ह्यस: धका: क्यनिइगु चिं

" " धापुचिं, सुनानं छुं धया त:गु क्यनिइगु चिं । ध्याचू कथं छ्यला त:गु खँग्व: क्यनिइगु चिं । छुं नं च्वसुयागु छ्यं बा नां क्यनिइगु चिं

' ' सिंगल धापुचिं, धापुया दुने मेगु धापु क्यनिइगु चिं

; सेमिकलन, मू खँत्वा: क्वचा:गु चिं । कमा दुगु खँत्वा: बोथलेत छ्यलिइगु चिं

/ स्लेस, थ्व कि व धका: क्यनिइगु चिं । थुकिइ उलि धका: क्यनिइगु चिं [गथेकि Rs. 5/litre धइगु छगू लितरया न्यातका]

MATHEMATICAL SYMBOLS - ल्या:ज्याया चिं

+ प्लस, तनेगु चिं [गथेकि २ + २ = ४]

- माइनस, क्वपालेगु चिं [गथेकि ५ - २ = ३]

± प्लस-माइनस, अप्व: नं जुइफु म्हो नं जुइफु धका: क्यनिइगु चिं [गथेकि ५ ± २ धइगु ७ नं जुइफु ३ नं जुइफु]

× दुगं यायेगु चिं [गथेकि ३ × २ = ६]

÷ बोथलेगु चिं [गथेकि ६ ÷ २ = ३]

= उलि हे जू धका: क्यनिइगु चिं, इज्कल्तु धका: क्यनिइगु चिं [गथेकि

२ + २ = ४]

≠ उलि हे मजू धका: क्यनिइगु चिं [गथेकि ५ ≠ २]

≡ ज्व: ला: धका: क्यनिइगु चिं

~ अथे हे ख: धका: क्यनिइगु चिं

≈ थ्यंमथ्यं उलि हे जू धका: क्यनिइगु चिं

∝ प्रपर्सन, उलि हे दुगनं पाना वनिइगु ख: धका: क्यनिइगु चिं

≅ आइसोमर्फिक, वहे बा अथे हे च्वंगु धका: क्यनिइगु चिं

> अप्व: धका: क्यनिइगु चिं [गथेकि ३ > २]

>> यक्व अप्व: धका: क्यनिइगु चिं

< म्हो धका: क्यनिइगु चिं [गथेकि २ < ३]

<< यक्व म्हो धका: क्यनिइगु चिं

≥ अप्व: नं जुइफु उलि हे नं जुइफु धका: क्यनिइगु चिं [गथेकि x ≥ २]

≤ म्हो नं जुइफु उलि हे नं जुइफु धका: क्यनिइगु चिं [गथेकि x ≤ ३]

∞ इन्फिनिति, सिमदु, गुबलें क्वमचाइगु धका: क्यनिइगु चिं

≙ थ्यंमथ्यं थुलि धका: क्यनिइगु चिं

∈ सेत दुने ला:गु बो धका: क्यनिइगु चिं

∉ सेत दुने मला:गु बो धका: क्यनिइगु चिं

⊆ छगू सेत दुने ला:गु मेगु सेत धका: क्यनिइगु चिं

⊂ पाय्छिगु सेत ख: धका: क्यनिइगु चिं

⊄ पाय्छि मजूगु सेत धका: क्यनिइगु चिं

∪ युनेन, निगू सेत छगू जूगु धका: क्यनिइगु चिं

∩ इन्तरसेक्सन, निगू बा अप्व: सेतय् मंका: जूगु धका: क्यनिइगु चिं

∅ प्वंगु सेत, छुं नं मदुगु सेत धका: क्यनिइगु चिं

{} प्वंगु सेत, छुं नं मदुगु सेत धका: क्यनिइगु चिं

∴ द्यरफोर, उकिं बा अथे / थथे जूगुलिं धका: क्यनिइगु चिं

√ रुत, छुं नं ल्या: व हे ल्याखं दुगं यायेबलय् पिहां वइगु लिच्व: धका: क्यनिइगु चिं [गथेकि √२५ = ५]

° दिग्रि, छुं नं कुं गपायधं धका: क्यनिइगु चिं । गुलि ख्वाउं-क्वा: धका: क्यनिइगु चिं [गथेकि ३०° धइगु ३० दिग्रि]

′ फुत [गथेकि १′ धइगु १ फुत]

″ इन्चि [गथेकि २″ धइगु २ इन्चि]

α ग्रिक आख: अल्फा । नगु पुचलय् मू नगु क्यनिइगु चिं । छता रेदिओ ज:यां नां

β ग्रिक आख: बेता । नगु पुचलय् निगूगु नगु क्यनिइगु चिं । छता रेदिओ ज:या नां

δ ग्रिक आख: देल्ता । छता रेदिओ ज:या नां

γ ग्रिक आख: ग्यामा । छता रेदिओ ज:या नां

λ ग्रिक आख: लम्बदा । वेभलेन्थ क्यनिइगु चिं, लबुया हाक: धका: क्यनिइगु चिं

μ ग्रिक आख: म्यु । लबुया फ्रिक्वेन्सि क्यनिइगु चिं

ν ग्रिक आख: न्यु । लबुया फ्रिक्वेन्सि क्यनिइगु चिं

π ग्रिक आख: पाइ । छुं नं सर्कलया चाक:लिं दासु व उकिया ब्याया रेसिओ ($^{22}/_{7}$) क्यनिइगु चिं

ρ ग्रिक आख: रो । देन्सिति क्यनिइगु चिं, छुं नं जोलं ल: , नाप दाना स्वयेबलय् गुलि भ्यातु धका: क्यनिइगु ल्या:

σ ग्रिक आख: सिग्मा । करेन्त न्ह्याइबलय् गुलि अ:पुक न्ह्याइ धका: क्यनिइगु चिं

Δ ग्रिक आख: तग्व:गु देल्ता । स्वकुं ला:गु थायया लागा क्यनिइगु चिं
Π ग्रिक आख: तग्व:गु पाइ । प्रदक्त क्यनिइगु चिं, दुगं यायेबलय् पिहां वइगु लिच्व: धका: क्यनिइगु चिं
Σ ग्रिक आख: तग्व:गु सिग्मा । सम क्यनिइगु चिं, ल्या: तनेबलय् पिहां वइगु लिच्व: धका: क्यनिइगु चिं
Ω ग्रिक आख: तग्व:गु ओमेगा । ओम क्यनिइगु चिं, करेन्त न्ह्याइगु लँपुइ गुलि पंग: दु धका: क्यनिइगु चिं
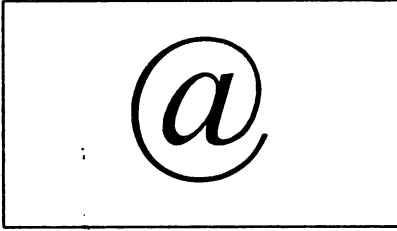
MISCELLANEOUS SYMBOLS - उगुं-थुगुं चिं

@ एत, म्हतिं, ध्व भावं, छगूया थुलि धका: क्यनिइगु चिं
# ल्या: [गथेकि #५ धइगु ल्या: ५]
% पर्सेन्ट, स:बो, सच्छिइ, सलय् [गथेकि ५% धइगु सच्छिइ न्याबो]
‰ पर थाउजेन्द, द्वलय्
$ डलर, अम्रिका व मेमेगु देया धेबा
¢ सेन्ट, डलरया सच्छिगू बो
£ पाउण्ड, बेलायतया धेबा
¥ यन, जापानया धेबा
© कपिराइट, वां, ल्ह्ययया काये मजिउ धका: क्यनिइगु चिं
® मार्का, मार, ता:, बनेज्या चिं
™ ट्रेडमार्क, मार्का, मार, ता:, बनेज्या चिं
& एण्ड, व
• मिला फुति [गथेकि लँ (road)]
· सिन्ह: फुति [गथेकि लं (clothes)]
¶ प्यारागाफ, खँधी धका: क्यनिइगु चिं
π गुँचो धका: क्यनिइगु चिं
∞ धुनू वया च्वंगु चिं
≡ खसु वया च्वंगु चिं
❀ च्वापु वया च्वंगु चिं
● सुर्पाय् वया च्वंगु चिं
○ धँ: चकंगु चिं
☠ बिख, मलकि सीगु छुं नं
💣 बम, मुया वइगु छुं नं
✌ याउँसु बा त्या:गुया चिं
☝ पायछि
👍 बांला:
👎 बांमला:
☝ च्वय्
☟ क्वय्
✓ तिक मार्क । ख: धा:गु चिं
✗ यकस । मखु धा:गु चिं
☺ न्हिला च्वंगु चिं
😐 सुंक च्वना च्वंगु चिं
☹ ख्वया च्वंगु चिं
✝ क्रस, क्रिस्तेन धर्म
☪ मिला व नगु, इस्लाम धर्म
✡ ससुद्य:या तुग:
⊕ ल्हासा नेवा:तय्गु छगू पुच: घोरास्यार पालाया चिं
☯ यिन यांग, निगू अख:गु अयसां थवंथ:यात ग्वाहालि दुगु खँचुया चिं
★ नगु । ल्हासा नेवा:तय्गु छगू पुच: कुं पालाया चिं
* यसत्रिक्स, लिसा सुचं क्यनेत बा छायपा कथं तइगु चिं
✆ फोन यायेगु थाय्
♣ क्लब, तासया चिं चिर
♦ डाइमण्ड, तासया चिं इंथ
♥ हार्ट, तासया चिं पान
♠ स्पेड, तासया चिं सुरोथ

***

REFERENCES - ग्वाहालि कयागु सफू

FLEMING, Sr., Robert L.; FLEMING, Jr., Robert L.; BANGDEL, Lain Singh. *Birds of Nepal.* Nature Himalayas, Kathmandu, 1984

Flora of Kathmandu Valley. Department of Medicinal Plants, Kathmandu, 1986

FOWLER, H. W. and FOWLER, F. G. *The Concise Oxford Dictionary of Current English.* Oxford University Press, London, UK, 1968

GREWAL, Bikram. *Birds of the Indian Subcontinent.* Guidebook Company Ltd., Hong Kong, 1995

Grolier Multimedia Encyclopedia. Grolier Interactive Inc., USA, 1997

GUTSCHOW, Niels; KÖLVER, Bernhard and SHRESTHACHARYA, Ishwarananda. *Newar Towns and Buildings: An Illustrated Dictionary.* VGH Wissenschaftsverlag, Sankt Augustin, Germany, 1987

JØRGENSEN, Hans. *A Dictionary of the Classical Newari.* Copenhagen, 1936

जोशी, सत्यमोहन । *ब:चाधंगु नेवा: खँग्व:धुकू* । लाकौल पिथना, यें, ११०७

MANANDHAR, Thakur Lal. *Newari-English Dictionary: Modern Language of Kathmandu Valley.* Agam Kala Prakashan, Delhi, 1986

Medicinal Plants of Nepal. Department of Medicinal Plants, Kathmandu, 1993

MIEROW, Dorothy and SHRESTHA, Tirtha Bahadur. *Himalayan Flowers and Trees.* Sahayogi Press, Kathmandu, 1978

प्रधान, कृष्णचन्द्रसिंह, श्रेष्ठाचार्य, इश्वरानन्द, तुलाधर, तीर्थराज । *नेवार-नेपाली-अङ्ग्रेजी शब्दकोश* । नेपाल राजकीय प्रज्ञा-प्रतिष्ठान, काठमाडौं, वि.सं. २०५४

REGMI, Puskal Prasad. *An Introduction to Nepalese Food Plants.* Royal Nepal Academy, Kathmandu, 1982

ROGET, P. M. *Roget's International Thesaurus.* Thomas Y. Crowell Company, New York, USA, 1970

"सागर", पुष्परत्न । *नेपालभाषाया मौलिक शब्दकोश (बहचा धंगु)* । थौकन्हे प्रकाशन, यें, १११८

श्रेष्ठ, चन्द्रमान । *नेपालभाषाया प्रारम्भिक अंक गणित (ल्या:ज्या)* । नेपालभाषा परिषद, यें, १०७५

श्रेष्ठ, भूषणप्रसाद । *सन्ध्या टाइम्स खँग्व: धुकू* । अर्थ प्रकाशन, यें, थीथी ल्या:

SHRESTHA, Mahendra Dev Thaku. *Nepal Bhasa-Nepali-Angrezee Shiksha.* Nepal Bhasa Khala, Hetauda, 1993

तुलाधर, सुगतदास । *नेपालभाषा शब्द संग्रह* । मानदास लुमन्ति प्रकाशन, यें, ११०४

Webster's Ninth New Collegiate Dictionary. Merriam-Webster Inc., Springfield, Mass., USA, 1983

Wild Edible Plants of Nepal. Department of Medicinal Plants, Kathmandu, 1982

World Book Encyclopedia, The. World Book, Inc., Chicago, USA, 1996

World Wide Web. The Internet

ENDS - क्वचाल